

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

15. SNOPIČ

Suhadolc - Theuerschuh

Uredil Martin Jevnikar

GORICA 1989

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

S 15. snopičem se zaključuje III. knjiga Primorskega slovenskega biografskega leksikona. Dodali smo naslovno stran, da lahko daste vse štiri snopiče vezat v knjigo. Pri vezavi ohranite tudi ovitke, ker so na njih seznamj sodelavcev, kratice, popravki idr.

Dne 12. okt. 1989 je nenadoma odložil pero naš zvesti sodelavec inž. Boris Sancin iz Trsta. Hvaležno se ga bomo spominjali. Njegov življenjepis je v PSBL III, 281-83.

SODELAVCI 15. SNOPIČA IN NJIHOVE ZNACKE

(Imena umrlih sodelavcev so zaznamovana s križcem)

Adč.	dr. France Adamič, univ. prof. v p., Lj.
AP	Amalia Petronio, prof., bibl. v Osred. knj. Sr. Vilharja v Kopru
A. Pr.	dr. Anton Prijatelj, dr. medic. znanosti, Zdravstv. dom, Nova Gor.
A. V.	dr. Alojz Vetrih, župnik v Vrtojbi
Bevk	Samo Bevk, ravn. Mestnega muzeja v Idriji
B. Kolar	Bogdan Kolar, salezijanec, Lj.-Rakovnik
B. Lu.	dr. Lučana Budal, prof., Gor.
B. Mar.	dr. Branko Marušič, višji znanst. sodelavec ZRC SAZU, Lj.-Solkan
Boiš	Boleslav Simoniti, strok. sodelavec, ZKO, Nova Gor.
B. Res.	Blaž Resman, raziskov. asistent ZRC SAZU, Lj.
B. S.	inž. Boris Sancin, ravn. RAITrsta v p., Trst (†)
B. Ur.	Borut Uršič, mag., manager za turist. dejavnost pri MD, Cio
B. Z.	Božo Zuanelja, župnik, Trčmun
C. K.	Ciril Kren, prosvetni delavec, Buenos Aires
Češč.	dr. Marija Češčut, prof., Gor.
Dolenc	Janez Dolenc, prof. v p., Tolmin
D. Šep.	dr. Dragovan Šepić, univ. prof. v p., Zgb
E. D.	dr. Emil Devetak, prof., Gor.
Har.	dr. Zorko Harej, programist RAITrsta v p., Trst
Ij	Ivo Jevnikar, časnikar na RAITrsta, Trst
Ir. Mislej	dr. Irena Mislej, raziskov., Znanst. inšt. Fil. fak., Lj.
Jan	Zoltan Jan, prof., Nova Gor.
Jem.	dr. Martin Jevnikar, univ. prof. v p., Trst
Jok	Jožko Kragelj, župnik v Batujah
J. Šum.	Janez Šumrada, raziskov. sodel. ZRC SAZU, Lj.
Kčč	dr. Peter Krečič, ravn., Arhitekturni muzej, Lj.
Koren	Jože Koren, časnikar, Trst
Kralj	Franc Kralj, prof. na Srednji verski šoli v Vipavi
Kvčč	Janez Kavčič, kustos, Mestni muzej Idrija
L. B.	dr. Lojzka Bratuž, prof. asist. na univ. v Vidmu, Gor.
Lc.	Ljubomir Lisac, arhivar v p., Zagreb
Idt	Lida Debelli Turk, urednica na RAITrsta, Trst
Les	Ivana Leskovec, kustos-etnolog, Mestni muzej Idrija

N 78. I. 1988 / 9

kot planinec in alpinist in je med prvimi končal na Tržaškem Slov. planinsko transverzalo in Pot prijateljstva. Z Angelom Kermecem je 1982 obnovil alpinistični odsek SPDT in bil njegov načelnik in društveni odb. dve leti. Od 1976 je član folklorne skupine »Stu ledi« v Trstu, najprej kot plesalec, kasneje kot vaditelj; izpraznjeni vodja je folklornih skupin pri ZKOS (1980), raziskovalec ljudskega izročila, posebno ljudskih plesov tržaške okolice in avtor koreografije *Tržaški svatbeni plesi* za folklorno skupino Stu ledi (1983) in spleta tržaških plesov za mladinsko folklorno skupino iz Zgonika (1984), soavtor brošure *Primorski plesi* za seminar vodij folklornih skupin Sje (Trst 1981) in knjige *Deklica, podaj roko* (ZTT 1985).

Prim.: Osební podatki; časopisna poročila.

Šah

SUHADOLC Vinko, pravnik, prof., r. 11. mar. 1916 na Šujici pri Dobrovi (o. Lj. Vič-Rudnik), živi na Opčinah (Trst). Oče Ivan, posestnik, mati Frančiška Vrhovec, brat Jože (gl. čl.), žena Krasulja Simoniti (gl. čl.), sin Peter (gl. čl.). Osn. š. na Dobrovi, matura na Klas. gimn. v Lj. 1935, diploma na Prav. fak. U v Lj. 1939, doktorat 1942. Istega leta je končal enoletni abit. tečaj Trg. ind. zbornice na Drž. trg. akad. v Lj. Od 1941-45 je bil zaposlen kot notarski pripravnik na sodišču in potem kot bančni uradnik v Lj. Od 1945-48 je poučeval na osn. š. v Doberdobu, kjer je vodil tudi večerne tečaje slov. za pošolsko mladino, nato pri Sv. Ani v Trstu. Od 1948 do 1958 je poučeval slov., zgod. in zemlj. na niž. sred. š. na Katinari, v Rojanu, na Opčinah in angl. pri Sv. Jakobu v Trstu. Kasneje do upokojitve 1976 je bil v privatni službi. Od ustanovitve športnega društva Polet na Opčinah je bil deset let v njegovem nadz. odb. Več let je bil član Radij. odra in za Radio Trst A je prevedel iz angl. in it. osem radijskih iger (seznam v Moder, SLNP, 288).

Prim.: Osební podatki; 20 let Radij. odra, Trst 1966, pass.; IzvTrst 1948-58; Moder, SLNP, 288.

Šah

SULČIČ Viktor, arhitekt, slikar, pisatelj, kult. delavec v argentinski slov. in jsl. skupnosti, r. 2. avg. 1895 v Sv. Križu pri Trstu, u. 9. sept. 1973 v Buenos Airesu (Arg.). Oče Jožef, kmet, mati Marija Bogatec. It. osn. š. je končal v domačem kraju, 1914 pa še obrtno š. v Trstu in bil takoj vpoklican k vojakom. Po prvi svet.

vojni je študiral kiparstvo pri prof. Domenicu Trentacosti na Akad. lepih umetnosti v Firencah. Po prvem letniku se je prepisal na arhitekturo, kot sam razlaga v pismu Venu Pilonu sept. 1920. S Pilonom sta skupaj stanovala v Firencah 1921, naslednje leto je odšel na Akad. v Bologno in tam diplomiral 1922. Najprej je poskusil srečo v Rivi ob Gardskem jezeru, a se je kmalu odločil za Zgb in tam 1923 sodeloval z arh. Haroldom Bilinićem pri prenovi Meštrovicove hiše na Mletački ulici. V tem času je dobival iz Argentine pisma starega kolega inž. Luisa Migonija, ki ga je navduševal za mlado obetajočo deželo. Konec 1924 je odpotoval v Argentino in se najprej zaposlil kot risar pri neki projektantski organizaciji, kjer je ostal 8 mesecev in spoznal kasnejšega družabnika geometra Besa. Skupaj z inž. Migonijem sta sodelovala pri natečaju za občinsko hišo v mestu Bragadu in dobila drugo nagrado. V mar. 1926 je S. prepričal Besa, da sta začela delati na natečaju za osrednjo stavbo Hipotekarne banke, ki naj bi se zgradila v samem središču mesta. Natečaj je bil najpomembnejši tistih let in so se ga udeležili najvidnejši predstavniki arhit. in gradb. inženirstva v Arg. Ko je bil načrt že končan, sta S. in Bes ugotovila, da ne moreta sodelovati v natečaju, ker nista imela nostrificiranih diplom. Poiskala sta mladega inž. Delpinija in mu predlagala, naj on podpiše načrt. Delpini je pristal s pogojem, da vsi trije napravijo še eno varianto. Tako je Delpini podpisal obe varianti, ICATU in IMPROBUS. 31. dec. je žirija podelila prvo nagrado projektu ICATU. Vsi trije so takoj osnovali projektantsko firmo Delpini, Sulčić, Bes - Ingenieros, arquitectos. Sprememba argent. vlade 1928 je preprečila graditev banke, ko so imeli avtorji že končane vse potrebne načrte. Po sodni izterjavi honorarjev so dobili znatno odškodnino. Ta projekt je S. omogočil vstop v najvišje strok. kroge. Firma je potem projektirala več stanovanjskih, industr. in drugih objektov, med njimi monumentalen vhod na pokopališče v Lujanu, knjižnico Florentino Ameghino v istem kraju, tržnico Velez Sarsfield itd. 1929 so dobili privatno naročilo za rekonstrukcijo največje pokrite tržnice v Buenos Airesu. S. je napravil idejno skico, ki jo je investitor, družba Mercado de Abasto Proveedor S. A., navdušeno sprejel. Prvo fazo zgradbe so slovesno odprli 26. maja 1934 — dan prej je sam arg.

preds. general Agustín P. Justo obiskal zgradbo —, naslednje leto pa še drugo fazo. Zgradba je ob znameniti aveniji Corrientes v slikoviti okolici, kjer se je razvil značilen buenosaireski ples, tango. Tržnica združuje grosistično in drobno trgovino vseh vrst živil, od mesa do sadja z vseh koncev države. Objekt upošteva razporeditev stare tržnice s širokimi notranjimi ulicami, ki v višino tvorijo paviljone. Osrednja polkrožna ladja je široka 20,60 m, štiri stranske ladje pa 14,50 m. Teh pet vzporednih ladij tvori 115 m široko fasado. Osrednja ladja je tudi najvišja, 30 m. Druga faza je dodala tri prečne ladje istih dimenzij kot stranske vzdolžne. Tretja — nedokončana faza — bi vključila še dve prečni ladji in podaljšek petih vzdolžnih. Kompleks bi bil resnično monumentalen, celotna površina zemljišča je 21.259 kv. m, zgrajeni fazi pa pokriva 12.161 kv. m. Stavba ima dve podzemski in dve višji etaži. V najnižji podzemski etaži je železniška postaja. V prvo nadstropje, kjer poteka trgovina na drobno, se pride po trojih tekočih stopnicah, prvih z zmogljivostjo 6.000 oseb na uro v Južni Ameriki. Stavba je bila tudi prva na tej celini zgrajena iz surovega armiranega betona, brez ometov. Polkrožni oboči imajo v kasetonih vgrajene steklake, ki omogočajo osvetlitev ogromne notranjosti. Tržnica je harmonična sinteza zgod. spomina in modernih materialov in funkcij. Fasada je dobila prvo občinsko nagrado za 1937. Bližajoča se druga svet. vojna z gosp. posledicami za investitorja je onemogočila dograditev tretje faze. - 1937 je firma dobila naročilo za nogom. stadion najpopularnejšega kluba v Arg., Boca Juniors. 1940 so odprli prvo fazo in naslednje leto dokončali drzno rešitev, ki je na tesnem zemljišču omogočila gradnjo stadiona in spremljajočih prostorov za 100.000 gledalcev. - S. je bil od prihoda v Arg. aktiven član slov. skupnosti, v kateri je deloval z različnimi funkcijami: med njimi je vredno poudariti večletno predsedovanje Jugoslovanski narodni zaščiti, dobrodelni ustanovi, ki je skrbela za rojake v primeru bolezni, pri iskanju službe ipd. 1933 je bil na čelu konzorcija, ki je začel izdajati tednik *Novi list* (izh. 1933-36). Deloval je v Sokolu, kjer je bil podstarosta. S prihodom dr. Iz. Cankarja kot veleposlanika kraljevine Jugoslavije ob koncu 1936 je bila dana glavna pobuda za ureditev šolskega vprašanja. V osrednjem šol. odb. je bil

tudi arh. S. Med številnimi nalogami lahko omenimo še tečaj španščine za rojake v Jsl. društvu medsebojne pomoči v predelu Boca v Buenos Airesu. Dr. Cankar je S. naročil načrt za Jugoslovanski dom v Dock Sudu, južnem delu Velikega Buenos Airesa. 1939 je S. predstavil načrt v člankih v časopisu *Naša sloga*. Dom je bil v okrnjeni obliki odprt 1943. Med arhitektovinimi deli za slov. skupnost je treba omeniti še projekt za sred. š., ki so jo odprle slov. šolske sestre v Formosi, glavnem mestu province ob meji s Paragvajem (1940), in še nagrobni spomenik (1942) prvemu izseljenskem duhovniku Jož. Kastelicu, ki se je ponesrečil med vzponom na najvišji vrh Amerike, Aconcagua. Po vojni je napravil tudi idejno skico za sedež povojne slov. skupnosti v Buenos Airesu. Med pisanimi prispevki je treba poudariti serijo člankov *Priseljenčeva hiša*. Serija je izšla v tedniku *Novi list* (1933-34) in je S. v njej temeljito proučil zidanje zasebnih hiš, ki so jih takrat že začeli postavljati slov. priseljenci. Članki so opremljeni s številnimi praktičnimi nasveti in z načrti. Za njegovo delo v jsl. skupnosti je S-u dr. Iz. Cankar 1939 izročil odlikovanje sv. Save pete stopnje. - Vrh S-vega arhit. opusa je cerkev Srca Jezusovega pri domu za ostarele Italijanske bolnišnice v kraju San Justo. Zgrajena je bila 1941-42. Gre za dovršeno interpretacijo gotskega duha višin v sodobni obliki. S. je tudi oblikoval celotno notranjo opremo, kjer je ustvaril posebno »nadzemsko« atmosfero mirnega in zatemnjenega okolja, ustreznega za meditativno poglobljenost. - 1953 je S. zapustil aktivno vlogo projektanta in se povsem posvetil slikarstvu in literaturi. Že 1929 je sodeloval v vsakoletnem arg. salonu. S. je predvsem dovršen akvarelist, upodabljaalec značilnih arg. pokrajin. Veliko je potoval, predvsem po južnem delu Arg. in Čila. 1954 in 1959 je samostojno razstavljal v znani gal. Witcomb v Buenos Airesu. 1955 je svoje akvarele predstavil v mestu Punta Arenas v Čilu. 1956 je obiskal staro domovino in tudi razstavljal v Beogradu. Sodeloval je tudi na raznih skupinskih razstavah, tudi v slov. skupnosti. Po smrti so organizirali veliko retrospektivo njegovih del v dvorani občinske palače v Buenos Airesu. - Kot pisatelj je S. 1965 izdal pesniško zbirko *Luces y sombras*, ki vključuje tudi tri pesmi v slov., 1968 pa zbirko povesti *La olla*. Obe knjigi je tudi ilustriral. Med svojimi poto-

vanji je 1943 obiskal znamenitega slov. antropologa Janeza Benigarja v Aluminéju v provinci Neuquén, ob čilski meji. Na nekem prejšnjem potovanju mu je bil o Benigarju govoril salezijanec Ludvik Pernišek. Benigarja je S. izčrpno predstavil v knjigi *Ivan Benigar el sabio che murió sentado*, ki je izšla 1970 v Buenos Airesu. Vse tri S-eve knjige so izšle v samozaložbi. Po upokojitvi se je ukvarjal tudi s projektom montažnih hiš, negorljivih in protipotresno grajenih. S tem je hotel prispevati k reševanju stanovanjskega vprašanja najrevnejših plasti prebivalstva. Projekt je objavljen v biltenu Asociación Sarmientina v Buenos Airesu, avtor pa ga je poklonil občini Buenos Aires. - S. ima pomembno mesto v arg. arhitekturi, poleg tega pa je bil viden soustvarjalec v kult. razvoju slov. skupnosti v Arg. Zaveden Slovenec, globoko veren, široko razgledan, skromen po značaju, se ni rad postavljaj na vidne položaje. Da bi ga kar najbolj opisali, citiramo besede dr. Váktorja Kjudra, ur. tednika Novi list, iz razprave ob odprtju tržnice: »Ko smo sprožili misel, da bi nekaj napisali o Mercado, je (Sulčič) po raznih premislekih končno privolil, ker smo ga prepričali, da je vendar dolžnost našega lista, ki takšnega dogodka ne sme prezreti. In nam je tudi postregel z nekaterimi podatki, le to si je izgovoril, da ne bomo njega "vlačili po stolpcih". Mnogo opreznosti je bilo treba z naše strani, predem smo mu ob raznih prilikah ukradli nekaj prav skromnih osebnih podatkov. Takšna skromnost je morda tudi lepa čednost, a ni vedno umestna. In po našem mnenju ni umestna v primeru Mercada, ker tu ne gre samo za arhitekta Sulčiča, marveč za vso našo skupnost. Naše izseljenstvo, posebno pa slovensko izseljenstvo v Južni Ameriki, je v svoji ogromni večini delavsko, tiho in skromno dela in ustvarja na poljih, v tvornicah, pri zgradbah in v delavnicah ter tako tudi s svoje strani pomaga deželi, v kateri smo gostje, do vsak dan lepšega napredka, do vedno lepšega razmaha. To delo pa vključuje vsej svoji važnosti ne vzbuja posebne pozornosti in pri širši javnosti ne najde onega priznanja, kot ga zasluži in ki bi mu po vsej pravici šlo. Nekaj čisto drugega je s takšno ogromno in tako originalno zamišljeno tržnico, kakršna je Mercado, ki pritegne nase pozornost stotisočev. Zakaj bi ne smeli pokazati s prstom nanjo ter povedati, da je vzrasla po zamisli našega človeka, po

načrtih Slovenca, Jugoslovana?!« - Goriški muzej hrani zbirko S-ovih akvarelov in drugih dokumentov. Do sedaj je bila zbirka dvakrat razstavljena, v Kanalu in Tolminu. V Pilonovi galeriji v Ajdovščini so odprli retrospektivno razstavo življenja in dela arh. Sulčiča (febr. 1989).

Prim.: Veliki uspeh slov. arhitekta, E 5. mar. 1927; Revista de Arquitectura, Buenos Aires 1927, III, št. 28; Novi list, B. Aires, 30. dec. 1933, 13. jan., 3. febr., 26. maja 1934; Nuestra Arquitectura, B. Aires, jan. 1934, febr. 1939; Slov. tednik, B. Aires, št. 7. in 11. maja 1929; El Gráfico, B. Aires, 25. maja 1940; Duh. življenje, B. Aires, febr. in sept. 1942, št. 169 in 176; Arh. V.S., Medd., B. Aires, XII/1972, 77 s prilogami fotografij cerkve Srca Jezusovega, Tržnice, Stadiona in Tržnice Mercado Velez Sarsfield; Glas SKA okt.-nov. 1973, jan. 1974; SIK 1967, 223-26; 1970, 250-58; 1972, 199-202; M. Mušič, SBL III, 545-46; M. Jevnikar, V.S., KolGMD 1974, 126-27; Sandor Tence, Posmrtna oddolžitve Križanov svojemu zaslužnemu rojaku, PDK 2. okt. 1981 s sl.; Berjman-Fiszelew, El Mercado de Abasto de Buenos Aires, B. Aires 1984; Irene Mislej, Prispevek slov. arhitektov k razvoju mesta Buenos Aires, Lj. 1987 (doktorska disertacija); podatki iz Inštituta za zgod. arhitekture v Buenos Airesu; Br. Marušič, Z zlatimi črkami, Trst 1987, 206-08 s sl. in sliko Tržnice; Ir. Mislej, Arh. V.S., predstavljena študija in dokumentacija, Lj. 1989, v slov. in it.

Ir. Mislej

SULIČ Ivan, partizanski borec, narodni heroj, r. 17. okt. 1923 v Biljah, u. 26. dec. 1944 v Gor. Mati Estora Sulič. Osn. š. je obiskoval v domačem kraju, izučil se je za mizarja. Po težki mladosti se je 1941 priključil NOB, sodeloval je v številnih mladinskih akcijah. 12. sept. 1942 je vstopil v part. skupino na Krasu. Pozimi 1942-43 je bil vodnik v Zgornjevipavski četi, spomladi 1943 pa komandir čete 1. bat. 5. SNOB Simona Gregorčiča. Po združitvi Gregorčičeve z Gradnikovo brigado je postal borec Gradnikove brigade, po njenem odhodu na Notranjsko pa je ostal v Primorskem odrodu. Sept. 1943 se je bojeval na Goriški fronti. Po ustanovitvi bataljona VOS za gor. okrožje in njegove sabotažne skupine (1944) je postal njen komandir. Vodil je številne drzne akcije na nem. in it. postojanke v Gor., v Tržiču, po Furlaniji in drugod. 26. dec. 1944, ko je pripravljaj eno od diverzantskih akcij v Gor. in je pri tem hotel razorožiti it. policijskega agenta, je v spopadu padel. Njegovo truplo, ki naj bi ga it. vojaki še prej obesili in razkazovali ljudem, so potem skrivaj pokopali. Grob je ne-

znan. Njegovo ilegalno ime je bilo Car. 21. jul. 1953 je bil odlikovan z redom narodnega heroja. Spomenik v rojstni vasi (delo N. Nemca).

Prim.: Narodni heroji Jsle, II, Bgd 1975, 214-15; T. Ferenc, Smrt narodnega heroja Ivana Suliča Carja, v Satan, njegovo delo in smrt, Lj. 1979, 457-60; življenjepisni podatki Arhiva CK ZKS, Lj. in Arhiva GorMuz, Nova Gor.; podatki matičnega urada, Miren; T. Ferenc, Primorska pred vseljudsko vstajo, Lj. 1986, pass.

Plah.

SULIČ Ivan, vojak pisec, r. 24. avg. 1920 v Prvačini, u. v prometni nesreči pri Podnanosu 23. maja 1969. Oče Ivan, kmet, mati Marija Gregorič, gospodinja. Osn. š. v domačem kraju, po šolanju je opravljal različna priložnostna dela (npr. pri železnici). 1940 je pričel služiti vojaški rok na Sardiniji, ko je bil jan. 1943 premeščen v Bologno, se je na poti odločil za pobeg domov in od tod v partizane. Postal je borec-mitraljezec v Južnoprimorskem bataljonu (kasneje brigadi »S. Gregorčiča«). Udeležil se je pohoda v Beneško Slov. in goriške fronte. Svoja part. doživetja do kapitulacije It. je popisal v knjigi *Rafali za svobodo* (Lj. 1978), ki je izšla posmrtno. S. se je kot borec izkazal s pogumom in sposobnostjo. Pri Gradnikovi brigadi je kmalu napredoval in tako je dosegel položaj brigadnega polit. komisarja (apr.-avg. 1944), namestnika (sept. 1944) in komandanta brigade (sept.-jan. 1945). Po vojni je ostal v vojaškem poklicu, dokončal sred. š. in vojaško akademijo. Upokojen je bil kot polkovnik in komandant brigade. Deloval pa je še pri teritorialni obrambi in bil načelnik štaba prim. cone; na službenem potovanju ga je doletela smrt. Pisal je spomine, ki so jih po smrti uredili v knjigo. Knjiga je bila nagrajena s Kajuhovo nagrado (1977) in kritika je sodila, da spominja že na pravo liter. delo: »Suličevi spomini so živopisna knjiga pričevanj, tako pristna, da se spreminja v dramatizirano delo« (Delo 26. febr. 1977). S-ovo partizansko ime je bilo Iztok.

Prim.: Delo 23. in 27. febr. 1977; TV-15 3. mar. 1977; PDK 3. jun. 1978; S. Petelin, Gradnikova brigada, Lj. 1983, pass.; podatki S-eve soproge Milke (pismo z dne 6. jul. 1988).

B. Mar

SULIGOJ (SULIGOJ) Jože Slivo, duhovnik, r. 30. jul. 1929 v Ročinju, živi v Trstu. Oče Peter, kmet-delavec, mati Alojzija Mahnič, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v domači vasi, sred. š. in licej

ter bogoslovje v semenišču v Macerati. Tu je bil 2. apr. 1960 posvečen v duhovnika. V tej škofiji je delal do 1964, posebno med mladino v okviru oratorijev. 1964 je prišel v Trst in se vključil v trž. šk.; najprej je služboval v žup. sv. Alojzija. 1968 je prevzel odgovornost za slov. vernike žup. sv. Jakoba in za tiste, ki težijo v to žup. 1977 je moral zaradi poslabšanja že slabega zdravja zapustiti to številno in zelo važno žup. skupnost, in sicer prav v času, ko je bila v novem živahnem razmahu. Bil je izvoljen v prvi trž. Prezbiterialni svet in v tričlansko komisijo za pripravo njegovega statuta. 1970 je bil med ustanovitelji Šentjakobskega kulturnega društva (ŠKD), ki deluje v lastnih prostorih v ul. Concordia v žup. sv. Jakoba, in bil njegov preds. do 1983. Od 1964 do 1977 je poučeval verouk na raznih slov. in it. osn. š. ter na slov. sred. in strok. š. V letih 1967-72 je skrbel tudi za slov. vernike v Žavljah. Tu se je trudil, a brez uspeha, da bi dosegel razumevanje miljske obč. uprave za prepotrebni slov. vrtec. Bil je pobudnik za ustanovitev Društva staršev na slov. osn. š. pri Sv. Jakobu (po vrsti drugo društvo na slov. š. v Trstu). Bil je tudi med pobudniki za poimenovanje osn. š. pri Sv. Jakobu po Jos. Ribičiču in sodeloval pri zborniku, ki je ob poimenovanju izšel, Sv. Jakob. *Zgodovinski razgledi po življenju Slovencev v tržaškem delavskem okraju* (1980) s člankom *Župnija in njena vloga v življenju Slovencev pri Sv. Jakobu*. V katol. tisku je objavil več priložnostnih člankov o verskem in narodnem življenju Slov. v Trstu. Sedaj le občasno pomaga v žup. sv. Jakoba in drugim sobratom.

Prim.: Osebni podatki; arhiv ŠKD; vprašalna pola.

Ropot

SUPANCIG (tudi SUPPANZIGH) Peter Adam, duhovnik, r. 3. sept. 1679 v Biljani, u. 9. mar. 1780 prav tam. Oče Anton, mati Tereza Savorgnano. Latinske š. je obiskoval verjetno v Gor., filoz. in teol. študije pa je opravljal na Dunaju, tu jih je tudi dokončal v kolegiju sv. Barbare. Posvečen je bil 15. apr. 1700. Leta 1729 je prišel na dvor. Postal je član konzistorija. Potem ga je želel kardinal Cinfuentes za svojega vikarja, toda temu se je odpovedal in se vrnil v Biljano ter postal nato 1739 spovednik uršulink v Gor. Tu je ostal celih 14 let. Prvi gor. nadškof Attems ga je imenoval za svojega generalnega vikarja.

Prim.: Morelli, III, 353-54; C. Medeot, Le Orsoline a Gorizia 1672-1972, Gorizia 1972, 90, 91.

Tavano

SUPPANZIG (SUPANCIG, SUPPANZICH, SUPANČIČ) Frančišek (krstno ime Dominik Andrej - Dominicus Andreas), nabožni pisec, r. jun. (11. jun. krščen) 1688 (in ne 1683 kot v SBL) na Gorškem, u. 18. mar. 1751 v Solkanu. Oče Jakob, mati Marjeta. Vstopil v minoritski red in izbral ime Frančišek. Postal je izvrsten pridigar. Verjetno na Sv. Gori pri Gor. napisal pridige *Quaresimale* del Padre Francesco Suppanzich da Gradisca Minore Riformato, in Udine 1748 Appresso Giov. Battista Murero. Con licenza de' Superiori (in ne v Benetkah kot v SBL). Knjigo je posvetil deželnim stanovom v Gradišču. Umrli je v hospicu v Solkanu (Morelli).

Prim.: LibBapt SS. Salvatoris Gradiscae ab anno 1681 ad annum 1711, II, 44; Morelli, Istoria, 405; Kociančič, Hist. Archid., 165; SBL III, 553 z lit.; Maria Teresa e il '700 goriziano, Catalogo della mostra, Palazzo Attems 12 dic. 1981 - 28 febb. 1982, 172.

V-ž

SURINA Stojan, tigrovec, r. 14. sept. 1912 v Jelšanah pri Ilir. Bistrici. Oče Jožef, mati Antonija Valentič, kmetje. 6 razr. osn. š. Jelšane, ob koncu druge svet. vojne tečaj za carinike, tečaj združnega knjigovodstva. S. je zelo zavezen Slov., odločen protifaš., imel velik vpliv na mladino. 1931 se je uprl faš. na občini Jablanica vpišu v faš. avantgardo. Če bi se bil vpisal, bi mu bili sledili drugi mladinci. Faš. so ga pretepli. Ko so ga videli njegovi sovrstniki krvavečega na vratih obč. stavbe, so napadli faš., ki so se hitro zaklenili v obč. stavbi. S. je bil zaradi odpora proti faš. stalno brezposeln. Faš. delovodja ga je napodil, ko se je zaposlil pri kopanju jarka za elektr. kabel med Reko in Pivko. Delavci, ki so tolkli kamenje na gozdnih cestah, so mu včasih na svoj račun dali delo in je dobil 7 lir za kv. meter nanošenega in na cesti stolčenega kamenja. V organ. TIGR sta ga vpeljala J. Hrabar in V. Brozina iz Jelšan in S. je vneto sodeloval v letih 1935-40. Fr. Brozina in omenjena dva so mu dajali antifaš. liter., ki jo je raznašal po vaseh med Postojno, Reko, Kozino in Klano. Hrabar mu je izročil pištolo in pet bomb. S. je nosil v Jslu tajna pisma, ki jih je J. Hrabar prejemal iz Trsta in Reke. 1941 je že sodeloval v OF in je nosilec partiz. spo-

menice. S. je it. tajna polic. Ovra ob odkritju organizatorjev OF aretirala 26. mar. 1942, ga strahotno mučila, ga večkrat pretepala. Iz Kopra je bil prepeljan v Rim, kjer je bil pred faš. sodiščem obsojen 28. nov. 1942 na 24 let zapore. S. je po kapitulaciji It. okt. 1943 ušel iz kaznilnice v Castel Franco in se po vrnitvi domov pridružil NOV v Čeljah, kjer je prišel v stik s tigrovcema, organizatorjema OF T. Dolganom in Jos. Zidarjem, in bil dodeljen rajonu Katarina (hrib pri Jelšanah) kot preds. Maja 1944 je bil težko ranjen in se zdravil v partiz. boln. v Draguču v Istri do nov. 1944. Nato je bil do konca vojne polit. deleg. voda zaščitne čete južno prim. voj. področja. Dec. 1945 demobiliziran in zaposlen pri okraj. NOO Ilir. Bistrica do konca 1946. Leta 1947 namest. komandanta delov. brig. pri gradnji proge Šabac-Sarajevo. Po opravljenem tečaju za carinika je bil carinik na Reki do konca 1948, nato tajn. komunal. podjetja Voplin na Reki, od 1952 manipulant v ladjedel. 3. Maj na Reki in od apr. 1955 zaposlen pri Delamaris ter se 1962 upokojil pri Drogi v Portorožu.

Prim.: Aula IV; lastno pripovedovanje; T. Rutar, Krivične trditve o vodstvu TIGR, v zbor. Bistriški zapisi 1984, 2, 71-103; T. Rutar, PDK 20. mar. 1983.

Rut.

SUSSI (SUSIČ) Emidij, sociolog, r. 19. sept. 1940 v Gor., živi na Opčinah pri Trstu. Oče Jožef, delavec občin. podjetja, mati Jožefa Razpor, gošpodinja. Šolal se je na slov. šolah v Gor., od IV. gimn. do mature (1959 na klas. liceju) gojenec Malega sem. v Alojzijevišču. Prefekt v zavodu za gluhome v Milanu 1960-66, nato v Alojzijevišču v Gor. do 1968. Diplomiral 1969 z disertacijo o jsl. zun. trg. na Ekon. fak. katol. U Srca Jezusovega v Milanu. V Gor. aktiven pri SKAD-u, preds. 1966 in 1967. Leta 1969 se je oženil z Lučko Peterlin (PSBL II, 647-648) in se preselil v Trst. - S. se je zaposlil najprej (1969-70) kot raziskovalec na Inštitutu za mednar. sociologijo v Gor. (ISIG), nato 1970-71 kot obč. tajnik v Števerjanu, vendar ga je živo zanimanje za sociol. raziskave privedlo do tega, da je sprejel stipendijo na Fak. za pol. vede trž. U, od 1974-78 pa je imel tam pogodbo. 1973 je bil na dvotedenskem intenzivnem tečaju metodologije na Graduate Center of City University of

New York. S 1. avg. 1978 je na omenjeni fak. postal asistent za sociol. etničnih odnosov, febr. 1985 docent, od akad. leta 1985-86 predava metodologijo in tehniko družbenih raziskav, od 1988-89 pa še sociologijo etničnih odnosov. V akad. letu 1987-88 tudi suplent za sociol. na Ekon. fak. U Ca' Foscari v Benetkah. V sedemdesetih letih je poučeval tudi na habilitacijah, razne sociol. predmete na šoli za socialne delavke RK, na šoli za bolničarje I. Ascoli in na šoli za socialno službo ENSIS, vse v Trstu. - Na znanstv. področju je S. usmerjen k empiričnemu raziskovanju različnih vidikov narodnostne problematike, goji pa tudi teoretično razmišljanje. Od kar se je posvetil sociol. analizi narodnostnih in manjšinskih vprašanj, je aktiven zunanji sodelavec ISIG in SLORI (kjer je tudi član raziskovalnega in upr. odb.) ter v delovnem stiku z Inšt. za sociol. ter s Fak. za sociol., polit. vede in novinarstvo U v Lj. Sodeloval je tudi pri raziskavah, ki jih je naročila dežel. uprava F-JK. Član Society for Slovene Studies v ZDA (sodeloval na zasedanjih 1982 v Washingtonu in 1987 v Bostonu). S. je soavtor treh knjig in avtor nad 40 razprav in člankov. Knjige: *Temì di sociologia delle relazioni etniche* (univ. učbenik, soavt. Anna Maria Boileau in Raimondo Strassoldo, Gor. 1975, 179 str.); *Dominanza e Minoranze. Immagini e rapporti interetnici al confine nord-orientale* (soavt. Anna Maria Boileau, Videm 1981, 253 str.); *Tiha asimilacija. Psihološki vidiki nacionalnega odtujevanja* (soavt. Danilo Sedmak, Trst 1983, 174 str.; it. izdaja *L'assimilazione silenziosa. Dinamica psicosociale dell'assimilazione etnica*, Trst 1984, 191 str.). V skupinskih delih in zbornikih so izšle naslednje pomembnejše razprave: *L'emergenza della regione trans-frontaliera Alpe-Adria: Transazioni «pubbliche» tra Carinzia, Croazia, Friuli-Venezia Giulia e Slovenia* (ISIG, Confini e Regioni - Boundaries and Regions, Trst 1973, 135-46); *gesla Discriminazione, Migrazione, Minoranza* (Franco Demarchi in Aldo Ellena, Dizionario di Sociologia, Rim 1976, 435-39, 744-56, 767-76; španska izd. Diccionario de Sociologia, Madrid 1986, 541-47, 1059-1071, 1092-1103; nova it. izdaja Nuovo Dizionario di Sociologia, Rim 1987, 683-88, 1246-57, 1273-85); *Una testimonianza: Gropada* (SLORI, Atti del Simposio sui problemi socioeconomici degli Sloveni in Italia, I, Trst 1978, 247-53, soavt. Danilo Sedmak); *Aspetti psicologici della mino-*

ranza slovena in Italia (Provincia di Trieste, Conferenza Internazionale sulle Minoranze, 10-14 luglio 1974, Atti della Conferenza 3, Trst 1981, 37-44, soavt. Rafko Dolhar in Danilo Sedmak); *Dominant Group and Minorities. Interethnic Images and Relations at the Italian north-eastern Border* (Bruna De Marchi in Anna Maria Boileau, Boundaries and Minorities in Western Europe, Milan 1982, 165-82, soavt. Anna Maria Boileau); *La dimensione etnica: l'associazionismo sloveno in provincia di Gorizia* (Bernardo Cattarinussi, Le associazioni volontarie, Milan 1983, 111-43); *Subjektivni temelji narodne identitete med slovensko srednješolsko mladino v Italiji* (Albina Nečak-Lük in Inka Štrukelj, Dvojezičnost - individualne in družbene razsežnosti, Lj. 1983, 17-26); *Nekateri problemi kulturnega delovanja pri Slovencih v goriški in tržaški pokrajini* (Ziherlovi dnevi 1984, Emancipacija v jugoslovanski družbi - protislovja in problemi, Lj. 1984, 363-71); *Prosti čas in vrednote srednješolske mladine v obmejnem prostoru* (Ednina, dvojina, večina, Trst 1987, 142-64); *La natalità nel mondo slavo* (Franco Demarchi, Crescita zero, Ragioni e conseguenze, Vicenza 1987, 275-82); *Navezanost na narod med slovensko srednješolsko mladino v Italiji* (Ziherlovi dnevi 1987, Slovenija v jugoslovanski federaciji, Lj. 1987, 134-42); *Mass Media and the Slovenes in Italy* (Inka Štrukelj, Minority Languages and Mass Communications, Lj. 1987, 83-88); *Linee di scenario di una città nuova: «Gorizia-Nova Gorica»* (Alberto Gasparini, Aldo De Marco in Renato Costa, Il futuro della città, Informazione e progetto per la qualità della vita urbana, Milan 1988, 253-67). Poleg tega je S. objavljajal v revijah in listih La Panarie (Videm), Most, IniziI, StudG, Aggiornamenti-Aktuell (Trident), Animazione Sociale (Milan), KolGMD, Zaliv, Quaderni Vanoni (Trst), Regione Cronache (Trst), JKol, TiP (razprava *Komunikacijski tokovi med matico in manjšino* v št. 12, leto 1986, str. 1524-35), Il Tempo di Trieste (Trst), Nationalities Papers (ZDA, v št. 2, leto 1983, 176-85: *Psycho-sociological aspects of relations among three ethnic groups: Slovenes, Italians and Friulans*) idr. S. je imel nad 40 predavanj in drugih strok. nastopov v It., Jsli, Avstr. in ZDA. Med drugim je predaval na študijskih dnevih Draga (1967, 1970, 1984), Mednar. konf. o manjšinah v Trstu (1974), Beneških kult. dnevih (1979), letnih kongresih slov. (1981, 1982,

1985) in jsl. sociol. (1983), Ziherlovih dnevih (1983, 1984, 1985, 1987) in drugih slov., it. in mednar. zasedanjih. Nastopa tudi v društvih v zamejstvu in na RAITrsta (npr. trimesečni niz sociol. oddaj 1976-77).

Prim.: Osební podatki; sl. v PDK 22. jan. 1986; popolni seznam spisov in nastopov v arh. PSBL; pomembnejše recenzije knjige *Dominanza e Minoranza*: Theodor Veiter, Europa Ethnica 1981, št. 4, 194-95; Guy Héraud, Language Problems and Language Planning 1982, št. 1, 70-71; knjige Tiha asimilacija: Franc Merkač, CelZvon 1983, št. 1, 63-64; Željko Kumar, PrimSreč 1983, št. 39-40, 205-06; Drago Druškovič, NRazgl 21. okt. 1983, 577-78; Boris Gombač, Anthropos 1983, št. 1-2, 299-301; Mariselda Tessarolo, Sociologia della Comunicazione 1984, št. 6, 225-26.

ij

SUSSI Lučka Marija, kult. delavka, glej **PETERLIN Lučka**

SUSTIČ Josip, kmetijski strokovnjak in združni organizator, r. 21. jan. 1889 v Tolminu, u. 4. jun. 1974 v Lj. Oče Andrej, posestnik in trgovec, mati Judita Perc, gospodinja. Po osn. š. v Biljah pri Gor. (1897-1902) je obiskoval pripravnico in klas. gimn. (1902-10) v Gor. in Višjo sadjarsko-vinogradniško š. v Klosterneuburgu (1912-14). S. je bil med prvimi vpoklican v svet. vojno in poslan na rusko bojišče, nato na začasno okrevanje v Celovec ter na kobariški odsek Soške fronte; udeležil se je pohoda do Piave. Po vrnitvi je obiskoval Višjo živinorejsko š. (1919-21) v Laa a/Th. v Avstriji; 1922 je bil hospitant na Visoki kmetijski š. (Bodenkultur) na Dunaju na oddelku za vrelni mikrobiologijo, istega leta je končal posebno združno živinorejsko š. v Grossalerhofu na Bavarskem. - Služboval je na veleposestvu grofa Barbo na Rakovniku pri Mokronogu 1922-23, kot okrajni kmetijski referent v Radovljici 1923-29, v Kranju 1929-35 in v Ptuj 1935-41; med okupacijo je bil preganjan v Perušić (Lika) 1941-43, nato je služboval pri Zavodu za zavarovanje proti toči v Zgbu 1943-45, bil vodja okrožne kmetijske službe v Novem mestu 1945-47, kmetijski referent za okraj Lj.-okolica 1947-48, svetovalec pri Ministr. drž. nabav in Ministr. za drž. posestva do 1950, ko je bil kot višji svetnik upokojen. - S. je uspešno vodil priprave za okrajne kmetijske razstave 1930, 1932 v Kranju in 1945 v Novem mestu. Organiziral je številne dopolnilne tečaje za kmetovalce in kmečko mladino, selekcijsko delo v živinoreji ter

razne demonstracijske poskuse in krožke za pridelovanje semen in krme; ustanavljal je živinorejske in mlekarске zadruge. 1932 je organiziral snemanje prvega poučnega filma: *Združna živinoreja in mlekarstvo na Slovenskem* (danes v knjižnici Kmetijskega inštituta Sje). S. je zanj napisal scenarij in ga predvajal 1932 na potujoči kmetijski razstavi v modrem vlaku po Jsl. Izdal je s Fr. Spiller-Muysom knjigo *Planšarstvo in kmetijstvo na naših planinah*, 1926, 444; uredil je knjižico *Kmetijstvo kranjskega sreza*, 1932, in *Kmetijsko berilo*, 1934; objavil je več strok. člankov v Kmetovalcu (1923-41), Kmečkem listu (1926-36), Oraču (1940-41), Kmečkem glasu (1946) in biltenu Drž. nabave (1948-50). Za uspešno delo pri gosp. in prosv. vzgoji kmečke mladine je 1927 dobil denarno nagrado, 1933 posebno pohvalno listino, ob stoletnici Višje sadjarske in vinarske š. v Klosterneuburgu 1961 pa je z drugimi absolventi dobil naslov kmetijski inženir.

Prim.: SBL III, 553; SKG 1967, št. 9 (ovitek); Podatek o datumu smrti je posredoval sin dipl. inž. Vinko Josip Sustič, Dragomer pri Lj.

Adč.

SUŠNIK Blaž, pesnik, r. 29. jan. 1834 na Gozdu pri Kamniku kmetu Jakobu in Mariji Debevec, u. 3. apr. 1866 v Knežaku. V Lj. je obiskoval gimn. (1850-58), študiral bogoslovje in bil 3. avg. 1862 posvečen v duhovnika. Istega leta 21. okt. je prišel v Knežak za kpl. in bil tu 1865 upokojen. Kot gimnazijec se je poskušal s pesmimi in prozo v ZD: sonet *Jožefu Globočniku* (1854, 121); *Faranom sv. Ane na Gozdu* (ib., 165); *Dva najst ur* (ib., 1856, 67); v N: *Jeršičeva prepada na Gozdu* (1857, 293); dopisoval je v SG (1858, I, 91, podpis: -n; 1858, II, 107, podpis: Bl. Sšk.); spisal *En dan na planini nad Kamnikom* (v knjigi Rožice za mlade in odrasle ljudi, MD 1859, 142-49); zapisal *Narodne pripovedi* (SB 1852, 225) ter nar. pripovedki *Hudičkov gojzd* (ib., 45) in *Sembilja* (SG 1859, 4. zv., 14). Njegovo prizadevanost kaže tudi pesem *Val. Vodniku* (Vodnikov spomenik 1859, 217). - S. je kot sedmošolec urejal dij. list Concordia slovenska, iz katerega je kasneje A. Janežič marsikaj porabil za SG; S. je bil tudi med ustanovitelji lista Slov. lipa, ki so ga 1861 začeli pisati lj. bogoslovci, in v njem objavil: *Slovenska lipa* (1/I, 1861); *Vojaški ubežniki in Salcbach* (2/I in 3/I); *Gornji grad in škof Chrön* (5/I, 6/I in 7/I).

Prim.: r. matice (DAS); MohBibl; Pgr. u. Jber. d. OGym. zu Lb. 1855-58; Catalogus cleri 1859-67; Marn XXV, 86-87; ZD 1866, 88, 93; arh. lj. bogoslovja; arh. žup. Knežak; F. Koblar, Sušnik Blaž, SBL III, 555.

Sorč

SUŠNIK Slavko, tajnik in urednik založbe Lipa v Kopru, slavist, r. 17. apr. 1924 na Nomenju, obč. Radovljica. Oče Jancz, železničarski delavec, mati Frančiška Ravnik. Osn. š. je obiskoval na Bohinjski Beli, gimn. v Kranju. Sodeloval je v NOBJ od 1943 do osvoboditve (na področju Tolminske, Gorenjske in Koroške). Od pomladi 1944 do osvoboditve aktivni koroški borec na ozemlju Reicha. Deloval v ilegalnih ciklostilnih tehnikah nad Mačami, pod Ojstro, v Solčavi in nad Boroveljskimi Rutami kot graditelj in vodja osrednje tehnike »TC-55« (≈ tehnika Celovec), ki je odigrala v koroškem ilegalnem tisku najpomembnejšo vlogo. Po vojni je maturiral na gimnaziji v Kranju. V sodelovanju s sošolcem Borisom Paternujem (danes priznanim slov. slavistom) je pripravil, uredil in izdal sodoben dij. liter. zbornik *V nove zarje*. 1951 je absolvirал slavistiko na Filoz. fak. v Lj. 1952-53 je poučeval na slov. gimn. v Kopru, 1954 pa na osemletki v Marezigah pri Kopru. 1955 se je zaposlil pri koprski založbi Lipa, kjer je ostal do upokojitve (1984). Bil je prvi poklicni tajnik-urednik, nato glavni in odg. ur., od ustanovitve TOZD-a (1974) pa dir. in glavni ur. založbe. Več kot 20 let je redno sodeloval pri medzaložniškem glasilu Knjiga ter aktivno deloval v raznih združenjih založništva.

Prim.: Osebni podatki.

ViK

SVETEK Antonija, roj. ROSSA, pevka in igralka, r. 7. jun. 1850 v Postojni, u. 15. febr. 1924 v Lj. Oče Matevž, gostilničar, mati Margarethe Korošic. Nastopila prvič v Dramatičnem društvu v Lj. 1. okt. 1871 kot Lenka v burki s petjem Doktor in postrešek. Pela in igrala je še na različnih uprizoritvah istega društva in lj. čitalnice. Odlikoval jo je lep glas in kultiviran nastop. Pri krstni predstavi Gorenjskega slavčka je pela naslovno vlogo Minke. S svojim delovanjem je pripomogla, da se je dvignila pevka in igralska raven tedanjih gledaliških prirediteljev.

Prim.: Žup. arhiv Postojna; SGL III, 680.

Češč.

SVETIK Peter, geodet, publicist, r. 5. avg. 1933 v Plužnjah (obč. Idrija), živi v Lj. Oče Peter, mizar, mati Frančiška Štravs, gospodinja. Osn. š. v rojstnem kraju (1939-46, do 1943 it.), nižja gimn. (1946-49) v Cerknem, geodetski odd. sred. tehn. š. (1949-53) v Lj. V letih 1968-71 je opravil kot izr. študent prvostopenjski študij na geodetskem odd. Fak. za arh., gradb. in geodezijo (FAGG) v Lj. 1980 je izredno dokončal še študij ekonomsko-tehniške smeri na Visoki ekonomski š. v Mrbu; za svojo diplomsko nalogo *Zasnova organiziranosti geodetske službe v SRS* je 1981 prejel Kidričevo nagrado. Enoletni vojaški rok je odslužil v š. za rezervne častnike v Zadru 1954, pozneje je dosegel čin rez. majorja. Strok. izobrazbo je dopolnjeval z raznimi tečaji iz računalništva, dokončal pa je tudi polit. š. ZKS v Lj. Prvo zaposlitev je dobil na Geodetskem zavodu SRS in si na terenskih delih pridobil veliko izkušenj, nato je delal na Rep. geodetski upravi, na Centru za družbeni sistem informiranja, na Gosp. zbornici občin lj. območja; na vodstvenih mestih je od 1970, tako je bil 1981 imenovan za pomočnika dir. Centra za družb. sistem informiranja, 1983 je bil izvoljen za sekretarja Gosp. zbornice občin lj. območja, 1986 pa je bil imenovan za namestnika dir. Repub. geodetske uprave. - V sred. š. se je sprva posvečal leposlovju (nekaj objav pesmi), potem je to opustil in si začel intenzivno prizadevati za vsestranski razvoj slov. geodezije. Njegovo prvo večje strok. delo je *Atlas regionalne prostorske dokumentacije* (Geodet. zavod SRS, 1967-69), bil pa je tudi avtor ali vodja skupin pri izdelavi še drugih 18 geodetskih projektov, med njimi sta zlasti pomembna Projekt poenotenja topografskih znakov v kartografiji in Projekt razvoja avtomatizirane kartografije. Med vsem njegovim dosedanjim strok. delom pa najbolj izstopa izvirna zamisel *Projekt Vače 81*, v okviru katerega je bilo postavljeno geometrično središče SR Sje - GEOSS, pa tudi izdelana povečana kopija Situle z Vač; temu projektu ob bok lahko postavimo tudi ureditev *Slov. geodetske zbirke na Bogenšperku* (1987), ki je bila uresničena po S-ovi zamisli in pod njegovim vodstvom. Sodeloval je pri 25 drugih nalogah in publikacijah, sam pa je pripravil okrog 40 referatov, recenzij in govorov s področja kartografije in geodezije. Kot ur. ali sour. sodeluje pri številnih strok. in splošnih glasilih in publikacijah (14 naslovov

prejšnjega in sedanjega urednikovanja). Zelo obširno in pisano je njegovo časnikarsko delo, saj je začel redno dopisovati 1954 v SPor, kasneje pa je pisal v SlovJ, Delo, PrimN, LDk, Nedeljski, PV, Pionir ter v strok. glasila in manjše liste lj. območja; 19 strok. člankov mu je objavil Geodetski vestnik, medtem ko je okrog 30 poljudno pisanih strok. člankov za mlade bralce objavil v Pionirju. Kot strok. s področja geodezije je sodeloval, največkrat kot kartografski opremljevalec, pri pripravi 29 knjig in učbenikov. Od 1972 pogosto sodeluje z RTV Lj., zlasti v pripravi radijskih šol (okr. 50 oddaj, intervjujev in drugih nastopov). Opravlja številne strok., družbene in polit. funkcije; za svoje delo je prejel 25 raznih priznanj, diplom in plaket, med njimi Red za vojaške zasluge s srebrnim vencem (1979) in Red dela z zlatim vencem (1987).

Prim.: Osební podatki; M. Sattler, P. Svetik, Nedeljski 11. mar. 1984; M. Učakar, Vače postajajo bolj turistične, Delo 7. nov. 1985; R. Špende, Tudi geodezija po Valvasorjevih stopinjah, Dnevnik 26. nov. 1986; M. Lacić, Srčna kultura v središču, Dnevnik 10. febr. 1987; S. Sitar, Najnovejša muzejska zbirka, Dnevnik 8. okt. 1987.

PŠč

SVETINA Benjamin, arhitekt, r. 17. sept. 1907 v Trstu, u. 13. maja 1966 v bolnišnici v Ankaranu, pokop. v Lj. Oče Ivan, stavbenik, mati Svetka Vouk. Osn. š. v Trstu in Lj., realka v Lj., matura 1926, arhitektura na Tehn. fak. U v Lj. z diplomo 1933 pri prof. J. Plečniku. Delal je kot pripravnik na banski upravi v Lj. (bednostni fond), od 1936-44 je bil redno nastavljen v tehn. odd. Med okupacijo se je pridružil OF, bil od poletja do dec. 1944 zaprt v bivši domobranski vojašnici v Lj., nato v Dachauu, od koder se je vrnil jul. 1945 bolehen. 1945-46 je bil na Min. za gradnje LRS, 1946-54 pri Slovenija Projektu (vodil urad za industr. gradnje), nato pri Skladu za gradnjo bolnišnic. 1965 je stopil v pokoj. - S. je bil strok. v projektiranju zdrav. ustanov. Začrtal ali predelal je naslednje stavbe: v Lj.: Kemični inšt. SAZU, 1955; tovarna peroksida Bolinka, 1958; Virusni laboratorij, 1958; Infekcijska klinika, 1958-67; Stomatološka klinika, prizidek, 1960; Zavod za varnost pri delu, 1962-64; Zavod za transfuzijo; zdravst. domovi Bežigrad-Lj., 1958-63, Šiška-Lj., 1958-61; zdravst. dom Domžale; načrti za novo zgradbo kliničnih bolnišnic. Bolnišnice: Murska Sobota, Slovenj Gradec in Koper, 1964.

Prim.: Mar. Mušič, S. B., SBL III, 564 in tam navedena liter. Ur.

SVETINA Jakob, hidrotehnik in speleolog, r. 24. jul. 1807 kmetu in cerkovniku pri Sv. Ivanu v Trstu in tu u. 26. okt. 1872. Že 1815 je kot nekvalific. zid. delavec pomagal graditi v Vrdeli pri Trstu stanovanj. hišo gostilničarju Jožetu Eggenhöfnerju, izučnemu hidravliku in navdušenemu jamarju, ki je na svoje stroške turistično uredil bližnjo jamo na Hudem lesu ter neznano kdaj prvi prodril skozi podzemlje Reke pod Škocjanom do Male doline. Ker se mu je S. prikupil, ga je vzel k sebi in izučil v hidravlični stroki. S. je tako delal najprej pri gradb. direkciji, potem pri trž. magistratu, postal vodnjakarski mojster, končno nadzornik nad mest. vodnjaki; pod njegovim strok. vodstvom se je število vodnjakov povečalo od 13 na 76. V Trstu se je seznanil z Ant. Frid. Lindnerjem (PSBL II, 291-92), ki se je intenzivno bavil z mislijo, da bi oskrbel naglo se razvijajoči Trst z zadostno količino pitne vode, zlasti poleti (vodnjaki premalo!), zato sta s S. preiskala podzemlje v širši kraški okolici mesta. 1822 sta odkrila hladen, vlažen zrak, uhajajoč iz neznanega podzemlja skozi špranjo pri Trebčah (1841 je tu Lindner z idrij. rudarji prodril do korita podzemeljske Reke, poznejši vhod v znamenito Labodnico, dolgo let najgloblje znano brezno na svetu). 1833-36 je S. oskrbel s pitno vodo tržaški grad, Pulj in vojsko. Dne 21. jul. 1839 in 14. jun. 1840 je s čolnom prodril po koritu podzemeljske Reke okr. 130 m v notranjost Škocjanskih jam, da dožene: kam je usmerjena, v koliki meri se približa Trstu, da bi mu utegnili koristiti njena voda. Za ta edinstveni podvig ga mednar. speleologija smatra za začetnika raziskovanj kraških podzemeljskih vod. Brez uspeha so ga vabili: grof Castellano v Firence; neki hidravlik Richard, ki ga je S. spoznal v Trstu, v Pariz; angl. inženir v London; v Atene; v Sev. Ameriko. - 1847 je S. zgradil s pomočjo domačinov slov. osn. š. pri Sv. Ivanu (kasneje prevzela občina), 1848 vodil cestna dela skozi bližnji Bošket. Kot zaveden Slovenec je daroval goldinar za Prešernov spomenik, narodni buditelj Josip Godina Verdelski (PSBL I, 435-36) je na S. opozoril s člankom *Nek našinec* (Ilirski Primorjan, Trst 1866, 4. mar., 18-19). Po njem se imenuje ena izmed velikih dvoran in kanjonu Reke v Škocjanskih jamah.

Prim.: R. Savnik, S. J., SBL III, 564-65 in tam navedena liter.

Svk.

SVETINA Mira - Vlasta, roj. **TOMŠIČ**, vd. **KEBE**, por. **SVETINA**, družbeno-polit. delavka, narodni heroj, r. 15. maja 1915 v Idriji, živi v Lj. Oče Leopold Tomšič, kmečki sin, nižji uslužbenec, kot interniranec v Dachau u. jun. 1945 še pred povratkom v domovino, mati Marija Kogej, hči rudarja iz Idrije, prodajalka, kasneje gospodinja, u. 1977 v Lj. V Idriji je živela do jeseni 1919. Osn. š. v Polhovem Gradcu in na Vrhniki, gimn. v Lj. Po Državni učiteljski š. 1936 se je 1937 vpisala na U, in sicer na pedag. odd. Filoz. fak. v Lj., kjer je študij zaradi odhoda v ilegalo jun. 1941 tudi končala. Do 1937 je delala v Sokolu, od začetka 1938 pa je aktivno delala v revolucionarnem gibanju, posebej v levičarskih študentskih društvih (Dom visokošolk in Slovenski klub), največ pa v Zvezi kmečkih fantov in deklet. Jun. 1939 je bila sprejeta v KPS. Od 1939-41 je bila članica Pokraj. komiteja SKOJ za Sjo in 1940 članica CK SKOJ. Opravljala je važne kurirske posle med CK KPS v Lj. in CK KPJ ter CK SKOJ v Zgbu. Od avg. do nov. 1941 je bila sekretar univerz. partij. biroja v Lj. in hkrati vzdrževala partij. zvezo Lj. - Gorenjska - Štajerska, potem je postala članica Pokraj. komiteja KPS za Gorenj., dokler se jun. 1942 ni vrnila v Lj. Bila je članica Poverjenišva CK KPS in IOOF za Lj., od sept. 1943 do okt. 1944, po odhodu ostalih članov iz Lj., samostojni poverjenik obeh organov. Okt. 1944 je odšla iz Lj. in do pomladi 1945 ostala kot inštruktor CK KPS pri Pokraj. komiteju KPS za Štajersko. Na zboru odposlancev slov. naroda od 1. do 3. okt. 1943 je bila v odsotnosti izbrana za članico SNAS-a. Od apr. 1945 do 9. maja 1945, ko se je vrnila v osvobojeno Lj., je delala v Bgdu, kjer je organizirala povratek slov. izseljencev. Njeno part. ime je bilo Vlasta, v Lj. najprej tudi Soča, na Gorenjskem Metka, v pisemnih stikih z Bazo 20 v času nem. okupacije Lj. tudi Matej in Mohor. - Po osvoboditvi je postala prva sekretarka Mest. komiteja KPS v Lj., hkrati je opravljala tudi dolžnost podpreds. Mest. ljud. odb. Lj. Kasneje je postala vodja odd. za izgradnjo ljud. oblasti pri Predsedstvu vlade Sje. Kot članica CK KPS je bila vodja Uprave za kadre ter članica in kasneje tudi preds. Kontrolne komisije pri CK. Za članico CK KPS je bila izbrana na II., III.

in IV. kongresu KPS. Bila je tudi članica Komisije za zgod. pri CK KPS. Do 1963 je bila republ. poslanka (nekaj časa tudi voljeni tajnik Ljud. skupščine LRS) in dve mandatni dobi preds. skupščinskega odb. za zdravstvo in socialno politiko. Od 1963 do 1974 je bila tudi sodnica Ustavnega sodišča SR Sje. Po 1974 je bila dve mandatni obdobji članica in kasneje tudi podpreds. Mest. konference SZDL Lj. in njen delegat v družbenopolit. zboru Skupščine mesta Lj. - Po 1952 se je vključila tudi v delo Glavnega odb. Rdečega križa Sje in bila daljši čas tudi preds. te organizacije. Nato je bila članica slov. delegacije v zveznem odb. RK Jsle. Na tem področju se je ukvarjala predvsem z zdravstveno vzgojnimi in socialnimi vprašanji. Posebej v prvem desetletju delovanja Višje šole za socialne delavce je bila vključena v delo družbenih organov te ustanove. Podobno je bila vključena tudi v delo Republ. odb. oz. konference SZDL Sje na področju zdravstva in socialne politike, družbenega uveljavljanja žensk, razvijanja revolucionarnih tradicij in zgodovinopisja. Občasno je sodelovala tudi v organih zvezne konference SZDL Jsle. Te družbene, prostovoljne dejavnosti je opravljala do 1978, nakar se je angažirala v delo Republ. odb. ZZB NOV Sje. Osem let je bila članica slov. delegacije v zveznem odb. ZZB NOV, članica zveznega predsedstva borčevske organizacije in od 1982 do 1986 tudi preds. Komisije za razvijanje revolucionarnih tradicij pri predsedstvu zveznega odb. ZZB NOV Jsle. Sedaj je med drugim članica predsedstva RO ZZB NOV Sje in preds. časopisnega sveta TV-15 Naš tovariš. Od 1974 je članica Sveta federacije. Občasno se ukvarja tudi s publicistiko in obravnava predvsem tista področja, na katerih je delala, največ pa je prispevkov zgodovinopisnega značaja, vendar brez znanstvenih ambicij. Sodelovala je pri pripravi naslednjih zbornikov: *Ljubljana v ilegali*, IV. del (DZS, Lj. 1970); *Junaška Ljubljana*, II. del (Lj. 1985); *Borbeni put žena Jugoslavije*, (Leksikografski zavod »Sveznanje«, Bgd 1972) itd. - Nosilka je part. spomenice 1941 in številnih drugih najvišjih drž. odlikovanj: Red narodnega heroja, Red narodne osvoboditve, Red republike z zlatim vencem, Red zaslug za narod z zlato zvezdo, Red bratstva in enotnosti z zlatim vencem, Red hrabrosti. Za narodnega heroja je bila razglašena 27. nov. 1953. Prejela je tudi najvišje priznanje Skupščine

mesta Lj. Zlato plaketo ilegalca, ki ji je bila dodeljena zaradi njenega aktivnega ilegalnega dela v okupirani Lj. Prejela je tudi druga številna družbena priznanja.

Prim.: SBL III, 565-66; Narodni heroji Jsle, Bgd 1975; Heroine Jsle, Zgb 1980; Koješko; osebni podatki (pismo 28. sept. 1987).

Bevk

SVETINA Vito, bančni ravnatelj, strok. v izvozništvu, r. 13. febr. 1940 v Miljah pri Trstu, živi v Trstu. Osn. š. pri Sv. Barbari (Korošci nad Miljami), Klas. licej »Fr. Prešeren« v Trstu, matura 1961. Po maturi se je vpisal na Prav. fak. U v Trstu in doktoriral 1967. Kot mladinec je bil tajn. Mladinske iniciative. Po diplomi se je zaposlil kot dir. špedicijskega podjetja Central-spéd (1969), nato je bil preds. Finančne družbe za mednar. promet, od 29. okt. 1981 je ravn. Tržaške kreditne banke (TKB). Obenem je bil preds. gosp. odb. SKGZ in od 1977 dalje preds. Slov. dežel. gosp. združenja (SDGZ). Gosp. zbornica Sje je podelila pod S-ovim predsednikovanjem 1982 SDGZ Kraigherjevo priznanje, 2. febr. 1987 pa je preds. it. rep. Cossiga na predlog bančne zveze podelil S. odlikovanje »Cavaliere della Repubblica«. Občasno se oglašja s članki iz gosp. problematike v slov. zamejskem časopisu.

Prim.: Osebni podatki; IzvTrst 1952-61; Dr. V. S. novi ravn. TKB, PDK 4. okt. 1981 s sl.

Šah

SVETINA Ivo Vladimír, družbenopolitični delavec, r. 11. dec. 1908 v Trstu, u. 13. jul. 1988 v Lj. Oče Ivo, poštni uradnik, mati Marija Entor. Končal je učiteljske v Lj. (1928) in bil učitelj na Brdu (Lukovica). Leta 1933 je postal član KPJ in ilegalno polit. deloval na Gorenju. 1934 je bil prvič zaprt v Lj., po vrnitvi iz zapora (1935) je nadaljeval s polit. delom. 1941 se je vključil v OF in delal najprej v Lj. kot organizator obveščevalne službe, kot pripadnik VOS-a. V Lj. je vse do odhoda na osvobodeno ozemlje (dec. 1944) delal kot sekretar okrož. komiteja KPS za Lj. in okrož. odb. OF. Na osvobodjenem ozemlju je postal pomočnik načelnika OZNE za Sjo, po osvoboditvi pa je bil pomočnik ministra za notranje zadeve vlade LRS. 1947 je prišel v Trst kot preds. jsl. komisije, ki je prevzemala ozemlje, ki je po mirovni pogodbi (1947) prišlo pod Jslo. Po vrnitvi v Lj. je delal v CK KPS in bil od 1949 pri vladi LRS sekretar sekretariata za

personalno službo. 1950 je nekaj časa služboval v Kopru pri VUJA. Po povratku v Lj. je postal pomočnik ministra za znanost in kulturo, nato pa sekretar mestnega komiteja KPS za Kranj. Opravljal je več drugih nalog, bil je poslanec skupščine LRS (1946-58), član CK KPS (1948-54) in član glav. odb. SZDL Sje. Prejel je več odlikovanj. 1987 je bil ponovno imenovan v svet republike Sje. Njegova soproga Mira (gl. čl.) je družbenopolit. delavka, sin Ivo je pesnik in umetniški vodja mladinskega gledališča v Lj.

Prim.: SBL III, 567; Delo 13. dec. 1978; Nedelj. dnevnik 12. dec. 1983; Koješko 2, 1011; osebni podatki.

B. Mar.

SVETLIČ Dušan Rihard, arhitekt, ilustrator, slikar, publicist, kulturni, družbeni in društveni delavec, r. 28. okt. 1904 v Trstu, živi v Milwau-keju (Visc., ZDA). Oče Rihard, ravn. računovodskega odd. mestne elektrarne in plinarne v Lj. (r. na Viču - Lj.), mati Ivanka Kralj, učiteljica iz Morskega nad Kanalom (gl. čl.). Osn. š. vadnica v Lj., 4 razr. klas. gimn., matura na gradb. odd. TSS v Lj. Arhit. je študiral kot redni slušatelj Tehn. vis. š. v Brnu (ČSR) in kot izredni v Lj. pri arhit. Jožetu Plečniku in Iz. Cankarju. Pri tehn. odd. mestnega glavarstva v Lj. je bil tehn. uradnik gradb. odb. za regulacijo Lj., poverjeno pa mu je bilo tudi zbiranje umetnostno-zgod. materiala in izdelava načrta mesta v merilu 1:10.000. Dne 3. sept. 1945 je z ženo Mileno in hčerko Bredo odšel v It. in živel v taboriščih: Bologna, Servigliano, Senigallia, Barletta in Bagnoli pri Neaplju. V Senigalliji je delal kot ilustrator v slov. begunski osn. š. Ze od 7. leta starosti je pripadal sokolski organizaciji, pozneje je bil scenograf lutkovnega gled. Sokol I, Lj.-Tabor, prevajal je lutkovne igre iz češč., bil pobudnik in sour. lista *Sokolski lutkar*, glasila Medžupnega lutkovnega odseka sokolskih žup Dravske banovine, in tajn. Jsle lutkarske zveze. Zato je tudi v taborišču v Barletti delal pri lutkovnem odru kot scenograf, pisatelj lutkovnih iger in režiser. Na njegovo pobudo se je osnovala pri Slov. skavtski četi skavtska poštna zveza med taboriščem in poštnim uradom v Barletti, dokaj oddaljenim od taborišča. Za to zvezo je lastnoročno tiskal skavtske poštné znamke z linorezom kot doplačilne znamke na it. poštino. Poučeval je prostoročno risanje v viš. razr. slov. gimn. Izdelo-

val je ilustracije za prireditve slov. begunske skupine in ilustriral povest mlad. pisatelja Mirka Kunčiča *Cmokec Poskokec* (Clc 1947), prav tako številna njegova dela, ki niso bila objavljena, grafike pa so bile kasneje porabljene v *Sokolskem vestniku*. V Bagnoliju se je poskušal tudi v pesnikovanju pod psevd. Goričan. - Pod zimo 1949 je odšel v ZDA in se najprej ustavil v mestu Forest City, kjer je naslikal na svilo velik oltarni zastor, v mestu Carbondale pa je priredil prvo samostojno slik. razst. Končno se je stalno naselil v Milwaukeeju in bil v tovarni uradnik pri prejemu in odpravi izdelkov do upokojitve. Tu se je vneteje ukvarjal s slikarstvom in imel dve slik. razst. pod okriljem International instituta in eno skupaj s slik. Tedom Kramolcem in inž. Bertom Krivcem. Kot ljubitelja narave in tabornika ga je najbolj zanimalo krajinarstvo. Posvetil se je tudi keramiki, delal kot ilustrator pri listu in koledarju *Ave Maria* (Lemont), pri *Sokolskem vestniku* in *Minnesotskem zvonu*. Pri slov. kult. društvu Triglav je bil scenograf in po njegovem osnutku so zgradili spominsko kapelico protikomun. borem v Triglav parku. Nekaj let je pomagal pri Slov. radio-uri Vlada Kralja. Glavno zanimanje je spet posvetil sokolstvu in 1965, ko so ustanovili Jsl. Sokola v Ameriki, sprejel ured. lista Sokolski vestnik, ki je 1974 postal glasilo Predstavnštva jsl. Sokola v svobodnem svetu (JSvSS); njegov ur. je še zdaj. V sokol. vodstvu je član širšega in izv. odb., član starešinstva in opravlja dolžnost namestnika staroste in namestnika glav. tajnika. Istočasno je član glav. in izvrš. odb. Slov. demokratske stranke v zdomstvu.

Tudi žena Svetlič Milena Rosina, roj. Butinar, se je r. v Trstu 7. febr. 1908, dovršila v Lj. žen. real. gimn., nadaljevala študij na Pravni fak. lj. U, dve leti v Zavodu za žen. domačo obrt (prof. Račič) in eno leto na večernem slik. tečaju pri Probudi v Lj. (prof. Sever). Od 4. leta je bila pri Sokolu in kot naraščajnica je na I. jsl. sokolskem zletu 1922 v Lj. zmagala v teku, skoku v daljino in v prostih vajah ter prejela lovorov venec z diplomom. Delala je pri lutkovnem gled. Sokola I na Taboru-Lj., z možem sour. list Sokolski lutkar. Na slov. begunski gimn. v Bartletti je poučevala kem. in mat., telov. in žen. roč. dela. Delala je tudi pri lutkov. odru. V Milwaukeeju je delala pri Triglavu in International institutu, še zdaj pa je uprav. Sokolskega

vestnika, matrikarica in arhiv. Jsl. Sokola. Z možem in hčerko se ukvarja s keramiko in izdelavo različnih slov. spominkov iz lesa in volne.

Prim.: Osební podatki (16. sept. 1988); Sokolski vestnik.

Jem.

SVETLIČ Ivanka, roj. **KRALJ**, učiteljica, društvena in kult. delavka, r. 21. jun. 1871 v Morskem nad Kanalom ob Soči, u. 13. okt. 1943 v Lj. v tramvajski nesreči. Oče Franc, mati Gabrijelčič iz Lozic, kmeta. Osn. š. v Kanalu ob Soči, niž. sred. š. pri Notre Dame v Gor., maturirala na učiteljskišči v Kopru. Deset let je poučevala v Središču ob Dravi, Ljutomeru, pri Sv. Juriju ob Ščavnici in v Poljčanah. V vseh teh krajih je vneto delala pri Družbi sv. Cirila in Metoda ter igrala na podeželskih odrih. Po poroki z Rihardom Svetličem se je preselila v Lj. Med prvo svet. vojno je prirejala družabne večere, na katerih so se tajno sestajali slov. avstr. oficirji. Po vojni je bila članica skoraj vseh nacionalnih organizacij (Jsl. Matica, Jadranska straža, Soča itd.), kot odb. pa je delala pri Telesnokult. društvu Atena v Lj. in vodila njegov ortopedski zavod. Posebno jo je zanimalo lutkarstvo kot mladinsko vzgojno sredstvo. Kot članica uprave Sokola I, Lj. Tabor, je delala kot odb. pri lutkovnem gledališču tega društva. Bila je med pobudnicami in upravnica lista *Sokolski lutkar*, glasila Medžupnega lutkovnega odseka sokolskih žup Dravske banovine, in odb. Jsl. lutkarskega saveza s sedežem v Lj., ki je združeval nad 40 lutkovnih odrov v Sji in nad 200 v Jsl. - Sin Dušan Rihard, arhitekt (gl. čl.).

Prim.: Podatki sina Dušana Riharda (27. mar. 1989).

Jem.

SVETLIČIČ Frančišek (tudi **France**, **Franc**, **Fran**), pesnik, duhovnik, r. 2. apr. 1814 v Idriji, u. 22. febr. 1881 v Lj. Oče Martin, mati Marija Golob. Osn. š. v Idriji, licej (1827-35) in bogoslovje v Lj., kjer je bil posvečen v duhovnika 5. avg. 1839. Kaplanoval je v Rovtahn nad Logatcem do 1843, Cerknici do 1846, na Vrhniki do 1856, župnik v Sorici do 1863, Godoviču do 1879, ko je bil upokojen. Za tem je živel na Razdrtem, pozneje v Lj., kjer so ga podpirali duhovniki prijatelji, ker je kot delničar banke Slovenija izgubil vse premoženje. Umrli je v lj. hiralnici. - V bogoslovju ga je za pesnjenje pridobil prof. Fran Metelko, objavljajal pa je v N (1846-69), SG (1860-

63), sodeloval pri Vodnikovem spomeniku 1859. A. Janežič je nameraval izdati njegove pesmi v Cvetju, S. jih je popravil in spopolnil. Nekatere pesmi so ostale v rkp. ostalini in iz nje je črpal J. Marn za spis o S. v Jezičniku. Učil se je pri Prešernu, zato se pozna njegov vpliv in tudi sonetna oblika, ostal pa je v okviru postromantike. V njegovi liriki prevladujejo razmišljanja, ki so zrasla iz življenjskih izkušenj in bojov. V pesmih se čuti njegovo toplo srce, ki bije za vse človeštvo. Najboljši je v razmišljajočih pesmih o človeškem življenju in slov. zgodovini: *Življenja namen* (N 1846), *Življenje* (N 1847), *Minljivost* (N 1852), *Pot skozi življenje* (SG 1861). Pogosto je poučen in se naslanja na tradicionalne vrednote in vero: *Dekletom* (N 1849), *Mladeničem* (N 1853). O domovini piše s toplo besedo, ponosen je na njeno lepoto, žalosten zaradi njene temne preteklosti: *Na planini* (SG 1860), *Hrušica* (N 1864), *Na Mravljiskem vrhu* (N 1867), *Slov. junak* (Marn, Jezičnik XIX), *V spomin slov. junaka* (N 1846), *Slovencem* (SG 1861). V pripovednih pesmih pogosto črpa snov iz ljudskega izročila in Valvasorja, opisuje pa predvsem motive, ki so povezani s kraji njegovega službovanja: *Cerkniško jezero* (SG 1862), *Ukleti graščak* (SG 1863), *Turški križ* (SG 1861), *Zaklad na Hudem polju* (N 1869). Te pesmi so zložene večinoma v nibelunški kitici. *Erazem Ravbar* (N 1847), ki ga je vzel iz Valvasorja, je napisan po Prešernovem Povodnem možu. Pri mere je pogosto zajemal iz narave in kmečkega dela, ima pa tudi romantične prispodobе (vožnja po morju, popotnik, romar, jetnik). - Več S-evih pesmi sta ponatisnila A. Janežič in Jak. Sket v svojih šol. berilih, ki so izšla pri MD v Clcu: A. Janežič, Cvetnik, I. del: *Človeško življenje* (1865 in 1881); II. del: *Tolažba po zimi* (1876 in 1887); Jak. Sket, Slov. berilo za 5. in 6. razr. sred. šol: *Življenja namen* in *Zabavljica* (1886, 1892 in 1903, drugič in tretjič pod spremenjenim naslovom Slov. čitanka); Slov. čitanka za 4. razr. sred. šol: *Turški križ*, *Na planini* in *Ukleti graščak* (1893 in 1912); Slov. čitanka za 2. razr. sred. šol: *Tolažba po zimi* (1901). Dve pesmi sta izšli še: *Zabavljica* v Lovrenčičevem Brstju iz vrta slov. pesništva (MD Clc 1918) in v Mladiki (Gor. 1922); *Ukleti graščak* pa v knjigi Slov. balade in romance (MD Clc 1912). Šest pesmi je sprejel Alfonz Gspan v Cvetnik slov. umetnega pesništva do srede XIX. stol., II. knjiga (SM Lj.

1979). To so: *Življenja namen*, *Življenje*, *Zabavljica*, *Erazem Ravbar*, *Vprašanje*, *Zvest prijatelj - zdravilo življenja*. - S. je bil v svoji dobi pomemben pesnik, najboljši pesnik Novic. - Psevdonima: -č, -č Fr.

Prim.: Fr. Koblar, S. F., SBL III, 567-68 in tam navedena liter.; M. Jevnikar, Prim. v slov. kulturi, F. S., Mlada setev, Gor. 1946, 31; Alf. Gspan, Cvetnik..., II. knj., Lj. 1979 212-16 (pesmi), 417-20 (oznaka in opombe); Družina 1982, št. 16, 8.

Ian

SVETLIK Ivan, sociolog, docent na Fak. za sociologijo, polit. vede in novinarstvo (FSPN) v Lj., r. 4. sept. 1950 v Srednji Kanomlji pri Sp. Idriji (obč. Idrija), živi in dela v Lj. Oče Ivan, kmet, mati Marija Velikajne, gospodinja. Osn. š. je obiskoval v Srednji Kanomlji in Spod. Idriji (1957-65), maturiral je na gimn. Jurij Vega v Idriji (1969). S šolanjem je nadaljeval na FSPN, smer sociologija, kjer je 1973 diplomiral. Magistrirjal (1978) in doktorat (1983) iz sociologije je prav tako dosegel na FSPN. V doktorski disertaciji je obravnaval vprašanja nezaposlenosti. Najprej je bil zaposlen na FSPN kot asistent za sociologijo dela in teorijo organizacij (do 1984), sedaj je predstojnik sociološke katedre in docent za kadrovske področje. Hkrati je zaposlen tudi na Inštitutu za sociologijo v Lj. kot raziskovalec. Ukvarja se z raziskovanjem zaposlovanja, neformalnega dela, kadrovske politike, kvalitete življenja in družbenih dejavnosti. V okviru Inštituta za sociologijo sodeluje v projektu Kvaliteta življenja, kjer se intenzivno ukvarja s problemi družbenih dejavnosti, ki jih raziskuje tudi na mednar. ravni. Bil je preds. Slov. sociološkega društva (1983-86). Organiziral je več strokovnih posvetovanj in uredil več zbornikov razprav. Objavlja v strok. časopisih, s prispevki pa sodeluje tudi v sredstvih javnega obveščanja. - Samostojno je objavil: *Brezposelnost in zaposlovanje*, DEn, Lj. 1985. Kot soavtor pa: *Koncepcija usmerjanja v izobraževanje in delo*, Pedag. inštitut, Lj. 1986; *Tokovi zaposlovanja*, Moderna organizacija, Kranj 1984; *Nekateri vidiki planiranja in razvoja kadrov*, Univerzum, Lj. 1982; *Naloge kadrovske dejavnosti v OZD*, Univerzum, Lj. 1980; *Poglavja iz sociologije dela*, DEn, Lj. 1979; in *The Changing Face of Welfare*, Gower Press, London 1987. Kot ur. je uredil: *Kvaliteta življenja*, Slov. sociološko društvo, Lj. 1984; *Razvoj in kriza družbenih dejavnosti*, Slov. sociološko društvo, Lj. 1985; *Znanje kot dejavnik*

družbenega razvoja, Slov. sociološko društvo, Lj. 1987.

Prim.: Razvoj in kriza družbenih dejavnosti, NRazgl št. 15, 9. avg. 1985; osebni podatki (pismo 1. sept. 1987).

Bevk

SVETOKRIŠKI, pridigar, glej **JANEZ SVETOKRIŠKI**

SVOLJŠAK Drago, arheolog, r. 21. jan. 1941 v Lj., živi v Novi Gor. Mati Terezija, gospodinja. Osn. š. na Dovjem, gimn. na Jesenicah na Gorenjskem. Na lj. U je študiral etnologijo in arheologijo (diplomiral 1966). Še med študijem (1964) se je zaposlil v GorMuz, kjer je do konca 1986 delal kot kustos za arheologijo (v tem času je postal višji kustos in muzejski svetovalec). Od 1. jan. 1987 je vodja arheol. odd. Narodnega muzeja v Lj. S-ovo nad dvajsetletno delo v GorMuz je povezano z intenzivnim, sistematskim arheološkim raziskovanjem predvsem Tolminske, Vipavske doline, Brd in sev. predelov Krasa. V prvih razdobjih svojega arheol. delovanja je opravil topografijo območja, sledila so nato izkopavanja, zaščitna in sistematična. Tako je kopal na prazgod. nahajališču pri Sv. Pavlu nad Planino na Vipavskem, na ilirski nekropoli v Tolminu (1965-70), več let so potekala izkopavanja v Ajdovščini (rimska Castra; od 1965 do 1969), skoraj istočasno je potekala raziskava zgodnjersrednjeveškega grobišča v Batujah (1967-72). V manjšem obsegu, zato pa nič manj pomembna so bila izkopavanja, ki jih je S. kot arheolog GorMuz opravil na Pečinah, na Logarščah, v Kobaridu, v Koprivi na Krasu, v Biljah, pri Sv. Pavlu nad Vrtovinom, v Neblem, v Solkanu, v Novi Gor. (Ledine), na Sv. Katarini nad Novo Gor., v Lokvah, v Lokavcu itd. Poleg tega je sodeloval kot zunanji sodelavec Narodnega muzeja iz Lj. pri večletnih izkopavanjih v Stični na Dolenjskem, na Hrušici (rimski limes), na Bledu itd. Njegov največji raziskovalni dosežek pa so gotovo večletna (1971-84) izkopavanja halštatske naselbine na Mostu na Soči. Rezultati izkopavanj so zbudili pozornost tudi mednar. strok. javnosti. Rezultate arheol. izkopavanj je S. prikazal na nekaterih občasnih in stalnih muzej. razst. v muzej. zbirkah GorMuz (Kromberk, Tolmin, Štanjel). Večja razst. ob stoletnici sistematičnih arheol. raziskav svetolucijskega nahajališča je bila predstavljena v Tolminu, Lj. in Novi Gor. Strok. svet pa je z rezultati svojega dela seznanjal v

razpravah, člankih in treh samostojnih edicijah. Samostojno je objavil: *Tolmin. La nécropole de l'âge du fer ancien* (1974); *Vipavska dolina. Zgodnjersrednjeveško najdišče* (Lj.-Nova Gor. 1976, v sodelovanju s Timotejem Knificem); *Most na Soči (Sveta Lucija). I* (Lj. 1983, v sodelovanju s Stanetom Gabrovcem). Razprave in članke je objavil v Sreč, PrimN, PDK, GorLtk, AV, ZČ, VS, Arheol. pregled itd. Med njimi je omeniti predvsem: *Raziskovanje prazgodovinske naselbine na Mostu na Soči* (GorLtk 1974, 5-32); *O novih najdbah grobov na Mostu na Soči* (GorLtk 2/1975, 5-27); *Sv. Pavel nad Vrtovinom. Rezultati sondiranja leta 1966* (AV 36/1985, 195-236); *Staroselski grobovi na Ledinah v Novi Gorici* (GorLtk 12-14/1985-1987, 105-25). - S. se je udeležil s predavanji strok. srečanj v Jsli in drugod po svetu. Prazgod. naselbino na Mostu na Soči je predstavil na svet. kongresu za pra- in protozgodovino (UISPP) v Nici (1976), sodeloval je na kolokvijih slov. arheologov (Lj., Nova Gor., Kranj itd.), na sestankih jsl. arheologov (Novi Sad, Mostar) ter večkrat predaval slov. in it. poslušalcem v Trstu, Gor., Vidmu, Montereale (Valcellina). S. je bil od 1980 do 1988 preds. Slov. arheol. društva in preds. Zveze arheol. društev Jsle (1984-88). S. je prvi slov. arheolog, ki sistematično in večletno raziskuje predele Posočja, njegova raziskovalna pozornost je zlasti usmerjena k svetolucijski železnodobni naselbini.

Prim.: PDK 10. jul. 1977; 31. avg. 1983; 8. sept. 1985; 14. nov. 1986; 7 D 20. nov. 1986; osebni podatki.

B. Mar.

SZOMBATHY Josef, arheolog, r. 11. jun. 1853 na Dunaju, u. 9. nov. 1943 tam. Oče Josef iz Madžarske, mati Julijana Rubner iz Oberdrauburga na Koroškem. Kemijo in geologijo je študiral na Politehničnem inštitutu (Tehnična visoka šola), paleontologijo in anatomijo pa na dunajski U. Od 1875 do 1878 asistent F. v. Hochstetterja, organizatorja in prvega intendanta Naravoslovnega muzeja na Dunaju (ustanovljen 1876), 1878 je S. postal asistent Dvornega mineraloškega kabineta, 1882 pa prvi vodja antropološko-prazgod. zbirke v Naravoslovnem muzeju. Vodja oddelka je ostal do 1918. Leta 1886 kustos drugega, 1897 prvega razreda, 1906 vladni svetnik, ob upokojitvi (1916) dvorni svetnik. - S. je bil vodilni predstavnik v tedaj porajajoči se prazgod. vedi in pripada prvemu rodu prazgodovinarjev, ki so izšli iz naravoslovnih ved. Prav zaradi naravo-

slovne in tehnične vzgoje je posvečal posebno pozornost dokumentaciji, urejanju in razvrščanju arheološkega gradiva. Kot vodja antropološko-prazgod. zbirke, odbornik Antropološkega društva in Prazgod. komisije pri dunajski Akademiji je bil S. med prvimi organizatorji in pobudniki arheološkega dela v Sji, bil je izvrsten poznavalec slov. arheoloških najdišč, posebno v tedanji Kranjski in na Primorskem. Še danes sodi med najintenzivnejše izkopavalce slov. arheološke preteklosti, z gradivom iz Sje pa je pomembno obogatil prazgod. zbirko dunaj. Naravoslovnega muzeja, ki je pod njegovim vodstvom narasla za 48.000 inventariziranih predmetov. S. je izkopaval široko po Sji (Vače, Šmarjeta, Podzemelj, Stara vas pri Vidmu, Magdalenska gora, Kapla vas, Kranj...), med njegova največja in odmevna izkopavanja pa sodijo prav tista, ki jih je opravil na Primorskem. V letih 1886 do 1887 in 1890 je na železnodobnem grobišču na Mostu na Soči odkopal 2.464 žganih grobov (prim. njegovo edino poročilo v MAG 17, 1887, 26 sl.; njegova izkopavanja so objavili B. Teržan, F. Lo Schiavo, N. Trampuž Orel, *Most na Soči* [S. Lucia] II, Katalogi in monografije 23/I, II, 1985) in se poizkusil tudi v tamkajšnji naselbini, za kar ga je vzpodbujal svetolucijski župnik A. Carli (A. Carli, PSBL I, 166). Leta 1886 in 1887 je S. v

Idriji pri Bači raziskal osrednjo posoško mlajšo železnodobno nekropolo (prim. J. Szombathy, *Das Grabfeld zu Idria bei Bača*, MPK 1, 1901, 291 sl.; za kulturno-historično in kronološko opredelitev glej S. Gabrovec, Halštatsko obdobje v Sloveniji, ArhV 17, 1966, 187 sl.). Leto poprej (1885) je skupaj z M. Hoernesom v Šmihelu pod Nanosom izkopal 229 grobov (prim. M. Guštin, Notranjska, Katalogi in monografije 17, 1979, 15), v Škocjanu pri Divači pa v letih 1910 in 1911 znamenito bronastodobno svetišče v Mušji jami (jama II na Prevalu; J. Szombathy, *Alttertums-kunde aus Höhlen bei St. Kanzian im Österreichischen Küstenlande*, MPK 2, 1913, 127 sl.; prim. še B. Teržan, Verovanje in obredi, Bronasta doba na Slovenskem, Lj. 1986, 65 sl. in 88 sl.). Poleg teh obsežnih izkopavanj je S. zabeležil še nekatere navidez drobne podatke o arheol. najdbah, tako npr. v dnevniški knjižici št. 47 (Sv. Lucija (St. Lucia), X, 2. - 28. August 1890) naselbino in grobove na Sv. Pavlu nad Vrtovinom (prim. D. Svoljšak, Sv. Pavel nad Vrtovinom, ArhV 36, 1985, 195 sl.).

Prim.: S. Gabrovec, Szombathy Josef, SBL III, 570; Isti, Josef Szombathy, Prispevek k zgod. konservatorske službe na slov. tleh, VS 12, 1967 (1969) 63 ss.; S. Gabrovec - D. Svoljšak, Most na Soči (S. Lucia) I, Lj. 1983, pass.

Svd.

Š

ŠABEC Drago, dr. med. veter., redni prof. na Veterinarski fak. U v Lj., r. 21. okt. 1930 v Rakitniku pri Postojni, živi v Lj. Oče Ivan, kmet, mati Marija Vodopivec. Osn. š. v Štivanu-Matenja vas, prvi razr. trg. š. in prvi razr. it. klas. gimn. v Postojni. Po osvoboditvi je obiskoval realno gimn. v Postojni, maturiral 1950. Študiral je na Veter. fak. v Zgbu in diplomiral 26. okt. 1956. Po 10-mesečnem strok. stažu pri Veter. zavodu Sje in po vojaškem roku je odšel okt. 1958 na strok. izpopolnjevanje v Nemčijo. Delal je na Max-Planckovem inštitutu za rejo domačih živali v Mariensee, nato v Hannovru in Gröfingu pri Münchnu. Dva semestra je opravil na

hannoverski veterinar. visoki šoli, kjer se je specializiral iz etiologije in patomorfologije osteoartraze ter 1960 dosegel tam doktorat znanosti z disertacijo: *Untersuchungen über eine Arthrosis deformans des Sprunggelenkes beim Schwein*. Od. jan. 1961 do maja 1965 je služboval na Veter. zav. Sje v Lj. Tam je opravil strok. izpit mar. 1961 in bil izvoljen za znanst. sodelavca. V letih 1965-67 je bil asistent na kliniki za farmske živali veter. odd. Biotehniške fak. 8. apr. 1967 je bil habilitiran za predmet: Bolezni in zdravstveno varstvo prašičev. 29. jun. 1971 je bil izvoljen za docenta in izrednega prof., 1984 pa za rednega prof. istega predmeta. Vmes je kot go-

stujoči docent delal tudi na Veterin. fak. na Dunaju (1973-74) ter na švedski U veterin. ved Uppsala. - Š. je redni prof. za bolezni in zdrav. varstvo prašičev na VTOZD za veterinarstvo v Lj. To problematiko preučuje skupaj z domačimi in tujimi strok. že 30 let. O rezultatih poroča na domačih in tujih znanst. in strok. srečanjih: Sarajevo 1967; Novi Sad, Bgd, Subotica, Skopje, Naum, Zgb, Bled, Lj., Bad Nauheim 1969; Cambridge 1969; Ciudad México 1971; Dunaj 1972; Hannover, Primošten 1976; Ames, Iowa, ZDA 1976; Moskva 1979; Dunaj 1983; Mariensee, ZRN. 1986 je imel še štiri predavanja: Mariensee, Uppsala, München, Brno. Mednar. je priznan strok. za bolezni gibal pri prašičih. - Pomembni dosežki: Prvi na svetu je opisal in izdelal diagnostiko za tarzalno artrozo in apofiziologijo sedničnih hrg. Vpeljal je biomehanične metode za raziskavo okostja in uporabo v selekciji prašičev na čvrsto okostje. Izdelal je metodo klinične ocene sposobnosti za gibanje prašičev za selekcijske namene. Skupaj s sodelavci je intenzivno preučil tudi problematiko prašičjega stresnega sindroma. V ta namen je prvi v Jsl uporabil halotanski test. Pomembne so tudi njegove raziskave in dosežki s področja nalezljivih bolezni prašičev, zlasti dihal in prebavil. Izdelal in preizkusil je tudi nov postopek za uničenje prašičje dizenterije brez depopulacije. Na ta način je 1983 izkoreninil to bolezen na dveh farmah v Sji. Ta postopek je bil priznan za prvo tehnično izboljšavo s področja veterinarstva v Jsl. - Š. je vsa ta leta tudi pedagoško aktiven doma in v svetu. Trudi se za posodabljanje tega študija. Tudi je aktiven družbeni delavec, član raznih republ. strok. organov: predstojnik VTOZD za veterinarstvo in preds. Zveze društev veterinarjev in veter. tehnikov SRS. Prejel je razna visoka priznanja: Društva veter. v Mrbu, obč. odb. ZRVS, Živinorejske poslovne skupnosti in VTOZD za veterinarstvo, Biotehn. fak. v Lj. ob njeni 40-letnici, plaketo Skupa svinjogajca Jsl. Bil je izvoljen za častnega člana Primorskega veter. društva in bil predlagan za nagrado Raziskovalne skupnosti Sje za izume in izboljšave v letu 1988. - Njegova dela: Prof. Š. je z več prispevki sodeloval pri izdaji knjig: *Zdrava reja prašičev, Bolesti svinja*. Sam in skupaj s sodelavci je objavil nad 70 del in razprav s področja zdrav. varstva in rejske problematike prašičev, od teh več kot 20 del v tujini.

Naslovi vseh omenjenih del so objavljeni v knjigah ULJBB in v seznamu Bibliography (Locomotory Disturbances).

Prim.: Osebn. podatki; Zbornik III. kongresa veterinarjev in veter. tehnikov Jsl, Sarajevo 1967, 707-14; ULJBB II, 634; III, 1039; IV, 86; SBL III, 571.

T. P.

SABEC Srečko, mlekarški strokovnjak, r. 14. maja 1894 v Št. Petru na Krasu (Pivka), u. 29. maja 1981 v Kranju. Oče Janez, dacar, mati Karolina Repar, babica. Osn. š. v Lj., gimn. zaključil z vojno maturo 1915 v Lj. Vojak na it. fronti, v ujetništvu 1918-19, nato študiral agronomijo na dunaj. Kmetij. vis. š. 1918-22, diplomiral 1923. Službe: pristav na drž. posestvu Belje 1923-26, v. d. uprav. banov. Mlekarske šole v Škofji Loki 1926-27, vmes se je specializiral za mlekarstvo tehnologijo, mikrobiologijo in preskušanje mleka in mleč. izdelkov (Bern, Kiel 1927). 1930 je opravil prof. izpit na Kmetij. fak. v Zgbu, bil dir. Drž. mlekar. zavoda v Škofji Loki 1938-41, nato učitelj na kmet. šolah v Velikovcu, Št. Andražu na Kor. 1941-45, ravn. Mlekar. šole v Kranju 1945-46 in prof. do upok. 1959. - Objavil je: *Mlekarstvo za kmetijske šole*, Lj. 1948; *Osnove sirarske tehnologije*, Lj. 1964; *Tehnologija surovega masla*, Lj. 1965. Sestavil je prve učne pripomočke - skripta (1927-39) za splošno in posebno mlek. gospodarstvo, za živilorejo, sirarstvo, mlekarstvo strojništvo, splošno mlekarstvo, mlekar. združništvo, preskušanje mleka in mlečnih izdelkov. Pisal je članke (1930-61) v strok. liste: Agronomski glasnik, K, Mlekarski list, Mljekarstvo, Slov. mlekar. list idr. - Š. je uvedel v tehnologijo za predelavo mleka v izdelke več vrst pri Slov. malo ali še nepoznatih sirov ob dosledni uporabi specialnih čistih bakterijskih kultur, za gojitev le-teh je izdelal še danes uporabljano metodiko, razvil Mlekarsko šolo v Škofji Loki in Kranju — edini šoli te vrste — v vzorno šol. in raziskovalno ustanovo, vzgajal mlekarje in sirarje iz vse države.

Prim.: SBL III, 571-72 in tam navedena liter.; Prispevki k zgod. kmetij. šolstva na Slov., Mrb. 1957, 273; 50 let mlekar. šolstva v Sji, 1957, 15; Loški razgl. 1969, 145.

T. P.

SAH Maks, ravnatelj, prosvetni delavec, r. 7. okt. 1912 v Celju, živi v Trstu. Oče Jožef, posestnik, mati Barbara Vrečar, gospodinja. Osn. š. in

gimn. v Celju, potem stopil v salezijansko družbo in začel z bogoslovnim študijem. Po vojaškem roku iz semenišča izstopil, opravil drž. matura in se vpisal na Filoz. fak U v Lj. Zaradi vojne je prekinil študij in se maja 1945 umaknil na Koroško, kjer je najprej pomagal v Celovcu, nato pa v Lienzu zaključiti šol. leto, potem se je umaknil v It., v Riccione. Tu je pomagal organizirati mednarodno univ. središče UNRRA. 1946 se je preselil v Bologno, se vpisal na Leposlovno fak. tamkajšnje U in 1. jul. 1947 doktoriral z disertacijo *La storia dei popoli slavi nelle opere di Enea Silvio Piccolomini*. Febr. 1948 je nastopil službo prof. na Nižji gimn. v Trstu. Odslej je poučeval na sred. š. na Tržaškem slov., lat., zgod. in zemlj. 1973 je postal redni prof., 1977 pov. ravn. na DTT Žiga Zois, dve leti kasneje pa ravn. na istem zavodu. Upokojil se je 1983. - Med službovanjem se je veliko bavil s sindikalnim delom za ureditev pravnega položaja slov. šolstva v It. in z manjšinsko problematiko. Kot sindikalist je stalno sodeloval v raznih delegacijah za reševanje šolskih vprašanj. Večkrat je bil član komisij za usposobljenostne izpite in natečaje. Napisal je naslednje šolske knjige: *Zemljepis Evrope za višje razr. sred. šol*, Trst 1950; R. Petaros - M. Šah, *Od prvih zapiskov do romantike*. Slovensko berilo za višje sred. šole, II. del, Trst 1980; M. Farnè - G. Giovanelli, *Psihologija* (prevod v slov.: E. Košuta in M. Šah), Trst 1982. Stalno sodeluje z zgod. prispevki v KolGMD; sodelavec je PSBL in revije Mladika, v kateri je od 1964 do 1968 objavljajal zgod. slov. šolstva. Sodeluje v SSK in Slov. prosveti. Veliko je predaval po prosv. dvoranah v trž. okolici, sodeloval v raznih oddajah na Radiu TrstA, predaval v Dragi in za Radio prevedel nad 20 iger (glej J. Moder, SLNP). Poučuje slov. v trž. bogoslovju in je član upr. odb. IRFOP (Dežel. nega zavoda za poklicno izobraževanje). V zborniku Slovensko šolstvo na Goriškem in Tržaškem od 1945-85 je objavil *Pregled zgodovine obnovljenega in na novo ustanovljenega šolstva na Goriškem in Tržaškem od 1945-1985 in Pregled natečajev*. V Izvestjih slov. sred. šol je objavil 1953 *Zgodovinski razvoj slov. šolstva v Trstu in okolici*, 1955 pa *Deset let slov. šol na Tržaškem (1945-1955)*. Za knjigo Pietro Zovatto Trieste religiosa, Trst 1987, je prispeval razpravo *Storografia religiosa del Friuli, di Trieste e dell'Istria*. - Od prihoda v Trst do konca je bil član Ra-

dijskega odra, dolgo let gospodar. - Ob upokojitvi je dobil priznanje ministra za javno šolstvo za delo v šolah (11. jul. 1983), na V. dežel. kongresu SSK v Gor. 10. maja 1986 pa odličje za delo v prosv., šoli in politiki.

Prim.: Osebn. podatki mar. 1989; IzvTrst 1948-83; 20 let RO, Trst 1966, pass.; J. Moder, SLNP, 292; slika M(Trst) 1987, 158.

Ropot

SAJN Jože, slikar, r. 1. dec. 1936 v Knežaku, živi v Ilirski Bistrici. Oče Stanislav, uslužbenec, mati Frančiška Tomšič. Osn. š. v roj. kraju, nižja gimn. v Trnovem (Ilir. Bistrica), učiteljske pa v Portorožu in Kopru, kjer je likovni pouk poučeval Viktor Birska (PSBL I, 84-85). Po maturi je pol leta ostal doma in slikal, nato se je zaposlil v Podpeči na Kor. Odslužil je voj. rok, a je po vrnitvi ponovno prebival doma in se intenzivno ukvarjal s slikanjem v naravi in ateljeju. 1959 se je zaposlil na osn. š. v Ilir. Bistrici, kjer je poučeval likovni pouk do 1977. Zatem se je odločil za svobodni poklic in pridobil status samostojnega kult. delavca. V Ilir. Bistrici vodi tudi likovno društvo in si nasploh prizadeva za razvoj upodablajoče umetnosti in razst. dejavnosti. V tem kraju je dogradil hišo z lastnim ateljejem in gal. - S svojimi deli se je prvič predstavil 1955 v Kopru kot dijak učiteljskega, sledile so razst. 1961 spet v Kopru, 1972 v Postojni, 1973 v Trstu, 1974 v Cerknici, 1976, 1978, 1979 1986 v Ilir. Bistrici. Pri svojem delu uporablja klasične tehnike, kot sta npr. akvarel in olje, razvil pa je tudi izviren eksperimentalen način brizganja lakov na plastične laminate (spraygram). V vsebinskem pogledu izhaja predvsem iz narave, slikal je pejsaže in žužarstva, človeško figuro in socialno tematiko. Posebej sta mu pri srcu Kras in okolica Snežnika, vživlja se v značilne arhitektonske ambiente starega dela Ilir. Bistrice, odziva pa se tudi na problematiko varstva okolja. I. Sedej je o njem zapisal: »Gre sicer za slikarja, ki se je šolal sam, vendar tudi za pravega iskalca in profesionalca. Šajn je pričel tako kot večina slikarjev z iskanjem lastnega izraza v učinkoviti barvni abstrakciji ter v tehniki bleščečih lakov. Z uporabo doslej še nepreskušene tehnike je namreč dosegel zelo sveže in lahko bi rekli optimistične barvne in svetlobne učinke.«

Prim.: Osebn. podatki; PrimN 18. jan. 1961; 15. dec. 1972; Delo 14. dec. 1972; 15. mar. 1973;

PdK 28. mar. 1972; 29. mar. 1973; Picc. 13. apr. 1973; PrimN 28. jun. 1974; PdK 13. okt. 1976; PrimN 20. jan. 1978; LDk 4. dec. 1979; PrimN 6. maja 1986; 4. sept. 1987.

M. V.

SALAMUN Andraž, slikar, r. 30. jul. 1947 v Lj., živi kot samostojen umetnik v Kopru. Oče Branko, zdravnik (gl. čl.), mati Dagmar Gulič, bibliotekarka (gl. čl.). Brat je Tomaža, pesnika in Katarine, prevajalke in kult. delavke (gl. čl.), sestra Jelka je dipl. biologinja. V Kopru živi od svojega tretjega leta, tu je obiskoval osn. š. in gimn., v Lj. pa Filoz. fak., kjer je diplomiral 1975 iz filoz. in svet. književnosti. V šestdesetih letih je bil med ustanovitelji skupine OHO (skupaj z M. Pogačnikom, M. Matanovičem, D. Nezom idr.), ki je propagirala konceptualizem in vizualno umetnost. Z njimi je razst. v Lj., Zgbu, Bgdu, Münchnu, Bologni, Firencah, Benetkah in New Yorku (Muzej moderne umetnosti). Sledi prehodna faza liričnih pastelov, kot prava slik. osebnost pa zaživi š. v tretjem obdobju. Ustvarjati začne tedaj platna izrednih razsežnosti, »s središčem, ki v njem nastajajo barvne eksplozije in se širi žarenje kromatične substance« (A. Medved). M. Deklevi pa je slikar izjavil: »Moje slikanje je borba, je turško-katoliški konflikt, če turški element označimo kot elementarno silo, elementarni kreativni naboj v človeku, katoliški element pa kot akcijo čiščenja, urbaniziranja likovne govorice...« V četrtem ustvarjalnem obdobju prehaja š. iz abstrakcije v figuraliko, na Slov. pa je eden pionirjev slik. smeri »nova podoba«, v It. znane pod imenom »nuova immagine«. Kritik A. Medved je to stopnjo š-ovega slik. označil: »Vsi figuralni elementi, vse ptice in živali seveda nočejo in ne ustrezajo stvarcem. Domišljija, imaginacija, halucinatorna stanja, ki so edina relevantna, predstavljajo le hip, hip roke (nekakšen gestualni hip), verigo rahlih stikov in odnosov, kjer je mogoče preoblikovanje, prestopanje v simbolno govorico, kjer vlada sopripadnost dela ter celote. Zdaj slikanje več ne pomeni, da vpneš predmete v platno, ampak le mirno razporejanje slikarskih znakov; brez teže in globine, brez ozadja.« Devet velikih platen iz tega obdobja je 1982 razst. na beneškem Bienalu, kjer je za jsl. paviljon bil izbran skupaj z E. Schubertom iz Zgbe in B. Iljovskim iz Bgda. Sodeloval je še na naslednjih skupinskih razst.: pariški bienale, Trigon v Gradcu, Varšava, Bologna, Sao Paulo, Madrid,

Trst, Pescara, Ferrara, Sarajevo, Lj. idr. Prvič je samostojno razst. 1969 v Bgdu, v tem mestu se je predstavil še 1972, 1974, 1977, 1979 in 1983. Sledile so še druge samostojne razst.: Novi Sad 1972, Koper 1973, 1976, 1981, Lj. 1976, 1978, 1980, 1981, Ajdovščina 1977, Zgb 1979, 1981, 1988, Kranj, Mrb. in Piran 1980, Pazin in Novo mesto 1981, Osijek in Stuttgart 1982, Dubrovnik 1983, Rim 1984, Mostar 1988. Reprodukije š-ovih del so poleg katal. objavljene še v naslednjih edicijah: T. Brejc, OHO 1966-1971, Lj. 1978; Giovani artisti jugoslavi, Venezia 1980; I giorni e gli artisti '83, Trieste, Gall. Planetario 1982; Efolo. Arte, 1983, A. II, n. 6, Trieste; I. Sedej, Sto znanih slov. umetniških slik, Lj. 1985; Stenski koledar za leto 1986 (Delo in Eurna. Predstavitev likovnih del T. Brejc). 1970 je izdelal sceno za predstavo *Kasper Hauser* P. Handkeja pri gled. Glej v Lj. - Nagrade: 1974 Zlata ptica revije Mladina, Lj.; 1977 Sedam sekretara SKOJ-a, Zgb; 1980 Art Histrie VII, Pazin, XXIII. sornborska likovna jesen, Sombor; 1985 VI. dubrovniški salon, Dubrovnik. O š-ovem delu so v predgovorih v katal. pisali T. Brejc, J. Denegri, A. Medved in J. Mikuž.

Prim.: Podatki domačih; seznam razst., bibliografijo in nagrade do 1986 gl. v Andraž Salamun, *Slike*, Gal. Loža, jan. - febr. 1987 (razst. katal.); PrimN 18. febr. 1977; Dnevnik 4. mar. 1977; Delo 31. maja 1979; PrimN 19. febr. 1980; Dnevnik 30. jul. 1980; Delo 7. avg. 1980; 30. jan. 1981; PrimN 17. febr. 1981; 11. avg. 1981; 23. okt. 1981; Delo 27. okt. 1981; Teleks 21. jan. 1982; PrimN 2. jul. 1982; La Voce del Popolo 25. febr. 1985; Delo 6. okt. 1986; PrimN 30. jan. 1987; 3. mar. 1987; Delo 13. jan. 1988.

M. V.

SALAMUN Branko, zdravnik in društveni delavec, publicist, r. 27. maja 1914 v Ptuj, živi v Kopru. Oče dr. Franjo, odvetnik, mati Jelka Toplak, gospodinja. Osn. š. in gimn. v Ptuj, matura 1933. Medic. fak. v Zgbu, diplomiral za dr. medicine 31. jan. 1940. Specialistični izpit iz pediatrije v Lj. 1944, naslov primarija priznan 1. febr. 1968. - Š. je po diplomi služil voj. rok v šoli za rezervne častnike sanitete v Bgdu, narkar je bil do apr. 1941 zdravnik v planinskem polku v Delnicah. Po zlomu Jse se je umaknil v Lj., kjer je dobil avg. službo na Higienskem zavodu in po dveh mesecih v Dežjem domu. Od srede 1945 do 1950 je bil zdravnik v otroški bolnišnici in kasneje na pediatrični kliniki v Lj., od maja 1945 do 1947 obenem pediatr v porod-

nišnici. 1949-50 je bil dodeljen Ministr. zdravstva Bosne in Hercegovine (BiH). Kot edini pediater v Hercegovini je tam organiziral službo zaščite matere in otroka, vodil otroški dispanzer v Mostarju in pripravil tudi ustanovitev bolniškega oddelka v tem mestu, v katerem je še kot študent pred vojno opravil počitniško prakso. Po vrnitvi na službeno mesto v Lj. je bil konec 1950 premeščen s pediatrične klinike v Koper, kjer je bil dodeljen oddelku za zdravstvo jsl. cone STO. - Na Prim. je š. razvil izredno bogato in uspešno dejavnost. 1951 je ustanovil otroški dispanzer v Kopru, prevzel posvetovalnice za dojenčke v Kopru, Izoli, Piranu in Bujah. 1952 je organiziral otroški odd. koprskih bolnišnic in ga vodil do 1978. Od 1953-66 je bil ravn. Centralne uprave začasnih bolnišnic v Kopru, Izoli, Ankaranu in Piranu. V letih 1954-62 je vložil veliko truda v priprave za gradnjo nove bolnišnice za koprsko področje nad Izolo. Odločilno je pripomogel k pozitivnemu uresničenju te zamisli. Od 1958-65 je sodeloval pri pripravah in graditvi mladine. zdravilišča RK na Debelem rtiču ter med 1966-68 opravljal dolžnosti ravn. tega zdravilišča. 1957 je dosegel ustanovitev Sred. š. za zdravstvene delavce v Piranu in 10 let predaval pediatrijo na tej in na njej enaki strok. š. v Lj. V pokoj je stopil 1983. - š. je že kot študent in mlad zdravnik opravil krajše počit. prakse v otroških bolnišnicah v Pragi, Parizu, Rimu, Zenevi in Varšavi. 1956 je opravil tečaj socialne pediatrije v Mednar. otroškem centru v Parizu. Sodeloval je na pediatričnih kongresih v Parizu (1956), San Remu (1961) in Treboulu (Franc., 1966). S poročili je redno nastopal skoraj na vseh jsl. pediatričnih kongresih in sestankih. - š. je kot socialno in etično zavzet že mlad društveno deloval. Na pluj. gimn. je sodeloval pri dij. listu Rast, kot akademik v Zgbu pa je pripadal levo usmerjeni skupini, ki je prevzela vodstvo Akad. kluba Triglav. Kot zdravnik se ni omejil na službene dolžnosti, temveč je organiz. delal posebno v Slov. zdrav. društvu: 1953 je bil soustanovitelj in nato do 1964 tajn. istrske podružnice društva; od 1952 je preds. komisije Zdravniškega društva Slov. Istre in Krasa za zveze z zamejskimi zdravniki Slov. v FJK in na avstr. Koroškem; 1955 je pomagal pri pripravi razstave o razvoju zdravst. službe na Prim.; kot generalni tajn. kongresnega odb. je 1963 pomagal organizirati VII. kongres pedia-

trov Jsle v Portorožu. Sodeluje in Skupnosti za varstvo okolja in v Planin. društvu v Kopru. Med 1972-74 je bil občin. odb. v Kopru. - š. je plodovit publicist: med 1946-80 je bil član ured. odb. in od 1980 je član ured. sveta ZdrV. V številnih znanst. razpravah in poljudnih člankih, ki jih je objavil v strok. in drugih glasilih, posebej posebno pozornost otroški medicini, demografskim problemom upadanja rodnosti, kodeksu zdrav. etike in varstvu okolja. Pri srcu mu je skrb za številčno in zdravo ohranitev slov. naroda. Njegova obširna bibliografija razprav in člankov sega od 1937 do danes; tu bomo navedli samo važnejše razprave in članke, ki zadevajo ožjo tematiko Prim.: *Bolnišnica v Istrskem okrožju*, SlovJ 1952, št. 1; *Jadranska porodnišnica*, SlovJ 1953, št. 2, 3, 7, 8, 9, 11, 16; *Del obale otrokom*, SlovJ 1954, št. 3, TurV 1956, št. 4, in NRazgl 1966, št. 19; *Nova bolnišnica in njene naloge ob slov. morju*, SlovJ 1954, št. 15; *Pomlad v Istri*, okrnjeno v rev. Priroda, človek in zdravje 1954, št. 5-6, in necenzurirano v ZdrV 1979, št. 9; *Deset let zdravst. službe v Slov. Prim.*, Zbornik Prim. založbe Lipa, Koper 1956, 88-89; *Kopr. bolnišnica*, ZdrV 1957, 301; *Od S. Rema do Kopra*, ZdrV 1960, št. 7-8; *Bela knjiga, informacije o stanju priprav za novo bolnišnico Koper* (z R. Čelikom in J. Kološo), Koper 1964; *Nova bolnišnica v Kopru*, Občan 1965, št. 9; *Potek stafilokokne endemije od 1965-68 na otroškem oddelku v Kopru*, Zbornik radova III. naučnog sastanka infektologa Jsle, Portorož 1968, 822; *Po petih letih*, NRazgl 1969, 72; *Bolezni otrok in morje*, ZdrV 1971, 132-34; *25 let Splošne bolnišnice Koper*, ZdrV 1972, 221, in III. Zbornik kongresa slov. zdravnikov, Lj. 1972, 283-86; *Otroški oddelek*, Splošna bolnišnica Koper - 20 let, Koper 1973, 45-48; *Obalna bolnišnica po 30 letih*, ZdrV 1984, 538-41. Celotna bibliografija je v arh. PSBL. - Za svoje zasluge je š. prejel tri drž. odlikovanja: Red dela, Red dela z zlatim vencem in Red zaslug za narod s srebrnimi žarki. Od 1982 je častni član Slov. zdrav. društva in 1986 je prejel najvišje slov. zdrav. priznanje Nagrado dr. J. Potrča. Zveza zdrav. društev Jsle mu je 1966 in 1971 podelila diplomi, Planinska zveza Sje 1974 in Obalna delavska univ. v Kopru 1975 pa plaketi. Od 1985 je častni član ekološke sekcije ZSMS Koper. - š. je poročen z Dagmar Mišo Gullč Šalamun, višjo bibliotekarko (gl. čl.). V zakonu so se jima rodili 4 otroci: Tomaž, pesnik

(gl. čl.); Katarina, por. Biedrzycka, prevajalka (gl. čl.); Andraž, slikar (gl. čl.); Jelka, por. Vrabec, r. 1951 v Kopru, prof. biologije v Kopru.

Prim.: Osební podatki; Aktualni razgovori (intervju z dr. Š.), ZdrV 1971, št. 40 s sl.; Dušan Kralj, Trdoživi so večni uporniki, PrimN 1974, št. 22 s sl.; Miša Šalamun, Dr. B. Š. sedemdesetletnik, PrimN 10. jul. 1984; Jelka Sprogar, Varstvo narave je kot socialna medicina (intervju z dr. Š.), 7 D, Mrb. 8. apr. 1976 s sl.; A. Prijatelj, Srečen sem, da sem mogel postati zdravnik - dr. B. Šalamun dobitnik Potrčeve nagrade 1986, PrimSreč jul. 1986; Nagrada in priznanje dr. Jož. Potrča, Zdravstvena skupnost Sje 1986 s sl.

B. S.

SALAMUN Dagmar, (navadno se podpisuje **Miša** - ljubkovalni vzdevek staršev), roj. **GULIČ**, višja bibliotekarka, r. 2. dec. 1913 v Trstu, živi v Kopru. Oče Rudolf, ekonomist, mati Ljudmila Mazlū, gospodinja. Oba starša r. v Trstu, stari starši Kraševci. Osn. š., ki jo je začela obiskovati v Trstu (srbska šola), je nadaljevala v Kočevju, kamor se je družina preselila 1922 zaradi fašizma. V Lj. je dokončala gimn. (maturirala 1932) ter prve štiri semestre na Filoz. fak. V tem času je bila izredno aktivna v skavtski organizaciji. Med drugim je 1935 organizirala prvi obrambni delovni tabor v Prekmurju; bil je vzor mnogim kasnejšim, ki so jih pripravile visokošolke. Diplomirala je v Zgbu 1937 iz zgod. in umet. zgod. 1939 je objavila v LZ strok. sestavek *Pol stoletja hrvatske umetnosti* (LZ 1939, št. 3/4, 174-78 ter št. 5/6, 275-79), 1941 pa v Hrvatski enciklopediji izvleček iz raziskovalne naloge (1938/39) *Renesančni bakrorezec Natale Bonifazio iz Sibenika* (Hrv. encikl., Zgb 1941, III, 63-64). 1950 se je z družino preselila v Koper, kjer živi. Še pred zaposlitvijo v koprski knjižnici je kljub skrbi za družino (mož in štirje otroci) našla čas za pisanje vzgojnih člankov, ki jih je objavljala v SlovJ, kasneje pa je v PrimN objavljala prispevke iz knjižničarstva. Tudi v tem obdobju je aktivno sodelovala v taborniški organizaciji, za kar je 1956 prejela zlato plaketo. 1955 se je zaposlila v študijski knjižnici Koper, kjer je z veliko ljubeznijo do knjige uspešno opravljala svoje delo vse do 1978, ko se je upokojila. Poleg svojega rednega strok. dela je budno spremljala razvoj slov. bibliotekarstva ter mesebično posredovala svoje znanje in izkušnje mlajšim sodelavcem. 1955 je ustanovila Časopisni oddelek (po lastni iniciativi je potovala po Slov. Istri in Krasu ter zbiralala staro prim. časopisje za novo-

ustanavljajoči se oddelek), ki ga je vodila do 1975, ko je bil le-ta zavoljo reformne slov. knjižničarstva ukinjen. 1975 je osnovala Domoznanski oddelek — eden prvih tovrstnih oddelkov v Sji. V času svojega službovanja v knjižnici je pripravila več kot 15 obsežnih in poglobljenih razstav (glej seznam razstav v Zborniku osrednje knjižnice Srečka Vilharja, Koper 1985, 64-79) ter objavila več strok. prispevkov. 1957 je objavila v Borih bibliografijo z naslovom: *Prispevek k istrski periodiki* (dopolnilo k delu: «Gradja za bibliografiju jugoslavenske periodike, 1955) (glej Bori. Zbornik založbe Lipa 1957, 62-64). 1961 je v publikaciji študijska knjižnica Koper, št. 1, izšla njena razprava in bibliografija *Slovensko primorsko časopisje*. Zgod. pregled in bibliografski opis (str. 25-112). 1973 je objavila v glasilu Knjižnica recenzijo z naslovom *Indice delle Pagine Istriane 1903-1971 a cura di Giusto Borri* (Bibliografia Istriana), (gl. Knjižnica. Glasilo društva bibliotekarjev Sje 1973, št. 1-4, 171-74). V publikaciji Osrednja knjižnica Koper, št. 6, je objavila *Publicistično delo Srečka Vilharja in članki o njem* (str. 31-49) ter *Članki o knjižnici* (str. 86-89). Za publikacijo Osrednja knjižnica Koper, št. 7, pa je napisala tri sestavke: *O Časopisnem in Domoznanskem oddelku ter o bibliografski dejavnosti v koprski knjižnici* (str. 37-45), *Razstavna dejavnost knjižnice v Kopru* (str. 58-63) in *Pregled italijanskih periodik, tiskanih v Kopru v letih 1945-1960* (str. 116-19). Za uspešno delovanje na strok. področju je 1973 dobila naslov »višji bibliotekar« ter Čopovo diplomu — najvišje priznanje slov. bibliotekarjem.

Prim.: Arhiv Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru; PrimN 23. nov. 1979; osebni podatki.

ViK

SALAMUN Katarina, por. **BIEDRZYCKA**, prevajalka, znanstvena in kult. delavka, r. 25. avg. 1942 v Lj., živi v Krakovu. Oče Branko, zdravnik (gl. čl.), mati Miša (Dagmar) Gulič, višja bibliotekarka (gl. čl.), brata Andraž, slikar, in Tomaž, pesnik (gl. članka). 1. razr. osn. š. v Mostarju, od 2. razr. dalje in gimn. z maturo 1961 v Kopru. Diplomirala na Filoz. fak. v Lj. iz slavistike 1966, vmes študirala en semester v Zgbu (liter. teorijo) in enega v Krakovu (polj. liter.). V jeseni 1966 je odšla za lektorja slov. jezika na Jagelonsko U v Krakov (1965 se je poročila z inž. Wojciechom Biedrzyckim), od 1971 do 1974 je bila v Lj. nezaposlena, v jeseni 1974 se je vrni-

la za lektorja, dec. 1975 je postala asistent v Inštitutu za slovan. vede pri Poljski akademiji znanosti, po obranjenem doktoratu na Jagelonski U 1976 pa adjunkt in se s tem vključila v polj. znanst. in kult. življenje, obenem pa delovala tudi v Sji, kamor je v osemdesetih letih prenesla težišče delovanja. - Š-ova je začela z objavami iz slov. liter. zgod. že v študentskih letih (Sdb, NRazgl, Zaliv), še prej pa je priobčevala družb. kritične članke in gled. ocene v Tribuni. O slov. liter. je objavila 23 razprav in 35 člankov in knjiž. ocen v slov. in polj. revijah in časopisih. Za polj. enciklopediji *Maly slownik pisarzy...* 1973 in *Przewodnik encyklopedyczny...* (v tisku) o zah. in južnoslovan. literaturah je pripravila 115 gesel, z znanst. razpravami je sodelovala v treh polj. in treh slov. zbornikih. Na polj. akad. znanosti je nastopala z referati in prevodi slov. pesmi o B. Vodušku, E. Kocbeku, O. Župančiču, J. Murnu, Kajuhu, Cankarju, o slov. komparativistiki, liter. zgod., poveljni prozi itd. Na mednar. slavističnih simpozijih v Lj. je govorila o Grumu, Prežihovem Vorancu in Hienegu. Kot liter. zgod. jo zanima vse 20. stol., predvsem pojavi, ki odpirajo nova obzorja. 1972 je izdala v mrh. Obz. knjigo *Anton Podbevšek in njegov čas*. V polj. doktoratu je raziskovanje 20-ih let razširila še na A. Vodnika in izdala knjigo *Poezja Antona Podbevška i Antona Vodnika w latach dwudziestych XX w.*, Zmiana wizji swiata, Wroclaw 1980. Urcila in prevedla je knjigo bratovih pesmi Tomaž Šalamun, *Wierze*, Krakow 1979. Pripravila je knjigo o Prežihovem Vorancu, iz katere je objavila tri zaokrožene odlomke (Dial 1985, SR 1986, NovR 1987), o njem pa je ponovno pisala v polj. revijah. V polj. je prevedla Prešerna, Cankarja, Župančiča, Murna in celo galerijo pesnikov 20. stol. in o njih in slov. kult. razmerah pisala v časopise in revije. Napisala je uvode v prevedene polj. knjige (do zdaj 9) in sama prevajala (Różewicz, Gombrowicz, Witkiewicz, Nobelov nagrajenec Milosz idr.), prav tako je predstavljala v Gledaliških listih polj. igre. Stalno poroča o polj. liter., npr.: *O poljski liriki dvajsetega stol.* (Sdb 1964, št. 10, 11, 12); *Nekaj besed o literarnozgod. znanosti na Poljskem* (Problemi 1970, št. 86). V polj. pripravlja knjige: A. Debeljak, *Imena smrti* (oddano v tisk); E. Kocbek, *Pesmi*; S. Grum, *Beli azil* (izbor proze); *Antologija sodobne slov. proze*; I. Cankar, *Drame*. - Š-ova je da-

nes najvažnejša posredovalka med slov. in polj. kulturo in obratno.

Prim.: Osební podatki; Slov. knjiž., CZ 1982, 338; Moder, SLNP, 292-93 (s seznamom prevodov); arhiv PSBL (celotna bibliografija slov. in polj. spisov in prevodov).

Jem.

ŠALAMUN Tomaž, pesnik in prevajalec, r. 4. jul. 1941 v Zgbu. Oče Branko, pediater (gl. čl.), mati Miša Gulič Šalamun, umet. zgod. in višja bibliotekarka (gl. čl.). Od 2. meseca rojstva do 8. leta je živel v Lj., nato nekaj časa v Mostarju, kjer je obiskoval 2. razr. osn. š., od 3. razr. dalje vse do mature (1960) pa je živel v Kopru. Tu je s starši ter z dvema mlajšima sestrama in bratom imel lepo in varno mladost. 1965 je diplomiral na Filoz. fak. v Lj. iz zgod. in umet. zgod. 1969 se je zaposlil kot kustos-pripravnik v Moderni gal., 1971 pa kot asistent za umet. zgod. na ALU v Lj. Medtem je dobil Kidričevo štipendijo za Rim in Pariz. 1970 je bil na trimesečnem postdipl. študiju v Pizi (Scuola normale superiore). Jul. istega leta ga je povabil newyorški muzej moderne umet. (MOMA) kot člana skupine OHO. (Takrat se je bavil s konceptualno umetnostjo.) Jeseni 1971 pa je bil povabljen v ZDA na U v Iowi (International Writing Program za leto 1971-72). Nekaj časa je bil tam tudi kot doktorand na odd. za primerjalno književnost. Kasneje je bil na povabilo amer. umet. kolonije v Yaddo (sev. od New Yorka) še trikrat po 2 meseca v ZDA (1974, 1979, 1986), kjer je imel idealne pogoje za ustvarjanje. Večina njegovih pesmi je nastala v tujini. Svojo eksistenčno krizo po 1974 je reševal s poučevanjem angl. na osn. š. v Marezigah pri Kopru in z akviziterstvom. V štud. letu 1986-87 je imel štipendijo Fulbright. Bil je tudi gost umet. kolonije MacDowell v amer. državi New Hampshire. Kot gost Poetry Society of America je imel bralno turnejo svojih pesmi na jugozah. ZDA in v New Yorku. - Zdaj živi pretežno v Lj., kjer deluje kot samostojen umetnik. Pesni in prevaja prozo in poezijo iz ang., franc. in špan.; pa tudi iz slov. v angl. (lastne pesmi, ki so izšle v dveh knjigah v Iowi). - Prve pesmi je objavil v Perspektivah 1963-64. Po Paternuju so pesmi »napovedovale nov, daljnosežen premik v pojmovanju poezije, kot njene vsebine, kot sloga v javnosti vzbudile precejšen nemir in polemičen odpor ideološke pa tudi estetske narave.

Reakcija javnosti je nastala tudi zaradi nastopov skupine OHO, katere član je bil. Z Ohojenci je razstavljal v Lj., Bgdu, Zgbu in samostojno v Kranju, kjer je imela njegova razstava buren odmev. Ob razstavi OHO-ja v New Yorku je ostal v Ameriki cel mesec, kar je intenzivno poseglo v njegovo življenje in delo. V skupnih ohojevskih edicijah je sodeloval tudi s prozo (*Eva*, Kranj, samozal. 1968; *Pericarežeracirep*, Mrb., Obz. 1969). Posebno žolčen napad in polemiko v časopisju pa je izzval skupinski nastop avantgardne skupine s svojimi *Tezami* za revijo Katalog v NRazgl in z objavo *Kataloga* (pod »streho« revije Problemi 1968) ter *Kataloga II.*, ki je izšel kot zbornik pri Obz. 1969. Uredili so ga člani avantgardne skupine: R. Seligo, I. Geister, T. Brejc, R. Močnik in T. Šalamun, ki je tu objavil zelo provokativne pesmi, kot so: *Zakaj sem fašist*, *Draga Mile* idr. (Bibliografija vseh teh polemik je v arh. PSBL). Skupno z Brejcem je uredil antologijo *57 pesmi od Murna do Hanžka* (Mrb., Obz. 1970). - Š-ove pesmi so izhajale v vseh slov. revijah in številnih jsl., v tujini pa: Poetry (Chicago), Paris Review, American Poetry Chelsea, Esprit, Akzente, Literatur und Kritik, Panonia, Literatura na swiece, Světowa literatura, Antaeus idr. - Do zdaj je Š. izdal 23 samostojnih pesniških zbirk: *Poker* (samozal. 1966; ponat. 1988); *Namen pelerine* (samozal. 1968); *Romanje za Maruško* (Lj., CZ 1971); *Bela Itaka* (Lj., DZS 1972, nagr. Prešernovega sklada); *Amerika* (Mrb., Obz. 1972); *Arena* (Koper, Lipa 1973); *Sokol* (Lj., MK 1974); *Turbine* (Mrb., Obz. 1975); *Imre* (Lj., DZS 1975); *Druidi* (Koper, Lipa 1975); *Praznik* (Lj., CZ 1976); *Zvezde* (Lj., DZS 1977); *Metoda angela* (Lj., MK 1978); *Po sledeh divjadi* (Koper, Lipa 1979); *Zgodovina svetlobe je oranžna* (Mrb., Obz. 1979); *Maske* (Lj., MK 1980); *Balada za Metko Krašovec* (Lj., DZS 1981); *Analogija svetlobe* (Lj., CZ 1982); *Glas* (Mrb., Obz. 1983); *Sonet o mleku* (Lj., MK 1984); *Soy realidad* (Koper, Lipa 1985); *Ljubljanska pomlad* (Lj., DZS 1986); *Mera časa* (Lj., CZ 1987, Jenkova nagrada DSP okt. 1988); *Živa rana, živi sok* (Mrb., Obz. 1988). - 1979 je izšla pri MK v Lj. v zbirki Beseda sodobnih jsl. pisateljev knjiga *Pesmi*. Svetlana Makarovič, Niko Grafenauer, T. Šalamun, 1980 pa mu je DZS izdala *Pesmi* v zbirki Živi pesniki (Izbor iz zbirk od Pokra do Arene). Zunaj Sje in v tujini so izšle kot samostojne knjige naslednje zbirke: *Ein*

Stengel Petersilie im Smoking (Frankfurt 1972); *Turbines* (Iowa 1973); *Snow* (Iowa 1974); *Pesmi - Pesme* (Bgd, NarKnj 1975; dvojezična izdaja v zbirki Naši vidici - Savremena slov. poezije, cir.; izbor J. Kos, sprem. beseda N. Grafenauer); *Sneg* (Novi Sad, Mat. srpska 1978); *Druidi* (Banja Luka, Glas 1978); *Metoda angela* (Zgb, Mladost 1979; književna nagrada Železare Sisak); *Wiersze* (Krakow 1979; izbor in prevod Katarina Šalamun-Biedrzycka, spremna beseda J. Kornhauser); *Analogije svetlosti* (Bgd, samozal. 1980, cir.); *Glas* (Split, Logos 1985); *Maske* (Novi Sad, Knjiž. zajednica Novog Sada 1987); *Selected Poems* (New York, Ecco Press 1988). - Š-ove pesmi so v številnih slov. in jsl. antologijah, v svetovnih pa: *Slovenia* (Yugoslavia), Modern Poetry in translation (London 1970); *Writing in Yugoslavia* (London, Penguin 1970); *La Poesie Slovene contemporaine* (Paris, Seghers 1971); *Neue Slowenische Lyrik* (Salzburg 1971); *Anthologia syghronon slovenon* (Athena 1972); *Himbeeren sind, Himbeeren sage ich*. Junge Lyrik aus Jugoslawien (Regensburg 1972); *Csillagok es szivek* (Budapest 1972); *Antologia poezji slowenskiej* (Wroclaw 1973); *Sammlung II* (Švica, Wolleron Pult 1974); *Molodye Poety Jugoslavii* (Moskva, Molodaja guardija 1974); *Slowenische Lyrik der Gegenwart* (Dortmund 1974); *American Review* (Toronto-New York-London 1974, vol. 19); *Beschwingter Stein*. Zeitgenössische Lyrik aus Jugoslawien (Wien 1976); *Writing from the World* (Iowa 1976); *Contemporary Yugoslav Poetry* (Iowa City 1977); *Modern Yugoslav satire* (New York 1979); *Na zeleni strehi vetra - Auf dem grünen Dach des Windes* (Klagenfurt 1980); *Voices in the Ark* (New York 1980); *Contemporary East European Poetry* (Ardis 1983); *Micro-megas, a Yugoslav issue*, vol. XI, n. 1 (Iowa 1984); *Szinkep* (Budapest 1984); *Poesia della metamorfosi* (Pesaro 1985). - Š-ova pesem je imela velik odmev v slov. svetu, vrstilo se je polemike, napadi, kritike in hvale. »Poker je bil uvod v nastajanje slov. strukturalistične lirike. Zato mu bo ostal pomen usodnega zgod. in slovstvenega preloma... Z odporom zoper svet, v katerem živimo... se skriva globokoumen estēt, ki ima ob opazovalni bistrini aristokratskega duha in razvit estetski okus... V tem je pesnikova spoznavna in oblikovna ustvarjalna cena, ki je časovna rja ne bo mogla načeti« (J. Pogačnik, Zss 8). - Odmevnost Š-ove poezije se kaže tudi v oddajah

različnih rad. postaj, v Bernikovi grafiki iz 1967 s prvim verzom iz prve š-ove pesmi in s kompozicijo D. Božiča *Kriki* (plošči, izdani v ZDA, je dodana knjižica s prevodom besedila in beležka o avtorju in njegovem delu), A. Kumarja *Vedra barva*, pa tudi z nagradami: Nagrada Mladosti 1968, Prešernov sklad 1972, Nagrada Zelenare Sisak 1978, Ljubiša Jocić 1981; Jenkova nagrada DSP 1988.

Prim.: Osební podatki s pogovori: (B. Hofman), T. S., Knjiga 66, 121-22 s sl.; 74, 339-45 s sl.; V. Zalar, Pogovor s T. S., TT 1969, 51, 7 s sl.; M. Meršol, »Živim v svetu, ki je zadovoljen sam s seboj.« 10 minut s T. S., Mladina 21. avg. 1969; Maruša Krese-Salamun, Veselo na ladji, Mladina 29. jan. 1974, 20-21 s sl.; B. Hofman, Pogovori s slov. pisatelji, Lj., CZ 1979, 445-57 s karik. (ponat. iz Knjige 74); M. Suša, »Poezija se dogaja kot čudež«, PrimN 3. apr. 1981 s sl.; F. Pibernik, Med modernizmom in avantgardo, Mrb., Obz. 1981, 139-46.

Obširnejši teksti: J. Koruza, Š. T., SBL III, 573-74 in tam navedena liter.; O. Davičo, Tomažu Salamunu, Koper. Namesto dnevnika, Komunist 1968, št. 19; T. Kermauner, Avantgardia in Slovenija, La Battana 1967, 13, 103-09; Isti, Samovolja do nič, Problemi 1967, 51, 349; Isti, Na poti k niču in reči, Obz. 1969; Isti, Avantgardni pesnik pred sodiščem, Lj., Scena 1972; Le mysticisme ironique, Le livre slov. 1973, 6; Isti, Porajanje poezije, NRazgl 1974, 4, 94; Isti, O sedmerici pesnikov, Problemi 1975, 1-2, 87-88; Isti, Š-ova skrivnost, Problemi 1981, 1, 5-13; B. Paternu, Slov. knjiž. 1945-1965, Lj., SM 1967 (Lirika in proza, o T. S. 213-20 s sl.); Isti, Avantgardizem v navzkrižju struktur, SR 1971, 3, 242-71, in v knjigi Pogledi na slov. književnost, Lj. PartKnj 1974; Isti, O treh lirikih naših dni, v Beseda sodobnih jsl. pisateljev. S. Makarovič, N. Grafenauer, T. Salamun, MK 1979; J. Pogačnik, Razvojni lok sodobne slov. poezije, Ob 1971, 10-11, 3-10; Isti, Obrazi sodobnih slov. pesnikov, III, Sdb 1972, 3, 275-80; Isti, Zss 8, Mrb. 1972, 298-303; N. Grafenauer, Esej o novi Š-ovi poeziji, Dnevnik 23. okt. 1976; Isti, Nezavršena partija Pokera, predgovor v Pesmi-Pesme, Bgd, NarKnj 1974, 287-306 (cir.); C. Zlobec, Avantgardedichtung in Slowenien, Le livre slov. 1970, 3, 102-03; D. Poniž, Nove smeri pesniške avantgarde na Slovenskem, PiC 1972, 3-4, 190-97; Isti, Esej o poeziji T. S., Dial 1978, 6, 364-68, in v knjigi Molki in pisava, CZ 1986, 177-78; Isti, Med Pokrom in Soy realidad: Pesniška izkušnja T. S., Problemi 1985, 12, 132-36; Isti, Od Pokera do Glasa: pjesničko iskustvo v T. S., Glas (Split) 1985, 85-96; T. Hribar, Sodobna slov. poezija, II, III, IV, NRev 1983, 15-16, 17-18, 19-20 in v knjigi Sodobna slov. poezija, Mrb., Obz. 1984, 195-202, 206-09, 213-16; J. Strehovec, Vračanje v igro barv in otenkov resnice. (Ob Š-ovih novejših iskanjih), Dial 1985, 1-2, 157-59; Fr. Varl-Purkelj, Naši književniki in njihova dela, 20. izd., Mrb., Obz. 1987, 229-31 s

sl.; T. Brejc, T. S. in Julian Schnabel. Uvodni esej v ponatis pesniške zbirke Poker, NRazgl 1988, 9, 284-85.

Ocene posameznih knjig: *Poker*: B. Paternu, NRazgl 1966, 7, 138; D. R. (upel), Tribuna 1966, št. 16; B. Rotar, Tribuna-Zaslove 1966, št. 22, 23, 26; N. Čačinovič, Tribuna 1966, 15; M. Kravos, Zaliv 1966, 2-3, 105-06; J. Sn. (oj), Tov 1966, 13; B. Stražar, Dial 1966, 3, 174-76; J. Snój, Delo 1966, 103; T. Kermauner, Le livre slov. 1967, 1, 34-38; Isti, La Battana 1967; C. Kovač, Š-ov Poker, Delo 1985, št. 73. - *Namen pelerine*: J. Kos, Sdb 1968, 3, 337-40; D. Rupel, Dnevnik 1968, 321; A. Inkret, NRazgl 1968, 20, 600-01; Edicija OHO, Tribuna 1968, 1, 11; D. Cvitan, Kritika 1968, 2, 225-26; S. Ignjatović, Politika (Bgd) 18. jan. 1970. - *Romanje za Maruško*: Knjiga 71, 5, 193-94; D. Poniž, PiC 1971, 11-12, 689; D. Zeljeznov, Komunist 1971, 43, 9; Sl. Ru. (pel), PDK 1971, 145; H. Vogel, NRazgl 1972, 1, 11; Z. Makovič, Telegram 1972, 15, 10. - *Bela Itaka*: Knjiga 72, 5, 339-40; M. Cuk, PDK 1972, 286; I. Ilich, Delo 1972, 308; M. Švanjcar, Večer 1972, 308; B. Zgonc, Tribuna 1972/73, 16, in Delo 1972, 362 in 1973, 37; M. Fabčić, Sdb 1973, 5, 513-14. - *Amerika*: A. I., Delo 1972, 363; M. Cuk, Dan 1973, 5, 26; D. Poniž, PiC 1973, 3-4, 227-30. - *Arena*: D. Poniž, NRazgl 1973, 21, 548; J. Ceburon, PrimN 1973, 44, 15; S. Sitar, Dnevnik 1973, 297; A. I., Delo 1973, 278; M. Zlobec, Sdb 1974, 2, 192-93. - *Sokol*: D. Poniž, NRazgl 1974, 18, 472; T. Pregl, Delo 1974, 233; I. I. (lich), Knjiga 74, 7-8, 304-05; M. Zlobec, Sdb 1975, 3, 274-76. - *Turbine*: D. Poniž, NRazgl 1975, 14, 375-76; J. Vrečko, Dnevnik 1975, 157; M. Zlobec, Sdb 1977, 2, 202-04. - *Imre*: M. Zlobec, Sdb 1975, 8-9, 749-50; A. Brvar, Večer 1975, 25. - *Druidi*: N. Grafenauer, Dnevnik 1976, 290; I. C. (imerman), Knjiga 76, 7, 377; D. Poniž, NRazgl 1976, 7, 184-85; M. Zlobec, Sdb 1976, 11, 992-95. - *Praznik*: N. Grafenauer, Dnevnik 1976, 290; H. Malek, Dial 1976, 11, 718-19; J. Kos, Knjiga 76, 6, 289-90; P. Kuhar, ITD 1976, 35, 11; D. Poniž, NRazgl 1976, 17, 450; M. Zlobec, Sdb 1977, 3, 318-19. - *Zvezde*: M. Dekleva, Dnevnik 1977, 327; J. Milič, PrimN 1980, 12. - *Metoda angela*: I. Svetina, Dnevnik 1978, 243; D. Rupel, Teleks 1978, 35; M. Perišić, Politika (Bgd) 9. maja 1981 s sl. - *Po sledih divjadi*: J. Milič, PrimN 1980, 12. - *Zgodovina svetlobe je oranžna*: M. Uršič, Delo 1980, 83; S. Simčič, NRazgl 1980, 14, 411; D. Rupel, Teleks 1980, 27, 12. - *Maske*: T. Kermauner, Sdb 1981, 3, 276-86; Isti, Problemi 1981, 1, 5-13; I. Svetina, Delo 1981, 64; M. Zlobec, Sdb 1981, 2, 238-40; P. Kolšek, NRazgl 1981, 17, 489. - *Balada za Metko Krašovec*: Knjiga 82, 2, 105; D. Poniž, Dial 1982, 4, 308; Isti, KnjižNov 21. jan. 1982; A. Debeljak, Mladina 28. jan. 1982; P. Kolšek, NRazgl 1983, 1, 14. - *Analogija svetlobe*: Knjiga 82, 5, 296-97. - *Glas*: Knjiga 83, 2-3, 201; A. Debeljak, NRazgl 1983, 22, 646; J. Zlobec, Teleks 1983, 46, 6. - *Sonet o mleku*: Knjiga 84, 2-3, 137; M. Pušavec, Delo 1984, 283; A. Debeljak, NRazgl 1984, 17, 489; M. Crnkovič, Mladina 1985, 4, 32. - *Soy realidad*: Knjiga 85, 4, 253; M. Pušavec, Delo

1985, 124; A. Debeljak, NRazgl 1985, 20, 605. - *Ljubljanska pomlad*: Knjiga 86, 10-11-12, 495; M. Crnkovič, Teleks 1986, 47, 25. - *Mera časa*: Knjiga 87, 3-4, 127; J. H., Delo 1987, 139; P. Kolšek, Delo 21. okt. 1988 (Jenkova nagrada). - *Živa rana, živi sok*: Knjiga 88, 3-4, 210.

ViK

SANTEL Anton, matematik in fizik, r. 13. jan. 1845 v Pesnici na Kozjaku, u. 29. apr. 1920 v Krškem, pok. v Lj. Oče Ignac, mati Marija Mihelič, oba iz V. Kaple, kajžarja. Osn. š. v Lučanah, gimn. v Mrbu, mat. in fiz. na U v Gradcu. Po suplenci 1872 na gimn. v Mrbu in Celju še isto leto prof. na gimn. v Gor., poleg mat. in fiz. poučeval še uvod v filoz. in stenografiranje v nem. (tudi stenograf za slov. govore v gor. dežel. zboru). Ukvarjal se je s problemi pogona plovil v vodi ter izkoriščanja valovanja morja in vetrne energije, izumil vetrni motor z rotorjem na navpični osi in ga skušal patentirati na Dunaju ter 1909 prodati industriji v Dresdenu. Kasnejšega teoretika in praktika v aerodinamiki Julija Nardina je 1905 uvedel v aerodinamiko. Bil je priča gor. poskusom letenja Edvarda Rusjana. S slovitim fizikom Ludwigom Boltzmannom je bil v svaštvu, družini sta skupaj preživljali počitnice in tako se je Š. uvažal v teoretično fiziko ter v visoke avstr. znanst. in kult. kroge. V kult. življenju gor. Slov. aktiven posebno v čitalnici, kjer se je ukvarjal z glasbo, petjem in pesnikovanjem, tudi avtor libretov za spevoigri *Sneguljčica* in *Zlatorog*, odbornik in preds. Leta 1906 svetnik, 1907 upokojen, po upokojitvi je poučeval na zavodu Notre Dame v Gor. Med prvo svet. vojno je moral bežati z družino v Krško, kjer je pisal spomine in sadjaril. V gor. gimn. periodiki je objavljajl krajše poučne članke iz fizike, deloma so ostali v rkp., tako kot tudi avtobiografski zapiski (večinoma izgubljeni).

Prim.: Sorodniki; SBL III, 576-77; J. Nardin, Kolo na veter, Odmevi 1933, IV. zv., 59-61; Gabršček I, 268, 283, 319, 374; II, 200, 236; S. Sitar, Letalstvo in Slovenci 1, Lj. 1985, o Š. str. 88-90, 391-92 idr.

SAS

SANTEL Avgusta (Gusti), roj. pl. AIGENTLER, slikarka, r. 12. maja 1852 v Stainzu (Štajerska), u. 29. maja 1935 v Lj. Oče Hugon Edle von Aigentler, sodnik (tudi učencec miniaturista A. Prinzhoferja), mati Henrika Fischer, nečakinja slikarja Josipa Tominca. Osn. š. v Leobnu, 1862 se je preselila v Gradec, ker je bil oče pre-

meščen na tamkajšnje dežel. sodišče. Z desetim letom je začela študij klavirja pri gdč. Thalerjevi, kasneje pa nadaljevala pri dr. Viljemu Meierju. Igrala je tudi violino. Od 1865-72 je študirala slikarstvo na Dežel. akad. za risanje v Gradcu (prof. J. Tunner in H. Schwach). Študij slikarstva je nadaljevala v Münchnu. 1873 se je poročila s fizikom in matematikom Antonom Santlom (gl. čl.) in se naselila v Gor. Rodilo se jima je 6 otrok: Henrika (1874), Avgusta (1876) (gl. čl.), Leo (r. in u. 1878), Maks (1880-1883), Saša (1883) (gl. čl.) in Danica (1885). Na Višjem dekl. zavodu, ki ga je v Gor. ustanovilo društvo Sloga, je od 1896 poučevala prostoročno risanje; živahno je delovala v kult. življenju Slov. v Gor., sodelovala pri slov. čitalnici in bila 25 let preds. podružnice Družbe sv. Cirila in Metoda. Med prvo svet. vojno je morala z družino v begunstvo (Dol. Toplice, Dunaj, Groisbach, Krško). V Krškem sta Š. umrla mož in hčerka Danica, učiteljica in amaterska slikarka. 1920 se je preselila v Mrb., 1929 pa v Lj. - Glavnina njeneega slikarskega opusa je nastala v gor. obdobju, ko je izdelala veliko število portretov pomembnih gor. meščanov (npr. portret barona Francesca Degrazia in njegove žene Frančiške; portret princeze Woroniecke-Korgbut s podpisom Auguste Santel 876). Bila je znana po svojih pastelih, slikala tudi s črno in barvno kredo, manj v olju. Tematsko se je omejevala na portrete (okr. 500), nekaj pa je tudi tihožitij, krajin in slik z nabožno vsebino. Njeno slikarstvo izhaja iz romantične tradicije in upošteva poteze realizma. Njen opus je še slabo evidentiran, gotovo pa je bilo več njenih slik izgubljenih in uničenih med prvo svet. vojno, ko se je Gor. znašla na frontni črti. - Š. je napisala v nem. *Družinsko kroniko* (v slov. jo je prevedel sin Saša), ki je ohranjena v rkp. na 63 oštevilčenih straneh. Nekaj razstav: I. slov. umet. razst., Lj. 1900; Gor. 1912 (v hiši dr. Antona Dermote); GorM, N. Gor., jun. - sept. 1970. Nekaj del š-ove: Portret matere, o. pl., 1872; Portret sestre Mine, o. pl.; Portret moža Antona, o. pl., 1872; Avtoportret, o. pl., 1873; Sin Saša, črna kreda; Portret moža Antona, črna kreda, 1906 (našteta dela last Š. naslednikov, Lj.); Podoba žene, črna kreda, 1902 (Narodni muzej, Lj.).

Prim.: LZ 1900, 677; A. Res, Intimna razstava v Gor., Čas 1912, 389-91; SN 1935, št. 122; SZ 1926, 74; Gabršček I, 414; ZUZ XIII, 1935, 128; Thieme-Becker XXIX, 428; Cossar, Storia, 454;

ELU IV, 1966, 359-60; A. Santel ml., Spomini na otroštvo, TT 1966, št. 7-15; Slikarji Santli (razst. kat.), GorM, N. Gor., jun. - sept. 1970; NRazgl 28. avg. 1970; Menaše, st. 2093; SBL III, 578; KolGMD 1983, 107; La cultura slovena nel Litorale (Atti del seminario di studio dell'Istituto di storia sociale e religiosa di Gorizia, ott. - nov. 1986), Gorizia 1988, 106; A. Santel st., Družinska kronika, Srce in oko, št. 1, jan. 1989, 55-62, št. 2. V-č

SANTEL Avgusta ml., slikarka in grafičarka, r. 21. jul. 1876 v Gor., u. 2. dec. 1968 v Lj. Oče Anton (gl. čl.), mati Avgusta pl. Aigentler (gl. čl.). Osn. š. v Gor. od 1882-90, od 1891-95 učiteljice; učila na prvi slov. osn. š., kasneje na zas. š. v Gor. 1899 je opravila izpit za poučevanje na mešč. š. Osnove slikarstva je prejela pri materi, 1900 pa obiskovala 1 sem. žensko umet. š. na Dunaju (prof. Tina Blau-Lang). 1907-08 v Münchnu na š. za uporabno in svobodno umet. (tečaj za akt, prof. W. von Debschitz) in na zas. slik. š. Margarete Stall (za cvetna tihožitja); 1908-09 še slik. počitniški tečaji (ki so jih prirejale münchenske š.) na Tirolskem in Bavarskem. 1909 je opravila še izpit za poučevanje violine (prof. H. Gerstner). Od 1901-02 je poučevala na Vranskem, 1902-04 v Slov. Bistrici, 1904-18 v Pulju; med tem od 1916-17 v begunskem taborišču Steinklamm; 1918-19 na Sušaku, od 1922 v Mrbu na mešč. š. do upokojitve 1933, ko se je preselila k materi in sestri Henriki v Lj. - Napisala je *Spomine iz otroške dobe* (ohr. v rkp. zvezku s trdimi platnicami, oštevilčenem do str. 16; dopolnjujejo ga risbe in fotografije v zvezi z vsebino). V Gor. je kult. delala predvsem v okviru čitalnice, kasneje je kult. delala v Mrbu; bila je dober pedagog in skoraj 40 let življenja posvetila poučevanju. - Š. je slikala v olju, pastelu in akvarelu, izražala pa se je tudi v lesorezu. Tematsko zajema njevo slikarstvo pokrajine (predvsem motive iz krajev, v katerih je živela), cvetlična tihožitja, redkeje portrete in figuralne kompozicije. Upošteva značilnosti plenerizma s trdno realistično potezo. Š.ove dela (nad 700) hranijo družinski nasledniki, Nar. gal. v Lj., Umet. gal. v Mrbu, zasebniki in GorM v N. Gor. (Goriški grad, lesorez; Dvorišče z drevesci, barvni lesorez). - Š. je večkrat razstavljala s skupinami DSLU, Umet. klub Grohar, Kolo jugosl. sester, Lada, Vesna, Združ. grafičnih umet. Jsle, Ženska mala antanta (po Jsli, Češki, Romuniji). Nekaj razstav: Lj. 1900; I. jsl. umet. razst. 1904, Bgd; München

1903; Bgd 1912; Gor. 1912 (v stanovanju dr. A. Dermote, razstavila 1 pastel); Pazin 1913; V. jsl. umet. razst., Bgd 1922; Bgd 1924; Bled 1925; Božična razst., Jakopičev pav., dec. 1926, Lj.; Novi Sad 1927; Zgb 1927-28; I. spomlad. razst. lik. umet., od 15. maja 1929, pav. Cvijete Zuzoriča, Bgd; Bgd 1930; razst. Udruženja graf. umjet., apr. 1930, Zgb; Kult. razst. Jul. krajine, 27. apr. - 17. maja 1930, pav. Cvijete Zuzoriča, Bgd; Razst. likovnih umetnic, Umetniški pav., 19. - 30. okt. 1930, Zgb; Celje 1931; razst. Kluba likovnih umetnic, Jakopičev pav., 30. avg. - 21. sept. 1931, Lj.; Osijek 1932; Bgd 1932; Dubrovnik 1932; Zgb 1932-33; Umet. razst. Krke, Jakopičev pav., 11. dec. 1932 - 2. jan. 1933, Lj.; VI. pomlad. razst., pav. Cvijete Zuzoriča, maj 1934, Bgd; Slov. pokrajina, Velesjem 1. - 10. sept. 1934, Lj.; I. pomlad. razst. Društva lik. umetnikov Dravske banovine, Jakopičev pav., maj-junij 1934, Lj. (razst. Primule, Nageljni, Žužemberk); Trbovlje 1935; Bgd 1935; Dubrovnik 1937; Bgd 1938; Mrb. 1938; Zgb 1938; Razst. slov. prim. umetnikov, avg. 1945, Trst-Gor. (razst. Motiv iz Splita); Postojna 1948; N. Gor. 1963; Slovenj Gradec 1963-64; Memorial I. jsle umet. razst. 1904, Nar. gal., 8. okt. - 2. nov. 1965, Lj.; Čačak 1965; Slikarji Santli, GorM, jun. - sept. 1970, N. Gor.; Grafike, pasteli, risbe in akvareli starejših prim. slikarjev, Gal. Rika Debenjaka, 26. jun. - 15. jul. 1981, Kanal (razst. Goriški grad, lesorez; Dvorišče z drevesci, barvni lesorez).

Prim.: LZ 1904, 683; A. Res, Intimna razstava v Gor., Čas 1912, 389-91; NDk 1924, št. 200; SZ 1926, 76-77; LZ 1927, 319; La petite entente des femmes, Bgd 1938 (razst. kat.); Thieme-Becker XXIX, 428; DS 1939, 612; S. 21. jan. 1940; F. Stelè, Slov. lesorez, 1943; Razst. slov. prim. umetnikov, Trst-Gor. avg. 1945 (razst. kat.); Cossar, Storia, 454; Ldk 1955, št. 164; NŽ 1957, 12-13; Stelè, Umetnost 1960, 98, 111 s. sl.; Šijanec, 71; Likovna revija 1962-63, št. 4-5, 6; A. Santel, Spomini na otroštvo, TT 21. febr. - 18. apr. 1966; Delo, RTV priloga, 9. okt. 1965, 16; Memorijal I. jsle razstave 1904, Čačak 1965 (razst. kat.); ELU IV, 360; Cevc, Slov. um., 176; Delo 25. dec. 1968, 5 (nekrolog); NŽ 1969, 11; Slikarji Santli, GorM, jun. - sept. 1970 (razst. kat.); NRazgl 28. avg. 1970, 486; Menaše, st. 2092; SBL III, 577-78; Grafika, pasteli, risbe in akvareli starejših primorskih slikarjev, Gal. Rika Debenjaka, Kanal 1981 (zlož.); La cultura slovena nel Litorale (Atti del seminario di studio dell'Istituto di storia sociale e religiosa di Gorizia, ott.-nov. 1986), Gorizia 1988, 106.

V-č

ŠANTEL Henrika (Henrieta, Jeti), slikarka, r. 17. avg. 1874 v Gor., u. 15. febr. 1940 v Lj. Oče Anton (gl. čl.), fizik in matematik, mati Avgusta r. pl. Aigentler (gl. čl.), slikarka. Osn. š. v Gor. Po prvem slikarskem pouku pri materi se je vpisala na žen. akad. v Münchnu (1891-95, prof. F. Fehr, L. Schmidt-Reutte, F. Hagenbarth), nato 3 semestre na zasebni š. slikarke A. Hillermann (v presledkih do 1907-08), 1 sem. na Dunaju (prof. Michalek). Nato je v Gor. nasledila materi pri poučevanju risanja na Viš. dekl. zavodu (med učenkami tudi slikarka Melita Rojic, gl. PSBL III, 220-21). Med prvo svet. vojno je sledila družini v begunstvo, 1920 se z materjo in sestro Avgusto preselila v Mrb. Zasebno je učila slikarstvo, 1929 pa se je z materjo preselila v Lj., kjer sta si na Mirju kupili hišo. V Lj. je nadaljevala s poučevanjem na umet. š. Probuda. Pri Henriki Š. se je učil akvarelnega slikanja tudi slikar Lojze Perko. Delovala je v umet. klubih Grohar (tudi ob ustanovitvi), Lada, razstavljala večkrat v okviru umetnic iz držav članic Male antante. Na I. jsl. razst. v Bgdu 1904 jo je kralj Peter odlikoval z redom sv. Save V. stopnje. Na razst. slov. umet. v Gor. 1912 v stanovanju dr. A. Dermote je razstavila 13 del (med temi Pri kavi, Portret matere, kopijo Težke poti Fritza von Uhdeja). Slikarstvo š-ove se je oplajalo pri münchenskem pleneristično obarvanem realizmu. Slikala je v olju, pastelu, akvarelu, izdelovala tudi miniature na slonovo kost. Posvetila se je predvsem figuralnemu slikarstvu, bila dobra v portretu, pa tudi v tihožitju. Njen opus obsega cerkvene kompozicije (npr. sv. Andrej in Križev pot po Fürichu, Štandrež pri Gor.; sv. Ana, sv. Lucija, Cervignano; Marija, sv. Rok, sv. Boštjan, Most na Soči; Kožbana), pokrajine, tihožitja, žanrske motive (Deček z oranžami 1908), portrete (Portret deklice 1904, Avtoportret 1914, Portret slikarice E. Piščanec, o. pl.). Veliko kopij je izdelala v Münchnu, na Dunaju in v Benetkah. Njena dela hranijo zasebniki, Mod. gal., Zgb, Mestni muzej in Nar. gal., Lj., GorM, N. Gor. (Portret sestre Danice, o. pl.; Bovec, akvarel, 1925). Š-ovo je portretirala Elda Piščanec 1935. - Nekaj razstav: I. jsl. umet. razst., Bgd 1904; Sofija 1906; I. slov. umet. razst., Trst 1907 (razst. 14 slik); München 1909; Gor. 1912 (v stanovanju dr. A. Dermote); V. jsl. umet. razst., Bgd, od 7. jun. 1922 (kot članica skupine Grohar, Mrb.); Ho-

donin 1924; Božična razst., Jakopičev pav., Lj., dec. 1926; Kazinska dvorana, Mrb., 24. nov. - 3. dec. 1929 (razst. Tihožitje); Bgd 1930; Kult. razst. Jul. krajine, Pav. Cvijete Zuzorića, Bgd, 27. apr. - 17. maj 1930; Razst. likovnih umetnic, Umet. pav., 19. - 30. okt. 1930, Zgb; Celje 1931; IV. razst. umetnin na lj. velesejmu, 30. maja - 8. jun. 1931, Lj. (razst. Tihožitje, Oranže, Plener); Razst. Kluba lik. umetnic v Lj., Jakopičev pav., 30. avg. - 21. sept. 1931; Žena v slov. umetnosti, velesejem, 3. - 12. sept. 1932, Lj.; Zgb 1932; Umet. razst. Krke, Jakopičev pav., 11. dec. 1932 - 2. jan. 1933, Lj.; I. pomlad. razst. društva lik. umet. Dravske banovine, Jakopičev pav., maj-junij 1934, Lj. (razst. Gorenjsko zatišje, Belokranjsko zatišje); Zgb 1938; Bgd 1938; Memorial I. jsl. umet. razst., Nar. gal., 8. okt. - 2. nov. 1965, Lj.; Čačak 1965; Slikarji Šantli, GorM, jun. - sept. 1970, N. Gor.; Podobe otrok v preteklosti, Nar. gal., Lj., 12. dec. 1979 - 30. mar. 1980 (razst. Deček z oranžami, Rdečelasa deklica).

Prim.: LZ 1900, 677; 1904, 637; 1909, 526; DS 1907, 527; 1909, 374; A. Res, Intimna razstava v Gor., Čas 1912, 389-91; LKU 63-64; Ndk 1924, št. 200; J. Mal, Zgod. umet. pri Slov., Hrvatih in Srbih, Lj. 1924, 39; S2 1926, 74-75; LZ 1927, 319; 1935, 475; Thieme-Becker XXIX, 475; S 13. mar. 1938; 1940, št. 38 s sl.; DS 1939, 612; 1940, 57-59, 187; J 1940, št. 48 in št. 324; Cossar, Storia, 454; Stelè, Umetnost 1960, 98, 111 s sl.; Šijanec, 71; Likovna revija 1962-63, št. 4-5, 6; ELU IV, 1966, 360; Cevc, Slov. umet., 360; Slik. Šantli, GorMuz., jun.-sept. 1970, N. Gor. (razst. kat.); Delo 1970, št. 248; NRazgl 28. avg. 1970, 486; Menaše, st. 2093; SBL III, 578; Podobe otrok v preteklosti, Nar. gal., Lj. 12. sept. 1979 - 30. mar. 1980 (razst. kat.); La cultura slovena nel Litorale (Atti del seminario di studio dell'Istituto di storia sociale e religiosa di Gorizia, ott.-nov. 1986), Gorizia 1988, 106.

V-č

ŠANTEL Saša (Aleksander), slikar, grafik, ilustrator, glasbenik, strok. pisec, r. 15. mar. 1883 v Gor., u. 1. jul. 1945 v Lj. Oče Anton (gl. čl.), mati Avgusta pl. Aigentler (gl. čl.). Osn. š. in gimn. (mat. 1901) obiskoval v Gor. Slikarstva se je učil najprej pri materi, nato pri slikarju A. Gvajcu (PSBL I, 519). 1902 se je vpisal na dunajsko Kunstgewerbeschule (prof. A. Kenner) in na akad., obenem tudi na U (umet. zgod., estetika, muzikologija). Bil je eden glavnih pobudnikov in ustanoviteljev društva Vesna na Dunaju (med člani npr. M. Gaspari, G. Birolla, Avgusta Šantel ml., H. Smrekar). Absolviral

1905, 7. apr. 1906 opravil drž. izpit iz risanja za sred. š. 1905-06 je poučeval na gimn. v III. dunajskem okraju. 1906 se je potegoval za mesto učitelja risanja na idrijski realki, a ni bil sprejet (mesto je dobil Ivan Vavpotič). 1906-07 je bil suplent na učiteljišču v Kopru (kolega stam bila tudi V. Nazor in R. M. Cossar, gl. PSBL III, 199-200). 1907 se je poročil z Ružo Severjevo (učila vezilstvo v Bukarešti, kasneje je delala v Avstrijskem muzeju za restavracijo gobelinov); rodili so se jima trije otroci: Dušana (kasneje arhitekt), Voja in Bojan. Od 1907-18 je poučeval na gimn. v Pazinu (najprej kot supl., od 1910 kot redni prof.). 1913 se je v Münchnu izpopolnjeval v grafičnih tehnikah (prof. J. Broekhoff). Od 1918-20 je poučeval na realni gimn. na Sušaku, od 1920 do smrti v Lj. na Tehn. sr. š., kjer je poučeval dekorativno risanje in grafiko. Na isti š. je bil pobudnik za ustanovitev tečaja za violino. Na zasebni umet. š. Probuda (ust. 1921) je š. poučeval grafiko. Ob rednem delu je vodil še razne tečaje in predaval npr. tiskarjem ipd. Med š. učenci sta bila tudi slikarja in grafika M. Maleš in E. Justin. Š. je študijsko prepotoval It., Fran. in Angl. - 1929 je izdelal stensko okrasje za Kaiserjevo vilo v Groharjevi ul. 4 v Lj. (dekoracija v neorokokojskem stilu uničena, ohranil se je le 1 karton osnutka). 1936 je nastal ciklus oljnih portretov slov. skladateljev (Mala dvorana Slov. filharmonije). 1938 je dekoriral hišo na Tržaški cesti 3 v Lj. z motivi iz Martina Krpana, 1940 pa izdelal sgraffite za Sokolski dom v Trnovem (danes prebeljene, ohranjene so fotografije). 1938 se je udeležil natečaja za izdelavo slik s slov. zgod. tematiko za reprezentančne prostore tedanje banovinske palače (izbran pa je bil G. A. Kos). Š. je bil tudi član odbora Nar. gal. (1921, 1922), na občnem zboru 1934 ponovno izvoljen, tudi tajn., od ustanovitve 1934 član Društva likovnih umetnikov Dravske banovine (od 1939 do začetka vojne preds., nato do smrti blagajnik; 1936 se je društvo preimenovalo v Društvo slov. lik. umetnikov), član slov. sekcije Lade, Združ. graf. umet. Jsl. I. jsl. društva ekslibristov in bil dober organizator. - Š. je ustvarjal predvsem v olju, akvarelu, gvašu, risbi, perorisbi, tušu in v različnih grafičnih tehnikah (akvatinta, bakrorez, lesorez, jedkanica, mešana tehnika, suha igla). Bil je začetnik slov. grafike in se zavzemal za ustanovitev grafične š. Njegov Vhod v pazinsko pokopališče (1911) je verjetno

prvi barvni lesorez na Slov. Njegovo slikarstvo odseva realistično smer, v marsičem pa se približuje impresionistom. Kot pripadnik Vesnanov je podpiral njihov umetniški program, ki je postavljal v prvo vrsto zbujanje narodne zavesti in ohranjanje narodnega izročila. V tem smislu je posvečal veliko pozornost dekorativnim elementom, domači tematiki, ki obsega predvsem narodne motive, narodne noše (iz vseh slov. pokrajin), vsakdanje delo (tradicionalne domače obrti), krajinske motive, portrete. Vpliv secesije je vidnejši v njegovih ilustracijah. Ilustriral je Novi rod, Vl. Nazorja Veli Jože (1908) in Divić grad (1909), Nar. pesmi (izd. Srpska Kr. Akad. 1914, š. sodeloval), Ks. Meška Mladim srcem (1911, 1914), Trdinove Bajke in povesti o Gorjancih (1913), R. Murnika Ženini naše Koprnele (1921), Stritarjeve Pesmi za mladino (1923), KolGMD 1925 (risbe), KolGMD 1926 (platnice in zaglavja mesecev), KolGMD 1927 (platnice in zaglavja mesecev), gor. mesečnik Družina (npr. letnik II, 1930, št. 9, 285), E. Gangla Moja pot (1933-4), Joža Lavrenčiča Tri božje poti (izd. GMD, natisnila Zadružna tisk., Lj. 1944). Sodeloval tudi s Slov. etnograf. muzejem, predvsem s slikami narodnih noš; izdeloval tudi exlibrise, inicialke, paravane, vinjete, nalepke, korespondenčne liste, diplome, osnutke za znamke, častne diplome, čipke, zastave, vezenine. Njegove slike so izšle tudi na razglednicah (društvo Soča, Gor., Klub akad. iz Trsta, Učit. tiskarna, Lj., CMD, Čoklović, Zgb). Š-ova dela hranijo druž. nasledniki, zasebniki in javne zbirke: Etnogr. muzej, Lj., Nar. gal., Lj., Mestni muzej, Lj., Narodni muzej, Lj., Umetnostna gal., Mrb., NUK, Lj., Študijska knjižnica M. Jarca, N. mesto, GorM, N. Gor. (Cvet, risba s svinčnikom, 1897; Rovinj, litografija, 1914; Osutek za plakat, olje, karton: upodobljena je sedeča ženska figura, ki v iztegnjeni desnici drži ženski kipec; Exlibris prof. I. Bergića, lesorez, papir: upodobljen mož s sklonjeno glavo in naočniki, ki ob svetlobi sveče prebira knjigo). - Nekaj razstav: I. jsl. umet. razst., Bgd 1904, nato še 1912, 1922, 1929, 1930; I. slov. lik. razst., Trst 1907; Lj., Jakopičev pav. 1909, 1910, 1912, 1916, 1917, 1918, 1921, 1922, 1924, 1925, 1935, 1936, 1937, 1938; Gor. 1912 (od 2. jul. dalje) (v stanovanju dr. A. Dermote, razstavil 1 ex libris); Dresden 1913; Lj., Mladika 1921; Sušak 1921; Zgb 1923; Hodonin 1924; Reka 1925; Osijek 1926; Lj., velesejem 1926, 1927, 1937; Firence 1927;

Reka 1927; Zgb 1927; Lvov 1927; Razst. jsl. slikarstva in kiparstva, London, National Gallery, 10. apr. - 31. maja 1930 (razst. Delavnica); Lj., Gal. Obersnel 1942; Saša Santel 1883-1943, Jakopičev pav., 14. mar. - 4. apr. 1943; Lj., Nar. gal. 1965; Čačak 1965; I. razst. fotopovečav slov. umetnostnih spomenikov (potujoča razst. Nar. gal., Lj., v različnih krajih Sje, od 1965 do 1967); Slik., Santli, GorMuz., jun. - sept. 1970, N. Gor.; Naše gore, Mestna hiša, Kranj, 26. nov. - 7. jan. 1975; Prešernove pesmi v delih likovnih umetnikov, gal. v Prešernovi hiši, Kranj, 6. - 26. febr. 1976; Podobe otrok v preteklosti, Nar. gal., Lj. 12. dec. 1979 - 30. mar. 1980 (razst. Babica ziblje vnuka); Kanal, Gal. R. Debenjaka 1981; Saša Santel 1883-1945, Nar. gal., Lj. 1983; Solkan, Gal. osn. š. 1987; Tolmin, Knjižnica C. Kosmača 1987; poleg teh še razne razst. v Krakovu, Varšavi, Lublinu, Madridu idr. - Precej obširno je tudi š-ovo publicistično delo; pisal je teoretične članke, poročila in razmišljanja o razstavah, biografije ipd. Nekaj člankov: LZ 1900, 641-43 (*Plastičnost v slikarstvu*); Napredna misel 1912, 88-89 in sl. (*Nekaj o grafični umet.*); Veda 1914, 151-53, 305-07 (*O muziki barv*); J 1922, št. 172 (*Šolske razstave*); J 1922, št. 215 (*Razstava kluba Grohar v Mrbu*); J 1922, št. 263, 266 (*Umetniške razstave v Zgbu*); Tabor 1923, št. 104 (*Še o kolektivni razst. Bucik-Dolinar v Lj.*); J 1923, št. 216 (*XXVIII. Umet. razst. v Jakopičevem pav.*); SN 1923, št. 188, 203 (*Umetniške šole v Sloveniji*); Riječ 1921, br. 222 (*Dvije slikarske izložbe na Sušaku*); SN 1924, št. 229; J. 1928, št. 239 (*Jurkovičeva Žalujoča Slovenka*); DP 1929, št. 3 (*Rajko Šubic*); št. 4 (*Mirko Šubic*); št. 5 (*M. Gaspari*); št. 6-7 (*Adolf Lapajne*); št. 8 (*Hinko Smrekar*); št. 9 (*Jaro Hilbert*); št. 12 (*Lojze Zagar*); DP 1930, št. 2, 3, 10; Izv. TSS 1930-31, 42-47; Arhitektura 1932, št. 7 (*Razvoj slikarstva*); SN 1932, št. 210, 211 (*Beseda o naši umetnosti. Nekaj misli ob zaključku umet. razstave na Vesejmu*); J 1933, št. 161; J 1935, št. 137 (*Zakaj ne »Društvo slovenskih likovnih umetnikov«?*); Jadranski kalendar, Zgb 1935, 37 (*O ženski narodni noši v Julijski krajini*); Umetnost 1940-41, 86-87, 124-28; 1941/42, 92-100 (*Spomini na dunajsko šolanje*); 1942/43, 120-28; Umet. zbornik 1943, 279-81. - Š. je bil tudi glasbenik. Z osmimi leti je začel študij violine, pel je v dij. zboru (dir. K. Podgornik), kasneje se učil harmonije pri D. Fajglu. Na Dunaju se vpisal na muzikologijo (G. Adler) in

igral v ansamblih društva F. J. Haydn. V Pazinu je uvedel glasbeni pouk na gimn., nato na ž. učit. Na Sušaku je vodil pev. zbor društva Veli vir, ustanovil orkester, na Reki igral violi v gledal. orkestru, sodeloval v hrv. čitalnici in srbsko-pravoslavni cerkvi, v Lj. pa igral violi v orkestru Slov. filharmonije. Bil je skladatelj, organist, učitelj violine, dirigent in mentor (k skladateljstvu je privedel npr. J. Brnobića). Zložil je nad 100 posvetnih in cerkv. skladb, samospeve, zborovske, klavirske, orkestralne in druge, harmonizacije, priredbe skladb tujih skladateljev itd. Nekaj skladb: *20 moških zborov*, op. 1 (1901); *Godalni kvartet* v d-molu, op. 3 (1905, predelan 1925); *Fantazija za šolski godal. kvartet na temo Misli moje*, op. 20 (1910); *Dijaška korračnica* za sal. orkester, op. 31 (1916); *Slava Dobrili*, kantata za solo, meš. zbor in orkester, op. 22 (1912); *Pesem Velega Jožeta*, kantata za solo, meš. zbor in orkester, op. 31 (1917); *Karanfilije*, venec slovanskih nar. pesmi za ž. zbor in orkester, op. 35 (1918); *Jugoslovanska beseda*, bal. glasba z jsl. nar. motivi za sal. orkester, op. 33 (1917); *Staroslov. maša* za sole, meš. zbor, orgle, op. 27 (1914, za orkester prir. 1926); *Slovenska maša* za dijake; *Maša* za mešani zbor; *Mašne pesmi*; *Requiem* za moški zbor; *Nagrobnice*; *Adventne pesmi* za sedmeroglasni moš. zbor z orglami; *Regina coeli* za moš. zbor; *Regina coeli* za mlad. meš. zbor in orkester; pesmi za glas in klavir (v sodelovanju z G. Krekom): *Čolnčku* (S. Gregorčič), op. 6 (1907), *Galebi* (A. Aškerc), op. 21, *Narodna* (Al. Gradnik), op. 24, *Ribnik* (O. Župančič), op. 25; *Male skladbe* za klavir, op. 38 (1923/25); *Godalni kvartet* v A-duru, op. 39 (1925); *Sonata* za violončelo in klavir, op. 48 (1929); *Klavirski trio*, op. 64 (1937); *Mala suita* za orkester, op. 40 (1925); *Belokranjska serenada* za godalni orkester, op. 52 (1933); opereta v 3 dej. *Blejski zvon*, za sole, zbor in klavir, op. 49 (1932); *Trio* za klarinet, violi in klavir, op. 78 (1941); *Suita* za 4 violine in klavir, op. 79 (1942); *Sonata* za violi in klavir, op. 81 (1943). Š-ova glasba »se giblje med klasicizmom dunajske šole, zgodnjo romantiko in ljudsko glasbo v smeri nac. šole po vzoru skladateljev drugih slovanskih narodov« (SBL).

Prim.: Za slik.: LZ 1904, 632; 1909, 528; 1915, 129; 1918, 803; 1927, 319; DS 1909, 374; 1912, 154; 1922, 45, 46; A. Res, *Intimna razst.* v Gor., Čas 1912, 389-91; Saša Santel, *Jugoslavija* 1921, št. 271; K., Saša Santel. Kolektivna razstava njego-

vih del v telovadnici Mladike, J 1921, št. 214; S. Šantlova kolektivna razstava slik in grafičnih del, SN 1921, št. 203; ZUZ 1922, 60-61, 65; J 1922, 209; J. Mal, Zgod. umet. pri Slov., Hrv. in Srbih, Lj. 1924, 40; Saša Santel. Ilustr. priloga Slovenca 1925, št. 172; Šašelaj J., Kaj delajo in snujejo naši umetniki (S. Santel, E. Justin), SN 1927, št. 159; Razgled 1927, št. 3, 80; A. Širok, Pri naših upodabljaljajočih umetnikih, Luč II, 1928, 46; Naša knjiga II, Zemun 1. avg. 1930; Thieme-Becker XXIX, 428-29; F. Stelè, Zgod. slov. glasbe v sliki, Kron IV, 1937, 216-17, repr. na str. 216; Gabršček I, 374; II, 201, 204, 390; S 1939, št. 63; 1941, št. 245; 1942, št. 89 a; 1943, št. 60, 73 a; DS 1943, 153; Saša Santel 1883-1943, Jakopičev pav., 14. mar. - 4. apr. 1943 (kat. retrospekt. razst. z bogatim seznamom del), Lj.; SPor 1945, št. 64; Cossar, Storia, 454; L. Menaše, Avtoportret na Slovenskem, 1958, 104, 143, 149; Stelè, Umetnost 1960, 98, 109 s sl., 110 s sl., 149 s sl., 156; Šijanec, 69, 71, 142; L. Menaše, Avtoportret, Lj. 1962, 219; ELU IV, 360; Cevc, Slov. umet., 178, 179; F. Stelè, Oris zgod. umet. pri Slov., Lj. 1966, 136, 139; T. Ujčič, Prof. S. Santel, slikar Velog Jože (1907-1918), Pazin 1969, 147-50; Slikarji Santli, GorMuz., jun. - sept., N. Gor. 1970 (razst. kat.); NRazgl 28. avg. 1970, 486; Delo 12. nov. 1970, 17; SBL III, 578-82 (s številno liter.); Menaše, st. 2093; M. Makarovič, Slov. ljud. noša, Lj. 1971 (repr. narod. noš); Kmečki upori v slov. umet. (zbornik razprav, ur. Š. Barbarič), Lj. 1974, 168; M. Komelj, Slov. ckspres, slik. in grafika, Lj. 1979, 116; I. Dolores, S. Santel, prvi ilustrator povesti Veli Jože, Oko, 118; Dnevnik 17. apr. 1976; NRazgl 5. nov. 1976, 567; Knjiga 1977, št. 7/8, 343; Delo 21. avg. 1980; Grafike, pasteli, risbe in akvareli starejših prim. slikarjev, Gal. Rika Debenjaka, Kanal 1981 (zlož.); ND 22. nov. 1981; 7 D 26. nov. 1981; Saša Santel 1883-1945, Nar. gal., Lj. 1983 (razst. kat., sest. Ida Tomše); Delo 10. maja 1983; Dnevnik 10. maja 1983 z ilustr.; Teleks 9. jun. 1983 z ilustr.; NRazgl št. 10, 1983, 294; Sdb 1983, št. 11, 1074-75; Secesija na Slov. (razst. kat.), Lj. 1984, 60, 61, 62, 63, 67, 69, 70, 113, 114, 117, 119; B. Marušič, Z zlatimi črkami (Življenjske usode in dela velikih prim. mož), Trst 1987, 146-48 s sl.; Grafike in risbe prim. umetnikov, gal. osn. š., Solkan 1987 (zlož.); Grafike in risbe prim. umet., Knjižnica C. Kosmača, Tolmin 1987 (zlož.); La cultura slovena nel Litorale (Atti del seminario di studio dell'Istituto di storia sociale e religiosa di Gorizia, ott. - nov. 1986), Gorizia 1988, 106; P. Krečič, Slov. konstruktivizem in njegovi evropski okviri, Mrb. 1989, 44, 46, 55. - Za sklad.: Seznam kompozicij in rkp. v NUK; J. Mantuani, Katalog razstave. Razvoj glasbe pri Slov., Lj. 1932, 16, 17; Radio Lj. 1938, št. 51, 3; S 1943, št. 57, 66; Ukmar-Cvetko-Hrovatin, Zgod. glasbe, Lj. 1948, 494, 509, 518, 521; Cvetko, III, 377, 508; MuzE II, Zgb 1963; Trobina, 140-41; I. Jelerčič, Pevsko izročilo Primorske, Trst 1980, 169, 170; Muzikološki zbornik, zv. XXIV, Lj. 1988, 70, 81, 82; K. Bedina, Sonata, Lj. 1989, 34, 44, 108.

v-č

ŠARF Luka, slikar-freskant in polihromator, krščen 17. okt. 1671 v Kobaridu kot nezakonski sin Janeza Šarfa in Ivane Perinčič, u. neznano kdaj in kje (verjetno prav tam). Podpisal se je na hrbtu velikega oltarja pri sv. Andreju na Kravarju (Cravero) v Benečiji »1695 / Lvcas Scharf« ter na vel. olt. pri sv. Luciji na Kravarju »D. Binjit / Lucas Scarf«. Domneva, da bi utegnil biti rezbar, ki je pognala v novejši domoznanski liter., nima nobene zgod. podlage, saj se v arh. virih vedno omenja le kot »sp.(ec)tabilis pictor«. Danes vemo, da sta oba omenjena oltarja, tako kot tudi vrsta drugih v Posočju, Ben. Slov. Gor. Brdih, delo kobariškega rezbarja Jerneja Vrtava (gl. čl.). Kaže, da je S. tesno sodeloval z Vrtavom in polihromiral oz. pozlatil precej njegovih oltarjev. Podpis na Kravarju je naslikan z bolusom, posebno podlago rdeče barve, ki jo pri svojem delu uporablja polihromator; zato ga lahko povežemo s slikarjevim imenom. Tudi umetn. zgod. so dolgo pripisovali rezbarski opus Jerneja Vrtava samemu S. oz. domnevnemu mojstru Turcutu iz Kobarida. T. Venuti je dokazal, da je bil slednji v resnici Tomaso Tuscuto, ključar cerkve v Malini (Forame d'Attimis). Ker je G. Marchetti podpis na Kravarju napačno razumel kot »Schar f(ecit)«, se je v liter. prikradlo tudi ime Šar oziroma Čar. - Predniki Šarfov naj bi prišli v Kobarid iz Skofje Loke. V Manfredovi ul. 17 so postavili hišo, ki jo še danes imenujejo Pri malarju. Po ljudskem izročilu je slikar S. poslikal notranjščino cerkve sv. Antona nad Kobaridom, ki je bila posvečena 1696. Zaradi grobnice padlih it. vojakov v prvi svet. vojni so ob predelavi cerkve 1935 delno uničili, delno pa prebelili omenjene freske. Ohranila se je le fotografija Zadnje sodbe, na podlagi katere lahko istemu avtorju pripišemo tudi baročne stenske slikarije v p. c. sv. Treh kraljev v Sužidu, v p. c. sv. Križa na Sedlu, v p. c. sv. Marije Snežne na Kladju pri Breginju (dat. 1721), v p. c. sv. Petra na Peratih nad Livkom in v p. c. sv. Križa nad Kojским. Slogovno blizu so tudi fragmenti baročnih fresk v rom. c. na Viskorši (Monteaperta). S svojim risarsko preprostim slogom in retardirano ikonografijo se je S. še močno spogledoval s tradicijo poznogotskih fresk, ki jih je marsikje (npr. Sedlo) preslikal s svojimi. Čas nastanka, tj. konec 17. stol. in zgodnje 18. stol., opredelujeta baročna dinamičnost kompozicij

in izrazita, modno obarvana dekorativnost, ki pride do izraza posebno ob naslikanih ornamentih, značilnih za »zlate oltarje« (npr. Perati). Kot avtor tabelnih slik zaenkrat ni izpričan, vsekakor pa je pričakovati, da se bo pomnožil njegov freskantski opus.

Prim.: Zupn. arh. Kobarid; Giuseppe Marchetti - Guido Nicoletti, *La scultura lignea nel Friuli*, Milano 1956, 112, 114, 134; SBL III, 213 (E. Cevc); Tarcisio Venuti, *Le botteghe d'intaglio di Caporetto*, Sot la nape, Udin 1981, št. 2-3, 27-37; F. (ranc R. (upnik), *O cerkvi sv. Antona v Kobaridu*, Dom, Udine 1982, št. 10, 4; Bor. Uršič, *Altari lignei della bottega d'intaglio di Kobarid (Caporetto)*, *La scultura lignea in Friuli*, Udine 1985, 121-29; Isti, *Rezljani oltarji 17. stol. v Goriških Brdih*, ZUZ, n. v. XX, 1984, 50-51; Isti, *Rezbar Jernej Vrtav in slikar Luka Sarf*, TKol 1985, 58-71.

B. Ur.

SASELJ Emil (Milan), duhovnik in kult. delavec, r. 2. okt. 1865 v Mokronogu na Dolenj., u. 23. dec. 1926 v Žičah (šk. Maribor). Oče Johan, pek, mati Marija Slatner. Bil je eden izmed tistih idealnih Kranjcev, ki so prišli iz ljubezni do Boga in do ljudstva službovat v Istro. Zato je teol. študije dovršil v Gor. in bil posvečen v mašnika 12. jun. 1891. Njegova prva služba je bila v Trstu pri Sv. Ivanu. 1894 je šel za kaplana na Vatovlje, mar. 1898 za župnika v Šmarje nad Koprom, febr. 1910 pa za župnika v Klanec. Imenovan je bil tudi za prodekana dolinskega dekanata. Tu je ostal do prisilnega odhoda iz It. v sept. 1923. Postal je provizor v Žičah, kjer je tudi umrl. - V maju 1921 so mu fašisti ukazali, naj odstrani iz cerkve slov. napise, sicer bodo cerkev in župnišče zažgali, pridigati pa mora izključno v it. - Š. ni bil le vzoren dušni pastir, ampak tudi dober delavec na kult. polju. Bil je preds. katehetskega društva za trž. škofijo, ustanovitelj posojilnic in hranilnic ter kmetskih zadrug. Tudi literarno je delal in sodeloval pri številnih slov. listih. A bil je predvsem duhovnik, ki je živel in trpel za ljudstvo.

Prim.: ŠkA Trst; žup. urad Mokronog; Folium Terg. 1927, str. 45; J. Soklič, *Istra kliče*, Lj. 1928, 12, 13 in 16; Isti, M. Sašelj, KolGMD 1928, 80; R. Klinec, *Primorska duhovščina*, 18 in 34; B. Milanović, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, Pazin 1973, 432.

Škerl

ŠAV Vladimir, igralec, režiser, umetniški vodja, pesnik, literarni urednik, r. 20. jul. 1945 v Sv. Križu pri Trstu, živi v dolini Dragonje (Istra).

Oče Jože, varilec iz Kubeda, mati Ida Štefančič, tkalka iz Sv. Križa (Trst). Ko je bil star eno leto, se je družina preselila v Mrb., kjer je končal osn. š., gimn. je študiral v Kopru, kot igralec je diplomiral na AGRFT v Lj. 1969 z vlogo Vojaka v Dorstovi drami *Žena pred obzidjem*. Podiplomski študij je nadaljeval na Poljskem v Teatru Laboratorij, ki ga vodi Jerzy Gratowski. Med študijem je igral pri Odru mladih in Mestnem odru v Kopru. Odigral je pomembne vloge iz klasičnega repertoarja. Bil je Brutus v Juliju Cezarju, Leonardo v Krvavi svatbi, Friderik v Veroniki Deseniški, Lazar v krstni predstavi Strniševih Žab itd. Po diplomi na AGRFT je ustanovil in vodil eksperimentalno skupino Mandala v Kopru. V njegovi režiji je skupina pripravila dve predstavi; bili sta kolektivni deli Beli krog in Blaznež je takoj napadel. Njegova samobitna narava ga je vodila, da je odklanjal tradicionalne gledališke in umetniške prijeme in ubiral svoja pota. Tako je po vrnitvi iz Poljske 1973 ustanovil in vodil v Lj. skupino Vetrnica. S to skupino je nastalo več skupnih stvaritev: Večer improvizacij, Večer krog in Večer kopanje. S temi stvaritvami je skupina gostovala po Sji, v Zgbu, v Bgdu ter v Ameriki (Montreal - Kanada, New York - ZDA). Po tem obdobju je skupina dobila nove navdušence, ki so se ji pridružili, zadobila je mednar. sestavo. Preselila se je na deželo, na Petkovec pri Logatcu. Prirejala je animacijske večere ter v smislu aktivne kulture gostovala v različnih krajih, med katerimi tudi v Trstu 1976. Nastali so večeri z naslovi: Norčevanje, Človekov praznik... Leta 1980 se je skupina preselila v dolino Dragonje (Istra) in se preimenovala v »Ljudje z reke«. Integracija življenja in kulture se je izoblikovala v kontaktnih večerih. V Kopru je skupina pripravila animacijski projekt Golobji vrt, ki je deloval dve leti (1983-84). Podoben projekt, ki izvira iz improvizacij, je nastal 1987 in mu je skupina dala naslov Večer improvizacij. - Š. je napisal avtobiografski roman *Žeja*, ki ga je 1972 objavila Zal. Lipa v Kopru. Ko je začel Š. živeti v naravi, je pisal pesmi in prozo ter ju objavljval v PrimSreč, Sd, Dial, Problemih (objavil dramo *Gilganeš*). Od 1985 je liter. ur. pri reviji PrimSreč. 1988 je izdal v samozaložbi zbirko misli *Samorodnice*. Iz it. je prevedel roman *Tatarska puščava* (Il deserto dei Tartari) Dina Buzzattija (MK 1979). Na RTV Lj.

je imel nekaj liter. večerov. - Š. je vsestranski ustvarjalec, ki se je zavestno umaknil v naravo. V njegovih pesmih je čutiti hrepenenje in upanje po boljšem svetu. Prelomil je meje z vsakršno tradicijo, da bi lahko spregovoril brez vsakršnih spon, prosto. Za objavo ima pripravljenih nekaj pesniških zbirk, dramskih tekstov, razmišljanj in dnevnikov.

Prim.: Osební podatki; SGL III, 686; Moder, LNSP 295; PrimSreč št. 84/85, 430-431; 1989, št. 1, 47-50; Delo 25. apr. 1979.

nsf

ŠAVELJ Ludovik, CM, misijonar, r. 26. avg. 1891 v Kamniku, u. 8. nov. 1982 na Mirenskem Gradu. Oče Lovrenc, mizar, mati Marija Kavčič. Osn. š. v Kamniku, klas. gimn. v Lj., stopil 22. jul. 1908 k lazaristom in dovršil bogoslovje v Gradcu, kjer je bil posvečen 4. jul. 1915. Od 1915-17 je deloval v Gradcu kot misijonar, 1917-18 je bil kurat na tirolskem bojišču, nato eno leto v it. vojnem ujetništvu v Veroni, 1919-22 misijonar v Celju, 1923-38 v Lj. Leta 1929 je bil 3 mes. med slov. delavci v zah. Evropi, posebno v mestu Arras (Pas de Calais, Franc.), kjer je pri premogokopni družbi dosegel, da so dali delavcem sobo za zbiranje, naročili slov. časopis in omogočili slov. duhovnika. Po vseh rudarskih krajih je ustanavljal Društva sv. Barbare. Ker so it. oblasti 1936 izgnale slov. redovnike z Mirenskega Gradu, je prišel 1938 v Trst za delo med Slov. v zamejstvu. 1939 je zbolel za kostno jetiko in se dve leti zdravil v Dalmaciji in Lj., 1945 pa se je za stalno vrnil v Trst in nadaljeval z misijonskim delom med Slov. v It. in na Korškem: misijoni (nad 250), duhovne vaje in obnove, majniški govori idr. Pisal je o misijonskih vprašanjih v S, KatG, govoril na RAITrstA, bil organist v Gradcu, Veroni, Lj. itd. Za Marijino družbo Marije Milostljive v ul. Risorta v Trstu je imel duhovne vaje 1946, 1947, 1952, 1954 in 1955 in je tudi drugače pomagal.

Prim.: Osební podatki; Cerkev na Slov., Lj. 1971, 325, 369; Dr. Jože Prešeren, Marijina družba »Marije Milostljive«, Trst 1975, 89, 90, 70 sl.; L. Škerl), G. L. Š. devetdesetletnik, KatG 20. avg. 1981 s sl.; K. Humar, L. Š. v spomin, KolGMD 1984, 99-100 s sl.

Jem.

ŠAVER Aldo, dipl. inž. rudarstva, r. 29. jan. 1931 v Sempetru (Nova Gor.). Oče Alojzij, miner in skladiščnik, mati Irena Sokol, gospodinja. Pet let osn. š. v Gor., gimn. v Gor. (1944-47) in

Sempetru (1947-51). Po maturi (1951) se je vpisal na Rudarsko fak. v Lj., kjer je dovršil študij z diplomskim delom *Meritve in proučevanja jamskih pritiskov*. Že kot študent na fak. se je udeleževal strok. prakse v tujini (ZR Nemčija, Vel. Britanija, Češkoslovaška itd.) in redno vsako leto v jsl. rudnikih, posebno v Bosni. Po diplomi je odslužil voj. rok v Karlovcu (oficir. š.) in Titogradu. Nato se je zaposlil v rudnikih lignita Kreka-Tuzla v Bosni kot tehnični vodja metanske jame. Tam je bival z družino (1960-66). 1963 je bil mesec dni na strok. izpopolnjevanju v SZ (Kuzbas v Sibiriji). 1966 se je preselil v Idrijo in služboval v rudniku do 1971. Potem je sprejel (1971) mesto v tovarni Salonit Anhovo najprej kot glavni tehn. vodja Rudarskih obratov in nato do 1982 kot dir. TOZD-a Rudarski obrati. V tej dobi je opravljal tudi razne funkcije v družbenopolit. organizacijah na Goriškem, bil član IS obč. Nova Gor. Od 1982-84 je bil republ. rudarski inšpektor, od 1984 dalje je glavni republ. rudarski inšpektor. 1983 se je udeležil seminarja in opravil strok. izpit za inšpektorja rudnikov urana pri ICRP (International Commission Radiological Protection) v Elliot Lake (Kanada, Ontario). Bil je njegov najpomembnejši dosežek. Še vedno je član republiške komisije za strok. izpite v rudarstvu, za ugotavljanje rezerv mineralnih surovin. Še prej pa je bil tudi član izvrš. odb. Zveznega komiteja za površinsko pridobivanje surovin. V okviru dolžnosti glav. republ. rudar. inšpektorja je bil imenovan za člana jsl. Komisije za protieksplizijsko zaščito. - Med opravljanjem poklica je svoje znanje in izkušnje občasno posredoval tudi drugim. Vodil je sestanke in posvetovanja o strok. rudar. delu (npr. na jsl. simpoziju: o miniranju na površinskih kopih; mar. 1989 na mednar. simpoziju v Lj.: o problematiki rudar. regulative ipd.). - Š-jeva strok. dela in članki so bili objavljeni v Informatorju kemične industrije (Kamnik), v jsl. zbornikih posvetovanj in v Rudarsko-metalurškem zborniku (Lj.).

Prim.: Osební podatki; Delo jun. 1986; sept. 1988.

E. D.

ŠAVER Benjamin, pianist, r. 24. apr. 1961 v Tuzli. Oče Aldo, dipl. inž. rudarstva (gl. čl.), mati Marija Nussdorfer, predmetni učitelj glasbe na Centru za glasb. vzgojo v Novi Gor. Osn. š.

v Idriji (1967-71) in Novi Gor. (1971-75). Klavir se je začel učiti s petimi leti pri prof. Mariji Erjavcu v Idriji, od 1971-76 je nadaljeval v Novi Gor. v razredu prof. Kamila Komela. Že zgodaj je začel osvajati priznanja in nagrade. 1974 je na republ. tekmovanju učencev glasbe prejel v 2. kategoriji prvo nagrado, na zveznem tekmovanju istega leta tretjo nagrado. 1975-79 je obiskoval gimn. v Novi Gor., obenem Sred. glasb. š. v Lj. V dveh letih in pol (1977-79) je s prof. Jelko Suhadolnik opravil ves potreben program Sred. glasb. š. in bil sprejet (1979) na GA v Lj. v razred red. prof. Dubravke Tomšič. 1982 je na republ. tekmovanju v Lj. prejel prvo nagrado (88,9/100) in nagrado Društva slov. skladateljev (DSS) za najboljšo interpretacijo slov. skladatelja (A. Srebotnjak, Makedonski plesi). Na zveznem tekmovanju študentov glasbe v Bgdu si je istega leta prav tako zaslužil prvo nagrado. Na proslavi stoletnice glasb. šolstva na Slovenskem je 1982 nastopil kot solist s Slov. filharmonijo in igral Lisztov klavirski koncert št. 1 v Es-duru; prav za to interpretacijo je 1983 prejel Prešernovo nagrado lj. U. 1983 je z odliko diplomiral na GA v Lj. Istega leta se je udeležil mednar. tekmovanja »Città di Udine« in zasedel tretje mesto. - Izkazal se je nadarjenega izvajalca s posebno kreativno močjo in umetniško voljo, pianista »izvrstne igre, preciznega ritma, ognjevite narave in pristne poustvarjalne prodornosti« (I. Silič). Šola pri Dubravki Tomšič mu je dala »čvrsto osnovo: visoko tehnično izdelanost in dovršenost, tj. spretnostno igro, ki je gladko tekoča in prožna ter ritmično zanesljiva. Pa tudi muzikalna vzgoja je zapustila v njem pečat kultiviranega, razmišljujočega poustvarjalca, ki se z mladostnim zanosom in pogumom skuša postaviti na lastne noge, oblikovati lastne zasnove...« Že tedaj je skušal, »da bi se čim bolj ognil "tradicionalnim" upodobitvam in izoblikoval čim bolj po svojem muzikalnem občutju, poustvaril po svojih zvočnih in gradbenih predstavah« (I. Silič). 1984 se je vpisal na podiplomski študij na Fak. v glasb. umetnost v Bgdu v razr. Arba Valdme iz Estonije (ZSSR), red. prof. na navedeni Fak. v Bgdu in na GA v Novem Sadu. Tudi v nadaljnjem obdobju so kritiki opazili »zanesljivo tehniko, čvrsto ritmičnost, temperamentnost... kakovostno igro... presenetljivo interpretiranje mladega pianista, ki se prepričljivo vzpenja k vse

bolj stvarnemu pojmovanju umetniškega poustvarjanja« (I. Silič). Videli so celo »odločilen preobrat, naravnan k intenzivnemu iskanju bistva umetniškega snovanja«. »Večja nazornost oblikovanja, ki se odraža v doživljajski prepričljivosti, kaže na poglobljeno vrednotenje umetniškega dela, na stvarnejši odnos in iznajdljive, domiselne prijeme, ki se bolj logično združujejo v celotno poustvarjalno dogajanje« (I. Silič). - 1986 je na mednar. tekmovanju pianistov »Maria Canals« v Barceloni prejel častno diplomu za uvrstitev med deset najboljših pianistov. Nastopal je na samostojnih recitalih ali kot solist z orkestrom v vseh večjih krajih Jsle in It. Š-jev bogati repertoar obsega skladatelje od baroka do 20. stol., predvsem Bacha, Beethovna in Liszta. Zaradi tehn. in glasb. kakovosti je dosegel zavidljive uspehe. - Bil je pobudnik in idejni vodja mednar. klavirske šole, ki jo je poleti 1987 vodil v dvorcu Zemono prof. Arbo Valdma. Od 1988 ima status svobodnega kułt. delavca. 17. jun. 1989 je magistriral na Fak. muzičke umetnosti v Bgdu. - Njegovi izjemni uspehi ga postavljajo na zelo vidno mesto med mladimi slov. pianisti.

Prim.: Vprašalna pola; Pavel Mihelčič, Delo apr. 1974; I. Silič, PrimN dec. 1981; Nida Petrovčič, Naša žena apr. 1982; P. Mihelčič, Delo jan. 1982; Marjan Zlobec, Delo mar. 1982; Vojko Cuder, PrimN apr. 1982; Lovro Sodja, Delo apr. 1982; PrimN apr. 1982; Vojko Cuder, PrimN maja 1982; I. Silič, PrimN 7. maja 1982; sept. 1982; Peter Kušar, Lj. dnevnik nov. 1982; PrimN 30. okt. 1983; I. Silič, PrimN 17. jan. 1984; F. J., Ekran (Skopje) 20. okt. 1984; Snežana Čadikovska, Ekran (Skopje) okt. 1984; Marjan Gabrielčič, Delo 12. sept. 1984; I. Silič, PrimN 17. maja 1985; Delo okt. 1986; PrimN maja in jun. 1987; I. Silič, PrimN 2. okt. 1987; Kaja Šivic, Glasbena mladina nov. in dec. 1988; PrimN dec. 1988; Delo dec. 1988; PDK 23., 26. in 29. apr. 1989.

E. D.

ŠAVLI Alojz, avtoprevoznik, tigrovec, borec NOBJ, r. 20. maja 1907 v Tolminu, u. 4. apr. 1984 v Celju. Oče Ivan, podjetnik, mati Ana Testen. Osn. š. v Tolminu. Š. je živel in delal v očetovi opekarni v Ušniku pri Volčah do svojega pobeга v Jslo 1937. Že 20-leten je zavzeto sodeloval v PD Ušnik, ki je združevalo vasi Ušnik, Kozaršče, Selo, Čiginj, Rute. Dpisoval je v društveni na roko pisani list *Zvezda* (nad 50 števil), katerega primerček hrani Tolm. muzej. Po faš. prepovedi PD in sežigu knjig in opreme 1927 je š. začel sodelovati v ileg. protifaš. dejavnosti.

Pobudo za to mu je dal tudi prosvetno glasbeni 3-tedenski tečaj jan. 1927 v Gor. Vodil ga je preds. ZPD v Gor. dr. Just Bačar, predavali pa tajn. ZPD Zorko Jelinčič in ured. Edinosti Albert Rejec o faš. nasiljih nad Slov., glasbenik Emil Komel o glasbi, gledališki igralec Just Košuta o dramatik. Namen tečaja je bil spodbujati Slov. k odporu proti fašizmu. Š. je objavil zapis o tečaju s fotografijo udeležencev v PDK 11. sept. 1981. Š. je sodeloval v TIGR 10 let, od 1927-37, vodil in oskrboval z ileg. tiskom in knjigami celice TIGR, v katerih so delali in bili: Ušnik: njegovih 5 bratov, sestra Lojzka, Fr. Jug, Janez in And. Leban; Kozaršče: Štef. Krajnik, Vekoslav in Zdravko Valentinčič idr.; Sela: Ludvik Kofol, Fr. Kragelj; Čiginj: Mirko Hrast idr.; Rute: And. in Fr. Jug, Janez Strgar. Liter. so mu izročali v Volčah ali v Ušniku Tone Majnik, Fr. Fortunat, Stanko Konec, Srečko Šorli; iz Tolmina jo je Š. pošiljal po dij. V. Valentinčiču. Nosil jo je Fr. Marcina k Sv. Luciji, bratom Kamenšček v Ročinj, Pervanjevim na Šentviško Goro, Gabrijelu Petermelju v Cerčno in vsi ti so hodili po liter. v Ušnik. Š. je po letu 1930 prejemal liter. od Jaka in Matija Rutarja iz Čadrga in Toneta Lebana iz Žabč, s katerim sta vozila na Š-jevem motorju v razne kraje: v Kobarid, Cerčno, na Bukovo, se sestajala na Stopniku z Dominikom Kacinom, Gabrijelom Petermeljem, v Idriji s hotelirjem Miletom Lipuščkom in Al. Aličem, ki ju je običajno čakal na cesti blizu Otaleča. Zbirala sta podatke in oddajala liter. Š. je nosil liter. tudi v Brda in veliko sodeloval z Albinom Valentinčičem iz Pevme, nameščencem v »Libreria Carducci« (Narodna knjigarna), ki ga je s svojim motorjem vozil v razne kraje. Ko ga je »vozil v Trst po podpore za zapornike, je motorno kolo zamenjal v Gor., da bi ga faš. polic. ne izsledila. Š. je potem tudi oddal podporo za zaprta Avgusta Langa v Avčah, za Severina Kamenščka v Ročinju. Š. je delil sam in s pomočniki po vseh vaseh Prve korake. Bil je tudi poverjenik Gor. matice, Luči in Biblioteke in je knjige tajno razdeljeval. Njegovi pomočniki so bili: za Volče: Ant. Konec, za Čiginj Mirko Hrast, za Kozaršče Zdravko Valentinčič, za Selo Ludvik Kofol, za Ušnik Janez Leban, za Kamno Ant. Smrekar, za Smast Franc Sivec, za Ladro Iv. Sovdat itd. Š. je na Šentviški Gori prejemal liter. od fantov oborožene trojke, ki so ga nagovarjali, naj bi

prevzel organiziranje in izvrševanje atentatov na faš. objekte v notranjosti It. Zaradi preobremenjenosti je odklonil. Š-jevi sodelavci so bili tudi komunisti, med temi Franc Šavli-Medved iz Zaltolmina, poslanec Jože Srebrnič, pisatelj Ciril Drekonja, ki je zbiral mladino in ji predaval v okolici Ušnika. Š. je 1. maja 1935 zažgal kres na Mengorah z meko snovjo, ki jo je dobil od sodelavcev v Solkanu, in nalepil letake na mostu čez Tolminko pri Sv. Luciji (Most na Soči). Dogodek je opisal in objavil v PrimN. Š. je bil zelo prizadeven med organizatorji izletov mladine na tolm. okoliške hribe, v Slov. Benečijo, na Krn, Mrzli vrh, Matajur itd. Ohranile so se fotografije nekaterih izletov. Ko je gor. kvstura nepričakovano maja 1937 preiskala njegovo domačo hišo od tal do strehe, je uvidel, da je nanj padel močan sum in da bi bila njegova nadaljnja ileg. protifaš. dejavnost zelo tvegana. Izselil se je v Jslo in sodeloval v NOBJ. Bil je dalj časa zaprt v celjskem Starem piskru. Po vrnitvi iz zaporja je s tovarnjakom vozil partizane na napad na orožniško postajo v Majšperku.

Prim.: TolmZb 1975; T. Rutar, Lojze Šavli, PDK 11. maja 1984; Isti, V spomin Lojzetu Šavliju, PrimN 12. maja 1984; pripovedovanje Toneta Lebana iz Žabč pri Tolm., Albina Valentinčiča iz Pevme in Lojzeta Šavlija.

Rut

ŠAVLI Andrej, šolnik, prosv. delavec, pedagog, pisec, r. 18. nov. 1905 v Tolminu, živi v Lj. Oče Ivan, opekarski delovodja, mati Ana Testen, gospodinja. V družini se je rodilo 9 otrok. Ko je bil Andrej star tri leta, je oče pustil službo v opekarni Ludvika Cazafure Pod gradom in kupil opekarno v Ušniku (Čiginj), kamor se je družina preselila. Tri leta je obiskoval osn. š. na Selih. Ob izbruhu vojne je morala družina v begunstvo v Deinzendorf na Nižje Avstrijsko, kjer je Š. obiskoval nem., nato slov. begunsko š. v Zelendorf. V Tolminu je končal osn. š., obiskoval pripravnico in učiteljske (1919-24), ko je bilo tam dijaško življenje zelo razgibano. Stopil je v dijaški krožek in sodeloval pri listu *Naše delo*. Maturo je opravil 1924 v Vidmu in it. Supliral je štiri mesece v Borjani, opravil vojaški rok v Rimu, od srede dec. 1926 do avg. 1928 učil na slov. zas. šoli (bivši šoli CMD) pri Sv. Jakobu v Trstu. V tem času je bil tajn. Zveze mlad. društev in od jeseni 1927 eno leto sour. NG. Svoje delovanje v tem času označuje sam kot »pedagoško

politično». Za cilj si je postavil »zavirati it. raznarodovalno šolo in pripravljati organizirano ilegalno opismenje otrok v slov. in hrv. mimo šole ter proti njej« (pisna izjava A. Šavlija). Istočasno se je vključil v polit. ileg. delo in se udeležil t.i. ustanovnega sestanka Tigra na Nanosu, ki ga postavlja v sredino sept. 1927 (točen datum je sporen), na katerem je dobil nalogo, da sestavi program za šolo v družini, kar je tudi storil, navezal stike z dijaki v Tolminu in Idriji in se dogovarjal z GorM za izdajo učbenikov (*Pod domačim krovom, Prvi koraki*). Bil je tudi med soustanovitelji skupine, ki je znana pod imenom Borba, vendar se ni udeležil ustanovnega sestanka, ker ga je policija že nadzorovala. Ko so se začele poleti 1928 aretacije, se je umaknil v Sjo. V Lj. je nekaj časa čakal na zaposlitev in se febr. 1929 z A. Rejcem udeležil sestanka z Regentom in drugimi komunisti za skupno delovanje. Učiteljsko mesto je dobil v Prekmurju in bil zaradi oddaljenosti odrezan od polit. dela. Učil je v raznih krajih (Velika Dolina - Krško 1929, Tišina 1930-32, Predanovci 1932-36, Križ pri Rog. Slatini 1936-37, Krog pri Murski Soboti 1937-41). Madž. oblast ga je preselila z družino v Goričak v Medjimurje, kjer je učil 1941-44. Poleti 1945 je dva meseca vodil tečaj v Ravnah pri Grgarju, bil nato šol. nadz. v Tolminu, tam eno leto upravnik doma učiteljskega, od 1950 do 1953 poučeval na učiteljskišči metodiko, bil v š. letu 1953/54 uprav. osn. š. na Lavrici pri Lj. Od 1954 do upokojitve 1966 je bil pedag. svetovalec v Zavodu za šolstvo SRS. - Zatem se je povsem posvetil publicistiki, s katero se je začel ukvarjati kot dijak. V letih 1924-29 je objavljaval pedag. in poljudne članke v E, NG, NašČ, NTr; med drugim *Slovenski dijaški listi v Julijski krajini* (NG 1925) in *Naši kraji, ljudje in njih življenje* (NTr 1927). V letih 1926-27 je napisal dva referata za organizacijo načrtnega ileg. opismenjevanja mladine, ki sta bila razmnožena na šapirograf. Po selitvi v Sjo je objavljaval v Vigredi, KolGorM, Zdravju, MP, Narodni prosvjeti, ŽiS; 16 strok. prispevkov v P (gl. Bibl. kazalo Slov. šol. muzeja 1983) in 1 članek v Letop. Slov. šol. Matice 1940. V istem času je sodeloval pri izdelovanju učil (Reliefni zemljevid Prekmurja in Reliefni zemljevid Slov. goric in Dravsko-Ptujskega polja). V drugem povojnem času je z raznimi članki sodeloval v KolGZ, Kron, PDK v nadaljevanjih daljši prispe-

vek *Vrsta skozi čas - obrazi primorskih učiteljev* (18. sept. 1977 - 14. jan. 1978), *Delu Dvojezična šola z didaktične strani* (21.-22. avg. 1969), NRazgl, Pavlihi, PD. Vzgoji in izobraževanju. Sodeloval je pri sestavi zbornika *Pouk na niže organiziranih šolah* (Lj. 1955) in *Zbornik dokumentarnega gradiva o reformi obvezne šole* (1955). V Zborniku za historijo šolstva i prosvjete 7 (Zgb 1972-73) je bila objavljena njegova razprava *Naše goriško in istrsko begunsko šolstvo v prvi svet. vojni*. Zbrano gradivo je Šolski muzej razstavil v Lj., Gor. in Novi Gor. Kot samostojno delo je izšlo *Tiho delo učencev* (Lj. 1961). Sodeluje pri SBL in je za Slovar slov. knjiž. jezika obdelal nad 18.000 gesel iz šol. terminologije. Bil je član ured. skupine, ki je pripravila berila za 2., 3. in 4. razr. osn. š. (serija DZS 1959-64) in za 1., 2., 3., 4. in 5. razr. (serija DZS 1972-76) ter sodeloval pri sestavi treh Slov. jezik. vadnic za porabske šole (Budimpešta 1972-73-75). Z razpravo *Slovenske učne knjige v porabskih šolah* je sodeloval na Posvetu o slov. šolstvu v It. (Trst 1976). Mladinske in druge liter. spise je objavljaval v NG, Mladem Jutru, Zvončku (1931). Za zbirko *Tolminske narodne pravljice* (Trst 1932) je prispeval 11 ljud. pravljič (pravljica o povodnem možu je izšla tudi v srbohrv., nem. in it.). Črtice je objavljaval v revijah Žika in Lovec (1939). Kot samostojna knjiga je izšla povest *Brezen* (Lj. 1955). Bibliografija pri avtorici gesla. Pseudonimi: -a-, Andrej, A.Š., Š., Jože Bajda, J.B., Tiburcij, Ivan Podgornik (v Sod. pedagogiki 1957).

Prim.: Osebn. podatki; SBL III, 588 in tam nav. literatura; PDK 11. dec. 1965; Sv. Jakob, 126, 119 skup. slika; J. Humar, Razgovor z A. Š. - nastanek TIGR, Sreč 49/84; I. Andoljšek, Ob 80-letnici A. Šavlija, PD 23. dec. 1985; D. Žerjal, Ustanovitev Borbe, TV-15 17. okt. 1985; V. Spanger, Bazoviški spomenik, pass.; B. Skoberne, Pričevanja o Tigru, RAITrsta 27. nov. 1986; L. Turk, Tigrova duša - spomini na A. Rejca, RAITrsta jan.-jul. 1988; M. Kacin Wohinz, Iz zgod. podtalnega protifaš. odpora na Slovenskem, Prispevki za novejšo zgod., XXVII, 1987, pass.

ldt

ŠAVLI Franc, polit. delavec in organizator OF, r. 31. mar. 1903 v Zatoľminu, u. 18. mar. 1943 na Vrsnem. Mati Katarina Šavli. Osn. š. je obiskoval v Tolminu, a je še kot šolar moral iti past koze h kmetu Zastenjarju v Polog. Potem se je izučil čevljarstva. Po koncu prve svet. vojne so nanj vplivali levičarsko usmerjeni zidarji iz Renč, ki so v Zatoľminu obnavljali porušene do-

move. Po sestanku komunistične sekcije v Tolminu 1920 (J. Srebrnič) se je stranki pridružil tudi Š. in še s tremi člani vztrajal v njej tudi potem, ko je prišel na oblast fašizem. Sodeloval je z dijaki tolm. učiteljskega, ki so stanovali v Zatoľminu, pri njihovih kult. prizadevanjih na vasi, npr. z Zmagom Krašno (PSBL II, 189). Ker doma ni bilo dela, je po posredovanju bratrancev na Jesenicah dobil delo v čevljarški zadrugi v Ljubnem na Gorenjskem. Tu se je družil s komunisti in se usposobil za čevlj. mojstra. V zadrugi je delal eno leto in se 1927 vrnil v domači kraj. Tu je osnoval čevlj. delavnico in se preko Srebrniča povezal z ileg. organizacijama KPI v Gorici in Trstu. 1935 je svojo čevlj. delavnico preselil v Tolmin in ji pridružil še prodajalno čevljev. Zaposloval je do 9 ljudi in med njimi širil svoje ideje. 1937 se je poročil z Marijo Klinton iz Zatoľmina in imel z njo tri otroke. Avg. 1941 se je povezal z vodstvom KPS in OF v Lj. ter začel org. svoje somišljenike na ožjem Tolminskem v trojke ter zbirati prispevke za Rdečo pomoč. Privzel si je ileg. ime Medved. Postal je prvi sekretar KPS za Tolminsko in tajnik okrož. odb. OF. Ob koncu 1941 se je povezal z Antonom Veluščkom-Matevžem. Od avg. 1942 mu je pomagal pri org. odb. OF na širšem Tolminskem Ferdo Kravanja-Peter Skalar (PSBL II, 190-91). Okt. 1942 so ga prišli karabinjerji aretirati, a se jim je izmaknil in poslej živel v ilegali. V začetku 1943 je vodil akcijo odhoda fantov v partizane namesto v it. vojsko. 11. mar. 1943 ga je pod planino Sleme ranila v nogo krogla it. patrulje. Prišlo je do zastrupitve, in ker ni bilo pravočasne zdravn. pomoči, je moral umreti. Spom. plošča na njegovi hiši v Zatoľminu in pri Štalarju na Vrsnem.

Njegova žena Marija, z ileg. imenom Tatjana (1912-1988), je bila od 24. dec. 1942 do 9. sept. 1943 v internaciji v kraju Fraschette (Frosinone), potem aktivistka okrož. odb. OF za Tolminsko, od konca jun. 1944 do osvoboditve pa v nem. konc. tab. Rawensbrück. Po vojni je delala v AFŽ, uredila je Kroniko NOB Zatoľmin. Hči Sonja, por. Tramšek (1938), je časnikarka v Lj. in od 1979 ured. revije Naša žena.

Prim.: Matični urad Tolmin; A. Kavčič-Kovač, Leto 1941 na Tolminskem (rkp. H. Uršiča); Kronika NOB Zatoľmin 1983 (tipkopis); C. Zupanc, Zapadno-primorsko okrožje, 1973 s. sl.; P. Leban, Franc Šavli-Medved - prvi sekretar KPS za Tolminsko, TolmZb 1975, 27-32 s. sl.; S. Jan, Tatjaninih 70 let, PrimN 3. sept. 1982.

Dolenc

ŠAVLI Ivan, šolnik, lit. zgodovinar in prevajalec, r. 6. maja 1907 na Selih nad Podmelcem (Tolmin), u. 13. febr. 1976 v Trstu. Oče Anton, kmet, mati Katarina Serjun. Dva razr. osn. š. je dovršil v Lojah, nato so otroke zaradi bližine bojišča prepeljali v Djakovo (Hrv.), od tod v begunsko taborišče v Strnišče pri Ptuj. V Lj. je dovršil klas. gimn. (1930) in romanistiko (1934), vmes je odslužil vojaški rok, nato je bil štipendist franc. vlade na Sorboni (od 1. nov. 1934 do 8. maja 1935). Poučeval je na klas. gimn. v Nikšiću v Črni gori (1935-39) in na realni gimn. v Ptuj (1939-41). Pred Nemci se je umaknil v Lj. in bil dve leti brezposeln, od dec. 1943 do konca vojne je bil honorarno nastavljen na Trg. akad. Dne 22. nov. 1945 so ga poslali k PNOO v Trst, kjer je imel referat za sred. šole. 26. mar. 1946 je nastopil službo na drž. nižji sred. š. I. Cankar pri Sv. Jakobu v Trstu in tu ostal do predčasne upokojitve zaradi bolezni 1971. V Trstu je bil suplent, čeprav je napravil že 1939 prof. izpit v Lj. in ponovil diplomu v Rimu (1961). Bil je široko razgledan in izobražen, rojen šolnik. V dijakih je znal zbuditi zanimanje za branje in ljubezen do lepe slovenščine. 1948 je bil upravnik NSKT in ji pomagal postavljati temelje. Napisal je *Slovensko slovnico z berili* za tečaje in samouke (Trst 1947, anonimno), sodeloval pri *Slovenskem berilu* za prvi razr. sred. šole (Lj. 1964), sestavil *Italijo*, turistični vodnik (Lj. 1970). V PDK je predstavil Marijo Mijotovo (1962) in Marico Bartol Nadliškovu (1967), v PV Fr. Kadilnika (1956), dr. Tičarja (1957) in J. Čopa (1962), v Gosp. Fr. S. Finžgarja (1962). Večje razprave so: *Morje v Prešernovih pesmih* (IzvTrst 1951-52), *Prvi slov. časnik* (JKol 1957), *O Danteju v slov. prevodih in Zanimanje za jslo. knjiž. v It.* (Gosp 1962). V JKol je poročal o raznih obletnicah, pisal o jeziku, gledališču, šol. vprašanjih in planinah. Bogat je njegov prevajalski delež. Med vojno je prevedel Jeana Giona Hrib in Človeka iz Beaumugnesa ter A. Prévosta *Manon Lescaut* (Lj. 1944, ponat. 1966). V PDK so izšli kot podlistki: L. Madison, *Suez* (1957); J. P. Stahl, *Maruška* (1958); André Gillois, *Posebna izdaja* (1959); A. Prévost, *Manon Lescaut* (1959/60); G. Debenedetti, *Pogon v getu* (1960); J. Horvat, *Maček pod šlemom* (1964); prvi je v PDK seznanil Slov. s slavnim Simeonovim komisarjem Maigretom: *Maigret in njegov mrtvec* (1957); *Pretrესljive zgodbe* (1962). Za SSG v Trstu

je prevedel deset iger: P. Budak, *Metež* (1952); N. Marzari, *Mrtvi ne plačujejo davkov* (1953); U. Betti, *Zločin na Kozjem otoku* (1954); L. Pirandello, *Henrik IV.* (1956); R. Lelli, *Na nočnih poteh* (1957); I. A. Krilov, *Nauk hčeram* (upriz. Igralska šola 1957); M. Pagnolo, *Topaze* (1958); Eric Godal-Chr. Grautoff, *Nimfa iz centralnega parka* (1960); D. Foà: *Dve pištoli v rokah pa z belim in črnim gleda* (1964); Jean Bernard-Luc, *Filemonov kompleks* (niso upriz). Za RAITrsta je prevedel 34 iger iz franc., nem., angl., srbohrv. idr. (Glej Moder, SLNP).

Prim.: Podatki vdove Zite; IzvTrst 1947/48 - 1971/72; Arh. RAITrsta; A. Blažej, I. Š., PV 1950, 114-15 s sl.; SDL II, 151; SGL III, 686; SBL III, 588-89; 20 let Radijskega odra, Trst 1966, na več mestih; Prof. I. Š. petdesetletnik, PDK 5. maja 1957; Prof. I. Š. 60-letnik, PDK 7. maja 1967 s sl.; D. Cupin, Zgodba mojega profesorja, Dan I, Trst 1971, št. 4-5 s sl.; j. k. (=Koren), Umrli je zaslužni prof. I. Š., PDK 14. febr. 1976 s sl.; M. Jevnikar, Prof. I. Š. v slovo, LitV XXVII, 1975/76, 124-25 s sl.; Isti, I. Š., KolGMD 1977, 63-64; And. Arko, I. Š., Delo 24. febr. 1976 s sl.; Moder, SLNP 295-96.

Jem.

ŠAVLI Jožko (Jožef), profesor, publicist in raziskovalec slov. etnologije, r. 22. mar. 1943 v Tolminu, živi v Gor. Oče Ivan, delavec-kmet, mati Jožefa Jermal, gospodinja. Osn. š. in nižja gimn. v Tolminu; ekon. sred. š. v Ajdovščini, Ekon. fak. v Lj., kjer je diplomiral 1967 pri prof. Janezu Planini z diplomskim delom *Sedanje stanje in možnosti za razvoj turizma na Bovškem*, doktoriral iz socialnih in gosp. ved z disertacijo o gosp. stanju v okraju Horn (Spod. Avstrija) pri prof. Erhartu Winklerju na Dunaju 1975. Poučeval je na Ekon. sred. š. v Kopru 1969, nato je bil pri podjetju Globtour v Lj. 1970. Od 1978 je prof. na Drž. strok. z. »Ivan Cankar« v Gor., od 1985 pa na Drž. tehn. z. »Žiga Zois« v Gor. - Na Dunaju se je ob rednem študiju začel zanimati za kulturno-zgod. in polit. izročilo Slovencev. Objavil je dve študiji iz skora povsem neobdelanega slov. grboslovja: *Karantanski klobuk, najpristnejši slovenski simbol* in *Črni panter, najstarejši karantanski grb* v Glasu Korotana, št. 7, Dunaj 1981. Vrednost te študije je bila ugodno ocenjena v slov. listih v zamejstvu in zdomstvu ter v reviji Archivum Heraldicum 1982, 3-4 v Švici. Nadaljeval je raziskave na področju narodne simbolike in objavil študijo *Lipa - drevo življenja* (Glas Korotana, št. 8, Dunaj 1982) in odkril, da je bila

lipa na vasi razširjena povsod, kjer se pojavlja ime Vendi, Veneti in slov. imena, dasi naselitev Slovanov na začetku sred. veka sploh ni segla na Tirolsko, vzh. Švico, sred. in juž. Nemčijo. Zato je objavil novo študijo *Veneti, naši davni predniki* (Glas Korotana, št. 10, Dunaj 1985), v kateri Š. predstavlja nove zaključke o naselitvi Slovencev, ki da so potomci praslavenskih Venetov, ko so po 1200 pred Kr., izhajajoči iz lužiške kulture, naselili ozemlje med Baltikom in Jadranom. Proti temu so ostro nastopili slov. zgodovinarji (polemika v Književnih listih od 6. jun. do 17. okt. 1985), z odmevi v beograjskih listih (Njn, Borba, Politika) in tujih (Frankfurter Allgemeine, Die Welt, La Stampa, La Repubblica). V polemiko je vstopil tudi pesnik in slavist Matej Bor, ki je objavil študijo o razrešitvi venetskih napisov iz kulture Este (5. stol. pred Kr.), kar je še bolj razburkalo duhove. Š. in Bor sta svoja odkritja predstavila ob veliki udeležbi na večeru v Knjižnici Cirila Kosmača v Tolminu (12. nov. 1985); Š. pa še na povabilo Delavske univerze v Novi Gor. (3. dec. 1985). Za 20-letnico doma Korotan sta na Dunaju Š. in Bor prejela iz Sklada za raziskovanje slov. zgodovine (ustanovil Ivan Tomažič) za svoje delo prvo nagrado. Š. in Bor sta pripravila skupno nemško izdajo o Venetih: *Unsere Vorfahren die Veneter*, Dunaj 1988. Predelana izdaja s prispevkom Iv. Tomažiča v slov. *Veneti - naši davni predniki* je izšla v Lj. 1989; predstavitev je bila 15. jun. 1989 v hotelu Union. Š. je objavil tudi študije *Knežnji kamen in njegova simbolika* (Glas Korotana, št. 11, Dunaj 1986), v kateri je nakazal svetopisemsko simboliko posameznih delov ustoličevalnega obreda, in *Vojvodski stol, spomenik slovenske državnosti* (Glas Korotana, št. 12, Dunaj 1987); zatem še *Nagelj - slovenska roža* (2000, revija, št. 37/38/39, Lj. 1987) in *Zlatorog, slovenski simbol* (2000, revija, št. 42/43, Lj. 1988). Daljša študija *Karantanija - institutio Sclavenica* o slov. državnosti in pravu je še v tipkopisu. - Š. je sodeloval (1988) pri zamisli o izdelavi značilne slov. steklenice in kozarca; pri znaku Rajska ptica tovarne Elan (Begunje) in znaku Vqlovnic tovarne Rotomatika (Idrija). Objavljal je v dunajski reviji Panonia: *Slowenisches Geistesleben in Triest* (1974/4); *Ein Model der Zusammenarbeit* (1974/2); *Der Hafen von Koper* (1975/1-2); *Die 30. Spielzeit in Triest* (1975/3-4); članki v uglednem dunajskem tedni-

ku Die Furche (1973-78) pod psevd. Mario Čok; sodeloval je pri gor. Iniziativa Isontina s člankom *Gorizia porta orientale* (maj-sept. 1975); *VoceI* (1978/79); v *M(Trst)* (1976-81); v *Zalivu* (1974, 1975, 1978, 1979 s člankom *Bias*); v celovškem listu *Naš tednik* (1972-77), v *KatG* (1972-80), *NL* (od 1972), *Gosp* (1980-82), *Ameriški domovini* (1975-77). Daljše razprave je objavljajal v *Koledarjih GMD* in celovške *MD*, kjer je s študijskim člankom *Hišna znamenja* (1989) opozoril na obstoj le-teh tudi pri Slovencih; v *Slov. koledarju* (1986) z zgod. spisom *Denar na Slovenskem*.

Prim.: Vprašalna pola; osebni podatki; dunajski *Glas Korotana*; Družina 16. maja 1982; Izreden odmev na *Glas Korotana*, *NL* 2. sept. 1982; T. Debeljak, *Razprave o slov. grbih*, *SvSl* 17. jun. 1982; *Glas SKA* sept. 1982; *Europa Ethnica*, Dunaj, 3/82; *The South Slav Journal*, London 1982; T. B. v *Glas SKA* jun. in sept. 1983; *Rodna gruda*, 1983/7; T. Debeljak, *O slovenski lipi*, *SvSl* 4. avg. 1983; *Nova številka Glasa Korotana*, J. M., *KatG* 28. jul. 1983; *Smer v Slov. državo*, Bs. As. febr. 1984; *M(Trst)* 1985/4, 5-6; *NL* 6. jun. 1985; A. Pleterski, *Veneti - naši davni predniki?*, *NRazgl* 9. avg. 1985; istotam 11. nov. 1985; *Novo poglavje v zgod. Slovencev*, *NL* 16. maja 1985; *Književni listi*, *Delo* 17. okt. 1985; F. Barbieri, *La repubblica delle tempeste*, *La Stampa*, Torino 2. nov. 1985; D. Čotar, *Ob napadih na raziskovalce slov. preteklosti*, *NL* 30. maja 1985; T. Arko, *Komentar o komentarjih*, *Am. Domovina* 22. okt. 1985; V. Zagorac, *Prije Veneti nego Slovenci*, *Borba*, Bgd 27. sept. 1985; S. Pučko, *Slovenci niso Slaveni?*, *Danas*, Zgb 17. in 24. sept. 1985; *Teleks* 26. sept. 1985; *Paleoveneti alla ribalta*, *VoceI* 21. sept. 1985; L. Detela, *Naš tednik*, *Celovec* 19. sept. 1985 in odgovor 10. okt. 1985; M. Vučelič, *Jugoslavija bez Slavena?*, *Nin* 29. sept. 1985; V. Kos, *Pismo iz Tokia*, *Glas SKA* febr. 1986; T. Arko, *Novi pogledi na ranu slovensku povijest*, *Danica* 14. stud., Chicago 1986; J. S. Our Roats, *The Veneti and Slovenes*, *Svobodni razgovori*, jun. 1987, Sydney (Avstralija); *The Veneti - Where our ancestors came from?*, *Vestnik*, št. 2, Melbourne 1987; E. Bauer, *Die Stimme Kärntens*, *Kroatische Berichte*, Mainz 3, 1986; T. Muren, *Vojvodski stol*, revija 2000, Lj. 1987; L. Detela, *Spomenik slov. državnosti*, *Večer* 18. nov. 1987; *Bogdan Pogačnik*, *Predstavitev na Dunaju*, *Književni listi*, *Delo* 9. jun. 1988; Lev Detela, *Slovensko-venetski kult. večer v dunajski palači Pálffy*, *NL* 7. jul. 1988; Jan. Peršič, *Kot priprava na odločilno srednjeveško bitko - zmagovalec*, *Delo*, *Književni listi* 23. jun. 1988; Matej Bor, *Odkod ime Slovani in Veneti*, *Delo*, *Književni listi* 14. jul. 1988; Šavlijeva in Borova študija v nemščini, *Večer* 1. jul. 1988; Vitko Kogoj, *Slovenci - potomci Venetov*, *PrimN* 2. avg. 1988; B. Pogačnik, *Osti Jarej - Stay Young*, *Slovenija II*, 14, Lj. 1988; Otto Penz, *Rätsel über Veneter gelöst?*, *Volksstimme* 25./26. nov. 1988, Dunaj;

Milomir Marić, *Nezavisna država Karantanija*, Duga 388, Bgd 1989; E. Bauer, *Über die Abstammung der Slowenen*, *Kroatische Berichte*, Mainz 1/1989; Sandi Sitar, *Slovenci - priseljenci ali staroselci?*, Lj. *Dnevnik* 20. jun. 1989; Jan. Cundrič, *»Stvari sem hotel do živega«*, *Večer* 24. jun. 1989; R., *I veneti antichi nostri antenati*, *VoceI* 8. jul. 1989; Lad. Lesar, *Venetske korenine slov. drevesa?*, *Ned. Dnevnik* 2. jul. 1989.

MJ

ŠAVLI Oskar, publicist, polit. delavec, r. 14. febr. 1914 v Kopru, po upokojitvi živi v Lj. Oče Janez, paznik v zaporih, mati Elizabeta Manfreda, gospodinja. Š-jeva družina se je 1915 preselila v Mrb., kjer je obiskoval osn. š. in gimn. 1934 se je vpisal na lj. U in diplomiral jun. 1938 na Filoz. fak. (zgod.-zemlj.). V študentskih letih je deloval v levičarskih organizacijah (Njiva) in dopisoval v njih glasila. 1936 ga je prvič aretirala jsl. policija v zvezi z ilegalnimi letaki v Mrbu. 1938 je kot preds. društva primor. visokošolcev v Lj. napisal ilegalni letak proti M. Stojadinoviću, zato je prišel pred sodišče, a bil oproščen. Po diplomi je živel v Bgdu, vojaški rok pa je služil v Slavonski Požegi (1939-40). Po vrnitvi iz vojske je živel v Mrbu, bil nekaj časa brez posla, nato se je zaposlil v Učiteljskem domu; 1940 je stopil v KPS in vodil organizacijo Rdeče pomoči. Konec jun. 1941 so ga Nemci izselili v Srbijo, živel je v okolici Užice (danes Titovo Užice), v kraju Kraljeve vode. Ob part. osvoboditvi Užice (sept. 1941) se je povezal s part. četo v Čajetini. Konec okt. oz. v začetku nov. 1941 je prišel v Užice, kjer je delal v ured. lista *Borba* in bil član okrož. komiteja KPJ za Užice. Po koncu »užiške republike« (konec nov. 1941) je postal polit. komisar slov. čete v šumadijskem bataljonu prve proletarske brigade. Udeležil se je pohoda te brigade v Bosno (Igmanški marš). Po bitki pri Pjenovcu (21. jan. 1942), kjer je slov. četa v prvi proletarski brigadi utrpela velike izgube, je š. s preostalimi Slov. prišel v zaščitno četo Vrhovnega štaba jsl. part. vojske. Slov. part. iz zaščitne čete so se avg. 1942 vrnili v Slov., tu je š. postal najprej član štaba Tomšičeve brigade. Od nov. 1942 do mar. 1944 je deloval na Gorenjskem kot član pokraj. komiteja KPS. Od mar. 1944 je eno leto urejal *LdP* in bil član agitacijsko-propagandne komisije pri CK KPS. Od mar. 1945 do osvoboditve je bil član POOF za SlovPrim. Kmalu po vojni je šel v Lj., kjer je delal najprej pri CK KPS, nato pa postal ur. Cankarjeve založbe.

Zaradi bolezni je nastopil predčasen pokoj. - Š. je publicistično delal že v študentskih letih. Daljšo razpravo *Narodnostno stanje v Julijski krajini in Beneški Sloveniji v letu 1921* je objavil v LZ (1938, 40-47, 145-52, 224-31); iz tega časa je tudi krajša objava o svet. politiki v Sdb. Med NOB je objavil brošure, ki so izšle v nekaj izdajah: *Narodno-osvobodilna vojska in Partija* (1943), *Narodno-osvobodilni odbori in Partija* (1943), *Partija v NOV* (1943) in *Kaj je in kaj hoče Osvobodilna fronta slov. naroda* (1944). Š-jevo ilegalno ime je bilo Jakob (Jaka) in Silvo Marjanovič. Predaval je na partij. šolah na Prim.

Prim.: Podatki žup. urada Koper; arhiv Gorenjskega muzeja Kranj; Bibliografija izdanja iz narodnoosvobodilnega rata 1931-1945, Bgd 1964, 548; S. Kremenšek, Slovensko študentovsko gibanje 1919-1941, Lj. 1972, 405; J. Vidic, Zločin pri Lenartu, Lj. 1973, 429, 433-34; PrimSreč 7/1983, 428.

B. Mar.

ŠČEK-LORENZ Alenka, pianistka, r. 28. avg. 1955 v Kopru, živi v Lj. Oče Ivan Šček, glasbenik, komponist (gl. čl.), mati Marija Zorč, uradnica, brat Matjaž Šček, zborovodja. Zgodnja otroška leta je preživela pri očetovih starših v Vipavi, osn. š. (8 razr.) je 1970 dokončala v Kopru, tam tudi 1. razr. gimn. Potem je študij nadaljevala v Lj. (1971-75) na Sred. glasb. š. in (1975-79) Akad. za glasbo (AG), kjer je 1979 diplomirala (klavir) v razr. prof. Zdenke Novakove. Kasneje se je izpopolnjevala na glasb. akad. v Zgbu pri prof. Ranku Filjaku. 1979-80 je poučevala klavir na Niž. glasb. š. v Lj. Že naslednje leto pa se je odločila za status samostojnega kult. delavca (svobodni umetnik), kar ji je omogočilo, da se je v sorazmerno kratkem času povzpela do zavidljive višine, posebno v skupnih nastopih s svojim možem, priznanim violin-skim virtuozom Tomažem Lorenzom. - Š-ova je s svojimi nastopi opozarjala nase že med študijem na Sred. glasb. š. v Lj. Ko je bila nagrajena na republ. in zveznem tekmovanju glasb. šol, tudi kritika ni mogla mimo njenih nastopov. Na AG je za svoj diplomski koncert prejela študentsko Prešernovo nagrado. Tudi njeni prvi javni nastopi po diplomi so bili deležni laskavih ocen, ki hvalijo toplino in izbrano barvitost njenih izvedb, omenjajo, da zna prisluhniti komponistu, ga pravilno, pa tudi izvirno interpretirati in z briljantno izvedbo doseči odličen

uspeh. Več let je kot čembalistka nastopala z Akad. baročnim kvartetom in sodelovala še z vrsto odličnih glasbenikov. Od 1980 nastopa skupaj z violinistom T. Lorenzom na mnogih pomembnih festivalih ali samostojnih koncertih doma in na tujem. Pri tem prihaja do izrazna njena izjemna sposobnost podrejanja violinistu in smisel za medsebojno dopolnjevanje, kar vse prispeva k skladni igri enovito koncipiranih zamisli oblikovanja posameznih del ob upoštevanju njihove slogovne značilnosti. Velike zasluge ima duo A.Š. in T.L. pri seznanjanju glasb. občinstva s slov. izvirno glasbo. Izjemen uspeh je dosegel z *Antologijo slov. violinske glasbe* (34 komponistov od prve pol. 19. stol. do danes), ki sta jo umetnika prikazala v Cankar. domu v Lj. na petih koncertih od 10. nov. 1988 do 4. apr. 1989. Kritika je to Antologijo označila za pravi in ponovni praznik za slov. glasbo, izvedbo pa za neprekosljivo. - Š-ova sodi skupaj s T.L. med vrhunske umetnike, ki odlično obvladajo posamično igro kakor tudi izjemno komorno muziciranje. Š-ovo štejejo v tem v sam vrh slov. poustvarjalne umetnosti in njeno igro enakovredno violinistovi. Honorarno poučuje na AG v Lj.

Prim.: Osební podatki; Antologija slov. violinske glasbe - tiskan program; PDk 5. okt. 1980; LD 3. apr. 1981; 21. mar. 1986; DLj 26. mar. 1986; LD 17. nov in 10. dec. 1988; 18. febr., 21. mar., 7. apr. 1989; DLj 9. in 21. dec. 1988, 1. in 17. mar. ter 17. apr. 1989.

LRS

ŠČEK Breda (Friderika), skladateljica, r. 20. avg. 1893 v Trstu, u. 11. mar. 1968 v bolnišnici v Lj., pokopana v Avberju. Oče Jožef, strojevodja, mati Vincencija Kante. Osn. š. je opravila v Trstu in od 1907 hodila na glasb. š. Catolla. Učiteljica je 1912 končala v Gor., kjer je tri leta obiskovala Glasb. š. (Komel) Pev. in glasb. društva. Že v dijaških letih je orglala po cerkvah in učila pev. zборе. Službovala je najprej v Števerjanu (1913-16), nato se je za kratek čas preselila na Štajersko, toda še isto leto je učila na osn. š. v Šklednju pri Trstu, kjer je ostala do 1924. Istočasno je študirala na trž. kons. klavir in kompozicijo ter solo petje na zasebni š. Tine Bendazzi-Garulli. 1924 je na kons. Tartini naredila izpit za poučevanje zborovskega petja na sred. šolah. Nato je učila v Dolini (1924-26), v Slivnem (1926-30), v Materadi v Istri (1930). 1930 je bila odpuščena iz službe, ker ni sprejela premestitve

v Južno It. 1930 je diplomirala iz solo petja na Glasb. liceju v Bologni. Naslednja štiri leta je preživela pri bratu Virgilu, župniku v Avberju, kjer je učila verouk, petje in pridno komponirala. Poročila se je in se 1934 izselila v Jsló. Učila je na š. in vodila pev. zборе v Ločah pri Poljčanah (1934-40) in potem do upokojitve (1948) na š. Vič-Lj. - Njene prve skladbe, samospevi in klavirske skladbe, segajo v leti 1925-26. V glavnem je komponirala kratke vokalne skladbe. Za ork. je napisala okoli 1930 *Piccola suite per orchestra d'archi*, izgubljena od 1944. Veliko je cerkv. pesmi. Prve so harmonizacije treh nabožnih pesmi, ki jih je objavil mlad. list Jaselce (1927-28). Napisala je 2 maši in 19 zbirk drugih cerkv. pesmi za vse cerkv. leto in razne dele maše. Največ je Marijinih in božičnih. Njena je tudi zbirka nagrobnih pesmi za moš. zbor. Skladbe š-ove so izšle v samozaložbah, v zal. KatK in v pesmaricah GMD: Božji spevi (1929), Gospodov dan (1930), Zdrava Marija (1933), v CG (1931-37). - Svetne zborovske skladbe so naslednje: *Kadar jaz, dekle, umrla bom*, priredbe ljud. pesmi (Trst 1933); *Vidim voznika*, priredbe ljud. pesmi (Trst 1934); *Kralj Matjaž* (Loče 1935); *Pojmo spat* (Loče 1936); *V mladih dneh*, harmonizacije ljud. pesmi (Loče 1937); *Vojaški boben*, enako (Loče 1939); *Domovini* (Loče 1939); *Polžek* (Loče 1939); *Na izletu*, prizor za dekleški zbor (Hajdina pri Ptuj 1939); *Soči*, kantata (Lj. 1945). Izšle so v samozaložbi kakor večina zbirk samospevov: *Raste mi, raste...* (Trst 1934); *Čez Pohorje sinje* (Loče 1935); *Ljuba si ti, pomlad*, priredbe ljud. pesmi (Loče 1938); *Talci* (Lj. 1952); *Bori* (Lj. 1952); *Oj, Vrba* (Lj. 1954); *Med rožami* (Lj. 1955); 4 zbirke priredb ljud. pesmi (Lj. brez letnice nastanka). Edina zbirka njenih klavirskih skladb, *Zvonovi v praznik*, iz 1928, je izšla v Lj. pri založbi »Muren« 1944. Nekaj njenih skladb je izšlo v Novi muziki (v I. in II. letniku, 1928, 1929), NZb (II.-V., VII.-X., 1947-56) in v zbirki Mladina poje, II. del (1964); Grlica I., III., VIII. letnik (1953-63). - V seznamu skladb iz 1967 navaja š-ova, da ima v rkp. še kantato za zbor, sole in klavir *Hasanaginica* iz 1955 v Gradnikovem prevodu in nad 150 zborov. Skupno število bi bilo 654 skladb. A v tem številu so tudi ponatisi. V vokalnih skladbah je uporabljala besedila znanih slov. avtorjev, kakor so Levstik, Gregorčič, Prešeren, Kosovel, Kajuh, Zupančič, Seliškar idr., a tudi stihe it. pesnika Pascolija.

V priredbah je obdelala nekaj neobjavljenega gradiva. Njene skladbe razodevajo mehko čustvenost, iskrenost, domačnost in veliko strok. znanje. V glavnem se drži v tradiciji utrjene glasbe in je blizu ljud. čustvovanja.

Prim.: SBL III, 592-93; Muze, str. 500; Leksikon jsl. muzike II, 397; Jelerčič, 78-79; Trobina, 192-94; Picc. 15. jul. 1924; E 1925, št. 137; 1926, št. 183; CG 1925, 85; 1933, 25-26; GorS 1925, št. 51; 1926, št. 51; Mali list 1925, št. 27; Pevec 1931, 7-8; Zbori 1931, pril. 48, št. 6; Z. Pirnat, Bibliografija slov. pisateljic, Lj. 1936, 56-57; ZS 1938, 142-45 s sl.; UT 1940, št. 38; SN 1945, št. 6; NZ 1946, 269 s sl. njenega zboru; PDK 1953, št. 199 s sl.; 1968, št. 77; P. Merku, Bilten društva slov. skladateljev 1968, marec-april, št. 2 s sl., 1-2; Delo 1968, št. 79; KoIGMD 1930, 112; CG 1930, 44; Cvetko, Stoletja, 274.

Har.

SČEK Ivan, skladatelj, r. 5. avg. 1925 v Vipavi, u. 20. jan. 1972 v Kopru. Oče Ivan, kovač, mati Jožefa Bukovič. Osn. š. v Vipavi 1931-39. V času febr.-apr. 1943 je bil v delavskih bataljonih po raznih krajih It.; od sept. 1943 do febr. 1944 v II. bataljonu Gradnikove brigade; od jan. 1945 do sept. 1947 v gor. bolnišnici (pljučna Tbc). Nižjo gimn. je končal v Vipavi 1947-50; od 1951-54 je obiskoval v Lj. sred. glasb. š. in gimn. Od 1955 je učil na glasb. š. v Kopru. Od 1957-62 pa je študiral na GA v Lj. in diplomiral iz kompozicije; do 1964 je opravil še podiplomski študij pri L. M. Škerjancu. Po povratku v Koper je učil glasbo in petje v Kopru, v Izoli, v Piranu in marljivo skladal. - Njegova zmerno moderna in na narodne motive naslonjena glasba obsega okoli 150 zborovskih skladb; med njimi je 42 cerkv., ki jih je podpisoval s psevdonimom Štefan Kovač: ime je po domačem farnem zavetniku, priimek po očetovem poklicu, ki bi moral biti tudi njegov. Ostala dela: (op.: Pri natisnjenih je letnica v oklepaju). Samospevi: *Tri pesmi iz kitajske lirike*, 1955; *Tri pesmi* za srednji glas in klavir (Lj. 1964); *Devet šaljivk* za glas in klavir (Lj. 1967). Komorne skladbe: *Mala suita za klavir*, 1955; *Sonata za violino in klavir*, 1961; *Osem skic* za klavir, 1961 (Lj. 1963); *Suita za violončelo in klavir*, 1964 (Lj. 1965); *Sedem istrskih slik* za klavir, 1966 (Lj. 1966); *Chacoma* za pihalni kvintet, 1965; *Divertimento* za dve flauti in klavir, 1966; *Utrinek* za rog in klavir, 1966; *Impromptu* za trobento in klavir, 1967; 20 skladb za različne pihalne instrumente in klavir, 1967; *Pihalni trio*, 1968. Vokalno-instru-

mentalne skladbe: *Princeska in pastirček*, spremna glasba za sole, zbor in ork., 1955; *Turška sužnja*, isto, 1956; *Deset pesmi za otroški zbor*, Orffov instrumentarij in godala, 1959; *Balada* (S. Kosovel), kantata za bas-bariton, meš. zbor in simf. ork., 1961-62 (Prešernova študentska nagrada 1962); *Komen* (A. Gradnik), kantata za sopran, moš. zbor in simf. ork., 1962; *Tri pesmi za mlad. zbor in ork.*, 1962. Simfonične skladbe: *Koncert* za violino in ork., 1958; *Sinfonietta* za godala, 1959; *Simfonična pesnitev št. 1*, 1964; št. 2, 1969. Scenska dela: *Boter petelin*, balet za mali simf. ork., 1962; *Lo sceriffo Klempo*, scenska glasba za radio, 1965. - Za tri otroške pesmi z ork. je prejel 1963 II. nagrado na Celjskem mlad. festivalu. Njegovih je tudi nekaj priredb ljud. napevov.

Prim.: SBL III, 593; Leksikon jsl. muzike, 397; Trobina, 216-17; Kompozitori Jsle, 572 s sl.; MuzE III, 500.

Har.

SČEK Virgil (Virgillj), duhovnik, politik, narodnoobrambni delavec, poslanec, urednik in pisec, organizator, r. 1. jan. 1889 v Trstu, u. 6. jul. 1948 v Lj. (posledice operacije). Oče Jožef iz Gradišča pri Vipavi, strojevodja, mati Vincencija (Vinka) Kante iz Velikega Dola. Bil je peti izmed osmih otrok, brat Brede - Fride (gl. čl.). Obiskoval je nem. osn. š. in niž. real. gimn. v Trstu. 1905 se je družina preselila v Gor., študij pa je nadaljeval na nem. realki (mat. 1909). Kot dijak se je vključil v narodnoobrambno delo. Po obisku pri Trinku je s sošolci organiziral zbiranje knjig za Benečane, usklajeval nabirko za novo slov. osn. š. C.M. družbe na Blanči; vodil uspešno dij. stavko proti nem. ravn. in prof.; sodeloval pri glasilu Kmečke stranke Kmečki glas; postal tajn. Slov. dij. zveze, usklajeval delovanje Zveze in kot predavatelj prepotoval deželo ter se navduševal za kršč. soc. delovanje. Pisal je v številne časopise: Soča, Slov. branik, Omladina, E. Ustanovil je dij. list Alfa (sodel. Pregelj, Bevk, Res, Gruden). Zanimal se je za jezikoslovje in obiskoval p. Škrabca ter si tudi kasneje dopisoval s slavisti (Breznik). Po maturi je obiskoval v Gradcu tečaj Trg. vis. š., 1910 je stopil v gor. bogosl.; še vedno je bil aktiven v javnem življenju, tajno se navduševal za prepodrodovsko gibanje, v bogosl. ustanovil ilegalno »jugoslov. omizjek«; bogoslovce s Krka tajno učil staro cerkv. slovan.; dopolnilno klas. mat. je

opravil mar. 1914 (prva v slov. jeziku v Avstro-Ogrski). Posvečen je bil 7. jul. 1914 pri Sv. Justu v Trstu, nova maša na Blejskem otoku (podobica s prošnjo v starocerkv. slovan.). Kaplan pri Sv. Ivanu v Trstu od 1. avg. 1914 do 1. jul. 1917 (organiziral soc. pomoč za vojne vdove in sirote, poživil delovanje Mar. družbe in organiziral dijake, ustanavljal etnograf. muzej). - Od 1. jul. 1917 do 31. avg. 1918 kaplan pri Starem sv. Antonu v Trstu (uredil nar. kataster pri Sv. Vidu, se boril za slov. petje v cerkvi, sprožil nabirko za novo slov. osn. š. v tej četrti). S 1. sept. 1918 je nastopil službo v Lokvi pri Divači; ker mu je J.E. Krek zaupal, da je londonski pakt že zapečatil usodo Prim., je organiziral občane, da je it. vojsko pričakal Narodni svet. V Lokvi je poglobljal študij stare cerkv. slovan. in se zanimal za krajevne zanimivosti in zgod. (našel je romanski križ iz 12. stol.). Bil je med pobudniki obnovitve stanovske organizacije Zbora svečnikov sv. Pavla. Kot tajnik, do izvolitve v rimski parlament, je potrdil svoje velike organizatorske sposobnosti. (ZbsvP je npr. 26. febr. 1920 priredil prvi občni zbor SKSZ, od 1920-28 je izdal svoj Zbornik, 5. mar. 1920 sta š. in lj. škof Jeglič v imenu ZbsvP predložila papežu Benediktu XV. spomenico o cerkv. avtonomiji Slov. in Hrv. v It.). - Na zahtevo sobratov in po načelnem pristanku škofa Bartolomajsa je sprejel kandidaturo za državnozborske volitve 15. maja 1921 in bil izvoljen v gor. okrožju. V nastopnem govoru 23. jun. 1921 je spretno izrazil pričakovanja in zahteve slov. in hrv. manjšine. V burni 26. zakonodajni dobi je vložil 46 vprašanj in interpelacij. Zavzemal se je za reševanje rekonstrukcije in izplačila vojne odškodnine, za finančna vprašanja (reševanje naložb slov. denar. zavodov v tujini), za vedno bolj pereče probleme slov. šolstva, za težave raznih ustanov, občin, društev in posameznikov. V okviru polit. društva E se je zavzemal za ustanovitev Narodnega sveta, ki naj bi usklajeval delo polit. skupin v nar. zadevah, v ostalem, predvsem v kult. delovanju pa naj bi prevladoval idejni in polit. pluralizem. Z A. Resom (gl. čl.) sta 1921 ustanovila Našo založbo; febr. 1923 je ust. tednik Mali list (izhajal do jan. 1929) in vanj redno dopisoval predvsem idejne članke, tudi podlistke. Tednik je dosegel naklado 15.000 izv. - Spori med krščanskosocialno in narodnoliberalno skupino v

Polit. društvu E so botrovali dejstvu, da Š. ni kandidiral na državnoborskih volitvah 1924. - Od 1923 do 1927 je bil tajn. KTD Gor. (knjigar- na, tiskarna, knjigoveznica, svečarna z 52 usluž- benci). Bil je pobudnik GMD 1924, poskrbel je za izdajo desetih molitvenikov. Sam je sestavil: *Oče naš*, *Angelček*, *Moje molitve*, *Reši dušo*, *Kam greš*. Sestavil je tudi veroučne knjige: *Mali ka- tekizem*, *Krščanske resnice* in *Zgodbe svetega pisma* (večkratni ponatis). Naročil je sestavo ka- tekizma v rezij. (Cramaro - gl. čl.). Dal je po- budo za duh. strok. lista *Verbum Dei* in *Stani- čev vestnik*. S sodelavci je ustanovil glasilo *Kat. prosv. društva Naš čolnič* (1923), pobudnik je bil humor. lista *Čuk na palci* (1922). Izdajal je več otroških revij. Predvsem *Jaselce* (1927-29), po uki- nitvi nekaj števil Bukvic strica Janeza in *Prav- ljic*. - Na začetku 1927 ga je nadškof Sedej pod kaznijo suspenzije odslovil iz Gor. (v Paberkih 3, 57-65 je prepis pisma vodstva ZbsvP, ki je nadšk. utemeljilo, da so Š. oblatili liberalni krogi). Š. se je vrnil v matično škofijo. Škof A. Fogar ga je poslal za župn. uprav. v Avber. Mesto je zasedel 1. febr. 1927. Še naprej je vzdrževal stike z vodstvom kršč. soc. gibanja na Gor. Z vso vnemo pa se je posvetil župniji: no- va zakristija, popravilo zvonika, novi zvonovi, Katoliški dom z dvorano, povabil slikarja Toneta Kralja (gl. čl.), da je poslikal c., nato v pole- miki, ki je sledila, dosegel po posredovanju A. Resa in arh. M. Fabianija, da je Kralj še naprej smel slikati na Prim. S sodobnimi prijemi je poživil duhovno življenje v fari: misijoni, pre- davanja, vzorno ljudsko petje, domiselno bogo- služje, sestanki Dekliške zveze (članice so med drugim širile slov. tisk), knjižnica, sestanki di- jakov, ki jih je navduševal za narod. delo. Ne- katere je poslal v Malo semenišče v Koper oz. v Gor. Med 1932-34 je bil konfiniran v domači fari zavorlo »oviranja delovanja režima« in še posebej zaradi učenja slovenščine. Spomladi 1940 je zaradi groženj faš. tajn. v Sežani Campane »mora(l) izginiti s Krasa«, formalno pa je za- pustil Avber 1941 (podobica: »Dragim župljanom v spomin na moje dušnopastirsko delovanje v Avberu 1927-1941...«). Najprej se je umaknil v Trst, nato za krajši čas v Osp, v maju 1941 pa se je kot »upokojenec brez pokojnine« zatekel v župnišče v Lokev pri Divači. Zdravstveno sta- nje se mu je slabšalo. Pomagal je duhovniku Antonu Požarju (gl. čl.), še naprej sestavljal Pa-

berke, *Lokavske starine* in *Rodbinsko kroniko*. - Medtem je zaradi osebnih razprtij ob finančnih in ideoloških vprašanjih prišlo do razkola v t.i. krščanskosocialnem gibanju na Prim. (Kraljeva in Šček-Besednjakova skupina). Dr. A. Korošec je dec. 1939 v arbitraži obsodil Kraljeva stališča. Š. je ob it. zasedbi Lj. kritiziral slov. politike in oblasti, da so se poklonile Grazioliju »(politični mrtveci)«, bil pa tudi kritičen do komunistov, čeprav je podpiral OF, ker je menil, da je bila to edina alternativa za boj proti narodnim za- tiralcem. Ker je obsojal likvidacije in stalini- stične metode, so mu začeli groziti s smrtjo. Na te grožnje je odgovoril s pridigo v lokavski cerkvi jeseni 1944 (ponatis v Zalivu 1979). To je bilo tudi obdobje, ko se je zavzemal, da bi obnovili ZbsvP. S tem pa je prišel v spor s tržaškim škofom Santinom, kateremu je tako večkrat očital poitalijančenje semenišča v Kopru in protislov. zadržanje. Š. je ob koncu vojne sestavil spomenico prim. duhovščine za priklju- čitev Prim. Jsli. V tem smislu je sodeloval s članki v PDK, kar je Santin obsodil, suspendiral pa ga je »a divinis«, ker je slov. in hrv. duhov- niki nagovarjal, naj se ne udeležijo sestanka škof. duhovnikov 2. jul. 1946 v Trstu. Š. se je pritožil v Rim, ki pa ni sprejel njegovih izva- janj in postavil Š. »ad statum laicale«. V istem času je bil že bolan v bolnišnici v Lj. in je tudi umrl kot duhovnik, ker je bil škof Nežić toliko obziren, da mu akta ni izročil. Po- kopali so ga v Avberju pri Tomaju, 22. okt. 1989 so mu odkrili na cerkvi v Avberju spomin- sko ploščo.

Prim.: Leksikografski viri: SBL III, 593-94 in tam navedena liter.; P. Zovatto, Šček Virgilio, Dizionario storico del Movimento Cattolico in Italia 1860-1980, III/2, M-Z, Casale Monferrato 1984; C. Rinaldi, I deputati del Friuli-Venezia Giulia a Montecitorio dal 1919 alla Costituente, Vol. II, Trieste 1983; Arhivski viri: ŠKAKop; Paberki 1-14; Druž. Marica Šček Kompara - Lo- kavec, Rodbinska kronika; žup. Lokev, Lokavske starine; Pok. A Kop, Virgil Šček, dokumenti in rokopisi (1889-1947); Pok. M Kop., fasc. Šček; ACS Rim, fondi CPC, PS, Vescovi e diocesi; AST Trst, I.R. Luogotenenza del Litorale b. 2907, b. 2911; M. Jevnikar, Rojstne hiše..., Kol-GMD 1984, 69-70; Pomembnejša bibliografija: Vir- gil Šček, Pričevanje, Zaliv 1979, 10-22, 173-90; Anton Kacin, M(Trst) 1973, 151-52; 1974, 5-7, 47-49, 70-73; T. Požar, Virgil Šček (1889-1948), Kol-GMD 1979, 82-92; R. Bednarik, Spomini na prve pobudnike GMD, Zbornik ob 50-letnici GMD 1924-1974, Gor. 1974, 27-28; I. Juvančič, Gor. du-

hovščina v spopadu s fašizmom, Znamenje VI, 1976; R. Klinec, Prim. duhovščina pod faš., Gor. 1978; Isti, GMD, Gor. 1967; Kacinova, 1921-1928, pass.; Revija 2000, 1989, št. 46/47, 175-212 (referati Adrijana Pahorja, Prim. v Ščekovem času; T. Požarja, Virgil Šček - človek in duhovnik; M. Tavčarja, Virgil Šček - politik in organizator; Petra Stresa, Goriški krščanski socialci od leta 1918 do prevlade fašizma, z bogato liter.).

M. Tavčar

ŠČUKA Anton Zorko, agronom, narodni delavec, r. 6. jun. 1912 v Trstu, od maja 1945 pogrešan. Oče Anton, trgovec, mati Katarina Pertot. Slov. osn. š. je obiskoval v Trstu (Barkovlje), od 1923 it. klas. licej Petrarca, kjer je 1932 maturiral. Nato je obiskoval Agron. fak. v Bologni in jul. 1936 diplomiral. Do 1938 je učil na agrarni šoli (avviamento agrario) v Senožečah, nato je odprl trgovino s kmetij. opremo v Trstu v solastništvu z E. Furlanom. Kot študent se je pridružil slov. dijaškemu krožku Nicolò Tommaseo in sodeloval v mladinski dejavnosti tudi po razpustu društev. V letih 1928-29 je s sošolcem Kavsom izdal tri štev. ileg. lističa »ST/1« - »ST/3«, nato je širil tigrovski ilegalni tisk. 1932 ga je policija aretirala, ker je imel sliko bazoviških žrtev, po 14 dneh zopora je bil kaznovan z opominom. Po 1933 je bil v stikih z voditelji TIGR-a v JK in v emigraciji (A. Rejec, D. Zelen, F. Kravanja), na njegovo narodnopolit. dozorevanje je vpilval zlasti D. Sardoč. Š. je prevzemal obveščevalne in propagandne naloge, preko trgovine v ul. Milano je razdeljeval tudi razstrelivo, 1940 pa je sodeloval pri načrtovanju sabotaž na it. železnicah za ohromitev voznega parka v primeru it. napada na Jsl. Toda Š-ova glavna dejavnost v narodnem odporu manjšine je bila v organiziranju slov. mladine na Tržaškem. Na Sardočevo zahtevo je bil sprejet v ilegalni odbor trž. narodnoliberalne struje, ki je koordiniral narodno gibanje manjšine, in v njem skupaj s Sardočem, A. Kukanjo in A. Sfiligojem predstavljal radikalno strujo. Zadolžen za mladinsko gibanje se je posvečal zlasti slov. dijakom in študentom, njihovemu medsebojnemu povezovanju in združevanju z drugo mladino v Trstu in na Goriškem z namenom, da varuje mlade generacije pred italijanizacijo in fašistizacijo ter jo vzgoji za bodočega nosilca narodnega razvoja. V ta namen se je 1937 naselil v ul. sv. Frančiška, kjer je adaptiral dvorano, da je v njej mladina prirejala zabave, kult. prireditve, pevske vaje, nastope, razstave, predavanja itd. Na izletih se je mestna

mladina družila s podeželsko, 1939 je izdajala dijaški listič *Iskra*, v katerem je Š. objavil spis. - Po spominih D. Sardoča se je okrog Š. »vsa zadeva vrtela sedem let. Mnogo je tvegalo... Bil je izredno priden, skrben, dober organizator, pošten v denarnih zadevah.« V začetku sept. 1940 je bil med množičnim zapiranjem nosilcev narodnega in komunističnega gibanja aretiran, zaprt v sodnijskih zaporih v Trstu in v Regina Coeli v Rimu. V zaslišanjih, izjavah in memorialih je preiskovalcem podrobno opisal narodno gibanje slov. manjšine, svojo vlogo in drugih v vzgojnem, kult., mladinskem, polit. in akcijskem delovanju, kar so mu nekateri sodelavci močno zamerili. Na sodnem procesu je vse zanimal: »Vse, kar sem izjavil ... in zapisal ... ni resnično. Zelo dolgo so postavljali predme zapisnike in jaz sem jih podzavestno podpisoval z edinim ciljem, da bi odčaral vse, kar je bilo rečeno glede atentatov v Piacenzi in Bologni ... Memorial je bil napisan s sodelovanjem komisarja dr. Perle ... On je tipkal ...« (TSDS, *Ver-vale di dibattito*, str. 29-34). Obtožnica ga je bremenila vodstva ileg. narodnega gibanja, terorizma in sabotaž, medtem ko mu preiskava ni mogla dokazati razstrelitev smodnišnic v Piacenzi in Bologni. Na II. tržaškem procesu ga je Posebno sodišče za zaščito države 14. dec. 1941 obsodilo na smrt skupaj z osmimi soobtoženci, naslednji dan je bil s tremi soobsojenci pomiloščen na dosmrtno ječo, ki jo je prestajal do febr. 1944 v Portolongone na otoku Elbi. Po kratkem bivanju doma se je poleti 1944 umaknil v Švico, po vrnitvi in osvoboditvi Trsta ga je maja 1945 varnostna služba jsl. uprave v Trstu aretirala in za njim se je izgubila vsaka sled.

Prim.: Gradivo II. trž. procesa v IZDG in pri NSKT (OZ); podatki hčerke Marije Ščuka-Kerže; D. Sardoč, *Tigrova sled*, Trst-Koper 1983, pass.

M.K.-W.

ŠČUKA Cvetko, profesor, slikar, r. 22. maja 1895 v Barkovljah pri Trstu, u. 14. jan. 1987 v domu za onemogle v Žalcu pri Celju. Oče Anton, čevljar in trgovec, mati Katarina Pertot. Osn. š. v Barkovljah, nato se vpisal na gimn. v Pazinu in 1913/14 na umetnostno-obrtno š. v Ljubljani in nato hospitiral na Akad. umetn. na Dunaju. Med prvo svet. vojno bil v Rusiji dobrovoljec v Kijevu, Dobrudži in po vojni nekaj časa režiser na Dunaju. 31. maja 1921 je končal Umetn. akad. v Firencah in nato slikal v Trstu in na Vipav-

skem. V šol. letu 1922/23 je poučeval na realki v Idriji in vodil zasebno slik. š. V letih 1924/33 je poučeval risanje na gimn. v Murski Soboti in od 1933/41 na gimn. v Celju, kjer je skupaj z Alb. Sirkom in Fr. Šijancem vodil še zasebno slikar. š. 1941 ga je okupator zaprl, a naslednje leto je že učil na gimn. v Gradcu, po vojni pa spet v Celju in sodeloval v komisiji za ugotavljanje škode na kult. spomenikih. - V mladih letih je Š. pod vplivom Šaše Šantla slikal v olju in akvarele. V M. Soboti je za dijaški dom Martinišče naslikal oltarno sliko sv. Martina, ki je po ukinitvi doma po koncu vojne končala neznanokje. Š. se je ukvarjal tudi z lutkarstvom in po vojni veliko slikal za gasilске in hmeljarске domove po celjski okolici. Razstavljal je v domovini in na tujem. Za M. Soboto je napravil tudi načrt za spomenik padlim vojakom v zadnji vojni.

Prim.: Podatki domačih; SBL III, 594-95 in tam navedena liter.; Prva slov. realka, Idrija 1987.

ŠČUKA Franc, šolnik, pesnik, r. 8. mar. 1892 v Komnu, u. 5. okt. 1957 v Nabrežini. Po smrti očeta Franca, (mati Ivana Godnik je u. le nekaj tednov po njegovem rojstvu), je za 4-letnega dečka skrbel stric. Po učit. maturi 1910 v Gor. je od 1. sept. 1910 do 30. avg. 1912 učil v Povirju, od 1. sept. 1912 do 30. sept. 1914 v Lipi. Ob vpoklicu v avstr. vojsko kot večina tovarišev v bataljonu ni hotel vstopiti v častniško š. Ves bataljon je bil zato kazensko poslan na rusko fronto. Ob prvi priložnosti so slov. vojaki dezertirali. Do jul. 1920 je bil v vojnem ujetništvu v Rusiji, kjer je bil v nekem taborišču za ekonomo. Ko se je vrnil, so ga prim. stanovski kolegi v begunstvu v Lj. vabili, naj si poišče službo v Jsli, a Š. se je vrnil v Komen. Faš. oblasti so ga nato predčasno upokojile, zato je skrbel za svojo domačijo in kot vzoren sadjar in vrtnar veliko prispeval k napredku kraškega kmetijstva. V začetku nov. 1929 je bil konfiniran v kraju Chiaravalle v Markah, a po posegu višjih oblasti bil že 30. nov. 1929 osvobojen in se je vrnil domov. Znova konfiniran od 16. jan. 1931 do 12. dec. 1938 v toskanskem mestecu Ortobello. Obdobje med drugo svet. vojno je preživel v Komnu in bil od 31. jan. do 15. febr. 1944 vodja tamkajšnje part. š., ko je bil skupaj z drugimi Komenci interniran na Bavarskem. Po povratku iz Nemčije se je z družino najprej za

nekaj tednov umaknil v Trst, nato pa v Nabrežino. Od 1. sept. 1945 do smrti je bil didak. ravn. v Nabrežini. Aktivno se je vključil v polit. življenje in bil okrajni tajnik SDZ v Nabrežini, na občnem zboru SDZ 3. apr. 1949 je bil izvoljen za preds. razsodišča. Za šolske potrebe je pisal igre, ki jih je večkrat tudi sam režiral. Bil je tudi pesnik. Več pesmi je ostalo v rkp. O njih je A. Gradnik dejal, da imajo številni stihii »dovršeno pesniško obliko«. Za mlad. revijo Galeb je sestavljal uganke, križanke in pisal pesmi. Podpisoval se je s psevd. Devinski, Skalar, Gojko (kot so ga tudi imenovali prijatelji).

Prim.: Podatki sina Nada; žup. urad Komen; žup. urad Nabrežina; Ods. za zgod. NŠK Trst; Arh. didak. ravn. v Nabrežini; Hubert Močnik, Spomini in izkustva, Gor. 1971, 84; Demokr. 9. apr. 1949; 3. febr. 1950; 11. okt. 1957; PDK 6. okt. 1957; 8. okt. 1957; NL 10. okt. 1957; Umrl je mož, Galeb, IV, 1957/58, št. 1 s sl.; Nadja Maganja, Trieste 1945-49, Nascita del movimento politico autonomo sloveno, Trst 1980, 84; Aleš Brečelj, I gruppi politici autonomi sloveni a Trieste 1945-1952, Trst 1983, 209; Al. Geržinič, Boj za slovensko šolstvo na Prim. za delovanja dr. Sr. Baraga pri ZVU, Bs. As. 1983, 43, 193.

M. Tavčar

ŠEBENIK Marjan, gozdarski strokovnjak, r. 23. sept. 1915 v Idriji, živi v Rožni dolini (Nova Gor.). Oče Rafael, višji gozdar, mati Marija Gabron. Osn. š. v Idriji (1922-25) in Gor. (1925-27), tu še klas. licej (1928-35), študiral na Kmetij. fak. U v Firencah (prom. 1941). Bil je v it. vojski (Pesaro, Krmin 1941-43), služboval pri pokr. gozdarskem inšpektoratu v Bocnu in Gor. (1943-45). Kasneje je delal pri NOO za gor. okrožje in pri Pov. PNOO v Ajdovščini (1945-47), nato pri direkciji (sekciji) za pogozdovanje in melioracijo krasa v Vipavi in Novi Gor. (1948-54), bil šef uprave za gozdarstvo v Novi Gor. (1954-63), nato dir. Zavoda za gozdarsko službo na kraškem območju (1964-74), ko se je upokojil. Pozneje je zasnoval ureditev gozdne Učne poti Panovec, ob odkritju spomenika padlim v Rožni dolini je bil glavni sodelavec pri pripravi in izdaji brošure o Rožni dolini. Objavil je več strok. člankov v dnevnikih, krajevnih in strok. listih (Delo, L, PrimN).

Prim.: SBL III, 595; osebni podatki. PŠČ.

ŠEBER (SCHABER), tiskarska družina v Postojni. Njen prvi predstavnik je bil Maks, r. 10. okt. 1822 v Idriji, u. 26. dec. 1885 v Postojni. Oče Franc, davkar, mati Marija Tratnik. 1856 je

kupil od idr. rojaka Jožefa Blaznika njegovo podružnično tiskarno v Postojni. Za njim jo je prevzel starejši sin **Rihard**, r. 2. jan. 1857 v Postojni, u. 25. febr. 1904 tam. Njegova vdova je tiskarno prodala Katoliškemu tiskovnemu društvu (KTD) v Lj. Njen tehniški vodja je bil Karel Čeč do njene ukinitve 1906 zaradi konkurence moderne tiskarne, ki jo je 1904 ustanovil mlajši Rihardov brat **Maks**, r. 30. dec. 1862 v Postojni, u. 26. jul. 1944 v Ribnici na Pohorju. Le-ta je poleg tiskarne ustanovil tudi knjigovoznico in fotografski atelje. Ko so 1889 v Postojni ustanovili jamarsko organizacijo Antron, je postal njen aktiven član. Za njim jo je prevzel njegov drugi sin **Maks ml.**, r. 1. jun. 1897 v Postojni, u. 17. jan. 1955 tam. Vodil jo je do likvidacije 28. apr. 1948, ko so njeno opremo prepeljali v Koper. Tiskarna Š. je prevzemala manjša in večja naročila iz raznih krajev.

Prim.: R. Savnik, Šeber, SBL III, 595 in tam navedena liter.; Plesničar, 127, kjer so navedeni tiski tiskarne Šeber v Postojni; Ljudje in kraji ob Pivki, I, 1975, 151, 152, 158.

Svk.

SELHAUS Edi, fotograf, časnikar-fotoreporter, pisatelj, r. 15. avg. 1919 v Podkraju nad Vipavo, živl. v Lj. Oče Janko, fotograf, mati Julijana Rupnik, fotografinja. Do petega leta je živel v Trstu, 1924 so ga dali starši v zavetišče sv. Jožefa v Šentvidu nad Lj. in tu je dovršil osn. š. in na Škof. klas. gimn. dva razr. Leta 1930 so se starši iz Trsta preselili v Jsl: oče je vodil fotografsko delavnico v Zgbu, mati v Škofji Loki. Š. se je pri materi naučil fotografiranja in je fotografski poklic opravljal v Škofji Loki, nato v Zgbu, končno v Slovenj Gradcu. Vojaški rok je odslužil pri letalstvu v Skopju, potem je živel v Škofji Loki do začetka 1943, ko je odšel k part. v škofjeloške hribe. 1944 je bil v Radovni pri Bledu težko ranjen. Po okrevanju je puško zamenjal s fotogr. aparatom in se v Beli krajini pridružil članom foto sekcije pri Izvrš. odb. OF. Postal je vojni dopisnik-fotoreporter. Na osvobojenih in polosvobojenih krajih je posnel na stotine prizorov o življenju part. vojske in zaledja. Znani so posnetki ob Kolpi in na Notranjskem, nekateri so bili že med vojno objavljeni v zavezniških časnikih. - S fotoaparatom je prišel v osvobodjeni Trst, nato je fotografiral ustanovitve prve slov. vlade v Ajdovščini in osvoboditev Lj. Najprej je delal kot fotoreporter v uradu za informacije vlade LRS, nato je bil

snemalec pri drž. film. podjetju. S kamero je spremljal po Sji izgradnjo opustošenih krajev, poleti 1945 se je pridružil zavezniški ekipi UNRRE, ki je snemala dokumentarni film v Bosni. Vodstvo novoustanovljenega film. podjetja za Sjo ga je poslalo v jeseni 1945 v Trst, da bi za slov. film. obzornik, za film. novosti Bgd in razne dokumentarne filme posnel dogodke v Trstu in okolici. Fotografije pa je prispeval tudi za PDK in dnevnike v Lj. Delal je v težkih okoliščinah, v spopadu s policijo je bil ranjen, zaprt. Ob resoluciji Informbiroja je prenehal delati s filmsko kamero in postal fotoreporter samo pri trž. Delu, Unità in Lavoratore. V središču mesta je odprl fotostudio EDI (ul. Oriani). - 1957 se je preselil v Lj., se zaposlil pri Slov. poročevalcu do prenehanja izhajanja ter spremljal važnejše kult., polit., športne dogodke po Sji, Jsl in tujini. Fotografije je objavljval v ilustr. reviji Tovariš, Ted. tribuni, agenciji Tanjug in v časnikih v ostalih jsl. republikah. Sodeloval je na številnih fotogr. razst. doma in v tujini ter prejel vrsto nagrad in priznanj, npr.: 1965 prvo nagrado na II. razst. fotografije v Mrbu; 1970 tretjo nagrado na svet. razst. novinarske fotografije v Pragi; 1973 Petkovo nagr. za življenjsko delo za pomembne prispevke s področja fotoreporterstva; 1979 Tomšičevo nagr. za življenjsko delo; potem še prvo in tretjo nagrado na razst. jsl. športne fotografije v Zgbu, prvo nagr. Yu-press-foto v Bgdu za najboljši posnetek leta, častne diplome za sodelovanje na svetov. razst. novinarske fotografije v Haagu 1962, 1963, 1964, 1966... - Upokojitev je dočakal v ured. Dela v Lj. 1973, še vedno pa je spremljal s fotoaparatom pomembnejša dogajanja pri zamej. Slov. na Tržaškem in Koroškem. Po upokojitvi se je posvetil pisateljstvu. 1976 je izdal angl. knjižico *The bale out* (izskočite) (izd. Zveza združenj borcev NOV, Lj. 1976, 54 str.). Opisuje reševanje zavezniških letalcev, ki so zasilno pristali med zadnjo vojno v Sji. Knjiga je bogato ilustrirana. *Stotinka sreče* (Borec 1980, 310 str.) je mozaik napetih reševanj zavez. letalcev, za kar je avtor tri leta načrtno zbiral gradivo po vsej Sji. Dodane so številne fotografije. *Fotoreporter*. Spomini (Borec 1982, 354 str.) opisuje svoje življenje, vendar posveča glavno skrb dogodkom iz fotoreporterskih izkušenj, torej družbi, iz katere je zajel najrazličnejše osebnosti in dogodke. Nadrobno opisuje razmere v

povojnem Trstu, težave z it. nacionalisti in z ZVU. Pri pripovedovanju je stvaren, neposreden, klen. Veliko je dokumentarnih fotografij. *Oj puisti me živeti* (Kmečki glas 1984, 236 str.) je zbirka fotografij in zgodb o živalih. *Fotogodbe - Potopriče - Photostories* (Delavska enotnost 1985, 126 str. in 313 fotografij) imajo komentar v slov., shr. in angl. *Zbogom, Liberty Bell* (Del. enotnost 1988) obravnava spet usodo predvsem amer. letalcev, ki so se v dramatičnih okoliščinah rešili na slov. tla, gledana z njihovega zornega kota. V Delu (okt. 1988) je objavil potopis po ZDA, ki jih je tega leta prekriziral.

Prim.: Osební podatki; Knjiga 80, 228-29 (Stotinka srčce); 82, 395-96 (Fotoreporter).

Pan

ŠENK Vladimír Baltazar, publicist, r. 12. dec. 1902 v S. Valentino di Fiumicello, u. 19. apr. 1969 v Lj. Oče Matej, carinski uradnik, koroški Slov. iz Podjune, mati Roza Andrijan. Zgodaj je izgubil starše in živel v deških letih pri sorodnikih na Koroškem. Gimn. maturo je opravil v Kranju, študiral je filoz. na pariški Sorboni. Nato se je vpisal na Pravno fak. U v Bgdu; študij je nadaljeval v Lj. (1930-32). Doktorske tečaje je vpisal na bgd. U (1936), 19. sept. 1944 je promoviral na lj. U (Pravna fak.). Disertacija je izšla v knjigi *Kongres sv. alianse v Ljubljani* (Lj. 1944). S časnikarstvom se je bavil že v študentskih letih, tako je 1922-24 sodeloval pri tedniku Koroški Slovenec (Dunaj, Clc). Kasneje je bil dopisnik S v Bgdu (1928-30), sodelavec agencije Avala, sedem let stenograf v jsl. skupščini ter ponovno dopisnik agencije Avala. Ob nem. bombardiranju Bgda je izgubil vse premoženje, vrnil se je v Lj. Med drugo svet. vojno je bil dvakrat zaprt, najprej ga je aretirala it., nato še nem. okupacijska oblast. Po vojni je delal v agenciji Tanjug, občasno je bival v Trstu. Nato je prešel v urad za informacije vlade LRS. 1952 je stopil v ured. agencije Jugopres (Bgd, Lj.), med leti 1954 in 1965 pa je služboval kot sekretar SUDEL, regionalne grupe za koordiniranje proizvodnje in prenosa električne energije. Po drugi svet. vojni je publicistično obravnaval tudi tematiko, ki je bila predmet njegove disertacije (Trideset dana, SPor).

Prim.: J. Mal, GMS 35-36/1944-45, 114-16; J. Kokole 46, 169, 208; F. Vatovec, Delo 22. apr. 1969; podatki Anke Benedetič (pismo 8. jul. 1988) in hčerke Maje Hafner (pismo 4. sept. 1989).

B. Mar.

ŠEPIC Rudi, gospodarstvenik, r. 15. dec. 1939 v Podgradu pri Ilirski Bistrici, živi v Lj. Oče Rudolf, mati Ivanka Boštjančič. Osn. š. v roj. kraju, gimn. v Postojni (1958), diplomiral je na Ekon. fak. na Reki (1976). Ševa prva zaposlitev je bila na obč. Hrpelje (1960-61), nato je služboval v podjetju Iplas (Podgrad), med 1963 in 1965 je bil na Reki zaposlen pri Jugoinspektu in pri Jadroservisu. 1965 se je vrnil v Podgrad v tovarno Plama, kjer je 1971 postal njen direktor. Od 1979 do 1981 je bil podpreds. Gosp. zbornice Sje, od 1981 pa je član IS skupščine SRS in republ. sekretar za finance. Ob rednem delu je imel več zadolžitev, in sicer je vrsto let delal v polit. organih obč. Ilir. Bistrica (ZK, SZDL), bil podpreds. skupščine obč. Ilir. Bistrica in delegat v zveznem zboru skupščine Jsl. (1978-82). Za delo je prejel več priznanj, odlikovan je bil z redom dela s srebrnim (1974) in z zlatim vencem (1986), 1980 je prejel Kraigherjevo nagrado.

Prim.: Nedelj. dnevnik 27. jan. 1980; PrimN 22. dec. 1981; Teleks 15. maja 1982; podatki republ. sekretariata za finance (pismo 2. dec. 1988).

B. Mar.

ŠEPIC Dragovan, diplomat, publicist, zgodovinar, r. 15. dec. 1907 v Buzetu, živi v Zgbu. Oče Vinko (gl. čl.), mati Pavica Gostinčar. Osn. š. v Buzetu, gimn. v Karlovcu in Zgbu (maturiral 1927). Po odsluženju vojaškega roka v Trevisu je dec. 1928 pobegnil v Jslo. Študiral je pravo v Zgbu in Parizu, kjer je 1932 diplomiral po dvoletnem študiju na Institut des hautes études internationales, naslednje leto je diplomiral na Pravni fak. v Zgbu. Od 1935 je služboval na jsl. zunanjem ministrstvu v Bgdu, od 1939 vse do prekinitve jsl.-bolg. stikov (apr. 1941) pa na jsl. poslanstvu v Sofiji. V začetku vojne je preko Odese in Carigrada prišel v Jeruzalem, kjer je bila jsl. begunska vlada, in delal tu nekaj časa v zunanjem ministrstvu. Od tod je šel na službovanje v Južno Afriko (Capetown), nato v London, kjer je delal v zunanjem ministrstvu jsl. begunske vlade in nato v jsl. veleposlanstvu v Vel. Britaniji. Ko je bila jun. 1944 sestavljena vlada Ivana Šubašića, je postal šef kabineta predsedstva vlade, po sporazumu med to vlado in NKOJ-em, ko je Šubašić postal zunanji minister nove jsl. skupne vlade, je bil š. imenovan za šefa kabineta ministra za zunanje zadeve. To analogo je opravljial vse do Šubašićeve ostavke

(8. okt. 1945). Potlej je Š. delal v zunanjem ministrstvu DFJ in FLRJ kot referent za probleme It., Vatikana in Trsta; v zgod. odd. ministrstva je pripravljaval gradivo za mirovne konference zlasti v zvezi z reševanjem tržaškega vprašanja oz. nove jsl. meje z It. Avg. 1947 je bil na lastno željo premeščen v glavno direkcijo za uporabno umetnost v Bgdu in nato v Zavod za uporabno umetnost. Od 1. maja 1950 je delal v ministrstvu za znanost in kult. ter v komisiji za kult. stike s tujino. 6. mar. 1953 je prišel v Jadranski inštitut JAZU v Zgbu z nalogo, da raziskuje in dokumentira problematiko »jadranskega vprašanja«. 1968 je na Fak. za polit. vede zgb. U branil doktorsko disertacijo *Italija i jugoslavensko pitanje*. To mu je odprlo pot na U in 1970 je postal redni prof. zgb. Fak. za polit. vede, predaval je sodobno polit. zgod. in zgod. diplomacije. 1977 je postal izredni, 1986 pa redni član JAZU; 1978 je bil upokojen. Po upokojitvi je predaval diplomatsko zgod. na podiplomskem študiju Fak. za polit. vede zgb. U. Ze od 1967 je predaval diplomatsko zgod. na podiplomskem študiju zgb. Pravne fak. in od 1973 na lj. Pravni fak. na podobnem študiju. - Š. je objavil prvi članek v tržaškem Našem glasu (1926), in sicer o Vl. Nazorju. Sprva ga je zanimala književnost, na študiju v Parizu pa ga je zlasti privlačila zgod. diplomacije in obča zgod. (poslušal je pred. prof. P. Renouvina). Osebnosti stiki s prof. G. Salveminiem pa so ga posebej usmerili na področje zgod. it.-jsl. odnosov in na problematiko narodnih manjšin. To njegovo usmerjenost kažejo objave v zgb. emigrantskem listu Istra in drugod (Obzor, Narodne novine, Novosti) v letih 1932-35. Leta 1931 je v Parizu izdal brošuro *Zemlja muka. Jugoslaveni u Italiji*, znanstveni značaj pa imajo takratne Š-eve razprave o pomanjkljivosti mednar. zaščite manjšin. Objave do 1935 so napovedovale kasnejše znanstvenoraziskovalno delo, razvoj k temu je prekinila najprej diplomatska služba in seveda druga svet. vojna. V tisku se je Š. ponovno oglašil šele po vojni. Spočetka, v začetku petdesetih let, je deloval publicistično kot umetn. kritik; pripravil je tudi nekaj besedil za kataloge uglednih hrv. likovnikov (A. Motika, Z. Prica, S. Aralica itd.). Še v diplomatski službi je sestavil v zvezi s problematiko, kateri se je posvečal, več elaboratov zlasti o it.-jsl. odnosih. S temi problemi se je začel 1953 tudi znanstveno ukvarjati,

svoje zanimanje pa je posvečal tudi hrv. zgod. in zgod. rodne Istre v drugi polovici 19. in v 20. stol. Velik del svojih prvih znanst. objav je posvetil osebnosti F. Supila, o njem je napisal tudi samostojno knjigo *Supilo diplomat. Rad Frana Supila u emigraciji 1914-1917. godine* (Zgb 1961). Pisal pa je tudi o C. Galliju, A. Vivateju, o ustanovitvi jsl. države 1918, o it. irendentizmu in fašizmu, o hrv. istrski preteklosti in seveda o odnosih It. do jsl. vprašanja in do Jsl. Supilu je posvetil še dve samostojni izdanji, in sicer *Frano Supilo. Politički spisi. Clanci, govori, pisma, memorandumi* (Zgb 1970) ter *Pisma i memorandumi Frana Supila (1914-1917)* (Bgd 1967). Leta 1968 je sodeloval pri skupinskem delu *Povijest hrvatskog naroda g. 1860-1914*, z M. Grossovo je sodeloval pri *R. W. Seton-Watson i Jugoslaveni - korespondencija 1906-1941 I 1906-1918* (Zgb 1976), knjiga je izšla tudi v angleščini. Obširna Š-eva knjiga je *Italija, saveznici i jugoslavensko pitanje 1914-1918* (Zgb 1970); objavil je tudi turistični vodnik po Istri, ki je izšel v it. (1970, 1971) in nem. (1972). Leta 1983 je izšla v Zgbu knjiga *Vlada Ivana Šubašića* ter 1988 v Pulju obsežno delo *Sudbinske dileme radjanja Jugoslavije*. - Bibliografijo Š-evih objav do 1980 je objavil zbornik Pazinski memorijal (10/1980, 65-79). Tematika Š-evega raziskovalnega dela in objav kaže tesno povezanost na preteklost Slov. Prim., nekatere objave ima tudi v slov. jeziku (PDk, Sreč). Za prim. zgod. so posebnega pomena naslednje Š-eve razprave: *Raspad Austro-Ugarske i Trst* (Jadranski zbornik 2/1957, 169-98); *Misija Carla Gallija u Trstu* (u sjećnju 1915; Anali Jadranskog instituta JAZU 2/1958, 53-80); *Politika »narodnog mira« u Istri 1908-1913* (Anali Jadranskog instituta JAZU 3/1961, 69-123); *Nacionalna borba u Istri 1900-1914* (v: Jugoslavenski narodi pred prvi svjetski rat, Bgd 1967, 1061-89); *Slovenci i jadransko pitanje u prvom svjetskom ratu* (ZC 18/1969, 257-73); *Talijanski antifašisti u emigraciji i pitanje Julijske krajine* (Pazinski memorijal 9/1979, 233-39) itd. Kot skripta je 1978 izdal *Povijest međunarodne politike*. - Š. je s predavanji sodeloval na domačih znanst. srečanjih in v tujini. Deloval je kot član ured. cele vrste izdaj (Opća enciklopedija jsl. leksikografskega zavoda, Rad JAZU, Povijest Istre, Mala likovna biblioteka, Problemi sjevernog Jadrana itd.). Za knjigo *Italija, saveznici i jugoslavensko pitanje 1914-1918* je prejel »Božidar Adžija« na-

grado (1971), dve leti prej pa isto nagrado kot soavtor knjige *Povijest hrvatskog naroda g. 1860-1914*. Preden je sredi šestdesetih let prenehal pisati o likovni umetnosti zaradi preobremenjenosti z znanst. delom na področju zgod., je za Jadran film izdelal diafilm o Z. Prici (1964) in o O. Glihi (1965).

Prim.: Osebni podatki (pismo z dne 18. dec. 1988); P. Strčić, D.Š. doktor znanosti, PDK 12. febr. 1969; PDK 21. mar. 1971; JE 8, 239.

B. Mar.

ŠEPIĆ Vinko, učitelj, javni delavec, r. 1. jan. 1870 v Rukavcu pri Kastvu, u. febr. 1945 v Banja Luki v nepojasnjenih okoliščinah. Oče Mate, mati Mara Baštijan, sestra istr. narodnih buditeljev duhovnikov Matka in Ivana Baštijana. 1888 je maturiral na učiteljski v Kopru, nato je kot učitelj in nadučitelj služboval v Boljunu, v Juršičih in v Klani. Od 1903 je bil ravn. hrv. ljud. š. v Buzetu; mesto ravn. je moral na pritisk fašistov zapustiti že 1922, naslednje leto pa je bil nezakonito upokojen. 1929 je ilegalno zbežal v Jslu, tu se je ponovno aktiviral in bil najprej učitelj v Lepi Vesi pri Zgbu, od sept. 1930 pa na osn. š. v Podgoraču pri Našicah; 1935 je bil upokojen kot ravn. Po upokojitvi je nekaj časa živel v Bgdu, nato v Banja Luki. - V javnosti je pričel nastopati še kot mlad učitelj; dopisoval je v istr. hrv. glasilo *Naša Sloga*, delal pa je tudi pri organiziranju hrv. učiteljstva Istre; uspel je organizirati učit. društva za poreški in puljski okraj. Na njegovo pobudo je bil v Lupoglavu 1896 sprejet sklep o ustanovitvi skupnega društva hrv. in slov. učiteljev na Prim. in v Istri »Narodna prosvjeta«. (1897 je bil ustanovni občni zbor tega društva, svoj sedež je imelo v Pazinu). Društvo je stopilo v Zvezo slov. učit. društev, a je zaradi polit. sporov iz Zveze izstopilo in pričelo izdajati svoje lastno glasilo *Narodna prosvjeta*. Š. je bil aktiven med prvo svet. vojno, ko je propagiral majniško deklaracijo, po it. okupaciji pa je branil hrv. š. Po vojni je bil ur. hrv. dela skupnega glasila Zveze slovanskih učiteljskih društev v It. *Učiteljski list* (1920-26; ur. slov. dela J. Pahor). Za to glasilo, za *Istarsko riječ*, za *Malega Istranina* in *Gospodarski list* je prispeval vrsto člankov; krajši čas je urejal otroški list *Naša nada*. Zaradi javnega dela so ga preganjali fašisti. Publicistično je delal tudi v Jslu, članke je pisal za glasilo jsl. emigrantov *Istra*. Š. je bil za svojega

življenja najuglednejši predstavnik istrskega hrv. učiteljstva.

Prim.: T. Peruško, Jadranski zbornik, Rijeka-Pula 2/1957, 149-67; B. Jakovljević, Istarski mozaik, Pula 5/1967, 128; M. Demarin, Zbornik za historiju školstva i prosvjete, Zgb 1968, 5-30; Id., Hrvatsko školstvo u Istri izmedju dva svjetska rata, Sisak 1972, pass.; B. Jakovljević, Učiteljski list »Narodna prosvjeta« 1906-1914, Pula 1978, pass.; Id., Istarski mozaik, Pula 10/1972, št. 4-5, str. 55-80; B. Pleše, Život i rad narodnog učitelja i rodoljuba Vinka Šepića, Pedagoški rad, Zgb 1984, št. 7-8, str. 353-61; Vilhar, 81, 93.

D. Šep.

ŠERCER Ljubomir, partizanski borec, narodni heroj, r. 1. avg. 1915 v Rihemberku (danes Brnik), u. (ustreljen) 22. dec. 1941 v Strahomerju (Tomišelj) pri Igu. Oče Ivan, finančni uradnik, mati Ivanka Budihna, gospodinja. Osn. š. na Vrhniku, kamor se je preselila družina, gimn. v Lj., v Bgdu je študiral na vojaški akad. Od 1. okt. 1935 je služboval kot pehotni podporočnik jsl. kralj. vojske v Banja Luki in Kninu. 1. okt. 1939 je postal poročnik, 1940 pa komandant čete strojnih pušk. Po razpadu Jsle se je vrnil v Lj., kjer se je kmalu vključil v OF in že 3. jul. 1941 odšel v ilegalo. Najprej je bil part. mitraljezec, nato komandir molniške, mokrške in loške čete. Z molniško četo je že 30. avg. 1941 napadel karabinjersko postajo na Turjaku, izkazal pa je svoje vojaške sposobnosti tudi ob it. napadu na območje Mokra (14. do 16. sept. 1941). Z loško četo je v okviru polbataljona Krimskega odreda sodeloval 19. okt. 1941 pri napadu na it. vojaško postojanko v Ložu. Napad je bil sicer nedokončan, ker ga je prekinila it. vojska, ki je prišla napadenim na pomoč iz Starega trga. Napad na Lož je še poostрил ofenzivno dejavnost vojske generala Robottija. Š. je part. četo uspelo izveči iz območja Loža. Le nekaj dni nato se je z It. ponovno spopadel pri Belih Vodah. Zaradi izdajstva, velikih naporov in skorajšnje zime so se Š. in borci v dogovoru z glavnim poveljstvom slov. part. čet umaknili v Lj. Š. je prišel okoli 1. nov. 1941, bil pa je izdan in 16. nov. 1941 ga je it. oblast zaprla. Mesec dni nato je bil s 16 soborci postavljen pred vojaško sodišče, 16. dec. 1941 je bil skupaj s petimi soobtoženci obsojen na smrt. Obtožnica jih je v prvi vrsti bremenila napada na Lož. Ustreljeni so bili 22. dec. na strelišču v Strahomerju pri Tomišlju, njih posmrtni ostanke so bili pokopani v Tržiču (Monfalcone). Kmalu po

Š. smrti so po njem imenovali 3. part. bataljon, 16. okt. 1942 je bila na Mokrcu ustanovljena iz borcev Krimskega in Notranjskega odreda udarna brigada Ljuba Šerčerja. Š., ki je nosil ilegalno ime Ljubo Petrič, je bil 25. okt. 1943 razglašen za narodnega heroja. Š-jevo ime nosijo nekateri javni objekti in ulice v slov. krajih. Na združenem domu v Braniku je bila 4. jul. 1957 odkrita Š. posvečena spominska plošča.

Prim.: SBL III, 606 in tam navedena liter.; Narodni heroji Jsl II, 228-29; GorLtk 8/1981, 239-40; M. Guček, Šerčerjeva brigada, Lj. 1970, pass.

B. Mar.

ŠERKO Alfred ml., raziskovalec krasa, speleolog, r. 17. febr. 1910 v Münchnu, u. 7. sept. 1948 ubit od strele na cesti pri Raši v Istri, pokopan na Viču-Lj. Oče dr. Alfred, nevrolog in psihiater, mati Julijana Krajc. Kot otrok je s starši bival na Dunaju in v Trstu, 1914-18 v Cerknici, nato v Lj. Tu je obiskoval klas. gimn. 1920-28 (mat. 1928), študiral medic. do 1930, nato en semester v Innsbrucku, končno v Gradcu, kjer je promoviral 1934. Nov. a. 1. je bil v Lj. aretiran, febr. 1935 zaradi komunizma obsojen v Bgdu na 1 leto strogega zaporu v Sremski Mitrovici. Po enoletnem stažu v Lj. je tu študiral geogr. in geologijo in diplomiral okt. 1940, disertacije o porečju Ljubljane zaradi vojne ni skočil. Od maja 1942 je bil v koncent. taborišču Scipione pri Parmii, po it. kapitulaciji pobegnil in se zaposlil na kmetih, spomladi 1944 se pridružil it. partizanom. Jeseni je odšel na fronto, se v Rimu javil jsl. vojni komisiji, odpotoval prek Barija in Splita v Zadar, tu delal v bolnišnicah VIII. korpusa. Po maju 1945 je bil voj. zdravnik v Postojni, jul. demobiliziran, sodelavec Gozdar. inštituta Sje za hidrogeol. kraškega področja, znanst. referent pri Postojnski jami in jam. muzeju, upravnik Postojnske jame, od sept. 1947 tudi vodja Zavoda za raziskovanje krasa (ust. 21. jun.) SAZU. 1948 je bil imenovan za hon. predavatelja za geogr. krasa na lj. Filoz. fak., nastop službe je preprečila smrt. - Š. je bil po značaju in zanimanju izrazit Kraševac; v rani mladosti je dobil stik s kraškim svetom in ljudmi v Cerknici, kamor je pozneje odhajal na počitnice. Prvič je zapisano njegovo ime v Zapisniku 5. febr. 1928, ko se je kot osmošolec udeležil raziskav nekaterih jam na sev. obrobju Planinskega polja. V študentskih letih je bil v obeh jamah Karlovicah na obrobju Cerkniškega

jezera, 1933 pa je raziskal bližnjo izvirno jamo Suhadolico, v katero ni za njim še nihče globlje prodrl. Končno se 1936 začelja njegovo načrtno jamarsko delo. Takrat je bil v nekaterih jamah na Mežakli in v okolici Škofje Loke, posebej pa so ga zanimale vodne jame, tako Huda luknja, ki jo je raziskal s člani jamarskega društva Speleus iz Velenja, in Klevevški jami na Dolenjskem, kjer je že nastopil kot strokovnjak pri reševanju problemov za izrabo podzemeljskih vod na Krasu. Naslednje leto se je lotil iskanja podzemelske Ljubljane v zaledju Planinskega polja, med njimi jame Gradišnice, Vranje in Najdene jame, pa tudi jam na Blokah. Obiskal je tudi nekaj vodnih jam na Ribniškem, Kočevskem, Lučkem, Radenskem polju ter pri Dobrepolju, Krškem in Grosuplju. Ko se je 1938 odselil dotedanji dolgoletni tajn. Društva za raziskovanje jam dr. Roman Kenk v Ameriko in je to mesto prevzel Š., se je v toliki meri udeleževal terenskega dela, da ga ni le vodil, temveč je hkrati pisal zapisnike in risal jamske načrte. Ko se je 1939 pri nas že čutila bližajoča se vojna in se je za kraške jame zanimala tudi jsl. vojska, je Š. raziskal kar 79 jam zlasti na Logaškem travniku s širšo okolico ter nadaljeval z raziskovanjem v zaledju Krima. 1940 se še lahko zasledi poslednje njegovo ime na jamskih zapisnikih. Ker je neposredno po zadnji vojni prevzel v Postojni posebne delovne naloge, je delo jamarjev le usmerjal ter obiskoval jame po službeni dolžnosti in zavoljo potreb lastnega znanst. dela. Po podatkih katastra jam je obiskal oz. raziskal 170 kraških votlin široko po Sji. Da pa je bila njegova dejavnost v njih predvsem raziskovalna, priča, da je sestavil za 109 jam zapisnike in izrisal načrte. V tem času je izmeril globino izvira reke Kolpe in sodeloval pri prvem potapljaškem raziskovanju v Sji Malega okenca v sklopu izvirov Ljubljane pri Vrhniki. - Š. je sestavil prvi jamski kataster na Slovenskem. S tem je dal osnovo enotno organiziranemu in urejenemu raziskovanju in hkrati hranjenju podatkov o slov. kraških votlinah. Za jamske zapisnike je tudi uvedel tiskane formulare in dokončno uveljavil katastrsko številko vsake votline, ki je za njeno identifikacijo nepogrešljiva. Kot izjemen strokovnjak za raziskovanje podzemeljskih jam je bil v svojem času ne samo telesno, temveč tudi tehniško na višku, sposoben prodreti v najgloblja brezna in naj-

dalj v kraško podzemlje na Slovenskem. Bil je resnično sistematični raziskovalec in sposoben organizator jamarskih ekskurzij, nadarjen risar, odličen predavatelj in pisec strok. prispevkov. Njegovo ime nosijo Šerkova dvorana in Šerkova štirna v Najdeni jami ter Šerkov rov v Gradišnici. Nič manjša ni Š-ova zasluga zaradi ekipnega dela, zakaj uspeh ekipe je močno odvisen od zasnove dela njenega vodje. - V GV je objavil: *Obrh Kolpe in Toplice v jami* (1939, 128-30); *Barvanje ponikalnic v Sji* (ib. 1946, 125-38); *Kraški pojavi v Jsli* (ib. 1948, 43-68). Po njegovi smrti sta tu izšli: *Kotlina Škocjan pri Rakeku* (1949, 195-202) in *Ljubljanska jama* (1952, 3-16). Skupaj z I. Michlerjem je napisal knjigo *Postojnska jama in druge zanimivosti Krasa* (Lj. 1952), ki je izšla v številnih ponatisih in v več jezikih. V rokopisih so ohranjeni njegov referat *Kraška hidrografija v praksi* (Geološki seminar U iz leta 1940) ter vrsta rkp. brez letnic: Kališe pri Logatcu, Strok. poročilo o razmerah v dolini Mostnice, Košca in Dedni Dol pri Višnji Gori ter Poročilo in mnenje o raziskovanjih v Idriji (v Inšt. za raziskovanje Krasa SAZU, Postojna). Neposredno po ustanovitvi Zavoda za raziskovanje Krasa SAZU je objavil v GV njegove naloge (1948, 151).

Prim.: R. Savnik, Šerko Alfred ml., SBL III, 607-08 in tam navedena liter.; And. Kranjc, Dr. Alf. Šerko - speleolog in raziskovalec krasa (1910-1948), Naše jame XVIII/1976, 3-9 s sl.

Svk.

SIBELJA Anton (Ludvik), narodni heroj, r. 21. apr. 1914 v Tomačevici na Krasu, u. 1. apr. 1945 nad Gačnikom pri Gor. Trebuši. Oče Anton, srednji kmet, padel med prvo svet. vojno, mati Leopolda Švara, gospodinja. Osn. š. v Komnu, potem (1929) je odšel k sestri v Trst, kjer se je izučil za ključavničarja. Zaposlil se je v ladjedelnici v Miljah. Tu se je izučil še za varilca. 1935 je bil vpoklican v it. vojsko, a so ga že po šestih mes. odpustili, ker je bil že tretji sin, ki je služil vojsko. V Miljah se je Š. priključil delavskemu gibanju. Postal je tudi član TIGR. Povezan s to organizacijo je pripravljala načrte za izdelavo orožja. It. oblasti so ga preganjale in občasno zapirale. 1938 je zbežal v Jslo, a se že 1940 vrnil. Bil je pod polic. nadzorstvom, nato so ga zaprli sočasno z nekaterimi kasnejšimi obsojenci prvega trž. procesa. Ker mu niso mogli dokazati krivde, so ga že jun. 1941 izpustili. Čeprav je bil pod polic. nadzorstvom, je po

Krasu zbiral mladino, z njo polit. delal, zbiral orožje iz prve svet. vojne, ga popravljaj in preurejal ter mladino vojaško usposabljal. Jeseni 1941 se je povezal z NOB in postal član OF. Z mlad. skupinami je po Krasu opravljal sabotažne akcije. Da bi se izognil it. vojski, kamor je bil vpoklican, se je s skupino kraških mladeničev 26. jun. 1942 pridružil Vipavski četi v spodnji Vipavski dolini. Po ustanovitvi bataljona Simona Gregorčiča se je s skupino borcev vrnil na Kras. Njegov sabotažni vod je postal jedro kasnejše Kraške čete, ki jo je tudi vodil. Nov. 1942 je polit. in vojaško delal med Trstom in Krasom, spomladi 1943 je ponovno prevzel vodenje Kraške čete, ki je tedaj delala v sklopu 3. bataljona Južnoprim. odreda. V tej funkciji je dvakrat spremljal novince s Prim. na Notranjsko. Po ustanovitvi Gregorčičeve brigade in njenem odhodu v Beneško Slov. je ostal na Krasu in oblikoval novo Kraško četo, ki se je avg. 1943 priključila Prim. odredu. Ob kapitulaciji It. je postal poveljnik bataljona in se boril na gor. fronti, za tem je bil poveljnik 3. in nato 4. bataljona Kosovelove brigade, dec. 1943 pa je postal namestnik poveljnika novega Južnoprim. odreda. S svojimi part. je opravil več sabotažnih akcij, najbolj znana je napad na nem. kolono v Dovcah med Branikom in Komnom (2. febr. 1944). Spomladi 1944 je odšel na oficirski tečaj v Belo krajino, po opravljenem tečaju se je vrnil v Kosovelovo brigado in v začetku maja 1944 postal njen poveljnik. Med boji v Baški grapi (29. jun. 1944) je bil ranjen, po okrevanju je postal poveljnik Dolomitskega odreda. Ko so odred razformirali, je postal vodja part. delavnic IX. korpusa. Med tem časom je dosegel čin majorja. Poleg junaštva in sabotažnih akcij je znan po svojih izumih, ki so prišli v zgod. part. orožja na Prim. Zapustil je tudi veliko zbirko lastnih fotografij. - Med veliko nem. ofenzivo v drugi polovici mar. 1945 se je skupaj z moštvom delavnic priključil part. enotam. Padel je med boji nad Gačnikom. Pokopan je v skupni grobnici na Vojščici. 14. dec. 1949 je bil proglašen za narodnega heroja. Njegovo ilegalno ime je bilo Stjenka. Spomenik (delo A. Sigulina) ima v Komnu, spominsko ploščo na roj. hiši. Po njem se imenuje planska koča na Trstelju.

Prim.: F. Šibelja - M. Pavlin, Kraški junak Stjenka, Koper 1977; F. Šibelja, Med prvimi partizani na Krasu, Koper 1987, pass.; T. Fe-

renc, Primorska pred vseljudsko vstajo, Lj. 1983, pass.; R. Isakovič, Kosovelova brigada, Lj. 1973, pass.; podatki arh. CK ZKS, Lj.; S. Rupel, Kraški junak Stjenka, PDK 8. jul. 1977; J. Koren, Smrt narodnega heroja Antona Šibelje Stjenke, PDK 6. apr. 1975; Narodni heroji Jsl, Bgd 1975*, 230-31.

Plah.

SIBELJA Franc, publicist, r. 11. febr. 1923 v Tomačevici na Krasu, živi v Novi Gor. Oče Franc, zidar, mati Marija Mesar, gospodinja. Po osn. š. v Tomačevici se je učil za zidarja in opravil triletno obrtno š. v Gabrovici pri Komnu. Po drugi svet. vojni pa gimn. v Lj. Že 1940 je delal z Antonom Šibeljo (gl. čl.). Ta ga je tudi organiziral za delo v NOB 1941. Dne 27. jul. 1942 je odšel v NOV. Bil je borec Spodnjevipavske čete, kmalu po ustanovitvi Gregorčičevega bataljona je odšel na Kras. Bil je borec Kraške čete, ob kapitulaciji It. je postal politdelegat čete, to funkcijo je opravljal tudi v Kosovelovi brigadi. Dec. 1943 je postal obveščevalec Južnopr. odreda na Krasu, obveščevalec je bil tudi pri IX. korpusu in nato pri VII. korpusu. Maja 1945 je bil med borci, ki so osvobajali Lj., nato pa je nadaljeval obveščevalno delo pri VUJA v JK. Njegovo ilegalno ime je bilo Jožko. 1946 se je demobiliziral in nato delal pri organih za notranje zadeve (obmejna služba) najprej kot miličnik in nato kot šef mejnega bloka. Delal je na prim. in štajer. mednar. obmejnih prehodih. 1949 je postal pooblaščenec Uprave javne varnosti v Celju, 1960 je to delo nadaljeval v Novi Gor. Tu je bil 1963 upokojen. Po upokojitvi je intenzivno zbiral zgod. gradivo o kraških part. in zlasti o narodnem heroju A. Šibelji-Stjenku. 1977 je skupaj z Miletom Pavlinom izdal knjigo *Kraški junak Stjenka*, 1981 pa je izšla knjiga njegovih spominov *Med prvimi partizani na Krasu. Spomini na Kraško četo*. Š. je nosilec part. spomnice 1941 in več priznanj.

Prim.: Osebn. podatki, PrimSreč št. 30, 1982, 327-30; št. 32-33, 1982, 144-47.

Plah.

SIBENIK (SIBENI) Franc, duhovnik in kult. delavec, r. 22. jan. 1909 v Trstu, u. 31. avg. 1979 v bolnišnici v Trstu, pokopan na Proseku. Oče Jakob, mehanik, mati Marija Pipan. Osn. š. v Trstu (Ciril-Methodova šola), gimn. v Malem semenišču v Kopru, bogoslovje v Gor. Tu je bil posvečen v mašnika 21. maja 1932. Prva njegova

služba (od 16. avg. 1932 do 5. febr. 1936) je bila v hrv. Istri, kjer je bil žup. upravitelj na Vrh pri Buzetu, od koder je upravljal tudi župnijo Račice. Tu je takoj naletel na velike težave in civilne oblasti iz Pulja so zahtevale, da ga škof odpokliče, češ da je proti It., da ovira delo it. oblasti in da rabi v cerkvi tuj jezik (lingua straniera). Škof Fogar ga je sicer zagovarjal in podpiral, vendar ga je febr. 1936 imenoval za žup. uprav. v Lazaretu (Bertoki), mar. 1939 pa ga je škof Santin imenoval tam za župnika (civilne oblasti iz Pulja so se temu dolgo upirale). V Lazaretu je preživel težke vojne in poveljne čase in tudi tu ni manjkalo sitnosti in nasprotovanj jsl. oblasti. Škof Santin ga je celo suspendiral za nekaj dni, ker se je udeležil v Lj. zborovanja C.-M. društva slov. duhovnikov. Poleg Lazareta je od 1948 oskrboval župniji Dekani in Tinjan, nato pa še Osp in tisti del miljske župnije, ki je pripadel Jsl. V Lazaretu je ostal do maja 1955, ko je prišel zaradi težav v Trst. - Anton Vovk, lj. škof in takratni administrator tržaškoprske škofije v Jsl, mu je 23. jan. 1956 poslal na Opčine pohvalno pismo. V njem pravi: »Brez laskanja mirno izjavim, da ste vso potrebno gorečnost in požrtvovalnost temu teritoriju posvetili. Žal mi je, da ste te kraje zapustili, ker ste jim pomenili res veliko.« - V Trstu je bil eno leto rav. Marijanišča na Opčinah, eno leto kpl. na Opčinah, 1. okt. 1957 pa je prišel na Prosek: najprej kot kpl. (2 mes.), kot žup. uprav. (7 mes.) in končno kot žpk (od 1. avg. 1958 do smrti). Nekaj časa je bil tudi dekan openskega dekanata. 1965 je bil imenovan za monsinjorja. Na Proseku je posvetil moči dušnemu pastirstvu in šoli. Bil je vesten in neutrudljiv duhovnik, skrbel je za dober tisk in za lepoto cerkve. Odlikovala ga je gostoljubnost. Dolgo časa ga je mučila bolezen, ki mu je delo ovirala ali ga celo preprečila.

Prim.: SKATrst; žup. arh. Prosek; L. Škerl, Msgr. F. Š., KatG 6. sept. 1979 s sl.; Isti, KolGMD 1980, 94; NL 13. sept. 1979.

Škerl

ŠIJANEC Drago Marjan (umetn. ime v Argentini **Mariano Drago**), dirigent in skladatelj, r. 18. dec. 1907 v Pulju, u. 2. nov. 1986 v Olivos (predmestje Buenos Airesa, Arg.). Oče Miroslav, glavni učitelj na drž. mornarski šoli in kapelnik Marinske godbe v Pulju, po prevratu 1918 prof. na učiteljskišči v Mrbu, prvi slov. šol. nadzornik in je

organiziral gen. Maistru slov. šolstvo od Mrba do meje; mati Eliza Raner, v mladosti je pisala v trž. Slovenko; očetovi in materini predniki so bili učitelji in organisti na Štaj. Š. je študiral na klas. gimn. v Mrbu (1919-27) in maturiral 1927. Študij je nadaljeval na Drž. konservatoriju v Pragi (1927-32) in diplomiral 1932 iz treh predmetov: dirigentstvo, kompozicija, viola z instrumentalno glasbo. V Pragi se je preživljal sam: zvečer je igral v kinu ob nemih filmih, zjutraj je igral pri maši oo. premonstrancev na Hradčanih in dobival za zajtrk velik kos kruha in nedeljsko kosilo, večkrat je igral jazz za ples. Po diplomu se je s franc. štipendijo izpopolnjeval v dirigiranju na Ecole Normale de Musique v Parizu (1932-35). Med 1935-45 je bil v Lj. dirigent radij. orkestra. Od apr. 1942 do 1944 je dirigiral še 14-dnevne simfon. koncerte, ki so jih organizirali godbeniki radij. in oper. orkestra v union-ski dvorani. Z vstopnino so podpirali družine godbenikov, ki so bili zaprti, internirani ali pri part. Izbiral je predvsem slovan. skladatelje: Smetana, Dvořák (Slovanski plesi, prvič v celoti v Lj.), Čajkovski, Borodin idr. Po vojni v Lj. ni dobil službe, češ da je »kršil kult. molk«, čeprav se je ponudil, da bi igral violo ali gosli v kaki jsl. operi ali vodil podeželski zbor ali orkester. Odpravil se je v Trst in se tudi tu ponujal, dokler mu dr. Boris Puc (PSBL III, 116-17) ni povedal, da ga po naročilu iz Lj. ne smejo zaposliti. Peš je odšel v Benetke, kjer se je preživljal pri nem. sestrah (Campo S. Stefano) s tem, da je uglasil orgle in orgljal. Potem je v Turinu igral prvo violino v oper. orkestru in dirigiral nekaj uspešnih koncertov, od 1946-47 pa v lombard. mestu Busto Arsizio vodil Filharmonični orkester G. Rossini. Jul. 1947 je gostoval v Juž. Ameriki z baletno skupino milanske Scale, ostal v Buenos Airesu v Arg. in takoj postal stalni operni dirigent v Teatro Argentino v La Plati, glavnem mestu prov. Buenos Aires, kjer je druga največja opera v Juž. Ameriki. Tu je delal 32 let kot prvi dirigent (titular). Od jul. 1948 je bil tudi direktor de Estudios Artísticos. 1954 je ustanovil na drž. U v La Plati Escuela Superior de Bellas Artes, prvo dirigentsko šolo na celini, kjer je vzgojil celo plejado dirigentov. Univerza mu je podelila naslov »Profesor Honorario« de la Universidad Nacional de La Plata. Od 1956 je bil tudi dir. Instituto de Capacitación Orquestal na Avellanedi (B. Aires), kjer študirajo

dirigenti in instrumentalisti za simf. orkestre. Dirigentstvo je poučeval še na Instituto Superior de Arte de Teatro Colón v Buenos Airesu. Že 1952 je ustvaril Mozarteum Argentino, ki se je razvil v najuglednejšo argent. ustanovo za negovanje glasb. reprodukcije, posebno Mozartovih del. Za to je dobil posebno odlikovanje avstr. predsednika in salzburškega Mozarteuma. - Š. je začel z glasbo kot otrok, ko ga je mati učila klavir, violino pa ravn. mrb. GM F. Topič. V gimn. je vodil dij. orkester, gojil komorno glasbo in igral v orkestru GM ter z njim nastopal na prireditvah v Narod. domu in gledališču. V Parizu se je posvetil dirigiranju. Vsa leta je vodil pev. zbor jsl. študentov Jadran in z njim gostoval na mnogih festivalih po Franc. in komorni zbor Les Ménestrels de Paris, s katerim je tudi nastopal. Istočasno je igral violo v Jsl. kvartetu, v katerem je igral tudi Karlo Rupel (PSBL III, 233). 1932 je dirigiral v Köbenhavnu univ. orkester. V Arg. je poleg omenjenega dela poučeval v Seminario Mayor v La Plati gregorijansko petje, bil organist in organizator ljud. petja; orgljal je še v dveh farah v La Plati. Od 1957-74 je dirigiral Mestni simf. orkester v Buenos Airesu. Kot gost je dirigiral Drž. simf. orkester (Orquesta Sinfónica Nacional), orkester drž. radia (Orquesta Sinfónica de Radio Nacional), orkester mesta Rosario, operni orkester v Teatro Colón, 1958 je organiziral in vodil orkester drž. univ. z didaktičnimi in umetn. naloga-mi. - V desetletju 1950-60 je večkrat obiskal Evropo in dirigiral v raznih državah in v Jsl. Tako je dirigiral prvi koncert na Wiener Welt-Mozart-Feiern jun. 1956 (Mozartovo leto). Ob 200-letnici G. K. Händla 1959 je dirigiral v Teatro Colón Händlov oratorij Messias in izbral dva slov. pevca: trž. tenorista Karla Cossutta (PSBL I, 200) in altistko Franjo Golobovo, ki sta živela v Bs. Airesu. Tudi pozneje se je vračal v Evropo in posebej na Štajersko ter dirigiral, 1972 v Katowicah na Poljskem Slesko drž. filharmonijo. Tedaj se je v Krakovu seznanil s sedanjim papežem Janezom Pavlom II. - Za Pina Mlakarja in njegovo ženo Pio je napisal glasbo za meloplastični balet *Ptič Samoživ* (okr. 1927) in prvo verzijo baleta *Srednjeveška ljubezen* (3. nagrada na mednar. natečaju, Pariz 1931). Med študijem v Pragi je zbiral ljud. glasbo lužiških Srbov in priredil njihove ljud. ples. - V Arg. se je pridružil slov. povojni polit. emigraciji in sode-

loval pri njenem kult. in verskem delu. Zahajal je na prireditve in sestanke Slov. kult. akcije (SKA, ustan. 1954), bil njen ustvarjalni član, se zanimal za osrednji slov. pev. zbor Gallus, ki ga je vodil njegov prijatelj dr. Julij Savelli, večkrat dirigiral orkester, ki je sodeloval z Gallusovci pri slovesnih mašah, pogosto pa stopil med basiste in pel. Za zbor Gallus je priredil *Odmeve s koroških gora, Rožmarin*, arg. *Huaynito* idr., za pev. zbor Mladenke večji venček. - Sam je izjavil, da so mu najljubše mogočne klasične maše, Händlov Mesija in Bach. Bil je velik kot umetnik, kot Slovenec, kot človek. Za svoje delo je dobil več. mednar. priznanj in odlikovanj.

Prim.: dr. Dr. Cvetko, Š.D.M., SBL III, 614-15 in tam navedena liter.; Medd I, 55, 151; II, 314; osebni podatki v pismih 22. febr. in 28. mar. 1984, 1. mar. in 10. apr. 1985; dr. Jul. Savelli, Umrli je D.M.Š., SvSl 13, nov. 1986; † D.M.Š., Glas SKA, nov.-dec. 1986; Sl. Skoberne, Vseučil. prof. in dirigent M.Š., Slov. država, jan. 1987; M. Jevnikar, Dirig. in komp. D.M.Š., KolGMD 1988, 141-42 s sl., ko se pogovarja s papežem v Rimu; Dom in svet, 1888-1988, MD Celje 1988, 210-12; portret B. Jakac 10. jun. 1977.

Jem.

SIMAC Pavel, publicist, r. 19. okt. 1927 v Breginju, živi v Riberalti v Boliviji. Oče Jožef, mali kmet, mati Marija Lenkič, gospodinja; brat Rudi (gl. čl.). V rod. kraju it. osn. š. Med drugo svet. vojno je bil v part. in se boril v 17. brigadi Simona Gregorčiča. V tem času je opravil tudi sanitetne tečaje. Po vojni je dokončal sanitarno sred. š. v Lj. in postal sanitarni tehnik. - 1954 je emigriral preko meje pri Breginju v It. in prišel v begunsko taborišče Franchette. S tem dogodkom je pozneje pričel tudi svojo knjigo z naslovom *Na divjih rekah Bolivije*, Lj. 1984. Iz It. je prišel najprej v Čile, od tam pa kmalu v Bolivijo. V njegovem življenju je nekaj avanturizma, kar mu je koristilo v tridih razmerah južnoamer. džungle. Nastopal je kot nadzornik pri sečnji lesa, lovec, trgovec, prekupčevalec in ranocelnik. V bolivijski Riberalti živi od 1956, prej pa je bil za kratek čas tudi v Santa Cruzu, La Pazu in Trinidadu. Na reki Beni je splavljal les in ga reševal pobesnelih valov ob monsumskih nalivih. Sam si je zgradil ladje, s katerimi pluje po južnoamer. rekah. Poročil se je z Bolivijko Hildo, ki je švicarskega pokolenja in tudi indijanske krvi. Njegova družina je tesno povezana z družino lesnega teh-

nika Jožeta Lebana, ki je po rodu iz Stanovišč pri Breginju in je postal eden najpomembnejših gospodarstvenikov v Riberalti. Š. si prizadeva za ohranitev amazonske kotline, bori se proti pretiranemu izsekavanju gozdov in je vnet zagovornik ekologije. Za tisk je pripravil knjigo *Lov za kometovim repom*. Objavljal je tudi v *Obz* (1986, 589-91), odlomke iz knjige *Na divjih rekah Bolivije* je objavil LDk. Š. je skupaj z Jožetom Lebanom sodeloval pri snemanju potopisne serije zgb. TV v bolivijski džungli.

Prim.: Ivan Cimerman, V obsevu zelenega pekla (intervju s Pavlom Šimacem), Rodna gruda, št. 5/1985, 12, 13; Slov. ladjedelnica v džungli, Nova doba 7. jul. 1986, 11; podatki SIM in brata Jurija.

Stres

SIMAC Rudi, gospodarstvenik, r. 24. okt. 1935 v Breginju, živi v Kromberku (Nova Gor.). Oče Jožef, kmet, mati Marija Lenkič, gospodinja. Osn. š. v Breginju, gimn. v Bovcu in v Idriji (matura 1967). Ekonomijo je študiral na lj. U, diplomiral 1963. Leta 1965 se je zaposlil na skupščini občine Nova Gor., kjer je bil svetovalec in načelnik odd. za gosp., med 1969 in 1974 pa preds. skupščine občine (župan). Mar. 1975 je postal direktor Službe družbenega knjigovodstva v Novi Gor., avg. 1975 podjetja Fructal-Alko v Ajdovščini in prav tam direktor združenega podjetja Fructa. Od 1979 je direktor trg. podjetja Primorje-Gorica s sedežem v Šempetru pri Gor. Med študijem v Lj. je bil podpreds. univ. odb. Zveze študentov, kasneje član cele vrste odb. in komisij kot komisije za manj razvite pri IS skupščine SRS, deloval je v odborih CK ZKS in Gosp. zbornice Jsle, bil preds. skupnosti slov. živilske industrije in delegat v zveznem zboru skupščine Jsle (1974-78). Več let je preds. združenja pevskih zborov Primorske. Članke je objavil v reviji Sreč, Lovec, Teleks itd., za dnevni tisk v Jsli in It. je dal več intervjujev. Ko je vodil novogoriško občino, se je okrepilo njeno mednarodno sodelovanje zlasti s sosednjimi obč. v It., prizadeval si je za vsestranski in harmoničen razvoj območij novogor. obč. (izgradnja gosp. naprav, nova bolnišnica v Šempetru pri Gor., utrditev šol. mreže itd.).

Prim.: Osebni podatki; M. Soldati, Vino al vino, Milano 1971, pass.; Sreč 1971, št. 31, 156-63; Kojeko 2, 1029; Tov 10. jan. 1972, 7-10; PrimN 7. sept. 1973; Nedelj. dnevnik 9. jan. 1974; Delo 10. jun. 1978.

B. Mar.

ŠIMENC Mario (Marij), operni pevec, r. 23. jan. 1896 v Gor., u. 26. nov. 1958 v Zgbu. Oče Matija, cerkovnik, mati Katarina Bratuž. V Gor. je opravil osn. š. in študiral na učiteljskišči do mobilizacije 1914. Od 1918-20 je bil dram. igralec v Slov. gled. v Trstu; hkrati je študiral solo petje na kons. Tartini. Po požigu Nar. doma 1920 se je preselil v Jslo. Od 1920-22 je bil v mrh. gled., kjer je nastopal v dram. vlogah, v igrah s petjem in v operetah. Upodobil je nekaj pomembnih vlog: Bil je župnik v Cankarjevih Hlapcih, župan v Pohujšanju v dolini šentflorjanski, Obrščak v Jurčičevem Desetem bratu, Komar v Kristanovi drami Samosvoj idr. Po uspehu, ki ga je dosegel v sezoni 1921-22 z vlogo Janka v Smetanovi operi Prodana nevesta, se je posvetil samo pev. dejavnosti. Od 1922-24 je bil angaž. v lj. O in pel samo velike vloge: Mefisto (Gounod, Faust), Cavaradossi (Puccini, Tosca), des Grieux (Massenet, Manon), Herman (Cajkovski, Pikova dama), Radames (Verdi, Aida). V dobi 1924-41 je bil prvak zgb. Nar. kazališta, razen sezon 1925-26 in 1926-27, ko je bil v Bgdu in v Osijeku. Do 1937 je redno gostoval v lj. O. Ustvaril je številne zahtevne tenorske vloge. Med temi izstopajo Wagnerjevi in Verdijevi liki, Tanhäuserja, Lohengrina, Parsifala, Waltherja (Mojstri pevci), Manrica (Verdi, Trubadur), don Alvara (Verdi, Moč usode), Othella. Odlikoval se je še kot Pedro (D'Albert, V dolini), Eleazar (Halévy, Židinja), Enzo (Ponchielli, Gioconda), Canio (Leoncavallo, Pagliacci), Don Jose (Bizet, Carmen), Sanson (Saint-Saëns, Sanson in Dalila), Sergej (Šostakovič, Katarina Izmailova), Calaf (Puccini, Turandot), Andrea Chénier (Giordano), Galicin (Musorgski, Hovanščina), Sadko (Rimski-Korsakov). Pel je naslovno vlogo na praizvedbi Gotovčevega Era s onoga svijeta in vlogo Janka v prvi jsl. izvedbi Gotovčeve Morane. - Med vojno ni nastopal. Po vojni je nekaj časa sodeloval pri ustanavljanju maked. O v Skopju do svoje dolgotrajne bolezni. Š. je bil izredno nadarjen pevec. Imel je dramski tenor, prodoren glas junaškega značaja, zlasti je blestel v visokih legah. Poleg tega je bil še izvrsten igralec. Z velikim uspehom je gostoval v Nemčiji, na Madžarskem, v It., na Češkoslovaškem in v Bolgariji.

Prim.: Leksikon jsl. muzike II, 404; SBL III, 619 in tam navedena liter.; MuzE III, 503; SGL III, 692.

Har.

ŠINEK (SCHINEK) Rajko, Marija, Jožef, Rajmund, davčni preglednik, r. 6. avg. 1846 v Gor.; o smrti ni podatkov. Oče Ivan (Joannes Shinig), uslužbenec na okraj. uradu, mati Ana Texter. Š-ovi stari starši po očetovi strani so bili Vincenc Sinig in Uršula de Weixelburg. Š. se je poročil z Arminijo Perco iz Gradišča ob Soči. Kot drž. uradnik se je selil po državi. Otroci so se mu rodili v Voloski (1876) in Gradišču ob Soči (1879). Po tem času je bil premeščen v Tolmin, kjer so se med 1881-84 rodili še trije otroci. Ti so imeli že izrazito slovanska imena (Zvonimir, Vladimir). Š. je opravljal v Tolminu službo c. kr. davčnega kontrolorja in živel z družino v hiši št. 49. - Leta 1885 je v samozal. izdal v Gor. knjigo *Neposredni davki za vse v dunajskem deželnem zboru zastopane dežele Avstrijsko-Ogrske monarhije* (141 str.). V knjigi je prevedel iz nem. mnoge davčne predpise in s tem pomagal preprostim ljudem, ki niso obvladali nem. Na koncu je tudi raztolmačil kratice in dodal slovarček teže razumljivih besed.

Prim.: Krstna knjiga župnije Tolmin, zv. 11 (v njej je bila črtana nem. oblika priimka in pripisana slov. varianta); NadškAGor (krstna knjiga).

Stres

ŠINIGOJ Anton, veleposestnik in industrialec, r. 22. nov. 1900 v Dornberku, u. 8. julija 1976 v El Bolsónu (prov. Río Negro) v Argentini. Oče Anton, majhen kmet, mati Alojzija Rojc. V družini je bilo 10 otrok in so si služili vsakdanji kruh z dninami pri drugih kmetih; ko so odrasli, sta dva odšla v Jslo, ostali skoraj vsi v Argentino. Anton se je 22. avg. 1925 poročil z Marijo Giakomin in odšel z njo v Argentino. Naselila sta se v kraju Cinco Saltos (Río Negro) in delala na posestvu Chacra Experimental del Ferrocarril del Sud, ki ga je vodil mednar. znani genetik Backhouse. Tu se je Š. izpopolnil v sadjarstvu, a že 1938 si je kupil lastno posestvo in začel s sadjarstvom. 1956 je imel 100 ha sadja v polni rodnosti in z najmodernejšimi napravami za embalažo, ki je šlo po svetu kot sadje iz Río Negro (vsak hektar daje 1.100 do 1.500 zabojev sadja, zaboj je 21 kg). 1949 je začel po nasvetu in navodilih dr. Leopolda Leskovarja, največjega argentinskega strokovnjaka za hmelj, gojiti to rastlino. Bil je prvi hmeljar, ki je postavil moderne sušilnice in nabavil obiralne stroje za hmelj. 1960 je kupil z brati posestvo v El Bolsónu (prov. Río Negro) v bližini Lago Puelo

v Patagoniji in se z družino preselil tja. S sinom Vladimirom sta postavila tukaj največje argentinke hmeljnike: 40 ha površine in 45 ton letnega pridelka. Razen tega se je Š. posvetil tudi lesni industriji: postavil si je lastno elektrarno in dve moderni žagi v Chubutu in Río Negro za 10.000 m³ zmogljivosti. Zasadil je tudi umetne gozdove s slov. smrekami. Podpiral je slov. ustanove, sprejemal rojake v svojo gostoljubno hišo in jim preskrbel delo.

Prim.: Z. arh. Dornberk; Anton Sinigoj - umrl, SvSl 5. avg. 1976; pismo Leopolda Leskovarja 11. dec. 1976 iz Cipollettija, Arg.; pismo Franca Novaka 27. dec. 1976 iz Cinco Saltos, Arg.; † A. S. M(Trst) 1976, 143.

Jem.

SINIGOJ Dušan, politik, r. 7. nov. 1933 v Dornberku, živi v Novi Gor. in v Lj. Oče Andrej, kmet, mati Zofija Pavlica, gospodinja. Osn. š. v rojst. kraju, gimn. je začel obiskovati v Gor., maturiral je na gimn. v Novi Gor. (1954). Študiral je na lj. U in diplomiral na Ekon. fak. (1960). Zaposlil se je najprej kot prof. na Ekon. sred. š. v Ajdovščini (1960), nato je bil predavatelj na šol. centru za blagovni promet v Novi Gor. (1961-63), prav tam pa je bil nato v.d. dir. in dir. (1963-69). Jun. 1969 je postal sekretar komiteja obč. konference ZKS v Novi Gor., čez štiri leta (1973) pa je začel delati v Lj. kot član izvršnega odb. republ. konference SZDL. 1978 je bil izvoljen za podpreds. Izvršnega sveta skupščine SRS, v tem svojstvu je jun. 1980 postal preds. komisije SRS za odnose z verskimi skupnostmi. Maja 1984 je postal preds. Izvršnega sveta skupščine SRS in bil na to mesto po dveh letih (1986) ponovno izvoljen. - Ob poglavitnih nalogah in funkcijah, ki jih je Š. poklicno opravljal (prof. in dir. šol. centra, podpreds. RK SZDL, podpreds. in preds. slov. vlade), pa je bil član cele vrste odb., komisij itd. Pri tem je svojo pozornost namenjal predvsem šol. vprašanjem in gosp. problematiki, zlasti pomemben je bil njegov delež pri uresničevanju določil jsl. in slov. ustave (1974). Tako je sodeloval pri reformi šol. sistema (usmerjeno izobraževanje), na gosp. področju pa je delal v slov. skupščini, na najrazličnejših polit. in strok. zborovanjih in posvetih, z govori je sodeloval pri odprtju gosp. naprav, odpiral je mnoge prireditve itd. Posebno zanimanje je Š. kot preds. slov. vlade posvečal tudi mednar. sodelovanju, uradno je obiskal It., Avstr., Madž., ZR Nem-

čijo, ZSSR, ZDA, Kitajsko, Tajsko, Španijo, Bolgarijo, Švico, ČSSR. Delal je v delovni skupnosti Alpe-Jadran in navezoval vsestranske stike SRS zlasti z deželami F-JK, Koroška in Štajerska. Sestal se je z vrsto svet. državnikov (H. Kohl, F.J. Strauss, J. Nyerere, P. de Cuellar, Zhao Ziyang, F. Vranitzky, M. Gorbačov itd.). - Š. je postal preds. slov. vlade v času, ko se je jsl. družbena in gosp. kriza še posebej zaostri-la. Kriza je seveda vplivala na način vodenja slov. vlade, ki je pod Š-evim vodstvom iskala pota, kako bi izšla iz nastalega položaja.

Prim.: Podatki kabineta preds. IS skupščine SRS (pismi z dne 18. apr. in 17. maja 1988); Kojeko 2, 1030; PrimN 21. jun. 1969; Sreč 1972, št. 37-38, 1-5; Delo 13. maja 1977; 26. maja 1984; 13. jan. 1989; PrimSreč 1988, št. 86, 477-83.

B. Mar.

SINKOVEC Avgust - Črtomir, pesnik in pisatelj, urednik, prevajalec, publicist, r. 30. jan. 1914 na Vojskem, u. 29. mar. 1983 v Lj., pokopan na Vojskem. Oče Franc, gozdni delavec in kmet, mati Karolina Gruden, gospodinja. Oče se je dvakrat poročil, v družini je bilo 13 otrok. Osn. š. (1921-27) na Vojskem (6 razr.). Privatno je študiral na poklicno usmerjevalni šoli (avviamento) v Idriji, vendar izpitov ni opravljal; zavoljo prestreženega pisma, ki je bilo namenjeno zal. Modra ptica v Lj. in pisano v slov. duhu, je bil iz š. izključen in je postal polit. sumljiv. Kratek čas je delal pri cestnih delih. Kar ni bil pri vojaki, v zaporih in v part., je bil do osvoboditve na domači kmetiji. Načrtno se je sam-izobraževal, veliko bral in se pripravljaj na poklic pisatelja ali bolje, pesnika. Nekaj pesmi je poslal Finžgarju, ki mu je spodbudno odgovoril. Pisno in tudi osebno se je seznanil s pisateljem Fr. Bevkom; iz njunega dopisovanja je ohranjenih 35 Bevkovih pisem in 9 razglednic, ki jih hrani Mestni muzej v Idriji. 1935-36 je bil pri vojaki, najprej v Padovi, pozneje v Neaplju, niso mu zaupali orožja, delal je v baterijski pisarni. Ob napadu It. na Jslo so ponj prišli orožniki in ga odvedli v posebne delavske bataljone. Iz Mantove je prišel v neko vas na Sardinijo, kjer je bilo še huje. Odtod mu je zaradi zrahljanega zdravja slednjič uspelo priti domov v jeseni 1942. Takoj se je povezal z osvob. gibanjem, a febr. 1943 so ga zaprli; po zaporu v Cerknem so ga spravili pred sodišče v Rim, kjer ga je rešila kapitulacija It. Domov grede se je ustavil v Gor. pri Fr. Bevku in skupaj sta od-

šla k part. Pozneje ga je POOF za Slov. Prim. imenoval za referenta za šolstvo in prosveto v tedanjem idrijskem okrožju. Po osvoboditvi (1945) je do dec. 1946 živel in delal v Trstu, kjer je bil službeno določen v Prosv. komisijo pri PNOO za Trst in Slov. Prim., opravljal pa je še številne druge naloge: sour. (z J. Pahorjem) je Prosvetni vestnik, bil referent za prozo na slov. tržaškem radiu, tajn. Gregorčičeve zal. idr. V š. letu 1946/47 je opravljal (v izredno kratkem času) razredne izpite za vso višjo gimn. pri stalni izpitni komisiji na gimn. v Postojni. - Kot časnikar in literat je sodeloval v Razgl in PDK. Jeseni 1947 se je vpisal na slavistični odd. Filoz. fak. v Lj. Ker so ga jul. 1949 poklicali v zunanje ministrstvo v Bgd in ga določili za pom. atašea za Trst, se mu je študij začel odmikati. Čeprav se mu je obetala diplomatska kariera, se v Bgdu ni najbolje počutil. Apr. 1950 se je vrnil v Lj., da bi nadaljeval študij, vendar se je takoj zaposlil (maja 1950) kot ur. Cicibana (do mar. 1952) in tik pred zaključkom prenehal s slavističnim študijem. 1951 se je v Lj. poročil z Marijo Oman (sinova Andraž in Matjaž). Od mar. 1952 do okt. 1962 je urejal kult. rubriko Tovariša, nov. 1962 je šel za ur. borčevskega lista TV-15, febr. 1971 je prevzel ured. revije Borec in jo urejal do upokojitve jul. 1981. - Prve pesmi so mu objavili v Vrtcu (1934-35), pesmi v KolGMD za 1934 (ki je bil zaplenjen) so izšle kasneje. O njih se je Tine Debeljak v S ugodno izrazil. Ker je š. objavljajl v sicer redkem prim. tisku, ga je policija oziroma oblast nadzorovala. Nekatere prispevke je dajal Bevku, da bi jih le-ta po svojih zvezah pošiljal v Lj. Tako so potem izšle v Vrtcu, Jutru in Mladiki. Po Bevkovem naročilu si je zapisoval tudi ljudske pravljice. V part. je pesmi objavljajl v Triglavskih odmevih, UL, Pionirju, PartDk in drugod; Mile Klopčič mu je nekaj pesmi objavil v zbirki Pesmi borcev (1944). Za pesniško sodelovanje v part. je prejel posebno priznanje IX. korpusa. Po osvoboditvi je najprej sodeloval v Razgl, PDK in v Trstu prejel dve prvi nagradi za poezijo. V matični domovini je največ sodeloval v Mlad. reviji, Sodobnih potih, NS, Borcu, Obz Prešernove družbe; v mladinski periodiki kot npr. v Mladini, Pionirskem listu, Pionirju, Cicibanu; v Najdihojci (prilogi SPor, ki jo je sam vzpodbudil), v listih LdP in SPor, tedniku Tov idr. ter v Prešernovem, Kmečkem in Izseljen-

skem koledarju. 1948 je v Lj. prejel nagrado za pesem *Zlat je čas*, hkrati ob Boru (Hej, brigade) in F. Kosmaču (Hej, tovariši). Nekatere pesmi so ponatiskovali tudi v šol. čitankah. 1952 je zbral in uredil pesmi Frana Žgurja in rkp. oddal Mladinski knjigi. Kot pesnik je sodeloval mdr. pri izdajah: Za celo leto, Priročnik iger in deklamacij, 1960; Slov. uganke, 1965; Antologija jsl. poezije za decu, Titograd 1966; Slov. basni, 1967; Šestdeset ugank, 1969; Na partizanski straži, 1969. Zbral in uredil je zbirko slov. otroških pesmi, ki naj bi v prevodu Viktorja Jesenika izšla v Parizu. Veliko š-evih pesmi (zlasti otroških) je uglasbenih (Venturini, Vrabec, Rijavec, Arnič, Srebotnjak, Pregelj, Jobst, Tomc, Pribošič, Kuhar, Šegula, Pahor, Gobec, Simoniti, Ščekova, Lipar, Šivic, Jež, Vremšak, Vajn-gerl. - Kot prozni ustvarjalec se je predvsem posvečal kratki prozi, pisal črtice in številne reportaže, po navadi s poudarjeno kulturniško noto, in le dva daljša teksta. Uredniško delo mu je sproti nalagalo pisanje knjižnih ocen ter zgod. in drugih priložnostnih zapisov. Kot prevajalec je segal po delih Moravie, Malaparteja, Panzinija, Bettija, Gorkega, Čehova, Babelja (črtice, novele) ter Maughama in Horvata (romana). Kot avtor, prevajalec, zbiralec ali ur. ima š. 10 samostojnih knjižnih del. *Rožna zibelka*, zbirka otroških pesmi, je izšla pri MK v Lj. 1952. Večina od 35 pesmi te zbirke je nastala iz doživetij z lastnim otrokom. Knjiga je bila ugodno sprejeta, precej oster je bil le en ocenjevalec. Šele po 13 letih je izšla nova knjiga otroških pesmi *Pomlad ob Soči* (MK, Lj. 1965). Čez nadaljnjih 8 let sta skoraj hkrati izšli še dve zbirki otroške poezije, *Sonce na hoduljah* (Borec, Lj. 1973) in *Škorčeva šola* (Kult. umet. klub Tone Čufar, Kranj 1973). Pri š-evih zbirkah so sodelovali uveljavljeni ilustratorji (J. Ciuha, J. Reichmanova, J. Torkar). š. se je torej najbolj posvečal otroški poeziji. Izbor njegovih pesmi (za odrasle) pa je izšel šele kot njegova zadnja knjiga, 1974 pri Borcu, z naslovom *Brazgotine*, ki nekako izpoveduje osebno zaznamovanost zavoljo prestanih in doživetih vojnih dogajanj. Ta drobna knjiga pesmi z ilustracijami njegovega rojaka Ivana Seljaka-Čopiča je pravzaprav izbor š-eve najboljše lirike. Zanj je prejel Kajuhovo in še kako drugo nagrado. V njej je 52 pesmi, ki so nastajale v usodnih časih za prim. ljudstvo. š-eva navezanost na tradicijo

part. ljudskega pesništva in njegova raziskovanja so ga spodbudila, da je zbral nekaj tisoč part. pesmi. Prvi sad tega dela je bila knjiga *Partizanska ljudska pesem, I* (Borec, Lj. 1970), za katero je odbral pesmi, jih uredil in opremil. Celotnega načrta ni mogel izpeljati do konca, delo so potem prevzeli drugi. Nekakšna razširjena vaška kronika ali »zgodovina Vojskega« je Š-eva knjiga *Oblaki nad sončno deželo*, ki je izšla pri Borcu 1963 z uvodno besedo F. Bevka. Knjiga je liter. pisano sporočilo o rodnem kraju in ljudeh ter o NOB na Vojskem in v idrijskih hribih. Podobna po zvrsti je knjiga *Uporni svet pod Snežnikom* (Nova Gor. 1966). V knjižni obliki sta izšla dva Š-eva prevoda: *Maček s želado*, roman Jože Horvata (Borec 1966), in *Igralka*, roman W. S. Maughama (Obzorja, Mrb. 1972). (Maughamovo delo *Cudovita ženska* je izhajalo v Š-ovem prevodu v PDK 1966).

Prim.: Osební podatki; T. Č. (Tone Pavček), Večer 1953, št. 22; J(anez) K(ajzer), TT 1965, št. 13; M. Svajncer, Večer 1965, št. 133; Isti, Večer 17. jul. 1972; Sl(avko) Ru(pel), PDK 6. nov. 1966; Isti, PDK 13. dec. 1966; Borec 1967, št. 1; PDK 31. dec. 1970; F. Sušteršič, TV-15 4. okt. 1966; Isti, TV-15 6. jan. 1983; Delo 1. apr. 1983; I. Juvančič, Borec 1967, št. 2; D. Maslo, PrimN 1967, št. 13-17; M. Pavlin, TV-15 1. nov. 1966; Isti, TV-15 9. dec. 1970; D. Poniž, PiČ 1973, št. 5/7, 403-09; I. Ilich, Večer 4. dec. 1973; M. Breclj, Sreč 1974, št. 43/44, 40-42; F. Filipič, Večer 19. jun. 1974; V. Batič, Dial 1974, št. 9, 645-47; M. Meden, Dnevnik 8. jun. 1974; E. Cesar, isti 1974, št. 16, 14-15; D. Mevlja, Dial 1974, št. 6, 438-39; B. H., Knjiga 1974/6, 249-50; D. Željeznov, TV-15 28. jan. 1971; Isti, Komunist 1974, št. 52; A. Pagon, PDK 5. maja 1974; Isti, PrimN 5. jun. 1974; Večer 24. dec. 1970; T. Pavšič, PDK 30. mar. 1984; Isti, Delo 23. mar. 1985; SBL III, 620.

pšč.

SIRCA Ernest, glasbenik, r. 15. nov. 1875 v Cerknem, u. 25. jul. 1959 v Žlebeh (obč. Lj.-Šiška). Oče Ivan, učitelj, mati Ivana Marija Pilbach. Ker je bil oče nadučitelj v Kanalu, v Cerknem, Bovcu in Tolminu, je moral tudi Ernest menjavati kraje svojega odraščanja in šolanja. Andrej Gabršček ga v Goriških Slovencih omenja med svojimi učenci. Učiteljsiše je obiskoval v Kopru in tam maturiral 1895. Bil je učitelj v Šolskem domu v Gor., 1906 je prišel učiti na deško vadnico žen. učiteljsiše v Gor. Nato je vodil pripravnico v Podgori. Na š. Pev. in glasb. društva, kjer sta učila Komel in Michl, je Š., tedaj v službi v Podgori, vodil orkester. V gor. kro-

nikah beremo, da je bil Š. uspešen pevovodja, da se je pev. zbor gor. učiteljsiše, ki ga je vodil Š., uspešno vključil v živahno pev. dejavnost na Gor. Š-ovo dirigentsko sposobnost potrjuje tudi dejstvo, da so ga izbrali, da vodi nastop pev. zborov na množičnem slavlju v Rihemberku (zdaj Braniku) 15. jun. 1902. Med 1915-18 ni zaslediti njegovega imena na spisku učnega osebja. Njegovo ime zasledimo na zaposlovalnem tečaju v Lj., ki je trajal od jan. do jun. 1919. Nato je na moškem učit. v Lj. poučeval v letih 1922-32. Od 1934 je živel kot upok. prof. v Lj.

Prim.: A. Savli, Vrsta skozi čas, PDK 8. dec. 1977; Jelerčič, 97, 100; podatki iz žkp. arh. in mat. urada v Cerknem.

Har.

SIRCA Marijan (Anton), nabožni pisec in prevajalec, r. 7. jan. 1854 v Pliskovici na Krasu, u. 28. okt. 1932 na Brezjah. Oče Janez, kmet, mati Marija Šuc, gospodinja. Gimn. v Gor., kot osmošolec je stopil 1873 v franč. noviciat v Nazarjah, študiral na Kostanjevici in bil 1878 ordiniran. Najprej je bil učitelj klerikov, pridigar in spovednik na Kostanjevici, od 1883-1903 učitelj klerikov-novincev na Trsatu, vmes 1890-92 gvardijan, na Brezjah je bil do 1917, od 1909-12 rektor, 1917 je bil v Pazinu, 1918 pri Novi Štifti, 1920 v Nazarjah, 1922 v Brežicah, nato do smrti na Brezjah. - Š. je pisal v slov., hrv. in it. o zgod. Trsata in Loreta, predvsem pa o duhovnih vajah, o Mariji in molitvah. Važnejša dela so: *Brevi notizie intorno all'antico santuario della Madonna delle Grazie in Tersatto*, Reka 1889; *Trsat in Loreto*. V spomin šeststoletnice prenoša sv. hišice Marijine na Trsat in v Loreto, KMD 1896, 16-28; *Vjenac bogoljubnosti ili različite molitve*, Winterberg (Češka), brez letnice, 320 str.; *Uzljubimo Mariju*, Reka 1899; *Gospode, uči nas moliti!*..., Zgb 1904; priredil in prevedel je: *Osmiina serafinska ali osemndnevne duhovne vaje*, Gor. 1881; *Duhovne vaje po sv. Aljfonzu Lig. z nekaterimi nauki in molitvami*, Gor. 1891; *Hišni misijon ali duh. vaje*. Po sv. Aljfonzu Lig..., 2. pomn. izd., Novo mesto 1900. Članke je pisal v CFr (podpis P. n. n.) in v Glasnik jsl. franjevac.

Prim.: M. Golia, SBL III, 623 in tam navedena literatura.

Ured.

SIROK Albert, šolnik, literat, prevajalec, r. 22. febr. 1895 v Kozani v Brdih, u. 3. okt. 1985 v Lj. Mati Marija Čadež, kmetica, oče Andrej Širok, šolnik (Loke pri Kromberku, 3. sept. 1858 -

Trst, 28. dec. 1911), je kot učitelj služboval na Brjah pri Rihemberku, v Opatjem selu, v Kozani, kjer je bil tudi obč. tajnik, in vmes v Smartnem in Kojškem. 1903 je nastopil službo voditelja šole CMD pri Sv. Jakobu v Trstu. Takrat je bilo od 11 otrok, ki so se mu rodili v zakonu, živih še sedem: Milka; Karel, pesnik (gl. čl.); Albert; Valerija, por. z narodnopolit. delavcem A. Gerbcem (gl. čl.), je bila 1931 z možem konfinirana in se je 1932 preselila v Lj., kjer je u. 7. nov. 1978; Ivanka, por. Geniram, u. v Trstu; Andrej je u. med drugo svet. vojno v internaciji v okolici Trevisa; Božena, por. Dekleva, pianistka. Slednja dva sta se preselila z materjo v Lj. 1936; poslej je od številne Širokove družine ostala v Trstu le Ivanka. Širokovi so v Trstu stanovali v stavbi, ki so ji rekli »na stari policiji«, pri Sv. Jakobu, kjer se je odvijal del prosv. življenja tega trž. okraja. Tu je bil tudi sedež raznih društev (za nekaj časa Pevsko društvo Ilirija, Godbeno društvo Viktor Parma idr.). Andrej Širok je ustanovil pri Sv. Jakobu Pogrebno društvo (1904-1966). Na »stari policiji« je Širokove obiskal tudi Ivan Cankar. Po požigu Narodnega doma je tam delovala podružnica GlasBM in so vadili zbori GlasBM, Ilirija in Kolo; tu je bila knjižnica in so se odvijali razni tečaji. Center društvenega življenja je bil dom Širokovih tudi v zadnjih letih legalne aktivnosti. - Alb. Š. je obiskoval osn. š. v Kozani in Trstu, pripravnico v Trstu, nem. gimn. v Trstu (1908-12), slov. učiteljske v Gor. (1912-15); med vojno je obiskoval v Trstu zaposlovalne tečaje in maturiral pred gor. komisijo v Lj. 1916. Eno leto je učil v Bazovici, pet let v Škednju (1917-22), pri Sv. Ivanu, vmes eno leto kazensko na Katinari, ker je nastopil proti uvedbi samo it. pisanih spričeval. 1925 so ga odpustili in je dobil mesto učitelja na zasebni šoli (bivši CMD) pri Sv. Jakobu v Trstu (1925-30). V vsem tem času se je ukvarjal z gledališčem, prirejal pred vojno z bratom Karlom zabavne večere v Narodnem domu v Trstu, nastopal tam kot igralec pod režijo M. Skrbinška in E. Kralja v sezonah 1918/19 in 1919/20. Oba brata sta sodelovala pri gledal. predstavah v Škednju. Albert je ob Cankarjevih večerih 1921 tam igral Maksa v Kralju na Betajnovi. Zelo aktiven je bil Š. pri predstavah Šentjakobske čitalnice v letih 1924/26, ko je ta postala glavno kult. središče po požigu Nar. doma in ko so bile tudi v Škednju gledal.

predstave po 1922 onemogočene. Šentjakobsko skupino je večkrat režiral, sodeloval pri režiserskem tečaju in nastopal do poslednje predstave jul. 1926. Predaval je v Ljudskem odru, kjer je bil odb. in knjižničar, pel in opravljaj blagajniške posle v Kumarjevem Učiteljskem zboru. V teh letih je bil večkrat pod polic. nadzorstvom, po nekaj dni zaprt, 1922 pa so ga v škedenjski šoli fizično napadli. Po zaprtju šentjakobske šole se je 7. apr. 1931 izselil v Lj. Prevzel je mesto tajn. Mladinske matice (1932-41) in hkrati referenta za Ljudsko prosveto pri banski upravi (1932-45). 5. jul. 1940 je bil na poseg nem. policije v Lj. aretiran pod obtožbo, da je bil vezni člen med bratom Karlom in ilegalno organizacijo v Jsli, kar je sam vedno zanimal (Ferenc). Po zasliševanju v Bgdu so ga izpustili. 1941 so ga v Lj. aretirale it. oblasti in ga 23. jun. istega leta internirale v Città Sant'Angelo v Abrucih. Po padcu faš. je iskal zvezo z it. partizani pod Gran Sassom in se vrnil domov mar. 1944. Od 1945 do 1946 je delal na Ministr. za prosveto, potem do upokojitve 1951 kot urednik pri MK, ki jo je tudi pomagal ustanoviti, od 1964 je urejal Obzornik. - Pisati je začel že kot dijak. Urejal je dijaški list *Refleksi mladih* (šapirograf., Gor. 1915-16, zadnja številka Trst), pri katerem so sodelovali poznejši znani kulturniki. Pesmi, prozo in članke je objavljaj v raznih časopisih in revijah (E, Njiva, NG, NRod, Učit. list, Kres, DS, KolGorM, M, NR, Zk, UT, Istra, P, Obz, Knjiga, Pomorstvo, LDk). Kot samostojna knjiga je izšla *Pionirska slikanica* (MK 1946), verzi; 1976 pri ZTT *Moja srečanja s Cankarjem*. Spomine na umetnike je objavljaj tudi v period. tisku: *Pri Avgustu Andreju Buciku* (E 1926, št. 281); *Pri Francetu Bevku* (NG 1927, 5-10); *Pri Vasiliju Mirku* (NG 1927, 38); *Pri primorskih upodabljaljočih umetnikih* (Luč 1928); *Maksim Gaspari o Prešernovi dobi* (Preš. kol. 1971, 33-40); *Srečko Kumar* (UPZ - 50 let, Lj., 25-30). Napisal je libreto za komično opero Mira Sancina *Casanova* (uprizor. v Mrb. v sezoni 1931/32). Prevajal je iz it., nem. in srbohrv.: C. Collodi, *Ostržek* (1951 in 10 ponatisov); C. Dei: *Popotovanje piščeta Pikca* (1952); A. Frank, *Dnevnik iz skri-vališča* (1957); *Zlata vrtnica*. Armenska pravljica (1957); A. Manzi, *Mreže se zapirajo* (1977); E. Schnabel, *Po sledovih Ane Frank* (1960); *Irske pravljice* (1961); *Indijanske pravljice* (1961); V. Santić, *Japonska* (1964); *Siptarske pravljice* (1965);

H. Geitzhaus, *Sanje o eldoradu* (1971) - vse pri MK. Pri LdP je izšel prevod L. Pirandella *Vdovec gre na zrak* (1954); pri Prešer. družbi: L. Pirandello, *Izmena* (1965); U. Troy, *Sedem nas je* (1967); I. Calvino, *Steza pajkovih gnezd* (1968); Palazzeschi, *Sestre Materassi* (1969); A. J. Cronin, *Luč* (1971); G. Parise, *Zaroka* (1973). Popoln seznam prevodov v SLNP. Uredil je knjigo brata Karla *Trije bratje in trije razbojniki*, ji napisal uvod ter pisal uvode v knjige raznih avtorjev (Iv. Vovk, T. Seliškar, J. Samec), deloval kot mentor ter pridobil več pisateljev za mladinsko literaturo. - Psevd. Pavel Senca (DS 1916). Sirkova karikatura Alb. Š. je izšla v E, po vojni v PDK in v Lj. Gled. listu.

Prim.: SBL III, 623 in tam navedena liter.; SGL III, 693; Moder, SLNP, 299; S. Janež, *Zgod. slov. knjiž.*, Mrb. 1957, 563, 611; Prosv. zbornik, Trst 1970, 101-07; Pismo A. Široka D. Pahorju, 9. nov. 1976, Ods. za zgod. pri NSKT; Vprašalna pola, istotam; A. Rejec, *Osemdeset let K. Široka*, PDK 23. febr. 1975 s sl.; A. Širok, *Moja srečanja s Cankarjem*, Trst 1976; A. Savli, *Vrsta skozi čas*, PDK 7. dec. 1977; *Umrli V. Gerbec Širok*, PDK 12. nov. 1978; Ferenc, *Tigr*, pass.; Sv. Jakob, 127 pass., 119 in 211 na skup. sliki; 75 let GlasbM, Trst 1985, 9, 42; Alb. Širok, *Delo* 15. okt. 1985 s sl.; N. L., *V spomin na Alb. Široka*, PDK 15. jan. 1986 s sl.; Minka Pahor, *Liki iz naše preteklosti*, RAITrsta 15. maja 1986.

ldt

ŠIROK Karel, mladinski pesnik, šolnik, narodno-polit. delavec, r. 26. okt. 1889 v Šmartnem v Brdih, u. kot talec v Dragi nad Begunjami na Gorenjskem 5. jan. 1942. Oče Andrej, učitelj (gl. čl. o bratu Albertu), mati Marija Čadež, kmetica. Osn. š. v Kozani (1895-1901). gimn. v Gor. in Trstu, kamor se je družina preselila 1903. Učiteljišče je obiskoval v Kopru (1905-09). Leta 1910 je kot suplent poučeval na šoli CMD pri Sv. Jakobu v Trstu, nato v Škednju (1912-22), vmes eno ali dve leti pri Sv. Ivanu, od 1922 do 1924 v Rojanu. Medtem se je aktivno ukvarjal z gledališčem in glasbo. Pod vodstvom Milana Skrbinška je nastopal z bratom Albertom v Nar. domu, v Škednju je prirejal gled. predstave, vodil dramsko šolo, igral in režiral; 1921 je tam režiral *Kralja na Betajnovi*. V letih 1924-26 je sodeloval pri predstavah Šentjakobske čitalnice. Bil je član orkestra GlasbM, v katerem je igral kontrabas, igral pa je tudi violino in čelo. 1918 je na šoli CMD poučeval petje. Posvečal se je kot amater slikarstvu in modeliranju. Glasbeno je deloval tudi v poznejših letih v Celovcu, kjer

je vodil mlad. zbor in skupino harmonik. - 1924 je bil odpuščen iz službe in je prevzel ured. Novic. 1926 se je izselil v Sjo in učil eno leto v Crnomlju. Pesniku Vinku Beličiču, ki je bil njegov učenec, je ostal v spominu »njegov koščeni, bledikasti obraz z močnimi zobmi, velike črne oči in vranji od črnine kar svetlikajoči se lasje«. Zatem je stopil v diplomatsko službo kot uradnik na konzulatu v Trstu (1926-29), nato v Celovcu (1929-38). V obeh krajih ga je nadzorovala policija. Med bivanjem v Celovcu je imel stalne stike z Beogradom, predvsem z Antonom Batageljem in Ivanom Rudolfom. Njegovo delovanje pred začetkom vojne, stike z A. Ivančičem, F. Kravanjo in A. Knezom je podrobno opisal A. Ferenc (Akcije organizacije TIGR v Avstriji in Italiji spomladi 1940). 11. jun. 1940 ga je nem. policija aretirala zaradi sodelovanja s člani organizacije, ki je pripravljala sabotažne akcije, potem ko je nasedel dvema nem. zaupnikom. Po treh mesecih so ga izgnali v Jslo. Učil je v šoli na Grabnu v Lj. Ob napadu na Jslo se je umaknil proti vzhodu, prišel do Sarajeva, a ni mogel naprej, zato se je vrnil v Lj., kjer so ga it. oblasti na poziv nem. policije 2. jun. 1941 aretirale. 25. jun. so ga odpeljali v Trst, zaprli v Coroneo in ga 1. jul. 1941 izročili nem. policiji v Clcu, kjer je bil obsojen na smrt. V Begunje na Gorenjskem naj bi ga prepeljali mesec dni pred ustrelitvijo v Dragi. Po pričevanju brata Alberta je bil Karel »samozavesten in glasen človek, živahnih besed in kretenj, sila čustven. Bil pa je razdvojen in nemiren duh.« - Pesmi je začel objavljati najprej v Zk (1909-15), nato v raznih revijah in listih (Njiva, NRod, Jaselce, KolGMD, NR, E, NG, Istra, Jslo). Več pesmi je bilo objavljenih v Cicibanu. Do odhoda iz Trsta so izšle tri knjige: 1920 *Jutro*, ki vsebuje približno 40 pesmi, povečini mladinske ali namenjene mladini, vendar je zbirka, ki je bila razprodana v nekaj dneh, še vsebinsko neenotna; 1922 je v Gor. izšla zbirka črtic iz živalskega življenja *Slepi slavčki*, ki jo je ilustriral A. Černigoj; 1926 v Lj. *Polžja hišica*, zbirka 11 nevsiljivo poučnih otroških pesmi, ki jo je ilustriral Saša Santel. Ob izidu Slepih slavčkov je Miran Jarc v LZ 1923, 653-54, zapisal: »...v spominu mi je bilo še njegovo Jutro, in čudil sem se razdalji, ki zeva med obema knjigama. Tedaj pa sem spoznal, da je moral pesnik od onega časa pač mnogo doživeti...« (druge ocene gl. SBL III,

623-24). Umetniško najbolj dognana je Š-ova pesniška zbirka *Kapelica* (Lj. 1935), v kateri se prepletata religiozni in nacionalni motiv. Nekaj teh pesmi je neločljivo povezanih z dogajanjem in doživljanjem ob Bazoviči in jih vključujejo v spominske proslave. Najbolj pretresljiva in najbolj priljubljena Š-ova pesem je *Kako je bilo tebi, Marija, pri srcu takrat*. Postumno je izšla v Lj. pri MK (1951) pripovedka *Trije bratje in trije razbojniki*. Zgodbo je Š. v nadaljevanjih pripovedoval sinu Bogdanu, ko ga je tedensko obiskoval iz Celovca v Lj., potem ko mu je 1931 umrla žena Bronislava. Knjigo je uredil Albert Širok, ilustriral Gvidon Birolla in je bila prevedena v srb. (1954) in alb. 1976 so ponatisnili Polžjo hišico z ilustracijami Lidije Osterc. Več Š-ovih pesmi je prevedenih v češč. in več je uglasbenih (Kogoj, Adamič, Bravničar, Svara, K. Pahor, B. Šček). Nekaj časa je v Kozani v Brdih deloval zbor Karel Širok, mar. 1978 pa so po njem poimenovali slov. osn. šolo v ul. Donadoni v Trstu.

Prim.: SBL III, 623-24 in tam navedena liter.; SGL III, 693; J. Ribičič, K. Širok, Razgl. Trst 1947, 138-39; bp. Talec K. Širok, PDK 4. sept. 1951; A. Širok, Nekaj besed o K. Široku, Trije bratje in trije razbojniki; St. K., K. Širok, pesnik in talec, PDK 5. jan. 1952 s sl.; S. Janež, Zgod. slov. knjiž., Mrb. 1957, 610-11; A. Cronia-M. Jevnikar, La letteratura giovanile jugoslava, Edit. Trevisini, Milano 1968, 150; V. Beličič, Liki iz naše preteklosti, RAITrsta 3. apr. 1968; Prosv. zbornik, Trst 1970, 62; Sv. Jakob, 128; M. Jevnikar, Slovenska literatura v Italiji, RAITrsta 7. maja 1981; 75 let GlasbM, Trst 1985, 42, 45 skup. slika; Ferenc, Tigr, pass., slika 51.

ldt

ŠIROK Štefan, publicist, r. 4. apr. 1849 v Ravnici pri Grganju, u. okoli 10. apr. 1890 v Nikolajevu ob Črnem morju (Rusija). Oče Martin, kmet, mati Neža Belingar, gospodinja. Gimn. je obiskoval v Gor. (1861-69), sošolec Fr. Podgornika, Jos. Kocijančiča (PSBL II, 84-85) in Hilarija Zorna. Bil je odličen dijak in se je po maturi vpisal na dunajsko U. študiral je klas. filologijo in slavistiko. Nov. 1872 je postal suplent za klas. jezike na gor. gimn. Konec 1874 se je vrnil na Dunaj z namenom, da nadaljuje študij, vendar ga ni končal. Kasneje je učil v Trstu, 1878 pa je odšel v Rusijo. Od 1. maja 1878 do 1. febr. 1880 je bil slušatelj slovan. učiteljskega inštituta v Petrogradu; ta ustanova je dopolnilno šolala tiste pripadnike avstr. Slovanov, ki so se javili za poučevanje klas. jezikov v Rusji. Š. je bil

kasneje rav. gimn. v Peterhofu, kjer je pa zbolel in bil na lastno željo prestavljen v južno Rusijo. Š. je bil eden prvih in rednih sodelavcev gor. štirinajst dnevnika »Soča«, zanj je prispeval novice in več podlistkov. Dva semestra je bil preds. dunajskega študentovskega društva Slovenija in imel v okviru tega društva v š. l. 1870/1871 tri predavanja. V tem času je tudi sodeloval pri Levstikovem Pavlihi. Ljubezensko razmerje s Pavlino Doljakovo, pesnico in pisateljico, poznejšo soprogo dr. Janka Pajka, je očitno prekinil Š.; posvetila mu je 12 pesmi v zbirki, ki je izšla v Mrbu 1878. Š. je bil v mladostlov. taboru in bil v Gor. član neformalne skupine »collegium ucnjacorum goritiense«, ki si je nakopala obilo staroslovenske kritike. Š. je v Rusiji preživel skoraj dvanajst let, njegovo takratno življenje ni raziskano. Podgornikov Slovanski svet je ob Š-ovi smrti obžaloval, da mu je bolezen onemogočila publicistično delovanje.

Prim.: SBL III, 624 in tam navedena liter.; B. Marušič, Primorski čas pretekli, Koper 1985, 343-63.

B. Mar.

ŠISKOVIČ Črtomir, glasbenik, violinist, r. 28. sept. 1956 v Trstu, kjer živi. Oče dr. Karel, univ. docent (gl. čl.), mati Božena Kodrič. Po osn. š. pri Sv. Ani obiskoval sred. š. »I. Cankar« pri Sv. Jakobu v Trstu in maturiral na Klas. liceju »Fr. Prešeren« 1975. V letu 1975/76 je bil vpisan na trž. U (lit. vede). Vzporedno se je posvečal študiju glasbe že od 6. leta dalje in to violini, od 1962/76 na GlasbM v Trstu in diplomiral na glasb. konservatoriju »G. Tartini« 1976. Prvi učitelj violine mu je bil Oskar Kjuder, nato v Lj. Ciril Veronek; izpopolnjeval se je na glasb. akad. v Kölnu pri prof. Igorju Ozimu in pri njem tudi diplomiral. Vmes se je specializiral v Bloomingtonu - Indiana (ZDA) s prof. Frankom Gullijem. 1982 je opravil koncertni izpit v Kölnu in se udeležil mednar. glasb. tečaja pri Maxu Rostalu v Celovcu idr. Nastopil je na številnih tekmovanjih in dosegel nagrade in priznanja v V. Venetu, Sarajevu, Lj., Bgdu, Zgbu idr. Registriral je za televizijo in zmagal natečaj za violino na Filharmoniji v Lj. Ima violino Stradivari iz 1724 »Abergavenny«. Registriral je številne koncerte za RTV Lj., Trst, Koper, Zgb in druge. V Rovinju se je udeležil tekmovanj evrop. glasb. akademij. Od 1986 je koncertni mojster v gled. »Verdi« v Trstu. Številnemu občinstvu in svojim sošolcem se je z uspehom

predstavil ob 40-letnici Slov. klas. gimn. v Trstu 6. maja 1989 v Kult. domu in žel zavidljiv uspeh ob klavirski spremljavi svoje sestre Mojce. - Posnete plošče: Telemann, *Koncerti za violino in ork.*, Heidelberg Kammerorch. Da Camera, Diskografska hiša; Vivaldi, *Štirje letni časi*, Kammerensemble Cologne, KUTLU; Tartini, Dvořák, Svara, *Sonate in suite za violino in klavir* - Igor Lazko klavir, RTV Bgd.

Prim.: Vprašalna pola; številne ocene in poročila v PDK, Delu, Večeru, Picc, Unità, Messaggero, nem. in avstr. časopisih.

Sah

SISKOVIC (SISKOVICH) Jože (Jozef), politični izseljenski delavec, r. 14. avg. 1897 v Trstu, u. 4. apr. 1959 v Lj. Oče Franc, mati Terezija. Bil je dolga leta med vodilnimi javnimi delavci med slov. izseljenci v Clevelandu, kjer se je posebej odlikoval na gosp. in društvenem področju. Na konvenciji SNPJ 1929 je bil konvenčni tajn., nato pa je bil kot tajn. gosp. odb. štiri leta član glavnega odb. SNPJ. V letih največje gosp. krize (1929-33) je s svojo dejavnostjo vrsti clevelandskih Slov. pomagal ohraniti njihove hiše. Sodeloval je v akciji za zbiranje sredstev za trž. Narodni (Kult.) dom, nekaj let pred smrtjo pa se je na obisku v domovini odločil tudi za akcijo zbiranja pomoči bolnišnicam na Prim., a tega ni mogel več uresničiti. Dokončno se je vrnil v domovino, ko je čutil, da ga zapuščajo moči. V Clevelandu živi hčerka **Florence**, odlična pevka, ki je bila štiri leta na šolanju v Lj.

Prim.: Cvetko A. Kristan, V spomin umrlim rojakom, SIK 1960, 193-94; Izpisek iz matične knjige umrlih (16. mar. 1989).

Mlakar

SISKOVIC Karel - Mitko, strokovnjak za manjšinska vprašanja, časnikar, politik, r. 14. apr. 1927 v Črnem Kalu, u. 4. febr. 1982 v Lj. po operaciji, pokopan na Žalah. Oče Albin, mali trgovec, koroški borec, umrl v it. internaciji avg. 1942 pri Mantovi, mati Nela Cotič. Osn. š. v Črnem Kalu, it. klas. gimn. v Kopru je po razpadu It. 1943 opustil, ker se je že 16-leten vključil v NOB. Kot part. učitelj je poučeval v Črnem Kalu, Gabrovici in Rožarju. Imenovan je bil za šol. nadzornika in prosv. refer. za rižanski rajon, v katerem je bil tudi član raj. odb. ZSM. V SKOJ je bil sprejet 19. mar. 1944 in bil postavljen za sekret. rižanskega odb. SKOJ ter celice KPS v Črnem Kalu. Konec maja 1944 so

ga na domu aretirali Nemci. Zaprt je bil v Trstu, nato v taborišču v Spitalu, od koder je sept. 1944 zbežal in se vključil v Tomšičevo brig. na Štaj. Poslan je bil nato v Brkine, 13. jan. 1945 pa kot mladinski aktivist v Trst. Postal je član mest. odb. OF, mar. 1945 pa tajn. ZSM za Trst. Vstaje v mestu se je udeležil v 5. sektorju (Barkovlje-Rojan). Po osvobod. je bil tajn. slov.-it. mlad. antifaš. organ. v Trstu, član pokraj. odb. Zveze mladine za JK in ur. glasila Gioventù. V Postojni je 1946 maturiral na gimn. Ur. PDK nov. 1947 - jul. 1948. Ob resoluciji Informbiroja se je opredelil zanjo in postal viden predstavnik Vidalijeve KP v Trstu. Na izrednem kongresu 21.-23. avg. 1948 je bil izvoljen v CK KP STO, potrjen je bil na II. (16.-18. sept. 1949), III. (9. febr. 1951; ob Vidaliju je imel temeljno poročilo tudi Š., izšlo v brošuri: Karel Šisković, *Borba proti titofašizmu*, Trst 1951), IV. (27. febr. - 1. mar. 1953) in V. kongresu (6.-8. apr. 1956). Ko je KP Tržaškega ozemlja na VI. kongresu (28.-30. jun. 1957) stopila v KPI in se preimenovala v Avtonomno trž. federacijo KPI, je bil izvoljen v federalni in vodilni komite, na zasedanju CK KPI v Rimu 11.-13. jul. 1957 pa je bil z Vidalijem in Burlom kooptiran v vsedržavni CK KPI, katerega član je bil do febr. 1960. Do 1957 je bil vodilni časnikar pri Delu, ki so ga »vidalijevci« izdajali od 1949 kot »glasilo OF slov. naroda STO«, od 20. jan. 1951 pa kot »glasilo KP STO«. Vanj je pisal še kasneje, objavljaj pa je tudi v Ljudskem koledarju (1953: *STO, naša edina rešitev*). Na I. kongresu avton. trž. feder. KPI (15.-17. jan. 1960) je bil izvoljen v feder. komite, vanj je bil potrjen še na II. (22.-25. nov. 1962) in III. kongresu (16.-19. dec. 1965), ne več na IV. kongresu (20.-22. dec. 1968), ker se je medtem razšel s KPI. V letih 1964-66 je bil član tajništva dežel. komiteja KPI. - Na prvih trž. pokraj. volitvah 27. maja 1956 je bil izvoljen v trž. pokraj. svet, na kandidatnih listah je bil še 1960 za pokraj. svet in 1962 za trž. obč. svet, vendar je medtem že izbral pot znanstv. dela. Vpisal se je na Fak. za polit. vede U v Padovi in 1962 doktoriral z dipl. nalogo iz moderne zgod. *Le Province Illiriche 1809-1813* (691 str.). Že od 1959 je bil prostovoljni asistent na Inšt. za moderno zgod., 1962 je bil imenovan za poverjenega asistenta, ker pa so mu iz polit. razlogov trikrat zavrnilo prošnjo za mesto rednega asist., se je jan. 1964 odpovedal službi. KPI

ga je na prvih dežel. volitvah v F-JK 10. maja 1964 kandidirala v trž. okrožju. Izvoljen je bil z 2.607 preferenčnimi glasovi in ostal na tem mestu do drugih dežel. volitev 26. maja 1968. Za KPI je bil poleg Š. izvoljen še Jožef Jarc v Gor., za SSK pa J. Skerk (PSBL III, 376-77). Ob številnih zahtevah po zagostavljanju temeljnih pravic slov. manjšini (šolstvo, Benečija, podpore slov. org. in tisku, kmetijstvo, upoštevanje slov. potreb pri gosp. in družb. razvoju) je že 24. jul. 1964 zahteval pravico, da slov. dežel. svetovalci smejo v dežel. svetu govoriti v slov. in da se pri predsedstvu dežel. odb. ustanovi poseben urad za vprašanja slov. manjšine, k čemur se je večkrat povrnil. Večkrat je postavil zahtevo po razčiščenju vprašanja dežel. pristojnosti pri urejanju tudi slov. vprašanj (27. jul. 1965), pri čemer je predlagal, naj bi dežela zahtevala od vlade, da izda izvršilne norme za 3. čl. posebnega dežel. statuta F-JK, da se tako zagotovi deželi nemoteno reševanje tudi slov. vprašanj (1. febr. 1966), kar je Rim stalno oporekal. Že pri razpravah o statutu F-JK v parlamentu je v KPI sodeloval pri oblikovanju predloga členov o manjšinskih pravicah. - V času dežel. mandata se je Š. oddaljil od KPI. Razhajal se je v gledanju na vodilno vlogo SZ, v ocenjevanju odnosa KPI do Jsle in zaradi partij. zanikanja vloge subjekta slov. manjšini. Odtlej se ni več ukvarjal z aktivno politiko. Posvetil se je manjšinskemu vprašanju in znanst. delu in se pri tem uveljavil kot izredno razgledan strokovnjak, markantna osebnost, ploden publicist in predavatelj, organizator in mentor. Stopil je v SKGZ in bil od 7. (15. dec. 1968) do 8. zasedanja glavnega sveta (29. nov. 1970) član IO (danes: GO) SKGZ in tudi predsedstva (danes: IO). Skoraj tri leta je živel v Lj., kjer je delal v strok. odborih RK SZDL, 1971-72 pa na INV. V teh letih partij. izkaznice KPI ni obnovil, v spremenjenih razmerah pa je Š. malo pred smrtjo ponovno prosil za vpis v KPI. Odgovora ni dobil, kar so vodilni predstavniki KPI potem obžalovali, dežel. tajnik G. Rossetti pa je izjavil: »V svoji zapletenosti predstavlja Š-ev lik muke tržaške zgodovine..., kjer bosta Š-ev lik in "problem" imela nedvoumno svoje mesto.« Po povratku v Trst je bil na 9. občnem zboru SKGZ 17. dec. 1972 izvoljen v GO, nato še v IO, kjer je kot ena vodilnih osebnosti SKGZ ostal do smrti. Bil je načelnik upravno-polit. komisije

(1968-70), referent za zakonodajo in raziskave (1973-74), referent za zakonodajo (1975-77), načelnik komisije za šolstvo (1977-79) in preds. odb. za sredstva množičnega obveščanja (od 1979 do smrti). Za SKGZ je 1969 sestavil *Predloge za rešitev vprašanj Slovencev v Italiji*, v katerih je poudaril zahtevo po enotnem obravnavanju vse manjšine, ki je celovita in specifična družbena formacija, upoštevanje gosp. vidikov in nujnih stikov z matico. Po vzorcu »južnotirolskega paketa« se je zavzel za spremembe poseb. statuta F-JK z ustavnim zakonom, da bi se deželi zagotovila večina pristojnosti na področjih, ki zadevajo manjšino, in za zakone ter upravne ukrepe glede ostalih področij. V tem smislu je izdelal *Osnutek ukrepov v korist slovenske jezikovne skupnosti v avtonomni deželi F-JK* (»paket SKGZ«), ki ga je GO SKGZ odobril kot polit. dokument 15. sept. 1971, vendar se je v slov. in it. krogih uveljavila zamisel o »globalni zaščiti« z navadnim vsedržav. zakonom. Ob sprejetju zakona o šol. zbornih organih 1973 se je zavzel za bolj »slovensko« in bolj avtonomno slov. šolo. Š. je bil član pripravljalnega odb. Medn. konf. o manjšinah v Trstu. O slov. problematiki je predaval na pripravljalnem sestanku 15.-17. nov. 1973 v Sesljanu, na sami konf. (Trst, 10.-14. jul. 1974) pa o problemih pravne ureditve za Slov. v It., nastopil pa je tudi na manjšinski konferenci v Gor. (18. maja 1974) in v Vidmu (5.-7. maja 1978). Za trž. konferenco je v okviru referata za raziskave SKGZ poskrbel, da so različni avtorji predložili in razmnožili v slov. in it. 15 referatov in da so izšle knjige *Slovenci v Italiji včeraj in danes* (razni avtorji, izdaje v slov., it., angl.), *Pravne poti do rešitve problemov Slovencev v Italiji* (Š. je napisal uvodno študijo, ki ji sledijo dokumenti, izdaji v slov. in it.) in it. prevod, ki ga je oskrbel Š., znane knjige L. Čermelja (PSBL I, 225-29) o slov. in hrv. manjšini pod fašizmom (*Sloveni e Croati in Italia tra le due guerre*). Te knjige so izšle že kot izdaje Slov. raziskovalnega inštituta (SLORI), ki se je pod Š-evim vodstvom razvil iz referata za raziskave v samostojno in pomembno ustanovo. Od ustanovitve 21. jun. 1974 do smrti je bil Š. ravn. SLORI. Kot tak je zagovarjal nujnost znanst. poglobljanja slov. narodnega in manjšinskega vprašanja, ideološko širino, interdisciplinarnost, nagovarjanje večinske javnosti. Pod Š-evim vodstvom je SLORI

izpeljal posvet o slov. šolstvu v It. (1975), simpozij o socioekonomskih in prostorskih problemih Slov. v It. (1977), posvet o gospodarstvu v Benečiji (1980), odprl podružnici v gor. in videmski pokrajini, izdajal knjižno zbirko *Slovinci v zamejstvu - Sloveni in Italia* pri ZTT ter Vestnik SLORI, navezal stike z Lj., Clc idr. Kot strokovnjak je bil imenovan v »Cassandrovo komisijo«, ki je po Osimu pri predsedstvu it. vlade preučevala probleme zakonske zaščite Slov. v It. (1978-80), in v njej na slov. strani odigral vodilno vlogo v utemeljevanju zahtev po vsebinsko globalni zaščiti brez diskriminacij glede na število in ozemeljsko pripadnost. V komisiji pa ni prišlo do enotnih zaključkov z it. člani in vlada tudi skupnih spoznanj ni uporabila. Š. je sodeloval pri številnih simpozijih in okroglih mizah, imel predavanja in intervjuje. Razprave in članke o manjšinskem vprašanju, pravni zaščiti, delu Cassandrove komisije, šolstvu, družbenogosp. vprašanjih, Benečiji, zgod. temah, problemih socializma, volitvah v F-JK in It., neofašizmu je objavljaval v zbornikih, PDK, JKol, NRazgl, Dan, ZČ, TiP, Večer, Delo, Sdb, PZGD, Sedem dni idr. Izboru Š-evih del sta izšla v posmrtnih knjigah: K. Šiško, *Znano in neznano o slovenskem vprašanju v Italiji. Pogovori in razmišljanja* (Trst 1984, 104 str.) in K. Šiško, *Znanstveno razmerje do vprašanja narodnosti. Studije, razprave, sporočila* (ur. Boris Gombač in Pavel Stranj, Trst 1989, 374 str. s sl.). Š. je bil v ur. odb. NRazgl od jan. 1975 do smrti, od jan. 1977 do smrti je urejal Bollettino d'informazioni degli Sloveni in Italia (ZTT, Trst). Zadnje leto življenja je predaval na FPSN v Lj.

Prim.: Časopisni viri; Biografski arh. pri ZO NSK; arh. SKGZ; Dokumenti borbe za narodnostne pravice Slov. pod It., JKol 1965-69; Delo Trst 12. maja 1956 s sl.; 20. jul. 1957 s sl.; 1. maja 1964 s sl.; PDK 13. maja 1964 s sl.; SI. Stoka, Rojstvo avtonomne dežele F-JK, JKol 1965, 88-93 s sl.; Consiglio della Reg. Aut. F-VG, Resoconti consiliari, Legislatura I; Slov. Istra, pass.; J. Koren, V Lj. je umrl dr. K. Šiško-Mitko, PDK 5. febr. 1982 s sl.; PDK 7. febr. 1982 (o žalni seji); Janko Pleterški, Dr. K. Šiško-Mitko, Delo 8. febr. 1982 s sl.; Zadnje slovo od dr. K. Š., PDK 9. febr. 1982; Ob smrti dr. K. Š., PrimN 9. febr. 1982 s sl.; Komunisti smo počastili spomin tovariša K. Š.-Mitka, Delo Trst 11. febr. 1982 s sl.; Un compagno scomodo, Il Meridiano 11. febr. 1982 s sl. in odgovorom Claudia Tonela, Il Meridiano 18. febr. 1982; Ob prežgodnji smrti dr. K. Š., NL 11. febr. 1982; Dr. Druškovič, Dr. K. Š., NRazgl 12. febr. 1982, 67;

r+r (Kazimir Humar), Pok. dr. K. Š., KatG 18. febr. 1982; Morto il dott. K. Š. direttore del »Bollettino«, Bollettino d'informazioni degli Sloveni in Italia, 1.-15. maja 1982 s sl.; St. Spetič, Rimski mlini, Trst 1985, pass.; Napredna mladina Slov. Istre 1919-1947, Koper 1985, 143, 268; Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia, Quarant'anni di elezioni nel F-VG, I, Trst 1988, 64; Boris Race, O K. Š., v: Karel Šiško, Znanst. razmerje do vprašanja narodnosti, Trst 1989, 7-13; Bibliografija Š-evih del: Slovenci v Italiji po drugi svetovni vojni, Lj.-Koper-Trst 1975, 655-56; Razprave in gradivo št. 11-12, Lj. 1980, 134-37 (izbor 1962-78); Prispevki za bibliografijo dr. K. Š. v letih 1974-1981, v: Karel Šiško, Znano in neznano..., 88-103; Bibliografski popis, v: Karel Šiško, Znanstveno razmerje..., 357-70 (za leta 1962-82).

ij

ŠIŠKOVIČ Raul, geograf, ur., politik, r. 21. avg. 1931 v Črnem Kalu, živi v Kopru. Oče Albin, mati Nela Cotič; brat Karel (gl. čl.). Osn. š. v rojstnem kraju, gimn. v Kopru (matura 1953). Na lj. U je študiral geografijo (diplomiral 1958; za diplomsko nalogo o geografiji Bržanije je prejel študentovsko Prešernovo nagrado). Na gimn. v Kopru je poučeval geografijo (1965-74), kasneje je delal na skupščini občine Koper, kjer je bil podpreds. izvrš. sveta. Od 1982 do 1985 je bil rav. doma učencev v Kopru, nato je postal gl. ur. in dir. Založbe Lipa. 22. nov. 1988 je bil izvoljen za preds. skupščine občine Koper. Ob poklicnem delu je opravljal več javnih funkcij, med drugim je bil tudi preds. obč. konference SZDL Koper (1978). Š. je delal tudi kot strok. pisec. Zemljepisno je obdeloval predvsem območja in kraje slov. Istre. Tako je z zemljepisnimi prispevki sodeloval pri zbornikih o Brkinih (1974), *Slovenska Istra v boju za svobodo* (1976), *Napredna mladina v slovenski Istri* (1985) ter v monografijah o krajih Gabrovica (1977), Dekani (1979) in Marezige (1979).

Prim.: Osební podatki (pismo z dne 8. apr. 1988); PrimN 14. maja 1982; 21. okt. 1988; Delo 23. nov. 1988.

B. Mar.

ŠKABAR Matija, duhovnik in narodni delavec, r. 1. mar. 1876 v Barkovljah (Trst), u. 20. mar. 1966 v Trstu, pokop. v Barkovljah. Oče Matija, kamnosek, mati Antonija Kandus. Osn. š. v Barkovljah, nem. gimn. v Trstu, bogoslovje v Gor. V duhovnika je bil posvečen 23. jul. 1899. Pastirsko službo je začel kot kpl. v Rojanu (1. febr. 1901 - 15. avg. 1902). Od tu je šel k Sv. Jakobu

v Trstu (16. avg. 1902 - 15. sept. 1908). Od 1902 je bil katehet, od 1908 pa stalni katehet in vzgojitelj mladine na vseh šolah CirilaMetodove družbe, poučeval pa je pri Sv. Jakobu skoraj 30 let, vse do 23. sept. 1930, ko so šolo uradno zaprli (Sv. Jakob, 84-85). Od 1910 do 1918 je bil katehet tudi na dvoletni trg. šoli, med prvo svet. vojno (1915-18) tudi prof. verouka na slov. učiteljskišči, ki se je iz Gor. preselilo v Trst. Kot katehet je bil vedno nasmejan, vedno dobre volje, duhovit. Trudil se je, da bi imeli dijaki v sebi kolikor mogoče veliko slov. duha. Vsem učencem je ostal v najlepšem spominu. - Med poučevanjem je bil Š. dolgo let preds. Bratovščine sv. Cirila in Metoda pri Sv. Jakobu — prvič izvoljen 1904 in potem še večkrat (slika zastave na ovitku Stoji učilna zidana, Trst 1988). Bil je član raznih uprav. svetov in odborov, od 16. jun. 1926 odb. Zadrúžne zveze v Trstu. - Od 1921 do 1931 je bil dušnopastirski pomočnik v Sv. Križu pri Trstu, od 1931-34 je upravljal župnijo Katinaro, od 1934-48 je opravljal v Barkovljah službo božjo za slov. vernike, dokler ni v jeseni 1948 prevzel kpl. mesta za Slov. Janko Kramarič (PSBL II, 183-84). - Z veseljem se je posvečal zborovskemu petju in od 1912 do 1921 vodil cerkv. pev. zbor pri Sv. Jakobu in ženski pev. zbor v Marijinem domu v ul. Risorta. Z Marijinim domom je bil srčno povezan: več let je bil preds. Zveze Marijin dom, ki je kupila zemljo in hišo za Marijin dom v ul. Risorta 3; vodil je petje ob raznih družbenih prireditvah in družbo spremljal na romanjih; uglasbil je nekaj pesmi k igram Fabiola in Neža, Dolorosa, Mati svetega veselja, ki jih je uprizorila Marijina družba (gl. J. Prešeren, Marijina družba..., Trst 1975, 69). Od 1921 do 1931 je vodil cerkv. pev. zbor v Sv. Križu pri Trstu. Po zadnji vojni je bil vedno prisoten pri slov. cerkv. slovesnostih, na prižnici in v spovednici. Bil je velik narodnjak in prijazen z vsemi, zato so ga tudi vsi cenili in spoštovali. - Ob 60-letnici mašništva (3. jul. 1959) ga je sv. oče imenoval za monsinjorja.

Prim.: SBL III, 627 in tam navedena liter.; KatG 1949, št. 27; 1959, št. 29, 30; 1966, št. 8, 12; NL 1959, št. 262; 1966, št. 587, 590; M(Trst) 1959, 108 s sl.; M. Udovič, Msgr. M. S., Utripi, apr.-maj 1965, 35-38 s sl.; Isti, Msgr. Š.-ju v spomin, Trst 1969; PDK 1966, št. 50 s sl. in 69; L. Čermelj, Ob 40-letnici razpustitve Zadrúžne zveze v Trstu, JKol 1969, 108; J. Prešeren, Marijina družba »Marije Milostljive«, Trst 1975, 69 in pass., 70 sl.; Šavli, PDK 30. dec. 1977; Sv. Jakob, 60,

128; Barkovlje, Pri nas je bilo tako..., Trst 1982, 157; M. Jevnikar, Rojstne hiše..., KolGMD 1986, 78-79 s sl. roj. hiše; Stoji učilna zidana... Trst 1988, 9.

Škerl

ŠKAMPERLE Slavko, narodnopolit. delavec, r. 18. jun. 1910 v Trstu (Sv. Ivan), u. 15. avg. 1940 v zaporu Coroneo v Trstu. Oče Anton, invalid iz prve svet. vojne, je bil doma iz Vrhovelj v repentaborski občini. Delal je na pošti, potem so ga upokojili in se je posvetil čevljarstvu. Mati Lucija Hrovatin, perica. Š. je obiskoval šolo OMD pri Sv. Jakobu v Trstu, se izučil pri očetu za čevljarja, hkrati pa študiral glasbo. Najprej se je učil klavirja pri S. Maliču, igral pa je tudi druge instrumente in komponiral, vendar se njegove skladbe niso ohranile. Bil je aktiven prosv. delavec pri Sv. Ivanu, odb. in knjižničar Mlad. društva Sv. Ivan, ki je delovalo (apr. 1926 - sept. 1927) v okviru ZMD. Po razpustu društev se je MD umaknilo najprej v Podlonjer, potem v Lonjer. Oče Anton je medtem preselil čevljarsko delavnico iz Borštiča v center Sv. Ivana, blizu Narodnega doma. Tu se je ob bogati knjižnici in klavirju zbirala mladina. Po zatrtju društev je delavnica Škamperlovih postala »središče svetoivanskega življenja, predvsem pa središče zavedne mladine« (Škrap). Po letu 1930 je Š. vodil pri Sv. Ivanu štempiharsko skupino in učil domače fante petja. Oče in sin sta bila razgledana, strpna, odprta do vseh in markantni osebnosti pri Sv. Ivanu v dobi, ko so se iz tega trž. predmestja izselili v Jslo skoro vsi glavni polit. in kult. delavci. Polit. je Š. delal v okviru mladinske komunistične mladine, ki se je zbirala okrog Pinka Tomažiča, in postal eden njegovih najožjih sodelavcev. Po aretaciji 15. jul. 1940 so ga zaprli v Coroneo, ga pretepali, mučili in mu niso dovolili spati. Po pričevanju A. Budina naj bi mu bili v hrano mešali strupa, dokler ni umrl, po uradni verziji pa naj bi bil napravil samomor. Pokopan je v Trstu. Ob koncu vojne so pri Sv. Ivanu ustanovili (ust. občni zbor 15. sept. 1945) prosv. društvo, ki nosi ime Slavko Škamperle.

Prim.: Ustni viri; Nar. trenutek Slovencev v Italiji, RAITrsta 10. avg. 1980; Slov. čitalnica pri Sv. Ivanu 1868-1968, Trst 1968, sl. 44; M. Škrap, Uporna mladina, Trst 1971, 32 pass., sl. 67; V. Vremec, P. Tomažič in drugi tržaški proces, Koper-Trst 1989, 189 pass.

ldt

ŠKAPIN Mihaela, narodni heroj, r. 29. sept. 1922 na Velikem Polju (obč. Sežana), u. 15. nov. 1943 na Žirovskem Vrh. Oče Jože, kmet, mati Ivana, gospodinja. Osn. š. v Podnanosu. 1940 je odšla v Lj. v sorodnikom in se tam izučila za kuharico; aktivna je bila v telovadnem društvu Sokol. Po zasedbi Lj. 1941 se je vrnila v svoj kraj. Jeseni 1941 se je povezala s prvo prim. part. četo, ki je taborila v okolici Velikega Polja. 3. mar. 1943 so it. vojaki ubili očeta in požgali domačo hišo. Š. je z materjo Ivano, sestro Bojano in bratom Francem odšla k part. Med part. je bil že starejši brat Jožef. Bila je borka Gregorčičeve brigade, z njo se je udeležila pohoda v Beneško Slov., nato se je vključila v Gradnikovo brigado in z njo odpotovala v osrednjo Sjo. Po kapitulaciji It. se je vrnila z brigado na Prim. in postala namestnik politkomisarja 2. bataljona 16. SNOB Janka Premrla Vojka. Sodelovala je v borbah brigade in skrbela za polit. in kult. delo v bataljonu. 15. nov. 1943 je padla v borbah nad Žirovskim Vrhom. Njeno ilegalno ime je bilo Drina. Za narodnega heroja je bila proglašena 5. sept. 1953. Spomenik (delo J. Pohlana) ima v roj. vasi, odkrit 15. okt. 1978. - V NOB je bila dejavna cela družina. Po očetovi smrti so v zimi 1943-44 padli tudi njena brata in sestra. Mati Ivana je delala v tehniki Sežana in v SPZZ. Bila je udeleženka pokraj. konference SPZZ na Štjaku (febr. 1944). Med NOB so jo imenovali mati junakinja ali Škapinova mamica.

Prim.: T. Ferenc, Primorska pred vseljensko vstajo, Lj. 1983, pass.; S. Petelin, Gradnikova brigada, Lj. 1984, pass.; Isti, Vojkova brigada, Nova Gor. 1968, pass.; Narodni heroji Isle, Bgd 1975², 237-38; Arhiv GorMuz; GorLtk 8/1981, 243. Plah.

ŠKARBINA (SKARBINA) Jožef, homilet, r. 19. nov. 1821 v Ločah (Latschach) pri Bekštanju (Finkenstein) na južnem Koroškem, u. 29. sept. 1879 v Ukvah v Kanalski dolini. Oče Ivan, kmetovalec, mati Terezija Kazianka, gospodinja. Po gimn. in dveletnem študiju teologije v Celovcu je bil tu 1846 posvečen v duhovnika. Služboval je ves čas na Koroškem: kot kaplan do 1850 v Bekštanju, do 1851 v Žabnicah, do 1853 v Naborjetu, kot kurat do 1867 v Domačalah (Damtshach) in do smrti kot župnik v Ukvah, kjer je na pokopališču še njegov nagrobnik s slov. besedilom. Umrl je za tifusom, ki je to leto v glavnem pobral kar 32 večinoma mladih vašča-

nov. - V celovškem Einspielerjevem Slovenskem prijatelju, ki se je 1858 omejil le na slov. homiletiko, je izšlo tudi nekaj š-ovih pridig. Te so bile v tistem času, ko še ni bilo slov. šol, domala edina priložnost naše ljudske govorice v cerkvi. Ker večina duhovščine skoraj ni zmogla pripraviti slov. pridig, je bilo njihovo objavljane izrednega pomena, saj so vsaj deloma zmanjšale vse večji pritisk germanizacije zlasti na izpostavljeni narodnostni meji. Š. je tudi avtor zgodovine ukovške župnije, ki jo je na 20 straneh napisal za osebni seznam krške škofije tik pred smrtjo.

Prim.: Podatki iz arhiva krške škofije; osebni podatki ukovškega župnika M. Gariupa; prim. prispevek Avg. Pirjevca Homileti Slovenskega prijatelja, ČZN XXXIV/1939, 207-10.

Svk.

ŠKERBEC Matej (Matevž), duhovnik, javni delavec, r. 31. avg. 1869 v Podcerkvi (župnija Stari trg pri Ložu), u. 19. mar. 1949 v Kranju. Oče Jurij, bogat kmet, mati Neža Sterle. Sr. š. v Lj., bogosl. v Gor. V mašnika je bil posvečen v Trstu 22. dec. 1891. Služboval je v Rojanu v Trstu kot kaplan (3. avg. 1892 - 6. avg. 1893), župnijski upravitelj v Kortah pri Izoli (6. avg. 1893 - 23. apr. 1895), župnik v Kortah (23. apr. 1895 - 23. nov. 1909), župnik in dekan v Krkavcih (23. nov. 1909 - 30. okt. 1923). Med službovanjem v slov. Istri je bil imenovan za častnega konzistorialnega svetnika (1909), za častnega kanonika stolnega kapitlja v Kopru (1917), za prosinodalnega sodnika pri škof. sodišču v Trstu (1919), sedem let je bil uprav. in učitelj pomožne slov. osn. š. v Krkavcih, ustanovitelj in voditelj posojilnice v Kortah, član načelnštva enake v Pomjanu, 1919 izvoljen v koprskem okraju za poslanca v deželni zbor Istre. Ker so ga Italijani sumničili prevelikega nacionalizma (kakor sam pravi), ga je napadla v župnišču četa 40 fašistov dne 11. apr. 1921. Opcija za it. državljanstvo mu je bila odbita in 13. okt. 1923 so ga izgnali iz It. (per motivi di ordine pubblico). Naselil se je pri svojem nečaku v župnišču v Tržiču. 1928 je kot upokojenec prišel na Olševek v župniji Senčur pri Kranju. Od tam v Kranj, kjer je tudi umrl.

Prim.: SKATrst; NadškALj.; Božo Milanović, Hrvatski narodni preporod u Istri, Pazin 1973, 163; R. Klinec, Primorska duhovščina, 19, 25, 34; J. Soklič, Istra kliče, Lj. 1928.

Škrel

ŠKERK Albin, poslanec in župan, r. 12. jun. 1921 v Vižovljah (Devin-Nabrežina), živi v Sosljanu. Oče Alojz, železničar iz Praprota, mati Marija Markuža, kmetica in šivilja. Šolati se je moral v it.: osn. š. v Šempolaju (kjer je živel 1923-54), nižja sred. š. v Nabrežini, 2 razr. ind. tehn. zavoda A. Volta v Trstu. S 16. letom se je zaposlil kot kamnosek v nabrežinskih kamnolomih, kjer je delal do 1943. Z OF se je povezal konec 1942, po razpadu It. je bil tri mesece v part. na Krasu (part. ime Samo), nato terenski delavec v ilegali (finančni referent za devinsko-nabrežinsko in zgornjo občino, ustanavljanje part. šol, mobiliziranje itd.). V KPS je bil sprejet dec. 1943. Avg. 1944 so ga Nemci zajeli v Šempolaju, 14 dni je bil zaprt v trž. koronejskih zaporih, nato so ga odvedli na prisilno delo v tovarno Bosch pri Stuttgartu. Konec mar. 1945 so ga kot bolnika poslali v Trst, a se je umaknil na teren in delal za obveščevalno službo IX. korpusa. Tako je prišel tudi do podatkov o nem. podmorniškem oporišču v Sosljanskem zalivu. Prvih deset povojnih vročih let je bil partij. funkcionar, prej v trž. okolici, potem pri vodstvu v Trstu. Sledilo je pet let dela pri javnem podjetju za brezposelne SELAD, končno je bil do 1968 pri Kmetijski zadrugi v Trstu. - Ob resoluciji Informbiroja se je opredelil zanjo in bil na izrednem kongresu 21.-23. avg. 1948 izvoljen v CK in izvršilni odbor KP STO. Član trž. partij. vodstvenih teles je ostal do 10. kongresa Avtonomne trž. federacije KPI 6.-9. mar. 1986. Pisal je v Delo Trst, katerega »direktor« je od apr. 1975. V Ljudskem koledarju, ki ga je izdajala SHLP (nekaj časa je bil član njenega odb.), je objavil opise: *Nabrežinski kamnolomi nekdanj in danes* (1953, 74-83), *O oljki in torkljah na Tržaškem* (1954, 176-81) in *Vrače in praznoverje na Krasu* (1955, 67-71). - Na obč. volitvah 25. maja 1952 je bil š. izvoljen v devinsko-nabrežinski obč. svet, katerega član je ostal nepretrgoma do odstopa iz zdravstvenih razlogov 21. jul. 1984. Potrjen je bil torej na obč. volitvah 27. maja 1956, 6. nov. 1960, 22. nov. 1964, 7. jun. 1970, 15. jun. 1975 in 8. jun. 1980. V prvem mandatu je bil član. obč. odb., v drugem podžupan, v tretjem je bil izvoljen za podžupana, po odstopu obolelega Dušana Furlana (PSBL I, 396) pa 22. dec. 1961 za župana. Naslednji dve mandatni dobi je bila KPI v opoziciji, 20. avg. 1975 pa je bil spet izvoljen za župana, kar je ostal do od-

stopa. Od volitev 27. nov. 1966 do 1968 je bil tudi trž. pokrajinski svetovalec. Kot župan je š. skrbel za posodobitve občine (šole, ceste, n. p. javne) in za zaščito teritorija ter slov. prebivalstva pred navalom istrskih beguncev in drugih priseljencev. Z županskega mesta je bil 18. maja 1962 za nekaj ur odstavljen, da je poseben prefekturni komisar namesto njega podpisal dovoljenje za izgradnjo 268 stanovanj Naselja San Mauro, kar je sprožilo živahne proteste in uradne pritožbe. Občina se je v času š.ovega županovanja pobratila z Ilir. Bistrice in Bujami. V Devinu je nastal Jadranski zavod združenega sveta. Posredoval je tudi za ustanovitev Kraške gorske skupnosti. Prizadeval si je za postavitev papirnice v Štivanu in ponatis Alasijevega Vocabolara (1979). - Na it. parlamentarnih volitvah 19. maja 1968 je bil na listi KPI v XXXII. okrožju (Trst) izvoljen v poslansko zbornico (5. zakonodajna doba) s 3.401 preferenčnim glasom in tako nasledil posl. M. Bernetič (PSBL I, 67-68). Na predčasni parlamentarni volitvi 7. maja 1972 (6. zakonodajna doba) je bil na tem mestu potrjen s 6.792 preferencami in na njem ostal do novega predčasnega razpusta parlamenta 3. maja 1976. Bil je član komis. za ustavna vprašanja (1968) in komis. za prevoze (1969-76). V svoji prvi zakonodajni dobi je vložil 7 zakonskih predlogov in 53 parlamentarnih vprašanj, v drugi pa 4 zakonske predloge in 41 parl. vprašanj. Pomembnejše govore je v it. izvirniku objavil v 10 brošurah. - Na zakonodajni ravni je š. dosegel tri velike uspehe: 1. Za izpopolnitev zakona o slov. šolah iz leta 1961 je 19. nov. 1968 vložil zakonski predlog št. 686 z naslovom Ustanovitev nadzornega in ravnateljskega staleža za osn. šole s slov. učnim jezikom v Trstu in Gorici ter mesta namestnika šolskega skrbnika za šole s slov. učnim jezikom v Furlaniji-Juljski krajini. Zakonski predlog o slov. šolski problematiki je pred tem vložil tudi trž. posl. KD C. Belci (PSBL I, 55). Postopek je bil dolg in zahteven. š. se je med drugim udeležil manifestacije slov. šolnikov v Rimu 10. jun. 1970 na pobudo SSS in jih spremljal do vladnih in parlamentarnih zastopnikov. Posl. komis. za šolstvo je oba predloga poenotila, vendar zaradi predčasnega razpusta parlamenta ni prišlo do razprave v zbornici. V novi zakonodajni dobi sta tako Belci kot š. vložila prenovljeni besedili (š.: 26. okt. 1972, št. 1058). Posl. komis. za

šolstvo je 1. febr. 1973 poenotila besedili, zbornica pa je o predlogu razpravljala 2. in 6. mar. 1973, izglasovala pa ga je 8. mar. 1973. Š-ov govor 2. mar. je objavljen v brošuri *Per la democratizzazione della scuola slovena nel Friuli-Venezia Giulia* (Rim 1973, 14 str.). Ker je senat spremenil besedilo, se je vrnilo v posl. zbornico, ki ga je le ob nasprotovanju MSI dokončno odobrila na zasedanju komis. za šol. na zakonodajni ravni 12. dec. 1973. Znan je kot »zakon Belci-Skerk« (uradno: zakon 22. dec. 1973, št. 932). 2. Med dolgotrajnim delom za novi it. zakonik o kazen. postopku je Š. 22. maja 1969 k zakonskemu besedilu, ki je pooblaščalo vlado, da ga sestavi, in ji dajalo zadevna navodila, predložil popravek o pravici manjšin, da se v kazenskem postopku poslužujejo materinščine in da tako odpade prepoved iz faš. časov (čl. 137 starega zakonika). Ker ni bil sprejemljiv za večino je Š. v stiku s takratnim preds. posl. skupine KD G. Andreottijem in južnotirolskim posl. R. Rizom sestavil še en popravek, ki so ga prvi podpisali Riz, Marocco (KD) in Š., nato pa zastopniki vseh ostalih strank, ki jih je pridobil za to, z izjemo skrajne desnice. Odobren je bil skoraj soglasno, prinaša pa obvezo, da se pri kazenskih postopkih pripadniki jezikovnih manjšin preiščejo in zasllišijo v materinem jeziku in da se sestavijo zapisniki v tem jeziku. Š-ov govor je v brošuri *Per il diritto all'uso della lingua materna* (Rim 1969, 12 str.). Tudi ta zakon je imel zapleteno usodo, saj je bil dokončno odobren šele v naslednji zakonodajni dobi (zakon 3. apr. 1974, št. 108), vendar je načelo o jeziku manjšin ostalo (čl. 2, točka 83) in se ohranilo, deloma izboljšalo, deloma omejeno, tudi v novem pooblastilnem zakonu, ki je bil odobren po zapadlosti prvega (zakon 16. febr. 1987, št. 81, čl. 2, točka 102). Na tej podlagi je bil končno izdelan zakonik o kazenskem postopku, ki je stopil v veljavo 24. okt. 1989 in upošteva omenjeno točko v čl. 108. 3. Zapletena je bila tudi pot vladnega odloka o reformi It. radiotel. Na skupnem zasedanju komisij za prevoze in notranje zadeve je bil 19. dec. 1974 odobren popravek, ki nalaga družbi RAI obvezo, da izvaja radijske in televizijske oddaje v slov. za F-JK, ki so ga podpisali Š. in drugi posl. različnih strank (brošura *Per l'istituzione del servizio televisivo in lingua slovena nella Regione Friuli-Venezia Giulia*, Rim 1974, 7 str.). Tako dopol-

njeni odlok je bil znova predložen in dokončno potrjen 11. apr. 1975 (zakon 14. apr. 1975, št. 103). V čl. 19, c potrjuje slov. radijske sporede in uvaža slov. televizijske programe, ki pa jih do danes še ni. - Tudi z drugimi zakonskimi predlogi je Š. opozarjal na zahteve Slov. v It. Tako je 11. okt. 1968 z drugimi posl. predložil zakonski predlog o kazenski zaščiti manjšin. Pri tem se je držal besedila zakonskega predloga na deželno pobudo, ki ga je 1966 izglasoval dežel. svet F-JK na predlog svetovalca J. Skerka (PSBL III, 376-377). To je v naslednji zakonodajni dobi ponovil 16. maja 1974. Zavzel se je za raztegnitev ugodnosti polit. preganjancev na pripadnike »posebnih bataljonov« (zakonski predlog z dne 21. maja 1970) in za novo odprtje roka za priznanje statusa partizana (predlog z dne 2. jul. 1971 in 5. okt. 1972). Posebno poglavje predstavlja zakonski predlog o zaščiti Slov. v It., ki ga je pripravila posebna komis. KPI pod vodstvom sen. P. Seme in so ga Sema idr. predstavili v senatu, Š. idr. pa potem v posl. zbornici (predlog št. 2692 z dne 11. avg. 1970, v naslednji zakonodajni dobi št. 75 z dne 25. maja 1972). S tem se je začelo še nedokončano obdobje boja Slov. v It. za »globalno zaščito«. Na predlog je Š. posebej opozoril z govorom v posl. zbornici 16. dec. 1970 (brošura *Per il riconoscimento dei diritti nazionali della minoranza slovena*, Rim 1970, 11 str.). Ze prej je o nujnosti določil v korist manjšine vložil parlamentarno vprašanje okt. 1968, posegel pa je še večkrat, tudi za to, da bi prišlo do sprejema slov. predstavnikov pri predsedniku it. vlade. Dne 3. dec. 1970 je bil prvi podpisnik znane spomenice min. preds. E. Colombu, 4. jun. 1971 je bil v skupni slov. delegaciji pri preds. dežel. odbora F-JK Berzantiju, 26. mar. 1971 pri Titu v Rimu, 2. dec. 1971 pri min. preds. Colombu itd. Z govori in parlamentarnimi vprašanji je opozarjal na težki položaj gosp. v Trstu, zapiranje ladjedelnic, desničarske provokacije, primere diskriminacij in nestrpnosti, nujnost ureditve mejnih prehodov, probleme slov. radia v Trstu (tudi s kritiko polit. usmeritve osebja), zlasti pa na šolska vprašanja (problemi osebja, strok. zavod itd.). Dosegel je, da je 3-letni strok. zavod. za trg. v Gor. 1972 postal 5-letna višja strok. š. V posl. zbornici je 21. febr. 1969 komemoriral posl. E. Besednjaka (PSBL I, 69-70). Veliko pozornost je zbudil 8. avg. 1969 s posl. vprašanjem, ki je opo-

zarjalo na diskriminiranje zavednih slov. duhovnikov v Benečiji. - Š. je bil 2. jun. 1981 imenovan za viteza it. republike, prejel je priznanje »4. julij« občine Ilirska Bistrica (1985) in druga odličja. - Do 60. let je bila v rabi tudi oblika priimka Skrk.

Prim.: Osební podatki in arh., zlasti tipkopis Pobude v prid slov. narodni skupnosti v It. v poslanski zbornici (1968-1973), 53 str. s prilogami; časopisni viri; Biogr. arh. pri ZO NSK; Al. Škerk novi župan občine Devin-Nobrežina, PDK 23. dec. 1961; Delo Trst 22. jun. 1962; Zahvala novega poslanca Al. Škerka volivcem, PDK 22. maja 1968 s sl.; Camera dei Deputati, Atti Parlamentari, V Legislatura in VI Legislatura; Camera dei Deputati, Indice alfabetico dell'attività svolta dai parlamentari della V legislatura alla Camera dei Deputati; id., Indice... della VI legislatura; Dokumenti borbe za narod. pravice Slov. pod It., Jkol 1963 in 1967-71; L. Kante, Portret tedna - Al. Škerk, Delo 22. maja 1972, sl.; Najvaž. nejši dok. v letu 1972, Jkol 1973; Al. Škerk 60-letnik, PDK 12. jun. 1981 s sl.; Nabrežinski župan Škerk odstopil, PDK 22. jul. 1984 s sl.; Sandor Tence, Razgovor z Al. Škerkom, PDK 27. jul. 1984 s sl.; Paolo Geri, Analisi dei risultati elettorali: 1949-1982, v: Dalla liberazione agli anni '80. Trieste come problema nazionale, Rim 1984, pass.; Gli ex parlamentari della Repubblica, zal. La Navicella, Rim 1985, 791-92 s sl.; Priznanje posl. Al. Škerku, PDK 4. jun. 1985 s sl.; Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia, Quarant'anni di elezioni nel F-VG, Trst 1988, I., 58, in III., 4-5; za šolski zakon: Delo Trst 23. mar. 1973 (intervju); PDK 12. okt. 1973; 13. dec. 1973; Ančka Jager, Slov. šolstvo v It., v: Slov. v It. po drugi svet. vojni, Lj.-Koper-Trst 1975, 215-43; za kazenski postopnik: PDK 23. maja 1969; Ivo Jevnikar, Novi kazenski postopnik, M(Trst) 1978, št. 5, 83-84; Bojan Brezigar, Pomembna potrditev, PDK 6. febr. 1987; za TV: PDK 27. dec. 1974; Delo Trst 31. dec. 1974; PDK 12. apr. 1975; sl.: Delo Trst 29. dec. 1961; Jkol 1969, 35.

ij

ŠKERK (SKERK) Josip, družbeno politični delavec, gostilničar in posestnik, r. 17. apr. 1886 v Trnovci (hiša po domače »v Bajti«) pri Nabrežini, u. istotam 28. avg. 1968. Oče Ivan, gostilničar in posestnik, mati Josipina Lupinc, gospodinja. Dovršil je osemletko v Šempolaju, nato vodil na domu gostilno in kmetijo. 1914 je bil med soustanovitelji Kmečke posojilnice v Šempolaju in ostal njen edini preds. vse do njene vključitve 1930 v Kmečko in obrtniško posojilnico v Nabrežini. V tej je bil nato podpreds. do smrti. Bil je glavni pobudnik odpora proti poskusom faš. oblasti, da bi se polastila te važne gospodarsko-finančne ustanove na tem de-

lu Krasa, ki je tako ostala v slov. rokah. 1915 je bil vpoklican v avstr. vojsko in poslan na bojišče v Karpatih. Tam je prešel v rusko ujetništvo in prebil dve leti v Ukrajini in nato še tri leta v Sibiriji, kjer je doživel revolucijo in kontrarevolucijo. Uspelo mu je, da se je izognil mobilizaciji v tamkajšnje kralj. legijo in se vrnil iz Tomska v Sibiriji preko Moskve in Leningrada v jeseni 1920. Njegova brata **Gracijan** in **Štefan** (ta je umrl 1943 v it. koncent. taborišču v Reniciju pri Arezzu) sta se takoj priključila generalu Maistru v Mariboru, sodelovala v bojih za sev. mejo in potem ostala v Jsl. - Na obč. volitvah jan. 1922, je bil Š. izvoljen na krščansko-socialni listi za župana v Šempolaju in to do njegove prisilne odstavitve na osnovi zloglasnega kralj. odloka z dne 4. febr. 1926. Takrat je bila šempolajska občina priključena k devinsko-nobrežinski in je bil imenovan it. župan (podestà) v osebi V. Brovedanija. Kot župan se je z uspehom uprl internaciji šempolajskega župnika Vinke Štante ter obnovil cerkv. in šol. zgradbo, ki sta bili hudo prizadeti v prvi svet. vojni. - Škerkova gostilna je bila med dvema vojnama, tudi zaradi svoje prikladne krajinske lege, stalna javka za sestanke, izmenjavo pošte ipd., narodnih in antifaš. delavcev ter borcev vseh barv in smeri, ki so nadaljevali v težkih pogojih svoje polit. in narodnoobrambno delo. Tako je imel Š. vlogo povezovalca in zaupnika konspirativnega delovanja in je osebno poznal številne slov. politike in kulturnike ter bodril tudi med domačini slov. zavest. V njegovo gostilno so zahajali tudi razni pevski zbori in skupine, zlasti iz Trsta, katerim je bilo onemogočeno petje v njihovem ožjem krogu. Leta 1936 so mu zaprli gostilno pod pretvezo motenja miru, toda sodnik dr. Ulaga (po rodu Slovenec) ga je oprostil in tako mu je bilo vrnjeno dovoljenje. Bil je v prijateljskih odnosih z dr. Kerševanom, doma iz bližnje Samatorce, ki je bil dolga leta načelnik policije v Lj. in nato načelnik jsl. policije v Bgdu. Jeseni 1941 je začel sodelovati s prvimi part. aktivisti, ki so prišli iz Sje. Ko se je spomladi 1942 začelo širiti partizanstvo po Krasu, je Š. prevzel vlogo povezovalca in aktivista. Jan. 1943 so ga aretirali policisti Posebnega inšpektorata javne varnosti in osebno mučila, za kar je imel trajne posledice, poročnik Miani in kapetan Collotti v zloglasni »Villa Triste« v ul. Bellosguardo v Trstu. Nato je bil

v zaporih v Trstu, Benetkah in Forliju. Obtožen je bil veleizdaje države in sodelovanja z oboroženimi uporniki in je čakal na proces pred Posebnim sodiščem in po njegovem razpustu po padcu fašizma pred vojaškim sodiščem. Po 8. sept. 1943 je zbežal iz zapora, takoj stopil v NOV in POJ ter bil imenovan za komandanta prvega bataljona Kosovelove brigade. Po prvi nemški ofenzivi je prešel na terensko delo in bil referent v južnoprim. okrož. odb. ter podpreds. odb. OF za nabrežinsko občino. Marca 1945 mu je nem. vojska izropala domačijo. - Po vojni je bil podpreds. NOO za občino Devin-Nabrežina, dokler ni prevzela oblasti ZVU. 1949 je bil izvoljen na prvih svobodnih volitvah na listi Neodvisne social. zveze za občinskega svetovalca občine Devin-Nabrežina in bil nato član njenega ožjega odbora do 1952. Š. se je dobro zavedal pomena zemlje, zato je napel vse sile, da bi slov. kmet ohranil lastno zemljo na tržaškem podeželju, predpogoj za ohranitev narodne samobitnosti. Zato je bil med pobudniki in ustanovitelji jan. 1950 Kmečke zveze in po njeni združitvi nov. 1968 z Zvezo malih posestnikov njen preds. vse do smrti. Samozavestno je pomagal, da bi slov. ljudje ohranili ljubezen do lastne zemlje, ker je bil prepričan, da narod ne more živeti brez lastne zemlje. Sin dr. Josip Škerk, odvetnik in politik (PSBL III, 376-77).

Prim.: Podatki sina dr. Josipa; J. Š., JKol 1969, 31. neoštevilčena stran s sl.; M. Waltritsch, Slov. bančništvo in posojilništvo na Goriškem, Gor. 1982, 210, 211, 254, 458; Isti, Posojilnice na nabrežinskem Krasu, Gor. 1989, pass.

Šah

ŠKERK Zoran, uradnik, prosvetni delavec, r. 19. jun. 1917 v Neumarktu v Avstriji, živi v Gor. Oče Miroslav, davčni uradnik iz Saleža pri Trstu, mati Julijana Milič, gospodinja. Osn. š. v Ajdovščini, 1930 enoletno pripravljalnico v Alojzijevišču v Gor., gimn. v Tolminu, maturiral na liceju v Gor. 1938. Narodno zavedno vzgojen se je vključil v slov. antifaš. gibanje. Med trž. procesom 1941 je bil tri mesece zaprt, izpuščen z opominom, nato poklican k vojakom. Najprej je bil na Korziki, nato v posebnem delavskem bataljonu na Sardiniji, kjer je bilo veliko prim. Slov., po prihodu Amerikancev pa spet na Korziki, kjer so Amerikanci zbrali v posebne enote nad 5.000 Slov. in Istranov. Tu je Š. ustanovil slov. mesečni list *Naša zvezda*, ki ga je tudi sam urejal. Izšlo je petnajst števil. Po prihodu v

Gor. nov. 1945 se je zaposlil pri Mestni prosveti v Ljudskem domu, 1947 odšel na Reko in bil za prevajalca pri dnevniku »La Voce del Popolo« ter tudi sam pisal članke. 1951 se je vrnil v Gor., kmalu nato bil sprejet v službo pri Kmečki banki, najprej kot blagajnik, nato kot prokurist. 1970 je prevzel funkcijo rav. in na tem mestu ostal do upokojitve 1982. V času njegovega ravnateljevanja se je Kmečka banka razvila v sodobno bančno podjetje, se finančno okrepila, dobila nove prostore na Verdijevem korzu in postala ena večjih gor. bank, zlasti izkoriščajoč obmejno lego.

Prim.: Osebn. podatki; M. Waltritsch, Slov. bančništvo in posojilništvo na Goriškem, Gor. 1982, 15, 196, 198; PDK 6. febr. 1983 s sl.

Češč.

ŠKERL Lojze, duhovnik, kult. delavec in časnikar, r. 24. apr. 1914 v Sežani, živi na Opčinah pri Trstu. Oče Lojze, čevljar (umrl za posledicami bolezni, katere se je nalezil v prvi svet. vojni), mati Antonija Šušteršič, perica. Šestletna osn. š. v Sežani, eno leto pripravnice v Alojzijevišču v Gor., gimn. in licej v Malem semenišču v Gor. S pomočjo nadškofa A. Fogarja (PSBL I, 373-77) je kot gojenec zavoda Germanicum-Hungaricum študiral tri leta filoz. na U Gregoriana ter dosegel licenciat iz filoz. 1938. Teol. je študiral na isti U (1938-43), doktorat iz teologije je napravil nov. 1945 z doktorsko disertacijo o nadšk. sv. Savi, organizatorju srb. Cerkve S. Sava, *primo arcivescovo serbo di rito bizantino-slavo*; izšla je v Trstu 1946 na 93 str. in je citirana v EJ 7, 147 pri Sava. V duhovnika je bil posvečen 26. okt. 1941 v Rimu. - Dušnopastirske službe: od 16. avg. 1943 do 30. sept. 1947 stolni vikar in kpl. pri Sv. Justu; od 1. apr. 1949 do 30. sept. 1950 kpl. in vodja Mar. družbe v Rojanu; od 1. jul. 1958 do 14. jan. 1975 stolni kanonik; od 15. jan. 1975 dalje dekan stolnega kapitlja, sicer pa v pomoč duhovnikom, kadar je kje potreba. - Službe na škof. ordinariatu v Trstu: od 1. avg. 1943 do 31. avg. 1944 škof. podkancler; od 1. sept. 1944 do 4. nov. 1947 škof. kancler; od 11. okt. 1966 dalje škofov vikar za Slov. in v odsotnosti gener. vik. delegat za vso škofijo; od 18. sept. 1947 promotor justitiac (pravdnik) in defensor vinculi (branilec vezi) pri škof. cerkv. sodišču; od 1. nov. 1972 je defensor vinculi pri beneškem dežel. sodišču, ki ima zdaj sedež v Padovi; več let je bil član sveta za se-

meniško disciplino ter sinodalni ali prosinodalni izpraševalec; 25 let je bil tajn. izpraševalne komisije za duhov. izpite; od sept. 1966 je član škof. duhov. sveta in škof. pastoral. sveta ter član katehetske komis. Od 1. okt. 1978 je duhov. svetovalec pri Slov. Vincenc. konferenci in pri Društvu slov. izobražencev (DSI), kjer pri študijskih dnevih Draga skrbi za mašo in sodeluje pri izbiranju predavateljev. Od jun. 1953 do avg. 1956 je bil član uprav. odb. za Marijanišče na Opčinah, nekaj časa tudi preds. Od dec. 1967 do 1981 je bil uradni predstavnik Mar. družbe v ul. Risorta (Trst). - Delo na slov. šolah: od jeseni 1945 do 30. sept. 1977 je bil katehet na slov. šolah v Trstu (osn. š. v Rojanu - 2 leti; Trg. akademija, zdaj Trg. tehn. zavod Ž. Zois - 2 leti; slov. učiteljske A. M. Slomšek od 1947 do 1977). Zanimal se je za izdajo in uvedbo slov. učbenikov za katehezo, zlasti za niž. in viš. sred. šole (sezname so v knjigi Slov. šolstvo na Gor. in Trž. 1945-1985, Trst 1986). Od 2. jul. 1958 je član škof. katehet. urada za nastavitvev katehetov na slov. šolah. Od 1. okt. 1950 do 30. sept. 1970 je bil prof. moralke v trž. bogoslovju, pripravil učni načrt in bil 17 let študijski prefekt. - Delo za katol. tisk: Bil je med ustanovitelji Slov. Primorca (25. avg. 1945 - 31. dec. 1948), sour. Tedna (8. maja 1947 - 19. avg. 1948), član je ured. odb. Katoliškega glasa (izh. od 2. febr. 1949), odgov. ur. Mlade setve (1948-50), odgov. ur. Mladike (1962-66), član je odb. in podpreds. Goriške Mohorjeve družbe (GMD). Kot publicist je vpisan v dežel. seznam časnikarjev. Stalno že nad 25 let sodeluje na RAITrsta z vsakdanjim koledarjem in duhovno mislijo, z nedeljsko mašo in postnimi govori. V KatG redno spremlja cerkveno in versko življenje v zamejstvu in po svetu, piše načelne in usmerjevalne članke, o slov. šoli v zamejstvu, o odgovornosti staršev in laikov, o vsem, kar zadeva njegove rojake. - V KolGMD od 1956 redno sodeluje z aktualnimi razpravami in članki, npr.: O vrednosti slov. življenja (1956); Obnovljeni božji hrami (1957); Verske težave današnje mladine (1958); Skrb za duhovniški naraščaj (1961); Marijin dom v Rojanu (1962); Pot II. vaticanskega koncila (1967); Pokonciliska pot (1968); Liturgična obnova (1970); Novi bogoslužni obredniki (1971); Čemu verouk? (1972); Papež Janez Pavel I., Trž. škof msgr. L. Bellomi, Važen dokument (1979); Dve zgod. pričevanji (o Klinčevi Prim. duhovščini pod faš. in o Jurčevi Moja

leta v Istri pod faš.) (1980); Zakonik cerkv. prava (1985); Novi konkordat med Vatikanom in It. (1986); Poslanstvo in odgovornost laikov, Sedejev simpozij v Rimu, Bratje Sila iz Povirja (1987); Missijev simpozij v Rimu (1988); Rimski simpozij o škofu J. Gnidovcu (1989). - V PSBL sodeluje od prvega snopiča (1974) s tehtnimi članki predvsem o duhovniških osebnostih. Predava v DSI, v društvih, med duhovniki v zamejstvu in na sestankih duhovnikov med izseljenci. - 29. mar. 1983 je bil imenovan za prelata.

Prim.: Osebni podatki; r+r (Kaz. Humar), 50. letnica msgr. dr. L. S., KatG 30. apr. 1964; Isti, L. S., srebrnomašnik, KatG 27. okt. 1966; Dioc. di Tr., Annuario 1985, 124; Letopis Cerkve na Slov. 1985. 493.

Jem.

SKERL Silvester, prevajalec, založnik, igralec in pesnik, r. 10. jun. 1903 v Trstu, u. 27. mar. 1974 v Lj. Oče Ivan, gradbenik, mati Genovefa Cerkvenik. V Trstu je od 1909-13 obiskoval osn. š., 1913-18 prav tam gimn., 1919 začel sodelovati v skupini M. Skrbinška (PSBL III, 381-82) v tem mestu in še istega leta v Lj. 1920-21 je bil nameščen v lj. D, 1921-22 v mrh. gled., 1922-23 pa je bil pol leta v Dresdenu in Berlinu, kjer je obiskoval visoko š. za dramsko umetnost. Pol leta je igral tudi v varaždinskem gled., 1923 je odslužil vojaški rok v It. (Milano, Novara) in tu vodil gled. skupino »La compagnia dell'uccello azzurro«. 1924-25 je služboval kot igralec in režiser v mrh. gled., skupaj z R. Pregarcem ur. gled. list tamkajšnje D, 1925 se je preselil v Lj. in tu opravljal naslednje službe: 1925-30 korespondent pri podjetju I. Knez, vzdrževal je stike z M. Kogojem (PSBL II, 94-96) in C. Debevcem (Kosovelov krog), sodeloval pri nastopih Mladine. 1930-35 je bil tajnik Jsl. knjigarne in pri njej zasnoval knjižne zbirke: leposlovno, ljudsko, mladinsko, Kozmos. 1945 je na pobudo B. Kidriča organiziral delovanje Cankarjeve založbe in Slov. knjižnega zavoda. Do 1950 je bil v obeh ur., od 1950-53 referent za tisk pri SAZU, 1953 se je zaposlil pri Metalurškem inštitutu, 1969 pri Zvezi inženirjev in tehnikov. - V mladih letih je objavljial pesmi v različnih publikacijah, 1924 je izšla samostojna pesniška zbirka Stopnice v stolpu. 1945 je izdal na Jesenicah sonetni venec Večnemu gibanju. Pisal je literarnokritične članke in poročila, pomembno je njegovo delo pri S, kjer je ur. rubriko Kulturni obzorik. Prevajal je črtice in članke za revije in

časnike ter igre za gled., 1926 oz. 1963 *Henrika IV.* L. Pirandella. Izredno obsežna je Š-ova prevajalska dejavnost, zlasti po drugi svet. vojni, ko je med drugim poslovenil naslednje knjige: A. Dumas, *Črni tulipan* I, II, 1957; V. Hugo, *Nesrečniki* I, II, 1957; Stendhal, *Italijanske kronike*, 1949; E. Bettiza, *Tržaška prikazen*, 1961; C. Levi, *Kristus se je ustavil v Eboliju*, 1951; A. Moravia, *Ciocciara*, 1962, 1966; I. Silone, *Seme pod snegom* I, II, 1966; I. Svevo, *Zeno Cosini*, 1961; H. Kirst, *Upor vojakov*, 1967; B. Traven, *Dvokolnica*, 1965; M. Krleža, *Hrvatski bog Mars*, 1949. 1923 je prevedel v it. Cankarjevo *Lepo Vido*, 1938 je skupaj z neapeljskim Istituto Superiore Orientale izdal zbirko *Liriche slovene moderne*, 1965 je izšel njegov it. prevod dela F. Planine *Slovenia, guida turistica*. V nem. je skupaj s S. Meliharjem prevedel Cankarjevo *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*. Kot založnik je pri Akademski založbi skrbel za izdajanje temeljnih del, pomembnih za slov. kult. zgod., kamor med drugim uvrščamo: A. Slodnjak, *Pregled slovenskega slovstva*, 1934; M. Dolenc, *Pravna zgod. slov. ozemlja*, 1935; *Trubarjev katekizem*, 1935; F. Stelè, *Monumenta artis slovenicae* I, 1935, II, 1938; Janez Svetokriški, *Sacrum promptuarium*, 1937; M. Kos - Fr. Ramovš, *Brižinski spomeniki*, 1937. Ukvarjal se je tudi z opremo knjig.

Prim.: Podatki dokumentacije SBL v Lj.; Kol-GorM 1923, 79 s sl.; SBL III, 632-33; SGL III, 695-96; PDK 10. jun. 1973; Delo 13. jun. 1973; 30. mar. 1974; NRazgl 19. apr. 1974; Moder, SLNP, 301-02.

M. V.

ŠKERLJ Franc, kulturno prosvetni in družbeno polit. delavec, prof., sodnik, odvetnik, r. 14. jul. 1914 v Knežaku na Pivki, živi v Trstu. Ded naj bi bil prišel v Knežak iz rodnega Trstenika pri Trstu, kot tesar namenjen na delo v Opatijo. Oče Franc, rudar v Ameriki že v zgodnji mladosti, je prišel po več letih v domačo vas, da bi se poročil in z ženo vrnil v Ameriko, a vojna vihra ga je pognala na razna avstr. bojišča; v jeseni 1918 je prišel domov na krajši dopust, nato so ga poslali na tirolsko bojišče; iz Beljaka se je pismeno javil ženi in napovedal skorajšnjo vrnitev domov, odtlej pa ni bilo več glasu. Mati Jožefa Škerlj iz Dolnjega Zemona, kmečka delavka, je ostala sama z otrokom. Tri razr. osn. š. je dovršil v roj. vasi, v Gor. ostala. Tri razr. niž. gimn. je končal v reškem Malem semenišču, ob začetku 4. razr. klas. gimn. ga je novi ravn.,

ki je po navodilih poital. škofa Saina (PSBL III, 267) prepovedal dijakom govoriti slov., izključil iz zavoda, ker je kljub prepovedi govoril s součenci slov. Na pobudo zavednega župnika Janeza Kalana je slov. duhovščina reške škofije naslovila na škofa Saina ostro protestno pismo, v katerem je zahtevala takojšen preklíc krivične izključitve ter ponoven sprejem v zavod. Škof je sprejel zahtevo duhovščine in mu s tem omogočil nadaljnji študij v Benetkah. Vendar je Š. zavoljo razočaranja nadaljeval študij na drž. klas. gimn. na Reki, maturiral pa je po triletnem privatnem šolanju 1936 na reškem drž. klas. liceju. Na U v Padovi se je najprej vpisal na Medic. fak., že po nekaj mesecih pa se je zaradi pomanjkanja gmotnih sredstev prepisal na Laposlovno fak. Med univ. študijem se je vpisal v častniški tečaj, ki ga je v Trstu organiziralo tamkajšnje vojno okrožje, toda že po nekaj predavanjih so ga kot prevratnika izključili. Kljub nevšečnosti je 1940 dosegel na U v Padovi diplomu z zagovarjenjem teze *Slov. narodna pesem na Pivki*. Istega leta je bil sprejet v častniško šolo bersaljerjev v Pulju. Toda 23. okt. je bil izključen in zaprt v koronejskem zaporu v Trstu. Iz zavora je naslovil na trž. U prošnjo za vpis na Pravno fak. Konec febr. 1941 je bil izpuščen iz zavora s polic. opominom in poslan v kazenske bataljone v Castelmonferrato, nato v Neapelj, kasneje v Carbonio na Sardiniji. Jun. istega leta se je vrnil v Trst in na Pravni fak. opravil prve izpite. Okt. se je dokončno vrnil s Sardinije, nov. pa odšel poučevati na Pomorsko trg. akad. v Baker, istočasno je dvakrat tedensko na prošnjo slov. duhovnikov reške škofije poučeval (brezplačno) v reškem semenišču slov. in srbohrv. V okt. 1942 je drugič diplomiral in zagovarjal tezo *Pravne ustanove mesta Bakra v času Marije Terezije*. V Bakru se je aktivno vključil v krajevno osvob. gibanje. Febr. 1943 je moral zapustiti službo na Pomorski akad., ker je bil ponovno vpoklican v kazenske bataljone, in sicer v Aquilo. Da bi mogel prihajati domov na obisk, se je vpisal na Fak. za polit. vede na U v Padovi, ker je bil vpis na trž. U za pripadnike kazenskih bataljonov prepovedan. Tako je po vojni v nov. 1954 tretjič doktoriral in zagovarjal disertacijo *Reka Donava, pomembna trgovska pot v Srednji Evropi*. Po razpadu it. vojske sept. 1943 se je iz Aquile vrnil domov in se vključil v osvob. gibanje. Nekaj časa je

prebil v Gubčevi brigadi, nato je bil part. učitelj v raznih vaseh v Zgornji Pivki, pa spet poslan po nalogu gibanja v It. Febr. 1945 je prišel iz It. v Trst in se vključil v aktivistično delo. Med boji za Trst se je pridružil vstajniškim oddelkom na področju Barkovelj. Po osvoboditvi je nekaj dni vodil tajniški urad komandanta mesta Trsta generala Kvedra, nato pa do konca leta tajništvo PNOO za Trst in Slov. Prim. Istočasno je vodil še dva hitra tečaja slov. jezika za uradništvo javne uprave it. narodnosti. Že prve dni po osvoboditvi je dal pobudo za ustanovitev Dijaške matice in po ustanovnem občnem zboru postal tudi njen prvi preds. Tedaj je v ul. Buonarroti ustanovil dijaški dom in bil njegov prvi upravnik. Kmalu zatem je dal pobudo še za ustanovitev Prosv. društva Srečko Kosovel pri Sv. Vidu; bil je njegov tajn. in preds. - Kot pomočnik javnega tožilca PNOO je nekaj časa zahajal po službeni dolžnosti v Koper. Konec 1946 mu je Prosv. odd. pri PNOO naročil ustanovitev prve slov. pomorsko-trg. š. v Kopru z imenom Slovenska pomorsko-trgovska akademija, ki naj bi jo ob morebitni ustanovitvi STO-ja premestili v Barkovlje. Dec. 1947 je pri vrhovnem sodišču v Lj. opravil sodnijski izpit in prevzel še zlasti zaradi znanja slov., srbohrv. in it. mesto preds. okraj. sodišča v Kopru. Maja 1949 je bil med ustanovitelji Koprške radijske postaje, katere prvi sedež je bil na sodišču. 1949 je pomagal pri urejanju revije *Il Comunista* (Trst), nato je prevzel mesto tajn. in kmalu zatem preds. NSK-Trst. - Celih 15 let ni mogel doseči vpisa v Trž. odvet. zbornico. Zaradi službovanja v Kopru mu je vodstvo Trž. odvet. zbornice očitalo »kolaboracionizem« z jsl. »okupatorjem« v coni B STO-ja. Po 15 letih vpisa v odvetniško zbornico v Bresciji je končno Vsedrž. odvet. zbornica v Rimu odobrila njegov prepis v Trž. odvet. zbornico. Tri leta je bil pravni zastopnik generalnega konzulata SFRJ v Trstu. Več kot deset let je bil tajn. SDGZ in se aktivno zavzemal za čim večjo izmenjavo blaga na meji, za poenostavljanje dokumentov za prehod meje in prevoz blaga. Kot preds. Konzorcija za obrambo slov. kmetov ob razlastitvah za družbo SIOT (naftovod) si je prizadeval, da bi kmetje prejeli čim višjo odškodnino. - V š. letu 1952/53 je končno dosegel namestitev v slov. š.; najprej je poučeval na sred. š. v Nabrežini, nato pa več let na Liceju Fr. Prešeren

in končno od 1974 na Učiteljski A. M. Slomšek do upokojitve 1976. - Dolgo let je bil član odb. SSS in kakih deset let tudi njegov tajn. Med njegovim tajnikovanjem je prišlo do marsikatero pomembne pobude, ki je pritegnila pozornost slov. in it. javnosti, npr. organizacija protestne manifestacije slov. šolnikov s transparenti v Rimu pred parlamentom, vladno palačo in pred ministrstvom za javno šolstvo. Omenjena manifestacija je prispevala k dokončni rešitvi položaja slov. šolnikov v It. - Bil je pobudnik za vsakoletno srečanje prim. dijakov DOSP. Še vedno je član nadz. odb. SKGZ, preds. nadz. odb. NSK-Trst in Slov. poklicnega zavoda za izobraževanje. Na njegovo pobudo je pred kratkim prišlo do občasnih srečanj sodnikov, članov Vrhovnega sodišča SRS in Apelacijskega sodišča v Trstu. - Napisal je več priložnostnih člankov in razprav s kult., gosp. in družb. področja. Članke s problematiko slov. šolstva pa je objavljaval v PDK in v JKol. - Za svoje razvejano delovanje v korist slov. narodne skupnosti je prejel številna priznanja in odličja, med njimi: Ob 30-letnici Svobode odličje Svobode z zlatim listom (1975 Murska Sobota); Zveza društev pravnikov v gosp. Sje ga je ob 20-letnici ustanovitve imenovala za zaslužnega člana (1980 Lj.); SKGZ mu je ob 70-letnici podelila odličje za vsestransko in dolgoletno družbeno-polit. delovanje v korist Slov. v It. (1984 Trst); SDGZ odličje za izjemne zasluge za razvoj, rast in uveljavljanje slov. gosp. v deželi F-JK (1986 Trst); Zlato priznanje OF (1989 Lj.).

Prim.: Osební podatki 10. avg. 1989; arh. OZE pri NSK-Trst; PDK 12. mar. 1972; 19. jul. 1976 s sl.; 27. apr. in 14. jul. 1984 s sl. (J. Koren ob 70-letnici); 28. okt. 1986; 27. apr. 1989 s sl. (J. Koren ob zlatem priznanju OF); JKol 1974; TV-15 24. apr. 1989; Delo 28. apr. 1989.

Ropot

SKERLJ Zora, uršulinka, misijonarka v Afriki, r. 8. jul. 1941 v Vrhpolju pri Vipavi kot enajsti otrok kmetu Alojzu in Frančiški Ambrožič. Osn. š. v Vrhpolju, gimn. v Postojni, maturirala 1960. Istega leta je stopila v uršulinski red, da bi postala misijonarka. V Zgbu je opravila noviciat in enoletni katehetski tečaj na Bogoslovni fak. 1965 se je v Angliji učila angl., nato v Johannesburgu v Južnoafriški republiki dve leti franc., končno v Malaviju domači jezik in navade. Med 1971-75 v Zambiji koordinatorica za laiški apostolat in razvojno delo v lusaški nadškofiji. V

tem času je tudi diplomirala iz sociologije na lusaški U. Študijsko se je izpopolnjevala še v Rimu in v Kanadi, kjer se je specializirala na mednar. inštitutu za socialno delo. Š-eva je med najbolj izobraženimi slov. misijonarkami. Od 1975 organizira socialno razvojno delo v Botswani. Kot predstavnica Cerkve v Botswani sodeluje pri raznih mednar. srečanjih, zlasti z mednar. organizacijo Caritas. S takega zborovanja v Rimu 1987 poroča sama: »V Afriki Caritas poučanja dvojce: pospeševanje kršč. ljubezni v dejanjih in skrb za vsestranski napredek. V Botswani se socialno pastoralna skrb Cerkve imenuje Tirisanyo, tj. medsebojna pomoč. Zato nenehno vzgajamo voditelje, ki bodo pomagali pri reševanju perečih problemov.« Š-eva se posebej posveča zadnjim desetisočem na pol nomadskih Grmičarjev - Bušmanov. Pomaga jim rezljati predmete iz lesa - spominke, ki jih nato prodajajo. Obiskuje ljudi v ječah, piše prošnje zanje in jih uči osnov. splošnega drž. prava. »Na njihovo željo sem se začela z njimi pogovarjati tudi o Bogu in o nas. Kar Afrika res pričakuje od krščanskih bratov, je, da bi podprli javno mnenje za pravičnejše gosp. in politične odnose in da bi delali za teologijo bratstva.«

Prim.: Krstna knjiga župn. Vrhpolje; »In šli so po vsem svetu«, slov. misijonarji, Lj. 1987, 20-26; Letopis Cerkve na Slov., Lj. 1985, 457, 460.

T. P.

SKOLARIS Milan, gradbenik, r. 4. sept. 1926 v Kozbani, živi v Rožni dolini pri Novi Gor. Oče Jožef, učitelj, mati Milena Reya. Oče se je ukvarjal s trgovino v Neblem. Š. je obiskoval osn. š. v Hruševlju. Sred. š. v Gor. je zaključil z maturo (1946) in postal gradbeni tehnik. V NOB se je vključil sept. 1943 in se boril večinoma v Briško-Beneškem odredu. Po vojni je delal v KLO Neblo in po priključitvi večine cone A STO k Jsl se je zaposlil v gradbenem podjetju Zidgrad. Sodeloval je pri izgradnji briškega vodovoda (1954) in pri izdelavi ceste Kozbana-Brdice. Kasneje je prevzel vodstvo Zidgrada. 1. apr. 1951 je prišlo do združitve tega podjetja s podjetjem Soča in tedaj je postal tehn. dir. novega podjetja SGP Gorica. V njegovem okviru je sodeloval pri gradnji večine večjih tovarn na Goriškem. Sodelovali so tudi pri izgradnji Nove Gor. 1966 je postal dir. SGP Gorica in opravljal to funkcijo do 1974. Od tedaj naprej je bil komercialni dir. Ob potresu

(1976) je vodil izgradnjo 100 montažnih hiš v Beneški Slov. in Reziji. Upokojil se je 1978. Po upokojitvi je pričel na iniciativo SKGZ delati v gradb. podjetjih v Cedadu in Gorici.

Prim.: Osebni podatki; Koješko 2, 1036.

Stres

ŠKOLČ Jože, politik, r. 19. avg. 1960 v Breginju, živi v Lj. Oče Jožef, mati Rozalija Jazbec. Osn. š. v Kobaridu, gimn. v Tolminu. Na FSPN je diplomiral z nalogo *Proletarski internacionalizem, vprašanja odnosov med socialističnimi državami*. Od dec. 1984 je poklicni funkcionar RK ZSMS, bil je dvakrat izvoljen za člana njenega predsedstva; delal je na področju mladinskega prostovoljnega dela. Po vojaškem roku (1987-88) je bil izvoljen za preds. RK ZSMS, prav v času, ko je bila slov. javnost vznemirjena zaradi lj. procesa proti četverici in zaradi predlaganih dopolnil k ustavi Jsl. Od pričetka opravljanja svojega mandata je Š. imel vrsto javnih nastopov (javne tribune, predavanja, TV nastopi, časopisni članki), s katerimi je potrjeval privrženost slov. mladinske organizacije gibanju, ki naj bi reformiralo slov. in jsl. družbo.

Prim.: Osebni podatki (pismo 15. dec. 1988); 7 dni 24. nov. 1988, št. 47/48, 8-10; Delo 19. dec. 1988.

B. Mar.

ŠKRABAR Stane (part. ime Braškar), časnikar, urednik, družbenopolit. delavec, r. 17. mar. 1910 v Kranjski Gori. Oče Franc, veletrgovec in kmet, mati Ivanka Kranjc. Družina se je preselila v Višnjo Goro, mešč. š. in trg. akad. je obiskoval v Lj. Maturiral je šele 1933, ker je oče obubožal in je Š. moral prekiniti šolanje ter sam skrbeti zase in za mater. Tedaj je pričel delati v raznih organizacijah, predvsem v Zvezi kmečkih fantov in deklet (tajn.). Zaposlen je bil kot uprav. zadruga Narodna prosveta (1934-36) ter uradnik Poštne hranilnice (1936-42). V NOB je sodeloval od 1941, od 1942 v Tomšičevi brigadi, se udeležil pohoda XIV. divizije na Štajersko, bil večkrat ranjen, nato vodja oddelka za politično delo pri štabu IV. operativne cone ter vodja enakega oddelka pri bazi glavnega štaba NOV in POS v Biogradu na morju, kjer je skrbel za tisk part. publikacij za prekomorske brigade in za Sjo (1945). Po osvoboditvi je najprej delal v ured. Ljudske pravice kot šef reporterjev in tehnični ur. Konec 1945 je postal član vojne misije FLRJ v Berlinu (ataše za

tisk), kjer je ostal do 1948, nato delal v Bgdu v ured. Narodne armije (1948-51), nato v ured. Tovariša, katerega ured. je prevzel za C. Komačem. 1955 je bil direktor Ljubljanskega dnevnika, nato pa je v Kopru formiral in vodil Prim. tisk, ki je združeval založbo Lipa, tiskarno Jadran, časopis Slovenski Jadran ter druge dejavnosti, š. pa je podjetje vodil do upokojitve (1957-66). Ves čas po vojni in tudi po upokojitvi je opravljal vrsto funkcij v strok. društvihih časnikarjev, v polit. organizacijah ter sredstvih javnega obveščanja. Med drugim je bil preds. Društva novinarjev Sje, član uprav. odb. Zveze novinarjev Jsle, član in preds. okraj. sveta za kult. in prosv., član enakega republ. sveta, preds. skupščine obalne samoupravne stanovanjske skupnosti. - S svojim delom je v veliki meri vplival na kadrovsko in vsebinsko podobo časnikarstva na Koprskem pa tudi v širšem slov. prostoru, napisal pa je tudi številne članke, komentarje, reportaže zlasti v LdP, Tov, LDK, SlovJ, PrimN, Narodni armiji, pa tudi v part. glasilih Tomšičev glas, Glas svobode, Nova beseda, part. Toti list. V part. in v prvih povojnih letih po osvoboditvi je napisal tudi več brošur. Z Jož. Petkom je soavtor fotomonografije *S štirinajsto divizijo*, ki je izšla v več jezikih (četrti izdaja 1979). - Prejel je zlato plaketo Toneta Tomšiča za življenjsko časnikarsko delo, srebrno priznanje OF, part. spomenico 1941 ter več drugih visokih drž. odlikovanj. - Živi v Kopru.

Prim.: Osební podatki; članki v dnevnem časopisu ob življenjskih jubilejih.

Jan

ŠKRABEC Stanislav (krstno ime Anton), jezikoslovec in nabožni pisec, redovnik, r. 7. jan. 1844 v Hrovači pri Ribnici, u. 6. okt. 1918 v Lj. Oče Anton, kmet, mati Marija Zobec. V družini se je rodilo sedem otrok, Anton kot prvorojenec. Osn. š. v Ribnici, gimn. v Lj. (1856-63). Avg. 1863 je stopil v franč. samostan v Lj. in nato opravil noviciat na Trsatu. Bogosl. je študiral v franč. samostanu na Kostanjevici pri Gor. (1864-66) in v Lj. (1866-68). 1866 je napravil redovne obljube, leto kasneje je bil posvečen v duhovnika. Od 1868-70 je poučeval gršč., nem. in slov. na franč. gimn. v Novem mestu. Ko je gimn. prevzela država, je zgubil službo, ker zanjo ni imel predpisanih pogojev. Predstojniki so ga nato poslali študirat klas. in slov. filologijo na graško U. V Gradcu je š. 1876 opravil prof. izpit. Že pred

tem (1873) je začel poučevati na dvorazr. redov. in zahtevnega, a dobrosrčnega prof. Na Kostačasa je poučeval tudi v redovni bogoslovnici. Predstojniki in dijaki so ga cenili kot vestnega in zahtevnega, a dobrosrčnega prof. Na Kostanjevici je š. preživel nad 42 plodnih let. Ves prosti čas je posvetil jezikoslovju. Celih 36 let je urejal mesečnik *Cvetje z vrtov sv. Frančiška* in zanj tudi sam veliko pisal. Za svoj denar je kupoval drage knjige, pa tudi priznani jezikoslovci so mu od vsepovsod pošiljali svoje knjige v dar ali oceno. Po njegovi zaslugi je samostanska knjižnica znatno obogatela. Nekaj časa je bil š. ravn. redovne gimn., od 1890 do 1892 je bil definitor, od 1892 do 1895 kustos province. 1908 ga je nadškof F. B. Sedej imenoval za cenzorja knjig in spisov v gor. nadškofiji, 1913 pa za njenega konzistorialnega svetnika. Ko je začela it. vojska obstreljevati Gor., je bil prisiljen 28. nov. 1915 zapustiti Kostanjevico in vso bogato knjižnico. Z nekaterimi sobraty se je zatekel v Lj. in tu kljub zrahljanemu zdravju do zadnjega dopolnjeval in urejal svoje jezikoslovne spise, ki so potem izšli pri Leonovi družbi. - Š. se je že v dijaških letih in v bogoslovju zanimal za jezikoslovje in se sam učil rušč., med noviciatom na Trsatu pa hrv. V univerzitetnem študiju je dosegel odlične uspehe. Zbudil je pozornost z razpravo *O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi*, obj. 1870 v *Izvestju novomeške gimn.* O slov. naglasu je kasneje še večkrat pisal. 1878 je objavil nekaj prispevkov o pravopisu v gor. Soči, od 1880 pa je objavljial v mesečniku *Cvetje z vrtov sv. Frančiška*, ki je med jezikoslovci doma in po svetu znan prav po njegovih na platnicah objavljenih jezikoslovnih razpravah. - V SBL III, 641-48 je J. Toporišič zelo natančno prikazal mnogovrstno š-evo jezikovno delo, in sicer njegovo glasoslovje, oblikoslovje, pravopis, skladnjo in stilistiko. Pri glasoslovju opozarja na š-evo razpravljanje o slov. vokalizmu s stališča narečij in zgod. slov. jezika. V zvezi s konzonantizmom je š. posebej obdelal razne vrste soglasnika l. Pri oblikoslovju je natančno obravnaval sklanjatve, pri zaimkih je raziskoval njihov nastanek in vokalizem, pri glagolu je prvi obdelal kratki nedoločnik in veliko pisal o rabi glagolskih oblik. Š-evo pravopisno načelo je bilo zgodovinsko fonetično, zato je pravopis uravnaval po izreki določene dobe. Knjižni jezik naj

bi pisali tako, kot se je govorilo na Kranjskem v 16. stol. Kar je bilo pozneje sprejeto v knjižni jezik, naj bi se pisalo tako, kakor bi se bilo govorilo v jeziku 16. stol. V skladnji je Š. obravnaval predvsem stavčni poudarek in besedni red. Kar zadeva na pol vikanje (ste bil), je imel za italijanizem, kar v resnici je. V okviru stilistike je razpravljal o zvrsteh jezika, in sicer pogovornega, pretirano knjižnega in parlamentarnega. Prepričan je bil, da je prava knjižna izreka naše knjižne slovenščine »prav ta, ki se sliši v neprisiljenem govorjenju izobraženih Slovencev v zasebnem občevarju«. O tujkah je menil, da so nepotrebne, in jih je zato preganjal. Sploh je zavračal vse, kar je v slov. jeziku neorganskega. Š. je razpravljal tudi o slov. metriki. Pomembno je njegovo stališče do Brižinskih spomenikov. Proti teorijam nekaterih filologov, zlasti slovanskih, je zagovarjal njihovo slovenkost in to dokazoval s prepričljivimi jezikoslovnimi argumenti iz glasoslovja in oblikoslovja. Posebno poglavje v celotnem Š-evem delu so kritike in polemike. Pri ocenjevanju del z leposlovno in nabožno vsebino je upošteval v glavnem njihove jezikovne pomanjkljivosti, o njihovi liter. in npravstveni vrednosti je govoril le nasplošno. Zavračal je tujo jezikovno navlako v slov. knjižnem jeziku zlasti 19. stol. in opozarjal na značilnosti preproste slov. govornice. Večkrat se je lotil slovenščine v listih in časopisih. Tako je npr. dvomil o pravilnosti naslova Rimski katolik, češ da izraza katolik naše ljudstvo ne uporablja in ga najbrž niti ne pozna, zato bi bil izdajatelj A. Mahnič po njegovem mnenju bolje storil, ko bi bil izbral obliko katoličan. Tudi ko je poročal o delih domačih in tujih jezikoslovcev, jih je navadno predstavil nasplošno, podrobneje pa je obravnaval stvari, ki so se mu zdele pomanjkljive ali napačno prikazane. Tako so se njegove ocene pogosto razvile v samostojne razprave. V zvezi s Š-evimi kritikami in polemikami Toporišič ugotavlja, da je bila Š-u največja vrednota resnica in da so ga neresnica, napačna podmena ali celo potvorba prizadevale v najgloblje bistvo, zato se je neutrudno bojeval proti njim. To so mu mnogi zamerali. Drugače pa je bilo z res velikimi duhovi (Baudouin de Courtenay, Štrekelj idr.), ki so kot taki sprejemali tudi Š-eve kritične pripombe, kadar jih je podkrepil s prepričljivimi dokazi. 1983 je R. Lenček v *Slovene Studies* objavil del

korespondence med Š. in J. Baudouinom de Courtenayem. - Š-evo jezikoslovno znanje je bilo obsežno in temeljito. Nastopil je v času, ko je postala podoba slov. jezika nejasna in neenotna (druga pol. 19. stol.). Pod hudim nem. pritiskom so nekateri, tudi v nestvarni vseslovanski perspektivi, prevzemali besede iz slovanskih jezikov, ali pa so se kakor Levstik zgledovali po stari cerkveni slovanščini. Š. si je prizadeval, da bi določil slovenščini pravo izreko in njej primerno pisavo. »Pravilo pravopisu ni etimologija, temuč izreka,« je napisal v Cvetju (1, 2). »Mi skušamo namreč jezik pisati, kakeršen je, ne pa, kakeršen bi po vkrepanju učenih jezikoslovcev imel biti, ali kakeršen je mogoče da res bil nekdaj v svoji predliteraturni dobi« (2, 6) in »ker mi ne pišemo stare slovanščine, zato se mi zdi, da imamo pisati tako, kakor se beseda izgovarja v novi slovenščini, in sicer v njeni zgodovinski dobi. Trubar nam je mejnik, ki čezenj ne smemo nazaj...« (2, 7). Za knjižni jezik naj bo zato merodajno to, kar je od začetka 16. stol. značilno za glavna slov. narečja. Ker je bil Š. mnenja, da slov. jezikoslovje ni namenjeno samo kakemu jezikoslovcu, temveč vsakemu izobraženemu Slovincu, ki hoče svoj jezik v resnici znati in poznati, je pisal svoje razprave na razumljiv in največkrat poljuden način. Sam je bil vseskozi vnet zagovornik materinega jezika. Prepričan je bil, da Slovenci sebe in svoj jezik premalo cenijo. Ta lastnost jim ne da priti do veljave in moči ter jih bo tudi pokopala, če se je o pravem času ne znebijo. Njegove tehtne misli o materinščini, raztresene tu in tam, pričajo o njegovi zavzetosti za ohranitev čiste materine govornice. V svojem prizadevanju za uvedbo slovenščine v bogoslužje je bil Š. nekaj predhodnik novih pokoncilskih časov. V Cvetju iz 1884 se pod naslovom *Opombe glede obrednika tretjega reda* sprašuje, ali se sme rabiti slov. obrednik brez posebnega dovoljenja iz Rima, in na to odgovarja, da se ne le sme, ampak se pravzaprav tudi mora, kjer je to mogoče. Pri tem se nanaša predvsem na daljše obredne molitve za tretjerednike. Ker naši ljudje ne razumejo lat., tudi ne vedo, kaj izgovarjajo. Zato se mu zdi nesmiselno, da bi se mučili z dolgimi lat. besedili. Kar je namenjeno ljudstvu in skupni molitvi z njim, naj bo razumljivo in domače. Ob spominu na sv. Metoda se Š. zavzema tudi za to, da bi se sv. maša vsaj na dan tisočletnice

njegove smrti po vsem Slovenskem smela peti po slov. To bi bil »korak proti blestečemu cilju, ki sta nam ga pred tisoč in toliko leti postavila sveta brata Ciril in Metod«. - 1920 je v Cvetju izšel prispevek z naslovom *Za obletnico smrti p. Stanislava Škrabca*, v katerem se ne podpisani sobrat spominja Š-evega življenja in dela. Sklicujoč se na Cvetje iz 1884 omenja, da so Š. nasprotniki tožili pri gor. nadškofu, češ da hoče odpraviti lat. jezik in da se upira cerkvenim predpisom. Nadškof (Alojzij Zorn) ni nastopil proti njemu, saj je bil prepričan o pravilnosti Š-evega ravnanja. Obtožba, da Š. zahteva za službo božjo slovanski jezik, je šla nato v Rim. Ni znano, kaj je Vatikan odgovoril, piše članek samo, da so p. Stanislava strogo posvarili. On je krivico molče prenašal ter ostal »ponižen in pokoren sin sv. Cerkve«. O slovenščini kot bogoslužnem jeziku je Š. pisal že v treh letnikih Cvetja pred 1884 in še v šestih pozneje, do 1903, tudi po več člankov letno. Njegovi pogledi so sprožili ostre polemike. Napadal ga je zlasti J. Borovski v CG. Š. je lat. v bogoslužju resda nasprotoval, drugače pa je klasične jezike cenil, o njih pisal, iz njih tudi kaj prevedel. V Cvetju 1904 je npr. razpravljal o raznih vidikih lat. izgovarjave. - Zraven jezikoslovnega dela je pomembna tudi Š-eva ured. in pisat. dejavnost. V času njegovega urednikovanja, tj. do 1915, je Cvetje izhajalo v Gor. (1916-19 v Kamniku, 1920-43 v Lj.) in uspešno opravljalo svojo versko-vzgojno nalogo. Iz podnaslova je razvidno, da je bilo namenjeno vernemu slov. ljudstvu, zlasti udom tretjega reda sv. Frančiška. Š. je desetletja jezikovno in po potrebi tudi vsebinsko popravljal rokopise. Sam je za Cvetje napisal vrsto nabožnih in poljudnoznanstvenih spisov, verskih in drugih člankov, pa tudi ocen nabožnih in leposlovnih knjig. Med njegove poljudnoznanstvene spise sodijo: *Goriška nadškofija in cerkvena okrajina Ilirskega kraljestva, Spoznavajmo se in Povesti iz življenja sv. Frančiška*. Širšo tematiko vsebujeta razpravi *Načert berzopisne abecede za slovenske in druge glavne evropske jezike* in *Eulalia* o Škrabčevem umetnem jeziku. Š. je namreč preučeval stenografijo in mednarodne umetne jezike ter za oboje izdelal svojo varianto. Brzopis je zasnoval na podlagi svojega glasoslovnega znanja in raznih stenografskih sistemov. S t.i. eulalio je hotel ustvariti jezik, ki bi ne bil babilonska mešanica, temveč

pravi kult. jezik. Po njegovem mnenju so namreč tovrstni jeziki, kot npr. esperanto, trdi, težki in zmrcvarjeni. Svojega je imenoval eulalia. - Iz maloštevilnih življenjepisov je razvidno, da je bil Š. kot redovnik in duhovnik enako vesten in zgleden kakor pri svojem jezikoslovnem delu, v življenju pa skromen in preprost. »Skoraj nepojmljivo je, kako se je mogel v tako majhnih razmerah razviti v tako velikega učenjaka. V svoji celici je bil bolje poučen o vsem znanstvenem in duševnem gibanju po Evropi kakor marsikateri znanstvenik v najbolj živahnem svetovnem središču. Bil je najmodernejši slov. jezikoslovec svoje dobe in velik reformator. To je dosegel le, ker je bil izviren, krepak in pobuden človek, ki se ni uklonil malenkostnim razmeram, v katerih je živel, in ne javnemu mnenju, ki ga dolgo let ni moglo doumeti« (A. Breznik). 1920 so na Š-evi rojstni hiši odkrili ploščo z doprsnim reliefom, ki ga je izdelal France Kralj. Na pobudo Kluba starih goriških študentov so 1970 na Kostanjevici ob vhodnih samostanskih vratih postavili spominsko ploščo. Na Kostanjevici je tudi Škrabčeva ulica. Ze pred vojno je bila po Š-u poimenovana ulica pod Rožnikom v Lj.

Prim.: SBL III, 648 in tam navedena liter.; Frančiškanski provincialni arhiv v Lj., *Acta Congregationis*, 20. avg. 1890; *Acta Capituli Provincialis*, 10. avg. 1892; Cvetje 1920, 3-10; J. Toporišič, *Zivljenje in jezikoslovno delo o. S. Škrabca* (z bibliogr.), SR 18, 1970, 179-217; Isti, *S. Škrabec v boju za slov. bogoslužni jezik*, SR 34, 1986, 1-24; Isti, O. S. Škrabec, *Portreti*, razgledi, presoje, Lj. 1987, 69-96; Isti, prav tam, *Škrabec in naše pravorečje*, 284-88; M. Mate, *Slovenščina je eden izmed najlepših jezikov na svetu* - Ob 50-letnici smrti velikega jezikoslovca S. Škrabca (s slikami), *Dolenjski razgledi* 1969; L. Zorzut, *Odkritje spominske plošče jezikoslovca p. S. Škrabcu*, Sreč 1970, 23/24, 64-64; Gč, S. Škrabec, *slov. jezikoslovec*, PDK 1970, št. 117; M(aks) K(omac), *Jezikoslovec pater St. Škrabec* (s sl.), KolGMD 1971, 147-49; L. Zorzut, *Jezikoslovec p. S. Škrabec spet med nami* - Ob odkritju spominskega znamenja na Kostanjevici pri Gor. (s sl.), KolMD 1971, Celje 1970, 129-131; K. Gantar, *Nekaj misli o pisavi antičnih imen in strokovnih izrazov*, Arheol. vestnik 1979, 551; Isti, *Zbornik društva slov. književnih prevajalcev*, Lj. 1982, 25-26; P. S. Škrabec, *Družina* 18. nov. 1979; R. L. Lenček, *From the correspondence between S. Škrabec and Jan Baudouin de Courtenay*, *Slovene Studies* 1983, 165-188; A. Breznik, O. S. Škrabec, *Jezikoslovne razprave*, izbr. in ured. J. Toporišič, Lj. 1982, 412-21; I. Andoljšek, *Ob 70-letnici smrti S. Škrabca*, Mo-

horjev kol. 1989, Celje, 51-54; M. Breclj, Frančiškanski samostan Kostanjevica v Novi Gorici, N. Gor. 1989, 10, 11, 23 s sl., 30.

L. B.

SKRAP Milko, prosvetni delavec in organizator, r. 24. apr. 1910 pri Sv. Ivanu v Trstu, u. 4. febr. 1978 tam. Oče Franc, tovarniški delavec, mati Ana Šajina. 4 razr. osn. š. je dovršil pri Sv. Ivanu, ostale štiri in dvoletno trg. š. na šoli CMD pri Sv. Jakobu v Trstu. Zaposlil se je v odv. pisarni dr. Godine v Trstu in tu ostal do 30. apr. 1930, ko je zaradi preganjanja zbežal v Lj. Delal je pri podjetju Rude in kovine (do mar. 1935), nato pri Glasu naroda, pri Motorolu v Mrbu, od jan. 1937 pri Oleum v Lj. Dne 20. okt. 1941 so ga It. zaprli in obsodili zavoljo dezerterstva na leto dni pogojno in poslali k vojakom v Arezzo. Konec 1942 so ga ponovno zaprli »zaradi prevratniškega delovanja med vojak« in postavili pred sodišče v La Spezii. Ker je bil iz Ljubljanske pokrajine, so ga izpustili, toda 27. jul. 1943 so ga z vso družino zaprli, ker so odkrili v njihovi hiši bunker OF. Obsodili so ga na 4 leta zaporu in ga poslali v ječo v Koper, Trst, Benetke in Parmo. Dec. 1943 so ga Nemci odpeljali na prisilno delo v Rheinhausen v Porurju, od tu je s ponarejenimi dokumenti zbežal k sorodnikom v Belgijo. Povezal se je s tamkajšnjim odporniškim gibanjem, odšel po vojni v zbirno taborišče jsl. internirancev ter se 1. avg. 1945 z njimi vrnil v Lj. Tu se je zaposlil pri Petrolu, že okt. pa so ga prestavili k Jugopetrolu v Trst, kjer je prevzemal pošiljke tekočih goriv od UNNRE za Jslo. Konec 1946 je prevzel center za tisk (sedanje ZTT), kmalu pa so ga poslali v Koper, kjer je vodil Istra-benz. 1948 je bil v Lj. referent za tokoča goriva pri direkciji ministrstva za promet slov. vlade. Po kominformu (28. jun. 1948) se je vrnil v Trst in bil nameščen pri raznih podjetjih (Inforit, IRET idr.) do bolezni, zaradi katere je šel 1957 v pokoj. - Š. se je že kot dijak posvetil organiziranju mladinskih in športnih društev na Tržaškem, zlasti je bil delaven pri Sv. Ivanu, kjer je bil tajn., potem odb. ali revizor. Svoje tedanje življenje, društva in njihovo delovanje je popisal v knjigi *Uporna mladina*, ki so jo izdali v Kosovelovi knjižnici člani nekdanjih mladinskih društev (Trst 1971), zameetek pa je izšel v PDK pod naslovom: M. Šajinov, »Cvetočih lic...« Iz delovanja mladinskih društev v Trstu pred štiride-

setimi leti (9. jan. - 19. mar. 1965 - 34 nadaljevanj). V Lj. je bil med ustanovitelji emigrantskega društva Tabor (ust. 18. apr. 1931) in med pobudniki zgraditve doma, v katerem so se emigranti zbirali in prenočevali. Š. je bil preds. pravljalnega odb., nato prvi tajn. društva. Po vojni je bil med soustanovitelji PD Slavko Škamperle pri Sv. Ivanu (1946) in dolgoletni preds. Bil je tajn. in preds. GlasbM in v glavnem odb. SPZ. Pisal je članke v emigrantsko glasilo Istra v Zgbu, PDK, JKol, sodeloval je pri knjig *Roman Pahor, pobudnik mladinskega gibanja* (Trst 1967). Leta 1977 je izdal *Dnevnik iz fašističnih zaporov* skupaj s *Spominsko knjigo političnih zapornikov v parmski ječi*. Dnevnik je pisal v ječi od 8. avg. do 12. nov. 1943 in v njem razkril trpljenje in nečloveške razmere v ječi, a tudi pogum in optimizem. Ker je znal it., je bil nekak zastopnik zapornikov, jih neustrašeno zagovarjal, organiziral gladovne stavke in dosegel, da so jim razmere izboljšali. Enako je nadaljeval pod nem. upravo. Bil je velik demokrat in poštenjak, zato so ga vsi spoštovali. Tudi Dnevnik je izhajal najprej v PDK (od 26. maja do 27. jun. 1963).

Prim.: Družinski podatki; L. Abram, Povojno kulturno delovanje svetoivanskega društva, Slov. čitalnica pri Sv. Ivanu 1868-1968, Trst 1968, 56, 58-59, 62, 64-65, 70; D. Pahor, Mladi rodovi - kovači bodočnosti, Prosv. zbornik 1868-1968, Trst 1968, 217-20; j.k.(Koren), M. Š. šestdesetletnik, PDK 24. apr. 1970 s sl.; L. Abram, M. Š., Uporna mladina, Dan I, 1971, št. 1, 27; Ž. Gruđen, Mladinska razmišljanja o Uporni mladini, Dan I, 1971, št. 1, 27; Odprto pismo M. Š-u, Zaliv 1971, 30-31, 281-82; fj(Jeza), Uporna mladina, NL 11. jun. 1971, 6-7; L. Božič, Po primor. emigrantskih kolovozih, PDK 9. jul. - 12. avg. 1976; Kacinova, 1921-1928, 14, 452; življenjepis in sl. v knjigi Dnevnik iz fašističnih zaporov, Trst 1977; J. Koren, M. Š., PDK 5. febr. 1978 s sl.; Jevnikar, Zam. lit., M(Trst) 1978, 66-67; Lj. Jakše, »Parmaska kartuzija«, NRazgl 9. jun. 1978, 329; M. Jevnikar, M. Š., KolGMD 1979, 102.

Jem.

SKRBEC Andrej, organizator, urednik in kult. delavec med primorskimi izseljenci v Argentini, r. 20. nov. 1900 v kmečki družini v Rihemberku (Branik), u. 19. febr. 1974 v Buenos Airesu (Arg.). Osn. š. v domači vasi, trg. š. v Lj. (1921, 1922), nato v službi v domači zadruzi. Zaradi polit. razmer na Prim. je odšel kot toliko drugih sept. 1928 v Argentino in se naselil v Buenos Airesu. Takoj se je vključil v delo na vseh področjih, kjer je šlo za skupnost, napredek in kulturo slov. naselbine v Argentini, posebno prim. roja-

kov. Še več je napravil zanje, ko je dobil službo v Holandski banki v Bs. Airesu in postal načelnik Jsl. odseka v banki. Tedaj je bil v stalnem stiku z rojaki, jim svetoval in pomagal. Bil je med ustanovitelji Slov. prosv. društva I (15. jun. 1929) na Paternalu v Bs. Airesu, kjer je bilo največ Slov. V društvu je bil večkrat preds. in odbornik, sodeloval pa je tudi v pev. zboru in pri igrah. Društvo je izdajalo *Slovenski tednik* (od 6. apr. 1929 do 26. dec. 1936), v katerem je Š. živahno sodeloval. List se je 7. jan. 1937 združil s tednikom *Novi list* (1933-36) v *Slovenski list* (do 10. sept. 1946). Tudi vanj je pisal. - Z I. Kacinom sta priredila *Slov. izseljenski koledar za Južno Ameriko 1937*; izdalo in založilo Slov. prosv. društvo I, Buenos Aires 1937, 163 str. Š. je v njem priobčil razpravo *Kult. pregled in gosp. razvoj Slovencev v Južni Ameriki* (str. 45-54). V njej je jasno in izčrpno podal ves razvoj. Sledil je *Letopis južnoameriških Slovencev za leto 1941*, *Koledar*, *Letnik II*, uredil And. Škrbec, samozaložba, Buenos Aires 1941, 192 str. V njem je sodelovala vrsta izseljencev: Fr. Kovač, Ant. Podlogar, David Doktorič, Janez Hladnik, Ciril Kren, Viktor Kjuder, Lino Legiša iz Lj. idr. Š. je dal *Letopisu* »splošen značaj«, zato poroča o delovanju vseh društev in življenju Slov. v drugih južnoamer. državah, prinaša praktične sestavke, pesmi, prozo, oglase in sporočila. - 21. avg. 1938 sta se združili društvi Slov. prosv. društvo I in Tabor v Slovenski dom in Š. je nadaljeval z delom. Ko je šlo po vojni za usodo Gorice in Trsta, so 12. jun. 1945 ustanovili v Bs. Airesu Odbor za jsl. Primorje in Š. je bil njegov tajn. Svetovno javnost so seznanjali s Slov. Prim., Istro in Trstom, kdo živi na tej zemlji in komu pripada. Skoraj dve leti so imeli redne tedenske sestanke in razvili široko dejavnost. Zbrali so 10.000 podpisov Primorcev in jih poslali 31. jan. 1946 na konferenco zun. ministrov v London. Prirejali so shode in zborovanja, pošiljali brzojavke in razširili delo še na Urugvaj in Brazilijo. Š. se je od 1950 še bolj posvetil časnikarstvu. Tega leta je s sodelavci, med katerimi je bil tudi Ciril Kren, ustanovil in urejal časopis *Nova domovina* (od 30. avg. 1950 do jun. 1957), ki se je 24. jun. 1957 spremenila v *Lipo* (do 21. dec. 1966). To je prvi dve leti urejal Jos. Švagelj, za njim Š. 1957 je bil kot bančni uradnik upokojen, potem je z Iv. Kovačičem odprl potovalno pisarno. Kot gosp. usmerjen človek je vedno pro-

pagiral idejo združništva, v kateri je videl tudi rešitev za slov. izseljence. Š. je 46 let življenja v Arg. nesebično in nepretrgano posvetil svojim rojakom.

Prim.: Lipa 20. sept. 1966; J. Bajec, Razvoj slov. izselj. časnikarstva v Evr., Juž. Amer. in Kanadi, SIK 1969, 319-20; posebni odtis iz SIK 1969, 33 življenjepis s sl.; Fr. Kurinčič, Na tej in na oni strani oceana, Lj. 1981, 233-37 in pass.; lastni arhiv.

C. K.

ŠKRINJAR Albin, prof. in svetopisemski strokovnjak, r. 13. sept. 1896 v Sežani, u. 31. jul. 1988 v Zgbu in tam pokopan. Oče Mihael, obrtnik, mati Frančiška Kjuder. Po osn. š. v Sežani (šest let) je obiskoval 5 razr. drž. gimn. v Trstu (kot gojenec škof. konvikta). 1913 je odšel v 6. razr. v Gorico. Maturiral je kot jezuit v Kalksburgu pri Dunaju (v jezuitski noviciat je stopil na Dunaju 4. jan. 1914). Filoz. je študiral v Innsbrucku in v Sarajevu, teol. v Enghieniu v Belgiji, kjer je bil posvečen v duhovnika 26. avg. 1923, in na Bibličnem inštitutu v Rimu Sv. pismo (1925-28). Dosegel je doktorat iz filoz. in teol. ter licenciat iz Sv. pisma. Po končanih študijih je bil prof. Sv. pisma in orientalskih jezikov in tak je ostal do svojega emeritiranja 1979. Predaval je na bogosl. učilišču v Sarajevu (1928-44), od 1954 pa na Filozofsko-teološkem inštitutu Družbe Jezusove na Jordanovcu v Zgbu, vmes je bil v dušnem pastirstvu. V obeh mestih je opravljal tudi zdaj eno, zdaj drugo izmed sorodnih služb, prefekta bogoslovcev v Sarajevu, spirituala bogoslovcev in hišnega spirituala, mnogo let prefekta študijev, voditelja duhovnih vaj, spovednika. Leta 1944 in še po vojni je vojaštvo zasedlo večji del semenišča v Sarajevu, da predavanja niso bila mogoča. Vendar je ostal v Sarajevu še deset let. - Pater Avguštin Bea, rektor Bibličnega inštituta v Rimu in poznejši kardinal, si je leta in leta prizadeval, da bi prišel p. Škrinjar v Rim za prof. na Inštitut. Š. se je več let skrbno pripravljal na to univ. profesuro, a jsl. oblasti mu niso dale dovoljenja. - Š. je bil nadvse pridn človek in žilav znanst. delavec. Resno se je učil jezikov: latin., gršč., staroslovan., hebrej., aramejskega, sirskega, asirobabilonskega, sumerskega, arabskega. Od modernih jezikov je govoril slov., hrv., it., nem., franc. in angl. - Vse njegovo delo je bilo prežeto s spoštovanjem do božje besede, do cerkvenega učiteljstva in znanstvene avtoritete strok. predmetov. Vse življenje je delal na Hrv. in v Bosni. Bil je v službi Cerkve

pri Hrvatih, Hrv. mu je postala druga domovina, ki jo je z ljubeznijo posvojil. Večina njegovih del je napisana v hrv. jeziku. S svojimi številnimi prispevki je sodeloval v raznih znanstvenih revijah, tako: *Verbum Domini*, *Biblica*, *Vrhbosna*, *Zeitschrift für katolische Theologie*, *Bogoslovna smotra*, *Cerkev v svijetu*, *Obnovljeni život*, *Divus Thomas*. V Zgbu je 1958, 1959 objavil *Isus Krist*. Njegov lik, život i njegova nauka. Razmatranja za sve dane crkvene godine (3. zv. na ciklostil). V slov. jo je prevedel Jože Vovk: *Jezus Kristus*. Premišljevanja, Zal. Duhovne knjige, Trst 1962-63 (dve knjigi, prva 419 str., druga 479). 1975 je izšla v Zgbu njegova *Teologija sv. Ivana*. Svojim slušateljem je redno dajal skripta in v letih 1969-72 napisal nova.

Prim.: Osební podatki; SBL III, 648 in tam navedena liter.; Slov. jezuiti, Mrb., apr. 1981 (razgovor); okt. 1988 (oznaka ob smrti); BV 1976, 578; GlasSKA 1963, 15. apr. (Fr. Dolinar, ocena Jezusa Kristusa); Glas koncila, KatG in Družina avg. 1988 (ob smrti).

Škerl

ŠKRJANEC Ivan, referent nabave, komercialist, tigrovec, borec NOBJ, r. 30. okt. 1908 v Bazovici (Trst), živi v Izoli. Oče Ivan, delavec, mati Antonija Zagar. Osn. š. v Bazovici, šofer. izpit v Trstu, po begu ob vrnitvi iz Francije 1932 je v Lj. obnovil šofer. izpit in napravil trg. tečaj, se zaposlil kot trg. potnik do druge svet. vojne. Š. je bil do pobega doma v Bazovici zelo prizadeven kult. delavec in preds. MD Zarja. Po faš. prepovedi Mlad. društev 1927 ga je okt. istega leta Vekoslav Španger sprejel v ileg. protifaš. organ. Borba in Š. je že v okt. 1927 ustanovil v Bazovici aktivno trojko: Iv. Škrjanec, Vinko Glažar, Željko Grgič. Delali so po navodilih Franja Marušiča, vodje 3. srenje, ki je od Trga Garibaldi zavzemala Sv. Jakob, žavlje, Domjo, Lonjer, Katinaro in Bazovico. Propagandni material so dobivali od Marušiča. Iz Trsta v Bazovico sta ga prinašala predvsem St. Škrjanec in Željko Grgič, ki sta bila zaposlena v Trstu. V Bazovici so brali in širili antifaš. tisk, ne da bi vedeli za obstoj organiz., Srečko Ražem, pevodjov, Česnikov, Dreja Ražem Bobetov, Iv. Marc Filipov, Zorko Grgič Senčov, Iv. Križmančič Županov, Točnova Francka, Kovčočova Marija, Šubrov Jakob, Dreja Grgič Drečkov, njegova sestra Vera Grgič, Lowrenc Grgič Lovretov, Jože Marc Francov idr. Ileg. liter. je brala domala vsa Bazovica. Š. je imel zaupne sodelavce v Pa-

dričah, Gropadi, Trebčah, Avberju, Sežani in po drugih kraških vaseh s krogom sodelavcev, kamor jim je s kolesom nosil ileg. tisk. V več vaseh je ustanovil ileg. tajne celice. Večkrat je šel in prav tako Marušič, Bidovec in Miloš v Lokev, kjer je bil prizadeven sodelavec Jože Čok, ki je imel veliko sotrudnikov v okoliških vaseh. Š. se je udeleževal tajnih sestankov z vodji Borbe na Vremščici, Slavniku, v Rižani in v kraških vaseh, v katere so ob nedeljah prirejali masovne izlete mladine, a vodje Borbe so izlete izkoristili za sestanke s sodelavci po vaseh. V jeseni 1928 ponoči je bil sestanek vodij celic in organizatorjev Borbe v podzemeljski jami na Proseku. Gor. sta zastopala Albert Rejec in Tone Majnik. Vsi udeleženci so imeli maske. Enak sestanek vodij je bil 3. nov. 1929 ponoči v podzemeljski jami na Drašci nad Lonjerjem. Š. je ponoči z dogovorjenim glasom dobil oboroženo trojko v faš. uniformah (Zelen, Černač, Kuček) v gozdu pri Lipici in jih vodil v jamo na Drašco. Isti trije so ponoči v jan. 1930 prišli v faš. uniformah na Prosek in se sestali z vodji Borbe v hiši Vladim. Štoke na Kontovelu. Sestankov je bilo mnogo, največ v jami na pašniku Hudo leto. (Ta jama je s cesto zasuta.) Š. je tesno sodeloval s celico na Proseku (Vl. Štoka, Vek. Španger, T. Ukmar, Drago Rupel), s celico pri Sv. Ivanu (Fr. Zadnik, Ito Kolarič). Š. in Iv. Marc sta po naročilu Marušiča hotela zažgati šolo med Gropado in Padričami, a je nenadoma it. učitelj prižgal luč. Š., Marc in Glažar so ponoči čakali na vrhu klanca ceste Bazovica-Trst, da bi napadli faš. polit. tajn. Graziolija, ki bi se moral vračati z avtom iz Sežane, toda Grazioli se je vrnil po drugi cesti in napad je odpadel. Š. je po Marušičevem naročilu šel ponoči v Lipico, da bi zažgal vojaške hleve in senike, toda psi so alarmirali straže. Š. je bil med najbolj prizadevnimi in je izvršil druge napade na faš. Faš. policija je spomladi 1930 aretirala mnogo oseb. Fr. Zadnik, vodja celice pri Sv. Ivanu, je ponoči 11. apr. 1930 prišel v Bazovico, zbudil Š., Grgiča in Glažarja in vsi štirje so takoj ob treh zjutraj zapustili Bazovico. Ob 6. uri jih je v Bazovici iskala faš. policija. Čez Brkine so dospeli k Jož. Vadjalu v Zagorje, prenočili na seniku in zjutraj zgodaj dospeli v Pivške gozdove, kjer so prenočili. Zaupali so se kmetu Gorjancu iz Palčja, prenočili pri njem, naslednji dan jih je čez Javornike vo-

dil v Jslo. Na Rakeku jim je obmejni komisar Marinkovič povedal, da so že dobili it. tiralico z zahtevo, naj jih vrnejo v It., zato jih je skril. Dal je vsakemu 500 din. Skrivali so se v Lj., nato bili poslani k emigrantski organiz. Istra v Zgb. Tu so jih spet skrivali in poslali v Bgd, kjer so jih skrili v neko klet brez stranišča in niso smeli hoditi po mestu. Da bi se rešili, so najeli voznika do Zemuna. Ta jih je dal v hlev h konjem. Morali so se vrniti v Bgd. Dobili so spremstvo »študenta«, ki jih je spremljal do Lj., nato do Mrba. Dovoljenja za bivanje jim niso izdali, pokazali so jim pot, kod naj gredo v Avstrijo. V Gradcu so jih aretirali, a so jih izpustili. Z vlakom so se odpeljali in dve postaji pred avstr.-nem. mejo izstopili in pešačili. Obmejni komisar jim je pokazal most, po katerem so šli čez reko Salzach v Nemčijo. Spet so se vozili in dve postaji pred švicar. mejo izstopili iz vlaka. Prenočili so na prostem v kupih sena. Zjutraj so med močno ploho šli v gostilno v Lörachu, kjer so jih aretirali. Bili so brez dokumentov. Na policiji so povedali, da so Slov. na begu iz It., namenjeni v Francijo. Čez griče so dospeli v Basel, kjer so jih it. socialisti lepo sprejeli in poskrbeli, da so brez ovir dospeli v Pariz. Tu so se srečali s T. Ukmarjem s Proseka in T. Černačem in drugimi Slov. It. soc. stranka jim je preskrbela delo in bivališče. Zadnik, Grgič in Glažar so se kmalu vrnili v Jslo. Š. se je kot it. emigrant pod imenom Ivan Popovič vpisal v It. soc. stranko in deloval v it. emigr. krožkih. Postal je sumljiv franc. polic., zato je odšel v Nantes. Tu so mu it. soc. prekrbeli delo v tovarni testenin. Zbiral je Slov. in jim tolmačil faš. zatiranje prim. Slov. Na kongresu It. soc. stranke je govoril o zatiranju Slov. v It. in da morajo biti Slov. osvobodjeni po padcu fašizma. Na zahtevo je povedal svoje ime udeležencem kongresa in ti so ga prijavili franc. policiji. Ta ga je iskala pod imenom Ivan Popovič. Izdala je ukaz, da mora zapustiti Francijo v 24 urah. Š. je bil brez sredstev in se je skrival v drvarnici franc. sindikalistov. Iskal je pomoč pri jsl. konzulatu v Metz, dal ime Iv. Marija Čoka v Beogradu, ta ga je priporočil in konzul mu je izdal prepustnico za Jslo. Prim. izseljenci v Slov. so zbrali in mu poslali denar za potovanje. Ob prihodu na Jesenice so ga orožniki uklenili. Bil je kmalu izpuščen. Zaposlil se je pri gradnji nebotičnika v Lj., nato kot

trg. potnik. Ob it. okupaciji Lj. ga je faš. polic. iskala. Sodeloval je v OF. Umaknil se je polic. v predmestje h kmetom, nato v Škofjo Loko in delal za OF. Ovađuh ga je prijavil Gestapu, bil je aretiran 13. jan. 1944, zaprt in mučen v zaporih v Begunjah 3 mes. in poslan v Mautausen. 5. maja 1945 je bil osvobojen in po 15 letih se je vrnil v Bazovico. Po 3 mes. je odšel v Lj., pridobil jsl. državljanstvo, bil do 1950 zaposlen kot referent nabave pri Direkciji za les. ind. SR Sje v Lj., nato do 1955 nabavni referent pri les. ind. Javor na Pivki. Poslej je bil do upokojitve 1963 v Izoli pri gradb. podjetju Gradbenik nabav. ref. in komercialist. Š. je poleg rednega dela opravljal dolžnosti preds. v nešteti sind. organiz. v Lj., Pivki in Izoli; v teh mestih je bil tudi tajn. osn. organiz. ZK, delal v organih delavskega samouprav., bil član raznih komisij pri občini. odb. v Postojni in v Izoli ter v Izoli eno mandatno dobo preds. občinskega sindikal. sveta. Š. je delal, kjerkoli je bil, na kult. področju. V Lj. je sodeloval v pev. društvu Grafika, v pev. društvu Tabor, soustanovitelj in istočasno preds. pev. društva Hugolin Sattner, pel v oktetu v Kranju, v Pivki je bil soustanovitelj pev. zbora in preds. PD Srečko Kosovel. V Izoli je ustanovil tri pev. zbore, zadnji pev. zbor Društva upokojencev, v katerem še vedno sodeluje in je častni preds. Š. je dobitnik 4 odlikovanj, dobil je tudi zlato značko Sindikata Slov. ter srebrno značko OF. V Izoli še aktivno sodeluje v KS in občini. ZZB.

Prim.: Vekosl. Španger, Bazoviški spomenik; Dr. Vjekoslav Bratulić, Ilegalne organizacije u Istri i Slov. Primorju; pripovedovanje Iv. Škrjanca, Vinka Glažarja, Željka Grgiča.

Rut.

ŠKRJANEC Stanko, tigrovec, borec NOB, r. 19. apr. 1906 v Bazovici pri Trstu. Oče Vincenc, mati Barbara Petaros. Osn. š. v Bazovici, obrt. ind. š. v Trstu, se izučil za mizarja, delal pri mizar-skem podjetniku Žerjalu v Rocolu, kjer je bil zelo aktiven v Mlad. društvih, zlasti v tambur. zboru in nogometu. Po faš. prepovedi MD 1927 je z vso vmeno delal v podtalni ileg. organiz. Borba. Že v MD in nato v ileg. protifaš. dejavnosti je bil intimen prijatelj Franja Marušiča, Ferda Bidovca in Zvonimira Miloša (ustreljeni v Bazovici), ki so bili glavni vodje Borbe, in z njimi tesno sodeloval v ileg. organizaciji. Področje njegove dejavnosti je bila 3. srenja, ki ji je načeloval Marušič in je obsegala področje

od Trga Garibaldi, Sv. Jakob, Žavlje, Domjo, Lonjer, Katinaro, Bazovico. 3. srenja je bila najbolj organizirana. Š. je v raznih akcijah izven 3. srenje sodeloval z Vek. Špangerjem, Bidovcem, Milošem, Loj. Žerjalom, Fr. Zadnikom in drugimi iz okolice Trsta. Udeleževal se je množičnih izletov, ki so jih vodje Borbe prirejali v kraške vasi, na hribe in drugam, da so krili ileg. dejavnost; bil je vpleten v mnoge akcije, od katerih je najbolj znan požig otroškega vrta v Lokvi 6. jan. 1930. Med vračanjem ob tednu v Bazovico je stalno prinašal ileg. tisk iz Trsta. Z Marušičem je nosil ekrazit s Krasa. Z vlakom sta se vozila do Štanjela, dalje sta pešačila in v nahrbtnike naložila strelivo. Š. je bil apr. 1930 aretiran, zasliševan in pretepen na trž. kvesturi, nato 8 dni zaprt v Coroneu in spet ostro zaslišan. Odločno je tajil in ovrget obtožbe, zato so ga izpustili. Odhitel je na stanovanje v Roccol, se odpravil in z vlakom odpotoval do Dornberka in dalje do Ajdovščine. Bežal je čez Črni Vrh in Novi Svet v Jslu. Živel je do vojne pri sestri in svaku Lozarju v predmestju Splita. Preživljal se je kot mizar s priložnostnim delom. It. tajna polic. ga je med zasedbo Dalmacije iskala. Š. je s ponarejenimi dokumenti pravočasno zapustil Split in se preselil v Zgb. Zaposlil se je kot mizar, kasneje kot predelavec v privatni mizarški delavnici Bele. Sodeloval je z OF. Živi v Zgbu, kjer ga je Tone Rutar obiskal.

Prim.: Vek. Španger, Bazoviški spomenik; Dr. Vjekoslav Bratulić, Ilegalne organizacije u Istri i Slov. Primorju, Založba Historij. arhiv u Rijeci; podatki Stanka Škrjanca in njegovega bratranca Ivana Škrjanca, ki živi v Izoli.

Rut.

ŠKUR Jožef (SCUR Giuseppe), beneški duhovnik in narodni delavec, r. 25. okt. 1880 v Prosnidu (obč. Tipana), u. 16. jun. 1934 v Pittsburghu (ZDA). Oče Giovanni, mati Marianna Cernetigh. Šole je dovršil v Vidmu in bil 16. mar. 1907 posvečen v duhovnika. Bil je zaveden Slovenec in učenec I. Trinka, ki mu je posvetil »ob prvi sv. maši v Prosnidu na praznik sv. Jožefa 1907« priložnostno pesem, v kateri je med drugim zapisano, da »Novi dan nastopa, / novo hrepeneje / čez oltar te pelje / v delovno življenje.« Služboval je v naslednjih slov. kaplanijah: Čela/Stara Gora, Dolenji Barnas, Topolovo in Vizont (obč. Neme). Ko je bil v Topolovem, je skušal 1911 ustanoviti za prebivalce dreške in grmiške

občine »slovansko banko«, tj. hranilnico in posojilnico, ki ji je dal ime »Illiria ustani«. Ta pobuda je izzvala ogorčeno polemiko in veliko nasprotovanje domačih nacionalistov in je takoj oživila že tradicionalna gonja proti slov. jeziku in slov. duhovniku. Ker je bil tudi osnovnošol. učitelj, ni smel zaradi »provokacije« več poučevati. Zato se je umaknil v Vizont, že pred prvo svet. vojno pa je odšel v ZDA in bil dušni pastir med slov. izseljenci. Deloval je največ med rojaki, ki so živeli precej sami zase, in sicer v krajih Joliet (Ill.), Lorzine (Ohio), Cleveland (Ohio) in Pittsburgh (Penns.), kjer je umrl. Dopisoval si je s sorojakom Jožefom Simicem (Simiz), ki je bil več let žpk v Zabnicah v Kanalski dolini.

Prim.: B. Zuanella, J. Škur - duhovnik, Dom 1989, št. 14; Zupn. arh. v Prosnidu; TKol 1963, 37 (pesem I. Trinka Jos. Škurju); Libro storico podutanske župnije (1908-1925); zapis, ki obravnava afero »slovanske banke«, je objavil Dom 1984, št. 6; B. Zuanella, Janez Ev. Krek e il movimento cooperativistico in Benecia (s povzetkom v slov.), Dom 1986, št. 2.

B. Z.

ŠKVARČA Ivan (Janko), narodni heroj, r. 27. jan. 1915 v Srednji Kanomlji pri Spod. Idriji, u. 20. dec. 1943 pri Sv. Petru pod Sv. Goro (zdaj Bistrica ob Sotli). Oče Ivan, gozdni čuvaj, mati Frančiška Carl, čipkarica. Ko se mati in oče 26. nov. 1922 poročita, prevzame očetov priimek Škvarča, prej se v matični knjigi vodi kot Janez Carl. 1915 se preselijo v Zagorje, tu obiskuje osn. š. in se izučil za ključavničarja. Kot ključavničar dela predvsem v Celju, pred vojno pa si uredi lastno delavnico v Zavodni. Kmalu se je vključil v levo usmerjeno mlad. gibanje in bil 1937 sprejet v KPS. Polit. je delal v Zvezi kmečkih fantov in deklet, delavskem kult. društvu Svoboda, v telovadnih in drugih društvih. Oblasti so ga zaradi njegove polit. aktivnosti preganjale. 1939 je bil aretiran in sodišče ga je obsodilo na zaporno kazen, iz zaporu pa se je vrnil konec 1940. V svoji delavnici je 1940 izdelal tiskarski stroj za ilegalno partijsko tiskarno v Sadinji vasi, sicer pa je že pred vojno sodeloval pri ileg. partij. tisku v Celju in okolici. Po okupaciji je bil med glavnimi organizatorji NOB na celjskem območju. Bil je borec (Prve) Celjske čete, avg. 1941 se je priključil Savinjski četi, pozimi 1941-42 je bil v Revirski četi. Spomladi 1942 je bil formiran I. štajerski part. ba-

taljon, Š. pa je bil imenovan za politkomisarja v 2. četii. Sredi apr. 1942 so ga poslali na Kozjansko, kjer je kot politkomisar in komandir vodil Kozjansko četo do njenega propada konec avg. 1942. Čez zimo 1942-43 je kot polit. aktivist delal v okolici Zidanega Mostu in Rimskih Toplic. Nato je do smrti vodil part. enote na Kozjanskem. Š. je bil namreč imenovan za politkomisarja Kozjanskega bataljona, že kmalu v začetku 1943 pa za komandanta. Padel je v noči na 20. dec. 1943, ko je ena četa Kozjanskega bataljona v sodelovanju z bataljonom hrv. Zagorskega part. odreda napadla orožniško postajo Sv. Peter pod Sv. Gorami. Za narodnega heroja je bil imenovan 15. jul. 1951. Part. ime Modras.

Prim.: SBL III, 343 pod Skvarča in Narodni heroji Jugoslavije, 2, Bgd 1975.

Bevk

ŠLENC Sergij, univ. predavatelj, prevajalec, r. 21. nov. 1928 v Ilir. Bistrici, živi v Lj. Oče Ivan, mizar, mati Pavla Benigar, gospodinja. Osn. š. v roj. kraju, gimn. na Reki, realna v Trstu in Postojni, kjer je maturiral 1947. Po maturi se je zaposlil v raznih podjetjih na Reki in v Ilir. Bistrici. 1953 se je vpisal na Filoz. fak. v Lj., kjer je diplomiral 1957 iz it. in nem. jezika ter književnosti. Najprej je služboval na osn. š. v Ilir. Bistrici, od 1961-73 je bil lektor za sodobni it. jezik na Filol. fak. v Bgdu. Od jeseni 1973-86 lektor, nato do upokojitve 1989 višji predavatelj za sodobni it. jezik na FF v Lj. - Napisal je nekaj krajših priročnikov za it., poleg tega se ukvarja s prevajanjem predvsem iz slov. in srbohrv. v it. Od 1964-84 je objavil v reški reviji *La Battana* svoje it. prevode proznih besedil A. Hienga in E. Koobeka; eseje in kritične prikaze O. Bihalja Merina, T. Čolaka, Z. Goloba, T. Kermaunerja, R. Konstantinovića, M. Markovića, A. Šoljana, L. Trifunovića, J. Zlobca; pesmi M. Bora, A. Brvarja, A. Debeljaka, J. Dele, F. Forstneriča, V. Gajška, M. Kleča, M. Koobeka, M. Košute, L. Krakarja, M. Kravosa, T. Kuntnerja, P. Lužana, A. Peršolje, T. Šalamuna, V. Tauferja, F. Zagoričnika, D. Zajca, C. Zlobca, J. Zlobca, A. Žerjale. - Med posebej objavljene prevode sodijo esej M. Markovića *La genesi dei segni e dei significati* v *Lia Formigari; Marxismo e teorie della lingua. Fonti e discussioni*, La Libra, Messina 1973; monografija o Ljubljani N. Šumija (N. Šumi, *Ljubljana*, Jugoslovenska revija Beograd, Scala Firenze,

1979¹⁾); in skupaj z več prevajalci izbor pesmi C. Zlobca (*C. Zlobec, Ritorni sul Carso. Antologia personale 1951-1980*, Panda, Padova 1982).

Prim.: Osební podatki; SLNP 304-05.

B. Lu.

ŠMAJDEK Mansvet (pri krstu Janez), pridigar in nabožni pisec, r. 1. mar. 1819 v Soteski pri Dol. Toplicah, u. 10. apr. 1868 za pljučnico na Kostanjevici pri Gor. Oče Janez, kmet, mati Marija Tisovec, gospodinja. Študiral je na gimn. v Novem mestu od 1830 (v prvem razr. »praemio donatus« - nagrajen), stopil tam 22. avg. 1836 v franč. red, 3. in 4. letnik bogoslovja v franč. samostanu v Lj. in bil tu ordiniran 1842. Deloval je v glavnem na Kostanjevici pri Gor. v redovni gimn., bil tu podravn., predavatelj fiz. in mat., gvardijan, definitor, tajn. province in ekshortator klerikov, zlasti pa je bil slovit pridigar v slogu Abrahama a Santa Clara. - Izdal je dve nabožni knjigi: *Shodni ogovori*, Lj. 1854, in *Popotni tovariš...*, Lj. 1861. Nabožne članke je pisal največ v ZD (psev. Krotkoslav). Prizadeval si je za lepo slov. in zanjo dobil Slomškovo pohvalno priznanje v Drobtnicah (1862, 45).

Prim.: M. Golia, SBL III, 657 in tam navedena literatura.

Ured.

ŠMUC (SCHMUTZ) Janez Kapistran, nabožni pisec, r. 10. okt. 1831 v Vipavi, u. 4. febr. 1897 v Vel. Žabljah na Vipavskem. Oče Venčeslav, krojač, mati Ana Malnerič. Po gimn. se je vpisal v gor. bogoslovje in bil ord. v Gor. 21. sept. 1858. Po posvetitvi je bil subsidiarij v Opatjem selu do 1865, v tem času je bil tudi vaški učitelj, ki so ga ljudje zaradi njegovih pedagoških sposobnosti zelo cenili. Potem je dobil mesto vikarja v Velikih Žabljah, podrejen je bil žpku v Vipavskem Križu. Tu je ostal do smrti. Čeprav se je ukvarjal tudi s pisanjem nabožnih spisov, vemo o tej dejavnosti malo ali nič. Da je dobro obvladal slov. jezik, priča njegov prevod dela Jan. Nep. Stoegerja, *Nebeška krona ali premissljevanje o nebesih* (MD Celovec 1876, 1899). Od slov. liter. zgod. ga omenja samo Glaser v svoji Zgod. slov. slovstva IV (1898).

Prim.: Zup. arh. v Vipavi; Šematizem gor. nadškofije 1863, 24, 55; Fol. period. Archid. Gorit. 1897, št. 2, 32; Glaser IV, 276; Simonič 506.

LRS

ŠMUC Vojka, študentka, mladinska aktivistka, polit. preganjanka in borka NOB, r. 9. sept. 1923 v Logatcu, u. 27. nov. 1944 v Škariču pred Kni-

nom. Oče Roman, trgovec, mati Lucija Šinkovec iz Idrije, uradnica in gospodinja. Starši so 1920 emigrirali v Jslo, v Trst so se vrnili 1927. Tu je Vojka obiskovala it. osn. š. in končala 5-letno višjo trg. š., obenem obiskovala tečaje slov. v zasebni šoli »Galileo Galilei« v ul. Battisti pri prof. Jožetu Kosovelu. Vključila se je v slov. trž. študentsko družbo in v slov. študentski krožek v Ul. sv. Frančiška, se udeleževala dijaških izletov narodne in protifaš. vsebine, sodelovala pri raznih prosv. prireditvah in pela pri ileg. slov. zboru v Barkovljah, ki ga je vodil Rudi Jagodic, in sodelovala pri študentskem ciklostiliranim listu *Iskra*. Med aretacijami najbolj zavedne slov. mladine od mar. do okt. 1940 je bila prvič aretirana in zaprta 4 mesece v Trstu in po izpustitvi postavljena (kot vsa družina) pod policijsko nadzorstvo. Avg. 1941 je po prihodu organizatorja OF Oskarja Kovačiča v Trst dobila zvezo z njim in se vključila v OF v strogem središču mesta. Ob procesu proti Pinku Tomažiču in tovarišem je sodelovala v trosilni in napisni akciji v središču mesta in celo na sodni palači. Jan. 1942 je bila skupno z družino drugič aretirana in maja 1942 pred konfinacijsko komisijo obsojena na 5 let konfinacije. Kazen je prestajala do febr. 1943 v Forenzi in nato do kapitulacije It. v Terranovi v Lucaniji. Po kapitulaciji It. je dosegla Bari in se tam v bazi NOVJ pridružila prekomorskim part. enotam. Iz Barija je odšla v Carbonaro, kjer se je vključila v kult.-prosv. in vzgojno delo med borci in v tečaje prve pomoči. Iz Carbonare je odšla v Gravino in v Grumo, kjer je v zavezniški bolnišnici opravila tečaj za instrumentarko in bila dec. 1943 dodeljena 3. bat. 3. prekomorske brigade za sanitetno referentko. Z brigado je mar. 1944 prišla preko Visa v Dalmacijo, se udeležila njene bojne poti in pri izvrševanju svoje sanitetne dolžnosti padla pri zaselku Škariču v bojih za Knin. Pokopana je na pokopališču v Lukarju pod planino Promina. Iz časov konfinacije je ohranjenih veliko njenih pisem. V part. je vodila dnevnik, ki je delno ohranjen, urejala in pisala je v glasilo 3. bat. 3. prek. brigade. - O Vojki so po njeni smrti objavili veliko spominskih sestavkov in pesmi njeni soborci. Po njej je bilo 26. avg. 1945 poimenovano slov. prosv. društvo »Škorklja - Vojka Šmuc« v Trstu, mladinska delovna brigada »Vojka Šmuc« na progi Šamac-Sarajevo 1947, Mladinska delovna

brigada »Vojka Šmuc« 1979-1983, 10. nov. 1965 pa osn. š. »Vojka Šmuc« v Izoli, ki je pobratena z osn. š. »Narodni heroji« v Kninu. Akadem. kiparja A. Sigulin in Jože Pohlen sta naredila Vojkin doprski kip (v šoli v Izoli), slikarja Alojz Bucik in Viktor Birska pa umetniški portret po zadnji ohranjeni fotografiji iz NOB (hrani ga šola v Izoli).

Prim.: Dokumentacija iz osebnega arhiva in spominov Vojkine sestre Tatjane Šmuc-Koren; Danilo Benčina, Istra pod pepelom. O tržaški mladi generaciji med obema vojnama, JKol 1961; Milan Bolčič, Iskra in Plamen, ilegalna lista, JKol 1961; Cita Bole, Od Ljubljane do Gravine, Delo od 29. apr. do 17. jul. 1967; Milica Kacin, Tržaška mladina v narodnoosvobodilnem boju. Prispevki za zgod. delavskega gibanja, Lj. 1960, letnik 1, št. 2; Albert Klun, Prekomorci v narodnoosvobodilni vojni, Koper 1976; Isti, Brigada bratstva in enotnosti, Lj. 1981; Jože Koren, Vloga bratov Oskarja in Lea Kovačiča v postavljanju temeljev OF na Tržaškem in v Istri, PDK 26. apr. 1981; Janez Kramar, Oskar Kovačič, organizator NO gibanja na Primorskem, PDK 24. dec. 1968; Josip Kravos, Spomini starega štempiharja, JKol 1967; Milan Pahor, Prispevek za preučevanje zgod. slov. protifaš. gibanja v Trstu v letih 1937-1941, referat ob okrogli mizi v Pokraj. muzeju v Kopru 18. dec. 1981; Vid Vremec, Upri so se fašizmu (Tomažičev proces), PDK od 23. nov. do 19. dec. 1971; Življenje in smrt slov. komunista Pina Tomažiča, Delo, Trst 9. dec. 1964; Jože Koren-Albert Klun, Vojka Šmuc - Mladost za svobodo, izd. Osn. š. Vojka Šmuc ob 40-letnici Vojkine smrti, Izola 1984; Vid Vremec, Pinko Tomažič in drugi; Tržaški proces 1941, Lipa Koper - Zal. trž. tiska 1988, pass.

Koren

SOLAR Janez, šolnik, jezikoslovec, r. 27. avg. 1827 v Kropi, u. 22. febr. 1882 v Zadru. Oče Anton, kovač, mati Helena Goršek. Gimn. (1838-44) je opravil v Novem mestu, nato je študiral filoz. in bogoslovje (1844-50) v Lj., kjer je bil posvečen v duhovnika dec. 1850. Službovali je začel kot vzgojitelj; najprej je bil pri grofu Thurnu v Radovljici, nato pri ces. namest. grofu Chorinskem v Lj. Od 1852-54 je bil suplent na gimn. v Lj., po opravljenih izpitih iz klas. jezikov na Dunaju (1854) pa gimn. učit. v Celju (1854-56). 1856-57 je študiral na Dunaju pri prof. Fr. Miklošiču, 1857-67 je bil prof. na gor. gimn., 1867-71 na gimn. v Lj., 1871-79 nadz. za sred. š. v Lj. (1872 je nadzorstvo nad real. strokami prevzel dr. M. Wretschek), 1879 je bil premeščen v Zadar, kjer ga je jun. 1881 zadela delna kap. Po nekaj mesecih, ki jih je preživel v domovini, se je vrnil v Zadar, kjer ga je 1882 po-

novno zadela kap. - Ko je bil v Gor., je Š. aktivno sodeloval pri prireditvah v Čitalnici in si pridobil z doslednim delovanjem velike zasluge pri uveljavljanju slov. jezika na gor. gimn. S podporo, ki so mu jo nudili vsi gimn. uč. proti ravn. Holzingerju, je dosegel, da se je v I. razr. ločil it. od slov. oddelka, v katerem so morali učiti prof., ki so znali slov. jezik. Simon Gregorčič, ki ga je imel za prof. v II. razr. gimn., je pripovedoval, da mu je Š. »odprl čudovito krasoto slov. jezika ter pokazal mu njegovo bogastvo, poleg tega pa vcepil ljubezen do starih klasikov«. Šolnik in publicist J. Borghi (PSBL I, 107) se je pri Š. dobro naučil slov. Tudi ko je bil v Lj., se je Š. stalno boril za uveljavitev slov. jezika v š., in ko je bil v Zadru, za uveljavitev hrv. v tamkajšnjih š. Š. je objavil vrsto člankov, v glavnem jezikovnih, tako v nem. kot v slov., popravljal je gradivo za Wolfov slov.-nem. slovar, pregledoval rokopise za Slov. Matico.

Prim.: SBL III, 665 in tam navedena liter.; Marušič, Razvoj 1/2, 16-30; Isti, Pretekli čas primorski, Koper 1985, 138, 140.

Vh

SOLAR Tone, igralec, r. 28. jan. 1936 v Kropi, živi v Novi Gor. Absolviral je AGRFT, nato je bil igralec v Colju (1960-63), kjer je sodeloval tudi pri Delavskem odru; nekaj časa je bil igralec v Mrbu, od 1964 pa je član PDG v Novi Gor., stalno zaposlen od 1969, ko oblikuje povprečno pet vlog v sezoni. Za vlogo Ponze v Pirandellovi drami Kaj je resnica je prejel 1979 diplomu Borštnikovega srečanja, z monodramo Izvolite, tovariš Marjan (Povše) je sodeloval 1981 na mednar. gledal. festivalu Spectrum 81 v Beljaku (Avstr.), večkrat je nastopal v slov. filmih ter TV dramah, kot npr. v vlogi Štefana v drami Toneta Partljiča Ko poje čuk. Ukvarja se tudi z umetniškim kovaštvom in je večkrat izdelal rekvizite za gledal. predstave (Vojvodinja Malfijska, Don Kihot...). - Pomembnejše vloge: Rebollo (Sodnik Zalamejski); Stric Ben (Miller, Smrt trgovskega potnika); Fluther (O'Casey, Plug); Grozd (Cankar, Za narodov blagor); Kantor (Cankar, Kralj na Betajnovi); Zmešnjava (Linhart, Matiček se ženi); Martić (Roksandić, Poroka); Nažigač Jules (Spewack, Naši trije angeli); (Grum, Dogodek v mestu Gogi); Arnež (Hieng, Zakladi gospe Berte); Sokolski telovadeč (Kmecl, Levstikova smrt); Eglamour (Shakespeare, Dva

gospoda iz Verone); Dimache (Molière, Don Juan); Palameque (Cervantes, Don Kihot); Gospod Martin (Kmecl, Plebanus Joannes); Odrski mojster (Pirandello, Šest oseb išče avtorja); Blagoje Babić (Simović, Potujoče gledališče Šopalo-
vić) idr.

Prim.: SGL III, 701; dokumentacija PDG Nova Gor.; GL PDG; kritike posameznih predstav; Fr. Forstnerič, Štirinajst nagrajencev Borštnikovega srečanja, Delo 31. okt. 1979; Vojko Cuder, Igračovo mesto je na odru, PrimN 12. dec. 1980.

Jan

SONC Alojzij (Lojze), pevvodja in skladatelj, r. 25. nov. 1872 v Tomaju, u. 20. jun. 1957 v Kopri. Oče Alojz, glasb. nadarjen krojač, mati Marija Starc, brat Viktor (gl. čl.). Po opravljenem učiteljskem v Kopru 1892 je bil učitelj, pevvodja in organist v krajih blizu rojstne vasi. Med 1905-08 je vodil Pev. društvo Hajdrih na Proseku. Nazadnje je služboval v Kopri. Po zatrtju slov. š. je faš. oblast začela premeščati vse slov. učitelje v notranjost It. Tja je bil prestavljen tudi Š. Toda ni se pokoril premeštitveni odredbi, tudi iz občutka nesposobnosti, da bi se vživel v drugojezično pedag. delo. Tako so ga 1926 predčasno upokojili. Po značaju je bil vase zaprt, da ga je upokojitev še bolj odtujila družbi. Ustregel je le M. Matičetovemu, nekdanjemu svojemu učencu, in mu 1935 melografil nekaj kraških ljud. pesmi (Glasb. nar. inštit. v Lj.), med njimi pesem o sv. Andreju. - Š. je zložil in objavil: 5 *Tantum ergo* za meš. zbor (Lj. 1913); *Izkušnja* (R. Maister) za bariton in meš. zbor (GlasbM Trst 1920-21). Zložil je več pesmi za mlad. zbor 1-glasno: *Cigan* (S. Sardenko); *Koline*; *Pikelj-pakelj* (Fr. Levstik); 2-glasno: *Kralj Matjaž* (V. Jeraj); *Zlati sonček* (Zorislav-M. Malešič); 3-glasno: *Jezdec* (C. Golar); *Turek* (O. Župančič) idr.

Prim.: SBL III, 665; F. Kenda, NA 1912, Gkp 40; Petnajst zborovih pesmi, GlasbM 1920-21; S. Kumar, Otroške pesmi, Trst 1924, 34-37; A(nte) B(eg), Slov. pesmarica, Celje 1928, 163, XXII; DS 1939, 101; Lares XI, Roma 1940, 173-74; Zgod. glasbe, 489; Zapoimo! Pesmarica za I. in II. razr. osn. šol. Izbrala in ured. Slavko Mihelčič in Peter Poročnik, Lj. 1949, 23; Milko Matičetov, Sežgani in prerajeni človek, Lj. 1961, 23, 204; Zupnij. urad in kronika v Tomaju; Glasbenonarodop. inštitut v Lj.; NUK; A. Savli, Vrsta skozi čas, Pdk 10. dec. 1977; Trobina, 135.

Har.

SONC Henrik, duhovnik, r. 28. nov. 1870 v Tomaju, u. tam 21. jan. 1964. Oče Alojzij, posestnik,

mati Marija Starc. Sr. šole je obiskoval v Trstu, bogoslovje v Gor.; v mašnika posvečen v Trstu 15. jul. 1894. Novo mašo je imel v Tomaju 22. jul. 1894. Po enem letu duš. past. delovanja (kot kpl. v Krkavcih) ga je k sebi vzel takratni tržaško-koprski škof Šterk (gl. čl.) in ga imenoval za svojega osebnega tajnika. Imenovan je bil tudi za škof. kanonista. Med tem časom je bil kratko kpl. pri Starem sv. Antonu. Po škofovi smrti je bil 1. nov. 1901 imenovan za ravn. Škofijskega konvikta v Trstu in to službo je obdržal do 31. avg. 1910. Ob koncu leta 1910 je postal katehet na nem. drž. gimn. in pozneje na realki. 1908 je bil imenovan za častnega konzistorialnega svetnika. V maju 1920 je bil upokojen in se kot tak preselil na svoj dom v Tomaju. Na prošnjo tedanjega dekana Sile je prevzel duhovno upravo v Dutovljah. Dnevno je obiskoval to duhovnijo 18 let (do 1937). Zadnjih 20 let je preživel na svojem domu in marljivo pomagal domačemu župniku Kjudru. Pokojni Š. je bil ponižen, tih, skromen in srčno dober duhovnik. Bil je mož molitve.

Prim.: ŠKA Trst; žup. arh. Tomaj; Družina, Nova Gorica 1. mar. 1964.

Skerl

SONC Viktor, skladatelj, glasb. pedagog, pevo-vodja, r. 29. okt. 1877 v Tomaju, u. 1. sept. 1964 v Lj. Osn. š. je opravil v Tomaju, normalko 1888-92 v Gor. Zasebno se je pripravljval na iz-pite za gimn., 1901-04 je študiral kompozicijo na praškem konservatoriju (K. Knittel, K. Steckel), zasebno pri V. Novaku; 1903-07 solo petje v zasebni š. prof. Wallersteina in po njegovi smrti pri prof. Kotzebuevi v Dresdenu 1907-09. Od 1909-11 je bil vodja pev. društva Trebevič v Sarajevu, od 1911 do 1927 (razen 1918-19, ko je š. GlasbM vodil Fr. Topič) je bil ravn. GlasbM v Trstu, kjer je tudi učil glasb. teorijo, klavir in solo petje. Poleg njega so učili še Emil Adamič, Petr Teply, Fran Topič, Avgust Waschte, Ivan Frishkowitz, Karel Bibiza, Vilko Sušteršič, Karel Mahkota, Avgust Ivančič, Vasilij Mirk in za kratek čas Srečko Kumar. 1912 je ustanovil društveni dijaški zbor, ki si ga je dve leti prej zamislil K. Mahkota. 1924-25 je bil na pobudo GlasbM in Prosvete organiziran pevovodski tečaj. Strok. vodstvo je bilo poverjeno Š. Ta je pripravil predmetnik, ki je zaradi obsežne snovi in številne prisotnosti predvideval 4 letnike, da je bila to prava pevovodska š. 1924 so hoteli

organizirati tudi orglarsko š. Iz gmotnih raz-logov je načrt propadel. Sredi mar. 1927 je ravn. Š. nenadoma zapustil š. in se odselil. Njegovo mesto je zasedel V. Mirk. Po odhodu je bil vod-ja Srb. cerkv. pev. društva v Sremski Mitro-vici, 1927-28; nato eno leto vodja Srb. cerkv. pev. družine v Somboru. Od 1929 je živel v Lj., učil na š. GlasbM in delno na drž. kons. klavir, glasb. teorijo in po 1948 mlad. petje; po 1945 do upokojitve 1958 je učil na Glasb. š. Lj.-Center. - Š. je zapisoval in prirejal slov. ljud. napeve, npr. *Kar si, boš zdaj ostala; Saj sem pravil mno-gokrat; Teku sem dol po dolin*, meš. zbori; *Na srčku bolan; Zvonček; Ej, primi me!*, moš. zbori; *Na levi strani kraj srca*, žen. zbor (GlasbM v Trstu 1920-21). Izvirne š-eve skladbe so: *Pokop pusta*, simf. slika za velik ork.; *Otroci lovijo pu-sta*, stavek iz suite za godalni kvartet; *Ubežni kralj* (Fr. Levstik), kantata za meš. zbor, sole in veliki ork. (3. nagrada na natečaju ob 10-letnici GlasbM v Lj. 1932); *Iškarijot* (A. Aškerc) za meš. zbor in sole; *Veverica* (Fr. Bevk) za mlad. zbor in klavir 4-ročno, 1963. Napisal je razne skladbe za klavir. Vodil je zборе slov. vi-sokošolcev v Pragi, mlad. in meš. zbor GlasbM v Trstu, meš. zbor Srb. pravoslavne občine v Trstu in po 1929 mlad. zbor v Lj., s katerim je pogosto nastopal. Po prvi svet. vojni je bil do-pisnik E.

Prim.: SBL III, 665-66; Leksikon jsl. muzike II, 430; E 1911, št. 322; 1922, št. 174; 1923, št. 93, 122, 128, 280; 1924, št. 138, 158, 242, 288; 1925, št. 7, 29, 101, 266; 1926, št. 138; NA 1911, Gkp 56; 1912, Gkp 8; 1913, Gkp 50; 1914, Gkp 10; 15 zborov-skih pesmi, GlasbM Trst 1922; Drž. kons., Š. GlasbM v Lj., Poročilo o š. l. 1934-35, 7; Zgod. glasbe, 514; Grlica 1957, 80, Gkp 72; NZb 1957, 33 s sl.; PDK 1957, št. 292 s sl.; 1965, št. 115; 1968, št. 290; DSS. Edicija št. 143, Lj. 1963, 40; MuzE II, 677; Slov. pesmarica, l.d., Celje 1963, 138; Delo 1964, št. 239; NZb 1964, Gkp 12 s sl.; Jelerčič, 163-64 in pass.; Cvetko III, 338.

Har.

SONC Viktor, uradnik, tigrovec, r. 18. apr. 1902 v Tomaju, u. 22. okt. 1943 v Novem mestu. Oče Jožef, mati Emilija Rener, kmetje. Osn. š. v To-maju, dvelet. kmetijska š. v Mrbu, prijatelj posl. Virgila Ščeka. Zaposlen je bil na upravi Malega lista v Trstu in njegov dopisnik. V To-maju je imel v zapuščeni hišici fotograf. atelje ter pisarno kot zastopnik zavarovalnice »Catto-lica« in tovarne posnemalnikov mleka. Bil je uspešen organizator ileg. protifaš. organiz. in dejavnosti, z njim so sodelovali Fr. Marušič, Fer.

Bidovec, Zvon. Miloš, ki so bili ustreljeni v Bazovici 6. sept. 1930. Hodil je do njih, zlasti k Bidovcu po ileg. protifaš. tisk v Trst in sami so mu ga prinašali iz Trsta v Tomaj, kjer so pogosto imeli sestanke pri njem in na gmajnah. Bidovec mu je izročil tudi protivolične letake, ki so jih tigrovcu trosili in podtikali ponoči pred faš. volitvami 24. mar. 1929 po kraških vaseh. Na volitvah je nastopila le faš. stranka in voliti se je smelo »da« (si) ali »ne« (no). Faš. so z ostro kontrolo vedeli, kdo in kako voli. Zaradi natrošenih letakov so se redki Slov. udeležili volitev, v Lipi na Krasu nihče. Š. je imel več polic. preiskav v rojstni hiši, obremenilnih dokazov niso nikoli našli, kajti ileg. protifaš. liter. je skrival v hišici, za katero policija ni vedela. V Tomaju so z njim sodelovali Fr. Bole, Al. Gorup in študent Stane Černe, v Dobravljah Jože Gulič, v Avberju Ciril Grmek (ustrelili Nem.), v Gradnjah Jože Turk in Milan Grmek in še mnogi drugi po drugih vaseh. Š. in Bole sta snela v Dutovljah it. zastavo, jo pomazala z lastnim blatom in vrgla v odtočni kanal. Zažgala sta otroški vrtec v Tomaju, a ogenj se ni razplamtel, ker je bilo premalo bencina za kamnitno stavbo. Tomajska tajna celica, ki ji je Š. pripadal, je pripravljala atentat na faš. polit. tajn. Gaziolija v Sežani. Š. je med prvim trž. procesom ušel aretaciji v Jslo, kjer se je legitimiral s skupinsko fotografijo, na kateri je bil fotografiran skupaj z bazoviškimi junaki. V Jsli se je oženil in imel številno družino.

Prim.: Podatke so dali Fr. Bole, Stane Černe, Jože Gulič, Šončeva žena in drugi njegovi sodelavci TIGR. Rut.

SORLI Ivan, pravnik, r. 22. maja 1853 v Klavžah (Podmelec), u. 19. nov. 1932 v Mrbu. Oče Janez, kmet, mati Marijana Kuštrin. Gimn. je kot odličnjak končal v Gor. (1873). Pravo je študiral na Dunaju (končal 1879), kot avstrijski vojak se je udeležil zasedbe Bosne in Hercegovine. Od 1880 dalje je služboval pri namestništvu v Trstu, nato pa pri okraj. glavarstvih v Voloskem, na Krku in v Pazinu, kjer je 1897 postal okrajni glavar. Od 1903 je bil v Pazinu namestništveni svetovalec, 1915 se je kot upok. dvorni svetnik preselil v Mrb. - Š. ima veliko zaslug za razvoj hrv. šolstva v Istri, predvsem v Pazinščini. »Njegovo delovanje je bilo vseskozi objektivno in korektno in tudi narodni nasprotniki mu niso mogli do živega. Vendar je bil v stalnih stikih

z narodnimi voditelji in dosledno podpiral vse narodne ustanove in tako pomagal razvijati nacionalno zavest hrvatskega ljudstva« (Pol stoletja društva »Pravnik«, Lj. 1939, 111). Med prvo svet. vojno je omogočil Dinku Trinajstiću, da je odšel v tujino, in s tem omogočil njegovo sodelovanje pri jsl. odb. Š. je veliko pomagal tudi pri reševanju problemov prim. beguncev.

Prim.: SBL III, 666 in tam navedena literatura.

Ured.

SORLI Ivo, pisatelj, r. 19. apr. 1877 na kmetiji Podrobnik v Podmelcu, u. 17. nov. 1958 na Bokalah pri Lj., pokopan v Kranju. Oče Jože, mati Jožefa Jekše; njegov praujec je bil kobariški dekan in Gregorčičev modri predstojnik Andrej Jekše (PSBL I, 375-76). Ded Jakob Š. se je iz Knečkih Raven priženil na precej opešano kmetijo, ki je tudi sin Jože ni mogel uspešno voditi, zato je hodil za zaslužkom v bosenske gozdove. Osn. š. je obiskoval v domačem kraju pri narodnjaku učitelju Ivanu Krajniku (PSBL II, 171), ki je kult. prerodil ta kraj. Nato se je učil ključavničarstva, toda teta Nanca ga je spravila v šole v Gor. Najprej je moral v 4. razr. osn. š., potem pa je obiskoval gimn. 1890-98. Na gimn. je zelo cenil prof. Andreja Kraglja, rojaka iz Modrejc (PSBL II, 166), ki ga je učil klas. jezike in slov. Od 3. razr. dalje je bil gojenec Malega semenišča. Po maturi ni uslišal tetine želje, da bi šel v bogoslovje, ampak je sprejel ponujeno mesto lektorja na gradu Kohlhof v Velikovcu pri bivšem ministru Feliksu Pinu (PSBL II, 668-69). Tu je spoznaval narodnostne napetosti med Slov. in Nem. ter se seznanil z Meškom in Maistrom, obenem je študiral pravo v Gradcu in se tam seznanil še z Župančičem. Po dveh letih je odšel s Kohlhofa in delal v odvet. pisarnah v Gor. 1904 je promoviral in se poročil, potem je do 1908 v Gor. praktical na notarski poklic. Mesto notarja je najprej dobil v Podgradu, se 1911 preselil v Pulj in tam srečno prebil tudi prvo svet. vojno (zaradi slabovidnosti oproščen voj. službe). Po prihodu It. mu je grozila prestavitve na jug, zato se je spomladi 1919 umaknil v Jslo. Do srede 1920 je živel brez službe v Lj. in Višnji Gori, nato je bil notar v Rogatcu, Šmarju pri Jelšah, Mrbu in nazadnje v Kranju. Tu je prebil tudi nem. okupacijo. Po osvoboditvi je živel v Ogulinu, nazadnje pa v domu za ostarele na Bokalah. Svoje življenje do 1940 je popisal v avtobiografiji *Moj roman* (1940). - Š. je pričel

s poezijo kot sedmošolec in jo objavljaval v več revijah, kot abiturient je edini izven Lj. sodeloval pri almanahu *Na razstanku* (1898). Tedaj se je osebno seznanil z Murnom, si z njim dopisoval in se še kasneje nekajkrat srečal. Že 1900 prehaja v prozo, v naturalistični zgodbi *A zakaj?* o dekletu, ki konča v dunajski beznici, kaže močan Govekarjev vpliv. Poslej sodeluje s prozo skoraj v vseh liter. revijah in časopisih, del proze pa je objavil v samostojnih knjigah. Zelo je nanj vplival Cankar z obliko črtice in že 1902 je objavil cel ciklus črtic. Vplivala sta pa tudi Maupassant (1909 je prevedel in objavil njegove novele) in Nietzsche. Le-tega je čutili v romanu *Hic Rhodus!* (Sn 1902-03) v liku veletrgovca in politika Jekšeta in še posebno v romanu *Človek in pol* (1903), v katerem zdravnik Rihard Sever izstopa z vzvišenim vedenjem in nenavadno moško močjo. V avtobiografiji Nietzschejev vpliv taji, češ da je bil vzor za ta lik le njegov študentski kolega Rihard Karba. Roman *Plameni* (Sn 1904-05) se zdi kot novejša varianta Kersnikovega Agitatorja. Roman *Pot za razpotjem* (1906) tudi riše podobo strankarskega boja na podeželju, posebno še vlogo in stiske duhovščine v tem boju. Zbirka *Novele in črtice* (1907) zajema 11 novel, črtic, slik in študij: slika *Stric Ivan* je resnična podoba iz njegove mladosti, črtica *Zemljiškoknjižni izpisek* pa spominja na Kersnikovo Iz zemljiške knjige: tolminski kmet je iz skoposti povzročil ženino smrt. Iz spominov na službovanje pri baronu Pinu, ki jih je preoblikoval z bujno fantazijo, sta nastala romana *Romantiki življenja* (1906) in *Milan Mrak* (Sn 1915). - Njegovo pero posebno oživi med prvo svet. vojno, ko ima v poklicu malo dela in veliko časa za pisanje. Ur. LZ J. Šlebinger ga prosi za čimveč prispevkov, ker je mnogo sodelavcev revije moralo v vojsko. Š. mu je ustregel, a del prispevkov podpisal s psevdonimom, da bi ne bila njegova prevlada preočitna. Za »povest »veselega človeka« *Štefan Zaplotnik* (LZ 1916) A. Slodnjak meni, da ima toliko umetniške očarljivosti, da bi mogla pritegniti tudi sodobnega bralca. Tu zaživi pisatelj rojstni kraj s svojimi naravnimi lepotami in svojskimi kmečkimi značaji, v liku učitelja Jankoviča pa je spomin na učitelja Krajnika. *Izza zavese* (LZ 1916 s psevd. Ivan Podrobnik) je drzno pisana zgodba o ljubezenskih strasteh, zakonskih prevarah in ženski duševnosti po Maupassantovem

vzoru. *Disonance* (DS 1916) so v obliki dnevnika glavne osebe Magde, ki je Nemka, a se poroči s Slov., advokatom in politikom Zamarjem. Kmalu se pojavi problem sožitja v narodno mešanem zakonu. Črtica *Onstran sveta* (Sn 1916) je slikovit oris divje kneške grape; tu ima tudi lokalizme. Večerniška povest *Krščen denar* (MD 1918) temelji na vraži, da denar, ki ga kdo podtakne pri krstu krščencu, prinaša srečo. Druga večerniška povest je *Sorodstvo v prvem členu* (MD 1919), ki pomeni odnos med človekom s kmetov, ki se je pogospodil, in domačo zemljo, na kateri so ostali njegovi domači. Meščanski eros se spet javlja v povesti *Gospa Silvija* (LZ 1920, v IS Lepa Silvija). Do skrajnosti je karikiriral znano tolminsko trmo v *Zgodbah o nekaterih krščanskih čednostih in nečednostih* (LZ 1921, v IS Trije Tolminci na tem in onem svetu). Za stavo in pod psevdonimom je napisal celo detektivko *Pasti in zanke* (Plamen 1922); tudi otrokom se je oddolžil z zgodbo *V deželi Čirimurcev* (1922). Življenje v Rogatcu ga je pobudilo za stritarjanski roman *Zadnji val* (1924) s problematiko ljubezni med mladim dekletom in ostarelim moškim, življenje v Šmarju pa za kmečko zgodbo *Golobovi* (1924). Svoje neknjižne objave je zbral 1933-35 v šest zvezkov svojih *Izbranih spisov*. Povest o meščanskem pridobitništvu *Petdeset odstotkov* (VD 1935) je šibka, kvalitetno in močno avtobiografsko pa je njegovo zadnje delo, povest *Večne vezi* (1938). Tu je prikazal tragedijo tedanje Primorske: beg slov. inteligence v matično domovino. - Neuspešno se je poizkusil v dramatiki, vendar sta prišli na oder drami *Petelinčkov gospod in njegova hiša* (Sn 1909) ter *Blodni ognji* (upriz. 1935 v Lj., Mrbu in Pragi). - V SBL je F. Koblar podrobneje navedel še njegove druge spise, zlasti polemike in knjižne ocene, prevode iz it., franc., špan. in angl. književnosti (med njimi nekaj libretov) in prevode š-jevih del v tuje jezike. Zbral je tudi njegove psevdonime. - J. Mahnič ga šteje za naturalista z romantičnimi in realističnimi prvini in pravi: »Kar se tiče slovstvenih vrst, so mu uspele predvsem mnoge novele, dober izbor njegovih novel bi nam predstavil kvalitetnega Šorlija; romani so na splošno šibkejši, medtem ko zna biti v povesti in groteski kar neokusen. Fabula mu ne dela težav, saj razpolaga s precej fantazije, kljub temu v tehniki njegovega pisanja igrata večjo vlogo psihološka oznaka oseb, zlasti pa rezoniranje o življenjskih vprašanjih, nered-

ko duhovito in tehtno, navadno pa tako dolgo-vezno, da podira kompozicijsko ravnovesje celote.« F. Zadavec ugotavlja, da je Š. sedaj pozabljen pisatelj, ker je v njegovih osebah premalo življenjske sile in ker njegov pripovedni stil estetsko ne žari, ne očara. A. Slodnjaku se zdi, da so tudi njegove najboljše novele in povesti podobne bolj ali manj zanimivim načrtom, ki niso doživeli dokončne izdelave. - Psevdi.: Fran Nović, Ivan Orel, J. S. Orel, Ivan Podrobnik, Štefan Zaplotnik, P-k, Dr. I. Š-i.

Prim.: Matični urad Most na Soči; Fr. Koblar, SBL III, 666-68 in tam navedena liter.; Pogačnik-Zadavec 5, 371-73; A. Slodnjak, Obrazi in dela s. s., 268; B. Marušič, Z zlatimi črkami, Trst 1987, 122-24 s sl.; M. Urbančič, Sreč 3/1968, 13-14, 70-71; Moder, SLNP, 306-07.

Dolenc

ŠORLI Jožef, čevljarški mojster, trgovec s čevlji, tigrovec, borec NOBJ, r. 28. febr. 1901 v Tolminu, u. nov. 1944 v krematoriju v Mauthausenu. Oče Ivan, mati Ana Bizjak. Š. je bil zaveden Slov. in je drago plačal svojo ljubezen do slov. naroda. Kot deček se je učil čevljarstva v Tolminu, nato 1915 nadaljeval kot vojni begunec pri sestri pri Sv. Luciji in na Jesenicah. Spomladi 1918 po prestavitvi soške fronte k reki Piavi se je vrnil k Sv. Luciji (po 1945 Most na Soči) in delal pri čevljarškem mojstru Štefanu Taljatu do 1930, ko je mar. prevzel v Tolminu čevljarstvo delavnico in trgovino s čevlji od brata Srečka Šorlija (gl. čl.), ki je z bogom v Jslo ušel faš. aretaciji. Š. se je ob vrnitvi 1918 k Sv. Luciji vključil v obnoveitev prosv. dejavnosti in bil med najbolj solidnimi v pev. zboru in dram. odseku pred faš. zatrtjem prosv. društev in slov. šolstva na Prim. Med brutalnimi faš. pritiski na Slov. in njihovo prosv. in gosp. dejavnost se je Š. že oprijel podtalne protifaš. dejavnosti. Z domačo mladino je izobesil slov. zastavo nad vrati karabinjerske kasarne pri Sv. Luciji. Razdeljeval je slov. abecednike Kolačke in Prve korake malčkom, med Svetolučane pa tajno slov. propagandno liter., ki so jo sodelavci prinašali iz Baške grape in Tolmina. Z drugimi je izobesil veliko slov. zastavo na visokem drogu pri Modrejah. Faš. so porabili ves dan, da so jo sneli in zažgali, ker so se bali podtaknjene razstreliva. Š. je večkrat sodeloval pri trošenju slov. letakov, predvsem proti faš. enostrankarskim volitvam 24. mar. 1929, katerih se mnogi Slovenci niso udeležili. - Po prevzemu bratove

čevljarске delavnice in trgovine v Tolminu je postal tudi vodja ilegalne organizacije TIGR v Tolminu in okolici. K njemu so prihajali vodje celic na posvete. Liter. je prejemal od ileg. celice iz Čadrga in Žabč. Vodil je sestanke tigrovcev. Znana sta dva množična, in sicer 1932 v jeseni nad predorom v Klavžah in spomladi 1933 na hribu Senica. Ker je 1930 zbežalo več tigrovcev v Jslo in jih je bilo nekaj aretiranih, faš. pa so poostriili varnostne ukrepe, je bila ileg. dejavnost zelo otežkočena. Š. pa je kljub temu vztrajal v tej dejavnosti. Po napadu faš. oboroženih sil na Jslo, je Š. začel sodelovati v OF. 25. dec. 1941 je vodil tajni sestanek OF na podstrešju tolminske cerkve, 31. jan. 1942 v skladišču trgovine Šorlijevih pri tolm. cerkvi. 22. febr. 1942 je bil na sestanku OF v njegovi hiši izvoljen za tajn. prvega odb. OF v Tolminu. Mar. 1943 so ga aretirali s 7 člani tega odb. Š. in vseh sedem aretiranih je bilo do kapitulacije It. zaprtih v trž. Coroneu. Po izpustitvi je Š. dalje sodeloval v NOB, dokler ga ni 15. avg. 1944 aretirala Gestapo skupaj s sodelavcema Ant. Sivcem - Bajtovim in učiteljem Oskarjem Daks-koblerjem. Nihče od teh treh se ni vrnil iz Nemčije. V zaporu je Šorlija prepoznal tigrovec St. Kamenšček iz Ročinja, ki ga je it. faš. policija izročila Gestapu po aretaciji v Bgdu. Kamenšček je o trž. zaporu povedal: »V majhnem prostoru, polnem uši in bolh v prahu zdrobljene slame nas je bilo stlačenih 40 Slov. Med njimi sem spoznal Šorlija Jožeta. It. faš. so ga odvedli iz celice. Po treh dneh so ga prinesli. Bil je komaj živ in ni mogel govoriti. Protepali so ga z žilovkami, natezali priveznega na dveh zabojih in mu z gumijasto cevjo spuščali močan vodni curek v usta. Naročil mi je, naj sporočim to svojcem v Tolminu. Ob vrnitvi sem naročeno naredil.« - Š. so fašisti zelo bolnega poslali v Dachau, nato je bil premeščen v Mauthausen, kjer je končal v krematoriju.

Prim.: Sporočila š-jevih sodelavcev; lasten arhiv; TolmZb 1975, T. Rutar, Kratek pregled delovanja TIGR na Tolmin. 1927-1940; Isti, Spomin na J. Šorlija, PrimN 13. mar. 1981.

Rut.

ŠORLI Ljubka, por. **BRATUŽ**, pesnica, narodna in kulturna delavka, učiteljica, r. 19. febr. 1910 v Tolminu; živi v Gor. Oče Luka, strojar, mati Alojzija Mlakar, gospodinja, pozneje trgovka, iz Bače pod Podbrdom. Ob izbruhu prve svet.

vojne oziroma ob začetku soške fronte se je družina zatekla na Jesenice; tu in v Tolminu, kamor so se vrnili, je Š. obiskovala osn. š. (1916-20); v letih 1920-23 je v Tolminu dovršila tudi mešč. š. Rada bi se bila vpisala na takratno učiteljsko v Tolminu, vendar so se ji želje po učiteljskem poklicu uresničile šele dobrih 20 let pozneje. Oče je prišel iz vojske bolan in je u. 1925, tako je breme družine (3 hčere) padlo na mater, ki je po prvi vojni odprla trg. Š. je tako v letih 1923-25 hodila na trg. š. v Gor. in se po zaključnih izpitih zaposlila v materini trg. Do-raščajoča v narodno in kult. zavednem okolju, je sodelovala z mladimi v kult. prosv. organizacijah, dokler jih faš. oblast ni zatrla. Zadnji dve leti je nadomeščala organista in vodila zbor deklic. 1933 se je poročila z Lojzatom Bratužem (gl. čl.), učiteljem, pevovodjem in skladateljem. Rodila sta se jima hči **Lojzka** in sin **Andrej** (gl. čl.). Živelii so v Gor., a že dec. 1936 so Lojzeta faš. zastrupili, da je moral po hudih mukah umreti 16. febr. 1937. Postal je tako živa priča in tudi simbol enega najhujših narodnih zatiranj sredi Evrope tridesetih let. Poslej je bilo njeno življenje dolgo vrsto let kot obupno vztrajanje »na Gregorčičevem čolnu sredi pogubnih viharjev«. Z otrokoma se je začasno zatekla k materi in sestri v Tolmin, a že jeseni so se vrnili domov v Gor. Na lastni koži je v vojnem času občutila grozovitosti polic. zaslišanj. Apr. 1943 so jo aretirali in odpeljali na t.i. specialni policij. inšpektorat v Trstu. Zaradi narodnega delovanja in zvez z družino Janka Premrla je zloglasni komisar Collotti nad njo izvajal strahotno mučenje. (To je opisala v pismu, ki je bilo spomladi 1976 prebrano na sojenju zločincem iz trž. Rižarne; ta zgod. dokument o trpljenju Slov. na Prim. je vzbudil veliko zanimanje časnikaarjev in o njem ozirom Š. so pisali tudi vsedrž. it. dnevnikii). Po mesecu mučnih zasliševanj so jo poslali v taborišče v Zdravščino pri Gor., kjer je ostala do 8. sept. 1943. Na spomeniku v spomin internirancem v Zdravščini je vzdana spominska plošča z besedami, ki jih je napisala Š.: »Skozi trpljenje nas žlahtni usoda / Ena vera je, en klic: Svoboda!« Ko sta se iz zaporov v Južni It. vrnili tudi mati in sestra, se je Š. skupaj z otrokoma z njima napotila v Tolmin. V navideznem zatišju so ji 1944 v Tolminu ponudili učiteljsko mesto na osn. š., ki ga je sprejela. V Tolminu je obiskovala učitelj. te-

čaj, ki ga je vodil dr. Joža Lovrenčič, predavatelj pa so bili s Prim., pa tudi iz Lj. Š. je takoj po vojni obiskovala še en učitelj. tečaj, tega so v Gor. organizirali zavezniki, zaključila pa ga je jsl. š. oblast na Prim. Jeseni 1945 je dobila službeno mesto na enorazrednici v Zadlazi-Čadrgu, kjer je ostala do pomladi 1946, ko so jo premestili na petrazrednico v Tolmin. Tu je vodila tudi skupno petje učencev vseh razr. Še istega leta (1946) se je z otrokoma vrnila v Gor. in 1947 tu opravila učitelj. maturo. Bila je tajnica na slov. učitelj. (1946-48), od 1948 pa do upokojitve 1975 je poučevala skoraj v vseh vaseh gor. okolice. V Zadlazi-Čadrgu in v Skriljevem v zah. Brdih se je v večernih urah ukvarjala tudi z odraslo mladino (petje, dramska dejavnost in drugo). Vse do danes ni pretrgala stikov s slov. šolami, ki jo pogosto vabijo na razne obiske in liter. nastope, zlasti ob pode-ljevanju bralnih značk na Goriškem in Tržaškem. Nastopila je 1983 v okviru Prim. dnevov v Lj., pozneje na Zvezni gimn. za Slov. v Celcu (1987) in v Idriji (1988). Srečanja z njo so bila v Gor., v DSI v Trstu, na Kostanjevici pri Gor., v Tolminu, Sežani in še kje. Udeležila se je več daljših izletov, potovanj in romanj, ki so včasih pustila odmev v njeni poeziji (Lurd, Benečija). Njena vraščenost v prim. kult. življenje več rodov in njen prispevek le-temu se nazorno kaže v njenem liter. in splošnokult. delovanju. 1979 je prejela papeško odlikovanje Pro Ecclesia et Pontifice, ki ji ga je podelil gor. nadškof Cocolin. - Prvo pesem (*V tujini*) je Š. objavila v dij. ilegalnem ciklostilnem lističu Soča (1927/1928), prva njena natisnjena pesem pa je izšla v M (1929, v njej je sodelovala še 1931 in 1933). Objavljala je v Družini (1929), ŽS, KolGMD; sodelovala je tudi v izseljenskem časopisu Duhovno življenje in njegovi prilogi za otroke Božje stezice (Argentina, 1935), v Zrnih (cikl. časopis na Livku), Zarji (cikl. revija), GorL. Po vojni so njene pesmi izhajale v Mladi setvi (1947), v tednikih Demokr in KatG, več let je sodelovala pri koroški reviji ViD in objavljala v verski reviji Ave Maria (Lemont, ZDA), TKol in KolGMD, kjer je 1967 izšel sonetni venec *Neizpovedana ljubezen* (posvečen materi). Pogosto je objavljala v Pčk, ki ga je 9 let tudi urejala, in v M(Trst), kjer občasno še sodeluje. V VoceI so o Božiču 1985, 1986 in 1987 izšle tri njene pesmi v izvirniku in it. prevodu. Pesniško delo

Š-jeve je raztreseno po številnih revijah, kolektarjih in časnikih, nekaj pesmi je prišlo v š. čitanke, tri so objavljene tudi v Liriki slovenskih pesnic (Lj. 1985), pet pa v knjigi Slovinci ob Soči med Brdi in Jadranom (Celje 1983). Njena prozna bera je manj obsežna. V KatG (dec. 1956) je bila objavljena črtica *Sveti večer na Tolminskem*, v 7-8 št. Slovenske besede (Buenos Aires, 1953) pa *Markov poslednji večer doma*. V Mavrici (dec. 1975 in dec. 1977) sta izšli črtici *Hromi Job in kanarček* ter *Boštjanova spoved*, v 7. št. Pšk (1976/77) pa *Pravljica o zajčku, ki gre po pirhe*. Napisala je mnogo prizorčkov za š., npr. za Božič, spominske obletnice ali zaključek leta; nekateri so bili objavljeni v Pastirčkovem odru. V posebno zvrst njene ustvarjanja spadajo š. oddaje, ki jih je pripravljala za RAITrsta. Ker je vsa »njena poezija izbrušena in melodiozna« M(Trst) 1983), ni čudno, da je toliko njenih del uglasbenih. Največ zaslug za to imata mož Lojze in Vinko Vodopivec, od drugih naj omenimo vsaj še I. Laharnarja, Z. Hareja, U. Vrabca, S. Maliča, A. Bratuža, I. Bolčina in J. Trošta. 1932 je izšla edicija 5 njenih pesmi (*Detece sveto*, Gor.), 1934 pa *Dve nagrobnici*, ki ju je uglasbil L. Bratuž, 1933 pa je Vinko Vodopivec uredil cerkv. pesmarico *Zdrava Marija* (GMD), v kateri je bilo več besedil Š-jeve (kot tudi v drugih Vodopivčevih pesmaricah). V okviru CG je izšla zbirka zborov M. Strmčnika *Mladinske pesmi* z njenimi besedili (Lj. 1987). Š. je kulturno zavzeta in deluje tudi na prosvetnem področju. Članica je Društva slov. pisateljev. - Doslej (1989) je Š. doživela pet svojih knjižnih izdaj. *Venec spominčič možu na grob* (samozal., Gor. 1957) je bibliofilska izdaja sonetnega venca z akrostihom (obj. tudi v KolGMD). Mučeniška usoda L. Bratuža je našla literarni odmev v nekaterih delih (Boris Pahor in drugi), najbolj neposreden in hkrati čustveno sublimiran izraz pa seveda v sonetnem vencu žene Ljubke. V tem pesniškem ciklu »nas preseneča neposredna živa izpovednost, čustvena vibriranost, skladje izraza in misli, človeška veličina trpljenja, povezana s trpljenjem celotnega naroda na Primorskem« (M. Breclj). A. Kacin pa je v spremni besedi zapisal: »Venec spominčič ni in noče biti obtožba oseb, naroda ali države, pač pa obtožuje zlo, ki nujno izvira iz vsakega totalitarizma.« Ta sonetni venec je prišel v *Izbrane pesmi* pod naslovom *Ti in jaz in tri*

leta življenja. - *Izbrane pesmi* (GMD, Gor. 1973) je uredil in izbral Marijan Breclj. Iz opusa kakih 500 pesmi, bodisi objavljenih v publikacijah, bodisi v rkp., je izbral 89 pesmi, ki so nastajale od 1927 (V tujini) do 1972 (Med dragimi starimi stvarmi). Po vsebinskih in oblikovnih merilih je vanjo sprejel več stvaritev iz prvega obdobja; upoštevaajoč večino bralstva, vanjo ni vključil pesništva za mladino, priložnostne lirike in velik del meditativne in religiozne lirike, kljub temu pa so *Izbrane pesmi* pregledna antologija vsega pesnjenja Š-jeve do 1973. Ta lirika, ki je izraz avtoričinega doživljanja rodne Tolminske (Tolminska pomlad, Tolminska jesen), boleči krik njene ranjene duše na hudo preskušeni življenjski poti (sonetni venec *Ti in jaz...*) in pesniški dokument prim. ljudstva med vojnoma in v zadnji vihuri (Bazoviškimi žrtvam, V ječi, Vojni sliki) ter obsega tudi nekaj »primorsko slovensko« občutenih religioznih pesmi (Kapelica, Svetogorski materi), je nenavadno melodiozna in prežeta z neko mило otožnostjo; pesnica ostaja zvesta tradicionalno klas. oblikam, rada se izpoveduje v sonetu. Zbirko zaključujeta tehtna študija M. Breclja *Pesniški svet Ljubke Šorlijeve in njegov natančni bibliografski Pregled književnega dela L. Š.* - Zbirka *Veseli ringaraja* (Pastirčkova knjižnica 3, Gor. 1983), s podnaslovom *Pesmi za otroke*, obsega 128 pesmi; razporejene so v štiri razdelke in nekako spremljajo otroka skozi šolsko leto. Pesnica-učiteljica pozna otroško dušo in mladim v pesniški obliki posreduje tudi kulturnozgod. vednosti in večnoveljavne vrednote. Kar 48 pesmi iz te zbirke je uglasbenih. Vseh uglasbenih pesmi Š-jeve je blizu 150. Samo dva soneta sta iz prvega obdobja (1943 in 1944), vsa druga mladinska poezija je nastajala po 1950, kot ugotavlja Breclj v *Izbranih pesmih*. Zbirko je izoblikoval in uredil Marijan Breclj, ki je tudi prispeval krajši spremni zapis. Š. je za življenjsko delo ob izidu zbirke prejela nagrado Vstajenje (1983), ki jo podeljujejo v Trstu. - Cikel tolminskih pesniških izpovedi *Rumeni ko zlato so zdaj kostanji* s podnaslovom *Pesmi rod-nemu Tolminu* so njena druga bibliofilska publikacija; izdala jo je Knjižnica Cirila Kosmača v Tolminu ob njeni 75-letnici (Tolmin 1985). Besedila je s kaligrafsko pisavo izpisal Ivan Jer-mol, izšla je v sitotisku, uvod pa ji je napisala Marta Filli. Pesmi so bile večinoma objavljene

že v Izbranih pesmih, največ je sonetov. Govoreč o tej zbirki je Zoltan Jan zapisal: »Pesem je posvečena uživanju skrivnostne krajinske lepote in iskanju lastne harmonije.« - Peta samostojna izdaja je zbirka *Pod obokom čarobnim* (ZTT, Trst 1987), spremno besedo ji je napisal France Bernik. Gre za strožji izbor 60 pesmi, ki povečini izhajajo iz obdobja po Izbranih pesmih in še niso bile objavljene v drugih samostojnih izdajah; najmlajša po nastanku je Govorica zvokov (1985). Urednik je pesmi razmestil v štiri približno enako obsežne cikle, ki vsebinsko ustrezajo impresionistično refleksivni, pokrajinski, domoljubni in religiozni tematiki. Zadnji stavek v Bernikovi spremni besedi pravzaprav velja za celotno poezijo Š-jeve: »Tako je lirika goriške pesnice homogen pojav, uravnotežen po izpovedni vsebini in verzni zgradbi. Kot tak se sicer ne vključuje v sodobna iskanja verzne umetnosti, vendar ima v polifoniji pesniškega snovanja v naši književnosti, zlasti v zamejskem delu skupnega slov. kult. prostora, svoje posebno in nezamenljivo mesto.« Isti je drugje še zapisal: »Oblika teh pesmi je tako izbrušena, da izključuje neposredno vplivanje vzornikov.« Temu bi lahko še dodali, da Š-jeva nima le posebnega mesta v zamejskem delu, temveč to velja za celotno Prim. (s posebno goriško-tolminsko noto) in je tako njeno liter. ustvarjanje hkrati visoko etično očiščevalno dejanje z ohranjenim zgod. spominom neizbrisno vzdano v stavbo slov. življenja ob njegovih zah. mejah.

Prim.: J. U., Tabor 1970. Ob 25-letnici vojne in 25-letnici konca faš. in nacizma, M(Trst) 1970, 101-03 s sl.; H(umar) K(azimir), KatG 1957, št. 8; S. Srebrnič (=Štefan Tonkli), Duhovno življenje 1957, 588-89; M. Breclj, PrimN 1962, št. 7; Isti, Sreč 1967, št. 6; Bibl. Leksikograf. zavo-da 7, Zgb 1963, 369; Zaliv 1969, 176-77; J. Pogačnik, Slov. zamejsko in zdmsko slovstvo, Trst 1972; A. Kacin, Nova Mladika 1973, 1/2; B. Marušič, PrimN 1. jan. 1973; M. Breclj, Š. L., SBL III, 668 in tam navedena liter.; Isti, L. Š., Izbrane pesmi, GMD 1973, uvodna beseda (144-54) in bibliografija pesmi do konca 1972 (155-70); Isti, Spremni zapis k zbirki Veseli ringaraja, Gor. 1983, 153-57; Jevnikar, Zam. lit., M(Trst) 1968, 141; 1973, 17-18; 1983, 138-39; 1985, 156; 1987, 99-100; Isti, Slov. liter. v It., RAITrstA 1981 in monografski tečaj na U v Vidmu 1981-82; I. M(arinčič), L. Š., Izbrane pesmi, PDK 24. jan. 1973; M. Češcut, Razgovor s sodelavcem gor. mohorjevk, KatG 1973, št. 8-11; KatG 1. mar. 1973; Izbrane pesmi, SvSI 6. sept. 1973; Il Giorno; La Repubblica; La Stampa; L'unità; PDK — vsi 23. mar. 1976; NL 25. mar. 1976; TKol 1976; Spo-

minska svečanost v Rižarni, KatG 24. jun. 1976; Leksikon CZ, Slov. knjiž., Lj. 1982, 348-49; K. H., Predstavitev nove pesniške zbirke L. Š., KatG 27. okt. 1983; T. Pavšič, Veseli ringaraja, NL 10. nov. 1983; B. Jurca, Njenih pesmi ni (bilo) v osrednjih glasilih, Delo-KL 22. dec. 1983; Ista, L. Š. pesnica z Goriške, Otrok in družina 1986, št. 2, 8-9 s sl.; M. Waltritsch, Pogovor z L. Š. ob njeni petinsedemdesetletnici, PDK 23. febr. 1985; KatG 29. avg. 1985; Z. Jan, Tolminske pesmi L. Š., PrimSreč 1986, št. 59, 51-52; T. Pavšič, Dragoceno pričevanje o gor. slovenstvu, Delo-KL 21. maja 1987; PDK 18. jan. 1987; F. Bernik, Nova pesniška zbirka L. Š., PrimSreč 1987, št. 76, 521-22; Le Arti a Gorizia nel secondo 900, Gor. 1987; Il Territorio,...; Sloveni di confine, Ronchi 1988 s sl.; D. Makuc, Lojze Bratuž — čisti žrtvi svetel spomin, Rodna gruda 1989, št. 4, s. 31, 41; Lojze Bratuž. 50 anni dopo. Po 50 letih, Gor. 1989 (predav. s simpoz. 4. apr. 1987); SB (SBibl.) 1945-.

Pšč.

SORLI Peter, organist in pevovodja, r. 11. okt. 1872 v Koritnici pri Grahovem, u. 14. jun. 1923 v Grahovem za pljučno tuberkulozo. Oče Peter, mati Katarina Kogoj. Šolo je dovršil v roj. kraju. Že prav mlad je čutil veliko veselje do glasbe. Te, predvsem igranja na harmonij in orgle, se je učil pri znanem glasb. teoretiku in orgelskem izvedencu Fajglju v Tolminu, pri Klemenčiču na Pečinah ter pri skladatelju in pevovodji Laharnarju na Šentvitski Gori. Osem mesecev je obiskoval tudi orglarsko š. v Lj. Že z 19. letom je sprejel službo organista in pevovodja in jo opravljal celih 32 let, do svoje zgodnje smrti. Skladal je bolj za domačo uporabo, a njegove skladbe so bile dovolj tehtne, da je dve med njimi, *Marijino pesem* in *Tantum ergo*, objavil 1896 in 1897 CG.

Prim.: Trobina, 179; Jelerčič, 183; podatki žpk. arh. na Anhoveni.

Har.

SORLI Peter, duhovnik, prosvetni in politični delavec, r. 19. jan. 1902 na Grahovem ob Bači, u. 14. jul. 1988 v Trstu. Oče Peter, kovač, pozneje nestalen železniški delavec, mati Terezija Sorli; imela sta 11 otrok. Osn. š. na Grahovem (1913), pripravnica za sred. š. in 1. razr. slov. gimn. v Gor. (1915). Ker so ob vstopu It. v prvo svet. vojno zaprli v Gor. vse šole, je po enoletnem presledku odšel v 2. razr. Škof. klas. gimn. v Šentvidu nad Lj. in dovršil tam sedem razr. 1922 je stopil v gor. bogoslovje in maturiral 1923 kot privatist na realki v Idriji. V duhovnika je bil posvečen 25. mar. 1926. Bil je kpl. v Tolminu

(nov. 1926 - dec. 1927), župnijski uprav. na Bukovem (obč. Cerkno, 1927-33), žpk v Podmelcu pri Tolminu (1933-43), od jun. do sept. 1943 je bil v Lengmoosu pri Bocnu, nato hišni duhovnik pri nem. misijonskih redovnicah Regina apostolorum v Trstu, polit. zapornik v trž. Coroneu (od 2. okt. do 13. nov. 1944), interniran v Dachau (15. nov. 1944 - 29. maja 1945), pomožni duhovnik v Fanzuolo pri Trevisu (od 1. jun. do 7. jul. 1945), slov. kpl. pri Sv. Ivanu v Trstu (od 10. jul. 1945 do upokojitve 1981). - Med prvo kpl. službo je bil tajn. PZGor za tolminsko okrožje; ustanovil jo je prof. Filip Terčelj, razpuščena je bila 1927. Na Bukovem in v Podmelcu je ustanovil Marijino družbo, ki je deloma nadomeščala slov. kult. organizacije. Na Bukovem je imel tri leta dolgo proces pred kazen. sodiščem v Gor. in pred Posebnim sodiščem za zaščito države, češ da je dal tako obesiti zvonove, ki jih je po vojni vrnila it. oblast in dala nanje uliti faš. znak, da je udarjalo kladivo cerkv. ure po znaku (1930-32). Zagovarjal ga je dr. St. Brajša (PSBL I, 116-17) in je bil zaradi pomanjkanja dokazov oproščen. Ker je bil na vasi, je pridigal in učil verouk v cerkv. dvorani v slov., pripravil je tudi nekaj prosv. prireditev in koncertov. Dne 25. avg. 1937 je dobil opomin (ammonizione), češ da je oviral razvoj Dopolavora in faš. otroške helioterapske kolonije. Z opominom je bilo združeno strogo polic. nadzorstvo, ki je omejevalo njegovo gibanje, zlasti po sončnem zahodu. Trajati bi moralo dve leti, a so ga preklicali še isto leto za Božič zaradi Stojadinovičevega sestanka s Cianom. Že naslednje leto pa je dobil svarilo (diffida). Kljub faš. nasilju so na Goriškem ustanovili katol. usmerjeni politiki podtalno organizacijo Zvezo božjih in narodnih delavcev, ki je v glavnem posredovala za polit. zapornike in internirance. Član je bil tudi S., imel je št. 27, a drugih ni poznal. »Približno leta 1943 so padle prve naše glave. Tudi meni so prišli povedat, da sem na vrsti in naj se zato takoj umaknem. Iz Podmelca sem odšel na binkoštni ponedeljek leta 1943« (KatG 21. jul. 1988). - V Trstu je stanoval pri nem. sestrah v ul. Franca 5, večji poslovn lokal za urad Socialne pomoči pa je imel v ul. Vignola in ta je postal tudi zbirališče obveščevalne skupine, ki jo je vodil časnikiar Jože Golec-Jojo, povezan s polk. VI. Vauhnikom. Organizacija je bila razpredena po Zgibu, Lj. in sev. It., sedež pa je bil v Švici. V

Trstu je imela radijsko oddajno postajo za vezniške. Vanjo pa se je vrinil agent nem. protioveščevalne službe in tako so 2. okt. 1944 artilirali glavne člane in jih zaprli. »Nemci so me v trž. Coroneu zasilševali 43 dni. Moral bi biti ustreljen, ker so proti meni imeli dokaz, da sem imel zvezo z radiooddajno postajo. Zadeva se je obrnila, ker je zame posredoval "Regierungspräsident" Wollseger« (KatG o.m.). Z njim se je spoznal, ko je posredoval za slov. šole v Trstu in okolici ter za pripornike. Poslali so ga v Dachau (13. nov. 1944), Golca pa so 4. apr. 1945 ustrelili v Rižarni. - V Dachau je bil v isti sobi kot žpk A. Piščanc s Katinare, dr. Rafko Premrl iz Gor., poznejši češki kardinal Beran idr. Po amer. osvoboditvi se je pridružil it. skupini in odpotoval v Fanzuolo in od tod v Trst, kjer ga je že naslednji dan škof A. Santin imenoval za slov. kpl. pri Sv. Ivanu. In samo kaplan je ostal do smrti, dobil je le priznanje »častni kanonik«. - V Trstu so se pri S. zbirali slov. izobraženci in želeli ustanoviti nekomun. organizacijo. Ker se je pridružilo tudi nekaj Hrv., so 20. jul. 1947 sklicali občni zbor in ustanovili Udruženje slov. in hrv. krščanskih socialcev za STO. Dne 16. sept. se je Udruženje pridružilo kot član SDZ. Ustanovili so skupni odbor, v katerem je bil S. kot tajn. Udruženja. Glavni namen sporazuma je bil, da bi na zunaj enotno nastopali in da bi se v javnosti ne napadali, v kult. in idejnih vprašanjih pa so bili samostojni. Vendar je kmalu prišlo do trenj, Hrv. pa so večinoma odšli v ZDA, zato je Udruženje sklicalo 1. avg. 1948 občni zbor, se reorganiziralo in se prekrstilo v Slov. kršč. socialno zvezo (SKSZ), ki naj bi nadaljevala predvojne organizacije v duhu zamisli dr. J. Ev. Kreka. S. je postal tajnik. Že prvo leto je SKSZ ustanovila Prosvetni oddelek, ki je prirejal vsakih 14 dni prosv. večere. Ta se je kmalu osamosvojil kot Slov. prosveta (SP). 22. apr. 1949 je SKSZ sklenila s SDZ sporazum za volitve v trž. obč. svet in izvoljen je bil dr. J. Agneletto (PSBL I, 8-9). S. je v imenu SKSZ nešteto krat uspešno posredoval pri Anglo-amerikancih v javnih in zasebnih zadevah. Ko je bilo treba ustanoviti slov. klas. licej v Trstu, »je takratno vodstvo SKSZ poslalo na ZVU tehtno, utemeljeno vlogo o nujni potrebi slov. klas. liceja. Napisal jo je P. Šorli. Šla je na najvišje mesto ZVU, ki jo je pozitivno rešilo in dovolilo klas. licej« (KatG 1. apr. 1976). - 1950 je prišel

v Trst dr. Eng. Besednjak (PSBL I, 69-70) in na obč. zboru 16. mar. 1952 prišel v odb. SKSZ kot tajnik skupaj s Š. Kmalu je s svojo osebnostjo prevladal v SKSZ, zlasti ko je 1954 ustanovil Novi list in ponudil blagajniško mesto Š., ki pa ga je odklonil. Ker na dveh občnih zborih niso mogli razčistiti položaja, so Besednjakovi nasprotniki 20. jun. 1954 ustanovili Slov. katol. skupnost (SKS) in Š. je postal njen tajnik. 21. okt. 1954 je SKS sklenila s SDZ dogovor o sodelovanju in ustanovili sta stalni koordinacijski odb. 6 članov, v katerem je bil ves čas tudi Š. Na obč. zboru 22. jun. 1962 so Š. izrinili s tajn. mesta, namesto njega je prišel dr. Matej Poštovan (PSBL III, 54-55). 1968 se je SKS preimenovala v Slov. ljudsko gibanje (SLG) in Š. je postal njegov član, posvetil pa se je predvsem prosv. delu pri Sv. Ivanu. Tu je 24. nov. 1968 odprl Marijin dom, katerega je zgradil z dobrotniki in v katerem je zgornja dvorana z odrom, spodnja in več manjših prostorov (stroški nad 59 milijonov takratnih lir). V Domu so prireditve in v njem je sedež katol. organizacij. - Vsa povojna leta do upokojitve 1967 je poučeval verouk v osn. in sred. šolah. Stalno je poročal v KatG o verskih in kult. razmerah pri Sv. Ivanu, pojasnjeval polit. razmere, se boril proti trž. županu inž. G. Bartoliju (PSBL I, 41-42), polemiziral z nasprotniki itd. Sodeloval je v KolGMD idr. 14 let je bil nedeljski pridigar na Radiu Trst A. - Za polit. delo je dobil priznanje SSK.

Prim.: Osební podatki; arh. SKSZ in SKS; VI. Vauhnik, Nevidna fronta, Buenos Aires 1965, 111-15; Novi Marijin dom v Trstu, KatG 28. nov. 1968; S. Z.(orko), Novi dom pri Sv. Ivanu, KatG 5. dec. 1968; Blagoslovitev novega Marijinega doma, M(Trst) 1968, 182-84; P. Sorli, Marijin dom pri Sv. Ivanu v Trstu, KolGMD 1970, 92-95 s sl. doma; n. n., P. Šorli - zlatomašnik, KatG 1. apr. 1976 s sl.; Utripi, Trst, dec. 1977 - jun. 1978, 19 s sl.; R. Klinec, GMD, Gor. 1967, 144-45; M. Nemač, Slovo od duhovnika P. Š., KatG 21. jul. 1988 s sl.; I. Jevnikar, Duhovnik in javni delavec P. Š., KolGMD 1989, 127-30 s sl.

Jem.

ŠORLI Srečko, čevljarški mojster, trgovec, tigrovec, borec NOBJ, časnikar, r. 11. jan. 1899 v Tolminu, u. 10. jul. 1982 na Baškem sedlu. Oče Luka, mati Ana Bizjak. Osn. š. v Tolm. Še preden se je pri Sv. Luciji (Most na Soči) izučil za čevljarja, je bil 17-leten 1915 mobiliziran v Gradec za izdelovanje voj. usnjene opreme, bil 1917 zaprt zavoljo izjave pri naboru, da pobegne

v ujetništvo na ruski fronti. Odšel je z maršbatalj. v zasedeno Romunijo in ob reki Seret doživel razpad A.-O. Po 22 dneh pešačenja in vožnje z vlakom je došel v Lj. in se 23. nov. 1918 pridružil borcem za sev. mejo. Udeležil se je mnogih bitk do skrajnih meja slov. ozemlja. 26. dec. 1919 se je vrnil k sestri k Sv. Luciji, in čeprav je imel zaposlitev v Lj., je 7 let delal pri čevljar. mojstru St. Taljatu pri Sv. Luciji. Vseh 7 let je bil stalni član odb. PD, soustanovitelj PD, sodeloval v pev. zboru, dram. odseku, se boril proti faš. poitalijančenju. 1923 je skupaj s prijatelji strgal it. zastavo s pročelja stavbe it. voj. komande pri Sv. Luciji, kak teden za tem je na visoki smreki med Sv. Lucijo in Modrejem zavihrala slov. zastava, ki so jo it. policisti z muko sneli in sežgali. 1926 je ustanovil v Tolminu čevljar. delavnico, zaposlil 12 zavednih mladeničev, nato odprl še trgovino obutve. V začetku 1927 je začel sodelovati z ileg. organ. TIGR. Kurir za čez mejo Jernej Luznik iz Žabč mu je prinašal slov. knjige, predvsem pa ileg. protifaš. tisk v slov. in it. jeziku na stanovanje ob Tolminki, kjer so z njim v hiši Kati Lenar stanovali nekateri slov. dijaki it. gimn., z njim sodelovali in imeli v hiši sedež ileg. dij. krožka. Š. je imel skrivališče tiska v zapuščenem čebelnjaku ob Tolminki. V Gor. je sodeloval z voditeljema TIGR Z. Jelinčičem in Alb. Rejcem, v Tolminu z organizatorji TIGR Vlad. Kogojem, T. Majnikom, T. Rutarjem, Maks. Rejcem, delil tisk po tol. vaseh: v Zatoim. Fr. Šavliju, v Volče T. Majniku, pri Sv. Luciji Fr. Marcini, v Čadrg Jak. Rutarju, v Ušnik Lojzu Šavliju itd. Sam ga je nosil v Gor. in Kobarid ali ga pošiljal v Gor. po Kati Lenar, Rozi Oblesčak, Ljubki Šorli. Vsak teden je po avtobusnem sprevodniku Iz. Korenu pošiljal ileg. liter. v Kobarid, a tudi sam jo je iz Jsle ileg. prinašal. Po drugih in sam je nesel letake za sabotiranje faš. volitev v Gor., jih razdelil vsem celicam po tol. vaseh, da so jih tigrovci ponoči pred volitvami 24. mar. 1929 raztrosili in podtaknili družinam po vaseh. Maja 1929 je sodeloval pri trošenju letakov po vaseh okrog Sv. Lucije proti proslavi Dopolavora pri Sv. Luciji. Na predvečer sv. Cirila in Metoda 5. jul. 1928 je z Vikt. Sivcem zažgal kres na tol. gradu, v gozdu pobožja Ježe pa so fantje istočasno izvedli močne eksplozije. Š. je omogočil številnim antifaš. beg pred aretacijo, med temi je A. Rejca spremil z Brd v Zalaz v

snegu in ostrem mrazu. Z. Jelinčič ga je obvestil 10. jul. 1929, da bo imel preiskavo, in čez dva dni so mu preiskali delavnico, trgovino in stanovanje, ga odvedli s seboj v Gor. in po mnogih obtožbah so ga po 14 dneh izpustili, ker ni bilo dokazov. Polic. komisar Bicchi v Tolminu mu je odvzel potni list, ker ni šel volit. V pričakovanju aretacije je zaprosil za nov potni list, Bicchi mu ga je obljubljal, š. pa je dleg. odšel na Jesenice k bratu, ki je prišel na obisk v Tolmin in odpeljal njegove stvari s seboj, bratu Jožetu pa je v Tolminu predal trgovino in delavnico. Na Jesenicah je odprl čevlj. delavnico. V njej je občasno prenočevalo po 15 tigrovcev. Sodeloval je z mnogimi v TIGR, nosil liter. na mejo tigrovcem s Prim., v letu 1931 jo je nesel 51 krat. Nosil je orožje v skupini 30 tigrovcev čez mejo na Javornikih. Ob napadu na Jslo se je pridružil »soški legiji« in nato že poleti 1941 delal za OF. Zaradi izdajstva ga je Gestapo aretirala 4. apr. 1943, ga po 4 mes. in pol mučenja v zaporih v Begunjah internirala v Dachau, nato v Flossenburg. Na Jesenice se je vrnil 7. jul. 1945. Kot član obč. odb. je opravljal mnoge funkcije na Jesenicah in vodil tudi lastno trg., se udeleževal vseh mogočih udarniških akcij. Tudi po upokojitvi je sodeloval v vseh množičnih organ., bil stalni tajn. Zveze borcev za severno mejo. Veliko je dopisoval v Železničarja, v Glas, v Občana, v radio Jesenice, bil redni dopisnik TV-15. Pisal je o TIGR, NOB in koncent. taboriščih. Vsako zimo je smučal na Zelenici, a pri svojih 83 letih se je pogosto sprehodil iz Podbrda čez Sorško pl. ali čez Baško sedlo v Boh. Bistrico. Med sprehodom je na Baškem sedlu omahnil v prepad. - Prejel je več odlikovanj.

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975; TV-15 13. febr. 1975; PDK 15. apr. 1979; PrimN 1979, št. 10, in 30. jul. 1982; TV-15 18. sept. 1980.

Rut.

SORLI Tomo (Tomaž), pravnik in politik, r. 5. mar. 1881 v Podbrdu, u. 20. mar. 1923 v Podgradu in tam pokopan. Oče Janez, strojar, mati Katarina Kusterle. V številni družini je bil Tomo prvorojenec. Brat Srečko (gl. čl.) je iz drugega očetovega zakona. 1882 so se preselili v Tolmin. Osn. š. v Podbrdu, gimn. v Gor., matura 1900. V študent. letih je š. delal v društvu Adria. Študiral je pravo na U v Gradcu in v Pragi. V času univ. študija je delal kot stenograf pri dr. H. Tumi v Gor. Bil je notarski pripravnik v Ajdovščini in nato še mlad dobil mesto notarja v

Podgradu v Istri (1911). Med prvo svet. vojno je bil poročnik v avstro-ogr. vojski in bil 26.8.1914 v bitki pri Krasnem v Galiciji ranjen in ujet. V Rusiji si je pridobil znanje rus. jezika. Pisal je v rus. časopise o jsl. vprašanju. Navezal je stike s srb. poslanikom v Petrogradu in z vse-slovan. usmerjenim društvom Slavjanskaja trapeza. Jun. 1915 se je prijavil v srb. vojsko in odšel v Niš. Tu je postal član Jsl. odb. in zatem njegov tajn. V tem okviru se je z vso vneto posvetil delu za uresničitev ideje o jugoslovanstvu. V Nišu je objavljajl članke v Odjeku in Jugoslovanskem Glasniku. Ob umiku srb. vojske jeseni 1915 je preko albanskih gora prišel do Drača in odtod preko Marseille v Pariz. To so bila leta vsakovrstnih težav in preizkušenj. Od visokošol. let dalje je bil š.-ju kolega in prijatelj dr. Drago Marušič (gl. čl.). Medtem se je v Pariz preselil tudi Jsl. odbor in š. je še naprej v njem uspešno delal do konca vojne. Urejal je njegovo glasilo Bulletin Jugoslave in zanj pisal. Sodeloval je tudi pri nekaterih franc. časopisih. Po vojni ga je jsl. vlada imenovala za eksperta v etnografski sekciji jsl. delegacije na mirovni konferenci v Saint-Germainu. Kakor v Jsl. odb. je š. tudi tu opravljal svoje delo zavzeto in kompetentno. Ponujene službe v novi jsl. državi ali diplomaciji je odklonil in se rajši vrnil med svoje ljudi v istrski Podgrad. Kakor že pred vojno jim je tudi zdaj vsestransko pomagal in bil med njimi zelo priljubljen. Zavoljo svoje izpričane narodne zavesti in delovanja v narod. duhu je v času faš. doživel marsikatero krivico. V Podgradu je bil š. tudi podžupan in preds. hranilnice in posojilnice. Njegova smrt je globoko prizadela istrsko skupnost. Iz govorov, ki sta ju imela ob grobu dr. Ivan M. Čok in dr. Josip Vilfan, je razvidno, da je ta skupnost v njem cenila predvsem dobrosrčnost, skromnost in značajnost. Bil je navdušen Slovan, velik rodoljub in branitelj narodovih pravic, dr. Vilfan je poudaril, da je bil š. pri delu za blagor naroda vseskozi glasnik sloge. »Nobena stvar, nobena krivica od strani zunanega sveta ga ni žalila tako kakor nesloga v domačem taboru.« Š.-jev zvesti prijatelj in njegov predhodnik v notarski službi v Podgradu Ivo Šorli (pisatelj izhaja iz istoimenskega rodu iz Podmelca, notar pa iz podbrškega) mu je v svojem delu Moj roman posvetil 34. poglavje z naslovom Moj Tomo.

Prim.: E 22. in 23. mar. 1923; GorS 22. mar. 1923; Gabršček II, 157, 172, 360, 483; H. Tuma, Iz mojega življenja, Lj. 1937, 327; Spominski zbornik Slovenije, Lj. 1939, 53 (skupinska sl.); I. Šorli, Moj roman, Lj. 1940, 168-73; Isti, članek v Koledarju Ciril-Metodove družbe 1924; A. Ternovec, Rojaku T. Šorliju, Sreč 1973, 41/2, 40; JKol 1966, 182.

L. B.

ŠPACAPAN Avgust, polit. delavec, r. 6. maja 1914 v Renčah, u. 19. febr. 1986 v Šempetru pri Gor. Oče Avgust, zidar, mati Matilda Bratkovič, gospodinja. Po osn. š. v domačem kraju se je učil za zidarja in nato za brivca. Dokončal je triletno obrtno š. Do 1941 je delal v lastni brivnici. Kot zidarski vajenec se je pod vplivom renških komunistov vključil v delavsko gibanje. 1930 je bil sprejet v mladinsko KPI v Renčah in aktivno delal v njenih akcijah. V ilegalni tehniki, ki jo je organiziral, so med 1932-34 v Renčah razmnoževali ileg. part. tisk in časnik Delo. Člani celice so opravljali tudi sabotažne akcije. 1936 je postal član KPI, 1941 se je priključil NOB; na sestanku na Kremencah jeseni 1941 je postal sekretar novo oblikovanega okrož. komiteja KPS za Goriško. To funkcijo je opravljal do dec. 1942. Po pokraj. konferenci KPS (4.-5. dec. 1942) je opravljal ilegalno polit. delo na Krasu. Med drugim je bil sekretar okrož. komit. KPS za Kras in član okraj. komit. KPS za juž. Prim. (jun. - avg. 1943). Po kapitulaciji It. je polit. delal na Vipavskem, kjer je bil inštruktor pokraj. komit. KPS. Apr. 1944 je odšel v baško okrožje, kjer je postal partij. sekretar, po preureditvi prim. okrožij (jul. 1944) član okrož. komit. KPS za zapadnoprims. okrožje. 21. dec. 1944 član pokraj. načelstva Narodne zaščite in v njej polit. delal kot sekretar celice KP. Kot partij. delavec se je udeležil partij. konferenc za Prim., nov. 1943 je opravil partij. tečaj pri pokraj. komit. Po osvoboditvi je delal pri odseku za notranje zadeve Pov. PNOO za SlovPrim, po priključitvi pa pri UDBI v Novi Gor. Upokojen je bil 1963. Njegovo ilegalno ime je bilo Strnad. - Med NOB je aktivno delala tudi njegova žena Justina Špacapan (1914). Bila je kurirka, obveščevalka in aktivistka SPZZ. V NOB se je vključila 1941. Tako kot mož je tudi ona nosilka part. spomenke.

Prim.: Arh. CK ZKS, Lj.; Arh. GorMuz, Nova Gor.

Plah.

ŠPACAPAN Milko, partizanski borec in poveljnik, r. 12. jul. 1910 v Ozeljanu, u. 28. nov. 1942 med Vogrskim in Ozeljanom. Oče Franc, kmet, mati Jožefa Belingar. Izhaja iz številne kmečke družine. Po osn. š. v domačem kraju se je vpisal na idrijsko realko, ko so jo ukinili, je š. dokončal v Vidmu. Po mali maturi je v Gor. obiskoval industr. š. Ker ni dobil zaposlitve, je emigriral v Jslo 1928. Dve leti je delal v Smederevu, nato se je zaposlil kot mehanik in šofer v Lj. Tu je postal član SKOJ, 1938 član KPS, dejaven je bil tudi v sindikalnem gibanju. V tem času se je aktivno ukvarjal s športom, bil je kolesarski tekmovalec. Ob napadu na Jslo je postal borec Soške legije. Razpad jsle vojske je doživel v Karlovcu. Vrnil se je v Lj. Fr. Ravbar (gl. čl.), član lj. partij. okrožja, ga je določil za polit. delo na območju Črnuč in Tacna. Tu se je pridružil Črnuški part. skupini. Po njeni združitvi z Gameljsko in Šmarnogorsko part. skupino v Rašiško četo (24. jul. 1941) je postal četni komisar, okt. 1941 pa njen poveljnik. Za tem je bil poveljnik Šmarnogorskega part. voda, še isto jesen se je umaknil v Dolomite in postal komandir Samatorske čete. Z njo je v noči 4. na 5. dec. 1941 napadel preserski most, nato pa je s četo 25 borcev, ki jim je tudi poveljeval, odpotoval na Prim. To je bila druga part. četa, ki jo je vodstvo NOB poslalo na Prim., a je zaradi visokega snega in hude zime sredi dec. 1941 prišla le do Črnega Vrha, nato se je vrnila v Dolomite. Š. je hudo zbolel in nato okrevljal pri sorodnikih v Lj. Mar. 1942 je s četo 25 borcev iz bataljona Ljube Šercerja ponovil pohod na Prim. Četi je poveljeval, komisar pa je bil Jaka Platiše Franc (gl. čl.). Š-ova četa je 27. mar. prišla iz Loške doline na Suhorje v Brkinih, od tam pa skupaj s Pivško četo na območje med Podrago in Dolenjo vasjo in nato na Nanos, kjer sta se četi 18. apr. 1942 spopadli z it. vojsko. Po bojih se je Š-ova četa pomaknila v Vipavsko dolino, preuredila se je v Spodnjewipavsko četo in delala med Ozeljanom, Vogrskim in Črničami. V spodnji Vipavski dolini je Š. tudi polit. delal. Sredi avg. 1942 je pokraj. komite KPS za Prim. ustanovil prvi part. bataljon Simona Gregorčiča. Po smrti njegovega poveljnika Saše Lemuta (gl. čl.) 17. avg. 1942 so poveljstvo preuredili. Š. je postal komisar bataljona. Padel je med it. očiščevalno akcijo. Njegovo ilegalno ime je bilo Igor. Na kraju, kjer

je padel, ima spomenik. - V NOB je aktivno delala tudi družina njegovega brata Mira ter sestre Štefanija in Marica. Miro Š.-Savo je delal kot aktivist OF na Gor., jeseni 1942 ob ustanovitvi POOF SlovPrim je postal njegov član. 13. okt. 1943 so ga zajeli nem. vojaki in internirali v Dachau. Tu je 2. jan. 1944 umrl. Mirova hčerka Branka je bila okrožna aktivistka OF.

Prim.: C. Zupanc, Milko Špacapan-Igor, Gor. Ltk 1974, 138-40; 7/1980, 175; T. Ferenc, Primorska pred vseljidsko vstajo, Lj. 1983, pass.; L. Kristančič-Milko, Milko Špacapan-Igor, pionir prim. partizanstva, TV-15, 4.-18. jul. 1985.

Plah.

SPANGER Vekoslav (SPANGHER, SPANGER Luigi Alojz), narodnoobr. in prosv. delavec, obsojen na I. trž. procesu, publicist, r. 29. jan. 1906 na Proseku pri Trstu, u. 27. dec. 1971 v Lj., pokopan na Proseku. Oče Ivan, pristaniški delavec, mati Jožefa Stoka, gospodinja. Osn. š. na Proseku (4. razr. v Barkovljah) in 1918 dokončal 6. razr. Vpisal se je v 1. razr. nem. pripravnice, ki je bila takrat na Proseku. Zaradi domačih gmotnih težav se je 1919 vpisal v večerno strok. š. v Rojanu, kjer je v dveh letih (do 1921) končal tri razr., podnevi je že od 1920 delal kot mizarški vajenec v Trstu. Potem je še dve leti obiskoval strok. mizarstvo š. v mestu in se izučil za mizarja. 1928 je odprl na Proseku lastno delavnico, kjer je delal do aretacije 4. apr. 1930. Po hudem mučenju v preiskovalnem zaporu v Kopru in Rimu ga je 6. sept. 1930 Posebno sodišče obsodilo na 30 let ječe. V zaporu je ostal do 1939 (tri leta v samici v zaporu na otoku Santo Stefano, 9 mes. v samici v Augusti na Siciliji, 5 let v taborišču Civitavecchia, nato so ga prepeljali v Trst, izpustili in do ponovne aretacije 1940 strogo nadzorovali. 1940 je bil zaprt najprej v trž. Coroneu, potem interniran v kraju Istonio Marina pri Chietiju, leto pozneje premeščen v Montefalco pri Perugi, kjer je dočakal padec fašizma (1943). Šele apr. 1944 se mu je končno le posrečilo s skupino drugih internirancev pobegniti Nemcem in se prebiti do zavezniških čet. Po krajšem zdravljenju v Rimu je odšel v Bari in se pridružil prekomorskim enotam NOV ter se 30. nov. 1944 izkrcal v bližini Splita, kjer je moral ponovno v bolnišnico. V Trst se je vrnil 11. jun. 1945. Od 1. avg. 1946 do 28. febr. 1949 je bil zaposlen pri uvoz. izvoz. zavodu UIVOD, potem pri Centroprometu in nazadnje

pri Finančni družbi za mednar. promet SAFTI do upokojitve. - Š. se je že zelo mlad vključil v kult. in polit. dejavnost. Bil je soustanovitelj mlad. društva Adria na Proseku (1924 - 17. avg. 1927) in njegov tajnik. 7. sept. 1925 so na Kontovelu ukinili mlad. društvo Danica. Š. je sodeloval pri ustanovitvi novega mlad. društva Ladja (od 25. apr. 1926 do 3. sept. 1927), kjer je prevzel mesto preds. Po razpustu mlad. društev, ko so faš. nasilno zatrli in prepovedali vse slov. javno delovanje, je Š. s skupino mladih antifaš. ustanovil ileg. organizacijo Borba. Bil je preds. izvršnega odb. do svoje aretacije (1930). Področje T.O.B. (Tajna organizacija Borba) je bila vsa Prim. z Istro, njen namen pa brezkompromisni boj proti faš. in priključitev Prim. in Istre k Jsl. Zaradi izdajstva se je dve leti in pol kasneje Š. z nekaterimi tovariši znašel pred Posebnim sodiščem, ki ga je obsodilo na 30 let ječe, Bidovca, Miloša, Marušiča in Valenčiča pa na smrt (tudi za Š. je drž. tožilec zahteval smrtno obsodbo). Po povratku v Trstu (1945) se je Š. takoj aktivno vključil v polit. in javno življenje slov. manjšine in po svojih močeh delal vse do smrti. Prva povojna leta je bil preds. bivših polit. preganjancev na Proseku, bil med ustanovitelji Kmečke zadruga, tajn. I. okraja OF od 1949 do njenega razpusta, nato član odbora Neodvisne socialistične zveze, trikrat je kandidiral na obč. volitvah. Od 1945 do smrti je bil podpreds. Odbora za proslavo bazoviških žrtev. Nekaj let pred smrtjo je z nekaterimi levo usmerjenimi Tržačani ustanovil novo stranko Slovenska levica, za katero je bil značilen kritičen odnos do polit. smernic, po katerih se je po 1945 ravnala levo usmerjena slov. manjšina v It. Kritika je letela predvsem na vključevanje Slov. v it. stranke, na brezbriznost glede razlašanja slov. zemlje, na slov. šolsko politiko, kar vse vodi v asimilacijo. Na prvo mesto je postavila boj za obstoj manjšine in šele na drugo mesto razredni boj. Do smrti je bil odbornik Slov. leveice in se kot član njenega zastopstva udeležil raznih srečanj. Aktivno se je posvetil tudi ljudskoprosv. delu in bil prva povojna leta predsednik PD »Ivan Vojko« na Proseku, pozneje je delal pri PD »Rado Pregarc« v Trstu, kjer je zbral okoli sebe precej mladine. - 1964 je zal. EDIT na Reki (Jsl.) izdala v it. jeziku knjigo Fratelli nel sangue, v kateri je bil objavljen citat z lepaka iz 1930, v katerem

je Š. označen kot izdajalec tovarišev na procesu. Po Š-jevem protestu in pričevanju Janka Obada, Mira Pertota in Nikola Kosmača (28. nov. 1964) sta avtorjo Aldo Bressan in Luciano Giuricin to preklicala in se javno opravičila (La voce del popolo, Novi list, 3. mar. 1965). V vse neprodane knjige in tiste v knjižnicah je bil vložen listek s popravkom. - Obsežno je tudi Š-jevo publicistično delo. Njegove spominske članke in nekrologe so objavljali PDK, Delo, Kol. Gregorčičeve zal., JKol, gor. Razgledi, Ij. Delo, NRazgl, idrijske Kaplje idr. V samozal. je 1965 izdal obsežno knjigo o T.O.B. *Bazoviški spomenik* (ponatis v nadalj. v mrb. Večer 1967, št. 162-240; druga, popravljena izdaja z uvodom B. Pahorja zal. HiP na Opčinah 1986). Za svoje polit. in prosv. delo je bil Š. v Jslj odlikovan s kolajno zasluge za narod II. reda (1950). Urad predsedstva v Rimu pa mu je podelil priznanje antifaš. borca.

Prim.: KolGZ 1947, 17-27, 29-34; JKol 1970, 60-62; PDK 1965, št. 167; Kaplje 1967, 38-40; Bazoviški spomenik, Trst 1986 s sl.; PDK 29. in 31. dec. 1971; 25. jul. 1985; osebna pola, nekaj dokumentov in fotografija na Ods. za zgod. pri NŠK Trst; SBL III, 670; Zaliv 1972, št. 34-35 s sl. LRS

SPIK Srečo, dramski igralec, r. 7. avg. 1950 v Kozini pri Sežani. Oče Peter, uradnik, mati Milka Šturm, uslužbenka. Osn. š. v Sempetru pri Gor., gimn. v Novi Gor., nato je študiral igrilstvo na AGRFT v Lj., kjer je 1975 diplomiral. Že med študijem na gimn. in AGRFT je večkrat igral pri PDG v Novi Gor., po diplomi pa se je zaposlil v Mestnem gled. v Lj., redno pa sodeluje tudi pri Gledališču Glej, TDS Proces, Gledališču čez cesto, pri TV Lj. (dramske, otroške, liter. oddaje), Radiu Lj. ter pri VIBA filmu v Lj. - Soustvaril je nekaj desetlin filmsko-televiz. projektov ter množico karakternih vlog, med katerimi so bile najbolj ocenjene: Ludnig v F. Kroetz, Človek manir (MGL 1979/80); Kralj Gordolant v istoimenskem delu R. Ivšiča (Glej 1979/80); Steinbrecher v Pekič - Špik, Kako umiriti vampira (ŠKUC 1979/80); Brkač v I. Likar, Moskva - Petuški (Glej 1983/84); Licht v H. v. Kleist, Razbiti vrč (MGL 1985/86); Lee v S. Smepard, Pravi zahod (MGL 1986/87); Gregor v D. Jančar, Klementov padec (MGL 1988/89); Gospa v G. Genet, Služkinji (MGL 1988/89); Gaston v Mumas - Petan, Drama s kamelijami (MGL 1988/89). Pohvaljeni sta bili tudi režiji v TDS

Proces 1986/87: Gluvič, Konzerve; P. Božič, Vedomec Križ; ter težija E. Flisarja, Kostanjeva krona (Gledališče čez cesto 1988/89). Prejel je Severjevo nagrado za najboljšo vlogo v sezoni 1973/74.

Prim.: Osebni podatki; dokumentacija MGL.

Jan

ŠRAMEL Bogo, športnik, r. 20. jan. 1908 v Trstu, živi v Lj. Oče Anton, finančni uslužbenec, mati Hedvika Kukanje (iz Malega Dola pri Komnu), gospodinja. Osn. š. obiskoval v Rojanu in pri Sv. Jakobu v Trstu; v Lj., kamor se je družina preselila 1922, je končal mešč. š. in 1929 absolvirал drž. trg. akad. Po odsluženem vojaškem roku se je zaposlil pri zavarovalni banki Slavija v Lj., nato je bil uslužbenec Higienškega zavoda prav tam (1931-45). Po drugi svet. vojni je služboval na Ministr. za trgovino ter na Ministr. za lesno industrijo LRS. 1952 je bil inšpektor pri Narodni banki v Lj., sledilo je od 1954 službovanje pri Gosp. zbornici Sje, kjer je bil tajn. sveta za zveze in promet. 1969 se je upokojil. - S športom se je pričel ukvarjati v dijaških letih. Čeravno je bilo njegovo zanimanje za šport večstransko (plavanje, telovadba, smučanje, alpinizem), je največ uspehov dosegel v smučarskih disciplinah, bil je uspešen tekmovalac v alpskih in klas. disciplinah (teki, skoki). 1928 je postal drž. prvak med mladinci v smučarskem teku na 24 km. 1931 se je kot prvi zmagovalac smuka na Zelenici udeležil smuka s Triglava. Istega leta je sodeloval tudi na svet. smučarskem prvenstvu v Oberhofu, kjer se je udeležil tekem v skokih, v tekih in v klas. kombinaciji. Sodeloval je tudi na kasnejšem svet. prvenstvu v Innsbrucku. V smučarskih skokih je bil štirikratni drž. prvak, desetkrat je postavil drž. rekord, nazadnje v Planici 1935, ko je skočil 72 m. Udeleževal se je skakalnih tekem v Jslj in na tujem (Holmenkollen, Harrackov itd.). Še pred drugo svet. vojno je prenehal z aktivnim športom in se posvetil organizacijskemu delu. Po drugi svet. vojni je delal zlasti v smučarskih društvih (Udarnik, Enotnost) in bil tako vrsto let podpreds. smučarskega kluba Enotnost v Lj. (do 1965). V tem času je bil klub dvanajstkrat drž. prvak v vseh disciplinah smučanja. Delal je tudi pri Smučarski zvezi Sje in Jslj. Enajst let je bil zvezni kapetan za skoke (1954-65), dvanajstkrat je bil vodja tekmovalanj v skokih in poletih v Planici. Š. je tudi

mednar. sodnik za smučarske skoke. Prejel je več športnih ter drž. priznanj in nagrad.

Prim.: Delo 20. jan. 1983; Teleks 20. jan. 1983; Dnevnik 21. jan. 1988; Delo 20. jan. 1988; osebni podatki (pismo 18. apr. 1988).

B. Mar.

STAJER Božo, umetniški fotograf, r. 10. dec. 1910 v Postojni, u. 26. maja 1967 v Lj. Oče Gregor, železničar, mati Marija Trampuž. Osn. in mešč. š. v Lj., tu se je tudi učil fotografske obrti (1924-26). Šolal se je nato na mornariški podofic. š. v Divuljah (1926-30) in po izstopu iz vojaške službe delal v kozmetični in lasuljarski stroki. Vključil se je v OF dn jun. 1944 odšel v part. Postal je vojni reporter in šef fotografske službe pri IX. korpusu. Po demobilizaciji je bil fotoreporter pri Tiskovnem uradu vlade LRS, kamor se je znova vrnil 1950, potem ko je bil 1948-50 šef laboratorija pri Triglav-filmu. Po 1951 je bil uslužben pri Eksport-projektu, od 1954 pa je bil vodja fotolaboratorija SAZU. - Z umetn. fotografijo se je ukvarjal že izza let, ko se je učil fotografske obrti, in še pred vojno sodeloval na mednar. fotogr. razst. (Dunaj, Budimpešta). Po vojni je sodeloval pri snemanju prvega slov. filma Na svoji zemlji ter se udeležil cele vrste fotografskih razst. v Jsl. (Bgd 1950, 1959; Lj., Mrb., Slovenj Gradec, Zadar 1960) in v drugih državah (Varšava 1959, Praga 1966 itd.).

Prim.: SBL III, 674 in tam navedena liter.

Ured.

STAJER (STAJER) France, pisatelj, r. 25. sept. 1890 v Vipavi, u. tu 3. apr. 1915. Oče Franc, notar, mati Amalija Kobal. Po zgodnji smrti staršev se je š. iz Vipave preselil v Lukovico k sorodnikom. Med 1900-10 je obiskoval v Lj. gimn., nato Vis. šolo za trg. v Kölnu in v Hohenkampfu ob Renu, 1911 je v Gradcu opravil abitur. tečaj, privatno pa nadaljeval trg. študij. Bolehen in brez zanimanja za trgovinstvo je od 1912 živel v Lj., si nakopal jetiko, se vrnil v Vipavo in umrl. - Za slovstvo se je zanimal že v gimn. V Kölnu je začel pod vplivom modernih smeri pisati dramske prizore. Sodeloval je pri Dnevu 1913-14, kjer je objavil 30 podlistkov, deloma čudaških, v katerih je izražal svoj pogled na slovstvo in na javno življenje. Rad je obravnaval politiko, zlasti balkanske dogodke. V grotesknih podobah in tragikomičnem občutju se je igral s slovstvenimi oblikami, verzi in prozo, mešal epiko in dramatiko. Dobro je poznal H. Ibse-

na, Avg. Strindberga, O. Wildeja, B. Shawa in predhodnike ekspresionizma. Izmed objavljenih del so najznačilnejša: *Jože Rvačar*, »tragikomičen poem v dveh oddihih« (Dan 1913, št. 437-41), *Samomorilec*, »tragikomedija futurista v 4 impresijah« (ib., št. 465-75); *Futurizem v slovenski literaturi* (ib., št. 487). Menda je tudi I. Cankar priznal, da je bil š. nadarjen.

Prim.: SBL III, 674-75 in tam navedena liter.

T. P.

STAKUL Aleks, časnikar, TV komentator, r. 15. dec. 1944 v Gor., živi v Lj. Oče Oskar, glasbeni pedagog, mati Alice Humar, gospodinja. Od 1947 je živel v Slov. Bistrici, kjer je oče služboval. Tu in v Mrbu je obiskoval osn. š.; v Mrbu je končal gimn. (matura 1963). Opravil je prvo stopnjo pravnega študija (Mrb. 1969). S časnikarstvom se je ukvarjal od srednješolskih let dalje. 1969 se je zaposlil na RTV Lj. Bil je dopisnik in ur. v Mrbu, Bgdu in Lj. (notranja politika, gospodarstvo, informativni program). Deluje kot gosp. komentator na RTV Lj. Pripravil je več televizijskih dokumentarnih oddaj (med njimi o velikem tolminskem puntu 1713, ob 30-letnici priključitve Prim. k Jsl itd.). Prispevke je objavljval v Večeru, Delu, Sportskih novostih in drugeje.

Prim.: Osebni podatki (pismo z dne 4.5.1989).

B. Mar.

STANTA Ivan, OM, misijonar, r. 18. mar. 1933 v Mirnu pri Gor., živi na Madagaskarju. Da bi postal lazarist, kot so bili tedaj it. lazaristi na Mirenskem Gradu, je odšel v Turin, dovršil gimn. v Scarnafigi, vstopil v noviciat v Turinu, študiral tu bogoslovje in zadnji dve leti v Genovi, posvečen 29. jun. 1959. Po dveh letih dela v It. so ga 1962 s tremi drugimi it. sobratmi poslali na Madagaskar. Najprej je eno leto deloval v večjem kraju Betroka. Nato je 9 let delal v Isoanali, kjer je veliko naredil: s sobratom je postavil veliko naselbino za gobavce, obnovil žup. c. in ji dozidal zvonik. V naselbini je zgradil tudi kapelico in jo posvetil sv. Cirilu in Metodu. Na enem izmed zvonov je dal uliti napis v malgaščini in slov.: Dar slov. katoličanov bratom v veri. Za gobavsko naselbino je dobil največ sredstev iz akcije, ki jo je na njegovo prošnjo začel turinski dnevnik La Stampa. Tretja postojanka je bila v Ihosy; ta je obširna in s številnimi kapelicami, ki jih vsak mesec obišče.

Dušni pastir je 600 zapornikom, ki jih obiskuje ob nedeljah popoldne. V 35 km oddaljenem kraju Zazafotsy je organiziral naselbino invalidov z imenom Betanija. Škofija mu je zaupala organizacijo Caritas, s tem karitativno dela po celi škofiji. Pri njem je bil skoraj tri leta njegov brat Lovrenc, gradbenik (o njegovem delu glej KatMis 1982, 184).

Prim.: L. L. (enček), Na Madagaskar in v Afriko. K Ivanu Stantu CM v Ithosy, KatMis 1982, 181-88 s sl.

Jem.

ŠTANTA Vinko, duhovnik, r. 22. jan. 1884 v Mirnu pri Gor., u. 30. dec. 1959 v Šempolaju. Oče Mihael, sluga, mati Uršula Cotič. 1897 je stopil v pripravnico v Gor., nato na nem. gimn. Kot dijak je bil pet let gojenec Alojzijevejšča, 1907 pa se je vpisal v gor. Centralno semenišče. V duhovnika je bil posvečen že po tretjem letniku 25. jul. 1910. V četrtem letniku bogoslovja je opravljal službo semeniškega prefekta, po končanem študiju pa je bil jul. 1911 imenovan za kpl. v Volčah. Že teden dni po prihodu je tamkajšnji žpk Zarli u. in je š. postal samostojen, avg. 1912 pa je bil premeščen v Šempeter pri Gor. v pomoč obolelemu žpku Gotardu Pavletiču (PSBL II, 586). Apr. 1913 je dobil še dekret za soupravo Vrtojbe, učil pa je tudi na š. v Volčji Dragi. Okt. 1914 je nastopil službo vikarja v Kostanjevici na Krasu, od koder je soupravljal Temnico. Med svojimi verniki je vztrajal tudi po izbruhu sovražnosti na soški fronti med prvo svet. vojno, Kostanjevico pa je zapustil med zadnjimi vztrajafočimi civilnimi prebivalci avg. 1916. Za tolikšno požrtvovalnost ga je avstr. vlada odlikovala z zlatim zaslužnim križem in s trakom z zlato krono. Umaknil se je v Komen in nato v Kazlje. Jan. 1918 ga je gor. nadškof Sedej poslal za vikarja v Mavhinje, dobil je še službo uprav. devinske župnije in dekanije. Nov. 1920 je postal vikar v Šempolaju, od tu je soupravljal Mavhinje in Sosljan. V tem obdobju se je ves posvetil delu za dvig Kraševcev iz vojnih razvalin ter za njihov verski, moralni, prosv. in gosp. napredek. To dušnopastirsko vne-mo je ohranil še v pozni starosti, tako da je 1958 zapisal: »Nunc desidero quietem...« (Sedaj si želim počitka). Umrl je po trimesečni bolezni v svoji šempolajski župniji, kjer je bil na novoletni dan 1960 pokopan poleg svojega očeta. Po njegovi smrti je bilo zapisano, da so slov. verniki »izgubili zaslužnega moža, ki se je tudi v

najbolj nevarnih časih goreče in odločno bojeval za pravice Cerkve, duhovnikov in ljudstva, duhovniki pa svetniškega dekana, ki ga v službi za dobro ni zadržala nobena zunanja ovira.

Prim.: Liber baptizatorum in ecclesia St. Georgii in Miren a. 1884 (kopija v NadškAGor.); Catalogus sacerdotum archidioeceseos Goritensis ab anno 1903 (NadškAGor.); KatG 7. jan. 1960; NL 7. jan. 1960; KolGMD 1961, 70-72; Calendarium sacerdotum defunctorum dell'Arcidiocesi di Gorizia compilato da don Barto per conto della Congregazione dell'Addolorata, Gor. 1977, 364 (z napačno navedbo datuma smrti).

M. V.

ŠTANTE Jurij (pseudonim Juš), pedagoški delavec, časnikar in urednik, r. 6. marca 1910 pri Sv. Lovrencu pod Prežinom (nad Štorami, o. Celje) kot predzadni otrok enajstčlanske družine, ki sta jo oče Anton in mati Ana Kranje težko preživljala; selila sta se v različne kraje ter opravljala razna dela. Mešč. š. v Celju, učiteljske v Lj., nato pa tudi šolo za rezervne oficirje v Bileči. Kot brezposeln učitelj se je preživljal s priložnostnim delom, kot privatni učitelj, tajnik in dopisnik društva Jadranska straža. Od 1934-36 je bil učitelj v Šmarju pri Jelšah, nato kazensko premeščen, ker je bil osumljen komunizma. Kot načelnik Sokola je organiziral razne nastope. 1937 je dobil mesto na osn. š. Bevke pri Vrhniki ter nadaljeval študij na Filoz. fak. v Lj. (biologija, psihologija, pedagogika), ki ga je uspešno končal, vmes pa je 1938 diplomiral tudi na Višji pedagog. š. v Zgbu. Za tem je dobil mesto učitelja za »ročno delo« na učiteljskiču v Lj., ob tem pa je aktivno delal v Sokolu, Društvu prijateljev SZ in drugih društvih. Ob izbruhu druge svet. vojne je bil kot jsl. oficir zajet ter ujetnik v različnih krajih, največ časa v It. Ušel je iz Cortemaggiore (Emilia), se v hribih pridružil tamkajšnjim partizanom, nato pa se sept. 1943 priključil Gradnikovi brigadi, ur. brigadno glasilo *Goriški borec*, od 28. dec. 1943 pa je bil glavni in odg. ur. *Partizanskega dnevnika*, pri katerem je skrbel, da je prerasel okvirje vojaškega časopisa. Avtorske članke je podpisoval s psevd. Juš. Nekaj časa je bil tudi načelnik Tanjuga za Slov. Prim., nato se je vrnil v prosveto. Najprej je moral ponovno opraviti učiteljsko pripravništvo, nato je bil premeščen za ravnatelja na učiteljske v Tolminu (1946/47). V teh letih je bil tudi načelnik prosv. odd. PNOO v Ajdovščini ter nadz. za šolstvo v coni B, nato pa načelnik personalnega odd. Prosv. ministr.

LRS (do 1948) ter vplival na razvoj ter organizacijo šolstva na Prim., kjer je bilo veliko pomanjkanje kadrov. Kmalu se je zameril, ker ni poslal še dovolj kadrov v Bosno, zaradi česar se je umaknil ter postal ravn. Poljanske gimn. v Lj., kjer je organiziral, kakor že prej v Tolminu, široko razvejano šolsko samoupravljanje z vključevanjem najbolj talentiranih učencev na vodilna mesta vseh mnogovrstnih dejavnosti. Uspehi so vplivali tudi na druge šole. Kot ravn. je bil izbran za delegata VI. kongresa KPJ v Zgbu. V naslednjih burnih letih, ob novih zamerah, ko je branil prof. pred organiziranim klevetanjem, je bil nekaj dni po krivici zaprt. Ko je to razkrinkal pred sodiščem, je bil oproščen in ponovno postavljen na Ministr. kot sodelavec RSŠ. Kot nadz. je obiskoval številne šole in propagiral samoupravljanje med mladino in prof. zbori, vodil tekmovanja med šolami, skrbel za pripravo učbenikov ter napredoval do svetnika. Za tem je bil do upokojitve 1970 programski vodja pri Sava filmu in skrbel za učne filme; ni pa ta dejavnost prerasla v poseben zavod za učila. - Prejel je več drž. odlikovanj, nekaj nagrad, več priznanj za delo v Učit. pev. zboru EA, v Part. in drugih pev. zbori. Sodeloval je kot član Komisije za priznanje dvojnih let pri ZBS, nato pa je kot izvoljeni član republ. odb. ZBS spodbujal skrb za part. puščene domačije na Prim.

Prim.: Osebni podatki; Partizanski dnevnik od 5. sept. 1944 do 7. maja 1945, kserografirana izdaja, Nova Gorica, Koper, Ljubljana, GorMuz 1975.

Jan

ŠTAVAR Jurij (Jure), tiskar, r. 8. apr. 1901 v Trstu, u. 2. mar. 1982 prav tam. Oče Anton, čevljar, u. v ruskem ujetništvu med prvo svet. vojno, mati Josipina Mikuletič, gospodinja. Dovršil je 8-razr. osn. š. Ciril-Metodove družbe pri Sv. Jakobu in Trg. šolo v ul. Battisti. S šestnajstimi leti je stopil v tiskarno Edinost v ul. sv. Frančiška 20 in se izučil najprej za ročnega, potem za strojnega delavca. Pri tem se je strok. in jezik. izpopolnjeval, da je mogel slabe rokopise sam popravljati, stavil pa je skoraj brez tiskovnih pogrškov. Stroji so tekli noč in dan, ker je prišel iz te tiskarne skoraj ves tedanji slov. in deloma hrv. tisk v It. Ob časop. Edinosti se je utrdil v neomajni narodni zavesti in se navzel širokih demokratičnih nazorov. Ko so faš. oblasti 2. sept. 1928 E prepovedale, se je š.

z družino preselil v Lj. Prvi dve leti je delal v Narodni tiskarni pri J, nato je bil do konca vojne faktor v banovinski tiskarni Merkur d. d. V Lj. je sodeloval v prim. emigrant. društvu, med vojno pa kot ilegalec pri part. tisk. tehniki. Takoj po vojni se je vrnil v Trst in v bivši tiskarni Edinost, tedaj Zadruga tiskarna, organiziral zadrugo in bil njen ravn. Sredi 1955 je ustanovil lastno tiskarno Graphis ter jo moderniziral. Iz tiskarne so prihajali lepaki, vabila za volitve in prireditve, knjige, tedniki, revije, npr.: Delavska enotnost, Glas mladih, Ljudski tednik, Razgledi, Naši razgledi, Gospodarstvo, Literarne vaje, Pastirček, Galeb, Mladika, Izvestje sred. šol, Novi List, Jadranski koledar idr. Na ta način je soustvarjala slov. tiskano besedo ter bila del bogate in trpke zgod. trž. Slov. š-jeva pisarna je bila pravo kult. središče, sem so prihajali pisatelji, ured. in drugi kult. delavci na razgovor in črno kavo. Š. je znal pripovedovati, svetovati, pomagati, čakati na poravnavo stroškov. Tiskarna je sama vzgajala strok. kader, izključno slov., ki pa je bil cenjen tudi pri It. Priznanja niso izostala: 1965 je prejel edini v deželi prvo nagrado na vsedrž. tekmovanju grafičnih izdelkov v Turinu. Leto pozneje svet. nagrado in priznanje na razst. na Dunaju za kataloge Svetozarevo, ki so jih natisnili v večji nakladi, v petih vrstah in v več barvnem tisku. Za Spacala so natisnili vrsto katalogov za razst. in 40 reprodukcij v barvnem tisku, prav tako za kakih 15 it. umetnikov. 1971 je š. stopil v pokoj in se umaknil v družinski krog. Bil je dober človek v polnem pomenu besede.

Sin **Jure** (r. 14. jul. 1933 v Lj., od 1945 v Trstu) je dovršil realno gimn. v Trstu, maturiral pa 1953 v Kopru. 1957 je ustanovil podjetje Typographic in ga uspešno vodi. V SDGZ je dolga leta v najožjem vodstvu.

Prim.: Domači arhiv; J. Koren, Osemdeset let J. Š., PDK 8. apr. 1981; Isti, Umrli je J. Š., PDK 3. mar. 1982 (obakrat s sl.); Gosp 5. mar. 1982; NL 8. mar. 1982; M. Jevnikar, KolGMD 1983 s sl. Jem.

ŠTEFAN iz Gorice, slikar iz druge polovice 14. stol. Skupaj z **NIKOLAJEM** sta najstarejša izpričana gor. slikarja in hkrati prva po imenu znana freskanta t.i. furlanske smeri na Slovenskem. Njuno delo so odkrili pri obnovi ž. c. v Lescah na Gorenjskem 1983: v timpanonu nekdanjega gotskega glavnega portala je freska Ma-

rije Kraljice z otrokom na prestolu z napisom: NICOLAVS . ET . STEFANUS . DE . GORICIA . PINSIT . , ki je edina doslej znana signatura potujočih slikarjev t.i. furl. kroga v Sji. Četudi slikarja ne izhajata iz Furlanije, kaže freska z značilnim koloritom in plastično barvno modelacijo veliko sorodnost s tamkajšnjim slikarstvom iz srede 14. stol.; slogovna bližina Vitalu da Bologna, ki je dal z delom v Vidmu 1348-50 gotskemu slikarstvu v Furlaniji najmočnejši pečat, in še nedosledna raba perspektive jo postavljata med zgodnejše primerke te smeri, v čas okoli 1380. - Slikarja leške freske lahko s precejšnjo verjetnostjo istovetimo z edinima arhivsko dokumentiranimi gor. slikarjema iz 14. stol.: Nikolaj, imenovan Besna, se v virih omenja 1366, Štefan pa 1398, ko je dobil od grofa Henrika v fevd hišo v Gor. tik mestnega obzidja pri Malih vratih. Zaporedje arhivskih omemb in imen v signaturi daje slutiti, da je bil Štefan Nikolajev mlajši sodelavec. Podpis kar dveh slikarjev na mali portalni freski kaže, da sta Nikolaj in Štefan v Lescah bržčas več poslikala, pa je drugo propadlo ob barokizaciji cerkve 1735-37. Po opisih sodeč bi bila lahko njuno delo tudi freska sv. Krištofa na zunanjsčini južne stene ladje leške cerkve, ki so jo (fragmentarno ohranjeno) odkrili 1924, a je bila pozneje uničena. Od drugih spomenikov t.i. furl. slikarstva na Gorenjskem nobeden ne kaže večje sorodnosti z Nikolajevim in Štefanovim delom; bližje so mu nekatere slikarije na Koroškem. Da sta morda prišla gor. slikarja v Lesce preko Koroške, sklepamo tudi po naslikanem grbu koroške plemiške družine Ehrenfels kot verjetnih naročnikov poslikave.

Prim.: Franc Kos, K zgodovini Gorice v srednjem veku, Glasnik Muzejskega društva za Sjo, I, 1920, 11, in IV-VI, 1925, 1, 4; Marijan Zadnikar, Zupnijska cerkev v Lescah je skrivala gotsko fresko, Delo 18. maja 1983; Isti, Umetnostno-zgod. pričevanje cerkve v Lescah, Varstvo spomenikov, 27, 1985, 44-46; Blaž Resman, Zupnijska cerkev Marijinega vnebovzvetja v Lescah, Marijina cerkev v Lescah, Lesce 1987, 24-27.

B. Res.

STEKAR Štefan (Stipe), zbiratelj, publicist, r. 9. aprila 1899 v Ajdovščini, u. 21. nov. 1986 v Novi Gor. Oče Štefan, trgovec, mati Julijana Ferjančič, gospodinja. Po osn. š. v Ajdovščini je obiskoval gimn. v Gor. in eno leto trg. š. v

Trstu. Solanje je prekinil vpoklic v avstrij. vojsko, poslali so ga na tirolsko fronto s salzburškim 59. regimentom. Sodeloval je tudi v bojih na soški fronti in bil v 12. ofenzivi (24. okt. 1917) teže ranjen. Iz domače Ajdovščine se je 1935 pred faš. pritiskom umaknil najprej v Mrb. in od tu po nem. zasedbi 1941 v Zgb. Po vrnitvi domov (1942) so ga it. oblasti najprej zaprle v Gor., nato pa z družino konfinirale v Novaro. - Med obema vojnama je Š. opravljal trg. poklic, po drugi svet. vojni pa je bil dolga leta v Ajdovščini upravnik kina. Predvsem v obdobju med obema vojnama, pa tudi še po drugi se je Š. posvečal športu ter bil igralec in režiser v ajdovskem Dramatskem krožku. Bil je med začetniki nogometa v Ajdovščini in soustanovitelj športnega kluba SKAS (Športni klub Ajdovščina-Šturje), ki so mu statut it. oblasti potrdile 13. jun. 1924. Za to svoje ljudsko prosv. in športno delovanje je Š. dobil priznanje NK Primorje ob 50-letnici nogometa v Ajdovščini (1971), na zletu Svobod (1975) priznanje za uspešno in dolgoletno delo v delavskem kult. gibanju, red dela s srebrnim vencem (1970) in petomajsko priznanje občine Ajdovščina (1971). Slednje tudi za zbirateljstvo, ki je bilo Š.-jev osnovni življenjski namen. Š. ni zbiral sistematično in tudi ne enopanožno. Še najbolj temeljito se je posvečal numizmatiki, v njegovi zbirki pa so še predmeti vipavske ljudske kulture, arhivalije, pričevanja o prvi svet. vojni, večinoma domoznansko pomembno gradivo iz Ajdovščine in njene okolice. Š. je zbral tudi precej arheoloških najdb iz Ajdovščine, na nekaterih arheoloških najdiščih po Vipavskem pa je tudi sam izkopaval: Kosoveli nad Črničami (S. Stekar, Lozarji, Varstvo spomenikov 7, 1960, 331 ss.; prim. še J. Zavrtanik, Poznoantično grobišče pri Kosovelih, GorLtk 11, 1984, 85 ss.); Sv. Pavel nad Vrtovinom (S. Stekar, Lozarji, Varstvo spomenikov 7, 1960, 344 ss.); Kovačevše, Tabor nad Črničami. V Varstvu spomenikov (8, 1962, 200 ss.) je poročal tudi o arheoloških najdbah v Ajdovščini. Š. je bil pozoren opazovalec in kronist. Med obema vojnama je objavljial pretežno v E, NL itd., po drugi vojni pa zlasti v PrimN. Dostikrat je podpisan kot ILO, Ilo, YIO. I.L.O.

Prim.: Osebni arhiv (Lojzka Stekar, Nova Gor.); L. Kante, Delo 27. okt. 1968; PrimN 10. mar. 1971; V. Cuder, PrimN 1. jan. 1983.

Svd.

ŠTEMBERGER Anton (Ante), duhovnik, izdajatelj, organizator, r. 28. jun. 1863 v Jelšanah v Istri, u. 13. dec. 1927 na Trsatu (Reka). Oče Janez, kmet, mati Marija Frol. Bogoslovne študije je končal v Gor., v mašnika je bil posvečen 15. jul. 1888. Kot duhovnik je služboval v številnih krajih, tako v Moščenicah, pri Sv. Mateju v Istri, v Hrušici, v Munah, v Podgradu. 1899 je prišel v Trst k Sv. Jakobu, nato k Novemu sv. Antonu. S prvim jan. 1909 je stopil v pokoj, ko je bil že v Dragi. Nato je služboval v Cerovljah v Istri, v Škocjanu pri Divači (kjer je obhajal 25-letnico mašništva), v Dutovljah in spet na Kastavščini (pri Reki). 1919 je moral zapustiti It. in 1921 se je odpovedal it. pokojnici. V pokoju je živel na Trsatu do smrti. - Kot kpl. pri Novem sv. Antonu v Trstu je ustanovil Marijino družbo »Marije Milostljive«, ki še danes deluje v ul. Risorta. Dne 8. okt. 1899 so imeli prvi sestanek ob udeležbi 250 žen in deklet. Š. je vodil Marijino družbo do 1. jul. 1903, ko je zadnjič podpisan pod zapisnikom seje. Ker je bila kapelica šole Družbe sv. Cirila in Metoda pri Sv. Jakobu premajhna, je 3. mar. 1901 dobil Š. dovoljenje, da opravlja Marijina družba svoje pobožnosti v armenski cerkvi oo. mehitaristov v ul. Giustinelli 6; tu so vztrajale 37 let. Že isto leto so si nabavile Marijin kip in zastavo. Prvič se je Marijina družba udeležila procesije sv. Rešnjega Telesa 1901: »Oči vseh so se obrnile na diven prizor. V sončnem sijaju je zasijala kakor v ognju bleščeča se zastava slovenske družbe Marije milostljive. Za njo dolga vrsta snežnobelih "Marijinih hčera", za njimi dolga vrsta "Marijinih sester", vse z družbeno svetinjo, belo zavezo na glavi in gorečo svečo v roki. To je bil prizor, kakor ga Trst še ni videl« (Svetilnik 1901, št. 12). Tržaški občinski možje so skušali udeležbo Marijine družbe preprečiti pri škofu And. Šterku, ko niso uspeli, so prepovedali udeležbo mestnim stražnikom, gasilcem in cerkv. pevcem od Sv. Justa. Š. je ustanovil Zvezo Marijin dom, ki je 18. febr. 1912 prišla do lastnega doma v ul. Risorta. Marijino družbo je utrdil z nedeljskimi shodi, rednimi sejami in občnimi zbori, z letnimi duhovnimi vajami in romanji v Marijina svetišča. - Š. je bil pobudnik stanovskega društva Zbor svečenikov sv. Pavla, katerega pravila so bila potrjena 11. avg. 1899. - V Trstu je od 1901 do 1903 izdal štirinajstdnevnik *Svetilnik*, ki ga je urejal v narodnem duhu

(odg. ur. Ivan Turk, od jun. 1902 Fr. Babuder). Namenjen je bil v prvi vrsti delavcem, vendar je socialnemu vprašanju odmerjal bolj malo prostora, zajemal pa je tovarniške delavce, obrtnike in kmete: »Borili se bomo za pravično reformo... dokler ne bodo tudi najubožnejši stanovi dosegli stopnje dostojnega življenja... Delali bomo za ljudstvo po nezmotljivih naukah Jezusa Kristusa.« Na prvo mesto je Svetilnik postavljal »narod, slovansko vzajemnost in solidarnost proti židovskemu nacionalnemu nasprotniku«. - Š. je bil velik narodnjak, bojevit, napreden in podjeten duhovnik.

Prim.: ŠkATrst; žup. urad Jelšane; Svetilnik 1901-03, pass.; Folium Terg. 1921, 32; 1927, 147; J. Prešeren, Marijina družba »Marije Milostljive«, Trst 1975, 19-30, sl. 20; T. Simičič, Jakob Ukmar, GMD Gor. 1986; Pietro Zovatto, La stampa cattolica italiana e slovena a Trieste, Udine 1987, 145, 179.

Škerl

ŠTERK Andrej Marija, tržaško-koprski škof, r. 28. nov. 1827 v Voloski v Istri, u. 7. sept. 1901 v Trstu. Starši so bili hrv. rodu. Šolal se je doma in v centralnem bogosl. v Gor., posvečen 1853. Kpl. je bil v Oprtlju in v Trstu (S. Maria Magiore - Marija Snežna in Sv. Just), žpk v Lovranu (1866-80), kanonik in stolni žpk v Trstu (1880-94). Z objektivnim nastopanjem in dobrodelno dejavnostjo si je zaslužil splošno priznanje in naslov »tržaški apostol«. Med 1894-96 je bil škof na otoku Krku. Ko se je zaradi nasprotovanja tržaških iredentistov odpovedal službi tržaško-koprski škof dr. Janez Glavina (PSBL I, 424), so poklicali za njegovega naslednika Š. Nasledstvo je prevzel v Trstu 8. sept., v Kopru 18. okt. 1896. Čeprav je ravnal uvidevno in pravično, ni mogel ublažiti skrajno zagrizenih narodnih bojov. Takoj po nastopu je dal slovesno kronati starodavni kip Žalostne Matere božje: »Vršila se je ta slovesnost v nedeljo, dne 20. kimovca 1896. leta, to je na 26. obletni dan, odkar so Italijani papežu vzeli Rim. Zato so nekateri zagrizenci že tedaj začeli hujskati zoper kat. Cerkev in škofa« (J. Benkovič). Da bi poživil versko življenje, je organiziral misijone, za it. vernike v mestnih ž. cerkvah, za slov. pri Sv. Jakobu. Ta odločitev je duhove tako razburkala, da je župan zahteval, naj bodo slov. govori v škodnju in ne pri Sv. Jakobu, češ da hoče škof Trst slavizirati. Škof se ni uklonil, zato so ga silovito napadali, da bi ga prisilili k odstopu kot Glavino. Da pa ni šlo samo za protislov. nastope, dokazuje primer

iz 1899, ko je prišel v Trst jezuit Pavičić in imel postne govore v it. Nahujskana množica, med katero je bilo tudi več uglednih meščanov, je vdrla v cerkev in motila pridigarja z govorjenjem, kričanjem in razgrajanjem. Slednjič so govorniku pridige enostavno prepovedali. »List Svetilnik v letih 1901 in 1902 večkrat poroča, kako so it. liberalci in židje napadali škofa škeri, slov. duhovnike in vernike, Stembergerja in Marijino družbo. Javno so jih zmerjali, sramotili in grdo o njih pisali po svojih časopisih. Zagrizenci so vdiral v cerkve in iz njih podili verne Slov. Hoteli so, naj bi v cerkvah bilo vse samo italijansko« (Prešeren). - Za Slov. je š. važen, ker je 22. jul. 1899 ustanovil Marijino družbo Marije Milostljive za dekleta in žene s sedežem v kapelici šole CMD, 1901 jim je preskrbel armensko c. v ul. Giustinelli 6, kjer so vztrajale 37 let, ko so prišle do Marijinega doma v ul. Risorta 3 (22. sept. 1937), kjer stoji od 1967 novi Marijin dom. 21. apr. 1901 jim je škof blagoslovil Marijin kip, 26. maja pa njegov zastopnik društveno zastavo. Zadnji velik spor je imel škof z obč. upravo 1901 zaradi Marijine družbe, ki se je udeležila procesije sv. Rešnjega Telesa. Ko obč. svet tega ni mogel preprečiti, se sam procesije ni udeležil, prepovedal pa so mestnim stražnikom, gasilcem in cerkvenim pevcem od Sv. Justa, da ne smejo pri njej sodelovati. Ko je škof umrl, se trž. magistrat in koprski obč. svet pogreba iz protesta nista udeležila. Slov. poslanec dr. Rybář jim je očital to netaktnost, zato so ga vrgli s silo iz obč. dvorane, prav tako tudi poslanca Vatovca od Sv. Ivana.

Prim.: SBL III, 474-75 z obširno bibliografijo; Prospectus et status personalis dioec. Tergestinae et Justinopolitanae 1853-1901, na več mestih; Tomanov (J. Benkovič), A.M. Šterk, škof tržaški, KMD 1899, 36-37 s sl.; J. Rozman, Andrej Šterk, KMD 1903, 143; Svetilnik, Trst 1901-02, na več mestih; L. Jelić, Fontes histor. liturgiae glagolito-romanae, Krk 1906, pogl. o XIX. stol., 91-108; J. Prešeren, Marijina družba »Marije Milostljive«, Trst 1975, 19-27; Paolo Blasina, Documenti vaticani sull'episcopato di A.M. Šterk a Trieste, Firenze 1988, Estratto: Rivista di storia e lett. religiosa. A. XXIV - n. 3/1988.

Jem.

ŠTIH Peter, zgodovinar, r. 27. nov. 1960 v Lj., otroška leta pa je preživel na Tolminskem, kjer je poučevala njegova mati Ema Štih. Osn. š. v Tolminu, 1975-79 je tam dokončal tudi gimn.

Živi v Lj. (stalno bivališče pa ima v Tolminu). Že v sred. š. se je pričel ukvarjati z raziskovanjem in v okviru srečanj Znanost mladini dosegel prvo mesto z nalogo *Arheološka najdišča na Tolminskem in njih kronološko-topografski prikaz*. 1979-83 je študiral zgod. na U v Lj. Tu se je usmeril v slov. srednjeveško zgod. Iz te tematike je že v času študija napisal več ocen in poročil ter nekaj krajših razprav. Za seminarsko nalogo je obdelal *Tolminsko gospodstvo po urbarju iz leta 1598*. Za diplomsko nalogo *Madžari in slov. zgod. v zadnji četrtini 9 in prvi polovici 10. stol.* je prejel Prešernovo nagrado za študente (1983). Jun. 1984 se je zaposlil na Odd. za zgod. Filoz. fak. kot stažist-raziskovalec. Kot Knafljev štipendist je bival v maju in jun. 1986 na Dunaju. V razdobju 1984-86 je bil preds. Zgod. društva Lj. 1985-86 je bil tehnični ur. ZČ in tehn. uredil tri letnike. Mar. 1986 je bil izvoljen na delovno mesto asistenta za zgod. Slov. v srednjem veku na Filoz. fak. v Lj. Od maja 1987 do apr. 1988 je bil na službenju vojaškega roka. - Objavljal je v GorLtk, ZČ, Kron, ES, Koledarju PrešD in v časopisu Delo (nastopal je proti teorijam o Venetih kot prednikih Slov.). O problemu Karantanije je pisal tudi v zgb. Startu. Posebej se je ukvarjal s teorijo o Karantaniji kot stari domovini Hrvatov. Objavil je številne ocene in poročila; sodeluje tudi pri PSBL. Poleg strok. dela se bavi tudi z manekenstvom in je tudi po tej plati znan javnosti na Slov.

Prim.: Osební podatki.

Stres

ŠTOKA Drago, politik, odvetnik, r. 16. avg. 1937 na Kontovelu pri Trstu, živi na Opčinah. Oče Jernej, pristaniški delavec, mati Lucija Španger, gospodinja. Osn. š. na Proseku, pripravnica pri šol. sestrah v Tomaju, niž. gimn. v Gor., kjer je tri leta živel v Alojzijevešču, viš. gimn. in klas. licej v Trstu, matura 1955. V Lj. je študiral eno leto slavist., potem se je na trž. U vpisal na pravo in dokt. 1967 z dipl. nalogo pri prof. L. Paladinu *Svoboda mišljenja in čl. 21 it. ustave*. Pripravnik je bil pri odv. in dežel. svet. SSk J. Skerku (PSBL III, 376-77), v tesnem stiku pa je bil tudi z odv. F. Tončičem (gl. čl.). Od prokuratorskega izpita 1971 vodi svojo odv. pisarno v Trstu. Član društva Pravniki, tudi že preds. in tajn. - Z javnim delom je š. začel na publicističnem in prosv. področju. Postal je prvi preds.

SKK (1956), ki je po zamisli prof. J. Peterlina (PSBL II, 645-47) začel zbirati dijake in študente na predavanja, kult. pobude, letovanja. Na vabilo prof. Peterlina je do 1968 sodeloval pri RO kot igralec, nekaj let je bil tudi preds. Za Slov. oder v okviru Slov. prosvete pa je nastopal na prostem na Repentabru in v Steverjanu ter po trž., gor. in kor. dvoranah (Deseti brat, Slehernik, Zdrava, deva Katarina itd.). Po dij. spisih v Pčk in LitV je veliko pisal v Demokr., KatG, NL, ViD, KolGMD, Skupnost, Regione Cronache, občasno v Razprave in gradivo, Sdb, NRazgl idr. V krogu prof. Peterlina je bil 1957 med ustanovitelji in tesnimi sodelavci M(Trst). Ko se je 1962 formalno osnoval ur. odbor, je bil v njem do 7. št. 1984, jeseni 1966 tudi kot odg. ur. Soustanovitelj revije Most 1964 in do št. 18-19 (1968) odg. ur. Do 1968 je bil tudi zunanji sodelavec RAITrsta (pripravil je niza *Ko študent na rajžo gre, Moj svet je Evropa* idr.). Veliko je predaval, nastopal pri raznih slovesnostih in sodeloval pri štud. zasedanjih. Referati in predavanja so natisnjeni v več it. in slov. zbornikih. Predaval je na prvih (1966: *O problematiki slov. mladine na Trž.*) in 9. štud. dnevih Draga (1974: *Tržaška mednarodna konferenca o manjšinah*). Nastopil je na mednar. konferenci o manjšinah v Trstu (10.-14. jul. 1974, bil je tudi član priprav. odb. in je predaval že na priprav. sestanku 15.-17. nov. 1973 v Sesljanu), na konf. o probl. slov. manjšine 18. maja 1974 v Gor., na videmski konf. o manjšinah 5.-7. maja 1978, na zasedanjih FUENS, Sveta evrop. občin itd. - Na polit. področju je bil kot pripadnik SKS na prvem obč. zboru SSK v Trstu 13. jun. 1965 izvoljen za referenta za pravno-upravne zadeve. Član trž. pokraj. sveta SSK je ostal do kongresa 1989. Na obč. volitvah 1966 v Trstu je bil na kandidatni listi SSK na tretjem mestu. Na četrtem obč. zboru SKS 3. mar. 1968, ko je prišlo tudi do preimenovanja v SLG, je postal tajn., potrjen še na petem obč. zboru 20. mar. 1969. Pri SSK je bil trž. pokraj. tajn. po 3. in 4. obč. zboru (1968-70) ter po 6. in 7. obč. zboru (1971-74), od 3. jun. 1977 do 4. mar. 1979 v »trojki«, ki je začasno vodila stranko, v izvrš. odb. pa še kasneje. Od 1968 je bil gonilna sila koord. odb. SSK (Trst) - SDZ (Gor.). Ko je bil 2. apr. 1975 v Gor. ustanovljen dežel. koord. odb. SSK, je postal dežel. koordinator SSK. Na prvem

dežel. kongresu SSK 24. maja 1975 v Devinu je bil izvoljen za dežel. tajn., potrjen pa je bil še na 2. kongresu (12., 13. in 19. mar. 1977 v Steverjanu) in na 3. kongresu (15. in 16. nov. 1980 v Gor.). Po 4. (22. jan. 1983 na Opčinah) in 5. kongresu (10. maja 1986 v Gor.) je bil član dežel. tajn., od 6. kongresa (7. maja 1989 v Boljuncu) pa je preds. dežel. razsodišča SSK. - Š. je bil dvajset let (1968-88, 4 mandate) edini dežel. svet. SSK v F-JK. Na 2. dežel. volitvah 26. maja 1968 je nasledil dr. J. Skerka. Kot nosilec liste na Trž. je bil izvoljen z 2.907 preferenčnimi glasovi (na Gor. 334). Potrjen je bil na 3. dežel. volitvah 17. jun. 1973 (2.139 preferenc v trž. okr., 1.150 v gor.), na 4. dežel. volitvah 25. jun. 1978 (1.396 pref. v trž., 567 v gor., 49 v videm. okr.) in na 5. dežel. volitvah 26. jun. 1983 (1.351 pref. v trž., 473 v gor. in 14 v videm. okr.), nakar ni več kandidiral. V letih 1968-73 je bil član komisije za upravljanje Tržaškega sklada. V dežel. svetu je bil član vseh stalnih svetovalskih komisij, z vstopom SSK v večino pa je postal 9. febr. 1982 preds. 7. komisije (prevozi, promet, turizem). V zadnji zakonodajni dobi je bil preds. posebne komisije za zunanje stike, nato 3. stalne komisije (šolstvo, kultura, šport, rekreacija). V 2. zakonodajni dobi dežel. sveta F-JK je š. vložil 9 zakonskih predlogov in 51 raznih svetovalskih vprašanj, v 3. zakon. dobi 13 zakon. predlogov in 47 vprašanj, v 4. zakon. dobi 10 zakon. predlogov in 29 vprašanj, v 5. zakon. dobi 2 zakon. predloga in 28 vprašanj. Popravkov in govorov, raznih intervencij in srečanj ter obiskov ni mogoče prešteti. - Š. je prodril z nekaterimi zakon. predlogi. Najpomembnejši: 1969 je bil izglasovan predlog vsedrž. zakona na dežel. pobudo o kazenski zaščiti manjšin (prvič že 1966 na predlog dr. J. Skerka, obakrat v Rimu ni bilo odmeva); 1970 zakon, ki je uvedel naše narodno ime v dežel. zakonodajo in odpravil dotedanji izraz za Slovence »skupnosti, nositeljice posebnih interesov« (vlada je zakon zavrnila, a uspela je ponovna potrditev v dežel. svetu ob istočasnih pritiskih na vlado, da ni več posegla); 1977 zakon v podporo dvojezičnega poslovanja slov. šol in šol. organov. V številne zakone je s popravki vnesel pozornost do slov. potreb: urbanistika, državljanov branilec, družinske posvetovalnice, zemljiška knjiga, gorske skupnosti, poklicno izobraževanje, deželni uradi, decentralizacija, kul-

tura, upoštevanje NSK in SSG, prisotnost slov. strokovnjakov v raznih komisijah. Opozarjal je na vprašanja zakonske zaščite Slov. v It. Ob predložitvi predloga SSK o globalni zaščiti kot predloga vsedr. zakona na dežel. pobudo je bila v dežel. svetu 2.-4. jun. 1981 razprava na 5 zasedanjih, ki se je končala z izglasovanjem priporočilne resolucije brez obravnave členov. Posegi in dokumenti so objavljeni na 225 str. drobnega tiska v posebni knjigi (Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia, *Il dibattito in Assemblea sulle minoranze della Regione Friuli-Venezia Giulia*). Ravno tako je veliko nastopal za pravice Benečije in Kanalske doline, za popotresno obnovo, izseljence, proti razlaščenju itd. Kot dežel. tajn. in svet. je bil š. soudeležen pri najpomembnejših akcijah za zaščitni zakon, pri srečanjih SSK in enotne delegacije z državniki, urejanju odnosov z oblastmi v matični državi, povezovanju z drugimi manjšinami v smeri združene Evrope, volilnih nastopih po vsem dežel. ozemlju in tudi na vsedr. ravni. V aktivno polit. je stopil ob krizi SSK zaradi »dolinske afere« in bistveno pripomogel k temu, da se je SSK utrdila in postala deželna stranka s priznano pomembno vlogo v slov. in splošni dežel. stvarnosti. - Na 6. dežel. kongresu SSK (1989) je š. prejel »odličje SSK«. - Šifri: D. š., draš.

Prim.: Osebni podatki; avtorjev osebni arh.; Biografski arh. pri ZO NSK; letopisi in revija Regione Cronache dežele F-JK; Consiglio della Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia, Resoconti consiliari, Legislature II, III, IV, V; 20 let RO, Trst 1966, pass.; Dokumenti borbe za narodnostne pravice Slov. pod It., JKol 1969-71; Ivo Jevnikar, Slovenska skupnost v deželnem svetu. 20 let dela za naše pravice (22-39; podoben prikaz dela 1968-83), Marij Maver, Slovenska skupnost - izraz naše skupne volje (12-13) in drugi članki v brošuri 20 let boja in dela za naše pravice v avtonomni deželi Furlaniji-Jul. krajini 1963-1983, Trst 1983, več sl.; Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia, Quarant'anni di elezioni nel F-VG, I, Trst 1988, pass.; številni članki, intervjuji in poročila v periodiki, mdr.: A. R., Ne moremo mimo, M(Trst) 1968, št. 5, 94; PDK 29. maja 1968; Beseda Slovenske skupnosti jun. 1973, I; Obračun nekega dela, M(Trst) 1978, št. 5, 70-71; Intervju z dežel. svetovalec. Štoko ob izteku dvajsetletnega delovanja v deželni zbornici F-JK, Skupnost apr. 1988; D.(rago) L.(egiša), Hvala Ti, dragi prijatelj, NL 30. jun. 1988; Saša Martelanc, Pismo našemu Dragotu, M(Trst) 1988, št. 7, 86-87; vse s sl.

ij

ŠTOKA Franc-Rado, revolucionar, borec NOV in polit. delavec, r. 11. avg. 1901 na Kontovelu pri Trstu, u. 25. avg. 1969 v Lj. in tam pokopan. Oče Jakob, ribič, mati Marija Gerlanc, gospodinja. Osn. š. je obiskoval na Proseku. Skromne razmere v družini, bilo je 7 otrok, mu niso dovoljevale šolanja. Postal je ribič. S 16. letom se je vključil v narodno in polit. delo v domači mladinski komunistični organizaciji in pri Ljudskem odru. Da bi se izognil vojaščini v it. vojski, je 1920 odšel v Jslo, ker pa ni dobil dela, se je vrnil, bil takoj aretiran in poslan k vojakom v mornarico v Livorno. Zavoljo narodnih in polit. nazorov je bil med služenjem vojaščine večkrat zaprt. Po odsluženju vojaškega roka se je vrnil na Kontovel, se ponovno vključil v vaško polit. in prosv. življenje. Družil se je z nabrežinskimi, kriškimi in domačimi komunisti Iv. Regentom, Leop. Caharijo, Alb. Sulčičem, Jož. Pertotom (urednikom Dela) in drugimi. 1923 je postal član KPI. 1925 je skušal ilegalno oditi v SZ. Aretirali so ga na Dunaju. Po vrnitvi je bil na Kontovelu izvoljen za preds. Ljudskega odra. Zaradi maraščajočega faš. nasilja je 1928 spoznamo z vodstvom partije emigriral v Argentino. V Buenos Airesu je ilegalno delal v slov. sekciji KP Argentine in bil sekretar celice v mestnem okraju Paternalu, pozneje sekretar enotne sekcije slov. komunistov v Argentini; nastopal je kot sindikalni aktivist, kot organizator in igralec pri Ljudskem odru, bil član ured. odb. slov. komun. glasil *Delavski glas* in *Borba*. Delal je tudi med argent. delavci. 1930 so ga argent. oblasti aretirale in po zaporu izgnale v It. V it. zapore se je vrnil 1933. Posebna konfinacijska komisija mu je prisodila pet let konfinacije na otoku Ponzi, kjer je z drugimi konfiniranci organiziral protestno demonstracijo. Pred vojaškim sodiščem v Neaplju je bil zato obsojen na 3 leta in pol zopora. Kazen je prestajal do maja 1936 v jetnišnici v Poggioreale, nato do jun. 1939 spet na Ponzi in do padca faš. jul. 1943 na otoku Ventotene. Sept. 1943 se je po desetih letih zaporov in konfinacije vrnil domov in se takoj vključil v narodnoosvob. gibanje in v trž. federacijo KPI. Po njenem nalogu je odšel na organizacijsko delo v Tržič za vključevanje it. in slov. delavcev v part. enote. Postal je pomočnik komandanta part. enote v Dolu in potem komisar Tržaškega bataljona na območju Repentabor-Nabrežina, se udeležil bojov na »Goriški fronti« in po njenem preboju prešel v Kosovelo-

vo brigado in postal komisar njenega bataljona. V tem času je S. postal član KPS in konec leta 1943 odšel na polit. delo v partij. okrož. komite za Kras, febr. 1944 je bil imenovan za sekretarja okrož. komiteja za Tržič, apr. 1944 za preds. okrož. odb. za Trst. Bil je član skupnega odbora KPI in KPS v Trstu, organizator Delavske enotnosti in proti koncu 1944 njen preds. Poleti 1944 je sodeloval v razgovorih med predstavniki OF in CLN za Sev. It. v Milanu. Febr. 1945 je bil imenovan za komisarja Komande mesta Trst, ki je bila ustanovljena z odredbo štaba IX. korpusa 3. avg. 1944. V tem svojstvu je odigral eno najpomembnejših vlog med vstajo v mestu in med osvobajanjem Trsta. Prve dni maja 1945 je skupaj z zavezniki vodil pogajanja za predajo zadnjih nem. oporišč v mestu. Po osvoboditvi je bil S. izvoljen za prvega podpreds. Mestnega osvobodil. sveta za Trst in za podpreds., pozneje tajnika Mestne konzulte. V času pariških mirovnih pogajanj je bil med voditelji protestnega stavkovnega odb. v Trstu. Ker je ZVU izdala odlok o postavitvi članov stavkovnega odb. pred sodišče, se je skupno z ostalimi člani odb. umaknil v Koper v takratno cono B STO in tam nadaljeval polit. delo. Izvoljen je bil za člana Pokraj. narodnoosvob. odb. (PNOO) v Ajdovščini, za člana CK KP STO in za člana izvrš. odborov za okraja Koper in Buje. Po resoluciji informbiroja se je dec. 1948 vrnil v Trst in bil pred sodiščem kot član stavkovnega odb. obsojen na 4 mes. zapor. Po izpustitvi je prevzel vse svoje prejšnje funkcije. Okt. 1949 je bil izvoljen v CK in v ožji polit. biro KP STO, nov. 1949 za polit. tajn. Slov.-it. antifaš. unije (SIAU). Bil je ustanovni član in član vodstva SKGZ (28. nov. 1954) in po razpustu OF član vodstva Neodvisne socialistične zveze (NSZ) in 1956 njen kandidat za obč. volitve v Trstu. 1961 se je z družino preselil v Lj. Služboval je v sekretariatu za promet pri IS Sje, bil preds. Sveta za zaposlovanje Sje, deloval v Zvezi bivših borcev NOB. Ob 10-letnici smrti so mu v Izoli postavili spomenik. S. je v času polit. delovanja objavljial članke polit. in sindikalne vsebine v PDK, JKol, Borcu itd., pisal je o ribištvu, spomine iz ilegalnega delovanja doma, v Argentini in med NOB.

Prim.: Arhiv CK ZKS in IZDG v Lj.; Arhiv OZE pri NSK v Trstu; KoloFS za Tržaško ozemlje 1950; 15 let bibliografije NOB, Lj. 1962; Revolucionarna pot Fr. Štoke-Rada, izdal odbor za postavitev spomenika F. Š. v Izoli, založilo ZTT,

Trst 1979 (po pisanih in ustnih izjavah Leop. Caharije, Bor. Mraka, Br. Babiča, Fr. Lipovca, Jul. Beltrama, Lojzke in Vikt. Bogatec, Ivanke Štoka in zapisih F. Š. napisal Jože Koren); Trieste nella lotta per la democrazia 1945, Celso Ghini-Adriana Dal Pont - Gli antifascisti al confino 1971. Koren

STOKA Jaka, pisatelj, igralec, režiser, prosvetni delavec, r. 5. jul. 1867 na Kontovelu pri Trstu, u. 15. avg. 1922 v Trstu. Oče Anton, ribič in kamnosek, mati Marija Mauri, gospodinja. Osn. š. na Proseku-Kontovelu; učenja ni mogel nadaljevati, ker so bili starši siromašni in so zgodaj umrli. Delal je doma in se sam izoblikoval (znan je slov., it., nem. in franc.), dokler ga niso poklicali k mornarici. Tu se je tako izkazal, da je napredoval do podoficirja, predlagali pa so mu, naj ostane v mornarici. Vrnil se je domov in se vrgel na prosv. in gosp. delo. 1889 je ustanovil pev. društvo *Danica* z igralsko skupino. Š. ji je bil preds., povovodja, režiser in igralec dobro desetletje. 1900 je ustanovil Gospodarsko društvo, ki je na njegovo pobudo zgradilo gostilniške prostore in dvorano z odrom, največjo v trž. okolici. 1891 je postal uradnik, nato solicator in ravn. v odvetn. pisarni dr. G. Gregorina in E. Slavika in ostal tu do 1914, ko je odprl v Trstu knjigarno (edino slov.) ter izdaljal in zalagal slov. knjige. 1902 je dal pobudo za Dramatično društvo v Trstu (preds. dr. Jos. Abram, tajn. Jos. Prunk) in postal njegov intendant, režiser in igralec. Sprva so igrali v Narodnem domu pri Sv. Ivanu in Š. je v letih 1903 in 1904 tam zrežiral šest iger: *Mlinar in njegova hči*, *Mirijana*, *Ženski Otel*, *Šest tednov po poroki*, *V Ljubljano jo dajmo* in *Krivoprisežnik*. 1904 so dobili Slov. v Trstu Narodni dom z gled. odrom in dvorano. Tudi tu je Š. režiral in igral. Pripravil je prvo predstavo, Jurčič-Govekar *Rokovnjači*, in igral v njih glavno vlogo Nandeta (predst. 8. in 15. jan. 1905). Sledijo so njegove režije iger: *Na Osojah*, *Materin blagoslov*, *Legionarji*, *Ženski jok*, *Zgrešeno nadstropje*, *Mirijana* (ponov.), *Šivilja*, *Cevljar baron*, *Kinematograf ali Martin Smola*, *Ugrabljeni Sabinke*, *Pu.tifarka*, *Čarovnica pri jezeru*, *Pri belem konjičku*. Kot režiser je bil Š. zelo vztrajen, reden, natančen, imel je razvit estetski čut za odrsko podajanje. Znal je razgibati množične prizore in izoblikovati posamezne igrance. Kot igralec je bil izrazit, dosegel je veliko spretnost, a najučinkovitejši je bil v intrigantskih vlogah. Ko so

1907 ustanovili v Trstu Stalno slov. gledališče, se je Š. umaknil z odra, ostal pa je član gled. odb. Nastopal je le občasno, navadno na Miklavževih, Silvestrovih in Sokolskih večerih in tu se je izkazal predvsem kot učinkovit komik. - Š. je napisal več iger, ki so šle preko vseh tukajšnjih odrov. Prvo njegovo delo je *Gospod Lukin*. Spisal J. Štokovič in uglasbil H. Skalovič (1897). To sta J. Š. in Hrabroslav Ražem, organist in skladatelj iz Bazovice. Po ustanovitvi Dram. društva v Trstu je napisal šest burk: *Ne kliči vraga!* Burka v enem dejanju s petjem (izšla 1905 in 1910). Poudarek je na ošabnosti bogatih kmetov, ki gledajo pri porokah svojih otrok samo na denar. - *Trije tički*. Burka v dveh dejanjih (1905 in 1908). Krojač, urar in lončevaz delajo vse narobe, se šalijo in pojejo. - *Moč uniforme*. Burka s petjem v treh dejanjih (1909, uglasbil Hrabroslav Vogrič). Krojač ukroti hudo ženo. - *Mutasti muzikant*. Burka v enem dejanju (1910). Družinski prepir z deklinim fantom, ki se skriva v omaro, in s fantom, ki se dela mutastega. - *Anarhist*. Burka v dveh dejanjih (1912). Zabavna občinska seja o domnevnem anarhistu in komičen razplet. Nastala je pod vplivom *Sumljive osebe* srb. dramatika Branislava Nušića. - *Lažizdravnika*. Burka v dveh dejanjih (izšla po avtorjevi smrti 1923). Zdravnikov sluga in njegov prijatelj se spremenita v zdravnika in zabavata občinstvo. - Vse Š-ove igre so burke, namenjene vaškim ljudem, ki so imenovali vsako prireditev »veselico«, kar pomeni, da so se hoteli veseliti in zabavati. Pravih odrov je bilo malo, zato jih je Š. napisal tako, da jih je mogoče povsod igrati. Nekatere burke se močno približujejo opereti. Prof. Fr. Koblar je o njih zapisal: »Ta umetniško sicer nepomembna dela so vendarle imela svoj uspeh: s ceneno zabavnostjo so pritegovala h gledališču najširše občinstvo ter posredno vplivala tudi na narodno zavest tržaških Slovencev.« Čeprav je hotel Š. zabavati, je ob smehu povedal marsikatero bridko resnico, tako javnim upraviteljem (npr. občinske seje) kot posameznikom (bogatim kmetom, hudim ženam). Ljudi je zajemal iz vsakdanjega življenja domačih krajev, zato so odraz dobe in razmer. Razsipno je uporabljal besedno, značajska in položajna komika. Da so burke še vedno žive, kažejo ponovne uprizoritve v povojni dobi. Samo SSG v Trstu je uprizorilo: 1967/68 *Anarhista* 18 krat, 1969/70 *Moč uniforme* 38

krat, 1971/72 *Tri tičke* 29 krat, 1973/74 *Mutastega muzikanta* in *Ne kliči vraga!* 25 krat. Več iger je uprizoril amaterski oder s Proseka-Kontovela, ki se je dec. 1978 poimenoval po Jaki Štoki. - Končno je Š. važen kot založnik. Od 1916-33 je izdajal žepni koledarček *Vedež*, v letih 1918-19 *Gospodinjski koledar*, 1922-23 priročnik *Hišni prijatelj*; oba je večinoma sam pisal. Založil je vojne zapiske Al. Resa *Ob Soči* (1916, ponat. 1917), prvo pesniško zbirko Joža Lovrenčiča *Deveta dežela* (1917) ter Ivana Kleinmayra *Priročna slovnica ital. jezika* (1919) in *Ital.-slov. in slov.-ital. žepni slovar* (1920). - Ob 80-letnici Danice so mu na pročelju stavbe Gosp. društva na Kontovelu odkrili spominsko ploščo (31. avg. 1968).

Prim.: Bog. Gerlanc, Š. J., SBL III, 690-91 in tam navedena liter.; J. Samec, J. Š., M 1922, 367-69 s. sl.; Fr. Koblar, Slov. dramatika, I. knj., Lj. 1972, 222; M. Jevnikar, Slov. književnost v It., RAI Trsta 15. maja 1979; Isti, Rojstne hiše naših velikih mož na Tržaškem, Dramatik J. Š., Kol-GMD 1985, 110-12 s. sl. roj. hiše in s. ploščo na Gosp. društvu; Eva Ficiur, Gledališka dela Jake Štoke, doktorska teza na univ. v Vidmu v akad. letu 1982-83, str. 172; SG v Trstu, Lj. 1986, pass., str. 12 s. sl.; Dokumenti SGFM, Lj. 1988, 52 in pass., 156 s. sl.

Jem.

STOKA Slavoljub, časnikar in družbeno-politični delavec, r. 15. mar. 1920 na Kontovelu pri Trstu, kjer živi. Oče Jakob, pristaniški težak, mati Jožefa Škerk, gospodinja. It. osn. š. in nižjo sred. kmetij. strok. š. je opravil na Proseku (1926-34). Od 1934 do 1940 je bil zaposlen kot inštalater v Trstu in od 1937 vključen v študentovsko-delavsko mladino na Kontovelu ter povezan z ilegalno celico KP v pristanišču, kjer je zbiral denar za Rdečo pomoč španskim prostovoljcem. Od 1940 je bil v it. vojski, nazadnje v Bologni, kjer je že bil v stikih z organizacijo OF na Kontovelu. Ob kapitulaciji It. je odšel v partizane v štabno četo cone. Od sredine okt. 1943 borec v Goriški brigadi, od tam poslan na prvi tečaj partij. š. za Prim. in Gorenjsko na Vojskem. Po tečaju je dobil položaj komisarja bataljona in postal komisar relejnih postaj za Zah. Prim., ki je vključevala tudi vso vzhodno Beneško Slovenijo. Maja 1944 je bil premeščen na Zahodnopr. okrožje in kmalu dodeljen ured. ciklostilnega slov.-it. tedenskega lista *Matajur*, ki so ga tiskali najprej pri vasi Podrskje pod šotorom, nato pa v tehniki pri Zapotoku v dolini Idrijce. Bil je ur. it. dela in na tem mestu ostal do konca vojne. Istočasno je začel

dopisovati v Partizanski dnevnik. Po koncu vojne je bil nekaj tednov v ured. Primorskega dnevnika, nato pri informativnem centru Tanjuga v ul. Carducci 6 in sept. 1945 imenovan za vojnega dopisnika Tanjuga v Trstu pri glavnem stanu zavezniških sil za Sredozemlje. Od febr. 1947 je nadaljeval časnikarsko delo kot akreditirani dopisnik Tanjuga v Trstu do apr. 1950 in se takrat vrnil v ured. PDK. V njem je ostal do upokojitve 1977 kot ur. kronike, ur. za javne uprave in ustanove, ur. zunanjepolit. rubrike in kot ur. prve strani s posebno zadolžitvijo za it. notranjo politiko in gospodarstvo. - V letih časnikarskega poklica je bil od 1965 do 1968 član izvrš. odb. Zveze trž. kronistov, nato od 1967 do 1974 član dežel. izvrš. odb. Casnikarskega združenja in v njem v dveletju 1972-74 tajnik, od 1976 do danes pa član in ves čas do danes tudi tajn. dežel. sveta Casnikarske zbornice. - Polit. je S. delal najprej kot član izvrš. odb. Neodvisne socialistične zveze do njene razpustitve, nato je bil član polit.-uprav. komisije pri SKGZ, vsa povojna leta z nekaj presledki član federalnega odb. KPI v Trstu do 1988 in istočasno član slov. komisije pri federalnem odb. KPI. Na listi KPI je bil izvoljen v trž. pokrajinski svet (1970-75), po letu 1975 pa ga je trž. pokraj. svet izvolil v pokraj. volilno komisijo pri trž. sodišču. 1978 je bil izvoljen na listi KPI v rajonski svet za Zah. Kras, bil do konca 1988 njegov preds. in je še vedno član. Dolga leta je bil član izvrš. odb. Kmečke zveze, pri kateri je še zdaj član razsodišča. V prvih letih 1970 je bil tudi član izvrš. odb. Zveze stanovanjskih upravičencev.

Prim.: Podatki iz vprašalne pole pri OZE NSK v Trstu, dopolnjeni maja 1989; članek j.k. (Jože Koren) v PDK 27. sept. 1977 (Naš kolega Slavko Štoka odhaja v zasluženi pokoj); rokopisni zapis St. Renka 22. jan. 1972; arhiv PDK; osebni arhiv j.k. (Koren).

Koren

ŠTOKA Vladimir, tigrovec, r. 9. dec. 1910 na Kontovelu pri Trstu, u. 12. sept. 1943 pri Komnu. Oče Jakob, ribič, mati Marija Gerlanc, gospodinja, brat. Franc (gl. čl.). Po osn. š. na Proseku se je 17-leten pridružil tajni organizaciji Borba, ki je bila tesno povezana z goriškim TIGR-om. Tesno je sodeloval z Milošem, Bidovcem, Marušičem in Valenčičem, predvsem pa z Alojzijem (Vekoslavom) Špangerjem z bližnjega Proseka. Faš. policija ga je nadzorovala in ga

10. apr. 1930 aretirala ter z drugimi zaprla. O trpljenju v ječi, strašnem mučenju in neskončnih zasliševanjih je napisal v *Spominih*, ki so izšli po njegovi smrti v petih nadaljevanjih v PDK, deloma jih je ponatisnil Vek. Španger v Bazoviškem spomeniku (Trst 1986, 138-51). Dne 1. sept. so 18 obtožencev postavili pred prvi tržaški proces, ki je trajal do 5. sept. S. so razvrstili v skupino, ki so jo dolžili »požiga javnih poslopij z namenom, ogrožati varnost države«. Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča so obsodili na smrt in ustrelili v Bazovici, S. so prisodili 20 let. V ječi je ostal osem let in pol, domov se je vrnil 1939. Faš. polic. ga je podnevi in ponoči nadzorovala, zato je pobegnil v Jslo, kjer je živela tudi njegova zaročenka. V Mrbu si je ustvaril dom in družino. Ob nem. napadu apr. 1941 na Jslo se je S. pridružil borcem, kmalu pa se je umaknil v Zgb, misleč, da se bo lažje prebijal, ker tam ni bil znan. Toda 11. maja 1943 so ga prijeli in it. policija ga je odpeljala v rim. ječo, po mesecu dni pa v trž. zapor Coroneo. Njegov brat Franc je po 8. sept. 1943 odločno nastopil pri it. oblasteh, naj izpustijo vse antifaš., kar se je zgodilo 10. sept. S. je odšel takoj k part. V bojih z Nemci ga je 12. sept. 1943 pri Komnu zadel drobec nem. granate, da je umrl. Po vojni so njegove posmrtno ostanke prenesli na kontovelsko pokopališče in jih pokopali v part. grobnico.

Prim.: Arh. OZE pri NSK Trst; Vek. Španger, Bazoviški spomenik, Trst 1986, pass.

M. Pah.

STOLFA, priimek, zelo običajen v vasi Volčji Grad (pri Komnu), ki je slovela po svojih mojstrih kamnosekih. Pod tem priimkom se skriva več kamnosekov in klesarjev, ki so med seboj v večjih ali manjših sorodstvenih zvezah. Iz prepisa krstnih, poročnih in mrliških knjig (od 1835 do 1946) je bilo mogoče evidentirati dva kamnoseka z istim imenom (ni bilo mogoče ugotoviti, če sta bila v sorodstvenih zvezah): **Frančišek STOLFA**, ki je umrl 23. jun. 1877 v Volčjem Gradu (hišna št. 35), star 35 let, in **Frančišek ŠTOLFA**, ki je dvakrat omenjen kot poročna priča: 18. febr. 1895 pri poroki Ignacija Stolfi z Ivano Vrabec in pri poroki Ignacijeve sestre Julije Stolfi z Andrejem Rebulo istega dne. Mogoče temu drugemu lahko pripišemo izdelavo stranskih oltarjev sv. Roka in Matere božje v p. c. sv. Mihaela v Selu pri Batujah (okr. 1872)

(po mnenju sedanjega župnika Jožka Kraglja je eden od obeh iz cementa), tlak za ž. c. sv. Ane v Batujah (1875) in kropilni kamen za ž. c. sv. Ane v Batujah (za katerega so mu 17. febr. 1893 izplačali 10 gold.). V poročnih knjigah so omenjeni še kamnosek Janez (Joannes) ŠTOLFA kot poročna priča Frančiška Colje z Gorjanskega in Frančiške Rebula iz Volčjega Gradu (poroka je bila 23. maja 1893), kamnosek in kmet Anton ŠTOLFA (iz Volčjega Gradu, hišna št. 29), ki se je 2. sept. 1835 poročil z Marjano Vuk, in kamnosek Anton ŠTOLFA (iz Mirna, hišna št. 151), ki se je 15. febr. 1836 poročil z Marjano Ščuka iz Volčjega Gradu.

Prim.: Prepisi krstnih (mapa št. 76, Comeno-N - 1835 - 1883), poročnih (mapa št. 78, Comeno 1835-1885, in mapa št. 79, Comeno - M - 1886-1946) in mrljskih knjig (mapa št. 80, Comeno 1835-1886 D, in mapa št. 81, Comeno D - 1887-1947) v gor. nadškof. arhivu; Dnevnik ž. c. v Batujah od 1893 do 1943, str. 1 (sicer neoštevilčena); Opisni inventar premoženja ž. c. sv. Ane v Batujah in premoženja p. c. sv. Mihaela v Selu (sestavil tedanji župnik Franc Bizjak), št. 33/80 (izdelan 14. okt. 1980); Cevc, Slov. umet., 156; S. Vrišer, Baročno kiparstvo na Primorskem, Lj. 1983, 83; La cultura slovena nel Litorale (Atti del seminario di studio dell'Istituto di storia sociale e religiosa di Gorizia, ott. - nov. 1986), Gorizia 1988, 91; Sonja Žitko, Historizem v kiparstvu 19. stol. na Slovenskem, Lj. 1989, 91, 164.

V-č

ŠTOLFA Josip, avtomobilski strokovnjak in izvedenec za tehnično terminologijo, r. 17. okt. 1894 v Sežani, u. 1. sept. 1966 v Lj. Oče Franc, trgovec, mati Marija Renčelj. Osn. š. v Sežani, real. gimn. v Gor., v Gradcu pa je diplomiral (1919) na elektrostrojniškem odd. Tehn. visoke š. Naslednje leto se je izpopolnjeval na Bavarskem, 1921 v Gradcu, 1922 in 1923 v Nemčiji. Istočasno je med leti 1919 in 1929 poučeval na Tehn. sred. š. v Lj. Od 1929 do 1945 je bil svetnik banske uprave na področju prometa, to funkcijo je obdržal še leta 1946, od 1946 do 1951 je bil načelnik Tehn. odd., nato pa do smrti prof. na Tehn. sred. š. in predstojnik odseka za strojništvo. - Že od 1919 se je zanimal za izpopolnitev slov. tehn. izrazoslovja predvsem na področju strojništva in avtomobilstva ter izdal prva slov. skripta iz strojništva. Sodeloval je pri izdaji knjižice strok. izrazov *Avtomobil*, ki je v založbi Terminološkega odseka Udruženja jsl. inženirjev izšla 1929. Na terminološko področje je posegel tudi s članki v raznih revijah

in s slovarčkom priloženim knjigi *Šofer*. Slednjo je napisal 1928 (Znanstvena knjižica, 9. zv.). Prispevke z avtomobilskega področja je objavljajal v naslednjih revijah: *Avto*, vestnik avtomobilskega kluba (Lj. in Mrb. 1930, 31); *Avto in šport* (1940, 73); *Avtotransport* (1952, 313, 346); *Industrijski vestnik* (1947, 28, 42, 91, 172); *Lokalni promet* (1949, 11, 63, 77, 98, 234; 1950, 50). V svojih spisih je večkrat v poljudnem slogu lastnikom vozil nudil primerna navodila za njihovo vzdrževanje (tako npr. *Avto pozimi*). Ukvarjal se je tudi s sodnimi vidiki prometnih vprašanj ter prirejal številne tečaje za osebe pri motornih vozilih. Kljub srčni bolezni od zgodnje mladosti je bil izredno delaven; častni član Združenja šoferjev in avtomehanikov (diploma 3. mar. 1967).

Prim.: SBL III, 691; Prometni vestnik 1966, 112. T. Simčič

ŠTOLFA Milko, dipl. slavist, časnikar, organizator, urednik, založnik, r. 25. sept. 1924 v Koprivi na Krasu, u. 26. sept. 1986 v Lj. Oče Andrej, šofer, mati Ljudmila Ukmar, kmetica. Osn. š. v Koprivi, klas. gimn. v Gor. in dve leti semenišča v Kopru. Jun. 1943 je odšel v partizane (prej je bil aktivist), postal član Varnostne obveščevalne službe (VOS) in kmalu odšel v Belo krajino. Po osvoboditvi je ostal na Republ. sekretariatu za notranje zadeve do 1947, ko se je vpisal na slavistiko in zgod.; diplomiral je 1950. Med študijem je bil zaposlen kot kult. ur. LdP in akreditirani skupščinski dopisnik. Po diplomi je bil na Vojaški upravi jsl. armade v coni B v Kopru odgovoren za kulturo. 1951 je prevzel ured. IstrT. Pod njegovim vodstvom je začel izhajati časnik s širšo zasnovo — SlovJ (predhodnik PrimN). Ob SlovJ je s sodelavci osnoval založbo Jadran (kasneje se je preimenovala v Primorsko založbo) in postal njen tajn. ter programski vodja. S sodelavci, zlasti z dr. Bogomirom Magajno, je želel z izdajanjem izbranega branja na Prim. kar najhitreje zapolniti vrzel, nastalo pod faš. okupacijo zaradi prepovedi slov. pisane besede. Š. je bil v coni B pobudnik in organizator številnih kult. akcij. 1951-52 je učil slov. na gimn. v Kopru. Po priključitvi cone B k Jsl. je proti koncu 1954 odšel h Kmečkemu glasu v Lj., ker je želel vpisati doktorat na slavistiki. Od 1957-59 je bil pri LdP kult. ur., od 1959-61 pa ur. pri Delu. Z okrog 200 časnikarskimi prispevki predvsem s področja kult. in prosv. ter drugih aktualnih tem je sodeloval pri LdP, Kmečkem gla-

su, Delu, KmKol, NRazgl, Novinarju, Borcu, PionL, Obz, PDK, SlovJ, Naši obrambi, Knjigi, NZ, TT, TV-15, PrimN, Komunistu, PD. Bibliografija njegovih člankov v NUK v Lj. zajema čas od 1954 do 1979, ko je v PDK izšel odlomek o komenski akciji iz nedokončane monografije Južnoprim. odred. Po njegovi smrti je bil v ZdrV, Prim. št., april 1987, objavljen članek *Kako sem postal partizanski sanitetec*. Od 1961-64 je bil ur. založbe Borec. Tedaj je 1963 izdal dokumentarno delo *Med briškimi griči je posijalo sonce*. Snoval je načrte o pisanju in izdajanju knjig z vsebino NOB. Ustanovil je revijo *Kurirček* in postal njen prvi ur. K sodelovanju je pridobil mnogo ljudi tudi iz nepisateljskih vrst in obogatil otroški revialni tisk s part. tematiko. Š-ova je bila tudi zamisel o Kurirčkovi pošti. Ob njej in Kurirčku je nastal Kurirčkov festival, ki je privabil k ustvarjanju za otroke in mladino s tematiko NOB literarne, likovne in glasbene ustvarjalce iz vse Jsle. - V letih 1964-65 je bil tajn. Prešernove družbe. Od 1966-69 je bil pri Republ. odb. Zveze združenj borcev NOV tajn. Sveta za negovanje in razvijanje revoluc. tradicij NOB; hkrati je bil član zveznega odb. za tradicije in član sekretariata predsedstva Republiškega odb. Zveze rezervnih vojaških starešin. Kot tajn. Sveta je spodbudil ustanovitev domicilnih odborov brigad in enot. S tem se je začelo tudi sistematično zbiranje arhiv. gradiva o enotah in brigadah. Osnovali so knjižnici POS in OF; v obeh zbirkah je izšlo do Š-ove smrti okrog 60 monografij, nadaljnjih 20 pa je bilo v pripravi. V okviru negovanja tradicij NOB je nastal festival Revolucija in glasba. V tem času je začela na Š-ovo pobudo izhajati *Naša obramba*. - 1969 je skupina državljanov na Š-ovo pobudo ustanovila *Partizansko knjigo* kot v odpor do tedanje politike pri založbi Borec. Š. je postal njen direktor, kar je ostal do upokojitve 1975. Poslej je živel v Šaredu nad Izolo. Založba je postala pod njegovim vodstvom najmočnejša po številu izdaj originalnih domačih avtorjev s tematiko NOB. S sodelavci je zasnoval in začel izdajati različne zbirke in knjižnice za otroke, mladino in odrasle, ki zajemajo vse liter. zvrsti, od poezije, leposlovja, spominske in strok. liter. do znanosti. Številni avtorji so prejeli priznanja »22. julij« in »4. julij« ter Kidričeva priznanja. Nekaj naslovov zbirk: Gubčeva knjižnica (v njej je prvič izšlo hkrati v slov. in hrv. izdaji 30

del), Lastovke (za mlajše otroke), Matjaževa knjižnica (za mladino), Znameniti Slovenci, Polemika, Pogledi (znanstvena zbirka) idr. Kot vodja Partizanske knjige je Š. na široko odprl pot že uveljavljenim liter. ustvarjalcem, znanstvenikom, spominskim pričevalcem in nepoklicnim zapisovalcem. Partizanska knjiga je razvila tudi široko dejavnost za potrebe SLO (splošnega ljudskega odpora) in tabornikov.

Prim.: Podatki žene Milice Trebša Štolfa; ZdrV, Prim. št., april 1987, s sl.; Biografski oddelek NUK, Lj.; brez podp., Začeli smo dobro (razgovor ob 15-letnici), SlovJ 1. jan. 1967 s sl.; brez podp., Bil je to predvsem zanos (razgovor z M. Štolfo), 1. jan. 1977 s sl.; Priloga k jubilejni številki PrimN 30. dec. 1977; J. Skrušny, M. Štolfa - beseda ob slovesu na lj. Zalah, NRazgl 24. okt. 1986; Z. Lovec, M. Štolfa, PrimN 3. okt. 1986 s sl.; M. Pavlin, V spomin M. Štolfi, TV-15 2. okt. 1986 s sl.

Škoberne

ŠTRANCAR Alojz, gozdarski strokovnjak, vodja hudourniške službe v Sji, r. 30. avg. 1885 v zaselku Štrancarji na Planini pri Ajdovščini, u. 17. jun. 1983 v Lj. Oče Anton, kmet, mati Katarina Kante. Osn. š. na Planini pri Ajdovščini in v Lj., klas. gimn. v Lj. (1897-1905), Vis. š. za zemljedelstvo in gozdarstvo na Dunaju (1905-09). Od 1915-18 je bil mobiliziran kot inž. poročnik. Od prve službe 1910 do upokojitve 1950 je urejal hudournike v Dalmaciji in Sji. Od 1910-13 je služboval pri gozd. odseku v Zadru, z gradb. vodstvom v Kninu. Že 1914 se je vrnil v Lj. in tu delal pri Dežel. vladi za Sjo in banski upravi Dravske banovine do 1945, ko so ga upokojili. Naslednje leto so ga znova poklicali v službo v isti oddelek na Minist. za gozdarstvo LRS in tu je ostal štiri leta kot višji gozdar. nadsvetnik. - Š. je populariziral in razširil urejanje hudournikov po vsej Sji, začrtal in izpeljal pa je hudourniška dela v Polhovem Gradcu, Srednji vasi v Bohinju, Žireh idr. Posebno pa se je zanimal za ureditev hudournikov v gornjesavski dolini. - Pisal je članke v Ljubljanski velesojem 1930 in 1936, v Kol. jsl. kmečke zveze 1931, Tehnika in gosp. 1936/37, GozdV 1938 idr. Izdelal je poročilo za Gozdarsko anketo banske uprave: *Ureditev hudournikov, njih izvor in delovanje na vodni režim potokov in rek...*, Lj. 1940 (cikl.).

Prim.: župn. arh. Planina pri Ajdovščini; SBL III, 691-92; podatki iz arh. SBL; Delo 22. jun. 1983 (osmrtnica).

Jok

STRANCAR Jožef Bartolomej, duhovnik, organizator, gospodarstvenik, r. 9. avg. 1864 v zaselku Uhanje, župn. Ustje pri Ajdovščini, u. 29. apr. 1944 v Gor. Oče Jožef, kmet, mati Marija Batič. Osn. š. doma, gimn. v Lj., stanoval v Alojzijevišču, kjer je bil prijatelj Jan. Ev. Kreka. Bogoslovje v Gor., posvečen 30. nov. 1888. Službe: kpl. v Vipavskem Križu in Kamnjah, uprav. v Šmarjah, vikar v Štanjelu, od 1906 žpk v Rihemberku (zdaj Branik) skoraj do smrti. - Bil je zelo delaven, značajan, neuklonljiv v narodni in cerkveni zavesti. Žilav in marljiv kot njegove čebele, ob vsaki uri na uslugo faranom. V Rihemberku je med drugim ustanovil Marijino družbo, Prosvetno društvo, Hranilnico in posojilnico. Bil je mojster v cerkv. gosp. Obnovil je farno cerkev in vse štiri podružnice. Najlepši sad njegovega zunanjega dela pa je nova cerkev in župnija sv. Cirila in Metoda na Brjah, ki so se 1943 odcepile od Rihemberka. Tu je zgradil tudi novo pokopališče, ki je bilo za novo župnijo potrebno. - Zelo je bil naslonjen na tradicijo in na stare oblike življenja ter tako navezan na rihemberško faro, da se ji je odpovedal šele na bolniški postelji.

Prim.: Župn. arh. Ustje; Sematizem gor. škof. 1926; KolGMD 1945, 54-55 s sl.

Jok

STRAVS (STRAVS) Ivan, prvi socialnodemokratski župan na Slov., r. 18. dec. 1875 v Šebreljah, u. v Šoštanju neznano kdaj. Oče Anton, mati Marija Stucin. V Idrijo se je priselil kot rudar in si ustvaril številno družino, v kateri je bilo šest hčera in sin. Polit. delovanje je pričel kot član krajevne organizacije socialnodemokratske stranke v Idriji. 1908 je stopil v občinski odb. kot virilist. To mesto mu je omogočil položaj ravn. Občega konsumnega društva v Idriji. Na tem mestu je nasledil prejšnjega ravn. Antona Kristana. Ko je bil občinski odbor okt. 1908 razpuščen in imenovan gerent, je Š. sodeloval v gerentskem svetu kot njegov član. Po odpravi gerentstva je prišel Š. v občinski odb. kot svetovalec. Za idrijskega župana — za prvega slov. socialnodemokratskega župana je bil izvoljen na seji občinskega odb. 14. jul. 1911, ko so ga podprli tudi nekateri odb. iz katoliških vrst. Župansko mesto je zasedal do 18. dec. 1915, ko je bil ponovno imenovan gerentski svet in občinski odbor razpuščen. Z razpadom monarhije je razpadlo tudi avstr. gerentstvo in bilo ime-

novano novo s Š. na čelu (6. nov. 1918). Tedaj je bil Š. tudi preds. Narodnega sveta mesta Idrija. Gerentoval je do 4. apr. 1919, ko je bil na njegovo mesto imenovan it. komisar. Kmalu zatem je Š. zapustil Idrijo in se nastanil v Jsl. Po dolgih letih, avg. 1940, ga je v Šoštanju obiskal idrijski publicist Lado Božič in pozneje zapisal, da je bil takrat Š. »že v letih in precej bolan... Od svojih socialnodemokratskih načel je splaval v popolnoma nasprotno vodo in zlezal na bregove skrajne desnice. Svojo in drugih rešitev je videl v močni roki, ki je tedaj mahala in grozila svetu.«

Prim.: C. Kristan, IdrR 1957, št. 4; Isti, IdrR 1958, št. 2; M. Likar, IdrR 1962, št. 2; M. Božič, IdrR 1971, št. 2; Isti, IdrR 1976, št. 3-4.

Kvčč

STRAVS Jožef, domači umetnik in podobar, r. 3. mar. 1843 v Cerknem, u. 2. febr. 1902 tam. Po osn. š. v domači vasi se je odšel učiti podobarstva k mojstru Juriju Tavčarju v Idrijo, pri katerem je ostal več let tudi kot pomočnik. 1875 je odprl lastno delavnico v Cerknem. Njegovo najvažnejše delo je glavni oltar podruž. c. sv. Jerneja na pokopališču v Cerknem, ki mu ga je naročil dekan Jeram. Oltar je lično delo, »četravno je brez umetniških ambicij. Pohvaliti ga je v tem, da tudi on oltarnih kipov ni skazil, ampak je delo vsaj tehnično dobro. Res lepa sta oba angela na vrhu stranskih stebrov, ki klečita s sklenjenimi rokami in s pogledom vrtim v niže stoječi tabernakelj« (St. Stanič). V isti c. je napravil še dva stranska oltarja. Na Cerkljanskem so njegovi oltarji še v cerkvah sv. Pavla na Straži, sv. Ivana v Šebreljah, sv. Katarine v Otaležu in sv. Duha v Labinjah, ki je njegovo zadnje delo. Dalj časa je bil zaposlen s podobarskim delom v Mokronogu, Škocjanu in Šentjerneju na Dolenjskem, po mnenju domačinov pa je imel naročila celo na Hrv. - Š. je bil duhovit mož, počasn, toda zelo vesten delavec. Čeprav je imel očitno izgubo, ni dal dela iz rok, dokler ga ni dovršil po zamisli. Proti koncu življenja se je z vso resnostjo oprijel fotografiranja, a je imel več izgube kot dobička. Čeprav je bil reven, je imel do zadnjega učence v delavnici. Umrl je zapuščen za vodenico in zastrupljenjem krvi pri mešanju barv.

Prim.: St. Stanič, Dva cerkljanska umetnika, M 1921, 109; KL Sje I, 68.

Jem.

ŠTREKELJ Alojzij, vinogradnik, kmetijski strokovnjak in politik, r. 3. jan. 1857 v Komnu, u. 30. mar. 1939 v Biogradu na morju v Dalmaciji. Oče Andrej, vinogradnik, mati Marija Pavlica. Osn. š. 1864-68 v Komnu, nižja realka in sred. kmet. š. v Gor. 1868-75, opravil specialni tečaj za sviloprejestvo na Dunaju (na Vis. kmet. šoli pri prof. H. Habe(r)landtu). Kot štipendist gor. dežel. odb. 1879-80 je obiskoval dopolnilni tečaj za obnovo vinogradov na Viš. učnem zavodu za sadjarstvo in vinogradništvo v Klosterneuburgu. Služboval je kot potujoči učitelj za vinogradništvo in sviloprejo pri dežel. odb. v Gor. 1875-80, nato je vodil obnovo vinogradov na območju vsega Prim. in Istre s sedežem pri c. kr. namestništvu v Trstu 1880-95. Ko se je trtna uš (filoksera) razširila po Dalmaciji, ga je dunajska vlada poslala v Zadar, kjer je bil imenovan za vodjo protifilokseričnega centra pri dalmatin. namestništvu, od tam pa 1900 v najbolj ogrožene vinogradniške okraje v Kninu in Šibeniku. Pod njegovim vodstvom so do 1923 obnovili vse severnodalmat. vinograde z otoki. Do upokojitve 1928 je vodil obnovo in upravo dežel. poskusnega posestva za sadjarstvo in vinogradništvo v Sokoluši ob Vranskem jezeru pri Biogradu na morju; tu si je prizadeval za selekcijo maraske in preskušanje domačih in evrop. vinskih ter namiznih sort grozdja. Po upokojitvi je podobno delo nadaljeval na lastnem posestvu v Biogradu do smrti. - Š. sodi med vodilne in zaslužne strok. svojega časa, saj ga je avstr. kmet. ministrstvo pošiljalo v Istro, Hercegovino in na Hrvaško kot izvedenca; povsod je dosegel uspehe, pohvale in priznanja. Izkušnje je objavljajl sprva v Gospodarskem listu in Kmetovalcu, nato Soči (Primorcu), Primorskem gospodarju, v raznih dalmatinskih časopisih in v avstr. Weinzeitung (Klosterneuburg). Poleg strok. dela je opravljajl tudi krajevne, društvene, prosv. in politične naloge. V Komnu je bil izvoljen v mestni svet; bil je član kmet. podružnice, član Sokola in Društva kmet. učiteljev v Gor.-Trstu. Čeprav je služboval v Dalmaciji, je bil 1901 z veliko večino izvoljen v gor. dežel. zbor, 1907 pa v drž. zbor, kjer je bil član agrarnega kluba in trdna opora jsl. kluba. Na spominski plošči na Domu krajevne skupnosti je med tremi Štreklji s Kraša vpisano tudi ime Alojzija Štreklja.

Prim.: Gabršček I, 386; II, 63, 168 s sl.; J 1937, št. 2 s sl.; 1939, št. 96 s sl.; Nova doba 1939 (Split), št. 96; Weinzeitung 1939; Fr. Adamič,

Sreč 1969, 27; Spominska knjižica ob odkritju spominske plošče v Komnu 15. febr. 1980, 17-18 s sl.

Adč.

ŠTREKELJ Anton, šolnik, sadjar in enolog (bratranec Alojzija in brat Karla Štreklja - gl. čl.), r. 12. febr. 1875 v Gorjanskem pri Komnu, u. 5. avg. 1943 v Banja Luki. Oče Jožef, vinogradnik, mati Marija Pavletič. Osn. š. v Gorjanskem 1884-88 in v Gor. 1888-89, gimn. v Gor. 1889-95, Višji učni zavod za sadjarstvo in vinarstvo v Klosterneuburgu 1895-97, šola za oskrbnike veleposestev 1897-98 in drugi tečaji na Vis. kmet. šoli (Bodenkultur) na Dunaju 1898-1900, obenem je opravil prakso na posestvu Okruglovo pri Zgbu 1897-98, na veleposestvu uršulinskega samostana v Gor. 1898-99. In na Kmet.-kemijskem preskuševališču v Gor. 1899. Za študij v Klosterneuburgu, za tečaje na Dunaju ter za prakso na preskuševališču je užival podporo dežel. odb. v Gor. Služboval je kot vinarski strok. pri ces. namestništvu v Trstu 1900-1902, kot potujoči učitelj za obnovo vinogradov in sadovnjakov pri gor. dežel. odboru 1902-07 in kot ravn. slov. oddelka za kmet. šole v Gor. 1907-18. Po nekajmesečni internaciji v It. se je preselil v Jslo in se vključil v kmet. službo Narodne vlade za Sjo, ki ga je imenovala za delegata poverjenika za agrarno reformo v Prekmurju 1919-21, nato je bil okrajni ekonom in višji kmet. inšpektor pri oblastnem odboru v Mrbu 1921-26. Kot upokojenec od 1926 dalje se je 1928 preselil v Banja Luko, kjer je skrbel za naseljevanje beguncev iz Prim. in Istre. Tu je ustanovil kmet. zadrugo in jo vodil do smrti. Prizadeval si je za napravo plantažnih sadovnjakov in zasebnih vrtnarij ter organiziral vnovčevanje pridelkov na banjaluškem, karlovškem in zagrebškem trgu. 1941 je sprejemal tudi izgnance iz Gorenj. in Spod. Štaj. V Banja Luki je ustanovil in vodil Slov. pev. društvo. - Š. je pisal strok. članke in jih objavljajl v listih: Narodni gospodar (1900-01), Primorski gospodar (1905-08), urejal je prilogo Kmetiški list, prvi letnik je sam izdajal in pretežno polnil. V Trstu je izdajal v imenu Kmet. društva za Trst na lastne stroške Vinarski in vrtnarski list (1901-02); v Gor. je urejal in pisal v Kmetov prijatelj (1909-14), med obema vojnama pa v: Kmetovalec, Sadjar in vrtnar, Naše gorice in Slov. gospodar. Izdal je knjižico *Kako dobimo dobro vinsko kapljico*, 1908. - Pod Ševim vodstvom se je slov. kmet. š.

v Gor. razvila v ugleden zavod, ki je imel pomembno narodno in gosp. vlogo.

Prim.: Gabršček II, 71, 153, 250, 252; SiV 1943, 122; Fr. Adamič, Sreč 1969, 21; V spomin Alojzu, Antonu in Josipu Štreklju, spominska knjižica ob odkritju spominske plošče v Komnu, 15. febr. 1980 s sl.; V spomin Gvida Vesela in gor. sad. jarjev, Lj.-Krško 1987, 14.

Adč.

STREKELJ Josip, učitelj, sadjar in vrtnar, brat Alojzija, bratranec šolnika, sadjarja in enologa Antona in slavista Karla (gl. čl.), r. 21. aprila 1868 v Komnu, u. 10. maja 1955 v Lj. Oče Andrej, vinogradnik, mati Marija Pavlica. Osn. š. v domačem kraju, nižja gimn. v Gor. in učiteljske v Kopru, maturiral 1888. Dežel. vlada za Goriško in Gradiščansko mu je omogočila udeležbo na enoletnem tečaju na Viš. učnem in poskusnem zavodu za sadjarstvo, vinarstvo in vrtnarstvo v Klosterneuburgu, nato je bil imenovan za potujočega učitelja za sadjarstvo in vinogradništvo, hkrati pa je vodil poskusno drevnico in trtnico v Komnu ter obnovo po filokseri uničenih vinogradov na Krasu. 1908 je kot poslanec v gor. dežel. zboru in pristaš Narodne napredne stranke izgubil službo potujočega učitelja v Komnu. Učiteljeval je v Šempetru na Krasu (Pivka), Podragi in Gorjanskem ter bil nadučitelj v Komnu. 1924 je emigriral v Jsljo; eno leto je bil učitelj v Bogojini, 1925 je bil imenovan za nadzor. šol. vrtoz pri oblastni upravi v Lj., ob ustanovitvi banske uprave 1929 upokojen. - V Komnu je š. ustanovil š. drevnico in trtnico, okrajno sadjarsko društvo, hranilnico in posojilnico, zavarovalnico za govejo živino, bralno društvo, društvo Sokol; sodeloval je pri ustanavljanju podobnih društev v drugih krajih na Krasu; veliko je predaval, vodil razne pospeševalne tečaje in narodnoobrambne akcije. Na komenskem krasu je oživil in obnovil sadjarstvo in vinogradništvo; načrtoval in urejal š. in zasebne vrtove na Krasu in v Lj., zlasti pa zelenice v lj. predmestjih. Bil je pobudnik in soustanovitelj Vrtarskega društva za Sjo (1921), po združitvi pa član in podpreds. gl. odb. Sadjarskega in vrtnarskega društva za Sjo (od 1923 dalje) ter preds. Podružnice SVD za Lj. - Izdal je knjige: *Mali vrtnar*, 1929; *Mali sadjar*, 1930; *Spargelj*, 1937; *Vrtnarstvo*, 1947; uredil je *Kmetijsko berilo*, 1934. Strok. članke je pisal v: *Gospodarski list* (1888-1901), *Vinarski in vrtnarski list* (Trst 1901-02), *Primorski gospodar* (1903-15), *Gospodarski*

vestnik (1925-26), *Kmetovalec* (1934-39), *Sadjar in vrtnar* (1924-48), *Sadjarstvo, vrtnarstvo, vinogradništvo* (1949-54), *Družinski tednik* (1941-44), polit. spise pa je objavljaval v J, S, SN.

Prim.: Gabršček II, 68, 273, 448; Spominski almanah 222 s sl. 338; SiV 1939, 62; SVV 1949, 97 s sl.; SVV 1955, 119-20; SPor 1955, št. 108; Fr. Adamič, Sreč 20, 1969, 21; KGM 1923, 70 s sl.; V spomin Alojzu, Antonu in Josipu Štreklju, spominska knjižica ob odkritju spominske plošče v Komnu, 15. febr. 1980 s sl.

Adč.

STREKELJ Karel, slavist, jezikoslovec, narodopisec, r. 24. febr. 1859 v Gorjanskem na Krasu, u. 7. jul. 1912 v Gradcu. Očetu Jožefu in materi Manji Pavletič iz Mirna se je rodilo še 13 otrok, med njimi: Adolf (uradnik pri dežel. odb. v Gor.); Alojz (prevzel domačijo); Andrej (duhovnik: Pečine na Tolm.); Anton (ravn. kmet. šole v Gor. - o njem poseben čl.); Edvard (duhovnik: Komen, Rihemberk, Vrtojba); Franc (carinski podravn. v Trstu). Karel je začel osn. šolo v Gorjanskem in jo nadaljeval v Gor., kjer je obiskoval tudi klas. gimn. (1870-78). Po maturi je na dunajski U študiral slavistiko, klas. filologijo in primerjalno jezikoslovje. Pri prof. Miklošiču je 1884 obranil doktorsko disertacijo o fonologiji narečja na goriškem srednjem Krasu. Ker se mu je po doktoratu »nestalno življenje... le še bolj zavrtelo na slabo stran« (SR 1985, 81: aluzija na gmotno negotovost), se je 1885 že mislil prijaviti za suplenta v Pazinu, pa mu je Fr. Levec to odločno odsvetoval. Tedaj si je poiskal službo hišnega učitelja: poučeval je hčerke grofice Mannsfeld-Colloredo (pozimi na Dunaju, poleti na Češkem blizu Prage; pri omenjeni družini sta se srečala z angl. vzgojiteljico, ki je postala njegova žena). 1886 se je habilitiral (z nadaljevanjem študije o svojem rodnem kraškem narečju, tokrat o morfologiji in naglaševanju) in pridobljeno veniam legendi kot priv. docent seveda uveljavljal z občasnimi predavanji, vendar s tem niso bile potešene njegove pedagoško-znanst. ambicije. Ko je 1887 v lj. licejski knjižnici zaradi Levstikove smrti ostalo prazno mesto skriptorja, se je na razpis prijavil tudi š., sprejeli pa so drugega kandidata. 1889 je umrl ur. slov. izdaje drž. zakonika M. Cigale. Levec se je zelo zavzel pri kranjskem dežel. predsedniku bar. A. Winklerju (iz Nemcev pri Gor.), da je za to mesto priporočil dunajski vladi š., ki je oddal tudi najboljši poskusni

elaborat; imenovanje je prišlo na začetku 1890. Šele sedem let pozneje pa so se Š. končno odprla vrata do zaželenne profesure: na U v Gradcu je s 1. apr. 1897 stopil na mesto, ki ga je pred njim zasedal rajni V. Oblak. Postal je izr. prof. za slovansko filologijo s posebnim ozirom na slov. jezik in slovstvo in 1906 še vodi seminarja za slovansko filologijo. 1907 ga je bolgarski prosvetni minister N. Apostolov poklical na U v Sofiji. Da bi graška U obdržala tako moč, so se v avstr. ministrstvu za uk in bogočastje le zganili in imenovali Š. (1908) za rednega prof. V Gradcu je predaval zraven slov. jezika in književnosti (le-to je kot prvi univ. prof. slavistike podajal v slov.!) med drugim tudi staro cerkveno slovanščino in srbohrv. V letu 1908 pa so se žal prikazala prva znamenja, da se dotlej trdnemu možu zdravje krha: napadati ga je začela vodenica. 1911 je moral prositi za dopust, s katerega pa se ni več vrnil v predavalnico: sredi 1912 je umrl komaj 53 let star. - Š. so že v gor. dij. letih zaznamovali in mu malone začrtali poznejšo poklicno pot trije možje. Prvi je njegov prof. slov. v 2. in 3. razr. (1872 in 1873) Fr. Levec. Le-ta je svojim dovtetnim učencem odstiral lepote materinega jezika in ostal tudi po odhodu v Lj. še v stikih z njimi. Pri Š. je to dokazano z bogato korespondenco: 91 Levčevih dopisov in 83 Š-evih odgovorov; do 1906 lahko spremljamo njun pogovor ne na relaciji učitelj-učenec, ampak prijatelj prijatelju. Na račun honorarjev za prispevke (včasih niti še ne napisane) v LZ je Levec ne enkrat pomagal Š. iz denarnih zadreg, pogostih na Dunaju, svoj dolg pa je Š. odplačeval s članki, poročili, novicami iz slov. sveta, kulture, filološke znanosti ipd. V leto 1873 pade tudi srečanje z J. Baudouinom de Courtenayem, ki je v Gor. med drugim s pomočjo dijakov iskal zahtodnoslov. narečno in folklorno gradivo. Iz 7 let poznejšega Š-evega pisma (27. nov. 1880) zve-mo, da je bil med tistimi dijaki »neki poreden dečko, ki je zbiral za ruskega profesorja... narodne pesni in enako blago«, zdaj pa se na Dunaju že tretje leto ubada »s filologijo na sploh in s slovanskimi jeziki posebi« in se priporoča za nasvete in publikacije — »saj mislim isti stvari služiti, kakor Vi; ako ne s takim uspehom, vendar se nadajam, da moj trud ne bo zastonj« (SR 1985, 73). In če preskočimo še 7 let, se bomo najlepše prepričali o Š-evem naglem na-

predku v znanosti: ko Baudouin de Courtenay v AslPh 7 in 8 (1884 in 1885) objavi razpravo o cerkljanskem narečju, nekdanji »poredni dečko« zdaj že lahko samostojno izreka sodbe in 30. jan. 1887 avtorju obzirno sporoča: »zapazil sem mnogo stvari, ki se mi zde drugačne, kakor so tam [v AslPh] napisane«, Levcu pa 2. apr. bolj naravnost: Baudouin je popisal cerkljansko narečje »tako vihravo, da se kar čudim«. Tretji mož, ki se je Š. natihoma zgledoval po njem, je Fr. Erjavec: ne kot prof. biologije na gor. gimn., ampak predvsem kot zbiralec živega besednega zaklada in ljudskega pesništva. Za njegove zapiske *Iz potne torbe* (od 1875 do 1883) je tudi Š. prispeval to in ono, npr. dva znamenita gabrska zagovora (LMS 1882-83, 338-39 = Š., SNP III, 1904, št. 5167 in 5171). Š-ev graški učenec Glonar niti ni preveč pretirano napisal o svojem učitelju, da je »sam opravljal delo, ki sta ga pred njim opravljala dva: Erjavec, ki je besede v "potno torbo" nabiral, in Levstik; ki jih je razlagal«. - Ko so slov. študentje 1879 na Dunaju ustanovili Slovensko literarno društvo, je bil Š. izvoljen za drugega tajnika. V svoji kratki avtobiografiji iz leta 1889 nam je zaupal, da je bil v omenjenem društvu, »kjer smo se vadili v slovenskem pisanju, vedno stalni kritik o jeziku in stilu predavanih spisov«. Ivan Prijatelj pa je o spomenici, ki jo je društvo poslalo med Slovence 15. febr. 1879 (obj. v SN 12/41), napisal: »Iz jezika te spomenice se vidi, da je sedel v tem društvu mlad mož, ki je imel postati najodličnejši varuh lepote in čistote slovenskega jezika — dr. Karel Strekelj« (Slov. kulturnopolit. in slovstvena zgodovina 1848-1895, IV, Lj. 1961, 496). - »Kakor vrsta slov. znanstvenikov pred njim in za njim je tudi Š. v dij. letih poskusil pesniti (nekaj obj. v Zori 1877 pod psevd. Gorjanec). Malo dlje je vztrajal pri liter. prevajanju, ki se je začelo v Gor. in nadaljevalo na Dunaju: iz rušč. Turgenjev (Punin in Baburin, Stepni kralj Lir, Povest očeta Alekseja), Gogolj (Strašno maščevanje), kaj malega iz Puškina, Tolstoj, K. Maksimova, S. Atave in še koga; iz polj. L. Siemienski (Mlinarica). To poglavje iz Š-evih zgodnjih let je njegov zet P. Strmšek komaj načel (LZ 1932), v celoti pa še čaka na obdelavo. Če je sprva šlo morda samo za vajo, je poznejše objave narekoval preudarek, da bi bilo škoda pustiti že opravljeno delo neizkoriščeno v času, ko je Š. še kako prav prišel vsak gold. Ker se

sam ni znal pogajati z založniki in uredniki, so mu spretnejši prijatelji prišepetavali, kako in kaj (gl. Levec II, 180). Zaradi svoje natančnosti, skoraj že perfekcionizma (o povesti Punin in Baburin [Ljublj. list 1884] je npr. priznal, da jo je »najmanj dvanajstkrat uže popravil in še jo mislim enkrat prepisati, ker mej prepisovanjem največ netočnih strani opazim in popravim« [Levec II, 178]), Š. s te vrste delom ni nadaljeval. - V zvezi s Š-evim nagnjenjem do literature in liter. zgod. so zgovorna že predavanja, ki jih je vpisal na dunajski U zunaj slavističnih okvirov: *Geschichte der modernen Kunstliteratur* (prof. Eitelberger), *Faustsage und Faustdichtung vor Göthe* (prof. Schmidt). In celo pri klas. filologiji ne more biti brez pomena, kako so se zraven standardnih, obveznih slovnčnih, leksikalnih idr. poglavij lepo znašli tudi Homer, Sofokles, Demostenes in aleksandrska poezija, vse v mejah predmeta grške liter. zgod.; od latinskih avtorjev pa si je za poslušanje izbral Plauta, Cicerona, Salusta, Horaca, Tibula in Ovida. Na slov. literarnozgod. tleh se tiskana bera izpod Š-evega peresa res zdi precej skromna, saj je omejena le na izseke o posameznih osebnostih ali avtorskih krogih — Vodnik (LMS 1895), Prešeren (LZ 1900 in 1901, ZSM 1901), Kastelic in njegov krog (Čas 4, 1910 - oc. Grafenauerjevega dela »Iz Kastelčeve zapuščine«), Vraz (LZ 1887, ČZN 1910), Žakelj-Ledinski (DS 1901), Levstik (ČZN 1907 in 1910) — in kako oceno-poročilo (npr. o A. Funtku, LZ 1886) ali nekrolog (I. Pagliaruzzi-Krilan, LZ 1885). Vendar nikakor ne smemo prezreti obsežnega ciklusa skrbno pripravljenih graških predavanj: *Zgodovina slovenskega slovstva*, štiri rokopisne knjige (hrani jih Institut für Slavistik Karl Franzens Universität in Graz 2374/3, I-IV; kopija v ISN ZRC SAZU - gl. M. Kropelj, 192). Učni programi graške U kažejo, da je Š. obdelal zgod. slov. slovstva dvakrat: prvič v celoti — »1. dobo« v letnem semestru 1898/99, »2. dobo« v zimskem sem. 1899/1900, »3. dobo« v letnem sem. 1899/1900 in »dobo novo« v zimskem sem. 1900/01; drugič le do preroda: »do konca 16. stol.« (zimski in letni sem. 1903/04) in »od protireformacije do preroda« (letni sem. 1904/05). V zvezi s srbohrv. liter. bi se dalo omeniti že dunajska predavanja *Geschichte der dalmatinisch-slavisches Literatur*, v graških programih pa so tiste iz predmeta *Geschichte der serbokroatischen Literatur*

takole dokumentirana: »bis zum Ende des XVIII. Jh.« (zimski sem. 1900/1901) in »im XIX. Jh.« (letni sem. 1900/01). Razne drobne novice, nekrologi ipd. iz slovan. literatur (češke, slovaške, ruske, lužickosrbske, poljske idr.) so nastale samo na izrečno prošnjo Fr. Levca. Daljši, obveznejši študiji o Nekrasovu (LZ 1883) in Turgenjevu (LZ 1884) pa sta po svoje še obolus Š-evi mladostni ljubezni do ruske liter. - Če bi iz seznama Š-evih del odmislili poročevalske iveri, ki jih je Zvonov ur. Levec naročal (in dobro plačeval, kar je Š. tedaj pomagalo iz stisk, tistega pisanja pa menda ni kaj prida cenil, drugače ga ne bi dajal iz rok pod šiframi ali celo anonimno), bi se številčna premoč nagnila v prid jezikoslovnim spisom. Med njimi zaslužita prednost dialektološki študiji, posvečeni prva dolenjekraškemu, druga cerkljanskemu narečju. Ob snovanju prve je Š. pisal: govorica Kraševcev jugovzhodno od Gorice »je gotovo vredna, da se preuči, kajti mnogo katere staro jedro je ohranila v sebi in lepôte, ki bi tudi sedanjemu pismenemu jeziku slovenskemu ne bila na kvar« (27. nov. 1880 B. de Courtenay). Gre za delo o rodnem narečju, zato ni čudno, da ga je Š. naravnost uječkal in da ga je tudi še po doktoratu, po habilitaciji in po delni objavi v *Sitzungsberichte der k. Akad. d. Wiss. na Dunaju 1886* (*Morphologie des görzer Mittelkarstialektes* etc.) še zmerom dopolnjeval, saj vemo, da je celo poleti 1898 svoje bivanje doma v Gorjanskem »izrabil za dovršitev popisa srednjekraškega narečja«. Zakaj se je spravil k pisanju druge dialektološke študije, pa nam je povedal 26. okt. 1889 v svoji kratki rkp. avtobiografiji: »Spoznavši, kako nezanosljiva in pogrešna je Baudouinova razprava o cerkljanskem narečju, se lotim sam tega mučnega dela ter opišem cerkljansko narečje v obširni razpravi, obsegajoči okoli 12 tiskanih pol, kateri pa še ne morem dobiti založnika.« Kako kritičen je bil Š. pri svojem delu, nam pove okoliščina, da je zaradi dopolnjevanja omenjene razprave potoval v Cerkljo še poletj 1895. Ne samo zaradi izida v istem glasilu kot svojčas Erjavčevi zapiski Iz potne torbe, smemo šteti za pravo nadaljevanje deset let poprej pretrganega zbirateljstva dva prispevka: *Iz besednega zaklada narodovega* (1892) in *Slovarski doneski iz živega jezika narodovega* (1896, oboje LMS). Prav tam gl. še *Prinos k poznavanju tujih besed v slo-*

venščini (1896), v LZ 1889 pa spis *Jezikoslovne mrvice*. Š. se je strok. in človeško lepo ujel s svojim učiteljem F. Miklošičem in se morda prav pri njem nalezal tudi veselja za etimologijo. Tako je nastala vrsta pomembnih spisov, ki so nekako ciklično izhajali v Jagičevem AslPh: *Slavische Wortdeutungen* (1905), *Vermischte Beiträge zum slav. etymol. Wörterbuch* (1906), *Etymologisches* (1908); deloma starejšega datuma so *Etymologische Miscellen* (1888), *Zur slav. Fremdwörterkunde* (1890 in 1892), *Zur Kenntniss der slav. Elemente im Friaulischen* (1890), *Slavisches im friaulischen Wortschatze* (1910), *Zur Kenntniss der slav. Elemente im italienischen Wortschatze* (1904). Iz istega leta je tudi najobsežnejše š-evo delo te vrste, *Zur slavischen Lehnwörterkunde* (= 50. zv. »Denkschriften« filoz.-histor. razr. Akad. znan. na Dunaju). - Seveda si je Š. prizadeval predstaviti tudi v slov. kaj strogo znanstvenega. Ker je bil med soustanovitelji mrb. ČZN, je temu od začetka namenjal tudi zahtevnejše stvari: *Prispevki k poznavanju slov. krajevnih imen po nemškem Štajerju* (1904), *Razlaga nekaterih krajevnih imen po slovenskem Štajerju* (1906), *Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev* (1908 in 1909; *Popravki in dostavki*, 1909). Vendar je omejenost nekaterih članov ured. (češ: ali so nam taki jezikoslovni prispevki potrebni?) Š. užalila in odvrnila od ČZN. - Na š-evem zasebnem vrednostnem oltarju je vštric s svečko za etimologijo svetlo gorela tudi svečka za slovnico. Ko je izšla Šumanova Slovenska slovnica za srednje šole (1884), jo je za LZ dobil v oceno novopečeni dr. Š. Le-ta se je od Dunaja poslovil s predavanjem *Grammatik der slovenischen Sprache*, po prihodu v Gradec pa je že v letnem sem. 1897 predaval enako snov in prav tako še v zimskem sem. 1897/98. Po zatrdilu š-evega učenca F. Kotnika (DS 1912, 314) naj bi bilo zadnje delo, ki ga je njegov učitelj imel v rokah pred smrtjo, dovrševanje historične gramatike slov. jezika. Prvi del *Historične slovnice slov. jezika* (nauk o glasoslovju) je iz avtorjeve zapuščine izdalo — s podporo JAZU — Zgod. društvo v Mrbu (tisk DSM Prevalje, 1922, 3 snopiči); v spremni besedi je razloženo, odkod zamuda, na ovitku zadnjega snopiča pa tudi, zakaj se »za sedaj ustavi nadaljnje izdajanje«. - V nenehni skrbi za čistoto materinega jezika Š. ni zamudil nobene priložnosti, da se upre spakovanju; v oceni Šašljevih

Bisernic npr. kar pod črto ošvrkne »pisače, ki pišejo bora nam burja« (ČZN 1906, 101). Na pragu našega stoletja je energično posegel v pravopisne boje. Polemični sestavki *O Levčevem »Slovenskem pravopisu« in njega kritikah* (S 1900 in 1901) so po desetih letih izšli v ponatisu, s podnaslovom *Opomnje o slov. glasoslovju in rabi nekaterih oblik in besed* (Lj. 1911, 136 str.). V LZ 1911 je v nadaljevanjih izhajal spis *O nekaterih pobijanih pravilih slovenske pisave*. A. Breznik, š-ev učenec, pa ni v vsem pritrdjeval svojemu učitelju, češ da je presojal knjižni jezik s stališča splošnega jezikoslovja, kar je pogrešeno, »ker ima literarni jezik svoje posebne vire, posebno usodo in posebna načela« (DS 1912, 455). Tu na robu jezikoslovnega poglavja pa moramo vsaj omeniti še dvoje stvari. Prvič š-ev delež, čeprav skromen, k preučevanju starega slovanskega pisanja, glagolice ipd. Na Dunaju je 1888 predaval »Slavische Paläographie«, 1889 pomagal Jagiću prepisovati Psalter Bononiensis, pod naslovom *Nove hipoteze o glagolici in cirilici* (LZ 1884) ocenjeval L. Geistlerja, izdal *Ein spätglagolitischs Predigtfragment* (AslPh 1891) in *Dvoje glagoliških zapisov na obhodnem listu kranjskem iz l. 1556* (ČZN 1905). Drugič pa skrbno objavo folklornih zapiskov iz Prekmurja: Števan Kühar, *Národno blágo vogrskij Slovén-cov*. Objavlja z jezikovnimi opomnjami prof. dr. K. Š. (ČZN 1910, 1911 in 1913). - Če se mimogrede dotaknemo *Nekaj prispevkov k slovenski bibliografiji* (ČZN 1906) in zaradi pomanjkanja ustreznih podatkov sploh obidemo š-evo ured. sedemletko pri slov. izdaji drž. zakonika (1890-96), nam je oceniti še njegov prispevek k slov. narodopisju. Š. se je razvil v času tiste univerzalne slavistične šole (Miklošič, Krek, Jagić), ki je narodopisje še enakovredno vključevala v svoj delovni program; on in dve leti mlajši Murko sta bržčas naša zadnja zastopnika takih pogledov — praktičnih in uradnih, ex cathedra — na slavistiko. Sicer pa se je š-evo narodopisno delo začelo samorastniško že več let pred vpisom na U. O š-evem lastnem zapisovanju in o nekakšnem organiziranem zbiranju na gimn. v Gor. ne vemo kaj prida. V *Spomenico dunajskega Slov. liter. društva* se je Š. posrežilo (tudi če bi on ne bil njen edini avtor - SN 1879/41) vplesti nekaj spodbudnih tez o pomenu ljudskega ustnega izročila in o potrebi po zapisovanju. Ko se je potegoval za veniam legendi, mu je komisija

(z Miklošičem na čelu) določila poskusno predavanje o ruski ljudski epiki (*Über die gross-russische Bylinenpoesie* - 30. jun. 1886). Š. pa se je tudi rad loteval tem, ki so ga posebe zanimali, kakor: *Zur Alexiuslegende* (AslPh), *Weitere Beiträge zur Kunde über das Alexiuslied* (ib., 1888), *Zur Volksglaube, dass die Erde auf einem Fisch ruhe* (ib., 1890), *Zur Literatur über die Koleda bei den Slovenen* (ib., 1895), *Prešeren in narodna pesem* (ZMS 1901), *Helmold's Zcerneboch im angelsächsischen Olymp* (AslPh 1904) in še to in ono. Predvsem pa se je Š. zapisal v slov. kulturno-zgod. anale kot neprekosljiv pobudnik in organizator zbiranja ljudskih pesmi, zgleden v svojih stikih z množico sodelavcev, ki so se na ured. obračali za nasvete itn. Ob urejanju tako obsežne zbirke pesemskega gradiva — izpod Š-evih rok je do nov. 1911 prišlo 8183 števil — samo strmino nad njegovo vzdržljivostjo. Od 1886, ko mu je SM zaupala v urejanje *Slovenske narodne pesmi*, je prof. Š. vložil v to nič koliko svojih energij. J. Glonar, ki je prevzel dediščino umrlega učitelja za svojo nalogo in zbirko vsaj zasilno dokončal še z dvema snopičema, nam je v predgovoru k 4. knjigi SNP (1923) razkril neverjetne težave, ki jih je Š. moral premagovati, da bi njegova »barka« ne potonila. Prvotna Š-eva zamisel o znanstveni zbirki, o korpusu slov. ljudskih pesmi je namreč prišla navzkriž z nazoni nekaterih odbornikov SM, gospodov, ki so se zgražali nad »pohujšljivimi« pesmimi; zbirko bi bili najrajši ustavili, zato so ured. vztrajno metali polena pod noge, ga silili na razna črtanja ipd. Š. je ironično obljubil: ko bo končana znanstvena zbirka pesmi, bo brž priredil novo, poljudno: »to bodo tudi Vrtčevim bravcem in otrokom v zibeli lahko dali v roke«. Prim. je v zbirki SNP pričujoča s 1383 pesmimi (malo nad 15% od skupnega števila 8687). Nekaj pesmi — fonetično zapisanih — je prispeval tudi sam ured.: iz Gorjanskega (tam sta mu med drugimi peli mati in sestra), iz Klanca na Krasu, s Šentviške Gore, iz Cerknega in ok., iz Lokovca na Gori; njegov prvi zapis (št. 476) je datiran 1873 — ko mu je bilo 14 let! Na pragu našega stol. so si pri prosv. ministr. na Dunaju zamislili izdajo ljudskih pesmi z napevi: predstavila naj bi, po enotnem načrtu, pesemsko izročilo vseh narodov takratne Avstrije). Na čelo slov. delovnega odbora je bil imenovan Š., na čigar rame so padla

razna znanstveno-organizatorska dela (priprava in tisk — 1906 — vprašalnic, navodil zbiralcem ipd.). Po Š-evi zaslugi je bil slov. delež zgleden. Število nabranih pesmi z napevi je do leta Š-eve smrti doseglo in preseglo 10.000. Predsedstvo je potlej prevzel prof. Murko, vendar je stvar kmalu zastala zavoljo izbruha vojne, po razpadu Avstrije pa so odbor razpustili, zbirko izročili Etnografskemu muzeju (1927), od koder je 1957 prešla v Glasbeno narodopisni inštitut (zdaj Glasbeno narodopisna sekcija ISN ZRC SAZU), kjer je eden temeljnih kamnov izdaje *Slovenske ljudske pesmi* (od 1970 do danes 2 knjigi; delo žal ne napreduje tako kot za Š.). V svoji znameniti *Prošnji za narodno blago* (1887) Š. seveda ni misli samo na pesmi, ampak je klical k nabiranju in napovedal izdaje vseh vrst ustnega izročila Slovencev. Iz Š-evega peresa je menda prvič v slov. tisku kanila beseda »folklore«. In če bi natanko pregledali vse Š-ovo pisanje, tiskano in rokopisno, bi seveda odkrili, da je kazal razumevanje tudi za t.i. materialno kulturo. Tako je npr. 12. dec. 1906 potožil v pismu krajevnemu zgod. M. Sili v Tomaj: »Koliko je še pri nas neobdelanega polja v etnografskem oziru! Mi ne poznamo niti svojih hiš; ginejo nam stara ognjišča; stare mize, stare škrinje razjedajo črvi in neumna mladina jih meče na ogenj... [in] se nič ne briga za staro "romantiko". Kvečjemu kak rimski kamen ostane, ker je prevelik in pretežek, da bi ga današnji "nadjudje" spravili in uničili.« - Ob večstranski Š-evi aktivnosti ni čudno, da so ga razni avtorji spominskih člankov, nekrologov, biografij idr. ocenjevali kaj različno, se pravi dajali prednost zdaj ti, zdaj oni sestavini, odvisno pač od vsakokratnega izhodišča. Za J. Kotnika sta bili glavno Š-ovo »polje« slovnica in etimologija; za Murka je bil Š. najprej izvrsten jezikoslovec, drugo njegovo »polje« pa je bila vsa ustna književnost; po drugem Murkovem mnenju naj bi bil Š. dosegel svoj vrhunec z etimologijami; F. Kotnik, ki poudarja, kako se je Š. ves »vglobil« v jezikoslovje, celo za SNP pravi, da je ta obširna knjiga »delo jezikoslovca in dialektologa... In še marsikaj bi verjetno nabrali med priložnostnimi odmevi, vendar ne smemo pozabiti na zadnjega, nemara najpravičnejšega sodnika — čas. V časovni odmaknjenosti namreč bolj in bolj bledijo, zgublajo veljavo razni naključni interesi. Zato si tu upamo navijati za Š. — na-

rodopisna! V slovničnih in pravopisnih vprašanjih je Š. kmalu dobil odličnega naslednika v A. Brezniku, historično slovnico je krepko pomaknil naprej F. Ramovš, staro cerkveno slovanščino R. Nahtigal, v etimologiji orje globoke brazde F. Bezljaj, samo v narodopisju še ni zvezde, ki bi prišla zraven Š-eve, kaj šele da bi jo zatemnila. In čeprav se je J. Tominšek že 1908 v LZ javno zavzemal za izbor iz Š-evih jezikoslovnih razprav, da bi bile pristopne širšemu občinstvu v priročni obliki, iz tega ni bilo nič. Do danes je doživel reprint (in seveda že zdavnaj pošel!) samo štiritemnik *Slovenske narodne pesmi* (pri CZ 1980), ne glede na novo veliko Matičino izdajo slov. ljudskih pesmi z napavi, v katero bo Š-eva zbirka iz let 1895-1923 vključena v celoti. In zraven tega smo danes že tako daleč, da je ime »Štrekelj«, čeprav izgovorjeno naključno in zunaj strok. krogov, postalo ne samo krajšava, ampak sinonim za zbirko *Slovenske narodne pesmi*. - Po njem se imenuje osn. š. v Sesi Janu pri Trstu, na roj. hiši v Gorjanskem ima spom. ploščo (odkrita 3. jun. 1956). - In še nekaj o Š-evi zapuščini: bogato knjižnico — 3275 enot — so po smrti razprodali (na srečo ohranjen vsaj katalog antikvariata R. Hönsch v Leipzigu), pa tudi z rkp. marsikaj ni šlo prav. V. Jagić je ob postumni objavi *Phonologie des görzer Mittelkarst-dialektes* (Asl-Ph 1914, 131 - rkp. mu je odstopila vdova) napovedal še nadaljnje objave v priredbi dr. A. Breznika, vendar iz tega ni bilo nič. Odboru Zgod. društva v Mrbu se je Slov. Matica v Lj. sama ponudila, da ona »prevzame izdajo Štreklove historične slovnice, ki... jo bosta celo predelala in izpopolnila dva strokovnjaka«, vendar besede ni držala. Zgod. društvo je 1922 izdalo, kar je zmoglo, — potem pa vse tiho je bilo... Nekatero Š-evo rokopise danes žal pogrešamo. Med drugim ni znano, kje bi bila obsežna študija o cerkljanskem narečju (iz leta 1889 - za okr. 12 tisk. pol; Š. je tudi še 1895 potoval v Cerkljo dopolnjevati in preverjati poprejšnje podatke). Pregled Š-eve zapuščine po posameznih hraniliščih je 1988 skrbno pripravila Monika Kropelj v magistrskem delu na U v Lj.

Prim.: Hišno izročilo Štrekljevih v Gorjanskem; informacije Š-eve pranečakinje g. Vande Malalan; SBL III, 693-96 (Krc) in tam navedena liter. (do 1971); F. Bernik, Pisma Frana Levca II (SAZU, Korespondence pomembnih Slov. 4/II, Lj. 1971, 10-51 in 169-212); L. Premru, Dr. K. Š.

in njegova zbirka SNP, PDK 5. mar. 1972; Dr. K. Š. - jezikoslovec in narodopisec v lastni biografiji, PDK 25. febr. 1979; L. Bratuž, Dr. K. Š.: življenje in delo («Ob poimenovanju slov. osn. šole v Sesi Janu - 29. aprila 1979», ur. V. Tuta in J. Markuža, 9-29); R. L. Lenček, Štreklove pisma Janu Baudouinu de Courtenay in Baudouinova Štreklju, SR 33/1, 1985, 71-88; M. Kropelj, K. Š. in njegova narodopisna zapuščina (magistrsko delo, tipkopis v ISN ZRC SAZU, 229 str., s pregledom zapuščine [ne samo narodopisne!]) K. Š., z bibliograf. in izbrano liter. o njegovem delu; uporabljeno z avtoričnim privoljenjem).

Mtv

STRUKE LJ Alfonz, učitelj, prosvetar, tigrovec, r. 2. jul. 1894 v Tolminu, tu u. 15. apr. 1984. Oče Mihael, obč. tajn., mati Jožefa Sivec, trgovka. Osn. š. in učit. pripravnica v Tolminu, učiteljske v Gor., 1914 vpoklican v avstr. vojsko, po vojni 1919 napravil učit. maturo v Tolminu. Poučeval je v Jagrščah pri Šebreljah. Skrivaj je vodil pev. zbor, režiral igre in ustanovil PD, s pritihoapljenimi knjigami iz Jsle je obogatil knjižnico prosv. društva, zato so ga faš. oblasti odpustile. Na povabilo zavednega šebreljskega slov. župana, ki mu je nudil hrano, stanovanje in nekaj plačila, je uredil knjižnico PD v Šebreljah. Febr. 1926 se je zaposlil pri Kmet. zadrugi na Reki pri Cerknem. Vodila sta jo z Domin. Kacinom, razdeljevala knjige, abecednike Prve korake, budila odpor proti faš. skupaj z Andr. Podreko, gostilničarjem iz Volč pri Tolminu (ustrelili Nem.). Faš. so zadrugo kmalu likvidirali in Š. se je jul. 1926 zaposlil pri Kmet. zadrugi v Hudajužni, kjer je skrivaj učil slov. petje, sodeloval v ileg. organ. TIGR kot vezni člen v Baški grapi. Z njim so se pogosto sestajali Jul. in Angel Torcar iz Podbrda, kurir Fr. Drole in učit. Vl. Kogoj iz Porezna, Fr. Golob z Grahovega, mesar Miha Zgaga iz Podbrda, Zor. Jelinčič iz Gor. Sestajali so se zlasti v gostilni Panjtar, ki je bil njihov somišljenik. Najpomembnejši sestanek je bil poleti 1927 v gozdu blizu Bukovega z okoli 30 udeleženci iz Baške grape in Cerkljanskega. Š. je na vrhici razpel slov. zastavo nad cesto v Hudajužni. Močno osumljen je 28. nov. 1928 zbežal ileg. čez mejo v Jslo. Po enem letu brezposelnosti se je zaposlil pri upravi mestne policije v Mrbu, kjer je sodeloval s prim. ubežniki proti it. faš. Po napadu na Jslo 6. apr. 1941 se je umaknil v Lj. in se ob letu vrnil v Tolmin, kjer je dobil delo v uradu za prehrano pri občini Tolmin. Sodeloval je z OF in Nem. so ga

19. febr. 1944 zaprli, a po posredovanju vplivne osebe izpustili in izgnali iz Tolmina. Prebil je tri mesece v Borgo Valsugana blizu Trenta, nato v San Daniele pri Vidmu in bil stalno v povezavi z OF. Od 1945 do upokojitve je poučeval v Volčah pri Tolminu, obnovil tamburaški zbor, ki ga je v Tolminu vodil že 1920-27, ko je bil delaven v Rokodelsko bralnem društvu. ZKPOS je podelila š. odličje Svoboda z zlatim listom za dejavno spodbujanje kult. življenja. Preds. SFRJ ga je odlikoval z medaljo za zasluge za narod in z redom republike z bronastim vencem. Predsedstvo SZDL mu je podelilo spominsko značko OF slov. naroda ob 40-letnici OF.

Prim.: Podatki Alfonza (Fonzija)-Štruklja; T. Rutar, Fonzi Štrukelj, PrimN 15. maja 1984; Isti, Učitelju Fonziju Štruklju, PDK 15. maja 1984; Isti, Kratak pregled TIGR na Tolminskem, Tolm-Zb 1975, 320-21.

Rut.

STRUKELJ Anka, por. **FRAS**, časnikarka-komentatorka, urednica, r. 8. mar. 1941 v Cerknem; živi v Lj. Oče Tomaž (gl. čl.), mati Adolfa Hoeffler, trgovka. Osn. š. v roj. kraju, učiteljišče v Lj. (1961); na Filoz. fak. v Lj. je po prvostopenjskem študiju pridobila naziv umetnostne zgodovinarke-sociologinje. Strok. in poklicno na teh področjih ne dela, v časnikarskem in ured. delu se je posvetila notranjepolit. vprašanjem družbenih dejavnosti zdravstva in socialnega varstva. 1962-67 je bila odg. ured. zbirke *Umetnost in kultura*, ki je izhajala v okviru ZKO. Tu je 1968 objavila priročno knjižico *Film v klubu*. - Časnikarsko pot je začela 1966 s prispevki za tednik DEN (pod imenom A. Tršar). 1969-73 je pisala za tednik Mladina, v redni rubriki LDK pa je objavljala televizij. kritiko (psevdonim A. Rojce). 1982 je napisala scenarij za TV oddajo o ugotavljanju očetovstva *Jaz in moj očka z jamicco v bradi*, režija Tugo Stiglic. Občasno sodeluje na TV Lj. z aktualnimi komentarji. - Med 1971 in 1972 je pisala za oddajo *Pri vas doma* Radia Lj. 1976 je sodelovala pri nastajanju radia Glas Lj. in ob otvoritvi vodila prvi prenos in osrednjo aktualnopolit. oddajo; tudi pozneje je občasno vodila te oddaje. - V notranjepolit. redakciji LDK je bila zaposlena med 1973-82 in se uveljavila z mnogimi kvalitetnimi in odmevnimi članki ter komentarji. Obdobje pri Delu, ki mu je sledilo (1982-85), je obeležila s prispevki s področja politike in sistema družbene porabe (družbene dejavnosti, proračuni, drž. uprava, so-

cialna politika). Delo je zapustila, ko je postala odg. ured. publikacij republ. skupnosti zdravstva in socialnega varstva, ki jih izdaja strok. služba teh skupnosti (Letopis o zdravstvenem in socialnem varstvu v Sji, Delegatski poročevalec, Delegatski obveščevalec, Delo za ljudi). Poleg rednega dela je 1977 oblikovala koncept in do 1980 urejala revijo o družbeni skrbi za otroke v Sji *Vzgoja in varstvo* (izdaja Skupnost otroškega varstva Sje) in uredila v okviru te revije priročnike *Razvojno moteni otrok* (1978), *Centri predšolske vzgoje in Pravice otrok v Sloveniji* (1979). 1980-85 je urejala nekatere publikacije in časopis RKS *Član Rdečega križa*. 1988 je oblikovala koncept za revijo *Pet* in postala njena glavna in odg. ured. (izdaja Zveza društev za cerebralno paralizo Sje). Petica je deležna mnogih priznanj in pomeni za š-evo nedvomen ur. vrh. Občasno objavlja v NŽ in NRazgl. Za Forum nevladnih organizacij 1985 v Nairobiju, ki je bil ob zaključku desetletja Združenih narodov za ženske, je v slov. in angl. objavila knjigo, v kateri je na primeru radovljiških tekstilk prikazala položaj zaposlenih žensk v Sji: *Yugoslavia - Women as producers and self-managers. Some of Yugoslav experiences* (prevod Milojka Popović).

Prim.: Osební viri; dokumentacija LDK in Dela. Les.

STRUKELJ Franc, gradbeni inž., jamar, publicist, r. 3. okt. 1897 na Modrejcah (Most na Soči), u. 27. nov. 1974 v Bači (Most na Soči). Oče Valentin, zidarski mojster, mati Terezija Valentinčič. Osn. š. Most na Soči, gimn. v Lj., U v Lj. in Pragi. Dolgo let je vodil elektrarno v Bači pri Modreju. Ukvarjal se je z jamarstvom. Na njegovem domu hranijo kosti jamskega medveda. O teh jamah je napisal članek v KolGMD 1925: *Iz tolminskega podzemeljskega sveta*. Priporoča o Dantejevi jami nad Tolminom in o Smoganici nad Drobočnikom blizu Mosta na Soči. V času prosv. društev je imel razna predavanja o elektriki.

Prim.: Župnijski arhiv Most na Soči; KolGMD 1925. Jok

STRUKELJ Inka, sociolingvist, r. 4. okt. 1931 v Gor., živi v Lj. Oče Bruno Mikluž, uradnik, mati Zora Birska, gospodinja. Osn. š. v Gor. (Notre Dame), prav tam tudi gimn., maturirala na gimn. v Sempetru pri Gor. (1952). Na lj. U je diplomirala iz angl. in slov. jezika. Od 1959 je službo-

vala v Novi Gor., med 1960-69 je učila na novogor. gimn. 1969 se je zaposlila v Lj. pri republ. zavodu za šolstvo (v okviru tega zavoda je bila med 1964-69 svetovalec za angl. jezik za območje Kopra, Postojne in Nove Gor.). Od 1974 dela na Inštitutu za sociologijo Lj. U, kjer se posveča predvsem sociologiji jezika. Znanje na področju jezikovne vzgoje tujih jezikov je izpolnila v Vel. Britaniji kot štipendist Britanskega sveta (1964, 1966) ter 1972 na podiplomskem študiju v ZDA (U v Austinu, Texas). - Svoje raziskovalne dosežke na področju teorije jezikovne vzgoje tujih jezikov, sociologije jezika, vzgoje pripadnikov narodnostnih in manjšinskih skupnosti je predstavila na raznih strok. sestankih v Jslu in drugih državah (Bristol, Glasgow, Krakov, Amsterdam, Tokio itd.). Pripravila je vrsto raziskav (1978: Vloga jezika v socialnem položaju pripadnikov it. in madž. narodnosti v SRS; 1982: Motivacija in stališča za usvajanje in rabo materinega in drugega jezika med srednješolsko mladino it. narodnosti v Jslu; 1983: Motivacija... med mladino slov. narodnosti v It.; 1984: Motivacija... med mladino slov. narodnosti v Avstr.; Socialne in socialnopsihološke razsežnosti narodnostne eksogamije in jezikovne heterogamije med pripadniki slov. skupnosti v It.), sama ali v sodelovanju z raziskovalci v jsl. ustanovah ali v drugih državah. Posvečala se je tudi problemu ohranjanja narodnostne identitete otrok jsl. emigrantov v državah zah. Evrope. V domačem in tujem tisku je objavila vrsto člankov in razprav. Delala je tudi v jsl. in mednar. strok. organizacijah (Društvo slov. sociologov, Mednar. zveza sociologov - ISA, Zveza društev za uporabno jezikoslovje Jsle, Mednar. zveza za uporabno jezikoslovje - AILA itd.). 1987 je postala preds. Zveze društev za uporabno jezikoslovje Jsle. O možu Jožku Štruklju (gl. čl.).

Prim.: Osební podatki; Delo 4. nov. 1987.

B. Mar.

ŠTRUKELJ Jadviga, pianistka, glej **POZENEL** Jadviga.

ŠTRUKELJ Josip, gospodarstvenik, r. 13. apr. 1891 v Solkanu, u. 20. apr. 1977 v bolnišnici v Šempetru pri N. Gor. Oče Valentin, prevoznik, mati Jožefa Miljavca, gospodinja. Po osn. š. v Solkanu je začel obiskovati gimn. v Gor. Iz šole je izstopil, izučil se je za ključavničarja; zaposlil se je pri avstr. železnica. Deset let je preživel

v avstr. vojni mornarici, končal je vojaško tehn. š. in bil oficir-strojniki (služboval je tudi na podmornicah). V začetku febr. 1918 se je udeležil upora a.o. mornarice v Boki Kotorski. Po prvi svet. vojni je služboval najprej v Bjelovarju na Hrv., nato v Košakih pri Mrbu. Kmalu pa se je vrnil domov in v Gor. osnoval lastno mehanično podjetje (sedež na p. Cristo), ki je zaposlovalo do 100 delavcev. V dvajsetih letih je deloval v društvenem življenju Solkana (čitalnica), bil je tudi član TIGR-a. V NOB se je vključil že 1941 (od 1. jan. 1943 član KPS), delal je predvsem kot polit. aktivist zlasti pri okrož. odb. OF za Goriško (od 29. nov. 1943 član tega odb.), njegov preds. je postal 17. mar. 1944. Od okt. 1944 je bil vodja podružnice Denarnega zavoda Slov. za SlovPrim (podružnica je imela svoj ilegalni sedež v Šempasu). V začetku jan. 1945 ga je ujela nem. vojska, do konca vojne je bil v gor. zaporih. 30. apr. 1945 so ga ujeli umikajoči se srbski četniki, vendar mu je uspelo pobegniti. 9. maja 1945 je postal preds. novoustanovljenega gor. okrožja (part. oblast je SlovPrim takrat porazdelila na tržaško in goriško okrožje). Učinkovito delovanje organa, ki ga je Š. vodil, pa je zavrila ZVU zlasti s svojim ukazom št. 11. Delovanje oblasti, ki jo je vzpostavil NOB, je bilo potisnjeno v ilegalo in polilegalo. Š. je aktivno posegel v diplomatski boj za meje nove Jsl. Mar. 1946 je skupaj z Julijem Beltramom in Mišom Vižintinom predstavil v Gor. mednar. komisiji zahteve goriških Slov. Poleti 1946 je potoval kot član delegacije prim. Slov. v Pariz. Ker mu je bilo polit. delovanje v coni A JK onemogočeno, je odšel v Ajdovščino, kjer je med drugim vodil tudi pokrajinsko avtopodjetje (PAP). Še pred priključitvijo Prim. k Jslu je predstavnikom jsl. vlade izjavil, da bo svoje mehanično podjetje preselil iz Gor. in ga dal na voljo jsl. državi. To svojo namero je tudi uresničil in iz njegove ustanove je zrastle industrijsko podjetje Gostal v Novi Gor. To podjetje je Š. s presledki tudi vodil do upokojitve. Udeleževal se je tudi javnega življenja in bil poslanec slov. skupščine, delal je v njenih organih. Krajši čas je služboval pri Oblast. odb. v Postojni, bil je odb. okraj. skupščine Gor. Svoje delo je osredotočal predvsem na gosp. problematiko. Sodeloval je pri začetkih gradnje Nove Gor. Spomine na svoje življenje je objavil v GorZb 1957 (128-35) in v Borcu (1969,

478). Leta 1982 so mu odkrili doprski kip (delo Stojana Batiča) na dvorišču tovarne Gostol v Novi Gor. Še-vo ilegalno ime je bilo Miloš. Imel je tri otroke: Milojko (gl. čl.), Jožka (gl. čl.) in Andreja (1931), ki deluje v gosp. v Novi Gor.

Prim.: SPor 9. dec. 1950; Delo 13. apr. 1971; PDK 14. apr. 1971; 22. apr. 1977; PrimN 29. apr. 1977; Gostol 7/1977, št. 5; GorLtk 7/1980, 282-83; S. Plahuta, Srednjeprimorsko okrožje 1941-1945, N. Gor. 1981, pass.; J. Beltram, Tukaj je Jugoslavija, Koper 1983, pass.

B. Mar.

STRUKE LJ Jožko, odvetnik, politik in gospodarstvenik, r. 31. dec. 1928 v Solkanu, živi v Lj. Oče Josip (gl. čl.), mati Albina Bitežnik, uradnica. Osn. š. v Solkanu, gimn. v Gor. in Poštojni (matura 1947). Sept. 1943 je šolanje prekinil, ker se je vključil v NOB (član sabotažne skupine, ki je delovala v okolici Gor.), od maja 1944 do konca vojne interniran v taborišču Buchenwald. Na lj. U je študiral pravo in diplomiral 1951. Leta 1952 se je zaposlil kot pripravnik na okraj. sodišču v Novi Gor., 1954 je bil izvoljen za sodnika, med leti 1960 in 1963 je delal v Novi Gor. kot odvetnik. Maja 1963 je bil izvoljen za preds. skupščine občine Nova Gor. in na tem mestu ostal štiri leta. 1967 je bil izvoljen za republ. poslanca, skupščina SRS pa ga je izvolila (1967) za člana svojega izvršnega sveta; delal je v vladi, ki jo je vodil Stane Kavčič. Po preteku mandata ni bil ponovno izvoljen (1972). Skupaj z nekaterimi člani izvršnega sveta je moral zapustiti vladu, jeseni 1972 je moral odstopiti tudi njen preds. Kavčič. 1972 je š. zvezna skupščina izvolila za namestnika guvernerja Narodne banke Jslc. 1977 pa je postal generalni direktor trg. in proizvodnega podjetja Metalka v Lj. - Na čelu novogoriške občine je š. pospeševal rast družbenega in zasebnega sektorja, pozornost je zlasti posvečal strok. kadrom in Novi Gor. kot obmejnemu mestu. Za njegovega županovanja je novogoriška občina razvila intenzivno sodelovanje z nekaterimi obmejnimi občinami na it. ozemlju. Pomembna so tudi njegova prizadevanja na področju šolstva, kult. in urbanizma. Š. je bil pobudnik novogoriške revije Sreč. V slov. vladi je čvrsto podpiral zamisli preds. Kavčiča pri reformiranju slov. družbe. Svoje poglede na preobrazbo družbe je večkrat predstavil na zasedanjih slov. skupščine (objavljeni v sejnih za-

pisnikih). Članstvo v slov. vladi mu je omogočilo, da je bil preds. posebnega vladnega odb. za notranjo politiko, skupaj s F. Hočevarjem, V. Hafnerjem in R. Simonetijem (gl. čl.) je bil član sistemskega odb., ki ga je vodil S. Kavčič. Bil je še član komisije SRS za stike z zamejstvom, delal je tudi v komisiji za finance in pravosodje jsl. izvršnega sveta. Med drugim je za jsl. stran podpisal konvencijo o kult. sodelovanju med Jslu in Nizozemsko. Med službovanjem pri jsl. Narodni banki je zagovarjal koncept konvertibilnosti dinarja; uspešen pa je bil tudi kot direktor Metalke. Službeno je potoval v It., Avstr., ZR Nemčijo, ZDA, ZSSR, Japonsko, Bolgarijo itd. It. preds. Saragat ga je odlikoval z redom grand'ufficiale; prejel je še druga priznanja in nagrade.

Prim.: Osebn. podatki; Delo 4. jun. 1963; Komuna (Bgd) 10/1963, št. 8, 18-21; PrimN 25. okt. 1969; 26. maja 1972; S. Kavčič, Dnevnik in spomini (1972-1987). Lj. 1988², 31; PrimSreč 95-96, 1989, 230-33.

B. Mar.

STRUKE LJ Marjan, kajakaš, r. 24. sept. 1964 v Šempetru pri Gor., živi v Novi Gor. Oče Danilo, projektant, mati Majda Vuga, uradnica. Osn. š. v Šempetru pri Gor. in Solkanu, poklicna š. elektro stroke v Novi Gor. (1983). Športno disciplino kajak enosed (slalom) na divjih vodah je pričel trenirati 1978. Bil je večkratni slov. in jsl. prvak. Njegovi največji športni uspehi so: tretje mesto posamezno na svet. prvenstvu v Bourg St. Maurice (Francija) 1987, prvo mesto moštveno (skupaj z J. Abramičem in A. Čizmanom) na svet. prvenstvu na reki Savage (Maryland, ZDA) 1989, drugo mesto mošt. na svet. prvenstvu 1987 ter tretje mesto moštveno na svet. prvenstvu 1985 v Augsburgu. Na svet. pokalu v slalomu na divjih vodah (1989) je zasedel v kategoriji kajak enosed četrto mesto. Š. je tekmovalc kajakašnega kluba Soške elektrarne iz Nove Gor. in stalni član jsl. drž. reprezentance od 1983.

Prim.: Divja voda 1988/89, Lj. 1989, pass.

B. Mar.

STRUKE LJ (STRUKE LJ) Mihael, gradbenik, posebej strokovnjak za mostove, r. 3. avg. 1851 v Logu pod Mangartom, u. 2. mar. 1923 v Helsinkih. Oče Mihael, mati Katarina Strukel. Opi-smenil se je pri domačem župniku, osn. š. in nem. realko (z obvezno slov.) obiskoval v Gor., vseskozi kot prvi odličnjak. Med 1869-74 študiral

gradbeništvo na Tehn. vis. š. na Dunaju in vmes odslužil tudi vojaški rok. Kot gradbeni inž. služboval na Dunaju in v Gradcu, projektilar veliko halo Južne železnice v Trstu, vse bolj pa se je posvečal načrtovanju mostov. 1879 se je odselil na Finsko, kjer je postal predavatelj temeljnih gradbenih predmetov. Prevzel je finsko državljanstvo in materin način pisanja priimka. 1896 je postal prof. na politehniko v Helsinkih, 1908 pa univ. prof. na novoustanovljeni Tehn. vis. š. v istem kraju. Vse življenje se je sistematično strok. izpopolnjeval, v ta namen je veliko potoval, izobrazbo pa si je širil in poglobljal s študijem literature. Pridobil si je obsežno enciklopedično znanje, zlasti v vodnih gradnjah in posebej mostovih pa se je vzdrževal tako kot aktiven teoretik in kot praktik-projektant na svetovni konici. Svoje znanje je posredoval predvsem mladim generacijam tehnikov s predavanji, dopisovanjem v periodično publicistiko in knjižnimi deli; med slednjimi so njegova glavna dela o temeljenju, mostovih in vodnih gradnjah. V Atlantu o mostovih je predstavil več kot tisoč mostov v lesu, kamnu, železobetonu in jeklu. Njegova dela uživajo nesporen mednar. ugled. Ob vsej tej dejavnosti se je poskušal še kot podjetnik.

Prim.: L. Čermelj, M. S., SBL III, 529; S. Turk, M. Strukel, Zbornik za zgod. naravoslovja in tehnike 5-6, Lj. 1981, 267-84; S. Šitar, Sto slov. znanstvenikov, o M. Š. na str. 170-71.

SAS

STRUKE LJ Milojka, aktivistka NOB, r. 17. mar. 1925 v Solkanu, u. 27. jan. 1944 v Cerknem. Oče Josip Strukelj (gl. čl.), mati Albina Bitežnik, gospodinja. Po osn. š. se je vpisala na gimn. v Gor.; učila se je tudi klavir. 1941 je pričela sodelovati v NOB in delala kot mladinska aktivistka. Okt. 1942 je bila kot sedmošolka aretirana in nato zaprta v Gor., Rimu, Trstu in Trentu. Obsodbo je preprečila kapitulacija It. Iz zapore je prišla okt. 1943. Postala je sekretar mestnega komit. SKOJ za Gor. Jan. 1944 je v Cerknem obiskovala partij. š. Ubita je bila ob nem. napadu na š. Pokopana je v Solkanu. Po njej je poimenovana osn. š. Milojke Strukelj v Novi Gor. Spominski plošči ima vzdani v Solkanu in v Cerknem.

Prim.: Podatki iz arh. CK ZKS, Lj.; GorLtk 8/1981, 247-48; O Milojki Strukelj, Glasilo osn. š. Milojke Strukelj, Nova Gor. Posebna številka, 1988/89.

Plah.

STRUKE LJ Miroslava, roj. **KOFOL**, kulturno-prosvetna delavka, r. 8. jan. 1920 v Drobočniku pri Mostu na Soči, živi v Desklah. Oče Jakob Kofol, mati Marija Manfreda. V Mostu na Soči je obiskovala osn. š. in se nato izučila za šiviljo. V NOB se je vključila 1943, od 1. apr. 1944 je bila v partizanih. Po osvoboditvi je imela različne zaposlitve, kmalu pa se je vključila v kult. dejavnost in se zlasti gledal. izobraževala na tečajih. Do 1957 je službovala in kulturno-prosvetno delala v Mostu na Soči, kjer je kot režiser pripravila 8 dram. predstav. Nato je službovala v Anhovem, obenem pa sodelovala v tamkajšnjem delavskoprov. društvu Svoboda in vodila dram. krožek na osn. š. v Desklah. V Anhovem je zrežirala 12 gledal. predstav, 9 predstav je pripravila z mladimi igralci. Poleg tega je pripravila v Anhovem več liter. večerov in ob slov. kult. prazniku vsako leto Teden kulture. Z mlad. igro Kekec je uspešno sodelovala na prvi slov. mlad. dram. reviji (Jesenice 1961), kasneje na reviji Naše besede; igre, ki jih je režirala, so bile prikazane tudi na lj. TV in predvajane po radiu. Kot režiser je delovala tudi izven Anhovega (od 1975 je režirala več dramskih predstav v Štandrežu s PD Štandrež). Za delo je prejela Linhartovo plaketo (1967) in zlato Linhartovo značko (1978).

Prim.: SGL III, 709; osebni podatki.

BolS

STRUKE LJ Tomaž, trgovec, elektromehanic, r. 11. jul. 1907 v Cerknem, u. 12. okt. 1975 v Lj. Oče Tomaž, trgovec in posestnik, mati Matilda Peternej. Rano otroštvo sta mu otežila izguba očeta in prva svet. vojna. Osn. šolo je obiskoval v Novakih pri Cerknem. V Kanalu je dokončal splošno obrtno š. ter opravil obvezno prakso pri elektrozadrugi Cooperativa Carnica. Po končani š. je dobil 1925 delo pri Elektrostrojni zadrugi v Cerknem, kjer je ostal pet let. V tem času je opravil v Vidmu tečaj za kinooperaterja in v Cerknem štiri leta predvajal filme. Osemnajstleten je 1925 prvi v Cerknem sestavil uporaben radioaparar na slušalke. 1930 je prevzel očetovo trg. z jestvinami, železnino, drogerijskim blagom in tekstilom ter jo specializiral za tehnični in elektrotehn. material. Poleg trg. je imel galvansko delavnico ter finomehanično in radiodelavnico. Bil je izredno podjeten in bolj kot po dobičku obdarjen z željo po znanju. Spričo obveznosti do številne družine tej želji

ni mogel zadostiti z rednim šolanjem. Znanje na področju elektro- in radio-tehnike je pridobival ob delu, na strok. tečajih, preko strok. liter. in dopisnega šolanja. Bil je zastopnik in serviser več tovarn elektro-materiala in radijskih aparatov. Opravljal je notranja in zunanja elektrifikacijska dela, popravljaj radijske aparate in sestavljal enoцевne sprejemnike s slušalkami. V njegovi delavnici so med drugim predelovali radijske aparate z izmeničnega na enosmerni tok in previjali diname za avtomobile. V sodelovanju z mehanično delavnico Gašperja Obida iz Cerkna so postavili na Cerkljanskem več malih elektrarn. - V organizacijo OF je bil vključen že od leta 1941 preko prvoborca Jaka Stucina-Cvetka (gl. čl.). Š. mu je v svoji hiši nudil prostor za krojaško obrtno delavnico in s tem prikril pred It. njegovo poslanstvo. Š. je medtem pod pretvezo potreb trgovine nabavljaj tudi blago za potrebe NOV in sam izdeloval ali predeloval material za potrebe vojske. Febr. 1942 je it. tajna policija Š. aretiraj in ga odpeljaj najprej v gor. zapore in od tam v Trst, od koder so ga prepeljaj na ladjo na Sardinijo (Cagliari), kjer je preživel četrto leta v podzemni samici. Ničesar ni izdal in ničesar mu niso mogli dokazati. Izpustili so ga domov, kmalu za tem pa ga skupaj z več drugimi zavednimi Slov. iz Cerknega pregnaj v posebni bataljon v Bibieno in Forte dei Marmi (Carrara). Š. se je vrnil v roj. kraj po kapitulaciji It. sept. 1943. Začel je organizirati telefonske veze in usposablajati telefoniste za potrebe NOV. It. zapori so mu načeli zdravje in njihove posledice je občutil vse življenje. Nem. zračni napad na Cerkno spomladi 1944 mu je uničil domačijo, trg. in delavnico; med tem je bil v Čepovanu. Pozimi, v začetku 1944, je namreč s sodelavcem Antonom Kranjcem postavil v Čepovanu part. radio-delavnico, ki je imela vhod skozi opuščeni vodnjak. Vendar teren ni bil dovolj varen in Š. se je po nalogu štaba IX. korpusa vrnil v Cerkno, kjer je organiziral in vodil radio-delavnico v stavbi starega otroškega vrta, v svoji hiši na Platiševi 1 pa finomehanično in telefonsko delavnico. V tem času je po lastnem načrtu izdelal protitankovsko mino in vžigalnik zanjo, ki so jo nato izdelovale tudi druge part. delavnice, in sodeloval pri izdelavi »partopa« (part. topa). - Po vojni je nadaljeval delo v Gor. kot vodja radio-mehaničnih delavnic komande mesta Gor. Jun.

1945 se je vrnil v Cerkno, kjer je v elektrostroki pravzaprav postavljaj temelje, na katerih se je razvila današnja tovarna ETA (tovarna elektrotermičnih aparatov). 1947 je po nalogu OLO Idrija sestavil skupino ljudi, ki je izvedla elektrifikacijo vasi na idrijskem in cerkljanskem področju, kar je bilo velikansko delo. Š. je organiziral in vodil dela pri elektrifikaciji Zakojce, Dol, Zavratca, Bukovega in Raven. Ta skupina delavcev, ki se je strok. usposobilaj in prekalilaj ob delu, je tudi omogočilaj ustanovitev radio-elektromehaničnega podjetja, ki je pod imenom REMPOD začelo delovati 30. nov. 1947 v Š-evi hiši, predelani iz nekdanjega kozolca in kašče, kjer je oče trgovec spravljaj žito. Š. je vodil podjetje od ustanovitve do 1954, ko so ga invalidsko upokojili. Podjetje se je nato kmalu prestrukturiralaj v tovarno z novim imenom ETA. Vodil je osebnaj delovne dnevnike, v katerih je beležil delovne petke in svetke.

Prim.: Družinski viri; arh. Mest. muzeja Idrija, odd. Cerkno; J. Bavdaž, Razvoj tovarne ETA Cerkno, tipkopis; Isti, Nastanek in razvoj elektroindustrije v Cerknem, IdrR 2/1970, 77-81.

Les.

STUCIN Anica, roj. **PETERNELJ**, zgodovinarica, r. 28. mar. 1927 v Cerknem, živi prav tam. Oče Metod Peternelj (gl. čl.), mati Antonija Božič, gospodinja. Osn. š. v Cerknem, nato učiteljšču v Tolminu. Šolanje je zaradi vojne prekinilaj, maturiralaj je na gor. učiteljšču (1946). Kasneje je končala študij na VPS v Lj. (zgod., zemljepis) in študiraj zgod. na Filoz. fak. U v Lj. Sept. 1943 je vstopilaj v NOV (sodelovalaj na Goriški fronti), nato part. učiteljica na Cerkljanskem. Opravljaj različe polit. naloge zlasti v mlad. organizaciji (sekretarka komiteja SKOJ za baško okrožje, članica agitprop komisije pri odb. OF za idrijsko okrožje). Konec vojne je dočakaj kot sekret. komit. SKOJ za severnoprim. okrožje. Po vojni je delaj v Gor. v mlad. organizaciji za gor. okrožje, v Trstu je nato ur. časopis *Glas mladih*. Od jeseni 1947 je učilaj na osn. š., nato na nižji gimn. prav tam. Od 1964 do upokojitve (1972) je učilaj zgod., zemlj. in sociologijo na gimn. v Idriji. Skupaj s svojim možem Jožetom (gl. čl.) je bilaj eden glavnih pobudnikov za izgradnjo šole-spomenika v Cerknem. Bilaj mentor š. krožkov (zgod.), delovalaj je v številnih komisijah, ki so se ukvarjale z zgod. NOB zlasti na Cerkljanskem. Bilaj je pobudnik in več let kustos muzejskega odd.

v Cerknem Mestnega muzeja v Idriji. 1959 je pričela raziskovati novejšo zgod. Cerkna in okolice. Več prispevkov je objavila zlasti v IdrR, JKol, PrimN, PrimSreč in drugod. Najdaljša objava je *Gradivo za zgodovino OF na Idrijskem in Cerkljanskem* (IdrR 23-24/1978-79, 3-147; tudi separatno), v njem je predstavila čas v letih 1941-43. Š-ova je prispevala tudi največ besedila za brošuro *Cerkno* (Lj. 1980). Večkrat je z referati in diskusijskimi prispevki sodelovala na strok. srečanjih. Prejela je več odlikovanj in priznanj.

Prim.: Osebni podatki; Tribuna (Idrija), okt. 1980; PDk 5. okt. 1980; PrimN 7. okt. 1980.

Kvčč

ŠTUCIN Jakob (Jaka), sindikalni voditelj, aktivist OF in KPS, r. 27. nov. 1915 na Poljanah pri Cerknem, u. 1. apr. 1945 pri vasi Delnice v Poljanski dolini. Oče Jakob, mati Marija Bajt. Oče mu je umrl že pred rojstvom. V starosti približno petih let se je Jakob težko poškodoval, imel je kompliciran zlom noge in kolka. Zaradi pomanjkanja denarja se je zdravil predvsem doma, tako da je imel nogo kar 12 cm krajšo. Okoli 1930 se je družina (očim, mati, Jakob in polsestra Frančiška) preselila v Hrastje pri Kranju. Š. se je izučil za krojača v Naklem, zaposlil pa se je pri zasebnem krojaču Benediku v Kranju. Nekaj let pred vojno se je osamosvojil in odprl privatno krojaško delavnico na Podrtini pri Kranju. V delavnici so se zbirali prim. emigranti in komunisti kot Tomo Brejce, Franc Vodopivec, Henrik Biček in drugi, ki so bili povezani v društvu Zarja. Od 1934 se je v celoti posvetil polit. delovanju. 1938 je bil sprejet v KPS, kot komunist je bil zadolžen za organizacijo in vodenje sindikalne sekcije krojaških delavcev v Kranju. Poleti 1941 je bil obveščen, da ga hočejo Nemci aretirati, zato se je tri tedne skrival v pečini nad Savo, imenovani Zarica. Partijska organizacija ga je določila za delo na Prim. in tako je 9. avg. 1941 prišel v Cerkno. Tu je ustanovil privatno krojaško delavnico; ker je bil dober krojač, so bili njegovi klienti tudi it. prebivalci, vključno orožniki. Tako je kot krojač spletel organizacijsko mrežo OF na Cerkljanskem. Konec 1941 in v prvih mesecih 1942 je že organiziral prve trojke OF. Tako je proti koncu apr. istega leta na Cerkljanskem že obstajal rajonski odbor OF. Sadovi organizacijskega dela so se pokazali že poleti

1942, ko se je začelo zbiranje denarja in materiala za part., v jeseni so že odhajali v part. prvi prostovoljci, v jan. in febr. 1943 pa je bil odhod v part. že množičen. Konec 1942 je odšel Š. v ilegalo. Pred kapitulacijo It. je opravljal pomembne funkcije v OF in KPS na Cerkljanskem, v jeseni 1943 je bil imenovan za sekretarja okrožnega komiteja (OK) KPS za Idrijsko, dec. 1943 pa je postal član pokraj. oz. oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko. V zadnji okupatorjevi ofenzivi je bil 1. apr. 1945 pri vasi Delnice v Poljanski dolini obkoljen, ker se zaradi invalidnosti ni mogel umakniti, se je sam ustrelil. Ilegalno ime Cvetko. Na r. hiši so mu 29. nov. 1977 odkrili spominsko ploščo. Ilegalno ime Cvetko.

Prim.: PartDk 27. apr. 1945; A. Štucin-O. Lipužič, *Gradivo za zgod. OF na Idrijskem in Cerkljanskem* (1941 - apr. 1943), IdrR 23-24/1978-1979, 3-147; GorLtk 8/1981, 248; B. Osolnik, Z ljubeznijo skozi surovi čas, Lj. 1989, 267, 286, 293, 302-05.

Bevk

ŠTUCIN Jože, kulturnoprosvetni delavec, r. 8. okt. 1922 v Cerknem, u. 24. jul. 1984 pri Šebreljah. Oče Jožef, kovač, mati Marija Rojc, gospodinja. Družina se je preselila v Solkan, kjer je Š. obiskoval osn. š. Nižjo trg. š. in učiteljske je končal v Gor. (matura 1940). Prva služba je bila na osn. š. v Kobaridu (1940-41), nato je služboval na kobariškem obč. uradu. Febr. 1943 je bil vpoklican v it. vojsko. Po kapitulaciji It. je prišel v zavezniško vojsko, nato pa v prekomorske part. enote. Mar. 1945 je prišel kot tankist na jsl. ozemlje in se boril na sremski fronti. Po demobilizaciji je postal učitelj, od 1. okt. 1947 je učil na nižji gimn. v Cerknem, 13. febr. 1950 je postal rav. te š., po njeni ukinitvi je bil rav. osn. š. v Cerknem vse do upokojitve (1982). V tem času je skrbel za razvoj zavoda, ki ga je vodil. Najbolj očitno se ti naporu kažejo v izgradnji novega šol. poslopja (šola-spomenik NOB), ki je bilo v prvi fazi zgrajeno 1972, dokončano pa 1977. Veliko si je prizadeval za cerkljanski muzej in sploh užival ugled prizadevnega kult. in prosv. delavca.

Prim.: Arh. Mest. muzeja Idrija; podatki Anice Štucin; T. Pavšič, PrimN 4. sept. 1984; L. Pohar, Delo 2. avg. 1984; M. Pagon, Prosvetni delavec, 10. sept. 1984.

Kvčč

ŠTUCIN Jožek, pesnik, publicist, r. 14. okt. 1955 v Lj., živi v Tolminu. Oče Jože, kult.-prosv. delavec (gl. čl.), mati predmetna učiteljica Anica

Peternelj (gl. čl.). Osn. š. v Cerknem, gimn. v Idriji (matura 1974). Na lj. U je študiral psihologijo, nato na FA končal študij glasb. vzgoje. Služboval je na osn. š. v Cerknem in v Desklah. Od 1980 živi v Tolminu, kjer na osn. š. poučuje glasb. vzgojo, na glasb. š. pa klavir. - Pesniti je pričel že v gimn., med študijem v Lj. je objavljajal poezije in časnikarske članke. Glasbene kritike je pisal za LDK, za revijo Stop in za Glasbeno mladino. V Tolminu je sodeloval pri ustanovitvi Literarnega kluba, poleg liter. večerov izdaja klub liter. almanah *Sotočje* (Š. je njegov odg. in gl. ur.), ki je izšel trikrat (1985, 1986, 1989). Š. soureja liter. prilogo PrimSreč in je član ured. odb. kopske revije Fontana. 1986 je izdal pesniško zbirko *Ritem zavesti*, ki jo je sam tudi likovno opremil; na objavo pa čakata zbirki *Kal klica* in *Haiku hajka*. Pesniška dela je objavil v PrimSreč, Hotenjih, Mentorju, Fontani, Sotočju, Dialogih, Mladini, PDK in IdrR. Š-ovo publicistiko pa predstavljajo predvsem zapisi o kult. dogajanjih na Tolminskem in drugod po Prim. Skladatelj Aldo Kumar je uglasbil Š-ovo pesem *In spomin marčeve lune* (objava NZb 1980, št. 3). Š-ova poezija se suče med modernizmom in postmodernizmom. Precej gradi na zvočnosti in zvenu besed, na asociativnih zvezah. Š. piše tudi poetično prozo.

Prim.: A. Lutman, Mentor 1986, št. 9-10; P. Božič, Mentor 1986, št. 4-5; M. Blažič, Mentor 1987, št. 3-4; Peter M. Jarh, Mentor 1987, št. 5-6; G. Gluvič, Mentor 1987, št. 9-10; Mil. Vincetič, Mentor 1987, št. 5-6; A. Debeljak, NRazgl 26. sept. 1986; V. Zabot, Delo (Književni listi) 7. avg. 1986; B. Bratina, PrimSreč 1987, št. 73.

Kvčč

STUCIN Pavla, por. **RUTAR**, uradnica, r. 26. apr. 1904 v Cerknem, najmlajša med 10 otroki, u. 3. avg. 1973 v Lj. Oče Jožef, zgubila ga je pri 14 letih, mati Marija Obid, izgubila jo je pri 2 letih. Z odliko je dovršila 4 razr. osn. š. v Cerknem, zasebno dekleško 8-razr. š. v zavodu Lichten-thurn v Lj., uspešno trg. š. na Dunaju, bivajoča pri bratu Martinu, trgovcu s kmet. stroji, kjer so se shajali slov. štud. Obvladala je slov., nem. in it. jezik. Od 1. avg. 1921 do 18. avg. 1923 je vodila pisarno odv. dr. Gruntarja v Cerknem. Od 1. jan. 1924 do 31. maja 1928 je bila tajn. in matičar na občini Grahovo ob Bači, nato odpuščena. Odpustitveni dekret je ohranjen. Poveljnik karabinjerjev Serra na Grahovem je z ovadbami vztrajno zahteval odpustitev Š. iz službe,

a poštenu podeštati Avg. De Toni, ki je bil prijatelj Slov., se je upiral, zato je bil premeščen v Kal nad Kanalom. De Toni je povedal Š., da je prosil za zaščito prijatelja ministra Dina Grandija, ki mu je odgovoril, da bi mu v starih pokrajinah It. mogel, a v Jul. kraj. mu ne more pomagati. Š. je bila vestna, nesebično je pomagala vsem, zato je ostala v trajnem spominu v Baški grapi, še zlasti na Grahovem. Z letom 1927 je sodelovala v ileg. organ. TIGR v Baški grapi z vodji ileg. celic Fr. Golobom na Grahovem in s člani celice. Razdeljevala je lit., jo tudi nosila iz Jsle. Prejemala je tudi pošto od kurirjev iz Jsle. Po odpustitvi se je obrnila na odv. dr. Eng. Besednjaka v Gor., ki je vložil tožbo proti obč. Grahovo, ker bi morala Š. po zakonu ostati po odpustitvi še 5 mes. na delov. mestu. Obč. Grahovo je morala Š. izplačati 5 mes. plač in povrniti sodne stroške. Okt. 1928 se je izselila v Jslo, dalje sodelovala v TIGR in v prim. emigr. organ. Okt. 1928 - jan. 1929 je bila zaposlena za hrano pri les. trg. Iv. Hajnikarju v Boh. Bistrici, febr. - maj 1929 pri lesni industr. Fr. Premrov v Martinjaku pri Cerknici za borno plačo, jun. - sept. 1929 v hotelu Jokler na Bledu. Od 1. okt. 1929 do izгона v Srbijo in po vrnitvi je bila zaposlena v Tovarni nogavic v Lescah. Tu je nudila vsestransko pomoč ubežnikom s Prim. v taki meri, da so jo nazivali »hotel Pavlica«. V njenem stanovanju so se shajali vidni antifaš. ubežniki s Prim. Po obvestilu Rudija Papeža, ustanovitelja partij. celice v Lescah, da bo družina izseljena, je Š. še isti večer, 30. jun. 1941, oddala vso zalogo hrane ter razna oblačila in obutve za snujoči se partiz. odred na Jelovici. Naslednjega dne je bila s 6-letno in 5-mes. hčerko odgnana v Šentvid nad Lj. (mož Ludv. Rutar je bil že prej zaprt v Begunjah). 7. jul. 1941 so jih odpeljali v Smeder. Palanko v Srbijo. Živel so v zelo slabih razmerah, ker jih zaradi prepovedi ni smel nihče zaposliti. Oboleli so vsi 3 otroci (sin se je rodil v Smeder. Palanki), Š. pa je stalno mučila malarična mrzlica in druge bolezni. Možev brat Ant. Rutar, ki je bil šef želez. postaje v Mokronogu, jim je preskrbel domovnico v Mokronogu, da bi se preselili iz Srbije, toda faš. oblast je prepovedala vrnitev Š. in možu Ludv. Rutarju na it. ozemlje. Š. je bila kljub nadzorstvu povezana z OF. Pregovorila je dva nem. vojna ujetnika, Slov. iz It., da sta iz ujetništva ušla in se pridružila partiz. Š. se je

27. jul. 1945 vrnila v Lesce in se s 1. jan. 1946 zaposlila v Tovarni nogavic, zaradi bolezni pa je bila s 75 % invalid. upokojena.

Prim.: T. Rutar, TolmZb 1975; Isti, Pavli Štucin Rutarjevi v spomin, PDK 18. avg. 1973; Isti, Pavla Štucin-Rutar, PrimN 1973, št. 34; izjave Andr. Brovča, Kranj, Jan. Strnovška, Lesce, Ferd. Kende, Idrijske Krnice; življenjepis Štucinove; podatki Ludv. Rutarja.

Rut.

STUHEC Franc, salezijanec, nabožni pisec in organizator, r. 23. mar. 1913 v Stari Novi vasi (Križevci pri Ljutomeru), u. 22. maja 1986 v Trstu, pokopan na Repentabru. Oče Jakob, kmet in dolgoletni župan, mati Jožefa Ferenc. Osn. š. v domačem kraju, nižja gimn. v sal. zavodu Veržej (1924-29), vstop v salez. družbo avg. 1930, višja gimn. na Radni pri Sevnici (1930-34). Po pedagog. praksi (1934-36) je na salez. Filoz.-teol. visoki šoli na Rakovniku-Lj. študiral bogoslovje (1936-40) in bil 7. jul. 1940 v Lj. ordiniran. Že v prvih letih delovanja je pokazal izredne organ. sposobnosti. Pripravil je velika ministrantska srečanja, vodil mladinski dom na Rakovniku in delal na področju verskega tiska. V zbirki rakovniških Knjižic je 1941 pripravil *Luč sveta* in *Dobri otroci*. Več izdaj je doživela *Stoj - premisli* (3. izd. 1963 v Trstu). Prvo leto po vojni je preživel med it. salez. v Trstu, 1946 je šel za kpl. v Sežano (Averb), 1947 za kpl. na Katinaro in 1949 za žpka v Dolino, kjer je ostal do 1959. Tu je prenovil cerkv. prostore, gradil in pomagal šolskim sestram, da so odprle vrtec. 1959-67 je vodil zavod Marijanišče na Opčinah in posegal na več področij cerkv. življenja: obnovil je izdajanje poljudnih verskih salez. Knjižic, ki so izhajale v visokih nakladah (izšlo je 58 št.), sam je napisal *Delavcev je malo* (1964), ustan. je *Marijanski koledar*, organiziral romanja v velika Marijina svetišča po vsej Evropi, se zavzemal za večjo vlogo Slov. v svetišču na Vejni. 1967-73 je deloval v Lj. (pet let žpk na Rudniku). Na Rakovnik je prenesel Knjižice, obnovil procesijo Marije Pomocnice, nadaljeval s pripravljanjem romanj in začel s katehetskimi potovanji kot redno obliko izpopolnjevanja slov. katehetov. Bil je član duhovniškega sveta Lj. nadšk. in svetovalec redov. predstoj. Več kot sto cerkvam je pomagal pri nabavi ogrevalnih naprav. 1973 se je spet zatekel na Tržaško, bival v Marijanišču in pomagal v župnij. delu. 1982 je postal kpl. v Podlonjerju, 1984-85 je vodil župnijo Zgonik v gor. nadšk. ter

konec 1985 prevzel skrb za župn. Trebče. Več let je bil preds. Duhovske zveze (združenja trž. duhovnikov), se zavzemal za dom slov. katol. dijakov v Trstu in velikodušno podpiral delo slov. misijonarjev. V nepopustljivem zagovarjanju slovenstva in verskih vrednot ter organiz. zamisli je marsikdaj naletel na nasprotovanja.

Prim.: L. Škerl, Francu Štuhec v slovo, KatG 29. maja 1986 s sl.; NL 29. maja 1986; Družina 15. jun. 1986; B. K., F. Š. duhovnik, KolGMD 1987, 109-11 s sl.; Sporočila slov. škofij V/1986, 79; Sal. vestnik LIX (1986), št. 3, 20.

B. Kolar

STULAR Dušan, pianist, dirigent, pedagog in skladatelj, r. 6. apr. 1901 v Trstu, živi v Novem Sadu. Oče Avgust, modni kreator in kostumograf, mati gled. igralka, oper. in operetna pevka, miljenka trž. publike Zofija Sornig, »Zofka Štularjeva«, kakor so jo običajno imenovali. Osn. š. v Trstu; 5. razr. nem. gimn. v Trstu, 6. in 7. razr. v Mrbu, kjer je preživel vojna leta, 8. razr. it. gimn. in maturo v Trstu. Po maturi se je vpisal na medicino v Bologni, a ta študij je kmalu opustil, se vrnil v Trst in se ves predal glasbi. Delal je s tako vnemo, da je v samih štirih letih končal klavirski študij in začel takoj po diplomi poučevati na konser. Tartini, kjer je učil njegov učitelj Skolek. Nadarjenega mladeniča je namreč sprejel v š. znani pianist in pedagog Adolf Skolek, Čeh po rodu, Poleg študija klavirja se je pri Ant. Illersbergu učil kompozicije. S svojimi nastopi v Milanu, Rimu, Bologni, Neaplju, Gradcu in v samem Trstu si je pridobil sloves izvrstnega pianista. Znan je njegov nastop na komemorativnem večeru 5. jun. 1929 po priljubljenem učit. Adolfu Skoleku (u. 29. mar. 1929), ko je z genialnim pianistom Eugeniom Visnovitzom izvedel Regerjevo Passacaglio in Fugo za dva klavirja in Bachov koncert v D duru, kjer se je dvojici pridružil še Edoardo Guglielminetti. - Po materi je podedoval veder značaj, nagnjenje h glasbi in k plesu. Že prav mlad se je zanimal za ples in po vojni je študiral klas. in moderni balet, da mu je bilo to področje dobro znano. 1934 se je seznanil s trž. plesalko Britto Schellander, ki se je učila plesne umetnosti pri znameniti Mary Wigman v Dresdenu in v Leipzigu. Š. jo je spremljal na klavirju v izvirnih plesih, a se je znal tudi povsem živeti v njena hotenja in občutja, kadar je improvizirala, da sta bila kot ena duša v dveh telesih. Iz tega sodelovanja so nastale Š-jeve kompozici-

cije: *Listje v vetru*, *Po starem*, *Igra valov*, *Molitev*, *Čudežna ptica*, *Koreografska pesnitev*. Žela sta številna priznanja doma in po svetu. Največ sta dosegla na olimpijskih igrah v Berlinu 1936, ko je Schellanderjeva, edina zastopnica It., na spremni umetnostni olimpiadi osvojila zlati prstan. Š. je zanjo pisal glasbo, včasih izdeloval kostume in v sili tudi šival. - Pisal je tudi moderno glasbo ustaljenih oblik. Tako so mu Edizioni musicali Soc. Stefano Pittaluga objavile v Turinu 1933 pod psevdonimom Raul Duntass *Canzone-tango Nada* za klavir, mali ork. in glas, kjer je Š. napisal tudi besedilo, in 1934 fox-trot *Vieni con me* za same instrumente. V tako razpoloženje spada tudi *Jazz-simfonija* iz 1939, ki je bila nagrajena na Mostra triennale v Neaplju 1941, kjer je bila nagrajena tudi njegova suita za 4 violončele *Pan*. Na področje kompozicij večjih razsežnosti spada tudi otroški singspiel *Plava ptica*, za katero je Š. odnesel prve tri nagrade na tekmovanju v Trstu 1940, in koncert za klavir in orkester *Metodije in ritem*, izveden 1946 v Subotici. - Zaradi nevarnosti in težav s faš. oblastjo se je 1943 umaknil v Subotico, kamor sta bila prišla pred njim oče in mati. Po osvoboditvi Subotice je zložil *Legendo o partizanih* za 2 klavirja, ki je bila izvedena 1944 pred vojaštvom NOV in Rdeče armade. Po vojni je vodil Sindikalni zbor z madž. pevci in Železničarski zbor s srbskimi in madž. pevci. Za delo, ki ga je opravljal, je dobil udarniško karto. - Konec 1946 je odšel v Novi Sad. Tam je pomagal ustanoviti glasb. š. Izidor Bajić in bil sedem let njen rav. Nato je bil dirigent, korepetitor in skladatelj pri Srbskem narod. gled. (Srpsko narodno pozorišče). Napisal je scensko glasbo za okr. 50 del in prav toliko za lutkarsko gled. Š. je glasbeno opremil tudi nekaj filmov. Ze v It. je pisal scensko glasbo za Cinecittà. V Novem Sadu je vodil tudi Sindikalni zbor, ki se sedaj imenuje Zbor Sveztozar Marković. Združenje skladateljev A. P. Vojvodine je natisnilo zbirko njegovih klavirskih skladb za mlade pianiste, klavirsko skladbo *Listje v vetru* in zadnji čas, 1986, *Romantični nokturmo* za levo roko. Muzikolog Dušan Mihaček je na radiu v Novem Sadu posnel avtorjeve izvedbe nekaterih njegovih klavirskih skladb, katerih rkp. se je izgubil. Š. se ukvarja tudi z glasb. kritiko, s slikanjem, z obdelovanjem kristalnega stekla, z intarzijo ter uči it. jezik na Umetnostni akademiji.

Prim.: R. Kodrič, Nestor trž. pianistov D. Stular, PDK 6. apr. 1986; HJ, Večer D. Stularja, PDK 10. apr. 1986; 75 let GlasbM, Trst 1985, 9, 13, 45; Testimonianze sull'educazione nella vita di Trieste, VI. kult. srečanje dežel Alpe-Jadran, okt. 1979, pod pokroviteljstvom Dežele F-JK, 26, 29, 30, 32; NDK 10. febr. 1985; 6. apr. 1986; Picc. 29. mar. 1929; Dokumenti slov. gled. in filmskega muzeja, Lj. 1988, 61; osebni podatki.

Har.

STULAR Zofka, roj. **ZORNIK (SORNIG)**, igralka in pevka, r. 25. avg. 1880 v Trstu, u. 18. dec. 1961 v Novem Sadu. Oče Ivan, gostilničar, mati Marija Cencel, gospodinja. Osn. š. in gimn. v Trstu, igro in petje se je učila pri Mirku Poliču. V Dramatičnem društvu je začela nastopati okr. 1894, najprej kot igralka, kasneje kot pevka v operetah. Nastopala je v osrednjih gledališčih v Trstu: v La Fenice, Rossettiju, Armoniji in Narodnem domu. Med prvo svet. vojno se je preselila v Mrb. V Mrbu in Lj. je nastopala predvsem kot pevka na koncertih. Umrla je pri sinu Dušanu Stularju (gl. čl.) v Novem Sadu. Najplodovitejše je bilo začetno obdobje v Trstu, kjer je nastopala skupaj z možem Avgustom Stularjem (r. 1875 na Vrhniki, u. 1945 v Subotici; igralec in pevec, predvsem pa scenograf in modni kreator. Bil je specialist za uniforme iz vseh časov. Za svoje delo je prejel priznanja v Parizu, Bruslju (1906) in Londonu). - Kot članica Dramatičnega društva je Š-jeva nastopala v srednjih in velikih vlogah. S preprostim in naravnim igranjem je izstopala med igralci-diletanti. Pri operetah je prevladoval njen živahni in pristrčni temperament, njen lepi in čisti glas, obdarovan z bogato melodioznostjo je pritegnil pozornost kritike, ki je njeno petje in igranje nadvse pozitivno ocenila, obenem je bila ljubljena občinstva. Pomembnejše vloge je odigrala v delih: Legionarji, Rokovnjači, Jesenski manevri, Kornevilski zvonovi, Mlinar in njegova hči, Šivilja, Čevljar baron, Stari Ilija, Lumpacij Vagabund, Materin blagoslov ali nova Chonchon, V vodnjaku idr. Največje uspehe je Š-jeva dosegla v letih, ko je Dramatično društvo vodil Jaka Štoka.

Prim.: Podatki Dušana Stularja, Dušana Mihačeka in Majde Clemenz; Dokumenti Slov. gled. in film. muzeja v Lj., zv. 50-51, 1988; Repertoar slov. gledališč 1867-1967; E, Trst 1905-1906.

nsf.

ŠTURM Anton, javni delavec, r. 17. sept. 1908 na Livku, u. 1. okt. 1985 v Kobaridu. Oče Anton, kmet v zaselku Šturmi, mati Marija Škočir iz

Golobov. Osn. š. je obiskoval na Livku. Kot fant je iskal možnost preživetja v Jsli in se zaposlil v Kamniku. Vpisal se je v sindikate in bil 1939 sprejet v novoustanovljeno celico KPJ v tovarni Titan v Kamniku. Jul. 1941 se je vključil v Kamniški bataljon in ostal v njem do konca 1941, febr. 1942 pa je bil po nalogu IOOF ilegalno poslan na Prim. Kot aktivist OF je širil idejo NOB na Kobariškem in tudi širše, vse do Brd. Ustanavljal je prve trojke OF in bil 6. apr. 1942 na posvetovanju komunistov na Sv. Gori pri Gor. Maja 1942 je bil izdan, aretiran in odpeljan v koncentracijsko taborišče Feramonte v It. Avg. 1943 je iz njega pobegnil in se vključil v I. prekomorsko brigado, kasneje pa v I. proletarsko divizijo, s katero se je boril na sremski fronti. V enotah NOV je opravljal različne naloge, bil je tudi pomočnik komisarja brigade Italia v sklopu I. proletarske divizije. - Po vojni je opravljal vodilne funkcije v sindikatih, zlasti v odb. sindikata metalurgov in rudarjev Sje in Jsle; dolga leta je bil poslanec zvezne skupščine, član različnih delovnih skupin, odb. in komisij v ZK, SZDL in sindikatih. Bil je gospodarstvenik v Metalni v Mrbu, v Impolu v Slov. Bistrici, v Splošni plovbi in ladjedelnici v Piranu. 1960 se je vrnil v domači Kobarid in pomagal ustanoviti tovarno TIK, kjer je bil dir. in je 1965 zaključil svoj delovni staž. Pozneje je bil še aktiven v krajevni skupnosti Kobarid, v raznih delegacijah, občin. skupščini in v raznih društvi. Prejel je številna priznanja in bil tudi član sveta republike.

Prim.: PrimN 8. okt. 1985 s sl.; Delo 1., 3. in 4. okt. 1985; M. Štolfa, Med briškimi griči je posijalo sonce, 40; C. Zupanc, Zapadno-primorsko okrožje, 25.

Stres

ŠTURM Franc (do 1941 **STURM**), univ. prof., romanist, kritik in prevajalec, r. 28. jan. 1881 v Doljni Košani, u. neznano kje in kdaj, urad. določen datum 31. mar. 1944. Oče Jernej, železn. delavec in mali posestnik, mati Marija Švigelj, gospodinja. Po osn. š. je obiskoval v Lj. drž. niž. in viš. gimn. (1894-1902) in tam maturiral, potem je na Dunaju študiral romanistiko in germanistiko, (vmes 1904-05 služil vojaški rok), 1907 doktoriral, prof. uspos. izpit 1909. Od 1908 je služboval kot suplent na drž. realki na Dunaju V, 1910 dobil mesto učitelja v Lj., 1912 mesto prof. 1914 je bil mobiliziran in poslan v Galicijo (do 1916), po dveh letih prišel v rusko ujet-

ništvo v Sibirijo (1916-20). 1920 se vrne na gimn. v Lj., 1928 dobi mesto docenta za roman. filologijo na Filoz. fak. lj. U, 1933 postane izredni, 1940 pa redni prof., 1941-42 dekan Filoz. fak. Od 1935-41 je bil stalni član izpitne komisije za srednješol. prof. uspos. izpite. 1940 je postal preds. Iniciativnega odbora Društva prijateljev Sovjetske zveze. Ob koncu apr. 1941 se je udeležil skupaj s Kidričem, Beblerjem, Fajfarjem, Ferd. Kozakom, Rusom in Vidmarjem ustanovnega sestanka OF in postal potem član prvega IOOF. Sodeloval je na vseh kult. plenutih in vodil matični odbor OF na U. Bil je tudi preds. odbora Slov. narod. pomoči, ki je skrbela za družine kulturnikov in univ. osebja, katerih starši so bili v zaporih ali taboriščih. 1942 je stopil v KPJ (član celice na lj. U). Okt. 1943 je bil na zboru delegatov v Kočevju izvoljen v SNOO in SNOS pod psevdonimom dr. Josip Vihar. V začetku 1944 so ga aretirali, a že po 19 dneh izpustili. V noči od 11. na 12. mar. sta ga odpeljala člana t.i. »črne roke«. Neznano je, kje in kdaj so ga umorili. Datum smrti je 1947 določilo sodišče. - Kot filolog je š. raziskoval predvsem slov. stike s sos. Furlani, nadaljeval je in dopolnil delo, ki ga je začel K. Štrekelj. Objave s tega področja so: *Romanische Elemente in den slowenischen Mundarten von Innerkrain* (disert., Izv. lj. realke 1913-14); *Reflexi roman. palataliziranih konzontov v slov. izposojenkah* (CJKZ 1927, 45-85); ista razprava je izšla v it. prevodu *Riflessi sloveni di consonanti palatali neolatine*, furlan. revija *Ce fastu*, VIII, N 9-10 ss.); *Romanska lenizacija medvokalnih konzontov in njen pomen za presojo roman. elementa v slovenščini* (CJKZ 1928, 21-46); *Vulg.-lat. »fruga« in Friaul èche (jèche, jècle) und Verwandtes* (oboje v Zft f. romanische Philologie LI, 114-19; LII, 79-99). S svojimi raziskavami je š. opredelil starost nekaterih glasovnih sprememb v furlanščini, raziskal pa je tudi nekaj pomembnih glasov. sprememb v vulgarni latin. na slov. ozemlju. - Sestavil je *Francosko vadnico I - IV* (1921-24) za nižjo gimn., ki je doživela več ponatisov, in franc. slovnico za viš. gimn.: *Grammaire française à l'usage des classes supérieures des écoles secondaires*, 1929, delno s slov. in srbohrv. prevodom franc. besedila; obe knjigi sta se lepo uveljavili v gimn., kjer je bila po prvi svet. vojni franc. glavni tuj jezik. - Veliko časa je š. posvetil sestavlja-

nju široko zasnovanega franc.-slov. slovarja, ki je izhajal v snopičih, izšlo jih je 7, do »criailleur«, 644 str.; ostalo zbrano gradivo je ostalo v rkp. (do črke P). - V LZ je kritično ocenjeval učbenike in prevode, največ iz franc.: dr. Josip Valjavce, Italijansko-slovenski slovar, Lj. 1914 (1914, 52); Friderik Juvančič, Učna knjiga franc. jezika za sred. in njim sorodne šole. Drugi del, Lj. 1911 (1911, 558-59). Ocenjeval je tudi prevode leposl. del: A. Dumas st., Vitez iz Rdeče hiše. Prevedel Ferdo Perhavec, Trst 1912 (1913, 111); Alphonse Daudet, Sapho. Prev. Oton Župančič, Lj. 1912 (1913, 47-48); Charles de Coster - Anton Debeljak, Ulenspiegel in Lam Dobrin, Lj. 1923 (1923, 452-53); Walter Scott, Ivanhoe. Zgod. roman. Prev. Vl. Levstik, Lj. 1930 (1931, 444-46); Emile Zola - Alfonz Gspan, Germinal, Lj. 1933 (1935, 351-57, 462-65, napisal tudi obširno spremno besedo); Honoré de Balzac, Oče Goriot; Molière, Tartuffe. Poslovenil Oton Župančič, Lj. 1934 (1935, 154-61); André Gide - Anton Ocvirk, Vatikanske ječe, Lj. 1934 (1935, 362-65, 514-16); Cervantes - Stanko Leben, Don Kihot, Lj. 1935 (1935, 588-91). - Š. je tudi sam prevajal, za gledališče že od 1923. Odrsko postavitev so doživeli njegovi prevodi: Alfred Savoir, Osma žena, 11. nov. 1923; Jules Romains, Dr. Knock ali Triumf medicine, 6. okt. 1926; Georges Courteline, Stalni gost, 24. nov. 1926 in 9. dec. 1939; Jaeger - Schmidt V. A., Kukulji, 6. okt. 1928; Honoré de Balzac, Mercadet, 28. dec. 1930. Vsi v lj. Drami. Prevedel je tudi Stendhal, Rdeče in črno, Lj. 1932, 1952, 1965. - Š. so 24. aprila 1981 na Filoz. fak. lj. U odkrili spominsko ploščo.

Prim.: Personalna mapa v arh. lj. U; SDL II, 145; Repertoar slov. gledališč 1867-1967, št. 1052, 1106, 1112, 1151, 1193, 1383; Zgod. slov. univ., Li. 1929, 528; J 1938, št. 238; 1939, št. 142; S 1938, št. 164; 1939, št. 199; NRazgl 15. maja 1981, 259 (Popravi kraj rojstva: Doljna Košana!); SBL III, 703-04 in tam navedena liter.

LRS

STURM Franci, skladatelj, r. 17. jun. 1912 v Šempetru na Krasu (Pivka), padel 11. nov. 1943 v Iškem Vintgarju in bil pokopan 1950 na Zalah. Oče Franc, prof., prevajalec (gl. čl.), mati Stanislava Cvetnič. V Lj. je opravil osn. š., gimn. in drž. kons. (diplom. 1935). Izpopolnjeval se je v Pragi 1935-37 v kompozicijskem razr. J. Suka in v četrtton. oddelku A. Habe; 1938-39 je odslužil vojaški rok; nato je v Parizu študiral dirigiranje in operno režijo na École César

Franck. Po nem. zasedbi Pariza 1940 je v Lj. nadaljeval študij dirigiranja pri D. Švari in bil hkrati glasb. sodelavec v dram. gled. Vključil se je v OF in avg. 1943 odšel k part., kjer je kmalu padel. - Š. je izrazil komorni glasbenik. Kakor njegova učitelja Osterc in Haba je osvojil napredna stilna načela atonalnosti in atematičnosti. Skladal je v dvanajstttonskem in tudi četrtrttonskem sistemu. Rasel je v močno glasb. osebnost. Bil je tudi kritik in je med mlajšim slov. glasb. rododom veljal za ideologa sodobnih glasb. naziranj in teženj. - Dela. Samospevi s klavirjem: *To je moja molitev; Moj spev je odložil; Daj, da se spóje*, 1932; *Trije kralji; Tri otrokove želje; Padajo, padajo kapljice; Delibaš*, 1936; *Starka za vasjo*, 1936; *Dar brezplodni*, 1942; *Materi padlega partizana; Partizanska romanca*, 1943. Klavirske skladbe: *Preludij*, 1932; *Mala suita*, 1933; *Suita*, 1935; *Sonata*, 1936; *Fantazija*, 1938. Komorne skladbe: *Preludio za violino, violo, violoncello*, 1930; *Concertino za flavto, klarinet, oboe in fagot*, 1931; *Fantazija za violino in klavir; Sonata da camera za violino in klavir; Bog, usmili se moje praznote za 2 flavti, violo, sopran, alt, tenor; Concertino za angl. rog, 2 klarineta, bas klarinet, violo in klavir*, 1932; *Allegro za 9 instrumentov; Adagio molto za godalni kvartet*, 1935; *Adagio za violino I. in II., violo in violoncello*, 1935-36; *Intermezzo za violino in klavir*, 1937; *Godalni kvartet*, 1939; *Caprice pour alto et piano; Fantasia nocturne za saksofon, violoncello in klavir*, 1941. Skladbe za orkester: *Scherzo za ork.*, 1931; *De profundis za sopran, flavto, angl. rog., 2 klarineta, 1 bas klarinet, 1 fagot, 1 rog v F, 1 tubo, 6 violin, 3 viole, 3 violoncelle in 2 kontrabasa*, 1935. Njegove so še skladbe v 1/4-tonskem sistemu: *Luftballonsuite za 1/4-tonski klavir; Mala muzika za 2 violini*, 1934.

Prim.: SBL III, 704; Leksikon jsl. muzike II, 738-39; SPor 1955, št. 139; (V)ilko (U)kmar, Delo 1963, št. 315; 1970, št. 84, pril. s sl.; B. Loparnik, NRazgl 1964, 135-36; MuzE II, 518.

Har.

STURM Rudl, amaterski slikar-portretist, r. 11. febr. 1926 na Vrsnem, u. 6. nov. 1982 v bolnišnici v Šempetru pri Novi Gor. Oče Anton, mali kmet, mati Tereza Podbršček. Osn. š. je obiskoval na Vrsnem, kjer je njegov it. učitelj Izidor Bean že opazil njegovo nadarjenost za risanje. Predlagal je očetu, da bi poslal sina v šolo za likovno umet., vendar je pogoj vpis v mlad.

faš. organizacijo. Oče je odločno zavrnil ta pogoj: »Raje vidim sina mrtvega tu pred domačim pragom!« Še kot šolar je pasel vaško čredo nad sto ovac. Po osn. š. je šel služiti za hlapca v zaselek Plohi nad Livkom in kasneje v Kobarid. Febr. 1943 je namesto v it. vojsko šel v ilegalo in delal kot aktivist OF do 5. apr. 1944, ko je stopil v Idrijsko-tolminski odred, v sept. 1944 bil mesec dni v Kosovelovi brigadi, nato do konca nov. kurir postaje P 23. Poslej do konca vojne pri Komandi mesta Tolmin kot mitraljezec. Pisal je tudi part. pesmi (prim. *O nevihti*, TolmZb 1975, 105). Demobiliziran 1947 in nato v službi pri milici do 1954. V Lj. je obiskoval večerno Robbovo šolo risanja pri Znidaršiču in R. Slapniku, v Škofji Loki pa likovni tečaj pri M. Bizovičarju in se udeležil skupinske razstave predvsem s portreti. Po povratku v svoj rodni kraj se je 1. okt. 1955 poročil z Marijo Kragelj s Kamnega in se preselil na njeno kmetijo. Tu se je poleg kmečkih opravil še naprej ukvarjal s slikanjem in posebno uspešno z risanjem portretov, najprej domačinov. Predstavil se je s samostojnima razst. v Knjižnici Tolmin 1971 in 1973, sicer pa kasneje skoraj vsako leto sodeloval pri letni razstavi Društva likovnih amaterjev Tolminske. Zaradi boleznj srca se je večkrat zatekal v zdravilišča, npr. v Radence, in tam portretiral domače in tuje goste ter tudi razstavljal. Vrh njegovega dela predstavlja 11 portretov tolminskih književnikov (Carli, Bevk, Drekonja, Gabršček, Gregorčič, Kosmač, Lovrenčič, Pagliaruzzi, Pregelj, Rutar in Šorli), ki jih je v svojih zadnjih letih ustvaril za Knjižnico C. Kosmača v Tolminu. Odlikovan je bil z redom hrabrosti in redom zasluge za narod.

Prim.: Sporočilo hčerke Ljube 28. nov. 1988; popisni list pri obč. Združenju borcev NOV Tolmin; A. Pagon-Ogarev, Rudi Šturm - portretist izpod Krna, TolmZb 1975, 425-28; Male razstave v čitalnici Knjižnice Tolmin, TolmZb 1975, 501; S. Jan, PrimN 16. nov. 1982 s sl.

Dolenc

ŠTURM Roža, prof., glej **OBRADOVIČ Roža**.

ŠTURM Vladimir (Mirko), profesor, prosvetni in sindikalni delavec, r. 18. jun. 1936 na Livku pri Kobaridu. Oče Franc, mizar, mati Jožefa Matelič, trgovka; po moževi smrti se je 1940 preselila v Gor. Osn. š. je obiskoval v Gor. (tri leta na it. š., od 1944 do 1949 pa na slov.). Ker je mati optirala za it. držav., se je moral vpisati

na it. š. (znanst. licej od 1950 do 1952), nato se je preselil v Trst in maturiral 1956. Fak. za kemijo v Trstu je zavaljo zdravstvenih razlogov opustil, nato pa se prepisal na Ekon. fak. in promoviral 1973. V dobi študija je pomagal v domačem trg. podjetju, poučeval kot suplent na raznih šolah v Gor., aktivno delal v SKAD-u (preds. 1964), preds. pev. zbora M. Filej (1967 do 1983) in v splošni organizaciji prosv. in tudi polit. dela. Od 1975 do 1978 občinski tajnik, najprej v Števerjanu, od 1976 istočasno v Števerjanu, Marianu in Medejji; nato redni prof. za prav. ekonom. predmete na poklicnem trg. zavodu »I. Cankar« v Gor., od 1985/86 je pover. ravn. na istem zavodu. V izvršnem odboru SSŠ od 1978 dalje (preds. 1986-87), sour. Izv. Gor. 1965/75 in 1975/85, v posebni komisiji za vprašanja slov. šole pri Višjem šol. skrbništvu v Trstu od 1982 do 1988, preds. konzulte za slov. vprašanja pri gor. občini od 1982 do 1985. Kot pov. ravn. je dosegel korenito posodobitev učnih programov in tehnične opreme na šoli z uvedbo dveh preizkusnih tečajev.

Prim.: Osebnj podatki; Dvajset let Katol. doma v Gorici, Gor. 1982, 22; 20 let SKAD, Gor. 1975, 10, 12-13; PDK 23. okt. 1982; KatG 27. jan. 1983; NL 15. sept. 1988; PDK 22. jan. 1989.

Sirk

SUBIC Ciril, zdravnik-kirurg, r. 30. mar. 1928 v Lj., živi v Šempetru pri Gor. Oče Ciril, uradnik, mati Mira Klebel, uradnica. Osn. š. in klasično gimn. (matura 1946) v Lj., kjer je 1952 promoviral na Medic. fak. Po opravljeni vojaščini in zdravniškem stažu se je 1. jan. 1955 zaposlil v bolnišnici v Vipavi (kirurški odd.). V ustanovi je delal tudi potem, ko se je preselila v Šempeter pri Novi Gor. (kasneje Splošna bolnišnica »Dr. Franca Derganca«). Opravil je specialistični izpit iz kirurgije (1960) in dobil naziv primarija (1988). Kot kirurg se je posvečal predvsem moderni travmatologiji in angiokirurgiji ter se izpopolnjeval na specialističnih tečajih v Lj., Dubrovniku, Davosu, Bernu, Baslu (dvomesečno izpopolnjevanje na travmatološki kliniki), St. Wolfgangsee; na tečajih je nastopal kot demonstrator, instruktor in predavatelj. V šempetrski bolnišnici je vodja travmatološke in angiokirurške službe. Organiziral je center za rehabilitacijo in je vsa leta vodil medicinsko ekipo, ki je sodelovala pri planiranju, izgradnji in opremljanju nove bolnišnice. Delal je pri kirurški sekciji Slovenskega zdrav. društva in organiziral

med drugim strok. sestanke te sekcije (okt. 1958 v Šempetru pri Novi Gor.), intersekcijski sestanek slov. in hrv. kirurgov v Novi Gor. (okt. 1968) ter sestanek travmatološke sekcije v Novi Gor. (jun. 1987). Na teh srečanjih je nastopal kot predavatelj, več strok. člankov pa je objavil v ZdrV. Na svojem delovnem mestu si je vneto prizadeval za uvajanje računalništva v medic. stroko (bolnišnica, območje sev. Prim.). Za zdravniško in organizacijsko delo v zdravstvu je prejel več nagrad in priznanj. Š. dela tudi v organizaciji smučarskih srečanj jsl. zdravnikov. - Ševa soproga **Cveta MERLAK** (1927) je kot zobozdravnica delala v Zdravstv. domu Nova Gor. in je kot prvi specialist ortodont uvedla ortodontsko službo na območju sev. Prim., Šev brat zdravnik-kirurg **Branko** (1923-1982) pa je bil prvi vodja urološkega odd. bolnišnice v Šempetru pri Gor.

Prim.: Osební podatki; Splošna bolnišnica »Dr. Franca Derganca« Nova Gorica, Šempeter pri Gorici 1945-1975, Nova Gor. 1975, pass.

A. Pr.

ŠUC Anton, javni delavec, r. 13. apr. 1821 v Pliskovici, u. prav tam 21. dec. 1889. Oče Anton, mati Marija Agata Abram. Šucovi so bili ugledna družina; Š-ov stric Anton (1786-1857) je bil duhovnik in prof. nem. jezika v Zadru, duhovnik je bil tudi Š-ov brat Jožef (1816-57), brat Franc (1819-84) pa organist. Dolga leta je bil župan v Priskovici, pri hiši so pravili »pri Županovih«. 1870 je kot kandidat polit. društva »Soča« sodeloval na volitvah za gor. dežel. zbor, spomladi 1872 pa je v Sežani vodil javno zborovanje, na katerem so Kraševci obravnavali dejavnost drž. poslanca Antona Černeta (gl. čl.). Aktivno je deloval v društvu »Soča« in bil odb. polit. društva »Sloga«. V sežanskem polit. okraju je bil dejaven tudi v cestnem odb. ter podpreds. šol. sveta. Ob njegovi smrti je časnik zapisal: »posnemajmo Šuca in prosimo Boga, da bi dal vsaki občini po enega Šuca« (Soča, 3. jan. 1890). V ustavnem obdobju (po letu 1860) je Š. veljal za enega najuglednejših predstavnikov kraških Slov. Usmerjen je bil liberalno.

Prim.: Podatki župnij. urada Tomaj (pismo 7. sept. 1989); Gabršček I, 142, 182.

B. Mar.

ŠUC Pavel (Pavle), generalpodpolkovnik, namestnik načelnika generalštaba JLA, r. 11. okt. 1925 v Pliskovici na Krasu. Oče Alojz, kmet, mati Rozalija Žerjal, gospodinja. Osn. š. v domači va-

si, nato sred. kmet. in tehn. š. v Pazinu in v Poreču. Po vojni je nadaljeval študije na Vojaški akad. (diplomiral 1965) in na Vojni šoli v Bgdu. Tudi po dopolnjeni redni izobrazbi je še obiskoval razne izpopolnjevalne tečaje iz vojaške stroke. Leta 1943 se je priključil part. četam, in sicer enotam IX. korpusa ter bil 1944 oficir pri glavnem štabu Sje v Metliki. Naslednje leto je kot oficir sodeloval pri osvoboditvi Trsta. Po vojni je ostal v vojaški službi in bil komandir raznih enot (planinske enote v Tolminu), predavatelj na vojaških šolah, komandant bataljona, polka v Ajdovščini, divizije v Postojni, načelnik Armade (1976-78), načelnik uprav v generalštabu (od 1978 do upokojitve 1986), namestnik načelnika generalštaba JLA (1984-86). Vmes je bil štiri leta jsl. vojaški ataše v It. (1968-72). Kot komandant garnizij je sodeloval s civilno oblastjo pri organizaciji javnih del (vodovodnega omrežja). Š. je eden izmed maloštevilnih Slov. s tako visokim vojaškim činom. Na Kardeljevem pogrebu 1979 je nosil žaro z njegovimi posmrtnimi ostanki. Od upokojitve 1986 je preds. obalne konference Zveze rezervnih vojaških starešin. Živi v Luciji pri Portorožu. - Objavlja strok. razprave in članke z vojaškega področja v Vojnem glasniku in Vojnem delu. Napisal je knjigo *Strokovna vzgoja v JLA* (Bgd 1975). Za svoje zasluge je bil odlikovan z Redom bratstva in enotnosti in Redom jsl. zvezde. Tudi it. oblasti so mu podelile odlikovanje (Grand'Ufficiale), in sicer za zasluge pri vzpostavljanju prijateljskih odnosov med državama in med oboroženima silama.

Prim.: Osební podatki; PrimN 22. dec. 1987.

T. Simčič

ŠULGAJ Alojzlj, ribiški strokovnjak, r. 12. jun. 1876 v Idriji, u. 20. mar. 1951 v Lj. Oče Josip, rudar, mati Ivana Zelenec. Osn. š. 1882-87 v Idriji, gimn. (1887-95) in bogosl. (1895-98) v Lj. Tu je bil med leti 1896-1923 uradn. pripravnik, asistent, adjunkt, revident Južne žel. (Matulji, Kapfenberg, Zidani Most, Opčine, Postojna) in postajenačelnik v Hrastniku (1914-19), od 1919 pri ravnateljstvu Južne žel., od 1923 pri direkciji drž. železnic v Lj. Kot načelnik in višji svetnik komerc. službe je bil zelo cenjen, dobil priznanja in nagrade. Sestavil je *Kilometrski kazalec* za najvažnejše žel. postaje v Avstro-Ogrski in Bosni (v knjigi K. Meglič, Navodila za navajanje kilom. kazalca, Lj. 1907); pisal je tudi v avstr. prometne publikacije. - Š. je bil organizator

Slov. ribiškega in Jsl. ribarskega društva; daljše članke je objavljajal v Ribiško-lovskem vestniku (1934-41), L (1948, 177, 235), mdr. *Ribarstvo* (KLDB, 44-47) in izdal *Naš potočni rak* (1937). Leta 1980 je v Lj. izšla knjiga Toma Korošca (s sodelavci) *Muharjenje*, posvečena je Š-ju.

Prim.: SBL III, 722 in tam navedena liter.

Pgč.

SULIGOJ Avgust, utemeljitelj moderne mladinske glasbene pedagogike, dirigent, r. 19. nov. 1900 v Dolenjem Zemonu, u. 21. jun. 1984 v Trbovljah. Oče Ivan, učitelj, mati Marija Vatovec. Osn. š. 1906-12 v roj. kraju in Ilir. Bistrici, slov. gimn. 1912-15 (3 razr.) v Gor., učiteljske od 1916 v Lj. (se umaknil pred vojno), 1920 maturiral v Gor. Učiteljeval je v Baču, Nadanjem selu 1920, Šembijah 1920-21, Knežaku 1921-27, vmes 1922-23 na Ostrožnem Brdu. Njegova pot mlad. glasb. pedagoga se je rodila iz množičnega glasb. gibanja z narodnoobrambnimi temelji na Prim. po priključitvi k It. Bil je član 1920 ustanovljenega UPZ (Učit. pev. zbora Jul. krajine), ki ga je vodil Srečko Kumar (PSBL II, 220-21). Zbor si je prizadeval dvigniti zlasti mlad. petje. V tem času je nastala prva kvalitetna mlad. zborovska literatura (Otroške pesmi, sestavil Sr. Kumar, Trst 1924), ki je ustrezala posebnim zahtevam mlad. zborovskega petja. Ta pesmarica je nakazovala nov pristop k delu z mlad. zbori. Besedila so otrokom razumljiva in ustrezajo njihovemu predstavnemu svetu. - Zaradi aktivnega kult. delovanja (dirigent številnih mlad. in odraslih zborov po Prim.), povezanega z narodno-polit., se je Š. moral 1927 preseliti v Jsl. Učiteljeval je najprej v Ratečah pri Škofji Loki, nato v Trbovljah, kjer je nadaljeval z mlad. glasb. delom. Narodnoobrambni motiv kot temeljno gonilno silo za delo na Prim. je zamenjal s socialnim navdihom, ustreznim rudarskim Trbovljam. Z ustanovitvijo in dolgoletnim delovanjem pev. zbora Trboveljski slavček je zanesel mlad. glasb. gibanje, rojeno na Prim., v celotni slov. prostor. S tem se je začelo drugo, zrelo razdobje slov. umetnostne mlad. glasbe. - Trboveljski slavček, zbor rudarskih otrok, je postal v času pred drugo svet. vojno eden najkvalitetnejših mlad. zborov v Evropi. Š. je hospitaliral pri slovečih mlad. zborih v tujini (Rim, Pariz, Ženeva, Dunaj, Praga), kritično razkrival prednosti in pomanjkljivosti dela pri njih. Dosegel je umet. raven, kakršne v slov. mlad. petju še

ni bilo. Z zborom je gostoval 1933 na Dunaju in na Češkem, 1936 v Pragi, 1938 v Bolgariji. S svojimi izrednimi sposobnostmi za glasb. oblikovanje si je pridobil po izvajalski, organizacijski in pedagoški strani odločilne zasluge za umet. prerođ slov. mlad. petja. - 1941 je bil aretiran, zaprt v Celju (Stari pisker), jun. izseljen v Srbijo; konec 1944 je prevzel pev. zbor JLA Fr. Rozman v Zemunu, v zač. 1945 pev. zbor JLA S. Kosovel v Bgdu, istega leta se je vrnil v Sjo; 1945-46 je bil referent za mlad. glasbo pri Min. za prosveto LRS v Lj., 1946 referent za glasbo pri PNOO Ajdovščina, 1947-49 predm. učitelj glasbe na gimn. v Stični. Ob ustanovitvi Mlad. pev. zbora Slov. filh. 1949 je prevzel njegovo vodstvo, a bil 1952 invalidsko upok. 1963-64 bil še honor. pedagog svetovalec pri Zavodu za prosv. in pedagog. službo v Trbovljah. - Organiziral je številne mlad. in odrasle zborovske prireditve. Napisal je več člankov v Trboveljski slavček 1932-37; v Muzikalno vuzpitanie, Sofija; NZb. Uredil je zbirke: *Mlada pesem*, Lj. 1945 (prva večglasna mlad. pesmarica iz NOB); *Slavček*, 1957 (s pesmimi iz repertoarja Trboveljskega slavčka in Mlad. zbora Slov. filh.); E. Adamič, *Otroški in mlad. zbori*, 1957 (s ševim predgov.); R. Simoniti, *Zbirka otroških in mlad. zborov*, 1957.

Prim.: R. Ajlec, Š. A., SBL III, 722-23 in tam navedena liter.; SPor 1950, št. 279; 1951, št. 277; PDK 1965, št. 2; Trboveljski slavček, Zgod. mlad. pev. zbora. Po pripovedovanju in zapiskih Avg. Suligoja... zbral in uredil Jože Škrinjar, Trbovlje 1971; Delo 1980, št. 271; 1984, št. 150 s sl.

Vinko

ŠULIN Miloš, inženir, javni delavec, r. 23. jul. 1921 v Bovcu, kjer živi. Oče Ivan, krojač, mati Jožefa Markič, gospodinja. Tri razr. it. osn. š. je napravil v Bovcu, nato so ga starši poslali k stricu Matku, učitelju v Zagorju ob Savi. V Toplicah pri Zagorju je opravil četrti razr. Vpisal se je na realno gimn. v Mrbu in napravil tri razr., nakar se je preselil v Lj., kjer je jun. 1939 maturiral na III. drž. real. gimn. (Bežigrad). Jeseni 1939 je pričel študirati na Rudarskem odd. Tehn. fak. v Lj. Zaradi vojne je študij prekinil in se zaposlil v rudniku premoga v Zagorju, pozneje je delal kot tehn. risar pri rudarski firmi v Leobnu. Od tam je apr. 1944 odšel v part. na Gorenjsko in se boril v Prešernovi brigadi in z njo sodeloval prve dni maja 1945 pri osvoboditvi Gor. Po demobilizaciji jeseni 1945 je jan. 1946 spet pričel s študijem in maja 1950

diplomiral na metalurškem odseku Tehn. fak. v Lj. - Kot dipl. inž. metalurgije je dobil prvo službo v rudniku živega srebra Idrija. Zadnje leto študija je bil asistent pri prof. Fettichu na katedri za kovinarstvo Tehn. fak. Kot študent in pozneje se je strok. izpopolnjeval tudi na Poljskem in v Nikitovki (SZ). V Idriji je bil najprej asistent, nato pa obratovodja topilnice živega srebra do 1. jan. 1964, ko je postal dir. rudnika in to dolžnost opravljal do febr. 1972. Tedaj je bil imenovan za člana Izvršnega sveta Skupščine SRS. Tu je med drugim opravljal tudi delo preds. komiteja za turizem in bil član medrepubliškega komiteja za kreditno-monetarni sistem in nekaj časa tudi medrepubl. komiteja za trg in cene. Član vlade SRS je bil do maja 1978. Pozneje je bil profesionalni preds. Poslovodnega odb. za investicije pri Interesni skupnosti za elektrogosp. in premogovništvo vse do upokojitve jeseni 1981. - V letih 1962-64 je po nekaj mesecev letno delal kot ekspert OZN v Tuniziji. Izdelal je tudi investicijski elaborat za rekonstrukcijo in modernizacijo topilnice živega srebra, kar so v letih 1960-64 tudi realizirali. Bil je aktiven na polit. področju: podpreds. občine Idrija, preds. gosp. sveta in sveta za splošne in notranje zadeve te občine, občin. in okraj. odb., član občin. in okraj. komiteja ZKS. Poleg tega je delal v izvršnih odb. bank in v uprav. odb. raznih združenj ter v strok. odb. republ. in zvezne gosp. zbornice ter republ. sindikata. Do 1982 je bil poveljnik republ. štaba civilne zaščite in član Sveta za ljudsko obrambo pri predsedstvu SRS. - Tudi po upokojitvi je ostal aktiven v delegacijah občine Tolmin in krajevne skupnosti Bovec ter na področju turizma. Prejel je številna priznanja s področja narodne obrambe.

Prim.: Osební podatki; Kojeko 2, 1054.

Stres

SUMRADA Vinko, partizanski borec, polit. delavec, pesnik, r. 6. jul. 1916 v Podgori pri Ložu na Notranjskem, živi v Lj. Oče Jancz, kmet in gozdni delavec, mati Ivana Bavec, gospodinja in šivilja. Osn. š. v Iga vasi in Starem trgu pri Ložu (1922-29), mešč. š. v Tržiču na Gorenjskem (1929-30). Postal je trg. vajenec v Trbovljah (1931-34), kjer je dovršil dvorazredno trg. š. Med 1954-56 je obiskoval ekon. sred. š. v Lj. Ker ni dobil stalne zaposlitve, se je med 1934-39 preživljal kot gozdni, cestni in poljski delavec,

vmes je služil vojaški rok, od nov. 1939 do apr. 1941 je bil uradnik odseka št. 5 za utrjevanje t.i. Rupnikove linije. Od jun. 1941 do jun. 1942 je bil poslovodja prehranjevalnega urada občine Stari trg-Lož. Jun. 1941 se je vključil v osvobod. gibanje in spočetka deloval v domačih krajih, bil je najprej referent za prehrano pri rajonskem odb. OF za Loško dolino (jun. - sept. 1942), jul. 1942 je stopil v ilegalo, okt. 1942 je postal partizan. V ilegali je najprej vodil tehniko za cerkniško okrožje, od okt. 1942 do sept. 1943 pa je deloval kot bataljonski politkomisar v Šercerjevi brigadi. Sept. 1943 je prišel na Prim., kjer je bil najprej politkom. Gradnikove brigade (sept. - nov. 1943), nato komisar Vojkove brigade (nov. 1943 - jan. 1944), od jan. do avg. 1944 pa šef odseka za kadre pri IX. korpusu. Poleti 1944 je prišel v Trst, kjer je bil politkomisar komande mesta, od jan. do maja 1945 pa pooblaščenec OZNE za Trst. Po osvoboditvi je ostal v Trstu in bil najprej pomočnik šefa splošnega odseka komande mesta Trst (maj - jun.), od jun. do dec. 1945 pa je bil šef obveščevalnega odseka JA v SlovPrim (cona A) z delokrogom dela za OZNO. Dec. 1945 je bil demobiliziran (čin majorja). Deloval je nato v Mrbu kot sekretar mestnega komiteja KPS (dec. 1945 - sept. 1946; febr. - apr. 1947), sekretar agitpropa okrož. komiteja KPS (okt. 1946 - jan. 1947). Službena pot ga je nato pripeljala v Lj., kjer je bil tajn. Sekretariata za koordinacijo lokalne uprave pri predsedstvu vlade LRS (dec. 1947 - febr. 1949). Sledilo je kratkotrajno službovanje v Postojni, kjer je bil tajn. Oblastnega komiteja KPS za SlovPrim. Kmalu se je vrnil v Lj., kjer je bil organizac. tajn. Oblastnega komiteja KPS (apr. 1949 - maj 1950), do maja 1951 pa direktor glav. direkcije za prehrabeno industrijo LRS. V Celju je bil od maja 1951 do febr. 1952 tajn. mestnega komiteja KPS, od mar. 1952 do apr. 1954 tajn. okraj. komiteja KPS Celje okol., do nov. 1954 pa preds. okraj. odb. ZB NOV Celje. Sept. 1956 je bil imenovan za dir. Skupnosti podjetij LRS za promet z žitom v Lj., na tem mestu je ostal do upokojitve (avg. 1968). - Med službovanjem je opravljal vrsto javnih funkcij. Na 2. kongresu KPS (1948) je postal kandidat za člana CK KPS, na 3. kongresu OF Sje je bil izvoljen za člana gl. odb. OF Sje. Bil je poslanec skupščine LRS, najprej ustavodajne (1946-47), nje-nega prvega (1947-51) in tretjega sklica (1954-58).

Delal je kot član organov skupščine LRS (zakonodajni odb., komisija za ljudske odb., odb. za prosv. in kult. republ. zbora), v Gosp. zbornici Sje. Član ZKS je bil od jul. 1942 do nov. 1971. Od 1980 je član sveta republ. - Pesniti je začel poleti 1942, takrat je nastajala njegova tipkopisna (danes izgubljena) zbirka *Iz dneva v dan*. Med NOB je objavljajl v part. tisku (recital *Slovenska mati* v Novi pisarni, izd. propag. odsek IX. korpusa). Izbor svojih pesmi je objavil v zbirki *Ulaka* (Nova Gor. 1967, ponat. Lj. 1972). Nekaj pesmi iz NOB pa je še vedno neobjavljenih. Š-ova ilegalna imena so: Radoš, Radoš Ivanov, Justin. Prejel je part. spomenico 1941.

Prim.: Arhiv V. Sumrade in osebni podatki; Arhiv CK ZKS; Stenografski zapisniki Ustavodajne skupščine LRS (1946-47); Ljudske skupščine LRS (1947-51, 1954-58), Lj. 1949-58; Dokumentacija RK SZDL Lj.; Arhiv Skupnosti invalid. in pokojnin. zavarovanja Lj.; Kojeko 1, 711; V. Sumrada, V Trstu. V: Spomini na partizanska leta 2, Lj. 1948, 137-60; Notranjski listi 1/1977, 185-86; 2/1981, 87-93, 328; 3/1986, 388-89; Glasilo Kovinoplastike Lož 1982, št. 4-5; 1983, št. 1.

J. Sum.

SUST Janez, duhovnik, narodni delavec, r. 9. mar. 1831 v župniji Stara Loka (pri Škofiji Loki), u. 15. apr. 1896 v Trstu. Oče Janez, trgovec, mati Uršula Križaj. Gimn. je dokončal v Lj. Po maturi je prišel v tržaško škofijo in bil v gor. bogoslovju od 1854 do 1857. Zadnje leto bogoslovja je dokončal v Trstu in 27. sept. 1857 prejel mašniško posvečenje. Služboval je v Pazinu, v Buzetu in 1862 prišel v Trst za vikarja pri Sv. Justu. Študiral je na Dunaju, kjer je 5. avg. 1865 dosegel doktorat iz teologije, ko je bil že prof. pastoralne teol. in jusa v trž. bogoslovju. 1864 je prišel v škof. pisarno, kjer je ostal do smrti. 1866 je bil sodnik pri cenkv. sodišču, 1869 škof. kancler, 1870 konzistorialni svetnik in prosinodalni izpraševalec, 1876 častni kanonik, 1880 pravi kanonik, 1884 dekan stolnega kapitlja in 1885 stolni prošt, 1892 generalni vikar pod škofom Glavino. 1887 je prejel odlikovanje apostolskega protonotarja. Dvakrat je bil izvoljen za kapitularnega vikarja: po smrti škofa Dobrile (13. jan. 1882) in po odpovedi škofa Glavine (2. dec. 1895). Novega škofa ni dočakal, ker je prej umrl. (Za njim je bil imenovan za kapitularnega vikarja kanonik Franc Černe). - Šust je bil zvest sin slov. naroda. Ostal je trden v zvestobi

do svoje krvi, tudi v viharjih sovraštva in strasti. Bil je mož na vse strani, neutrudno delaven, vzornega značaja, skromen in redoljuben, dičila ga je prava gorenjska močnatost, bil je radodaren in usmiljen (Edinost). - Bil je večletni odb. Matice Slovenske, podpiral je Družbo sv. Ciriila in Metoda in narodna podjetja.

Prim.: ŠkATrst; ŠematTrst; Curia episcopalis, Trst 4/1896; E 1896, št. 46, 47; L'Amico, Trst 1896, št. 18; B. Milanović, Hrvatski narodni prepored u Istri, knjiga II, Pazin 1973, 299.

Škerl

ŠUSMELJ Jože, družbenopolit. delavec, r. 3. nov. 1938 pri Voglarjih (Trnovo pri Gor.), živi v Novi Gor. in Lj. Oče Franc, gozdarski delavec, mati Justina Cej, gospodinja. Osn. š. pri Voglarjih, nižja gimn. v Novi Gor., učiteljske v Tolminu (1959). Na lj. U je diplomiral iz sociologije (1965). Med študijem je bil odg. ur. Tribune (glasila študentov lj. U), član izvrš. odb. Zveze študentov lj. U in preds. Kluba gor. študentov. Za diplomsko nalogo je prejel Prešernovo nagrado za študente (1964). Leta 1965 je skupaj z Marjanom Tavčarjem osnoval v Novi Gor. center za sociološke raziskave. Center je opravil več raziskav, vendar je 1968 prenehal delovati zaradi pomanjkanja denarnih sredstev. V letih 1969-74 je bil š. preds. obč. sindikalnega sveta v Novi Gor., nato je eno leto delal v tovarni avtoelektrike Iskra v Sempetru pri Gor. Od pomladi 1974 je nato osem let opravljajl nalogo preds. skupščine občine Nova Gor. 1982 je postal podpreds. Skupščine SRS, od 1986 pa je vodja slov. delegatov v zveznem zboru skupščine SFRJ v Bgdu. - Š. je publicistično delal v študent. letih, v Sreč je objavil izsledke nekaterih socioloških raziskav. Kot sindikalni polit. delavec je delal v predsedstvu Zveze sindikatov Sje in bil med pobudniki srečanja v Opatjem selu, ki je postalo osrednja slov. prireditve ob 1. maju. V času, ko je vodil novogor. občino, je bilo zgrajenih več osnovnošol. objektov in vrtcev, Kulturni dom v Novi Gor., mednar. mejni prehod v Vrtojbi ter maloobmejni prehod na Erjavčevi cesti v Novi Gor. - Š. je veliko prispeval k dograjevanju obmejnih stikov, zlasti med nogovor. in gor. občino, s slov. občinami v It. ter z občino San Vendemiano (Treviso). Sodeloval je v meddrž. it.-jsl. komisijah, ki so delovale za uresničevanje Osimskih sporazumov. It. vlada mu je dodelila naslov komendnika (commendatore). Š. je delal v mnogih komisijah in odb. v okviru ob-

čine Nova Gor., v obdobju 1984-88 je bil preds. fakultetnega sveta FSPN U v Lj. 1988 je postal preds. odb. za pripravo Kogojevih dni v Kanalu. Njegove članke in razprave so objavili Tribuna, PrimN, Sreč, TiP, Naša obramba itd. 1987 je z jsl. parlamentarno delegacijo obiskal It., kot delegat slov. skupščine je uradno obiskal Švico in v uradni jsl. sindikalni delegaciji potoval v SZ (1972). V jsl. skupščini deluje v njenem zunanjepolit. odb. Njegovi delegatski govori in intervencije so objavljeni v zapisnikih slov. in jsl. skupščine.

Prim.: Osební podatki; PrimN 10. maja 1974; 28. apr. 1978.

B. Mar.

ŠUSTERŠIČ France, geolog, krasoslovec, jamar, r. 8. jun. 1945 v Lj. Oče Franc, gimn. prof., mati Minka Jeglič. Po maturi na real. gimn. 1964 je 1976 diplomiral na Filoz. fak. lj. U iz geologije. Za diplomsko delo *Kvartarni sedimenti v zastutih breznihi Notranjskega krása* je dobil 1977 študentsko Prešernovo nagrado. Vzporedno je že med obiskovanjem osemletke študiral na Glasb. š. Fr. Šturma v Lj. violino in violo in končal deseti razr. 1971 z odličnim uspehom. Po diplomí se je vpisal s svojimi dotedanjimi razpravami na tretjo stopnjo geološkega študija. Na temelju zagovora že objavljenih del je brez predhodnega magisterija po predložitvi disertacije *Uporabnost Fourierjeve analize v fizikalni speleologiji* promoviral za doktorja febr. 1986. Strok. se je izpopolnjeval v Franc., mednar. znanstvenih srečanj pa se je udeležil v Franc. in CSSR. - Dec. 1974 se je zaposlil na Inštitutu za raziskovanje krása SAZU v Postojni kot strok. delavec, 1976 je bil izvoljen za asistenta, 1979 za asistenta z reelekcijo, 1984 je postal raziskovalni sodelavec. Področje njegovega dela obsega uvajanje matematične metodologije v krasoslovje in študij temeljnih problemov speleologije ter geomorfologije krása. - Že od dijaških let je aktiven v Jamarski zvezi Sje, kjer je bil upravnik katastra, vodja strok. komisije in podpreds. Društva za raziskovanje jam Lj. Zdaj je član izvrš. odb. Jamarske zveze in član ured. odb. revije Naše jame. Za svoje jamarsko delo je prejel zlato značko Jamarske zveze Sje ter bronasto in srebrno plaketo B. Kidriča pri Zvezi organizacij za tehn. kulturo. - Napisal je vrsto znanst. razprav in člankov, tu se bomo omejili na tiste, ki obravnavajo kras in prim. problematiko. V *Acta carsologica* je objavil: *Kraško podzemlje*

ob severovzh. kotu Planinskega polja (5, 1970, 207-70; sodel. Matjaž Puc); *Morfologija in hidrografija Najdene jame* (10, 1981, 131-55); *Movraška in Smokavska vala ter Jama pod Krogom* (11, 1982, 77-97; sodel. P. Habič, Rado Gospodarič, And. Mihevc); *Preprost model preoblikovanja udornic* (12, 1983, 1-32); *Metoda morfometrije in računalniške obdelave vrtač* (13, 1984, 79-98); v Geografskem vestniku (GV): *K problematiki udornic in sorodnih oblik visoke Notranjske* (45, 1973, 71-86); *Nekateri metrični problemi udornic* (46, 1974, 27-46); *Prispevek k poznavanju pritočnega dela Planinskega polja in Postojnskih vrat* (50, 1978, 51-63); *Nekaj misli o oblikovanosti kraškega površja* (54, 1982, 19-28); V Naših jamah: *Raziskave večjih brezen v okolici Sežane in Divače* (12, 1971, 92-96); *Principi vodenja jamskega katastra JZS* (17, 1975, 15-27); *Dimenzioniranje kraških votlin* (21, 1980, 61-73). S krajšimi prispevki je sodeloval še v Proteusu, Glasu podzemlja idr., tudi v tujem tisku. Izdelal je nad 20 elaboratov, sam in s sodelavci, med njimi so pomembni *Osnovna speleološka karta Sje* (9 opisov in enako št. kart).

Prim.: Osební podatki; LSAZU 1978; Biografije in bibliografije raziskovalcev ZRC SAZU, druga knjiga, Lj. 1988, 293-97, kjer so navedena vsa dela.

Svk.

ŠUSTERŠIČ Julij (Sršen), igralec, uradnik v odvetniški pisarni, r. 8. sept. 1843 v Lj. šivilji Luciji, u. 16. okt. 1912 v Trstu. Začel je nastopati okr. 1861 v rudn. gled. v Idriji, med 1868-82 v lj. čitalnici in starem Dežel. gledališču. Zaradi službe zunaj Lj. (Litija, Radovljica) je nekajkrat prekinil z igranjem. Nastopal je v igrah, ki jih je organiziralo Dramatično društvo v starem gled., v Cit. in v SDG, kjer je bil 1882 angažiran kot stalni igralec. 1908 se je preselil v Trst. Bil je uradnik v odv. pisarni pri dr. Ot. Rybáfu in dr. Abramcu. - Najpomembnejše vloge je odigral v Lj. (SBL III, 735). Nastopal je v času, ko je slov. gled. prešlo iz amaterstva v polpoklicnost in poklicnost. Spadal je med tiste igralce, ki so v veliki meri prispevali k razvoju slov. gled. Kot karakterni igralec in komik je med drugim uspešno nastopal v delih: *Razbojniki*, *Kovarstvo in ljubezen*, *Revizor*, *Veronika Deseniška*, *Županova Micka*, *Lumpacij Vagabund* idr. Bil je dober pevec in je nastopal v številnih operetah, spevoigrah in operah. Njegov prihod v Trst je sovpadal s profesionalizacijo slov. gled.

Takrat je nastopil kot najstarejši igralec tako po življenjskih kot gledaliških izkušnjah. Tako kot igralec je bil tudi spreten masker in slikar dekoracij. Za svoje delo je prejel mnogo priznanj.

Prim.: SGL III, 715; SBL III, 735; D. Moravec, Slov. gledališče Cankarjeve dobe, CZ 1974; Dokumenti Slov. gled. in film. muzeja, zv. 50-51, Lj. 1988.

nsf.

ŠVAB Edvin, politik in prosv. delavec, r. 15. maja 1935 v Dolini pri Trstu, kjer živi. Oče Ludvik, delavec, mati Avgušтина Barut, šivilja. It. osn. š. je zaradi vojne obiskoval le eno leto, 1945 se je vpisal na slov. niž. gimn. v Trstu in 1954 maturiral na učit. Vzgojitelj v Dij. domu 1955-65, nato do 1971 poklicni tajn. SPZ v Trstu, od 1971 dalje ravn. Dij. doma, ki so ga v tem času poimenovali po S. Gregorčiču in prilagodili novim razmeram (tudi pomoč soc. ogroženim otrokom in družinam, usluge za visokošolce). Zgodaj se je vključil v domače prosv. življenje, pel v zboru in bil deset let tajn. društva V. Vodnik v Dolini. Od ustanovitve 1954 član organ. slov. tabornikov v It. Rod Modrega vala (taborniško ime Mirko); 1960-63 starosta. V dij. letih je pisal v LitV, nato dejansko urejal Jadro (1958-59) in občasno pisal v PDK, JKol, Razgl, Delo Trst, Gosp. Od 10. obč. zbora (20. okt. 1957) do 19. obč. zbora (13. jun. 1971) je bil tajn. SPZ v Trstu (vmes krajšo dobo podpreds. oz. tajn. namestnik), do 1986 pa član GO SPZ (od 1980: ZSKD). Prizadeval si je za združevanje društev po vaseh, za združitev med SPZ in Zvezo slov. prosv. društev iz Gor. ter PD I. Trinko iz Čedad (Gor. 19. nov. 1961), za združitev med SPZ in SHLP (11. jun. 1967 v Trstu), ni pa prodril s predlogom o včlanjenju v vsedr. zvezo ARCI (1969). S Silvijem Tavčarjem, Pepijem Pertotom in Bogom Samso (PSBL III, 279) je bil 1959 pobudnik Mladinske iniciative, za katero se je zavzemal, da bi bila gibanje, in ne organizacija. Od zasedanja glav. sveta SKGZ 14. jun. 1964 dalje član GO SKGZ, 1964-74 tudi član predsedstva (od 1970 preimenovano z izvrš. odb.). Član upravnega sveta SSG od 1972 dalje, od 1972 do sept. 1980 tudi tajn. IO. - š. dela polit. v KPI, katere član je od 1968, od 3. dežel. kongresa KPI (1986) član dežel. komiteja; član slov. komisije. V dolinski obč. svet je bil izvoljen 7. jun. 1970, 15. jun. 1975, 8. jun. 1980 in 12. maja 1985. V letih 1970-75 je bil odbornik, od 15. jul. 1975 pa je župan. Od umestitve 12. apr. 1975 je član glav.

skupščine Kraške gorske skupnosti, 24. jul. 1981 - 22. jan. 1982 in 18. dec. 1984 - 26. okt. 1987 tudi član uprav. sveta. Od 1975 je član glav. odb. industr. cone EZIT. Član je še drugih ustanov in uprav, glav. odbora dežel. delegacije združenja it. občin ANCI, glav. odbora Lega delle Autonomie v Rimu. Nastopa na številnih kongresih in zborovanjih po It. Kot župan si prizadeva za uveljavljanje enakopravnosti in sožitja med avtohtonim slov. prebivalstvom in it. stvarnostjo, za zagotovitev pogojev za kult. delo (sedeži društev, dovršitev gledališča F. Prešeren v Boljuncu), za sodelovanje s pobratenimi občinami Kočevje, Marzabotto, Koper, Milje in Sežana (od 1981 pobuda »odprte meje«), za izvedbo javnih del (novo županstvo itd.). - Prejel je številna priznanja, vitez it. republike (3. jan. 1981).

Prim.: Osební podatki in časopisni viri; Biografski arh. pri ZO NSK; arh. SKGZ, ZSKD, SSG, KGS; Rod Modrega vala 1953-1983, Trst-Gor. 1983, 8; Regione Autonoma Friuli-Venezia Giulia, Quarant'anni di elezioni nel F-VG, III, Trst 1988, 10-11; Bogo Samsa, Mladinska iniciativa, JKol 1988, 125-31; sl.: PDK 31. dec. 1977; Delo Trst 25. mar. 1985; PDK 15. maja 1985.

ij

ŠVAB Nerina, roj. **DRASSICH**, učiteljica in prosvetna delavka, r. 2. apr. 1937 v Trstu, živi v Dolini. Oče Franc, šofer, mati Ana Oblak, otroška negovalka. Prve razr. osn. š. pri Sv. Jakobu v Trstu, 4. razr. in 1. razr. niž. gimn. v zavodu v Portorožu. Niž. gimn. je končala v Trstu in 1954 maturirala na slov. učiteljskišči. Od 1955 je učila v osn. š. v Sesljanu, Devinu, Boljuncu, Mačkovljah, Bazovici, Dolini in pri Sv. Ivanu. 1968 je napravila habilitacijo in postala stalna na osn. š. Prežihov Voranc v Dolini do upokojitve 1982. Od 1973-77 je učila v prvi eksper. celodnev. š. pri Domju. - Med šolanjem je obiskovala folklorno skupino, ki jo je vodil Jure Štavar, in baletno skupino pod vodstvom Adrijana Villesa. Od 1956-59 je bila gojenka gledal. š., ki ji je predsedoval dr. Andrej Budal; večkrat je sodelovala pri gledal. predstavah SNG Trst. Istočasno je pomagala lutkarju Mariju Marsiču pri lutkovnem odru SHPZ v Trstu. - Lutkarstvo jo je spremljalo vsa leta pri njenem pedag. delu na šoli pri zaključnih in priložnostnih prireditvah. 1966 so v PD V. Vodnik pod njenim vodstvom mladi pripravili lutkovno igro Hudobni graščak. 1980 je lutk. dejavnost

oživila z igro Petelin gospodar sveta; 1981 Trdoglavček; 1982 Martin Krpan, s katerim je šola P. Voranc gostovala s privoljenjem šol. skrbnika na slov. osn. š. po Tržaškem ozemlju ob obletnici F. Levstika; 1983 Prežihove Solzice, s katerimi se je udeležila 14. republ. srečanja slov. lutkarjev v Lj. - Poleg lutk se je in se še bavi z otroki pri gled. predstavah v PD V. Vodnik. S predstavo Stara hiša št. 3 so 1986 gostovali po Sji in na RTV-Lj. Danes je š-ova gled. in lutk. mentor na Tržaškem. Od 1960 sodeluje kot odb. PD V. Vodnik v Dolini predvsem pri delu z otroki. Od ustanovitve 1953 do 1962 je aktivno delala pri tabornikih RMV, kasneje je postala zunanja sodelavka. Od 1961 je delala pri Zvezi žensk It. (ZZI-UDI) in bila veliko let tudi v pokr. odb. Po upokojitvi je preds. odb. za doraščajočo mladino pri SKGZ in v tej vlogi je član izvrš. odb. SKGZ. Posveča se izvenšol. delovanju otrok in mladih do polnoletnosti na različnih področjih na dežel. ravni v povezavi z organizacijami pri SKGZ, ki se ukvarjajo z doraščajočo mladino. Na RAITrsta je sodelovala pri ustanavljanju šol. oddaj Radio za šole (1965), bila več kot desetletje koordinator teh oddaj za Tržaško. - Z Andreino Saule in Amalijo Smotlak je pripravila berilo za 1. razr. osn. š. *Čebelica* (Rim 1968, ponat. Trst 1975). Sodelovala je pri dveh knjigah *Jezikovna vzgoja*. Oddaje za šole s slov. učnim jezikom, RAITrsta 1978 in 1979.

Prim.: Osebni podatki; Slov. šolstvo na Goriškem in Tržaškem 1945-1985, Trst 1986, 157, 161, 162, 163; poročila ob prireditvah v PDK; Kult. poročevalec, Lj. 1986, št. 76; Helena Verdel, Zgod. slov. lutkarstva, Lj. 1987.

Pan.

ŠVAGELJ Ludvik, ljudski prosvetar, r. 13. avg. 1889 v Trstu, u. 29. avg. 1951 tam. Po srednji š. je že pred prvo svet. vojno v Trstu delal pri Narodnem gledališču. Po prvi vojni se je preselil v Mrb., kjer je bil sodni kanolist in je nekaj časa tudi vodil krajevno gledališče. Med drugo svet. vojno se je umaknil v Lj., od koder so ga it. zasedbene oblasti 1942 odvedle v koncentracijsko taborišče na otok Tremiti. Po vojni se je vrnil v Trst in se vrgel na prosv. delo. Prizadeval si je, da bi ZVU vrnila Slov. prosv. domove, ki so jim jih faš. vzeli. Na njegovo pobudo je bil ustanovljen Mešani iniciativni odbor trž. prosv. delavcev.

Prim.: Demokracija 7. sept. 1951 s sl.; Slov. gled. v Trstu, Lj. 1986, 61.

Sah

SVARA Boris, operni dirigent, r. 23. okt. 1933 v Trstu, živi v Mrbu. Oče Vladimir, pevovodja (gl. čl.), mati Karla Marc, gospodinja. Osn. š. in gimn. v Trstu. Klavir ga je začela učiti prof. Marta Čepar, ko je bil star šest let. Kasneje je nadaljeval glasb. izobraževanje na GlasbM v Trstu pri prof. Mirci Sancinovi, Srečku Kumarju in dr. Gojmiru Demšarju, nato na Akad. za glasbo (AG) v Lj. pri prof. Hildi Horakovi klavir in dr. Danilu Švari dirigiranje. Po diplomi 1962 se je nadalje izpopolnjeval na Accademiji Chigiani v Sieni pri znamenitih dirigentih: S. Celibidache in H. Scherchen (simf. smer), B. Rigacci in F. Ferrari (oper. smer). 1965 je prejel nagrado in štipendijo Accademije Chigiani za najboljšega udeleženca dirigentskega tečaja. - Po diplomi se je š. zaposlil kot korepetitor v Operi v Mrbu. Tu je postal 1964 dirigent, od 1972 do 1984 umetniški vodja in rav. Opere. 1965 je bil honorarni umet. vodja lj. Opere. Pod njegovim vodstvom je dosegla mrb. Opera vsesplošna priznanja zaradi kvalitetnih predstav in dobrega repertoarja. V veliki meri je segal po delih domačih skladateljev, uprizarjal pa je seveda tudi svetovna dela: Rigoletto, Manon Lescaut, Seviljski brivec, Zdrahe na trgu, Vrag na vasi, Dobri vojak Švejk itd. Mrb. O je dobila na Analu opere in baleta v Osijeku 1972 dve od petih podeljenih nagrad, na Opernem bienalu v Lj. 1972 dve od desetih, 1980 pet od desetih in 1982 sedem od desetih nagrad. Š. sam pa je dobil 1972 nagrado kot najboljši dirigent na Analu opere in baleta v Osijeku in 1980 nagrado za najboljšega dirigenta na Opernem bienalu v Lj. Kot dirigent je gostoval v Nem., It., Čehoslov. in v vseh večjih jsl. opernih gledališčih.

Prim.: Osebni podatki (23. nov. 1987); Kojeko 2, 1058; SGL III, 717; časopisna poročila o predstavah.

Jem.

SVARA Darko, pevec, pianist, r. 16. nov. 1900 v Ricmanjih pri Trstu, u. 6. jun. 1940 v Kranju. Oče Anton, krojač in gostilničar, mati Frančiška Gulič; bratje Ivan Ernest, Danilo, Vladimir, Vinko, pevov. in glasb. (gl. čl.). Kot ostale brate je tudi njega učil klavirja učitelj Fr. Košutnik, ki je poskrbel, da so švarovi kupili klavir. Po 6-razr. osn. š. v Ricmanjih je študiral dve leti kmetijstvo, potem je vodil očetovo gostilno in kmetijo. 1927 je bil z bratom Vladom aretiran: »Napravili so namreč atentat na obč. stražnika in med številnimi osumljenci sva bila tudi mi-

dva» (VI. Švara, PDK 24. jan. 1979). Zaradi stikov z bazoviškimi junaki je na dan Marušičeve arc-tacije zbežal v Jslo, prevzel v Kranju delavsko menzo, se po treh letih osamosvojil kot gostilničar, a mu je oblast 1939 gostilno zaprla, češ da je nasprotnik režima. Zelo dobro je igral klavir in orgle. Bil je dober pevec in stalni član ter odb. pev. društva Slavec v Ricmanjih. V Kranju se je izvežbal tudi v harmoniki. Ko so odprli na kranjski gimn. plesno šolo, so dijaki izbrali Š. za svojega pianista in plesni mojster Jenko je bil z njim zelo zadovoljen.

Prim.: Podatki brata Vlada; VI. Švara, Žalostni in veseli spomini iz težkih časov, PDK 24. jan. - 4. febr. 1979.

Jem.

ŠVARA Danilo, skladatelj, dirigent, pedagog in kritik, r. 2. apr. 1902 v Ricmanjih pri Trstu, u. 25. apr. 1981 v Lj. Oče Anton, krojač in gostilničar, mati Frančiška Gulič, bratje Darko, Ivan, Vladimir, Vinko (gl. čl.). Osn. š. 1908-12 v roj. kraju, gimn. 1912-20 v Pazinu, v Gor. in v Kranju (matura 1920), š. GlasbM 1917-20 v Lj., kjer je študiral klavir in teor. predmete. Od 1920-22 je študiral na Vis. š. za svet. trg. na Dunaju, klavir pri Antonu Trostu tam. 1922-25 je nadaljeval s študijem na Fak. za državoznanstvo v Frankfurtu ob Maini in 1925 promoviral za dr. polit. in drž. ved. Istočasno je privatno študiral dirigiranje (H. Scherchen), klavir (F. Malata), harmonijo in kontrapunkt (H. Caesar). Jeseni 1925 je prišel v Lj. in bil do 1927 korepetitor v O. 1927-30 je spet študiral v Frankfurtu na Dr. Hoch's Conservatorium: kompozicijo (B. Szekles), koncertno (H. v. Schmeidel) in operno dirigiranje (L. Rottemberg) ter operno režijo (H. Wallenstein). Po diplomi 1930 se je vrnil v Lj., bil od 1930-31 do vojne hon. dirigent v O in prof. za klavir na š. GlasbM. 1941-43 so ga It. konfinirali v Trstu. Jeseni 1943 se je vrnil v Lj. in bil hon. dirigent v O, 1957-59 njen rav. 1943-45 je učil na š. GlasbM. 1946 je postal prof. na srednji stopnji GA, 1947-52 je bil docent, 1952-62 izr. in od 1962 red. prof. za dirigiranje. - Dela. Opere: *Kleopatra*, v štirih dej. (7 slikah), 1936, op. 23, izved. maja 1940 pod avtorjevim vodstvom; *Veronika Deseniška*, v štirih dej. na libreto, ki ga je Š. povzel po Župančiču in Tomiču, 1943, op. 32, izved. dec. 1946; *Prešeren* (Slovo od mladosti), na besedilo Ljube Prenner, 1952, op. 43, izved. 1954 pod avtorjevim vodstvom;

Ocean, v petih dej. na š-ovo libreto po L. Andrejevu, 1969, op. 71, izved. mar. 1969 pod avtorjevo taktirko; *Nina*, balet v treh dej. na libreto P. Bibiča in M. Jerasa o Lepi Vidi, 1962, izved. apr. 1964 pod skladateljevo taktirko; *Stirje junaki*, mlad. opera v dveh dej., 1973. - Kantata: *Puntarska kantata* za sole, zbor in ork., 1973; *Srednjeveški punt*, opera-balet za sole, zbor, balet in ork., 1978. - Orkestralna dela: *I. simfonija* za vel. ork., 1933, izved. v Lj. 1937 pod vodstvom Hermana Scherchena; *II. simfonija* za mali ork., 1935, izved. 1973 v Lj. pod avtorjevim vodstvom; *III. simfonija*, 1947, izved. v Bgdu ob ustanovitvi Zveze skladateljev Jsle 1950, revidirana in izved. v Lj. 1953 pod vodstvom Jakova Cipcija; *Sinfonia da camera in modo istriano* za godala, 1957, izved. 1957 pod avtorjevim vodstvom; *Valse interrompue* za vel. ork., 1933, ob prvem gostovanju Mlakarjeve plesne dvojice, ki je delo ko-reografirala; *Uvertura brillante* za vel. ork., 1955, izved. 1961 pod avtorjevim vodstvom; *Concerto grosso dodecafono*, 1961, izved. 1962 pod vodstvom Antona Nanuta; *Sedem arabesk* za ork., 1970, izved. 1971 pod taktirko Oskarja Danona; *Fantasia doppia* za violino, čelo in ork., 1975; *Ballabili in modo istriano* za vel. ork., 1976; *Concertato* za klavir in ork., 1976; *Eseji*, suita za vel. ork., 1977; *Istrski plesi* za vel. ork., 1978; *Slov. plesi* za vel. ork., 1978; *Juvenalia*, fantazija za vel. ork., 1980; *Koncert* za čelo in ork. (nedokončano), 1980. - Komorna dela: *Improvizacija* za čelo in klavir, 1933; *Kvartet za godala I.*, 1933; *II.*, 1938; *Trio* za flavto, klarinet in fagot, 1943; *Trio* za violino, čelo in klavir I., 1936; *II.*, 1958; *Chanson* za čelo in klavir, 1942; *Rondo-fantazija* za violino in klavir, DZS 1953; *Suita* za violino in klavir I., 1956; *II.*, DSS 1961; *Koncertna suita* za flavto, oboo, rog in godala, 1962; *Koncertna suita* za klarinet, fagot, pozavno in godala, 1963; *Tri dodekafonske etude* za violo, DSS 1967; *Cinq escapades* za violino in klavir, 1972; *Trois morphoses* za rog in klavir, 1972; *Maritima suita* en gris, vert, rouge et noir - pour arpe, 1972; *Klavirski trio*, 1972; *Infernalna* za violončelo in klavir, 1977; *Kvintet* za pihala, 1978; *Burleska* za fagot in klavir, 1978; *Godalni kvartet* v istrskem modulu, 1979; *Trio lirico* za violino, čelo in klavir, 1980; *Pesmi o moji deželi*, kantata za ž. ali mlad. zbor, 2 klarineta in 2 rogova, 1981. - Klavirske skladbe: *Sedem skladb*, 1933; *Sonata*, 1949; *Dve istrski etudi*, 1957; *Rdeča kapica*, 1960;

Morceaux pour piano, DSS 1967; *Capriccio istriano*, 1974; *Zimski dan*, 1977; *Istrske narodne*, 1977. - Samospevi: *Krota* za mezzosopran in klavir ali orgle ali ork., 1930; *Sivilja* za glas in ork., 1932; *Elegija* za sopran in klavir, 1932; *Sursum corda* za tenor in orgle, 1935; *Bazovica* za mezzosopran in klavir, 1936; *Očitek* za glas in klavir, 1937; *Tri balade* za glas in klavir, SGR 1951-52; *Dva speva* iz opere Prešeren za sopran in klavir, 1954; *Štiri pesmi* za sred. glas in klavir, 1954; *Na pot* za glas in klavir, Zveza sklad. Jsl, Bgd 1957 (Jsl. solo pesma I.); *Intima*, pet samospevov za glas in klavir, DSS 1960; *Krščeno vino*, balada za bas in klavir, 1971; *Svitance*, ciklus pesmi za glas in klavirski trio, 1974; *Istranka Nina* za sopran in klavir, 1975; *Meditacija na impromptu* v G-duru F. Schuberta za visok glas in klavir, 1980. - Dvospevi: *Deset narodnih* za 2 glasova in klavir, DZS 1960; *Deset istrskih motivov* za dva alta in mali ork., 1976. - Zbori: *Prihajajo*, meš. zbor; *Boter jež*, 3-glasni mlad. zbor.; *Uspavanka*, 3-glasni mlad. zbor, 1933; *Slov. nar. iz Benečije*, 5-glasni moš. zbor, 1935; *Sirota Jerica*, 3-glasni ž. zbor s solom, 1938; *Dvom*, 3-glasni ž. zbor a cappella ali s klavirjem, 1940; *Venec partizanskih pesmi* za mlad. ali ž. zbor, 1946; *Suita Kajuhovih*, 3-glasni meš. zbor, 1947; *Slovo*, moš. zbor, NZb 1948; *Deset narodnih* za enoglasno, dvoglasno petje ali za zbor, SKAD 1935; *Elija, le ti* za meš. zbor, 1956; *Kam bi s soncem* za moš. zbor, NZb 1961; *Roška balada*; *Kje si, mati*; *Požgana vas*; *Partizan*; *Crna kuga*, vse moš. zbor, 1956; *Kurirček Andrejček* za sopran, alt in 3-glasni mlad. zbor, 1966; *Trije čakavski mlad. zbori*, 1974; *Očka poje*; *Zima*; *Ciciban*; *Materi za god*; *Suita mladinskih*, vse za mlad. zbor, 1976; *Sultanove sandale* za moš. zbor, 1976; *Ob tihih večerih* za meš. zbor, 1976; *Razletavanje*, trije moš. zbori, 1977; *Maškare* za mlad. zbor; *Tako boš ležal* za moš. zbor, 1978; *Aurea mundi aetas* za meš. zbor, 1980. - Mojstrske so njegove obdelave ljudskih pesmi: *Moj očka ima konjiča dva*; *Moj očka so mi rekli*; *Kako se polžeku mudi*; *O Martinu Kebru*; *Dečva, to mi povej*; *En hribček bom kupil*. - Pripravil in izdal je *Mladi slavček*, zbirko narodnih in ponarodelih za prve razr. osn. in glasb. š.: I., 1955, II., 1956. - Š. je pisal tudi scensko in filmsko glasbo. Spada v skupino vsestransko izšolanih in izvedenih slov. glasbenikov, ki je do potankosti

obvladal skladateljsko obrt, bil odličen pianist, pripravljen in verziran dirigent in dober kritik. Dirigiral je ves standardni operni repertoar. Goštoval je v Avst., Nemčiji, It., CSSR, na Poljskem. Vzgojil je vrsto dirigentov. 1950-57 je pisal glasb. kritike v Delo in poročal za RTV Lj. Kritike so strok. in težijo za objektivnim prikazovanjem glasb. dogajanja. Š. se je na začetku usmeril v ekspresionizem, zastopal radikalna načela tridesetih let, skladbe pisal atonalno, v obliki sledil novoklas. zgledom. Okr. 1940 je postal zmernejši; v melodiji se je začel naslanjati na slov. ljudske prvine. Okr. 1960 se je vrnil k atonalnosti in ji dodal še dvanajstonsko tehniko. Najmočnejši je v oper. in orkestralni glasbi. Tu izstopajo njegove 4 opere, balet Nina, 1., 2. in 3. simfonija, Sinfonia da camera in modo istriano ter Concerto grosso dodecafono.

Prim.: Drag. Cvetko, SBL III, 739-40 s obširno liter.; tu bomo navedli samo pomembnejše novejšje članke: NZb 1956, št. 2 s sl.; 1961, št. 3 s sl.; Larousse de la Musique II, 1957, 387; Encyclop. de la Musique Fasquelle III, 759; MuzE III, 521 s sl.; Cvetko, Stoletja, 279-80, 284, 290; Isti, Histoire, 309, 316; Isti, Opera in njeni mojstri, 309, 310; Musik in Geschichte und Gegenwart, 1965, zv. 12, stolpec 1769-70; Kompozitori Jsl, 1968, 588; Jelerčič, 149, 187, 197-99; Trobina, 181; L. M. Škerjanc, Od Bacha do Šostakoviča, 272; Leksikon CZ, 1033; D. Cvetko, Južni Slovani v zgod. evrop. glasbe, 199, 236; G. Radole, Ricerche sulla vita musicale a Trieste, 278, 281; B. Marušič, Z zlatimi črkami, Trst 1987, 248-49 s sl.; ULjBB III, 1163; M. Jevnikar, KolGMD 1982, 65-66 s sl.; rkp. Biografija (do zadnje vojne, 3 str.) in celoten Kronološki pregled skladb od 1928-1978, opusov 108 (3 str.) v arh. PSBL.

Har.

SVARA Deziderij, slikar, r. 5. apr. 1934 v Ricmanjih pri Trstu. Oče Mario (Pepi), mehanik v rafineriji Aquila, mati Luigia (Lojza), gospodinja. Obvezno š. je obiskoval v Ricmanjih, nato industr. š. v Rojanu. Najprej je delal kot mizar-ski vajenec, nato se je kot oče zaposlil v rafineriji Aquili. V tem času je kot privatist dokončal študije na umetn. zavodu v Benetkah in opravil habilitacijo za poučevanje likovne vzgoje v Bologni. Svoje likovno izražanje je poglobljal pri raznih trž. slikarjih, kot sta Riccardo Tosti in Renato Brill. Prvič se je predstavil trž. javnosti 1970 s samostojno razst. v gal. moderne umetnosti Russo. 1971 je skupaj z R. Kozmanom (PSBL II, 164-65), F. Vecchietom, F. Volkom in

E. Žerjalom ustanovil Grupo U, ki je za krajšo dobo razgibala likovno ustvarjalnost zamejskih Slov. ter priredila več skupinskih razst. v znamenjstvu kakor tudi v Sji. Ko so zaprli trž. rafinerijo Aquilo, se je Š. preselil v Fort-de-France na Martinique, 1989 se je vrnil. - Motivi, ki jih Š. najbolj ljubi, so tihe krajine, negibne v neskončnem prostoru, barke, hiše, drevesa, ki obujajo v nas vizije fate morgane in širnih puščav. Š. oblikuje svoje slike »kot čiste likovne organizme, ki pa v sami zasnovi nakazujejo tudi navidezno protislovje. Izrazito čisti barvni sestavi, ki so blizu geometrijski abstrakciji, nosijo pa tudi odmeve konstruktivističnega izročila, so v bistvu barvno in kompozicijsko zreducirane marine« (I. Sedej - iz kataloga razst. v Bežigradski gal., Lj. 1982). - Osebnostne razstave: Galleria d'Arte Moderna Russo, Trst 1970, 1971, 1972, 1974; Pro Loco, Gor. 1972; Santin, Pordenone 1972; Vanvitelli, Neapelj 1973; Il centro Zero, Agri 1974; Il Torchio, Gor. 1975; San Vital, Benetke 1975; Občinska gal., Trst 1975, 1979, 1981; Likovni salon, Kočevje 1977; Rena Vecia, Trst 1978; Likovni salon, Celje 1978; Avla Delav. doma, Zagorje 1979; Likovna gal., Trbovlje 1980; Galleria del Centro, Videm 1981; Likovni salon, Lj. 1982; Kraška gal., Veliki Repen 1982; Gal. Babna hiša, Ricmanje 1983; Gal. »TK«, Trst 1984, 1986; Gall. »Subito«, Fort-de-France 1987.

Prim.: j.k. (J. Koren), PDK 8. jul. 1971; nn, Picc. 5. okt. 1971; I. N. (G. Montenero), Picc. 20. okt. 1972; PDK 4. apr. 1971 (F. Udovič); 1. mar. (M. Bambič), 17. in 27. sept. 1981 s sl.; 2. apr. 19. sept. in 3. okt. 1982; 16. mar. 1983; 30. mar. (Fre), 6. apr. (N. Lukež), 29. maja (B. Gruden), 1. in 22. jun. 1984 (reprod.); Picc. 19. febr. in 6. okt. 1981 (G. M.); Vita Catt. 28. febr. 1981; MessV 7. mar. 1981 (G. B.); Gosp. 29. sept. 1982 (B. D.); 29. jun. 1984 (M. Bambič).

2-1

ŠVARA Franc, duhovnik, kult. delavec, r. 7. jul. 1874 na Gorjanskem, u. 16. jul. 1939 v Moščenicah, tam pokopan. Oče Anton, kmet, mati Uršula Kocman. Bogoslovje v Gor., ordiniran 31. jul. 1904. Od 1. okt. 1904 kaplan pri Sv. Luciji, od 1. okt. 1906 kaplan v Devinu, od 1. sept. 1911 vikar v Šempolaju, od 16. nov. 1920 vikar v Vrtojbi, 1. nov. 1934 upokojen iz zdravstvenih razlogov, febr. 1935 se je za stalno umaknil v Moščenice. - V porušeni Vrtojbi mu je uspelo uresničiti zamisel o gradnji ene cerkve Srca Jezusovega namesto dveh porušeni sv. Jožefa v Gorenji Vrtojbi in sv. Janeza Krstnika v Dole-

nji Vrtojbi. S tem je postavil temelj za neodvisen župnijski vikariat (1926), ki je bil 1935 po višan v župnijo. Takoj po prihodu v Vrtojbo je začel zbirati podatke za obnovo župn. arhiva, ki ga je vojna vihra popolnoma uničila. Bil je med prvimi duhovniki, ki je uveljavil pravico do vojne odškodnine za porušeni cerkvi. V letih 1924-25 je po načrtih inž. arh. Radoviča zgradil novo cerkev v sredini obeh Vrtojb. Uspelo mu je, da sta dela pri gradnji cerkve prevzeli domači gradbeni podjetji: Stavbeno društvo v Gorenji Vrtojbi in Stavbena zadruga Dolenja Vrtojba. - Leta 1922 je za pomladansko dekanjsko konferenco, ki je bila v Dornberku, pripravil obširno predavanje na temo *Naše porušene oziroma pokvarjene cerkve in farovži ter cerkvene premičnine*. Temeljito je obdelal zakone in postopek za uveljavljanje pravice do vojne odškodnine. Zaradi narodne zavesti in zaradi vpliva, ki ga je imel na ljudi, so mu fašisti že 1921 grozili. V oznanila za drugo postno nedeljo 1921 je zapisal: »Danes teden so bili v farovžu obiski — fašisti: Vendetta terribile! Najprej požgo farovž in potem vas na vseh koncih. Garantisco io (Manfredini).« Bil je duhovni svetnik.

Prim.: LibBapt sv. Andreja na Gorjanskem; NadškAGor.; ZupAVrt.

A. V.

ŠVARA Ivan Ernest, pevovodja, glasbenik, začetnik slov. zabavne glasbe, učitelj, r. 27. dec. 1897 v Ricmanjih pri Trstu, živi v Lj. Oče Anton, krojač in gostilničar, mati Frančiška Gulič; bratje Darko, Danilo, Vladimir, Vinko, pevov. in glasb. (gl. čl.). Po treh letih osn. š. v domači vasi in dveh letih pripravnice za sred. šole, ki jo je vodil prof. Miroslav Pretner, je dovršil 4 razr. nem. drž. realke v Trstu, nato odšel na tolminsko pripravnico za učiteljsišča, se vpisal na gor. učiteljsišče in med vojno opravil v Lj. maturo (1917). Kot dijak na pripravnici v Trstu (star 10 let) je bil član Tamburaškega zbora v Ricmanjih, na pobudo prof. A. Kutina (PSBL II, 228) je začel v Tolminu z učenjem klavirja. Kot učiteljsiščnik v Gor. si je z orgljanjem na Placuti (Gor.) že nekaj prislužil. 15. maja 1915 so ga poklicali na nabor in takoj mobilizirali ter poslali v Mrb. V vojaškem življenju si je znal tako pomagati, da ni bil nikoli na bojišču in da so ga 8. jan. 1918 odpustili. Prvo službeno mesto je dobil na enorazrednici v Predloki (Črni Kal), ob sobotah in nedeljah pa se je vračal v

Ricmanje in vodil pevce Bralnega in pev. društva Slavec (silvestrovanje in dve igri). Po dveh letih so ga prestavili v Boršt pri Trstu in tudi tu je vodil pev. zbor. Zaradi tega ga je šol. oblast na koncu 1922/23 odpustila, češ da je »troppo poco italiano«. Preselil se je v Jslo in bil eno leto šol. uprav. v Gorjah pri Bledu, kjer je vodil tudi pev. zbor in priredil več spevoiger. Ker je bilo podnebje zanj preostro, je odšel k Devici Mariji v Polju pri Lj. (zdaj Polje) za 12 let. Tu je vodil vrsto let meš. in moš. pev. zbor, tamburaški orkester ter salonski orkester Odeon, ki ga je ustanovil z bivšim ricmanjskim učiteljem Silvestrom Cerutom (PSBL I, 183). Orkester Odeon je dosegal vedno večje uspehe in postal znan in popularen ne le v Lj. in Sji, ampak tudi zunaj nje; s tem orkestrom se je rodila slov. zabavna glasba; deloval je 40 let. Med tem se je Š. glasbeno izpopolnjeval na lj. Glasb. š. (klavir, harmonija, instrumentacija - pri prof. Škerjancu in Ostercu, dirigiranje pri svojem bratu Danilu). Zložil je vrsto kompozicij ljudskega značaja in priredil razne pesmi ter skladbe za orkester in zборе. Od Device Marije v Polju so ga prestavili k Sv. Križu (zdaj Gabrovka), od koder je odšel po enem letu v Litijo. Tu se je pred nem. zasedbo umaknil v Lj., kjer so ga faš. oblasti zaprle in poslale v rim. zapore Regina Coeli za 15 mes., od tod za eno leto v internacijo v Montalbano (Firence), za nokaj mesecev pa še v Selvano in Collazzone (Perugia). Tukaj je dobil brata Vlada in skupaj sta z domačimi pevci naštudiralala opereto, ki je lepo uspela. Po Mussolinijevem padcu se je vrnil v Lj., ko pa je prišel 5. febr. 1944 na obisk v Trst, so ga za tri mes. in pol zaprli v trž. Coroneo. Konec vojne je dočkal v Lj. Nato je bil dve leti šol. nadzor. v Kopru, nato v Miljah in Sežani. Zaradi posledic zaporov je sprejel učit. mesto v Brezovici pri Lj. Tu je ustanovil meš. pev. zbor in ga vodil 7 let ter z njim nastopal na vseh krajevnih in okraj. prireditvah, peli so tudi na RTV Lj. 1955 je bil upokojen, nato je 8 let vodil svoj orkester. Od 1960-72, ko je bil operiran, je služboval kot glasb. pedagog v Šentvidu nad Lj., na šoli Toneta Tomšiča, v Jaršah in v Šmartnem pod Šmarno goro; povsod je vodil mlad. pev. zbor. Vodil je tudi meš. pev. zборе na Igu, v Borovnici in v Grosupljem. Od začetka je član Društva slov. sklad. Sprva je skladal večinoma cerkv. glasbo, pozneje ljudsko in zabavno. Že

kot dijak je pisal v časopise, po prvi svet. vojni v E, trž. Novice in Čuka na palci, po drugi v Delo, Lj. dnevnik, Nedelj. dnevnik, PDK, Prosv. delavca, Stop, Pavliho idr., sodeluje pa tudi v ital. glasb. reviji I magnifici delle sette note.

Prim.: Osební podatki 8. avg. 1978; Ivo Dominik Gerem, Tokrat - zabavni ansambel Odeon. Rojstvo slov. zabavne glasbe (intervju z Ern. Švaro), Mladina 1962 s sl.; Šavli, PDK 10. dec. 1977 s sl.; J. Koren, E. Š. devetdesetletnik, PDK 13. apr. 1988.

Jem.

ŠVARA Vinko, organist in pevovodja, r. 21. jan. 1914 v Ricmanjih pri Trstu, u. 26. avg. 1937 v Trstu. Oče Anton, krojač in gostilničar, mati Frančiška Gulič; bratje Ivan Ernest, Darko, Danilo, Vladimir, pevov. in glasb. (gl. čl.). Osn. š. v Ricmanjih, dva razr. hrv. gimn. v Karlovcu, nato se je zaradi težkih finančnih razmer vrnil domov. Vpisal se je na GlasbM v Trstu in študiral teorijo in klavir pri prof. V. Soncu, kasneje pri prof. Sr. Kumarju, petje pri prof. V. Mirku. Vodil je kavarniški orkester ter bil dober organist in pevov. v Ricmanjih in okoliških vaseh. Igral je klavir, kontrabas in klarinet na plesnih šolah v Trstu. Brat Danilo si je stalno prizadeval, da bi se preselil v Lj. za nadaljnji študij, toda faš. oblasti mu niso hotele izdati potnega lista. Umrl je v trž. bolnišnici za posledicami nesreče pri kopanju v Miljskem zalivu.

Prim.: Podatki brata Vlada; VI. Švara, Žalostni in veseli spomini iz težkih časov, PDK 24. jan. - 4. febr. 1979.

Jem.

ŠVARA Vladimir (Vlado), pevovodja, glasbenik, po poklicu elektromehanik, r. 19. jun. 1907 v Ricmanjih pri Trstu, živi v Trstu. Oče Anton, krojač in gostilničar, mati Frančiška Gulič; bratje Ivan Ernest, Darko, Danilo, Vinko, pevovodje in glasb. (gl. čl.). Osn. š. v Ricmanjih, v Trstu 1. razr. realke in tehn. zavod Galileo Galilei (1922-26), kjer se je usposobil za avtomobilskega elektromehnika. Poklicno delo je opravljal pod raznimi gospodarji in samostojno do okr. 1975, ko je stopil v pokoj. Ob poklicnem delu pa se je Š. vneto predajal glasb. umetnosti, zlasti na področju zborovskega petja, kjer je veliko dosegel, da ga moremo uvrstiti med najuspešnejše in najzaslužnejše zborovodje med faš. in tudi v povojnih letih na Prim. Glasbo je študiral 7 let na GlasbM v Trstu, kjer so mu bili prof. za klavir, pev. tečaj in harmonijo Sr. Kumar, V. Sonc in V. Mirk. Ko je bil 14 let star, je že

sedel v domači cerkvi za orglami in kaki dve leti pozneje je po odhodu učitelja Ceruta prevzel ricmanjski cerkv. in pev. zbor Slavec ter ga vodil do razpustitve 1927, cerkv. do poroke in preselitve v Trst. Od tedaj naprej je brez prestanka deloval na tem področju do 1982 ter občasno vodil tudi zборе v trž. okolici. 15 let je bil tudi pevovodja v srb. pravoslavni cerkvi v Trstu. Posebno pri Sv. Jakobu, kamor je prišel 1934, je kot pevovodja tamkajšnjega cerkv. in prosv. zbora zapustil trajne sledove svojih odličnih zmožnosti, velike ljubezni in navezanosti na zborovsko petje. Pod njegovim vodstvom se je šentjakovski zbor razvil v eno najboljših pev. skupin na Prim. v zadnjih predvojnih letih. O tem pričajo številni nastopi v mestu in okolici, a tudi v bolj oddaljenih krajih naše dežele, kamor je zbor mnogokrat ponesel slov. pesem, ki je bila tedaj prepovedana. 1938 je S. naučil šentjakobčane Vodopivčevo spevoigro *Kovačev študent*, ki so jo z velikim uspehom ilegalno podali v gostilni na Lovcu v trž. predmestju. Istega leta so bili ob prazniku sv. Save povabljeni na jsl. konzulat v Trstu, kjer so bili deležni laskavega priznanja. Leto pozneje so priredili lep in zahteven koncert v samem središču mesta (v ul. sv. Frančiška). Oba zbora je vodil do zapore, prosv. skrivaj, in oba sta imela tedensko po dve vaji, ki so se jih udeleževali vsi pevci. Zaradi te dejavnosti je bil S. večkrat klican na zagovor, v jeseni 1940 je bil zaprt 20 dni, kmalu zatem 6 mes. Iz zapore so ga odpeljali v konfinacijo, najprej na otok Tremiti, od tam v Sellano in čez nekaj časa v Collazzone blizu Perugia, od koder je po razsulu It. v jeseni 1943 pobegnil domov. S. pa ni miroval niti v interna-

ciji, ampak je v Sellano in Collazzone vodil cerkv. pev. zборе ter jih med drugim naučil tudi nekaj slov. nabožnih pesmi v ital. prevodu. - Po vojni je nadaljeval z delom in vodil obnovljeni šentjakovski pev. zbor I. Cankar, s katerim je dosegal velike uspehe in priznanja na številnih nastopih in samostojnih koncertih doma, na RAI Trst in na gostovanjih po Jsl (Lj., Kranj, Jesenice, Bgd, Skopje, Niš, Novi Sad). Zbor je vodil do 1956, ko se je sam razpustil. Vodil je tudi nabrežinski, rocolski in dolinski pev. zbor. Okr. 1967 je obudil ricmanjski zbor ob njegovi 70-letnici. Deset let kasneje je prevzel še vodstvo ricmanjskega otroškega oz. mladinskega zbora. S. se je uveljavil tudi kot skladatelj; uglasbil in harmoniziral je več pesmi, ki jih zbori radi izvajajo. Svoje življenje je popisal v spisu *Zalostni in veseli spomini iz težkih časov* (PDK 24. jan. do 4. febr. 1979, deset nadaljevanj). Ves povojni čas je bil odb. in nekaj let podpreds. GlasM. - Za svoje delo je prejel več priznanj in odlikovanj. Že 1939 so mu šentjakovski pevci poklonili srebrno kolajno. 1969 je prejel od Rep. sveta Zveze kult.-prosv. organizacij Sje Gallusovo plaketo; SPZ pa mu je ob proslavi društva Slavec iz Ricmanj podelila zlato piščalko. - Nekaj zadnjih let je poučeval glasbo in petje na slov. osn. šolah v Ricmanjih in pri Domju.

Prim.: Osebnne podatke zbral L. Premru; L. Premru, Slov. petje pri Sv. Jakobu, JKol 1976, 223-33, z več fotografijami pevcev, S-ova sl. 225; Fre (F. Udovič), Sedemdeset let VI. S., PDK 19. jun. 1977 s sl.; Olga Ban, O kult. in društvenem delu od leta 1927 do danes, Sv. Jakob, 218-39 z več fotograf. pevcev; Neva Lukeš, Osemdeset plodnih let VI. S., PDK 28. jun. 1987 s sl.

Jem.

T

TABAJ Andrej (Andreas, Andrea), duhovnik in vzgojitelj, Ivanov brat (gl. čl.), r. 16. nov. 1862 v Štandrežu pri Gor., u. 30. dec. 1928 v Gor. Oče Janez, krojač, mati Marija Golja. Po pripravnici 1875 sprejet na gor. gimn., maturiral z odliko 1882. Od 1882-86 v gor. bogoslovju. Mašniško posvečenje prejel 29. avg. 1886. Naslednje

leto kpl. pri Sv. Roku v Gor. Od 1888-91 služboval v knezonadšk. pisarni. Od 1892 do prve svet. vojne katehet in vzgojitelj na gor. jav. osn. š. (In scholis popularibus. A. in publicis). Medtem včasih pomagal pri pouku verouka na gor. gimnaziji in učiteljski ter zapisnikar, poleg A. Gabrščka, Trgovsko-obrtno zadruge. Po vojni

do predčasne upokojitve katehet na učiteljskišću v Tolminu. Pokopan v skupnem grobu z bratom, prav tako duhovnikom, na štandreškem pokopališču. Član Družbe sv. Mohorja, znal več jezikov in bil dober katehet, mirnega, blagega in skromnega značaja.

Prim.: R. Klíneec, Ob stoletnici Štandreške čitalnice, Gor. 1969, 57; NL 29. mar. 1929; NadškA-Gor.; Jahresbericht, Görz, 1875-1882; Gabršček, I., 494; ŠematGor 1883, 1887, 1900, 1901, 1902, 1904, 1910, 1911, 1913, 1914; KMD 1913, 85.

Sirk

TABAJ Ivan (Joannes, Johan, Giovanni), duhovnik in vzgojitelj, Andrejev brat (gl. čl.), r. 24. mar. 1879 v Štandrežu pri Gor., u. 30. nov. 1939 prav tam. Oče Janez, krojač, mati Marija Golja. Po pripravnici 1892 sprejet v gor. gimn., maturiral 1900. Od 1900-04 v gor. bogoslovju. Mašniško posvečenje prejel 31. jul. 1904. Nato ga je nadškof nastavil za prefekta v gor. deškem semen. Od 1906 do 1911 kpl. na Placuti. Istočasno do 1907 vodil Alojzijevisče. Od 1912 do vojne redni katehet in vzgojitelj na gor. gimnaziji. Po vojni predčasno in nasilno upokojen (1923).

Prim.: R. Klíneec, Ob stoletnici Štandreške čitalnice, Gor. 1969, 57; NadškAGor.; Jahresbericht, Görz, 1892-1900; KolGMD 1925, 76; ŠematGor 1901, 1902, 1904, 1910, 1911, 1913, 1914.

Sirk

TACCO, gor. plemiška družina, ki po mnenju nekaterih zgod. izhaja iz Siene. Njen začetnik naj bi bil Ghino di Tacco, ki ga je papež Bonifacij VIII. imenoval za viteza po zaslugi opata iz Clunyja. Boccaccio ga omenja v 92. noveli, Dante pa v Vicah. Drugi zgod. trdijo, da gor. družina izhaja iz rodbine koprskih grofov de Tacco, od katerih je bil Nicolò Giustinopolitano 1399 žpk c. sv. Martina v mestni četrti (Borgo) di Ponte v Čedadu; Francesco, 1472 doctor utriusque iuris, kanonik in generalni vikar samostana sv. Marije v Ogleju; Giovanni Domenico, poveljnik beneške galeje v vojni med Benečani in Turki 1571. Postal je slaven in bogat ter preživel svoja zadnja leta na Krfu. Neki član koprške rodbine je podaril oltarno sliko sv. Antona, ki jo je naredil beneški slikar Carpaccio, prebivalcem kraja Villa di Sant'Antonio pri Kopru. Po mnenju nekaterih zgod. (G. Pusterla, G. Caprin) je slika ostala tam do okr. 1845, ko jo je trž. škof Ravnikar (PSBL III, 146-47) dal prenesti neznano

kam. So tudi zgod., ki menijo, da družina T. izhaja iz Egipta. Njen pripadnik naj bi se naselil v 13. stol. v Benetkah in tam obogatel s trgovino. Vse te domneve o nastanku rodbine vendar nimajo trdne opore. Gotovo je le, da gor. družina T. izhaja iz Krmina, kjer je v drugi polovici 16. stol. bivalo več družin s tem imenom, ki so si bile v sorodstvu. Nekateri člani te rodbine so se kasneje uveljavili v javnem življenju, še posebej v administrativnih poslih in v vojski. Andrej iz Krmina se je bojeval 1590 proti Turkom in se udeležil obleganja trdnjave Petrinja pod vodstvom gor. plemiča J. K. Coroninija. Za pridobljene zasluge ga je nadvojvoda Ferdinand povzdignil v plemiški stan. Njegov sin Franc je bil notar (1634), vnuk Andrej pa kancler v Tolminu in je nakupil več zemljišč v Krminu in Števerjanu. Andrejeva sinova Jernej, zdravnik, in Karel (Tolmin 1670 - Krmin 1742), sta 1698 dobila predikat Fölkenstein. Podelil jima ga je princ. I. S. Eggenberg iz Gradišča ob Soči, kjer so T. imeli palačo. Z diplomo, izdano v Laxenburgu 18. maja 1699, je ces. Leopold I. povzdignil oba brata v baronski stan in dodal prejšnjemu še predikat »di San Floriano«. V 18. stol. so T. kupili v Števerjanu od grofov Coronini-Cronberg (PSBL I, 196-97) stavbo Dvor, ki nosi še danes to ime in v kateri so si uredili bivališče. Med tolminskim puntom mar. 1713 so puntarji stavbo porušili. Baroni T. so graščino obnovili, a v prvi svetovni vojni je bila spet porušena in delno uničena (v njej so bivali vojaki). Ob tej priložnosti se je zgubilo dragoceno pohištvo in nad 200 slik velike vrednosti. Od zgoraj omenjenih bratov je Jernej 1715 ustanovil na svojih posestvih v Krminu in Števerjanu fidejkomis v korist vnuka Franca (sodnika v Števerjanu okoli 1780) in njegovih potomcev, Karel pa 1724 prvo usnjarno na Gor. Sodna oblast v Števerjanu je prešla za stalno v njihove roke 1735, med gor. patricije pa so bili sprejeti 1754. Slikar Lichtenreith (PSBL II, 288-89) je izdelal 1747 dve veliki oljni sliki z zgod. motiviko za palačo krminske veje T.-Aita, slikar Cignaroli pa sliko sv. Fr. Ksaverija, ki jo je 1909 kupil gor. muzej in jo hrani na gor. gradu. Poleg Števerjana in posestev v Krminu so T. imeli še druga posestva v slov. krajih, med katerimi Vogrsko, ki je bilo prej v lasti raznih gor. plemiških družin. Zadnji še živeči članici gor. družine T. sta baronici Marla Anna (r. 6. jan. 1912 v

Gor.) in Roberta Adele (r. 6. apr. 1914 prav tam), hčeri Ghina Francesca in Ellsabette v. Franck. Maria Anna, vd. Corinini-Cronberg, živi v Gor., Roberta Adele, por. z grofom Thunom, pa v Trentu.

Prim.: Osební podatki; Morelli III, 86, 88, 161; Manzano, Annali VI, 141 in VII, 79; Spreti, Encic., Appendice II, 615-17; R. Bednarik, Števerjan v Desetletnica SKPD, Števerjan 1964; Cossar, Storia, 214, 226; A. de Benvenuti, I castelli friulani, Udine 1950, 199-200; B. Grafenauer, Kmečki upori na Slovenskem, Lj. 1962, 319; G. Perocco e altri, Carpaccio, Milano 1967, 114; G. Caprin, Alpi Giulie, Trst 1969, 341; Isti, Istria nobilissima, pass.; Czörnig, 666, 669, 704, 849; M. Terpin, Števerjan, Števerjan 1983, 29-30; N. Štupar-Sumi, Dvorec Vogrsko (Kult. in naravni spomeniki Slov. - zbirka vodnikov 137), Lj. 1984, 6; B. Marušič, Primorski čas pretekli, Koper 1985, 28.

Vh

TAMARO Attilio, časnikar, zgodovinar in diplomat, r. v obrtniški družini v Trstu 13. avg. 1884, u. 20. febr. 1956 v Rimu. T-ov oče je bil po polit. prepričanju zmeren demokrat, vendar antiklerikalno in antisocialistično usmerjen. T. je odraščal v iredentističnem ozračju, značilnem za trž. položaj na prehodu 19. v 20. stol. Obiskoval je obč. gimn. v Trstu (kasnejši licej Dante Alighieri), kot dunajski študent pa se je znašel v središču bojev za it. U v Trstu. Diplomiral je iz liter. ved 1906 in se zaposlil kot knjižničar in arhivist pri deželni vladi v Pulju. Po dveh letih se je vrnil v roj. mesto ter se posvetil polit. delu in časnikarstvu. Sodeloval je pri listu *L'Indipendente*, ki je bil glasilo levega krila trž. liberalnih nacionalistov, 1911 pa je postal član ured. časnika *Il Piccolo*. To je tudi obdobje, ko se je intenzivno ukvarjal z osvetljevanjem polit. in zgod. razsežnosti problemov vzh. Jadrana in Balkanskega polotoka v luči nacionalističnih aspiracij it. iredentizma. V Trstu je opravljal še službo tajnika Ljudske univerze, po izbruhu vojne med It. in Avstro-Ogrsko pa se je javil kot prostovoljec v it. vojsko in postal pehotni poročnik. 1920 je bil imenovan za dopisnika nekaterih it. dnevnikov na Dunaju. Po vrnitvi v It. se je ustalil v Rimu in delal kot glavni ur. časnika *L'Ida nazionale*. 1927 je bil imenovan za it. generalnega konzula v Hamburgu, 1930 je postal opolnomočeni minister v Helsinkih, 1935 v Bernu, 1943 je bil odpoklican in upokojen. - Slovence oz. južne Slované posebej zadeva T-ova publicistična in zgodovinska dejavnost, saj

je v njiju vseskozi zaznavno pristransko stališče dokazovanja it. značaja Trsta, Istre in Dalmacije in nesposobnost življenja v posebne razmere obmejnih dežel. Ta usmeritev je vidna že v knjigah *L'Adriatico golfo d'Italia. L'italianità di Trieste* (Milano 1915) in *Italiani e Slavi nell'Adriatico* (Roma 1915). 1918-19 je pri rimskem senatu izšlo obsežno T-ovo delo *La Vénétie Julienne et la Dalmatie. Histoire de la nation italienne sur ses frontières orientales*. V obdobju 1920-27 je v revijah *Rassegna italiana*, *Politica*, *La vita italiana* in *Gerarchia* objavil vrsto člankov, v katerih se ukvarja z jadranskim, srednjeevrop., podonavskim in balkanskim prostorom s posebnim ozirom na it. zunanjepolit. interese. Tik po drugi svet. vojni se je v pričakovanju sprememb na vzh. it. meji povrnil k trž. vprašanju in 1945 objavil v Rimu *Trieste. Storia di una città e di una fede*, 1951 pa v Bologni delo *La condanna dell'Italia nel trattato di pace*. - T-ovo zgodovinsko delo obravnava zlasti krajevne trž. in istrske zadeve, od tovrstnih objav pa so za današnji slov. prostor pomembne zlasti naslednje: *Saggio del catalogo dei monumenti e degli oggetti d'arte esistenti nell'Istria* (Archeografo triestino 1909, 123-71); *La cassetta d'avorio bizantina di Capodistria* (Miscellanea di studi in onore di Attilio Hortis, Trieste 1908, 563-79); *Italo Sennio. La chiesa e il convento di S. Anna di Capodistria* (Archeografo triestino 1911, 418-25) in končno kulturno zgodovinski oris *Pirano* (Trieste 1910). T. je celovito obdelal Trst v obsežnem delu v dveh knjigah *Storia di Trieste* (Roma 1924, ponatis Trieste 1976, faksimiliran ponatis Bologna 1989). Pisec se tudi v tej publikaciji, čeprav v precejšnji meri sloni na študiju arhivskih virov, ni mogel izogniti pristranskosti, saj ves polit., kult., umetn. in gosp. razvoj v mestu presoja s stališča pretiranega poudarjanja njegovega it. značaja tako v starejši kot v polpretekli dobi. Današnja znanost kritično vrednoti T-ovo zgodovinsko delo, ker je nastajalo pod prevelikim vplivom iredentističnih in nacionalističnih načrtov nekdanje kraljevine It.

Prim.: Omaggio allo storico Attilio Tamaro, posebni zv. revije *Porta Orientale* XXIV, 1954 (gl. zlasti bibliografijo B. Coccanija, 359-67); Demokr. 9. mar. 1956; Cesare Pagnini, Attilio Tamaro, lo storico di Trieste, 1957 (brez navedbe kraja tiskanja in založbe); Piccola enciclopedia giuliana e dalmata, Gorizia 1962, 214; Giulio Cervani, La »Storia di Trieste« di Attilio Tama-

ro. Genesi e motivazioni di una storia (uvod v ponatis knjige Storia di Trieste, Trieste 1976, Volume primo, VII-XLI).

M. V.

TARSIA Antonio, organist, glasb. pedagog in skladatelj, r. jul. (krščen 28. jul.) 1643 Fabriziou iz stare plemiške družine v Kopru in Bianchi, u. 20. okt. 1722 v Kopru. Ko mu je bilo komaj 15 let, je pel na stolnem koru; 19-leten je postal stolni organist. Pogodbo je podpisal 1662 in znova 1694, ko se je obvezal, da bo skrbel splošno za glasbo in učil glasbe dva mladeniča, iz česar sklepamo, da so imele glasb. š. svoj prvi sedež pri cerkvah. Na tem mestu je ostal do 1710; ne vemo, ali je ves čas tudi učil. Po tem datumu je s stolnico sodeloval kot skladatelj. Vsa ohranjena dela so datirana z letnicami od 1680 do 1718. Pisal je skoraj izključno za cerkv. rabo: psalme, Marijine antifone, mašne dele. Samo nekaj motetov je napisanih na neliturgična besedila. Svoje skladbe je uporabljal pri nedeljskih in prazničnih mašah ter pri večernicah. Zlasti slovesno je bilo za Božič, Veliki teden, Veliko noč, za vigilijo in praznik sv. Nazarija in za sv. Uršulo. Zasedbo določa glede na sestavo koprskega stolnega kora v drugi pol. 17. stol.: 4 meš. glasovi, 2 violini in orgle. Namesto orgel uporablja tudi basovsko godalo, imenovano violone, violi da gamba in redko violončelo. T-jeve skladbe predvidevajo celotno tako zasedbo, posamezne glasove in instrumente ali po skupinah. Slogovno sodijo T-jeve skladbe do 1700 v visoki barok z različnimi zasedbami, tonalitetami, taktnimi merami, kratkimi instrumentalnimi vložki, predigrami - simfonijami. Zborski deli so preprosti in homofoni; pri virtuoznem solo petju pa je opazen vpliv visokobaročnega belcanta, ki je bil v praksi v Benetkah in v Sev. Italiji. Pri obravnavanju violinske igre uporablja že razvit violinski slog. V poznih T-jevih delih so vidni znaki novih časov, ki vodijo v pozni barok s težnjo po oblikovni uglajenosti in enotnosti, izdelanosti vokalnega stavka, rabi suhega recitativa (recitativo secco), tekočih arijah in v melodični obdelavi bassa continua. Kje se je T. učil, je razvidno iz obsežnega repertoarja, ki ga je izbral in prepisoval v letih službovanja. Vse skladbe nimajo avtorja; morda je med njimi katera tudi T-jeva. Najpogostejša so imena Benečanov Antonia Rigattija, Giovannija Bassana in Giovannija Legrenzija. Notno premoženje je T. zapustil koprski stolnici. - Seznam T-jevih znanih

in označenih ali datiranih skladb v glasb. arh. stolnice v Kopru: Mašni deli: *Kyrie* a 4; *Gloria* a 4; *Gloria* a 3 (a 4); *Credo* a 3 (a 4); *Credo* a 4 (številka pomeni število glasov). - Psalmi in sponzoriji: dva *Beatus vir qui timet* a 3; *Beatus vir qui timet* a 4; *Confitebor tibi Domine* a 2; *Confitebor tibi Domine* a 3; *Dixit Dominus* a 4; *In exitu Israel* a 2; *Laudate Dominum omnes gentes* a 2 (a 3); *Laudate pueri Dominum* a 3; *Magnificat* a 4; *Nisi Dominus* a 3; *Si quaeris miracula* a 4; dva *Si quaeris miracula* a 3. - Antifone in moteti: *Regina coeli* a solo; *Salve Regina* a 2; dva *Salve Regina* a solo; *De profundis tenebrarum*, motetto a solo; *Sonate tubae*, motetto a solo.

Prim.: J. Höfler, SBL IV, 10 in tam navedena liter.; Isti, Tokovi glas. kulture na Slov., 77-79; G. Radole, Musica e musicisti in Istria nel cinque e seicento, v Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria, LXV, 1965, 195; Isti, La musica a Capodistria (rkp. namenjen tisku); Zvuk 83 (1968), 163-68; Zvuk 115-16 (1971), 305-15; Gl. R. Eitner, Bibliographie der Musik-Sammelwerke des XVI. und XVII. Jhs., 420.

Har.

TARTINI Giuseppe, največji it. violinist in komponist 18. stol., r. 8. apr. 1692 v Piranu, u. 26. febr. 1770 v Padovi. Oče Giovanni Antonio se je zaradi trgovine preselil iz Firenc in postal v Piranu premožen nadzornik solin, mati Caterina Zangrando je bila iz ene najstarejših in najuglednejših piranskih družin. Giuseppe je bil 4. izmed šestih bratov in treh sester ter je preživel otroštvo v očetovi vili v Strunjanu. Prvo izobrazbo, tudi glasbeno, je dobil doma in na Akademiji »Virtuosi« v Piranu, znanje pa je poglobil v kolegiju »dei Padri delle Scuole Pie« v Kopru. Ker je oče želel, da bi postal duhovnik, je T. pobegnil v Padovo in študiral pravo in glasbo. Tu se je 1710 skrivaj poročil z Elizabeto Premazore, ki je bila v službi in po mnenju nekaterih nečakinja kardinala Giorgia Carnara. Ne oni ne drugi domači niso bili zadovoljni s poroko, zato je moral pobegniti iz Padove. Zatekel se je v franč. samostan v Assisiju in se v samoti posvetil glasbi, da se je vedno bolj uveljavljal kot violinski virtuoz in skladatelj, teoretično pa kot raziskovalec akustičnih pojavov. Tedaj je ustvaril *Pesem soncu* (Cantico del Sole), biser it. lirске poezije, in znamenito sonato *Vražji trilček* (Il Trillo del Diavolo), ki jo je zložil po lastnem zatrjevanju po neki čudežni pri-

kazni v samostanu. Po dveh letih življenja v samostanu se je menda spravil z ženo in kardinalom in živel v Anconi, Benetkah in še kje, študiral in ustvarjal. Apr. 1721 je prišel spet v Padovo kot 1. violinist in vodja koncertov bazi-like sv. Antona, koncerte pa je prirejal tudi po drugih mestih, prav tako je navezal stike s tedanjimi vodilnimi glasbeniki. Med 1723-26 je bil v Pragi, 1728-30 v Parmi, 1740 v Bergamu, 1727 je ustanovil v Padovi lastno šolo za violinsko igranje, iz nje so izšli pomembni violinisti. - T. ni bil samo velik violinist, ampak tudi utemeljitelj novega sistema harmonije, ki sloni na fiz. in matem. načelih, na »tretjem glasu«. Ustvaril je 131 koncertov in vsaj 174 sonat. - 1896 so mu na Tartinijevem trgu v Piranu postavili bronast spomenik, delo beneškega kiparja Antonia da Zotto, na bližnji roj. hiši pa je vzdana spomin-ska plošča. T-jevo roj. hišo so obnovili in je zdaj kult. središče it. narodnostne skupnosti v Istri.

Prim.: SBL IV, 10-11 in tam navedena liter.; A. Capri, G. T., Garzanti, Milano 1945 z bogato bibliograf.; P. L. Petrobelli, Le fonti biografiche (= Studi di musica veneta I.), Dunaj 1968 z izčrpno bibliogr. in kronologijo; L. M. Škerjanc, Glasb. slovarček, Lj. 1962, 153. - Veliko T-jevih del in spisov o T. je v Osred. knjiž. S. Vilharja v Kopru in v knjiž. v Piranu.

AP

TASIC David, publicist, obsojenec na ljubljanskem vojaškem procesu, znanem tudi kot JBTZ (Janša, Borštner, Tasić, Zavrl), r. 28. jun. 1962 v Kruševcu, od 1980 živi na Mostu na Soči. Oče Milan, inž. metalurgije, prof. na sred. š. v Trsteniku (Srbija), mati Marija Žagar; njen rod izhaja z Mosta na Soči (Sv. Lucija). Osn. š. v Trsteniku 1976, gimn. v Trsteniku, matura 1980. 1981 se je vpisal na FSPN (Fak. za sociol., polit. vede in novinarstvo) v Lj. Nekaj časa je kot svoboden časnikar sodeloval v več slov. in jsl. revijah, pisal za kult., kasneje za notranje-polit. rubrike časopisov in revij, kot so npr.: Mladina, Telex, Stop, Intervju, Reporter, Polet, Glas omladine. Od 1986-89 je delal kot ur. notranje-polit. rubrike lj. Mladine, glasila RK ZSMS (republ. konf. zveze social. mladine Sje). - Objavil je več publicističnih del: *Trupla z Golega otoka*; izšlo v Lj. 1988 pri Neodvisni založbi Emonica (v slov. in srbohrv.); *V imenu ljudstva* (zbornik o Ljubljanskem procesu, soavtorja Meta Roglič in Marjan Horvat), Lj. 1988, zal. Karantanija;

Demokracija - duh iz steklenice, Lj. 1988, zal. Karantanija, (knjiga intervjujev z znanimi slov. in jsl. pisatelji in znanstveniki). - Jeseni 1988 je ustanovil eno prvih zasebnih založb v Jsl. z imenom Karantanija. V okviru te zal. je izšlo več značilnih del. Zal. Karantanija deluje od sept. 1989 v sklopu ŠKUC-a (Študent. kult. center). - Dne 4. jun. 1988 je bil aretiran doma na Mostu na Soči in odpeljan v vojaški preiskovalni zapor v Metelkovi ul. v Lj. Obsojen je bil na JBTZ procesu 27. jul. 1988 na 5 mesecev zapor. Čez mesec dni je višje vojaško sodišče v Bgdu kazni zvišalo na 10 mesecev. Od 9. avg. 1989 je na prestajanju kazni v odprtem oddelku zapor na Igu pri Lj. skupaj z ostalimi obsojenci.

Prim.: Osebn. podatki; od aretacije dalje številna poročila in polemike vseh medijev v Sji, Jsl, zamejstvu in zdomstvu ter po celem svetu.

Vinko

TAVANO Luigi, duhovnik, zgodovinar, r. 22. dec. 1923 v S. Maria di Lestizza (Videm), živi v Gor. Oče Silvio, trgovski potnik, mati Felicita Cossio, gospodinja. Osn. š. v Gor., obiskoval dve leti gor. drž. gimn., zatem gimn. in klas. licej v gor. semenišču. Bogoslovje študiral v Gor., Vidmu in spet v Gor. Posvečen v mašnika 28. jun. 1946, nato kpl. v župniji sv. Ignacija v Gor. Od 1946 je poučeval v Malem semenišču in kot katehet na gor. osn. š. Od 1948 do 1966 je bil tajnik škofij. katehetskega urada in od 1949 katehet na niž. in viš. sred. š. 1944 je začel pisati članke v trž. katol. tednik Vita Nuova, od 1946 do 1957 je urejal njegov gor. del. Z duhovnikom Maf-feom Zambonardijem sta 1958 ustanovila škof. tednik VoceI. Kulturno dejavnost je razvijal tako med mlajšo duhovščino kakor v škof. obsegu z ustanovitvijo Kineforuma 1950 in v krogu visokošolske organizacije FUCI. Hkrati je zavzeto sodeloval s skupino mladih politikov v okviru katol. polit. dejavnosti (1951-63). Od 1963-66 je poučeval cerkv. zgod. in patristiko v gor. bogoslovnici. 1963 je osnoval z nekaterimi kateheti pri središču Studium gibanje katol. študentov, imenovano Gruppi di studio studenteschi, ki se je 1965 pridružilo gibanju Gioventù studentesca in razvilo svojo dejavnost po vsej škofiji. V tem okviru je bil T. pobudnik prvega študent. lista z naslovom Otto e mezza, ki je začel izhajati v Gor. 1965. Od 1967-82 je bil v dušnopastirski službi v Bocnu, katehet na niž. in viš. sred. šolah in pobudnik dijaških in družinskih skup-

nosti v okviru verskega gibanja Comunione e liberazione. 1982 ga je nadškof Peter Cocolin povabil, naj se vrne v gor. škofijo, ker ga je potreboval za kult. dejavnosti. Imenoval ga je za voditelja središča za cerkv. zgod. gor. nadšk. Istega leta je bil T. soustanovitelj gor. Inštituta za družbeno in versko zgodovino (Istituto di Storia Sociale e Religiosa). Od vsega začetka je njegov tajnik. Poslej se posveča zgod. raziskavam gor. dežele (zlasti na verskem področju) in katol. kult. pobudam, tudi kot podrav. Knjižnice gor. osrednjega bogosl. semenišča (od 1984). Med drugim je priredil tretje Zborovanje o obsoških katoličanih 20. stol. (1985) in dvoje mednarodnih zborovanj o prvem gor. nadšk. K.M. Attems (1988). Publikacijo o Attems je T. predstavil na Teol. fak. v Lj. in v DSI v Trstu. Sodeloval je na zgod. simpozijih v It. in Sji. Z bratom Sergiom Tavanom (gl. čl.) sta uredila besedila novega Posebnega liturgičnega koledarja za gor. nadšk. - V osemdesetih letih je T. objavil vrsto člankov, razprav in drugih prispevkov. V InizI je pisal npr. o Katoliški akciji in faš. v letu 1931 (1981), o msgr. Fogarju ob stoletnici njegovega rojstva (1982) in *Spunti di storia nostra su «Gli sposi di via Rossetti»* (1986). V StudG je 1983 objavil *Religiosità e società nelle Confraternite di Gorizia* (secoli XV-XIX), 1985 *Funzione unificante e realtà nazionali nel «Central Seminar» di Gorizia (1818-1918)*, *Pala inedita di Giuseppe Tominz a Mariano del Friuli* (1986) idr. 1987 je v zborniku *I cattolici isontini nel XX secolo (II, 1918-1934)* izšlo *La Chiesa goriziana fra autonomia e inserimento (1929-1934)*, v zborniku št. III (1987) za obdobje 1940-47 pa *L'arcivescovo C. Margotti e la Chiesa goriziana di fronte alla guerra ed ai movimenti di liberazione*. V zborniku o Stefanu Kociančiču (Gor. 1984) je izšel T-ov prispevek *Lo storico regionale*, v *Cultura e formazione del clero fra '700 e '800* (Gorizia, Lubiana e il Lombardo-Veneto) iz 1985 pa *Dalla Domus presbyteralis (1757) al Seminario centrale di Gorizia (1918 - pastorality e statalismo a confronto*. V publikaciji *Le suore di Carità (1846-1984)* je T. 1984 objavil *Assistenza e sanità a Gorizia*. V *Sot la Nape* (1986, 3-4) je objavil *Sonetto friulano di autore sloveno a Gorizia (1883)*. O znanem raziskovalcu gor. pretek. losti C. Medeotu (gl. čl.) je napisal *Il contributo di Camillo Medeot per una «vera storia» del Goriziano* (*Memorie storiche forogiuliesi*, 1987). So-

deloval je pri anketi *O raziskovanju zgodovine italijansko-slovenskih odnosov* (GorLtk 1985, 12/14). Na Sedejevem simpoziju v Rimu 1986 je govoril o *La dimensione e le attività culturali dell'arcivescovo F.B. Sedej* (obj. v zborniku *Sedejev simpozij v Rimu, Celje 1988*). Za publikacijo Carlo Michele d'Attems primo arcivescovo di Gorizia (1752-1774) *Cronotassi degli arcidiaconi di Gorizia* (1988). V publikaciji *Christianity among the Slaves* (Rim 1988) je izšel T-ov prispevek *L'eredità cirillo-metodiana a Gorizia 1715-1918*. Ob 50-letnici smrti L. Bratuža je T. sodeloval na simpoziju, ki ga je priredila gor. Pokrajina. Njegov referat *L'autonomia culturale e religiosa del Goriziano* je izšel v dvojezični publikaciji *Lojze Bratuž 50 anni dopo - Lojze Bratuž po 50 letih* (1989), delno pa v KMD 1988. V izbor T-ovih objav sodijo še gesla o gor. nadškofih v biograf. leksikonu *Die Bischöfe der deutschsprachigen Länder 1648 bis 1803* (Berlin 1989). - T-ovo publicistično in znanst. raziskovalno, pa tudi organizator. delo kaže njegovo široko kult. odprtost. Z neobremenjenim ocenjevanjem naše sedanjosti in preteklosti in z objektivnim prikazovanjem naše stvarnosti it. javnosti ustvarja pogoje za boljše medsebojno spoznavanje.

Prim.: Osební podatki; C. Medeot, *Presentazione* (separat *La Chiesa goriziana fra autonomia e inserimento*, 1982); G. De Rosa, *Presentazione*, (Carlo Michele d'Attems..., Gor. 1988, 9).

L. B.

TAVANO Sergio, umetnostni zgodovinar in arheolog, r. 13. mar. 1928 v Gor. Oče Silvio, trgovec, mati Felicita Cossio. Živi v Gor. Na trž. Filoz. in Pedag. fak. je univ. prof. za starokrščansko arheologijo in zgod. bizantinske umetnosti. Študij na Filoz. fak. v Trstu je 1956 zaključil z diplom. nalogo o starokrščanskih oltarnih pregradah Ogleja in Gradeža (*I plutei paleocristiani di Aquileia e di Grado*), v kateri je prvič kritično predstavil in kronološko razvrstil vrsto reliefov od 3. stol. pa vse do visokega sred. veka. S to razpravo je jasno zarisal tematski in časovni diapazon svojega nadaljnjeega znanstveno raziskovalnega in pedagoškega dela, ki je z leti preraslo okvir sev. Jadrana. Čeprav sta Oglej in Gradež vedno ostala v žarišču T-ovega študija in publiciranja, pa je v svojih predavanjih, prispevkih na raznih simpozijih in objavah večkrat posegel tudi na bolj odda-

ljena področja, od Lombardije in vzhodnoalpskega prostora vse do sev. Afrike in Bližnjega vzhoda. V umetn. dediščini, ki je predmet njegovih obravnav, se najpogosteje posveča plastiki, arhitekturi, mozaikom in umetni obrti. Iz obsežne, prek 200 enot obsegajoče bibliografije člankov in samostojnih publikacij, izstopajo prvi zvezki serije *Scultura in Friuli* (Pordenone 1978-1983), v katerih je poglobljeno predstavil kiparstvo v Furlaniji od pozne antike do gotike. Skupaj z G. Bergaminijem je zasnoval sintetičen pregled *Storia dell'arte nel Friuli-Venezia Giulia* (Reana del Rojale 1984). Med številnimi poljudno znanstvenimi publikacijami zavzemajo posebno mesto umetnostnozgod. vodniki za nekatera furlanska mesta; za vodnik po Gradežu je prejel nagrado »Fonda Savio«. 1980 je bil odlikovan z nagrado »Epifania«, najvišjim priznanjem za kulturno dejavnost v Furlaniji, od 1985 pa je komendator sv. Silvestra. Od 1964 je član videm. Deputazione di storia patria per il Friuli, od 1982 pa tudi trž. Deputazione di storia patria per la Venezia Giulia. Hkrati je član trž. društva Minerva in videm. Accademia di scienze, lettere e arti. Kot odličnega lokalnega zgod. s posebnim občutkom za etnografijo in liter. zaposluje tudi problem kult. zgod. razpetosti Gor. med avstro-ogrsko monarhijo in Serenissimo. Pri gor. Inštitutu za srednjeevr. srečanja, na katerih je večkrat nastopil z referati, je svetovalec za antiko in visoki sred. vek. Ob svojem delu se pogosto dotika cerkv. zgod. Kot predstavnik videmskega inštituta Paschini je 1988 izdal prvi zv. zbirke *Ricerche per la storia della Chiesa in Friuli*, ki ga je naslovil *I monumenti fra Aquileia e Gorizia*. V tem delu je orisal dejavnost stare c.k. Centralne komisije za varovanje in raziskovanje umetn. spomenikov v Prim. Posebno dragocen je popis bogate fototeke, ki sta jo z bratom Luigijem (gl. čl.) odkrila v knjižnici teološkega semenišča v Gor. Med tem gradivom je tudi precej spomenikov iz naših krajev, od tega nekateri, ki jih doslej nismo poznali, ker so bili uničeni v prvi svet. vojni. V okviru priprav za simpozij o kard. Missii je nastal tekst *Linz-Lubiana-Gorizia* (Sot la nape XXX/3, 1988, 5-34), v katerem je orisal njegov vpliv na cerkv. umetnost okoli 1900. Tudi prej se je večkrat dotaknil nekaterih naših umetnikov (npr. J. Tominca) in zgod. (npr. Š. Kociančiča). V letih 1967-81 je ob posredovanju it. ministrstva za zunanje za-

deve pripravil vrsto predavanj za prebivalce večjih istrskih in kvarnerskih mest, v katerih je predstavil kult. zgod. Rima, Ravenc, Benetk, Ogleja, Čedad, Verone in same Istre. V okviru gor. Istituto di storia sociale e religiosa je bil med pobudniki za seminar *Cultura slovena nel Litorale* (Gor. 1986), na katerem so slov. pisatelji in raziskovalci predstavili kult. zgod. Slov. Prim. T. je eden redkih it. umetn. zgod., ki redno spremlja slov. strok. liter. in jo pogosto tudi recenzira v kateri od znanst. ali poljudno znanst. revij v Furlaniji in Jul. krajini (Arte in Friuli - Arte a Trieste, Quaderni Giuliani, StudiGor, InizI).

Prim.: Osebn. podatki; Biografija in bibliografija (tipkopis).

B. Ur.

TAVČAR (TAUTSCHER) Baltazar, protireformator, r. okr. 1560 v Štanjelu na Krasu, u. 18. nov. 1625 v Laškem, nečak 8. lj. škofa Janeza Tavčarja (škof 1580-97) (gl. čl.). Gimn. v Gradcu, filoz. in teol. na Dunaju, posvečen 1586. Najprej je bil kpl. v sekovski škofiji in nekaj časa tajn. sekov. škofa. 1594 se je vrnil v slov. kraje in bil žpk v Starem trgu pri Slovenj Gradcu, od 1597 do smrti nadžupnik v Laškem, oglejski arhidiacon, lj. kanonik in apostol. protonotar. 1613 je bil izvoljen za prošta Bratovščine M.M.V. Dolorosae v Celju, 1615 je bil član beneficiat. komisije. - T. je bil goreč predstavnik katol. obnove, zato je preprečil zgraditev protest. cerkve v Slovenj Gradcu in odločno nastopal proti protestantom v Laškem in Celju.

Prim.: Ljub. Lisac, SBL IV, 26 in tam navedena liter., zlasti Ign. Orožen, Das Bisthum und die Diözese Lavant, Marburg I (1875) do VIII (1893).

Ured.

TAVČAR Franc, part. borec, narodni heroj, r. 6. mar. 1920 v Starih Jaršah pri Lj., živi v Lj. Oče Franc, delavec, mati Marija Dimnik, gospodinja. Osn. š. in realka v Lj. (1931-1939), vojaški rok je služil v š. za rezervne častnike. Študij na Tehn. fak. lj. U mu je preprečila vojna. Pred vojno je delal v Društvu slov. fantov in deklet, v OF se je vključil jul. 1941. Dne 6. jan. 1942 je šel v part. (Šercerjev bataljon), zaradi bolezni pa se je vrnil v Lj., kjer je delal kot aktivist. Jul. 1942 je postal borec Tomšičeve brigade. Zaradi organizacijskih sposobnosti je bil določen, da sodeluje pri utrjevanju NOB na Prim. Sem je odšel mar. 1943, maja 1943 je postal

politkomisar Gregorčičeve brigade. Z njo je odšel na pohod v Beneško Slovenijo. Izkazal se je v bojih z it. vojsko zlasti na Kovačičevi planini (na Kolovratu), pri Podbonescu, na Drnoli, na Stolu in Črnem Vrh. Jul. 1943 je bil imenovan za polit. komisarja Gradnikove brigade. Poletni ga je glavni štab slov. part. vojske poklical na Dolenjsko, kjer je opravljal visoke vojaške funkcije (komandant dolenskega vojnega področja, namestnik komandanta VII. korpusa, načelnik štaba VDV, načelnik štaba slov. divizije KNOJ-a). V vojaškem poklicu je ostal tudi po vojni; 1952 je končal Viš. voj. akad. v Bgdu; več let je delal v inženirskih enotah in pri vodenju lj. vojne oblasti; kasneje je stopil v pokoj. T. je prejel več visokih odlikovanj, za narodnega heroja je bil razglašen 1953. Ilegalno ime Rok. Spomine na part. čas na Prim. je objavil v članku *V Beneško Slovenijo* (Spomini na partizanska leta, Lj. 1946, 140-45).

Prim.: SBL IV, 26-27 in nam navedena liter.; Narodni heroji Jsle, II, 254-55; T. Ferenc, Primorska pred vseljudsko vstajo, Lj. 1983, pass. Ured.

TAVČAR Ivan, glasbenik in pevovodja, r. 26. mar. 1940 v Ivanjem Gradu pri Komnu. Oče Stanislav, krojač, mati Milena Rebula. Osn. š. v roj. kraju in na Gorjanskem, niž. gimn. v Komnu in Svetem. Kot trobentar se je vključil v pihalno godbo v Svetem, to pa je vplivalo tudi na kasnejšo poklicno izbiro, saj se je odločil za študij glasbe na zborovodski š. v Lj. in nato na PA. V tem času je sodeloval v PAZ Vinko Vodopivec in pri godbi ljudske milice. Po študiju je dve š. leti poučeval na osn. š. v Divači in Senožečah ter na niž. glasb. š. v Sežani. Vmes je odslužil vojaški rok v Bileči in Rumi. Med svojo prvo zaposlitvijo je vodil tudi moški zbor v Divači. 1966 se je preselil v Koper, kjer je do 1971 poučeval glasbo na osn. š. Janko Premrl-Vojko. Zaposlil se je nato na Radiu Koper, najprej kot tonski snemalec, zatem kot vodja izvedbe radij. programov in končno kot glasb. producent. Po prihodu v Koper je postal pevovodja obnovljenega moškega zbora, ki se je kasneje preimenoval v Moški zbor Simon Gregorčič, vodil je tudi moški zbor Luke Koper. Že desetletje vodi moški zbor Fran Venturini od Domja pri Trstu. Kot dirigent je sodeloval na vseh dosedanjih revijah Primorska poje. Z različnimi pev. zbori je nastopil v številnih krajih v zamejstvu, na

Prim. in drugod po Sji, pa tudi v Bosni, na Hrvaškem, v Furlaniji in notranjosti It.

Prim.: Osebn. podatki; PrimN 23. maja 1970; PDK 24. mar. 1971; 2. apr. 1972; La Voce del popolo 5. jun. 1972; Delo 3. apr. 1973; PrimN 25. maja 1973; Luški glasnik jun. 1973; PDK 31. mar. 1974; Delo 19. dec. 1974; PrimN 17. jan. 1975; La Voce del popolo 5. in 9. sept. 1975; PDK 14. sept. 1975; 3. in 30. mar. 1977; 19. jun. 1977; Delo 22. febr. 1978; PDK 15. apr. in 8. dec. 1978; 14. sept. 1979; 14. dec. 1980; 8. febr. 1981; Občinski obveščevalec občine Zagorje ob Savi avg. 1982; Delo 31. dec. 1982; PDK 2. apr. 1983.

M. V.

TAVČAR (Tauerer) Jakob, slikar in podobar, r. 25. jul. 1824 v Spodnji Idriji, podatki o smrti niso ugotovljeni. Oče Jurij, mati Marija Masič (Musič). Mlajši brat Jurija (gl. čl.), pri njem se je tudi učil podobarskih veščin. Veliko je delal po Istri. N (1856, 317) poročajo, da je izdelal veliko novih in popravil stare oltarje v krajih iz okolice Buj in Kopra. Okr. 1850 se je naselil v Bujah. Časopisno poročilo tudi pove, da je delal v cerkvah v Šmarju pri Kopru, Koštaboni, Kortah, Pomjanu, Gradinu, Krkavčah, Bujah, Sočergi, Pridvoru, Črnici (pri Buzetu), Kaštelu ter v domači kapeli tržaškega škofa (N 1858, 215). Po istrskih krajih sta sočasno s T. slikarska in podobarska dela opravljala tudi Vipavec Jakob Škerlj (N 1857, 28) ter Franc Marotti iz Spinčičev pri Kastvu (N 1857, 392). Dopis (N 1859, 338) iz Ruta na Tolminskem pa je priporočal izdelovalca cerkvenih oltarjev Jakoba Spika (Špika).

Prim.: Podatki župn. urada Spodnja Idrija (pismo z dne 7. sept. 1989).

B. Mar.

TAVČAR (TAUTSCHER) Janez, 2. gor. arhidiacon (1577-80) in 8. lj. škof (1580-97), r. okoli 1544 v kmečki družini v Štanjelu na Krasu (morda v Hruševici pri Štanjelu ali v Dutovljah) (prim. J. Bašte, Trije Kraševci lj. škofje, E 1928, 43), u. 24. avg. 1597 v Gradcu, pokopan v Gornjem Gradu. Bil je tretji v vrsti imenitnih Kraševcev, ki so v 16. stol. zasedli lj. škof. sedež (Urban Textor, 1543-58, iz Lipe pri Komnu, prim. PSBL III., 646-47; Konrad Glušič, 1570-78, iz Komna, prim. PSBL I, 430-31) in so pred Hrenom odločilno prispevali h katoliški obnovi na Slov. Visokošolsko izobrazbo si je pridobil na dunajski U, kamor se je vpisal 14. apr. 1562 na študij teologije, bival v kolegiju »jagnjeta« (bursa agni),

ki ga je bil zasnoval lj. škof Textor in je bilo v njem nekaj mest odločenih za »Kranjce« (Gruden, 819). Bakalavreat je dosegel 5. okt. 1566, promoviral pa 27. mar. 1569 ter prejel naslov »magistra svobodnih umetnosti«, obenem je dobil tudi neki dunajski kanonikat. Dve leti zatem, 1571, je za svojim kraškim rojakom in novoimenovanim lj. škofom K. Glušičem prevzel župnijo Komen. Po odhodu dotedanjega gor. župnika Matija Marcina v Kranj je 1574 postal gor. in solkanski župnik (ne bo držala Kociančičeva trditev v FPAG 1875, 26, da je bil T. prvi gor. župnik, kajti po samem T-jevem pričevanju je že pred stoletjem solkanska Cerkev iz matere postala hči gor. Cerkve, prim. T-jevo pismo z dne 12. febr. 1596, StudG 1958, 28). - Iste ga leta, 21. dec. 1574, je bil v Gor. ustanovljen arhidiakonat oglej. patriarhata in za prvega arhidiakona je bil imenovan Hieronim Catta (PSBL I, 170-71), ki pa je kmalu prišel v spor z oglej. patriarhom in se je zato 1577 odrekel svoji časti, njegovo mesto je kot drugi gor. arhidiakon prevzel žpk T., ki je obojno službo opravljal do 1580. Sočasno sta ga patriarh Grimani in nadvojvoda Karel imenovala za reformacijskega komisarja najprej na Goriškem in 1578 na Kranjskem; 1578 je bil T. tudi član gor. delegacije na pacifikaciji v Brucku ob Muri. Ko ga je nadvojvoda Karel 1. marca 1580 predložil za lj. škofa, je T. sugeriral za svojega gor. arhid. naslednika ponovno šempetrskega žpka Catta, vendar je bil po dolgih in mučnih pogajanjih izbran Andrej Nepokoj (PSBL II, 507-08). Medtem je bil T. 20. maja 1580 potrjen za lj. škofa in v začetku avg. 1580 v Gor. posvečen (posvetil ga je oglejski gen. vikar Pavel Bizancij v navzočnosti trž. in kaprulanskega škofa), svojo prvo pontifikalno mašo je imel 30. okt. 1580 v Gornjem Gradu. Čeprav je na začetku škofovstva nameraval imeti stalno rezidenco v Lj., je vendarle najraje bival v Gornjem Gradu (v Lj. je prihajal le ob svečanih priložnostih). Od tu je razvil živahno pastoralno delovanje z vizitacijami duhovnij in cerkva lj. škofije v letih 1581-83, po želji nadvojvoda Karla je 1582 posebej vizitiral rodno Goriško. Isti nadvojvoda ga je 24. sept. 1584 imenoval za svojega tajnega svetnika in dežel. namestnika v Gradcu, kar je sicer pospeševalo delo za rekatolizacijo, a je hkrati stopnjevalo njegovo odsotnost od domače škofije. V letih 1588-94 je upravljal tudi avguštins-

ski samostan v Dobrli vasi, od 1594 do smrti pa samostan viteзов sv. Jurija v Millstattu na Koroškem. Pred smrtjo je T. nadvojvodu Ferdinandu priporočil za svojega naslednika T. Hrena, lj. kanonika, dekana in stolnega pridigarja. Po smrti so T-ovo truplo balzamirali in ga prenesli v Gornji Grad, kjer mu je naslednik T. Hren postavil nagrobnik. - Katol. prenavo na Slov. je T. pričel že kot gor. arhidiakon, tudi kot lj. škof se je vedno živo zanimal za razmere v svoji ožji domovini. Kot načelnik drž. reform. komisije na Goriškem (1577) je po naročilu nadvojvoda Karla skrbno pazil na dvomljivo versko vedenje gor. plemstva (npr. »Nikodema« Lanthierija), nadziral drž. uradnike in se zlasti zanimal za rihemberške protestante ter si prizadeval te »zgubljene uboge reve« spet pripeljati na pravo pot (Capuder, 26-27). Ker se verske razmere na Goriškem niso hotele izboljšati in se je luteranstvo širilo in so na drugi strani Benečani žugali, da bodo v svoji sosesčini sami napravili red, je nadvojvoda Karel 6. febr. 1582 škofa T. določil za gor. vizitatorja in mu kot pomočnika dodelil grofa Jurija Thurna (tistega, ki je 1563 poklical Trubarja na Goriško). V Gor. je T. prišel 11. mar. 1582 in do 22. mar. prepotoval in pregledal vse večje gor. kraje (Gorica, Miren, Šempeter, Solkan, Sveta Gora, Kanal, Šempas, Črniče, Prvačina, Dornberk, Rihemberk, Štanjel, Komen, Vipava, Vipavski Križ, Kamnje, po gor. arhid. M. de Stoffanisu tudi Vogrsko in Renče), ni mu pa uspelo priti v Oglej zaradi patriarhovega nasprotovanja. O vizitaciji je T. vodil zapisnik (lj. nadšk. arh., fasc. 19, št. 1) in napisal več pisem (štotam). Proti nevrednemu in pohujšljivemu življenju duhovnikov (splošno opuščanje celibata) je T. nastopal strogo (nalagal je kazni in po potrebi odmeril tudi zapor). Nič manj strogo se ni lotil luteranov v vrstah gor. plemstva in žel uspeh. Več težav je v tem oziru imel na podeželju (Vipava, Vipavski Križ, zlasti Rihemberk), kjer je kljub strogemu nastopu naletel na trdovraten odpor. Vsekakor je T-jeva vizitacija dosegla, da so katoliki dobili več poguma, luteranska agresivna sila je pojenjala in je v tej pokrajini ostala vernost v vsej Sji najčistejša ter najmanj prizadeta. V času, ko si je nadvojvoda Karel močno prizadeval, da bi se v Gor. ustanovila samostojna škofija, da se na eni strani omeji vpliv beneške republike, kjer so prebivali oglej-

ski patriarhi, kakor tudi, da se zmanjša moč protestantov, je bil T. 1586 pritegnjen k sodelovanju, se vneto zavzemal za uresničitev tega načrta in ga imenoval »nujno potrebo za sveto delo«. Opazen je nadalje njegov prispevek pri vabilu kapucinov v Gor. 1591, poleg jezuitov glavnih pobudnikov katoliške renesanse. - Podobne razmere kot na Goriškem je T. kot lj. škof ugotovil tudi v ostalih slov. deželah, kjer so poplitveno in pozunanjeno versko življenje ter nevednost in zanikrnost duhovščine in hkrati razkroj samostanskega življenja omogočili hitro širjenje protestantizma. Tridentinsko usmerjeni T. si je zadal dve nalogi: reformirati duhovnike v koncilskem duhu in izkoreniniti protestantizem iz svoje škofije. T-jev vizitacijski zapisnik iz let 1581-83 in njegovo poročilo v Rim (Relatio ad limina iz 1589) ter dodatek k poročilu v Rim (AES 3, 1981, 57-75) niso le prvi znan zapis nekoga lj. škofa v vatikanskem arhivu, ampak nudijo tudi dragocen vpogled v duhovno in versko podobo klera in vernikov na pretežnem delu današnje Sje ob koncu 16. stol. ter so hkrati pomemben vir za zgod. Cerkve na Slov. - Ozemeljsko razdrobljeno lj. škofijo je T. vizitiral, kot omenjeno, v treh letih: 1581 župnije na Koroškem, 1582 na Štajerskem, 1583 na Kranjskem. Večino župnij je obiskal sam, le včasih je pooblastil kakšnega duhovnika, da je vizitacijo opravil v njegovem imenu. Povsod je trebil krive nauke, celil ranc, zatiral pohujšanje, miril razprtije, obenem marsikje po dolgem času birmoval veliko število birmancev, posvečeval cerkve, oltarje in zvonove. Tako nuncij A. Caligari kot nadvojvoda Karel sta poročala v Rim, kako lepe sadove rodi odlično T-jevo škofovanje. Tudi oglejskim patriarhom je s svojim posredovanjem omogočil, da so ali po svojem zastopniku (npr. P. Bizancij 1581 in 1583), ali osebno (F. Barbaro 1593/94, PSBL I, 36) smeli opraviti vizitacijo v avstr. deželah svoje škofije. Spreten, blag, a obenem odločen nastop tako T., kakor F. Barbara je zaježil vpliv protestantizma ob skupni ugotovitvi, da je kmečko ljudstvo po Sji srčno vdano katol. veri, plemiči pa da so trdovratni protestanti. Narodu odtujeno plemstvo je T. osamil tako, da mu je mirno in spretno odtrgal mesta in trge, ko je dosegel, da so bili imenovani za župane, mestne svetnike in sodnike ter pisarje katol. mošnje. Podpiral je tiskanje protiluteranskih knjig in pripravljajl prenovo ško-

fije z daljnosežno personalno politiko (pridobil je npr. T. Hrena za pridigarja in kanonika v Lj.). Kljub uradni odsotnosti iz škofije je skušal ohraniti osebni stik s svojimi duhovniki zlasti z vsakoletnimi sinodami na praznik sv. Dorotheje (6. febr.) v Gornjem Gradu. Boleče je občutil pomanjkanje krepstnih duhovnikov, zato je že zgodaj usmerjal dijake iz mest in trgov na graško U, ki so jo vodili jezuiti (jezuitski kolegij v Gradcu iz 1573 je v veliki meri po T-jevem prizadevanju postal 1585 univerza). Visokošolska ustanova je tako zaslovela, da so jo obiskovali celo nekateri protest. plemiški sinovi. T. je tam vzdrževal 9 študentov, učne skušnje je od tod prenašal v Lj. (Šenklaška šola!) in v Gornji Grad, kjer je z lastnimi duhovniki organiziral učni zavod za 16 duh. kandidatov. Krono njegovih prizadevanj tako pri vzgoji duhovnikov kakor pri izkoreninjenju protestantizma iz dežele predstavlja ustanovitev jezuitskega kolegija v Lj. 1596. Ves srečen je prve jezuite sprejel 21. jan. 1597 v svojem dvorcu, potem pa jim pomagal do lastnega doma pri Sv. Jakobu. - T. sodi med najznamenitejše osebnosti katol. obnove in protireformacije 16. stol. pri nas. Njegovo škofovsko geslo »Omnia fert aetas« (Vse prenaša čas) odkriva, da je bil mož miru, velikega zaupanja in modrosti, a hkrati preudaren in ne zaletav. Čeprav je kasneje Hrenova dejavnost pri rekatolizaciji slov. dežel delno zasenčila podoba škofa T., ostaja njegova vloga pri verski obnovi slejkoprej nezamenljiva in dragocena. Skozi več kot desetletje se ni zasnovovalo nobeno pomembnejše cerkveno podjetje, ni izšla nobena važnejša vladna odredba, da bi ne bil T. sodeloval s svetom in dejanjem; kar je pozneje rodilo katolištvu trajne uspehe in mu zagotovilo končno zmago, vse to je zasnoval že škof T. (Gruden, 804).

Prim.: Tavčar (Tautscher) Janez, SBL IV, 41-43 z bogato navedbo virov in liter.; F. Blažič, Kratka povestnica gor. nadšk., Clc 1853, 42-43; S. Kociančič, Brevis conspectus historiae archid. goritiensis, FPAG 1875, 26, 98, 179; Archidiaconi goritienses, FPAG 1877, 183; J. Schmidlin, Die kirchlichen Zustände in Deutschland vor dem Dreissigjaehrigen Kriege. Erlaeuterungen und Ergaenzungen zu Jassens Geschichte des deutschen Volkes VIII. B., 1. u. 2. H., Freiburg i. B. 1908, 33-37; K. Capuder, O luteranstvu na Goriškem je nadalje še zabeleženo v Jahresbericht des k.u.k. Staatsgymnasiums in Görz 1909, 7, 11, 21, 22, 26-28; 1910, 1-15; Gruden, 624, 676, 680, 695, 718, 725, 748, 792-804, 855, 856 (tudi podoba in

grb 793); F. Plemič, Zadnji lutrovci na Vipavskem (povest), Trst 1930; R. Klinec, Zgod. gor. nadšk., 32-33; Isti, Marija v zgod. Goriške, 56-57; I. Valdemarin, La chiesa e la parrocchia dei santi Ilario e Taziano di Gorizia, StudiG 1958, 28, 47, 50; M. Miklavžič, Šmarnice 1962, 58-59; F. M. Dolinar, Zapiski škofa J. Tavčarja o stanju v lj. škofiji, AES 3, 1981, 47-75.

Kralj

TAVČAR Josip, dramatik, kritik, esejist, publicist, prof., r. 31. jul. 1920 v Dutovljah na Krasu, u. 27. nov. 1989 v Trstu. Oče Josip, mornar in ladij. ekonom, mati Mihaela Tavčar iz Dutovelj, gospodinja. Družina se je šest mes. po otrokovem rojstvu preselila v Trst, zato je tu dovršil it. osn. in sred. šole. Po maturi na it. Znanst. liceju G. Oberdan 1939 je odšel v Benetke in na U Ca' Foscari študiral germanistiko (angl. in nem.). Poslušal je tudi predavanja iz slov. Andr. Budala (PSBL I, 151). Poleti 1942 so ga vpoklicali v vojsko in poslali v ofic. š. v Salernu. Kot oficir je služil v Cosenzi do razpada it. vojske 8. sept. 1943, bil nekaj časa v angl. ujetništvu, kmalu pa postal zvezni oficir pri angl. komandi mesta, se udeležil angl. prodiranja proti severu in v sestavu Badoglijevih čet 1944 bitke pri Monte Cassinu. Jul. 1945 se je vrnil v Trst. Študij je nadaljeval na Istit. Orientale v Neaplju in 1947 doktoriral. Usposobljenostni izpit za poučevanje angl. je opravil v Milanu (1948). Že sept. 1945 je postal T. prof. na novo ustanovljeni slov. gimn. v Kopru, od 1946-48 pa je poučeval slov. na it. klas. liceju prav tam. 1948 se je vrnil v Trst in bil prof. angl. na Nižji gimn. pri Sv. Jakobu (zdaj Sred. š. I. Cankar), od 1954-56 na Znanst. liceju Fr. Prešeren, od 1956 do upokojitve 1988 pa na Trg. tehn. zavodu Ž. Zois. Vzporedno je delal v SSG Trst, kjer je bil od sezone 1960/61 umetniški vodja, dramaturg, od 1969-81 preds. uprav. sveta. Vsa tržaška leta je zunanji sodelavec RAITrsta, več let pa je bil svetovalec njegovega dramskega odseka. Od začetka tiskanih LitV 1951 do maja 1973 je bil odg. ur. tega dij. lista. Od ustanovitve 1979 je preds. Slov. dežel. zavoda za poklicno izobraževanje - Pisati je začel v it., ker je slov. besedo slišal le v družini - materina »večerna šola«, v nem. se je poskusil v verzih, ker je hodil k sorodnikom na Dunaj. 1939 se je odzval na natečaj za satirično dram. delo ter napisal farso v dveh dej. *Filumena la striga*. Zanj je dobil I. nagrado, 1940 pa jo je uprizorila gledal. skupina

Cecchelin v gled. Filodrammatico v Trstu. Istega leta je dobil tudi nagrado na vsedr. natečaju it. radiodifuzije za radijsko igro *Gli illusi*, kjer je sodelovalo 2400 tekmovalcev. V slov. jo je potem prevedel M. Jevnikar (*Sanjač*), da so jo 1959 igrali na RAITrsta. Filmski scenarij *Il castello sottomarino* pa je izšel v zborniku *50 soggetti cinematografici* (zal. Mondial) 1942. Tudi v vojnih letih je nadaljeval s pisanjem dramskih tekstov, vendar ni prišlo nobeno tedanje njegovo delo na oder (*Amor di terra, La legge, La rondine, Il ritorno* idr.), prav tako je napisal več novel; nekatere so izšle v tisku v južni It. - Pisanje v it. je dokončno opustil po preselitvi iz Kopra, ko je začel pisati radij. in gled. igre v slov. in se tako vključil v slov. kult. dogajanje na Tržaškem. Njegovo delo pa ni obsegalo le dramskih stvaritev, ampak tudi lit. kritike, črtice, novele in eseje. Značilnejše novele: *Oskrunjevalec avtomobilov* (Bori 1955); *Tržaški Zaratustra* (Tokovi, Trst 1957); *Via della salita* (Tokovi 1956); *Ignacij Ključar* (NOja 1958); *Sestanek* (Pdk 1959); v glavnem obravnava ljudi, ki so v konfliktu s sodobnim življenjem; to je tematika, ki je kasneje postala središče njegovega dramskega ustvarjanja. - Kmalu se je T. povsem usmeril v dramatiko in dosegel v njej največji uspeh. Napisal je 10 daljših iger, izmed katerih mu jih je kar 9 uprizorilo SSG Trst, da je postal nekak »hišni dramatik« tega gledališča. Njegov razpon sega od 1957 do 1976 in obsega naslednje igre: *Prihodnjo nedeljo*. Drama v 3 dej. (upriz. nov. 1957, dosegla največji uspeh in 43 predstav, izšla v Zborniku XII. sez. 1957-58 in v knjigi Utvare 1976); *Pekel je vendar pekel*. Fantazija v 2 dej. (upriz. mar. 1959 in na Sterijinem pozorju v Novem Sadu, nagrajen Jožko Lukeš za glavno vlogo; izšla v Utvarah); *Ogledalo*, monolog (upriz. skupaj s Peklom; izšla v rev. Mladina 1962, št. 39); *Nicky - zlati deček*. Komedija v 3 dej. (upriz. nov. 1959); *Zeh pred smrtjo*. Komedija v 3 dej. (izšla v Zborniku XV. sez. 1960; premiera SSG v Kopru jan. 1962, ker se je cenzura ustavila ob samomoru na odru; ponovitve v Trstu); *V Honolulu*. Igra v 3. dej. (upriz. maja 1963, izšla v Zborniku XVII. sez. 1963); *Mrtvi kanarček*. Tragična fantazija v 2 dej. (upriz. mar. 1966); *Red mora biti*. Farsa v 2 dej. (upriz. jan. 1969, tudi na Sterijinem pozorju v Novem Sadu); *Luna v megli*. Farsa v 2 dej. (upriz. dec. 1972 v Lj. - Mala drama); *Igorju*

ugaja Bach. Drama v 2 dej. (upriz. apr. 1976; izšla v Utvarah). Izmed teh so tri izšle v knjigi z značilnim naslovom *Utvare* (ZTT 1976: Prihodnjo nedeljo, Pekel je vendar pekel, Igorju ugaja Bach). - T-jeva dela izpričujejo v glavnem nostalgijo po klasičnim celovitem človeku in njegovo prizadetost ob spremembah sodobnega stehiniranega sveta. Vse spremembe doživlja avtor kot tragično dejstvo. - V tisku je objavil še: *In vendar nočem biti mačka* (NSd 1960); *Vila med borovci* (PDK 1965); v JKol pa: *Slavospev poeziji* (1960), *Na Uranu* (1962). *Klinika za živčne čudeže* (1963), *Kraguljčki* (1964), *Variacije na temo prihodnjega časa* (1966), *Dolge minute* (1968), *Miscellanea* (1969), *Horoskop* (1970), *Na skali* (1971). Za TV je priredil igro *Malo ljubezni* (1976), v Kopru pa so v it. prevodu upriz. igro *Naivni Rudi* (1968). - Za RAITrsta je napisal T. naslednje radij. igre. ki jih je v glavnem izvajal RO: *Richard Wagner* (1953), *Ločitev* (1956), *Ivan in... Ivanka* (1958), *Sanjači* (1959), *Dreta se je utrgala* (1961), *Klinika za živčne čudeže* (1962 in JKol 1963), *Sbojevniki* (1964), *Sence iz preteklosti* (1965), *Iz ljubezni* (1968), *Človek brez avtomobila* (1968 in Sreč 1967), *Nepozabni večer* (1969), *Zagonetna smrt navadnega človeka* (1970), *Koraki brez sledu* (1971), *Na skali* (1971 in JKol 1971), *Povratak iz Amerike* (1972), *Slov. balada* (1973 in prireditve za TV Trst 1975), *V mraku* (1974), *Srečanje v Kalabriji* (1975), *Dežurna služba na božični večer* (1976), *Rjuhe ali ljubosumni Kola* (1979), *Slavospev poeziji* (1979 in JKol 1960), *Nikova pravljica* (1980), *Dolge minute* (1980) *Tovariš Frančišek* (1983), *Je vedno prepozno* (1984), *Past* (1985), *Samomor* (1987). Tudi v teh delih se T. ni odrekel družbenim problemom, ki so ostali pri njem doslednejši od katerekoli druge vsebine. Jože Pogačnik je o njih zapisal: «... V Tavčarjevih dramah gre za trpko, bridko in neponarejeno zrcalo življenja, imperativni vzgib je večidel stiska, v katero je pahnili človeka pohlep po gmotnem udobju, lahko pa tudi utrujajoča monotonija sodobnosti, v kateri vsakdo pozna sebe. Avtorjevi junaki bi hoteli iz takšnega stanja pobegniti, zalet pa se zaradi slabosti praviloma ponesreči in konča v vse večji osamljenosti. Nasledek eksistencialne usojenosti je razvezani etos, kar je predvsem v neobvladani spolnosti. Tavčar pozna zahteve dramaturške gradnje, dejanja pa ne vodi v tragično-heroično smer, marveč v zabavno in vodviljsko

različico. Zato gradi na ganljivih prizorih in sentimentalnih temah, ki polnijo dvorane, manj pa so posrečene slovstvene stvaritve...» (Glej Zss 8, Obz, Mrb. 1972, 62). Poskusil se je v več zvrsteh, v drami, farsu, tragediji, groteski in komediji, ali pa celo vse prepletal. - Kot kritik, esejist in publicist pa je T. predvsem posrednik med slov. in it. kulturo; od 1948 do ukinitve (1958) v kult. rubriki dnevnika *Il Corriere di Trieste* z gled. kritikami in članki o slov. kulturi; obratno pa v PDK, na RAITrsta in drugih slov. časnikih (Delo) in revijah poročal o vidnejših dosežkih sodobne it. liter. 1964 je po R podal v 28 enournih oddajah pregled it. dramatike. Še danes neposredno sledi dogajanju na liter. področju in o tem poročal v slov. časopisju, predvsem v Književnih listih (Delo - Lj.) in po radiu. T. je veliko predaval po raznih slov. društvih in po šolah. Bil je med ustanovitelji liter. zbornika Tokovi (skupno z B. Pahorjem in A. Rebulo, 1957). Njegova je bila zamisel antologije *Il teatro sloveno*, Benetke-Padova 1975, ki jo je uresničil v sodelovanju s Furio Bordonom in Jožetom Koruzo.

Prim.: NL 1957, št. 170 s sl.; J. Pogačnik, Rusi most, Lj. 1967 s sl.; Isti, Zss VIII, Mrb. 1972; Isti, Slov. zamejsko in zdomsko slovstvo, Trst 1972; *Il teatro sloveno*; Arhiv OZE pri NSK Trst in RAITrsta; 20 let Rad. odra, Trst 1966; J. Koruza, SBL IV, 43-44; Jevnikar, Zam. lit., M(Trst) 1968, 96-97; 1977, 110-11; Isti, Slov. liter. v It., RAITrsta febr. 1982 (tri oddaje); Isti, Sodobna slov. liter. v It., monografski tečaj na U v Vidmu (Udine) 1982/83; SGL III, 721-22; Neva Sferza, Socialna problematika v dramskih delih trž. pisatelja Jos. Tavčarja, doktorska disertacija na U v Vidmu 1981-82; sl. v zborniku Slov. gled. v Trstu, Lj. 1986, 48.

Ropot

TAVČAR Jurij »Idrijski«, slikar in podobar, r. 10. apr. 1820 v Idriji, u. ravno tam 9. mar. 1892. Oče Jurij, mati Marija Musič. Podpisoval se je tudi kot Georg Taučar ali Tauscher. Slikarske obrti se je izučil v Kranju pri Josipu Egartnerju, posinovljencu slikarja Leopolda Layerja. Ustrezno kvalitetni ravni svojega učitelja je bil tudi T. izrazito poljuden umetnik. Izredno so ga cenili na podeželju, kjer je s slikami, freskami in lesenimi oltarji krasil notranjščine cerkva. Pri izdelavi oltarjev se je sam ukvarjal predvsem s slikanjem in polihromiranjem, medtem ko je podobarsko delo mizarskega oz. rezbarskega značaja najraje prepuščal svojim pomočnikom in sodelavcem. Med učenici velja omeniti slikarja

Lud. Grilca in Mat. Trpina ter metliškega podobarja Jer. Jereba. S T-jevimi deli se srečamo na vseh koncih Prim. in Kranjske; precej jih je zapustil v Beli krajini, nekatera v sev. Istri. Ob ustvarjanju novih del se je neredko posvečal tudi prenavljanju starejših oltarjev, pri čemer pa se navadno ni oziral na originalni videz spomenika; najpogosteje je stare oltarje prepleskal oz. prikrožil takrat veljavni modi. Prav dejstvo, da se je kljub skromnemu umetniškemu talentu znal izredno dobro prilagoditi ljudskemu okusu, ga je že za življenja uvrstilo v peščico najbolj znanih slov. slikarjev 19. stol. Naročil je imel vedno veliko in med ljudstvom je bil mnogo bolj poznan kot njegov soimenjak Jurij Tavčar »Ljubljanski« (1812-95), katerega opus pogosto mešamo z deli »Idrijskega«. Ob vsem tem seveda ni čudno, da si je T. kljub skromni naravi ustvaril lepo premoženje, katerega jedro so predstavljale tri hiše v Idriji. - Od slik (o. pl.) velja omeniti: sliko v vel. olt. na Planini pri Vrhniki (1850 - Smrt sv. Andreja), slike na olt. v Kobaridu (1855 - vel. olt., sv. Mihael, sv. Valentin), bandero in slike v olt. v Divači (1856, 1858 - sv. Anton Pad., sv. Valentin in sv. Jurij), слиki v str. olt. v Špitaliču v Tuhinjski dolini (1860 - Odršenik, sv. Florijan), слиki v str. olt. v Žužemberku (1859 - Marija rožnega venca, sv. Janez Nempomuk), слиka v str. olt. v Tolminu (1862 - sv. Jožef), слиka v vel. olt. v Mačkovcu pri Žužemberku (1866 - sv. Janez Krstnik in Mati božja), слиki za str. oltar v Otaležu (1876 - sv. Jožef, Srce Marijino), слиko za olt. v Kilovčah (1885 - sv. M. Magdalena), слиka v str. ol. v Slamni vasi pri Metliki (sv. Vid), слиki v vel. in str. olt. v Volčah (1877 - sv. Lenart, sv. Alojzij), слиka na gradu na Mirni (sv. Miklavž), nekaj slik v samostanu v Nazarju (okr. 1860 - sv. Anton Pušč., Oznanjenje, Rojstvo) in na Šenturški Gori (sv. Urh, Križanje). - Za vrsto cerkva je naslikal nazarensko občutene, največkrat kar po Führichu kopirane Križeve pote: p. c. na Mirni (1852), Šentrupert (1858), Idrija (1860), Soča (1871), Volče (1877), Mekinje (1878), Gor. Logatec (1887). Izdelal je novo cerkv. opremo oz. oltarje: Zavratac (vel. olt. - 1857), Suhor v Beli krajini (1858), Hotedršica (1871 - trije olt.), Šebrelje (vel. olt. - 1871), Dole pri Litiji (trije olt. - 1860), Dvorje pri Cerkljah (vel. olt. in prižnica - 1876), Spod. Brnik (vel. olt. - 1878), Šentjošt nad Horjulom (dva str. olt.), Lahovče (1881), Trstenik (vel. olt.,

božji grob in krstilnik). - Prenovil je olt. v cerkvah: na Šmarni gori (1876), v Cerkljah (1873), v Zgor. Brniku (1875), v Spod. Brniku (1878), Zgor. Tenetišah (1878) in Lahovčah (1881). Predvsem pa moramo seveda opozoriti na poslikave cerkvenih notranjščin: Okoli 1840 je kazalo, da bo T. dobil naročilo za freskiranje notranjščine mogočne romarske cerkve v Logu pri Vipavi, a pri končni odločitvi se je naročniku dekanu Grabrijanu takrat še precej mlad idrijski slikar zdel vendarle premalo izkušen. V tehniki freskiranja se je T. tako izkazal predvsem v Beli krajini, kjer je sredi stol. poslikal prezbitenij p. c. v Slamni vasi pri Metliki ter notranjščino p. c. v Božakovem. Razvojno naprednejša je poslikava sred. cerkve pri Treh farah (1862), kjer se je ob poslikavi ladijske kupole slikar oklenil baročne tradicije, medtem ko je v prezbiteniju že očiten vpliv historizma. Na Prim. se je T. vrnil kot freskant 1869, ko je okrasil ž. c. na Kojskem z rokokojskimi motivi in na njen obok naslikal veduto Kojskega z okolico.

Prim.: Žup. arh. Spod. Idrija; SBL III, 44-45 (E. Cevc) in navedena star. liter.; dokumentacija Umetnostnozgod. inštit. F. Steleta pri ZRC SAZU (zapiski F. Steleta, E. Cevca; izpiski Vide Urek); Andreja Žigon. Cerkvono stensko slikarstvo poznega 19. stol. na Slovenskem, Celje 1982, 22-23, 24, 91, 100, 130; Borut & Mojca Uršič, Testimonianze d'arte nella valle del Timavo superiore (Reka), »Il Timavo«, Trieste 1989, 205.

B. Ur.

TAVČAR Ljudevit, šolnik in družbeno politični delavec, r. 11. avg. 1899 v Trstu (Rojan), u. 17. sept. 1957 v Piranu. Oče Franc, kamnosek, mati Marija Piščanec, gospodinja. Po slov. osn. š. in nižji gimn. je obiskoval tri leta zaposlovalne tečaje slov. gor. učiteljskega, ki so bili med vojno v Trstu. Maturiral v Lj. 1919. Od 1919 do 1922 poučeval na šolah v Barkovljah, na Opčinah in v Bazovici, od 1922 do dec. 1926 v Knežaku, ko se je zaradi vdora faš. v Knežak in pred aretacijo z oboroženo trojko prebil skozi snežniške gozdove v Jslo. Od 1927 do 1934 osnovnošolski uprav. v Rakitni pri Postojni, od 1937 do 1942 pa v Borovnici. 1942 zaradi sodelovanja z OF aretiran in odpeljan v internacijo v Gonars do sept. 1943. Nekaj časa zaprt tudi pod Nemci. Po vojni je 1945 prišel v Trst in bil do julija 1952 referent za šolstvo pri PNOO in pokraj. šol. nadzornik. Od jul. 1952 do smrti 1957 je živel v Piranu, poučeval slov. na it. gimn. in bil

upravnik dij. doma Srednje pomorske in ribiške šole. Med službovanjem na Postojnskem je bil najagilnejši organizator slov. učiteljstva, več časa preds. Učit. društva, član Kumarjevega Učit. pev. zbora, ustanovil in vodil je kmet. nadaljevalno šolo v Rakitni in delal na gosp. in kult. področju v Rakitni in Borovnici. Med službovanjem v Trstu po drugi svet. vojni je delal pri Rdečem križu in pisal članke s šol. vsebino v PD. Idejno je bil somišljenik in sodelavec levo usmerjenega šolnika in pisatelja J. Pahorja (PSBL II, 557-59).

Prim.: Kartotečni list iz arh. odd. za šolstvo OZE NSK v Trstu; pisna izjava vdove Marije Tavčar, dec. 1988; članek v PD sept. 1957.

Koren

TAVČAR Mara, pesnica in pisateljica, r. 19. jan. 1882 v Vipavi, u. 7. apr. 1953 v Lj. Oče Ivan, uradnik, mati Marija Putz, gospodinja. Osn. š. v Vipavi, učiteljšče v Lj.; 1909 usposobljenostni izpit. Poučevala je v Krašnji 1903-04, v Podgradu 1904-05, v Kopanju 1905-07, v Petrovi vasi pri Črnomlju 1911-21, v Brezju pri Dobrovi pri Lj. 1921-22. Zaradi bolezni upokojena 1926. Leta 1930 se je preselila v Lj. Tu je bomo živela ob onemogli materi do smrti. Oglašala se je s pesmimi in prozo v raznih časopisih. Pesmi je objavljala v publikacijah: Dan, DP, J, Jadranka, NR, Lovec, LZ, Rdeči prapor, Slov. dom, Ska-Gosp, Sn, SN, SZ, UT, V, Zk, ZS (ponatisi tudi v AM, GN, Nova domovina). Prozo: J 1938, št. 116: Ivan Lah; št. 287: Omen. Iz spominov na I. Cankarja; v Cicibanu 1943/49, 1950/51. Skupno je objavila 90 pesmi in 60 proznih del. Samostojno je izšla zbirka otroških pesmic *Biba*, 1943 (ilustr. Oto Gaspari). - T-jeva je pisala preprosto, lahkotno, šegavo in ljubeznivo. Izraža veselje do življenja. Slog je krepak in živahen, jezik prožen, motivi izvirni. Velik del svojih stvaritev je namenila otrokom. Nekaj njenih pesmi so uglasbili J. Leban, Z. Prelovec in D. Švara. - Njeni psevdonimi: Mara Ivanovna, Svetozar VI. Tavčar, Janez Komatar.

Prim.: SBL IV, 45 in tam navedena liter.; slika Tov 1951, 76 (B. Jakac).

T. P.

TAVČAR Magda, roj. STAREC, likovna umetnica, r. 25. avg. 1946 v Barkovljah pri Trstu. Oče Jurij in mati Ana Pipan sta bila oba iz Barkovelj. Osn. in sred. š. je obiskovala pri Sv. Jakobu v Trstu, nato se vpisala na Drž. zavod za umetnost v Trstu. Po končanem študiju se je zaposlila

pri reklamnem odd. tovarne Stock. 1971 je dobila imenovanje za poučevanje lik. vzg. na nižji sred. š. Za krajevna kult. društva je opremila več lutkarskih predstav (*Zvezdica Zaspanka*, 1985; *Kresna noč*, 1986; *Zgodba o skrivnostnem gozdu*, 1987). Za SSG v Trstu je izdelala scene in lutke za igro Ole Luk in lutke za Rdečo kapico 1988. Med poučevanjem na sred. š. se je začela zanimati za tkanje in opravila več strok. tečajev (v Milanu, Veroni, Mestrah). Svoje tapiserije je začela razstavljati 1983 v KD Primorec v Trebčah, v KD Tabor na Opčinah 1984, v TKG 1985. Od takrat je redno sodelovala pri vseh skupinskih razstavah, ki jih je organiziralo DZL večkrat letno v Trstu ali Gor. S svojimi tapiserijami se je udeležila skupinskih razstav furlanskih tkalk, ki so potovale po It., in to v Vidmu, Milanu, Firencah; v Švici (1985 Lucern) in Nemčiji (München 1987); njena dela so bila razstavljena v Kanadi in SZ (1988). Leta 1988 je za TKG pripravila, skupaj z drugimi umetnicami (M. Vidau in B. Donasy), razstavo Umetnost v obleki, ki sta ji sledila mesec kasneje defilé in razstava v KD Tabor na Opčinah. Z ilustriranjem se bavi od 1971. Od takrat redno sodeluje z revijo Galeb. S svojimi risbami je opremila več izdaj JKol in nekaj učbenikov (I. Artač, *Človek in čas I, II, III*, Trst 1981, 1982, 1986). Ilustrirala je knjigo *Zgodbice iz torbice in Deklica, podaj roko* (etnografija). Njene risbe so bile objavljene v NMat, PDK, reviji Dan, Il bollettino degli sloveni. 1989 je razstavljala svoje tapiserije pri odprtju KD Lipa v Bazovici.

Prim.: Osební podatki; PDK 11. dec. 1983; Magda Jevnikar, Preproge, keramika in hišna oprema, PDK 28. maja 1989; Picc. ob razstavah.

2-1

TAVČAR Marjan, sociolog, r. 13. dec. 1940 v Gorjah (Cerkno), živi na Pristavi (Nova Gor.). Oče Franc, pek, mati Cecilija Mavri, gospodinja. Osn. š. v Cerknem, gimn. v Novi Gor. (matura 1960). Studiral na lj. U sociologijo, diplomiral 1964 z diplomsko nalogo o samoupravljanju v očeh delavcev (nalogo je izdelal skupno z J. Sušmeļem ter zanjo prejel Prešernovo študentovsko nagrado - 1965). Zaposlil se je najprej kot sociolog pri Centru za družboslovne raziskave, ki je deloval pri OK SZDL v Novi Gor. (1965-68). Med 1968 in 1983 je bil zaposlen v tovarni Meblo v Novi Gor. kot vodja kadrovske službe in pomočnik glav. direktorja. Do 1987 je delal

kot preds. Medobčinskega sveta SZDL severno-prim. občin, od začetka 1988 pa je glav. dir. Združenega zdravstvenega doma Nova Gor. - V dijaških letih je delal v mladinski organizaciji, ur. je glasilo novogor. gimnazijcev *Ob Soči*, na lj. U je bil član ured. Tribune (ur. notranjeuniv. rubrike) in sodeloval pri TiP. Od 1966 je bil član ured. Sreč, od 1980 pa glav. oz. odg. ur. Prim-Sreč; med službovanjem v tovarni Meblo je ur. tovarniški časnik *Glas upravljalca*, delal je tudi kot član ured. odb. revije Problemi. - T. je opravljal tudi druge javne funkcije; od 1968 do 1972 je bil poslanec prosvetno-kult. zbora skupščine SRS (udeležil se je med drugim tudi Akcije 25 poslancev), bil je ustanovitelj in prvi preds. Društva sociologov in politologov severno-prim. občin (1981-88), delal kot član uprav. odb. Slov. sociološkega društva, član verske komisije pri IS skupščine SRS (1978-82) in član sveta za odnose z verskimi skupnostmi pri RK SZDL Sje (od 1988). Od 1987 je preds. Komisije za informiranje in komuniciranje pri CK ZKS in član podobne komisije pri CK ZKJ, od 1988 je član predsedstva RK SZDL Sje; T. je tudi član sveta Prešernove družbe v Lj. - Z delovanjem v navedenih organizacijah so povezani tudi številni javni nastopi (govori v skupščini SRS, na predsedstvu RK SZDL, na plenurnih CK ZKS, predavanja v okviru Zihnerlovih dnevov, na srečanjih slov. sociologov, na različnih polit. šolah itd.). Izvirne strok. razprave in članke je objavil v TiP, Problemih, Sreč, PrimN, PrimSreč, Delu, Glasu upravljalca, Občanu, NRazgl itd. V njih je predvsem kot sociolog obravnaval cel splet sodobnih problemov tako s področja kmetijstva, religiologije, kadrologije, teorije jsl. samoupravljanja in socializma, sociologije mesta itd. Posebej je pisal o kult. politiki na Slov., o enotnem slov. kult. prostoru, o samobitnosti slov. naroda in o polit. pluralizmu. Poseben delež v T-evi publicistiki pa ima ur. pisanje (polemike, recenzije, razgovori, aktualnosti itd.). Več let je v občini Nova Gor. vodil organe, ki so načrtovali kult. politiko, za dosežke na tem področju je 1987 prejel Bevkovo nagrado.

Prim.: Osebni podatki; Sreč 6/1971, št. 31, 134-39; Časopis za kritiko znanosti 1987, 101-02, str. 72-75.

B. Mar.

TAVČAR Vojmir, časnika, r. 30. jun. 1947 na Opčinah pri Trstu. Oče Josip, elektromehanik, mati Vanda Veljak, uradnica in gospodinja. Prva

leta je preživel v Kopru, kjer so bili starši v službi pri upravi takratne cone B Trž. ozemlja. Na Opčine se je z družino vrnil 1952. Tu je obiskoval prve tri razr. slov. osn. š., nato osn. š. v Trstu pri Sv. Jakobu in prav tam slov. niž. sred. š., nato pa slov. znanstveni licej (zdaj Znanst. licej Fr. Prešeren). 1966 je študije nadaljeval na Inštitutu za fiziko pri Fak. za naravoslovne vede trž. U. Ker se je odločil za časnikaški poklic, ni diplomiral. Od 1971 je član ured. PDK. V začetku je, tudi na valu mladinskega oporečništva ob koncu šestdesetih in na začetku sedemdesetih let, sledil predvsem družbeni problematiki in še zlasti pojavu desničarskega in ultralevega terorizma v It. Po drž. izpitu v Rimu 1974 se je začel ukvarjati tudi s sindikalno problematiko. Od 1974 je član dežel. časnikaškega vodstva, od 1983 do 1986 je bil dežel. tajn. časnikaškega vodstva in istočasno član vsedrž. sveta in sveta dežel. zastopnikov pri vsedržavni časnikaški sindikalni federaciji FNSI. V tem svojstvu se je zavzemal predvsem, da bi tudi v časnikaškem sindikatu prodrla problematika manjšinskega tiska. V tem smislu je večkrat posegel na vsedrž. kongresih sindikata, v revijo FNSI pa je prispeval nekaj esejev o tem vprašanju. Njegovo najbolj odmevno delo pri PDK je bilo poročanje s procesa proti krvnikom trž. Rižarne 1975, 1988 pa je študijo o Rižarni, ki jo je pri založbi Mondadori objavilo Združenje bivših deportirancev (ANED) prispeval daljši esej o procesu. V začetku osemdesetih let je od 1981 v sklopu časnikaške agencije Alpe-Adria pri ZTT vodil odsek za obveščanje it. medijev in it. javnega mnenja o delu in življenju slov. narodnostne skupnosti. Poleg pripravljanja agencijskih novic, ki so jih v dežel. okviru povzemali številni it. mediji, je v tem okviru objavil v krajevnem in tudi vsedrž. it. tisku precej član- kov o raznih aspektih življenja, dela, boja in zahtev Slov. v It. Za to delo mu je Društvo novinarjev Sje 1983 podelilo nagrado iz Sklada Toneta Tomšiča. Sredi osemdesetih let (1985-86) se je vrnil v sklop PDK. Kot poročevalec je sledil predvsem družbeno polit. in kult. dogajanju, kot posebni poročevalec pa številnim vidnejšim dogodkom v It. in na tujem. Od 1988 opravlja funkcijo koordinatorja v ured. Ob časnikaškem delu je angažiran tudi v slov. organizacijah. Deset let (1978-88) je bil član predsedstva Zveze slov. kult. društev, sodeloval je tudi v raznih telesih

SKGZ kot član odbora za sredstva množičnega obveščanja, od 1986 je član pokraj. odb. za Tržaško in raznih priložnostnih komisij. - Bibliografija: *San Sabba - Istruttoria e processo per il Lager della Risiera*, I. knjiga v zbirki ANED-Ricerche, članek *Davanti alla Corte d'Assise*, Milan 1988, 161-234; rev. FNSI »Numero 0« 1985. Casopisi: PDK, L'Unità, Il Meridiano, NMat, Delo (glasilo KPI v slov.), Delo (Lj.), Picc, RTrstA, RKoper, RLj., TV Koper, TV Lj. - Od 1987 je tudi član vodstva Časnikarskega krožka v Trstu.

Prim.: Osební podatki (1989); obrazložitev Tomšičeve nagrade; arh. ZTT; arh. PDK.

Koren

TAVČAR Zora, por. **REBULA**, pisateljica, esejistka, prevajalka, r. 2. okt. 1928 v Loki pri Zidanem Mostu, živi na Opčinah pri Trstu. Oče Jakob, mesar in zavarovalni zastopnik, mati Ljudmila Fojkar, gospodinja. Poročena od 1951 s pisateljem Alojzom Rebulom (PSBL III, 159-63), otroci: Alenka, psihologinja; Tanja, prof.; Marjanka, študentka. Klas. gimn. v Mrbu, IV. žen. gimn. na Dunaju, maturirala 1947 na Poljanski gimn. (klas. odd.) v Lj. Na U v Lj. je študirala primerjalno knjiž. z liter. teorijo in slov. jezik s knjiž. (diplomirala 1953 in 1956 z diplom. nalogama: *Ibsen pri Slov.* pri dr. A. Ocvirku in *Zenski liki pri Cankarju* pri dr. M. Boršnikovi). Doktorirala je na kat. U v Milanu s tezo *Leopardi pri Slov.* (1963). Poučevala je slov., zgod., zemlj., drž. vzg. in lat. na sred. šolah pri Sv. Jakobu in Sv. Ivanu v Trstu, na učit. A.M. Slomšek, nazadnje na sred. š. Sr. Kosovel na Opčinah. V jeseni 1988 je iz zdrav. razlogov stopila v pokoj. - Njena dejavnost je mnogostranska. Knjižne izdaje: *Veter v laseh*, mladostni spomini do mature, redna knjiga MD v Celju za 1982 (35.000 izv.); *Poklical si me po imenu*, duhovita etimologija žen. lastnih imen, Ognjišče Koper s sodelovanjem MD v Clcu 1985 (7.000 izv.). Preveda: B. Traven, *Obitalci bombaža* (Obz Mrb. 1951); G. Marotta, *Učenci sonca* (MK v zbirki Humor 1976). Napisala je okr. 20 novel in so izšle največ v M(Trst), nekaj v Kol. celjske in clc. MD ter v Lovskem vestniku, 1989 v knjigi *Ob kresu življenja* pri GMD. Pesmi je objavljala v Mlad. reviji, Besedi, NS, NObz, Zalivu, Tokovih, M(Trst), Galebu in BB v Torontu. Njeno pisanje odlikuje motivska pisanost, poetična sočnost, duhovita šegavost, smisel za naravo in izbran jezikovni čut. Prevajala je prozo in drame za R Trst ter poezijo za M(Trst) in

Koncertno društvo v Lj. (Carducci, Woytyla, Heine). - Njene mlad. povesti so izhajale v Galebu in Pastirčku, Novi Mladiki in Pionirskem listu: *Luč z Vrhovelj* (1964, 1970); *V srcu Afrike* (1964, 1968); *Med vzporedniki in poldnevnik* (1966) idr. - Bogata je tudi njena dramatska ustvarjalnost: SSG v Trstu je upriz. njeno mlad. igro v verzih *Aj, kaj ribič je ujel* v sez. 1980/81 v režiji S. Verča (17 predstav). Za R Trst je napisala preko 40 radij. iger, izmed teh 28 izvirnih del, ostalo so dramatiz. iz svet. in slov. knjiž. Nagrajene igre: *Gaber nad prepadom* (1964), *Primer Steiner* (1968) in *Gabi* (nagrajena in izvaj. na R Lj.). Posebno uspele: polit. humoreska *Skrivalnica*, psih. drami *Pot* in *Tja in nazaj* ter kriminalka *Konec dober, vse slabo*, ob teh pa še mlad. igre s pev. vložki: *Kokošja balada*, *Ptice nočnega vrta*, *Računalnik v gozdu* in *Pesem pomladnega travnika*. Med dramatizacijami pa: I. Pregelj, *Plebanus Joannes* (7 delov); Prežihov Voranc, *Jamnika* (6 d.); Miško Kranjec, *Povest o dobrih ljudeh* (5 d.); Pavle Zidar, *Dim* (6 d.) in *Sveta Barbara* (5 d.); Alojz Rebula, *V Sibilinem vetru* (5 d.) in *Divji golob* (6 d.); J. Snoj, *Barabakos* (5 d.). Tujih avtorjev pa: E. Kästner, *Mali detektiv*, G. Preussler, *Mala čarovnica* in *Strahek*, G. Rodari, *Modra puščica*. - Veliko je napisala tudi radij. esejev v ciklih od 13 do 26, ki bi zaslužili izid v knjigi, med njimi posebej: *Epigram v svet. knjiž.*, *Zenski liki v svet. romanu* in *Ljubezenska pisma slavnih mož*. - Dolga leta je kritično spremljala gled. predstave SSG ter revialni tisk in knjiž. izdaje skupnega slov. kult. prostora (Zaliv, NL, Gosp, M(Trst), Pič, PDK, psevd.: V.D., Tehtalec, Trn, Dorica Posavec, Zorka Matozar, Mirjana Selj). Uredila je več knjig in jim napisala spremno besedo (Bruna Pertot, A. Miklavc, B. Pangerc ter Rebulov *Savlov demon*). Za jubilej HiP na Opčinah je uredila, redigirala in s spremno besedo opremila knjigo *Prgišče Krasa* Raf. Dolharja in Alb. Miklavca (1983), ki je izšla v ponat. pri CZ v Lj. brez avtoričinega imena. - Več let je urejala razne rubrike v M(Trst), z Milanom Jerebom 10 let sour. Galeba in 10 let vodila liter. krožek za višješolce pri SKK. Veliko je predavala (v Trž. knjigarni, SKK, Kult. domu, CD v Lj., na slavist. zborovanjih v Tinjah in Clcu ter po društvih in šolah). Napisala je tekste in jih zrežirala za vrsto šolskih prireditev. *Panonsko zgodbo* so igrali v Kult. domu v Trstu (scena K. Palčič, režija avtorica). -

Sodelovala je pri šol. knjigah: *Zgodovina*, I. del (Opčine 1964, ponat. 1969, cikl.); *Slov. berilo* za 2. razr. sred. šole (1968, ponat. 1969); *Slov. berilo* za 3. razr. sred. šole (1969, ponat. 1979); *Jezikovna vzgoja* (1978). - Bila je v komisijah za učne načrte za slov. šole, šest let v komisiji za šol. oddaje na šol. skrbništvu v Trstu, član komisije za habil. izpite za prof. v Trstu in Gor. ter za prevajalce na Minist. za pravosodje v Rimu (slov., nem. shr.). Član je ured. odb. M(Trst), komisije liter. nagrade Vstajenje, natečaja za radij. igre, uprav. sveta SSG. - Prejela je nagrado Vstajenje za knjigo *Veter v laseh* (1982) in prvo nagrado na natečaju M(Trst) za novelo *Velika maša* (1974).

Prim.: Osebni podatki; J. Peterlin, M(Trst) 1968, 1970; Intervju s prevajalko, M(Trst) 1977, št. 4-5; M. Jevnikar, Zamejska liter., M(Trst) 1983, 117 in 1986, 101, 104; A. Inkret, Ah, kaj ribič je ujel, Delo 1980; več člankov ob nagradi in igri v Večeru, lj. Dnevniku, PDK in M(Trst); KL Sje pod Loka pri Zid. Mostu; SGL III, 722-23; arh. RAITrsta; raziskava Nataše Sosič o radij. igri na RAITrsta; uvodi v knjiž. izdaji; Moder, SLNP, 317; Slov. šolstvo na Goriškem in Tržaškem 1945-1985, Trst 1986, 173 (kazalo); IzvTrst 1959-88; risba M. Vovk v knjigi Poklical si me po imenu.

Jem.

TAVZES Janko, poštni strokovnjak, prevajalec in leksikograf, r. 23. dec. 1893 v Idriji, u. 3. jun. 1959 v Lj. Oče Alojz, rudar, mati Marija Tušek. V družini je bilo 10 otrok, od teh brata Fran notar in Miho načelnik katastra na lj. sodišču. T. je dovršil realko (1904-11) v Idriji; po maturi je s posredovanjem E. Gangla stopil (1912) v poštno službo v Trstu, opravil poštni tečaj in bil od 1913-37 (le 1918 in 1930-31 je bil vojak na soški fronti oz. inšpektor poštne direkcije v Zgbu) pri poštni direkciji v Lj., od pomladi 1931 šef personalnega oddelka, 1932-37 dir. Po upokojitvi se je zaposlil kot učitelj slov. in nem. na Christofovem učnem zavodu. - Poleg službe je T. študiral na Filoz. fak. romanistiko, primerjalno in slov. književnost (diplomiral 1927), 1929 bil promov. na osnovi dis. *Slov. preporod pod Francozi* (Lj. 1929). Po 1918 je T. sodeloval pri organizaciji poštne uprave v Sji, poskrbel za ustaljeno poštno terminologijo, v slov. prevedel več sto nekdanjih avstr. uradnih tiskovin, iz srbohrv. pa vrsto zakonov, uredb in priročnikov poštne stroke. Sestavil in napisal je: *Srpsko-hrv.-franc. obrasci za medjunar. saobračaj pošta, telegrafa i telefona sa rečnikom*, Lj. 1928 (sa-

mozal.; s pomočjo tega uvedel v Lj. poslovanje s tujimi poštami v franc.); *Avtomobilski priročnik za Dravsko banovino in obmejne pokrajine*, Lj. 1938 (anonimno, s priložo *Dnevnik vožnje in obratnih stroškov*); v rkp. je ostala *Zgod. slov. poštne znamke* (1953; tipkopis v knjižnici poštne direkcije Lj.). 1921 je bil prvi ur. strok. glasila Poštni glasnik in Okrožnice direkcije pošte in telegrafa v Lj. (1925-29). Prevajal je predvsem leposlovna dela iz franc., mdr.: A. About, Notarjev nos (1923, 1931); G. de Maupassant, Povesti iz dneva in noči (1926); H. Béraud, Križi in težave rejenega bratca (1927, samozal.); H. de Régnier, Beg (1928, samozal.); V. Hugo, Notre-damska cerkev v Parizu 1482 (1931, 1943, 1963); A. Daudet, Pisma iz mojega mlina (1938, 1967); A. Dumas, Trije mušketirji (1944); A. Dumas, Dvajset let pozneje (1953); posebej za SPor pa: J. Roumain, Vladaři rose (1949, št. 178-217); D. Diderot, Nuna (1949, št. 231-83); A. Daudet, Tartarin iz Tarascona (1949, št. 284-306; 1950 št. 1-6); A. Daudet, Tartarin v planinah (1950, št. 7-51); H. de Balzac, Bobsek (1950, št. 227-45); iz nem.: R. Barbo, Bela krogla (1935 iz rkp.); iz it.: Piti-grilli, Osemnajstkaratna devica (1940); iz srbohrv.: B. Strika, Karadjordjeva Topola (1934, samozal.); iz norvešč. (preko nem.): Th. Heyderdahl, Sončni Tiki (1951) in E. Hesselberg, Kon-Tiki in jaz (1952). Vsi prevodi so napisani v skrbnem, uglajenem jeziku, veliko si je prizadeval za sočno izražanje. - Napisal je daljši lit. zgod. uvod v franc. knjigo Ch. Nodier, *Statistique illyrienne*, 1933. Mnogim svojim prevodom je dodal krajše spremne besede z opisom življenja in dela avtorjev. Sestavil je slovarje: *Dizionario italiano-sloveno* (1941); *Ital. in slov. poslovni slovar s pismi* (*Dizionario commerciale sloveno ed italiano con alcune lettere*), (1941); *Slov.-ital. slovar*, 1941, 1943 (it.-slov. in slov.-it. združena).

Prim.: SBL IV, 46-47 in tam navedena liter.; avtor se je tesno naslonil na ta članek.

Pšč.

TEDOLDI Vojmlr (Guerrino), časnikar, publicist, r. 27. jul. 1919 v kraju Padenghe del Garda (Brescia), u. 26. apr. 1984 v Lj., pokop. v Vidmu (Udine). Oče Giacomo, delavec, mati Roza Noacco, gospodinja. Ko je bil oče vojak v prvi svet. vojni, se je poročil s Slovenko iz Karnate v tipanski občini (Beneška Slovenija). V Tipani je T. obiskoval it. osn. š., slovenščine se je naučil od matere in od nje tudi prevzel slov.

zavest. Zaposlen je bil kot delavec. Med drugo svet. vojno se je kot vojak-narednik (sergente) it. vojske znašel v Lj. v vojaški sanitetni službi. Tu se je spoznal s slov. učiteljico Jožico Miklavčič in se z njo po vojni poročil v Karnahiti. Po 8. sept. 1943 se je pridružil slov. part. v Ben. Slov. kot pripadnik tipanske čete. Partizanil je ves čas vojne v Ben. Slov. - Po vojni je bil nekaj časa zaposlen pri kmetij. podjetju Pravisdomini v Furlaniji. Takrat je začel kot samouk dopisovati v PDK, skromno znanje slov. pa je izpopolnjeval pri ženi Jožici. Ob ustanovitvi Demokratične fronte Slovencev Ben. Slov. 1. maja 1949 je bil na ustanovnem občnem zboru izvoljen v njen glavni odbor. Ko je bil v okviru te organizacije okt. 1951 ustanovljen štiri-najstndevnik Matajur kot »glasilo beneških Slovencev«, je postal T. njegov prvi glavni in odg. ur., ker je bil takrat kot sodelavec PDK edini med Slov. v Ben. Slov. vpisan v uradni seznam publicistov. Sam ni dosti pisal, ukvarjal se je predvsem z organizacijskimi vprašanji; največ mu je pri urejanju časopisa in pisanju člankov z raznih področij družbenega življenja beneških Slov. pomagala žena. Kot dober organizator je k sodelovanju pritegnil še nekaj pišočih ljudi. Postopno je T. postal dejanski lastnik časopisa in mu tudi dajal vsebinsko in polit. linijo, kar ga je privedlo v nesoglasje in spore s takratnimi polit. in kult. strukturami v Benečiji. Konec leta 1973 (10. dec. 1973) je prišlo do uradnega prenosa lastnine Matajurja od njega na ZTT v Trstu, ki je jan. 1974 začelo izdajati Novi Matajur, T-jev Matajur pa je prenehal izhajati konec decembra 1973. - T. je v naslednjih letih do smrti imel izvozno-uvozno podjetje na področju grafičnega materiala in v tem svojstvu sodeloval s časopisnim podjetjem Delo v Lj. Ukvarjal se je tudi s tiskanjem raznih turističnih prospektov za Jsl. oz. za Sjo.

Prim.: Podatki žpka B. Zuanella (27. apr. 1989); podatki hčere Olge; lastni arh.

Koren

TEKSTOR Janez (tudi **Textor Joannes**), glasbenik, r. v Vipavi neznano kdaj, u. v Mainzu v Nemčiji okr. 1626. Oče Jurij je bil ludimoderator v Krki na Koroškem. Za duhovnika je študiral v kolegiju škofa Tomaža Hrena v Gornjem Gradu in bil v letih 1605-06 vodja gornjegrajske glasbene kapele, »cantor et scholae moderator« oziroma »ludi litterarii ac chori nostri musici magi-

ster«, pozneje je postal vikar v lj. stolnici. 1612 je dobil mesto dvornega organista v Mainzu v Nemčiji in tu ostal (ali umrl) do približno 1626, ko se omenja kot dvorni organist že neka druga oseba. Bil je izrazit glasbenik.

Prim.: J. Höfler, Glasbena umetnost pozne renesanse in baroka na Slovenskem, Lj. 1978, 20, 24, 43; D. Cvetko, Skladatelj Gallus-Plautzius-Dolar in njihovo delo, Lj. 1963; o očetu Juriju Tekstorju piše V. Steska v Carniolii VIII (1917), 254-55.

Jem.

TELATKO Marjan, kulturnopolit. delavec, publicist in urednik, r. 22. mar. 1911 v Lj., u. 17. jan. 1970 v Ajdovščini. Oče Ivan, železničar, mati Rozalija Naglič, delavka v lj. tobačni tovarni. Osn. š. v Lj., dva razr. nižje gimn. v Novem mestu, klas. gimn. (od 3. do 5. razr., 1923-26) v Lj., nato je 1930 končal Vojno obrtno š. v Kragujevcu, vmes se je preživljal s priložnostnimi zidarskimi deli. Zaposlil se je kot kovinar v Vojno obrtnem zavodu v Kragujevcu (1930-34) ter se vključil v sindikalno gibanje in tudi ur. interno glasilo *Proletarac*. Kmalu se je moral umakniti v Sarajevo, kjer je delal v Vojno tehničnem zavodu do 1938, ko je bil obsojen kot protidrž. element. Postal je knjigovodja v privatnem podjetju do aretacije febr. 1941 zaradi objave dnevnika *Božji les* (Sarajevo 1940, cikl.). Kmalu potem, ko se je rešil sodišča za zaščito države, so ga ustaši ponovno aretirali, jul. pa se je zopet zaposlil v Vojno tehničnem zavodu. Mar. 1942 je bil izdan in obsojen na smrt, vendar eksekucija ni bila izvršena, ker so ga nameravali zamenjati s part. ujetniki, a tudi do tega ni prišlo zaradi pete ofenzive. Bil je v taboriščih Bosanska Gradiška, Jasenovac, Linz (Avstr.), od koder je 1. apr. 1945 ušel. Do 1948 je bil tehn. sekretar Društva BiH za sodelovanje s SZ ter dopisnik sarajevskih listov Odjek, Oslobodjenje, Pregled. Nato se je vrnil v Sjo, kjer je v Kranju soustanovil *Gorenjski glas* ter bil njegov ur. (1948-52), potem dopisnik Delavske enotnosti v Skofljici pri Lj. Od 1955 do smrti je bil načelnik social. varstva in zdravstva v Ajdovščini. - V Sarajevu je z Josipom Pastorkom ustanovil Delavsko kult. društvo Cankar ter ur. tudi šapirografiran list *Naša misel*, ki ga je nasledila Zora (1937-40), ki jo je tudi ur. Tedaj je večkrat predaval o Cankarju ter postavil skupaj z Delakom več Cankarjevih dram na oder, s katerimi so gostovali tudi v Zenici. Napisal je več polit.

spisov, recenzij, poročil za razne časopise: Gruda (Kamnik 1933), Svoboda (Kragujevac 1933-34); v sarajevskih listih Zora (1937-40), Snaga (1934-35), Delavska politika (1934, 1936), Prosveta (1934, 1936). Po osvoboditvi je pisal predvsem spomine v slovenske časopise: Obz 1946, 326, 371-72; SPOR 1947, št. 217-74; Tov 1948, 639-41; LdP 1950, št. 88; Kulturni odmevi (Ajdoščina 1958, št. 1); PrimN 1958, št. 48. V knjižni obliki je izdal več knjig, črtic, dramskih poskusov: *Vagabund* (Kragujevac 1930, pesmi); *Izgubljeni* (Kamnik 1932, samozal.); *Esej o Ivanu Cankarju* (Sarajevo 1932, v srbohrv.); dramsko besedilo v petih dejanjih *Šopek krizantem* (Sarajevo 1940). Pomemben je zavoljo prosv. in polit. dela med Slov. v Sarajevu. - Psevd. in šifre: Martel, Mate, M. Grča, M. T.

Prim.: SBL IV, 48; Bibl JLZ; SGL III, 723; Službeni vojni list Bgd 1938, 87; PDK 1968, št. 167; TV-15 1968, št. 23; PrimN 1961, št. 6 s sl.; 1970, št. 5 s sl.; Oslobođenje (Sarajevo) 1970, št. 7790; J. Bajec, Slovenski časniki in časopisi, 1973, 126.

Jan

TELLINI Achille, geolog, folklorist, r. 25. febr. 1866 v Vidmu (Udine), u. 1. okt. 1938 prav tam. Oče Giambattista, posestnik in trgovec, mati Vittoria Vianelli. Po študiju naravoslovnih ved na U v Turinu in Rimu je postal najprej asistent na geološko-paleontološkem inštitutu v Rimu, 1894 pa je bil imenovan za prof. naravoslovnih ved na tehn.-industrijskem inštitutu A. Zanon v Vidmu, kjer je opravil vrsto geoloških raziskav v Furlaniji in v Beneški Sloveniji. Tu je med drugim proučeval 14 km dolg odcep soškega ledenika, ki je segal v dolino Nadiže. Delal je tudi na področju speleologije, hidrologije in klimatologije, o čemer je pisal v razpravah: *Da Tarcento a Resia. Note geologiche* (v *In alto...*, Udine 1891); *Cenni sulla costituzione geologica delle provincie illiriche* (1893); *Peregrinazioni speleologiche nel Friuli* (1898-99). V zbornikih *Annali d'Ist. Tecn.* (Udine) je objavil razprave: *Intorno alle tracce abbandonate ... del fiume Isonzo* (1898); *Le acque sotterranee del Friuli e la loro utilizzazione* (1898-1901); članke je objavljial tudi v *Rivista Geogr. Ital.: Sui mutamenti avvenuti nel corso dei fiumi Isonzo e Natisone...* (1898); v *Atti d'Istit. Veneto: Carta delle piogge nelle Alpi Orientali e nel Veneto* (1904-05); *La distribuzione della neve nelle Alpi Orientali e nel Veneto* (1908). - Pri svojem delu ni zanemaril filo-

logije in folkloristike, saj je zbiral tudi tovrstno gradivo. Zanimive so njegove zbirke slov. krajevnih imen - prim. zemljevid *Friul Oriental* (obj. v zbirki *Archivi de litterature furlane, antiche e moderne*, snopič 13-16), San Daniele del Friuli 1929-33. V analizi *Sentimenti ed affetti nella poesia popolare dei ladini nel Friuli* (samozal. 1924) je primerjal furlansko ter slov. ljudsko pesništvo. Imel je svojo zbirko (okr. 700 enot s prevodi v esperanto) slov. ljudskih pesmi, ki jih je prepisal iz objavljenih (npr. Štrekljevih SNP), sam pa jih je nabral na Goriškem ter v Slov. Benečiji; kopijo hrani Inštitut za slov. narodopisje pri SAZU v Lj.

Prim.: SBL IV, 50-51; *Ce fastu?* (Udine 1938, 305-07); Gius. Marchetti, *Il Friuli: uomini e tempi*, Udine 1959, 514, 782; L. Sereni, *Un neofita dell'esperanto: A. T., geologo e ricercatore*, *Messaggero Veneto* (Numero speciale, 26. jul. 1966); Milko Matičetov, *Barzaletis furlanis à la Bocaccio di A. T. (Atti del Congresso ladino, Udine 1967, 49-61)*.

Jan

TEPINA Marjan, diplomirani inž. arhitekture, doktor arhit. znanosti, hab. redni prof. Fak. za arhit., gradbeništvo in geodezijo (FAGG) U v Lj., družbeni delavec, publicist, r. 7. apr. 1913 v Lj., kjer živi. Oče Lovro, živinozdravnik, mati Pavla Ješe. Osn. š. (1919-23) in gimn. (1923-31) z maturo opravil v Lj., kjer je od 1931 študiral na odd. za arhit. Tehn. fak. in 1936 diplomiral v šoli prof. arh. Jož. Plečnika. Po diplomi je stažiral (1938-39) pri arhitektu-urbanistu Le Corbusieru v Parizu. Na U je kot član AD Triglav in preds. Zveze slušateljev Tehn. fak. aktivno sodeloval v naprednem študent. gibanju. 1941 se je priključil OF in po internaciji v Monigu (Treviso) ob kapitulaciji It. odšel v partizane v Gradnikovo brigado, prišel za kratek čas v štab Triglavske, pozneje 31. divizije 9. korpusa NOV in POS in bil tam 24. nov. 1943 v vasi Zakriž pri Cerknem soustanovitelj *Partizanskega dnevnika*, nato od 28. nov. 1943 vodja prop. ods. štaba IV. alpske cone, kasnejšega IX. korpusa, in ur. njunega glasila, *Vojaškega vestnika*, ter od avg. do konca okt. 1944 član propag. odd. Glavnega štaba NOV in POS Sje kot ur. njegovega glasila *Naša vojska*, za tem pa do konca vojne načelnik odd. za gradnje pri predsedstvu Slov. narodnoosvob. sveta (SNOS) v Črnomlju. Po osvoboditvi je opravljal razne javne in družbene funkcije: pomočnik min. za gradnje (1945-50), preds. Ko-

miteja za komunalne zadeve (1950-51), namestnik dir. Zavoda za gosp. načrtovanje (1951-53), drž. sekretar za gosp. (1953-55), vse pri vladi SRS; preds. Sveta za urbanizem in sekretar republ. sekretariata za urbanizem (1955-57) pri IS skupščine SRS; dir. Zavoda za urbanizem, stanovanjske in komunalne zadeve v Bgdu (1957-61); preds. Mestnega sveta Lj. in podpreds. organizacijsko-polit. zbora skupščine SRS (1961-67); generalni konzul SFRJ v Trstu (1967-71); dir. Urbanističnega inštituta SRS (1971-74); po upokojitvi 1975 preds. Sveta za varstvo okolja pri predsedstvu RK SZDL Sje. V letih 1961-63 bil v Svetu U v Lj. in preds. Sveta Fak. za gradb. in geodezijo; od 1970 član uprav. odb. in izvršnega sveta Skupnosti za varstvo okolja SRS, Jsl. sveta za varstvo in razvoj človekovega okolja v Bgdu, Skupnosti društev arhitektov Jsle, ur. odb. revije *Urban Ecology* (Amsterdam) ter delegat SFRJ v komiteju OECD v sekciji odb. za probleme okolja v Parizu. - Pred drugo svet. vojno se je udeležil številnih javnih natečajev iz arhit. in urbanizma, po vojni je 1957 z B. Kalinom delil prvo mesto na javnem natečaju za spomenik portizanu-borcu v Bgdu. Kot preds. mestnega sveta Lj. je organiziral izdelavo prvega povojnega urbanističnega načrta Lj. (1965), uredil mestno upravno razdelitev na občine in podpisal pobratenja z mesti Parma in Pesaro (It.), Nottingham (Vel. Britanija), Bratislava (ČSSR) in Karl Marx Stadt (NDR). Po uspešnem zagovoru doktorske disertacije *Ekološki in sistemski pristop k teoriji urbanizma* (1976) in po habilitaciji za rednega prof. FAGG predava teorijo in politiko varstva okolja na FAGG, geografijo na Filoz. fak. in urejanje krajine na Biotehniški fak. Napisal je vrsto člankov, referatov in razprav s področja urbanizma in varstva okolja za jsl. in mednar. javnost. Predaval je na strok. posvetovanjih v Lj., na Bledu, v Dubrovniku in Mostarju, na posvetovanju dežel SEV 1973 v Varšavi in za Associated producers and nature na politehniko v Varšavi 1974. Prejel je vrsto odlikovanj in priznanj: Red bratstva in enotnosti II. stop., Red zasluge za narod III. stop., Red za hrabrost, Red dela I. stop., Red bratstva in enotnosti z zlatim vencem, Kip ilegalca, Zlato značko Urbanistične zveze Jsle., Častno članstvo Skupnosti za varstvo okolja Jsle. - Bibliografija: *Razsežnosti našega okolja* (DZS 1971); *Ekološki in sistemski pristop k teoriji urbanizma* (dok-

torska disertacija 1975); *Ekološka komponenta razvoja in planiranja*, FAGG 1985; *Urbanizem Ljubljane - Ljubljana urbanizma* (natečajno delo), 1985; razni članki (Vprašanja naših dni 1950, LdP 1955, Delo 1962, 1973, Ljudska uprava 1955, Progres 1957, NRazgl 1960, TiP 1967).

Prim.: Osebni podatki (1989); SBL IV, 53; S. Kremenšek, Slov. študentovsko gibanje 1914-1941, Lj. 1972; Delo 1976, št. 43; PDK 26. dec. 1968.

Koren

TERČELJ Dušan, enolog, r. 7. sept. 1923 v Zapužah pri Ajdovščini, živi v Lj. Oče Angel, zidarski mojster, mati Marija Kožman. Osn. š. v Ajdovščini in Lj. (1929-34), klas. gimn. v Šentvidu nad Lj. (1934-41). Kot it. državljani je bil mobiliziran v delavski bataljon Pistoia (1942-43); maturiral je 1944. Agronomske vede je študiral v Zgbu (1945-50); specializacijo iz enologije je opravil v enoloških laboratorijih v Narbonne (1961) in v Jony-en-Josas pri Parizu (1964-65). Magisterij iz enologije je opravil 5. jun. 1981, za doktorja znanosti pa je bil promoviran na U v Zgbu 19. mar. 1985 z disertacijo *Vpliv vinifikacije in običajno utečene vinifikacije na gibanje barvnih snovi in organoleptične lastnosti kraškega terana*. Služboval je kot enolog pri podjetju VINO Brežice (1950-52), pri Vinarski zadruzi Vipava kot enolog in upravnik (1952-59), od 1960 pa je bil raziskovalec, višji raziskovalec, višji znanstveni sodelavec in znanstveni svetnik v Centralnem laboratoriju Kmetij. inšt. Sje v Lj., kjer proučuje metode žlahtnih in hibridnih sort grozdja in vina, sodobne fizikalne in kemijske postopke stabilizacije sladkih vin, tipizacijo in sortimente ter odnose različnih stadijev zrelosti grozdja, sestav mošta in vin, posebej še sortimente in vinske kvalitete v primor. vinskih okoliših. Objavil je blizu 120 razprav, poročil, prikazov in drugih prispevkov, med njimi so značilni naslednji: *Organizacija trsničarske proizvodnje v Slov. Prim.*, SVV 1959, 10-11, 591-93; *Biološka stabilizacija sladkih vin s sorbično kislino in dietilestom piroogljikove kisline* (DPK), SodK 1965, 12, 286; *Trsni izbor na Vipavskem*, SodK 1969, 10, 622-23 in Sreč. 4/1969, št. 20, 62-63; *Primerne sorte za sestavo »Vipavca«*, SodK 1968, 8, 55-58; *Lastnosti značilnih vrst prim. vin*, SodK 11, 1970, 10, 460-62; *Vinarstvo na Vipavskem*, SodK 5, 1972, 1, 39-40; *Nekatere tehnološke značilnosti vinskih sort grozdja na Prim. in v Posavju*, SodK 1972, 2, 90-93; *Razisko-*

valno delo Kmetijskega inštituta Sje o vinarstvu na Prim., SodK 1974, 8, 399-400; *Pogoji proizvodnje kakovostnih vin v prim. vinorodnem rajonu*, SodK 2, 1976, 112-14; *Proizvodnja kakovostnega belega vina v prim. rajonu*, SodK 10, 1977, 4, 178-80 (soavtor Janko Kosovel); *Ekstrakcija barvnih snovi iz rdečih sort grozdja s pomočjo pektolitičnih encimov*, Nova proizvodnja 33, 1982, 3-4, 27-29; *Vrtovčevi pogledi na kletarstvo*, GorLtk 1984, 27-52. - Nekatero razpravo je objavil s sodelavci: Elizabeto Adamič, Jano Pintar, Rudolfom Turkom... v časopisih: *Sodobno kmetijstvo* (Lj.), *Arhiv* (Bgd), *Agromonski glasnik* (Zgb), *Vina i vinogorja* (Zgb), *Telex* in v posebnih publikacijah Kmetij. inšt. Sje ter v tujih publikacijah in kongresnih zbornikih: *Annales de Technologie agricole* (1965 *Étude des composés azotés du vin*; 1966 *La diminution des composés azotés dans le vin par différents collages*); *Mitteilung für Rebe und Weine* 1966 itd. - Udeležil se je več enoloških, vinogradniških in živilskih znanstvenih prireditev in na njih poročal: 1967 v Ohridu in Zgbu, 1968 v Bukarešti, 1973, 1974, 1975 v Lj., 1976 v Poreču. - T. je član mednarodnega združenja raziskovalcev polifenolov (Groupe polyfenols).

Prim.: Personalni arhiv Kmetij inšt. Sje v Lj.; Objave Kmetij. inšt. Sje v Lj. 1958, 60; Koješko 1970, 1073 (popravi roj. kraj); LDk 1979, št. 303 s sl.; SBL IV, 57-58; 85 let Kmetij. inšt. Sje 1898-1983, Lj. 1983, 112, 129.

Adč.

TERČELJ Filip, duhovnik, prosvetni delavec, organizator, pisatelj, r. 2. febr. 1892 v Grivčah pri Šturjah na Vipavskem kmetu Filipu (Lipetu) in Mariji Rustja iz Skrilj, u. ustreljen 7. jan. 1946 v gozdu pod Davčo. Osn. š. v r. kraju. Ker je bil Lipče — tako so mu pravili — posebno nadarjen, je domači župnik Arko svetoval staršem, da ga dajo študirat. Škof. klas. gimn. je obiskoval v Sentvidu nad Lj. (1905-13) in nato lj. bogoslovje. Posvečen je bil 8. jan. 1917. Novo mašo je pel v Lj., ker je imel doma hudo bolno mater. Službo je dobil v Škofji Loki (1917-21), a predstojniki so mu svetovali nadaljnji študij. Študiral je v Kölnu na Soc.-pedag. fak. in dosegel naslov prof. teologije. Nato se je udeležil študijskih tečajev v Münchnu-Gladbachu, kjer je pri Kolpingovih ljudsko prosv. ustanovah preučeval načine prosv. dela in se seznanjal z novjšimi idejnimi tokovi, predvsem kar zadeva krščanstvo. Vrnil se je v Gor. kot pripravljen

prosv. organizator, veroučitelj in voditelj dijaške mladine. V gor. Alojzijevišču je postal duhovni vodja in katehet. Zaslovel je kot govornik, da so na njegove sestanke, shode in pridige prihajali mnogi, tudi iz bolj oddaljenih krajev. Sistematično je organiziral prosvetno delo na Goriškem, da je Prosvetna zveza, ki jo je pomagal ustanoviti 1922 in je bil njen tajnik, imela 1925 vključenih že 162 prosv. društev. Zanje je T. izdajal in vežidel pisal mesečnik *Naš čolnič* (1922-28). Od 1924-29 je bil član ožjega književnega odseka GMD. Pri njej je 1927 izdal knjigo *Za domačim ognjiščem*, katere izhodišče je misel, da se mora narod za svoj narodni in verski obstoj naslanjati predvsem na družino. Da bi se najmlajši učili brati, pisati in moliti, je pri isti založbi izdal 1930 knjigo *Mati uči otroka moliti*, kjer razlaga verske resnice s kratkimi zgodbami, vprašanji in ilustracijami. S takim podajanjem verskih resnic je ubral moderno in privlačno pot in prehitel čase. 2. del knjige vsebuje pripravo na prejem sv. zakramentov in najvažnejše molitve. Sodeloval je z Jožkom Bratužem in Vinkom Vodopivcem pri pripravi in izdaji Mohorjevih cerkv. pesmaric. T. jim je napisal liturgične uvode in številna besedila skladbam. V *Božjih spevih* (1929) jih je 48, v *Gospodovem dnevu* (1930) 41, v *Zdravi Mariji* (1933) 25. Pomagal je tudi pri ljud. pesmarici *Svete pesmice*, ki je izšla 1932 s ponatisi 1940 in 1955. Za 25-letnico posvečenja nadšk. Sedeja je pripravil 1931 brošuro *Našemu nadpastirju za srebrni jubilej*. V razpravi o narodu in Cerkvi v *Socialni čitanki*, ki jo je 1926 ur. J. Kralj, piše T. o manifestih Leona XIII. in Marxa, dokumentih o krščanskem in materialističnem naziranju o družbi. Pri GMD sta izšli pod psevdonimom Grivški še zbirka črtic *Ogorki* (1935) in povest *Vozniki* (1940) o življenju ljudi v Vipavski dolini v polpretekli dobi, ki jo je Ferdinand Kolednik prevedel v franc. (1953 v knjigi - tri knjižne izdaje in dvakrat kot podlistek, v nem., München 1971, in v hrv.). V času, ko je bil hišni duhovnik lj. umobolnice (1934-45), je napisal kroniko v obliki povesti o domačem kraju, ki pa je zaradi vojnih razmer ni mogel izdati. V rkp. je ostal tudi njegov spis, ki vsebuje spoznanja in opažanja o ljudeh v umobolnici. Na straneh KolGMD zasledimo T-eve članke, črtice in pesmi. 6. sept. 1931, na prvo obletnico ustrelitve bazoviških junakov, so v Brdih zaplapolale slov. zastave.

Zaprlji so veliko ljudi. Naslednjega 30. dec. so zaprlji F. Terčelja, Loj. Bratuža in nekaj briških fantov. T. so očitali, da je imel stike z briškimi panslavisti, z emigrantskimi in iredentističnimi organizacijami v Jsli. in da je pripravljat atentat na kojščanskega podeštata Baiardijs. Prestal je mučna zaslišanja v gor. in koprskih zaporih, ki so ga živčno in telesno strla. Na samo Novo leto so mu premetali dom v Šturjah. 6. jan. 1932 so ga konfinirali v Campobasso v Molise. A obsodili so ga zaradi delovanja med mladino, ker so se ostale obtožbe izkazale brez podlage. Tu je veliko trpel zavoljo vsestranskega pomanjkanja, zapuščeniosti in ponižanj, da se mu je zdelo boljše življenje v zaporu. Njegova pisma so izraz duhovno in telesno trpečega človeka in polna domotožja. S pomočjo gor. cerkv. krogov in na posredovanje p. Tacchi-Venturija so ga po enem letu izpustili. A ni dobil službe v slov. delu škofije. Ponujali so mu mesto na it. ozemlju, predvsem v Benetkah, a je odklonil. Ni hotel zapustiti svojih ljudi v težavah. Tudi ko ga je zaradi ustrahovanj in groženj oboleli ajdovski župnik Josip Fon naprosil, da ga nadomestuje, je prefektura prepovedala, kakor mu je prepovedala kakršnokoli dušnopastirsko delovanje v Ajdovščini. Administrator msgr. Sirotti mu je predlagal, naj prosi za potni list in se izseli v Sjo. Razumljivo, da tudi tega ni hotel. Febr. 1934 ga je gor. škofija predlagala za Borjano, a tudi tokrat se je prefektura uprla. Živel je na očetovem domu v stalnem strahu in večkrat se je moral pred faš. skriti: tako na Fužinah pri Hublju, v Ajdovščini in na Colu. Neko njegovo pridigo so režimski privrženci razlagali kot napad na prefekta in svetokriške kapucine. Odložena je bila nova aretacija. T. je bil pravočasno obveščen, da se je mogel, čeprav s težkim srcem, umakniti v Jslo. V Lj., kjer se je ustavil, je moral premagati veliko težav, preden si je mogel za silo urediti življenje. Postal je katehet na gimn. in prof. za nem. Stanoval je na Poljanskem nasipu v bivši šentpetrski vojašnici, ki so jo spremenili v umobolnico. Tu je bil hišni duhovnik. Nastopal je tudi na shodih in taborih in opozarjal na položaj prim. Slov. Ni mu šlo dobro. Čutil se je tujega in odveč. Silno ga je prizadelo, ko je bil od jul. do sept. zaprt: kar ga ni faš. moralno in telesno strl, so to naredili bratje Slovenci, za katere je delal in živel. Ko je prišel iz zapora,

je ostal brez stanovanja in njegovo skromno imetje so spravili na podstrežje Zavoda sv. Jožefa. Za božične praznike 1945 je odšel k prijatelju Francu Krašni, župniku v Sorici, oskrboval pa je tudi Davčo. Tam so okrog 21. dec. 1945 izselili nekaj kmetov, češ da so njihovi priimki nem. izvora (Gartner, Gaser, Šmid itd.). Župnik Krašna je oznanil v cerkvi, da bo šel takoj po praznikih v Lj. in posredoval pri prijateljih, da se bodo vrnili izseljeni kmetje. Ker so domove izseljenih oplenili, je bilo nerodno za tiste, ki so si prisvojili stvari. Ko sta šla Krašna in Terčelj, ki se mu je pridružil, 7. jan. 1946 peš proti Železnikom, od koder je vozil v Lj. avtobus, sta ju v gozdu pod Sorico presegla dva terenca, člana KP. Odpeljala sta ju v nasprotno smer, proti Podbrdu, v Štalcovi grapi pod Davčo sta ju izročila članom KNOJ-a (Korpus narodne odbrane Jsle), ki so bili nastanjeni na meji; ti so ju ustrelili in zakopali. Čez čas so našli v gozdu brevir, dokaz za grob, čeprav so uradno govorili, da sta zbežala v cono B. Ko je 1947 prišel ukaz OLO Kranj, naj prekopljejo vse neznane mrličke, so Davčani, ki so ves čas vedeli za groba, oba prekopali na pokopališče v Davči. V mrliški knjigi žup. Davča 1947 je vpisano: »Prof. Filip Terčelj, r. 2.2.1892, u. 7.1.1946, zahrbtno napaden in ubit. Pokopal žpk Ivan Skvarča.« Oba imata v Davči na pokopališču urejena grobova z vsemi podatki, pod zvonikom žup. c. v Davči pa je na marmornati plošči napis: »Tu počivata župnik Krašna, roj. ... in prof. Filip Terčelj, roj. ...«, s pripisom: »Oba zahrbtno umorjena.« Ploščo je oskrbei žpk Fr. Gačnik.

Prim.: V. Novak, SBL IV, 58 in tam navedena liter.; Klinec, GMD, zlasti 46, 121-22, 189-92; Isti, Prim. duhovščina, zlasti 26, 41-42, 111-12, 125; Zbornik ob 50-letnici GMD 76-77, 88-89, 90, 95, 107; Trobina, 191; Jelerčič, 123, 202; podatki Iva Česnika, podatki polsestre Marinke Terčelj Černigoj; pismo F.T. iz Campobassa na šmaren dan 1932; SlovPrim 20. avg. 1946; KatG 30. jan. 1986; arhiv PSBL; M. Jevnikar, Finžgarjeva pisma Ferd. Koledniku, MD Cle 1971, 147 (o prevodih Voznikov).

Har.

TERČON Josip, trgovec in javni delavec, r. 11. febr. 1899 v Nabrežini pri Trstu, u. 10. okt. 1973 tam. Oče Andrej, trgovec, mati Rozalija Tance, gospodinja. Po osn. š. v roj. kraju je obiskoval gimn. v Gor., toda izbruh vojne z It. mu je onemogočil dokončanje študija. 1916 so morali

Nabrežinci v begunstvo in z njimi tudi T-ova družina. Ko je 1917 dopolnil 18 let, je bil vpoklican k vojakom in poslan na soško fronto. Po vojni je pomagal v domači trgovini, ki jo je po očetovi smrti še bolj razvil. 1924 se je poročil z domačinko Ljudmilo Milič in v zakonu so se jima rodile tri hčerke. - T. je že mlad delal v krajevni prosveti, pred prvo svet. vojno v slov. katol. izobraževalnem društvu in pri tamburaškem zboru, po vojni pa vse do nasilne razpustitve slov. društev v dramskem odseku Javne ljudske knjižnice v Nabrežini. Narodno zavednega so faš. oblasti večkrat priprle, pred napadom na Jslo 1941 so ga odpeljali v posebne bataljone, od koder so ga po dveh mesecih skupaj z drugimi starejšimi vpoklicanci odpustili domov. Med drugo svet. vojno je bil član terenskega odb. osvob. gibanja. 1943 je pomagal pri ustanovitvi slov. osn. š., ki jo je kot upravnik nato vodil vse do konca vojne. Febr. 1944 so Nemci T. s skupino domačinov aretirali in jih poslali na delo v Avstrijo. Spet je imel srečo, da se je vrnil domov še pred koncem vojne, in takoj obnovil sodelovanje v terenskem odb. Na prvem javnem zboru volilcev po osvoboditvi je bil izvoljen za preds. nabrežinskega narodno-osvob. odb. - Demokratično in svobodoljubno usmerjen je bil T. 1947 med ustanovitelji Slov. demokratske zveze (SDZ) za STO in vsa leta njenega delovanja član njenega ožjega vodstva. V imenu SDZ je kandidiral na vseh povojnih volitvah na listah, v katerih je ta organizacija sodelovala, nato pa na listah Slovenske skupnosti (SSk), zadnjič na dežel. volitvah 1973. Leta 1948 je ZVU imenovala T. za obč. odb., 1949 je bil nato redno izvoljen v obč. svet, kar se je ponovilo na vseh kasnejših volitvah, razen v eni mandatni dobi. V letih 1952-56 je bil prvi povojni izvoljeni slov. župan občine Devin-Nabrežina. Ker takrat ni hotel podpisati gradbenega dovoljenja za naselje istrskih beguncev v Sesljanu, ga je prefekt, oz. vladni komisar začasno odstavil, da je tako sploh lahko prišlo do dovoljenja, ki je omogočilo bistveno spremembo narodnostne sestave prebivalstva občine. - T. se je zavedal, da narodno uveljavljanje potrebuje tudi gosp. osnovo. Uspešno je delal v odboru Kmečke in obrtne hranilnice in posojilnice v Nabrežini. Po smrti Antona Radoviča je 1959 postal preds. uprav. odb. tega zavoda, kar je ostal vse do občnega zbora 1973, ko je iz zdrav-

stvenih razlogov odstopil. V znak priznanja za opravljeno delo so ga člani soglasno izvolili za častnega preds. T. je bil tudi med pobudniki za ustanovitev zadruge Prosvetni dom v Nabrežini in v letih 1949-58 je bil njen podpreds. in blagajnik. - Uprava občine Devin-Nabrežina je podelila T. zlato kolajno za njegove zasluge v dvajsetletnem javnem delovanju.

Prim.: Žup. arh. Nabrežina; J. Terčon 70-letnik, Gosp 21. febr. 1969; J. Terčon iz Nabrežine je praznoval 70-letnico, PDK 16. febr. 1969; Umrl je J. Terčon, bivši nabrežinski župan, PDK 11. okt. 1973; St. Kosmina, Ob smrti J. Terčona, Gosp 12. okt. 1973; J. Terčonu v spomin, KatG 18. okt. 1973; M. Waltritsch, Posojilnice na nabrežinskem Krasu, Gor. 1989.

B. S.

TERNOVEC Anton, trgovec, gospodarstvenik, r. 25. okt. 1898 v Gor., u. 21. dec. 1982 v Trziču. Oče Jožef, rezbar, mati Dorotea Mateusic. Po materi je bil T. v sorodstvu s krškim škofom J. Srebrničem (PSBL III, 432-35). Osn. š. in real. gimn. v Gor. Med dvema vojnama se je uveljavil s svojo trgovino usnja, sedlarskih in čevlarskih potrebščin, ki jo je imel v ul. Carducci v Gor. in jo je uspešno vodil od 1932 do 1976. Bil je angažiran zadrudnik in bančnik. 1933 je bil izvoljen v uprav. odb. slov. Gor. ljud. posojilnice, ki je poslovala v ul. Carducci. V odb. je bil do 1941, ko so člani pod faš. pritiskom posojilnico razpustili. Bil je prisoten tudi na seji 27. mar. 1941, ko so člani likvidacijskega odb. in nadzor. gor. slov. kreditnega zavoda razpravljali o ponudbi Lutmanov za odkup Solskega doma. Po vojni je bil dolgo let član gor. Kmečke banke. Prvič je bil izvoljen v uprav. odb. 6. apr. 1949, 13. mar. 1952 je bil potrjen in izvoljen za preds. uprav. odb. namesto odvetnika J. Jakončiča (PSBL I, 565). Na tem mestu je ostal do 19. febr. 1967, ko se je odpovedal vodenju Kmečke banke zavoljo starosti in šibkega zdravja ter prepustil mesto sedanjemu preds. Ks. Lebanu. Zadnja leta je preživel v hiši v ul. don Bosco, od 1979 do smrti pri sinu v Trziču (Monfalcone).

Prim.: Osebn. podatke je posredoval sin dr. Lucio Ternoviz; Arhiv Kmečke banke - Gorica; M. Waltritsch, Slov. bančništvo in posojilništvo na Goriškem, Gor. 1982; PDK 6. febr. 1983.

Vh

TERNOVEC Matej, pravnik, publicist, prevajalec, r. 3. sept. 1842 v Grgarju, u. 10. okt. 1913 v Trstu. Oče Andrej je bil posestnik in župan

v Grgarju, mati Ana Traghin, gospodinja. Ternovčevi, domače ime Tinčunkni, so prebivali na posestvu Lamurce (od tod T-ev psevdonim Lamurskij). Ni znano, kako si je T-ev oče Andrej pridobil posest na Lukavcu pri Turropolju (v družinskem izročilu o tem ni podatkov; T. se je psevdonimno podpisoval kot Lukavečki). Osn. š. v Grgarju, šest razr. gimn. v Gor., zadnja dva pa na Reki (razrednik Janez Trdina), kjer je maturiral 1863. Pravo je študiral v Zgbu (1863-66) in že 1866 stopil v sodno službo v Gor. sprva kot praktikant, 1867 je bil avskultant v Rovinju, nato aktuar v Sežani (1868) in v Buzetu (1868-71), med leti 1871-80 je bil okrajni sodnik v Sežani, nato v Vodnjanu (1880-83), spet v Sežani (1883-87). Leta 1887 je postal preds. okraj. sodišča v Trstu, od 1897 je bil višji sodni svetnik pri tržaškem dežel. sodišču. Med leti 1899-1908 je bil sodnik (od 1903 dvorni svetnik) vrhovnega kasacijskega sodišča na Dunaju. 1908 se je upokojil ter se za stalno naselil v Trstu. - T. je v javno življenje stopil že za dijaških let pod očitnim vplivom svojega gimn. prof. Janeza Trdine. Za slov. tisk (SG, N, KMD, ZD, Torbica) je pripravil več narodopisnega gradiva, ki ga je zbral v domačih krajih (Grgar, Čepovan, Lokovec), obenem je objavljial lastne pesmi. V tistih letih ga je prijateljstvo povežalo s sovrstnikom Francetom Kosmačem (gl. čl.), ki pa je umrl v starosti 19 let. T. je poskrbel za posmrtno objavo Kosmačevih pesmi (Zgb 1864). Po opravljenem študiju se je vrnil v domače kraje ravno v času, ko je k obujanju slov. narodne zavednosti pripomoglo zlasti čitalniško gibanje. Tako je pobudil ustanovitev čitalnic v Solkanu in Sežani, nastopal kot govornik na čitalniških prireditvah (Solkan, Komen, Tolmin, Kanal, Sežana). Z izvirnimi prispevki in prevodi je sodeloval pri gor. Soči, pisal pa je tudi za tržaške liste Primorec, Juri s pušo, E in kasneje za SS; bil je tudi sodelavec SN in drugega slov. tiska. Problemi, s katerimi se je kot publicist ukvarjal, so bili različni. V Soči je zlasti pisal o narodopisni podobi narodov, ki živijo na Balkanskem polotoku (Albanci, Črnogorci). Objavljeni prevodi so iz slovstev slovan. narodov (Puškin, Lermontov, Mickiewicz), iz nem. (Schiller, Goethe, Lenau), it., franc. in angl. književnosti. Prevajalsko aktiven je bil do smrti. Nekatere svoje prevode je objavil tudi v knjižni obliki kot *Kitica povestic* (Trst 1892, podpisan kot

Matvej Andrejevič Lamurskij, v cir.); *Venec povestic* (Trst 1910); *Sopek povestic* (Trst 1913, podpisan kot M. A. Lamurski); samostojno je objavil tudi prevod Mickiewiczovega zgod. epa *Gražina* (Gor. 1909) ter tragedijo S. Pellica *Frančeška Riminiška* (Trst 1911) in H. Heineja *Ratcliff* (zbirka Slovenska Talija, Lj. 1875). V zbirki *Sopek povestic* je objavil tudi 6 svojih pesmi, med njimi so balade, posvečene J. Trdini, I. Ungnadu in A. Muhiću. A. Gspan ugotavlja, da so T-evi članki, prevodi, izvirne poučne pesmi »pisane v nesprejemljivem jeziku, polnem kosekizmov, arhaizmov, slovan. izposojenk idr. samovoljnosti«. - Na svojem poklicnem področju se je zavzemal za enakopravno rabo slov. jezika zlasti v sodni praksi. S tem v zvezi je pripravil priročnik *Sodni obrazci* (Trst 1886), ki naj bi pomagal uveljavljanju slov. uradovanja. Vendar so T-evi jezikoslovni pogledi in posegi sprožili polemiko, v kateri so sodelovali F. Lampè, S. Skrabec, V. Bežek in F. Levec. Iz tega sklopa T-evih jezikoslovnih reformatorskih pogledov je omeniti njegove objave: *Čuvajmo svoje prastarine* (Trst 1895; ponatis iz E); *Obnarodimo še nekaj* (Trst 1896, ponatis iz E); *V izjasnjenje in utrjenje* (Trst 1886; ponatis iz E). - V svojem slovanskem navdušenju se je lotil reforme cirilskega črkopisa (približal ga je stari obliki, upoštevač staroslovanske nosnike in polglasnike). V takem črkopisu je izdal Gregorčičevo pesem *Kmečki hiši* (SS 1891), že omenjeno zbirko *Kitica povestic*, *Poezije doktorja Franceta Prešerna* (Trst 1893), *Poezije doktorja Franceta Prešerna. Balade, romance in legende* (2. snopič, Trst 1893). T-ev poskus ni vzbudil večje pozornosti. T. je bil soustanovitelj revije SP, zanjo je napisal več člankov s področja civilnega prava. Drž. poslanca J. Tonklija pa je spodbudil, da je pri pravosodnem ministru Pražáku dosegel predpis, po katerem se je poslovanje zemljiške knjige vodilo tudi v slov. jeziku (1887). T. ima posebne zasluge za uradovanje v slov. in hrv. jeziku v deželah Avstr. Primorja. Pri podpisovanju je zelo pogosto dodajal (po ruskem vzoru) še označbo Andrejevič; poleg navedenih psevdonimov je rabil še: T. Lipoljub, Danislav (Daroslav) Ternovec, Bogdan Matvej Andrejevič, Tr.-V.-c. - Užival je velik ugled in z lepimi besedami je njegova življenjska pot označena tudi v župnijski kroniki Memorabilia iz Grgarja, Status animarum grgarske župnije pa ga označuje:

»Bil Sloven z dušo in s telesom. Dober, priprost, ponižen mož, ki svojega naroda nikdar ni zatajil, ter se nikdar ni sramoval na glavni tržaški ulici preprostega kmeta. Drugače pa nekoliko na liberalno stran.« T. je imel tri sinove (Stanislav, Vladislav, Boleslav), njegov vnuk Aleksander (1936), pravnik in publicist iz Ilirske Bistrice.

Prim.: Alf. Gspan, SBL IV, 59-60 in tam navedena liter.; podatki A. Ternovca (pismo z dne 2. avg. 1989); Pravnik 43/1988, 466, 491.

B. Mar.

TERPIN Marjan, trgovec, politik, prosv. in kult. delavec, r. 10. okt. 1940 v Števerjanu pri Gor., kjer živi. Oče Franc, trgovec in gospodarsko-polit. delavec v okviru domače vasi, mati Emilija (Milka) Maraž. Osn. š. v Števerjanu, slov. učiteljske v Gor., maturiral 1961. Poročen z Miroslavo Komjanc iz Števerjana, imata štiri otroke: Simon, Matej, Vlasta in Janez. Občinski uradnik na števerjanski občini 1963-70, nato trgovec s kmetij. stroji in import-export podjetjem z bratoma Cirilom in Ivanom s sedežem v Gor. in podružnico v Trstu. Vsi so veliko pomagali pri obnovi Katoliške knjigarne in graditvi novega športnega centra ob Katol. domu. - T. je v prosveti od vstopa v odbor SKPD v Števerjanu na obč. zboru 9. nov. 1958, preds. od 1961-67. Med ustanovitelji je ZSKP in njen večletni tajnik. Tajnik sekcije Kmečko-delavske zveze v Števerjanu (nato sekcija SSk) od 1970 do 1988. Med pobudniki ustanovitve SLG v Gor. (1968), nato SSk (1975) na Gor. in njen pokr. tajnik 1976-89, 10. maja 1986 izvoljen za dežel. preds. SSk in potrjen na 6. dežel. kongresu SSk 7. maja 1989. Član odbora SDZ v Gor. 1968-75, član predsedstva SDGZ 1986-87, član dežel. finančne ustanove Friulia-Lis od 1986. Večkrat član Enotne slov. delegacije (obiski: Cossiga, Berlinguer, Andreotti). Sodeloval je v delegaciji SSk pri formiranju dežel. vlade na zasedanjih šeststrankarske koalicije (preds. Comelli, Biasutti). Vodil je delegacije SSk pri sestavljanju večin na pokraj. ravni v Gor. Med pobudniki je sodelovanja z matico (vodil večkrat delegacijo svoje stranke na srečanjih s SZDL v Gor., Novi Gor., Tolmini, Ajdovščini in Lj.) - V okviru števerjanskega prosv. društva je zlasti skrbel za dramsko dejavnost. Režiral je naslednje igre: J. Vombergar, Voda (1963); Molière, Namišljeni bolnik (1964); F. S. Finžgar, Divji lovec (1966); Naša kri (1967); F. Govekar, Legionarji (1975); A. T. Linhart, Zu-

panova Micka (1983). V vseh je tudi sam nastopal. - S sošolcem D. Del Medicom je v 3. gimn. v Gor. (1956) izdajal razr. listič *Naša dežela*; izšle so štiri številke, ciklostiliral jih je rav. J. Nemec. S članki sodeluje v raznih zamejskih listih. Med ustanovitelji je *Števerjanskega vestnika*, ki je začel izhajati 1969, v katerem vsa leta sodeluje. 1964 je sestavil brošuro *Desetletnica Slovenskega katoliškega prosvetnega društva v Števerjanu*. Z Zvonkom Simčičem je uredil knjižico *2. Zamejski festival slovenske narodno-zabavne glasbe*, izdalo Prosvetno društvo F.B. Sedej, Števerjan 1972. Leta 1983 je izdal knjigo o rodni vasi z naslovom *Števerjan*. 1988 je sestavil priložnostno brošuro *Gospod župnik - kratek življenjepis župnika C. Sedeja*. Izredno je aktiven, ne samo v okviru domače vasi, ampak tudi, v kolikor je poglobil sodelovanje in pripomogel, da je prišlo do odpiranja na polit., kult. in gosp. področju z matično domovino kot tudi v zamejskem prostoru.

Prim.: Osebn. podatki; NL 6. in 20 mar. 1975; 10. maja 1984; 6. apr. 1989; 11. maja 1989 s sl.; KatG 20. nov. 1958; 15. jan. 1959; 4. mar. 1971; 18. mar. 1971 s sl.; 24. maja 1984; 23. febr. 1989; 2. mar. 1989; PDk 23. maja 1984; 11. maja 1986; 21. mar. 1989 s sl.; 28. maja 1989 s sl.; Picc 1. jun. 1984; 8. in 29. maja 1989; LDk 21. maja 1934 s sl.; 22. maja 1984; Števerjanski vestnik 1969-1989 (mesečnik; izdaja SKPD F.B. Sedej iz Števerjana); Kmečki glas 23. maja 1984; PrimN 22. maja 1984; Naša pot, nov.-dec. 1976; Skupnost, št. 2, 3-4, 1989 s sl.; 10-letnica SSk na Goriškem, Gor. 1985, 6 s sl.

Sirk

TERPIN Rafael, akademski slikar, r. 10. sept. 1944 v Idriji, kjer živi. Oče Leopold, krojač, mati Pepca Kos, gospodinja. Izhaja iz rodbine z bogato slikarsko tradicijo: očetov stric Matevž Terpin (učenec podobarja Jurija Tavčarja) je bil znan cerkv. slikar, njegova sinova Janez in Jože pa akademska slikarja. Osn. š. in gimn. v Idriji (matura 1964). Študiral je slikarstvo na ALU pri Mariju Preglju, Nikolaju Omersi in Maksimu Sedeju ter diplomiral 1969 pri Maksimu Sedeju. Vojaščino je odslužil v letih 1969-70 v Postojni. Od 1970 je redno zaposlen kot likovni pedagog na osn. š. v Cerknem. - Njegovo obsežno slikarsko delo je v dvajsetih letih naraslo na blizu 600 platen (največ akril), ob njih pa je ustvaril še vrsto risb in pastelov. Poleg slikarstva goji tudi grafiko (linorez) in fotografijo; sistematično preučuje starejšo arhitekturo

rudarske Idrije ter kmečko naselbinsko in stavbno kulturo širšega idrijsko-cerkljanskega ozemlja. Doslej je priredil že 32 samostojnih slikarskih razstav, od tega 15 v Idriji (Cerkno, Tolmin, Nova Gor., Kranj, Tržič, Žiri, Sp. Idrija, Škofja Loka). Ob razstavah so izšli katalogi, zanje je povečini sam prispeval besedila. - Največ upodablja slikovito rovtarsko krajino, ki se razprostira prek idrijskega in cerkljanskega hribovja tja do tolminskih predalpskih vrhov. Njegovo delo vsekozi zaznamujejo tudi številni motivi iz Idrije in njenih tipičnih vedut. Temeljito je obdelal prostran in raznolik motivni svet Javornika, Lokovcev, Vojskarske planote, Cerkljanskega, Trebuše, Porezna, Masor itd. V letih 1984-85 je slikal zlasti grape in soteske v porečju zgornje Idrije in skušal analitično obdelati optično skalo svetlobnih in barvnih nians, ki se ob zrcaljenju okolja pojavljajo v mirujoči in tekoči vodi. V razdobju 1988-89 se je osredotočil na tematiko idrijske arhitekture in se tako oddolžil praznovanju 500-letnice najstarejšega slovenskega rudarskega mesta (60 linorezov z naslovom *Stara Idrija v linorezu*). - Ker se posveča predvsem krajini, se rad imenuje »akademski in rovtarski slikar« ali kar »rovtarski krajinar«. Od študijskih let do najnovejšega obdobja preizkuša različne možnosti barvnega in kompozicijskega oblikovanja, pri čemer se zavestno izogiba posnemanju drugih vzorov ter ostaja zvest svojim iskanjem in hotenjem. Privlači ga obljubljena kulturna krajina s svojo fizično podobo in svojim vzdušjem, ki izvira tako iz naravnih danosti kot tudi iz stoletnih človeških poseganj v naravo; slike združujejo likovne prvine z miselno in čustveno izpovedjo. T. dojema krajino kot izrazit kolorist, zato uporablja čiste ploskovne nanose najrazličnejših drznih barvnih sestavkov z najširšo paleto odtenkov. Njegova senzibilna barvna lestvica se odziva vzdušju krajine in postaja resonanca njenega življenjskega utripa; na slikah zaznavamo različna atmosferska razporeženja, spreminjajoče se dnevne svetlobe in specifične tonske spektre letnih časov. Vsebinska T-ovega slikarstva je emocionalno občutena, saj je vseskozi prežeta z globokim osebnim vživljanjem v ambient hribovskih kmetij ali idrijskih hiš ter v elementarne lepote narave. - Z grafiko (linorezi) se loteva upodobitev in študijskih rekonstrukcij nekdanjih idrijskih stavb in mestnih predelov. Ob slikarstvu se ob-

časno predstavlja z domoznanskimi in planinskimi zapisi ali predavanji. Kot pedagog se posveča mentorskemu delu z mladino pri etnografskih raziskavah vasi na Cerkljanskem (Labinje, Zakriž, Police, Zakojca). Občina Idrija mu je 1987 podelila Pirnatovo nagrado.

Prim.: P. Krečič, PrimN 10. mar. 1972; Isti, IdrR 1972, št. 1-2; M. Vuk, PrimN 15. jun. 1973; T. Pavšič, PDK 17. jun. 1973; Isti, PrimN 29. jun. 1973; M. Vuk, PrimN 13. febr. 1976; T. Pavšič, PrimN 26. okt. 1979 in 6. febr. 1981; S. Dragoš, PrimN 12. okt. 1982; T. Pavšič, PDK 15. okt. 1982; J. Kavčič, PrimN 24. maja 1983; T. Pavšič, Delo 9. jan. 1986; J. Kavčič, PrimN 6. nov. 1987; S. Dragoš, PrimN 6. jan. 1989.

Kvčč

TEXTOR (TEKSTOR, KALČIČ, KALEC, TKALČIČ, WEBER) Urban, četrti lj. škof (1543-58), r. okr. 1481 v Lipi na Krasu, u. 30. mar. 1558 v Donauwörthu, pokop. v Gornjem Gradu. O njegovem šolanju ni nič znanega, slovel pa je kot humanist, izreden govornik in globok teolog. Vse to je vplivalo, da je prišel pred 1450 na dvor kralja Ferdinanda za dvornega kaplana, miloščinarja in vodjo dvorne pisarne. Po smrti dunaj. škofa Fabija 1541 je postal še kraljev spovednik in zato tudi njegov stalni spremljevalec na številnih potovanjih (tudi kot škof); 1555-56 je bil dvorni pridigar; od 1542 je užival dohodke župnije Bruck ob Muri. - Po smrti škofa Fr. Kacijanarja je v jeseni 1543 Ferdinand imenoval T-ja za lj. škofa, papež Pavel III. ga je 19. dec. 1543 potrdil. T. je obdržal službo na dvoru, zato je živel v Lj. in Gornjem Gradu samo občasno, zaradi pogostih kraljevih potovanj in službenih obveznosti pa tudi drugod ni imel stalnega bivališča. Umrli je na povratku z drž. zbora v Frankfurtu: v Donauwörthu ga je zadela kap, ko je padel po stopnicah v cerkev in se ubil. Ker je bil nasprotnik protestantov, se je razširila zgodba, da so mu ti polili stopnice in so zledenele. J. Kobencel, bivši škofov gojenec, se oskrbel pokop in najbrž prevoz v Gornji Grad, škof Hren pa mu je 1619 postavil nagrobnik z napisom in podobo. Const. Selendherus je T-ju v čast objavil posmrtni govor in omenja za vzrok smrti pogosto vrtoglavo, ki je povzročila tudi smrtni padec. - T. je bil ves čas škofovanja v sporih s slov. protestanti, čeprav se je takoj po nastopu srečal z ljubljanskimi in je potrdil v službi stoln. pridigarja kanonika Trubarja in Pavla Wienerja. Trubarju je naročil, naj pridiga

proti prekrščevalcem, že mar. 1547 pa ga je kapitelj poslal v Šentjernej. Za nastop proti protestantskim naukom se je opiral na odloke tridentinskega koncila. V jeseni 1547 je prišlo kraljevo zaporno povelje za lj. protest. voditelje, duhovnike in laike: prošt Mertlic, gen. vikar Dragolic, kanonika Trubar in Wiener, laiki Pregl, Klombner, Koncilja. Zaprlji so samo Dragolica in Wienerja, Trubar je zbežal na Nemško. Wienerja so kasneje prepeljali na Dunaj in njegovih zasliševanj se je udeleževal tudi T. - V Kranju je 1555 slov. pridigal, naj ljudje v verskih zadevah ne sledijo plemičem, s čimer se je zameril tem slednjim. Trudil se je, da bi prišel Kranj izpod oblasti oglej. patriarha v lj. škofijo, ker je bil kranjski župnik lj. škof, vendar ni uspel. Dosegel je le, da je postal K. Glušič, poznejši lj. škof, tam župnik in delal proti protest. - Trajne zasluge za protireformacijo je T. dosegel s prizadevanjem, da so prišli jezuiti v avstr. dežele in ustanovili kolegije na Dunaju in v Gradcu. Stalno si je dopisoval z ustanoviteljem jezuitskega reda Ignacijem Loyolo in njegovim najožjim sodelavcem P. Kanizijem. 1551 je sprejel prve jezuite na Dunaju, jim preskrbel začasni dom v skoraj praznem dominik. samostanu, ga opremil in ostal njihov zaščitnik. Dosegel je, da so se jezuiti naselili v Pragi 1555, v Innsbrucku in Ingolstadtu. - Ko je Ign. Loyola ustanovil v Rimu teol. zavod za gojence iz nem. dežel Collegium Germanicum, je T. takoj poslal vanj nekaj študentov: 1553 Jerneja Philiusa z Ljubnega pri Gornjem Gradu, Jan. Kobencla, poznejšega dežel. glavarja, 1554 svoja nečaka Marka Textorja in Jur. Bogatca, Gašperja Kriegerja iz Lj. idr. Ohranjenih je več Ignacijevih pisem o gojencih in o podpiranju reda, da so o T-ju zapisali: »Tako vztrajno nas, navzoč in odsoten, ljubi, za nas skrbi in nas varuje kakor oče svoje otroke« (Fr. Schröder, Monum., quae spectant primordia Collegii Germanici et Hungarici, Romae 1896, 141). - T. je bil prvi izmed znamenitih Kraševcev, ki so v 16. stol. zasedli lj. škof. sedež in ohranili Slov. katol. vero nasproti protest. Za njim sta bila Konrad Glušič (1570-78) iz Komna in Janez Tavčar (1580-97) iz Stanjela.

Prim.: Dr. Mar. Smolik, SBL IV, 69-70 in tam navedena liter.; ZC 43/1989.

Ured.

THANNER Gian Paolo, furl. slikar, glej **TONNAR** Zuan Paulo.

THEURSCHUH Ivan, vzgojitelj, pedagoški pisatelj, skavtski starešina, r. 15. sept. 1904 v Lj., u. 15. jul. 1982 v Trstu, pokop. na Repentabru. Oče železničarski uradnik Franc iz rodu čevljarskih obrtnikov in tovarnarjev v Trziču na Gorenj., mati Franja Vernik. Osn. š. in 2 razr. gimn. v Lj., nato učit. v Mrbu, kjer je maturiral 1924. Učiteljsko službo je opravljal na Zgornji Ponikvi, kjer si je z učiteljico Franjo Kuželj 1929 ustvaril družino (3 hčerke), nato v Šoštanj in Slovenjem Gradcu, kjer je bil ravn. meščanske š. Na vis. pedagog. š. v Zgbu je diplomiral 1930. - V mladih letih je bil pri Orlu, uveljavil pa se je kot katol. družbeni delavec, zlasti v Slov. Gradcu v družbi z županom Picejem, žpk. J. Sokličem (PSBL III, 407-08), žpk. Horvatom iz Šmartnega idr. Dejaven je bil v hranilnici, gasilskem društvu, SLS. Na zadnjih volitvah v narodno skupščino v Bgd je bil 11. dec. 1938 izvoljen za poslanca na listi JRJ v slovenjgriškem okraju. Ob napadu na Jslo je bil mobiliziran. Ko se je konec apr. 1941 vračal v Slov. Gradec, da je Gestapo aretirala pred domačim pragom. Zaprt je bil v Šmartnem pri Slovenj Gradcu in Rajhenburgu, nato pa izgnan v Srbijo (Vrnjačka Banja, Bgd). Družina se je umaknila v Lj., kamor je tudi T-u uspelo priti 1942. Zaposlil se je pri prehranjevalnem uradu Prevod. Javno ali vojaško ni delal. Maja 1945 se je čez Ljubelj umaknil na Koroško, od tam pa v begunska taborišča v It. V Monigu, kjer je 4. jun. 1945 pričela s poukom slov. gimn., je poučeval zgod. in zemlj. Sept. 1945 je bil prej v Servigianu, nato v Senigalliji (taborišče št. 7), kjer je bil prof. na slov. beg. gimn., vendar se je ob obnavljanju slov. šolstva na Prim. pod ZVU vključil v to delo in sodeloval pri ustanovitvi niž. sred. š. v Kanalu. V šol. letu 1946/47 se je preselil v Trst in do upokojitve 1974 poučeval slov., zgod. in zemlj. na slov. sred. š. Ker ni imel it. državljanstva, je bil kot ostali begunski šolniki vedno le suplent brez zajamčene službe. Do konca šol. leta 1949/50 je bil na nižji trg. strok. š. v Trstu, nato do 1960/61 na niž. sred. š. v Trstu, dalje 2 leti na niž. strok. ind. š. na Opčinah, eno leto na sred. š. v Nabrežini, eno leto delno na sred. š. na Opčinah, delno na Katinari, nato do konca šol. leta 1973/74 na sred. š. v Dolini. - V letih 1950-54 je bil član odbora Slov. prosvete v Trstu, sodeloval je pri SKSZ, tudi po razkolu z nastankom SKS. Prva leta je

pri NL skrbel za *Vzgojni kotiček*. Takrat in kasneje je imel veliko vzgojnih predavanj po vaseh. Največ prostega časa in veselja pa je posvetil Slovenskim tržaškim skavtom (STS, danes del Slovenske zamejske skavtske organizacije, SZSO), ki se jim je pridružil 1952. Ob prvi porazdelitvi služb v vodstvu STS je postal starešina in to ostal do ustanovitve SZSO 1976, ko je postal starešina SZSO. To je ostal do smrti, čeprav je zadnja leta zaradi bolezni opustil aktivno delo. V letih rasti, kriz in osebnih sprememb je vedno zagovarjal vlogo organizacije in skrbel za njeno kontinuiteto. S skavti je bil na 22 poletnih taborih (do 1974) in jih mnoge vodil, kot je vodil neštete sestanke, seje, izlete in tečaje. Mladim je izkazoval zaupanje. O skavtizmu je tudi pisal v skavtskih listih idr. Za *Skavtski priročnik* (ur. J. Prešeren, Trst 1963) je prispeval poglavje *Priroda* (227-308), za zbornik *Duhovna rast skavtizma* (Trst 1965) pa predavanje *O duhovni in telesni rasti »izvidnika«*. - 2c pred 1950 je T. postal zunanji sodelavec trž. radia kot vodja rubrike *Šola in vzgoja*, zlasti pa dolgoletne tedenske oddaje *Družinski obzornik*. Do 1978 je sodeloval še pri drugih sporedih. Objavljal je v NL, Galebu, Pčk, Jamboru, KolGMD, M(Trst) idr. Napisal je učbenik *Živalstvo in rastlinstvo* (Trst 1950, 168 str.), slovnični del 2. izd. berila za 4. razr. osn. š. *Zetev* (Trst 1950), mdr. sodeloval pri učbenikih več avtorjev *Tehnologija za nižje industrijske in strokovne šole in tečaje* (Trst 1954) in *Zgodovina, I. del* (Opčine 1964). V zbirki *Knjižice v Trstu* je izdal tri vzgojne brošure: *Dekle in fant* (1957, 31 str.), *Soncu naproti* (1958, 32 str.), *Mi in naši otroci* (1959, 96 str.). Pri GMD je izdal dve knjigi: *Poglejmo v zrcalo, kakšni smo. Misli in nasveti o življenju v družbi* (1958, 91 str.) in *Več sonca v naše družine* (1972, 94 str.). - Za vzgojno delo je T-u Sv. Sedež 1976 podelil red viteza sv. Gregorija Velikega. Skavti so mu posmrtno podelili priznanje na slavnostni prireditvi ob 30-letnici zamejskega skavtizma 31. okt. 1982 v Trstu.

Prim.: SBL IV, 77-78 (Mar. Breclj); podatki svojcev in prof. Albina Žižka; arh. SZSO, SKZS, SP; IzvTrst 1948-75; Jambor, razne št., mdr. Delavni Lev (Vinko Ozbič), Zgodovina Slov. tržaških skavtov, Jambor 1971-72, št. 3, 4, 5, 9; Ivan Prijatelj-Marijan Marolt, Naše šolstvo v Italiji v dobi begunstva, ZbSS 1952, 181-92 s sl.; Umrl je prof. I. T., NL 15. jul. 1982; Prof. I. T., PDK 16. jul. 1982 s sl.; Prof. I. T., Gosp 16. jul. 1932; Prof. I. T. se je za vedno poslovil, KatG 22. jul. 1982 s sl.; Jambor 1982-83, št. 1, več člankov in sl.; Ivo Jevnikar, Prof. I. T. se je za vedno poslovil, KolGMD 1983, 139-41 s sl.; Mauro Leban-Aleš Lojk, Mali skavtski priročnik, Gor. 1983, trž. izdaja, 13-15 (Ivo Jevnikar); T-ev portret F. Miheliča (22. jun. 1951) pri hčerki Renati. ij

THEUERSCHUH Marinka, por. **PISANI**, radijska igralka in prosvetna delavka, r. 13. dec. 1935 v Šoštanj, u. 27. avg. 1986 v Trstu. Oče Ivan (gl. čl.), prof., mati Franja Kuželj, učiteljica. Osn. š. v Lj. 1947 se je preselila v Trst, kjer je obiskovala nižjo gimn. pri Sv. Jakobu in učiteljšče »A. M. Slomšek« ter 1953 dosegla usposobljenostno diplomu. Že 1947 je začela nastopati na slov. trž. radij. postaji; pri RO je delovala vse od njegovega nastanka do smrti. V 39 letih njenega dramskega delovanja na radiu je nastopila v več sto igrah in prizorih ter odigrala mnogo pomembnih vlog. Pisala je oddaje za najmlajše, dolgo let urejala Glasbo po željah ter sestavljala in vodila razne druge oddaje. Med drugim je bila nekaj časa tudi napovedovalka. Nastopala je tudi pri Slov. odru. Ko se je 1972 preselila iz mesta v Repen na Kras, je vodila in režirala igralsko družino pri Kult. društvu »Kraški dom« ter pripravljala razne proslave in nastope. V letih od 1978 do 1984 je v srednji š. s celodnevним poukom »F. Levstik« na Proseku vodila gledališki krožek. Bila je članica SKK, kandidirala je na upravnih volitvah na listi SSK. Več let je pela pri cerkv. zboru na Repentabru.

Prim.: Osebni podatki moža Franka Pisanija; 20 let RO, pass. in več skupinskih fotografij; M. T., KolGMD 1987, 127-28; članki ob pogrebu v PDK, KatG, NL, M(Trst); spominska oddaja po RAITrsta.

M. Bajc

KONEC TRETJE KNJIGE

PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON

III. KNJIGA

Pirjevec - Theuerschuh

Uredil Martin Jevnikar

GORICA 1986 - 1989
GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

Posamezni snopiči so izšli:

12. 1986

13. 1987

14. 1988

15. 1989

Natisnila tiskarna Budin v Gorici

SODELAVCI TRETJE KNJIGE IN NJIHOVE ZNAČKE

(Imena unrljih sodelavcev so zaznamovana s križcem)

Adč.	dr. France Adamič, univ. prof. v p., Lj.
AP	Amalia Petronio, prof., bibl. v Osred. knj. S. Vilharja v Kopru
A. Pr.	dr. Anton Prijatelj, dr. medic. znanosti, Zdravst. dom, Nova Gor.
A. Šavli	Andrej Šavli, prosvet. delavec, Lj.
A. V.	dr. Alojz Vetrih, župnik v Vrtojbi
Bevk	Samo Bevk, ravn. Mestnega muzeja v Idriji
B. Kolar	Bogdan Kolar, salezijanec, Lj.-Rakovnik
Blažič	dr. Kazimira Blažič, prof., Gor.
B. Lu.	dr. Lučana Budal, prof., Gor.
B. Mar.	dr. Branko Marušič, višji znanst. sodelavec ZRC SAZU, Lj.-Solkan
BolS	Boleslav Simoniti, strok. sodelavec, ZKO, Nova Gor.
B. Res	Blaž Resman, raziskov. asistent ZRC SAZU, Lj.
B. S.	inž. Boris Sancin, ravn. RAITrsta v p., Trst (†)
B. Ur.	Borut Uršič, mag., manager za turist. dejavnost pri MD, Clc
B. Z.	Božo Zuanella, župnik, Trčmun
C. K.	Ciril Kren, prosvetni delavec, Buenos Aires
Češč.	dr. Marija Češčut, prof., Gor.
Dolenc	Janez Dolenc, prof. v p., Tolmin
Drago Bajc	dr. Drago Bajc, prof. na U v Mrbu, Trst
D. Šep.	dr. Dragovan Šepič, univ. prof. v p., Zgb
E. Cevc	dr. Emilijan Cevc, akademik, znanst. svetnik ZRC SAZU, Lj.
E. D.	dr. Emil Devetak, prof., Gor.
Edv. Gardina	Edvilijo Gardina, kustos, Pokraj. muzej, Koper
F. Čotar	Franc Čotar, prosvetni delavec, Buenos Aires
F. Salimbeni	dr. Fulvio Salimbeni, univ. prof., Trst
Gorjan	dr. Klara Gorjan, prof., Gor.
Har.	dr. Zorko Harej, programist RAITrsta v p., Trst
Hartman	dr. Bruno Hartman, ravn. Univ. knjižnice, Mrb.
Hum.	dr. Kazimir Humar, stolni vikar, Gor.
Ij	Ivo Jevnikar, časnikar na RAITrsta, Trst
Ir. Mislej	dr. Irena Mislej, raziskov., Znanst. inšt. Filoz. fak., Lj.
Ivančič	Damjana Ivančič, višji knjižničar, Matična knjiž., Izola
Jan	Zoltan Jan, prof., N. Gor.
Jem.	dr. Martin Jevnikar, univ. prof. v p., Trst
Jok	Jožko Kragelj, župnik v Batujah
J. Šum.	Janez Šumrada, raziskov. sodel. ZRC SAZU, Lj.
Kandut	dr. Jakob Kandut, pravnik in prof. v p., Trst
Kčč	dr. Peter Krečič, ravn. Arhitekturni muzej, Lj.
Koren	Jože Koren, časnikar, Trst
Kosmač (K-ač)	dr. Angel Kosmač, župnik, Ricmanje pri Trstu
Kralj	Franc Kralj, prof. na Srednji verski šoli v Vipavi
Kvčč	Janez Kavčič, kustos, Mestni muzej Idrija
L. B.	dr. Lojzka Bratuž, prof. asist. na univ. v Vidmu, Gor.
Lc.	Ljubomir Lisac, arhivar v p., Zgb
L. D.	Lucijan Drole, prof. v p., Gor.
Idt	Lida Debelli Turk, urednica na RAITrsta, Trst
Les	Ivana Leskovec, kustos-etnolog, Mestni muzej Idrija
Lil. Trampuž	Lilijana Trampuž, asistent, IZDG, Lj.
LRS	Lelja Rehar Sancin, univ. prof., Trst
mak	dr. Marijan Kravos, prof., Trst

Mar. Smollik	dr. Marijan Smolik, prof. na Teol. fak., Lj.
Mart. Breclj	Martin Breclj, časnikar, Trst
M. Bajc	dr. Marjan Bajc, urednik na Deželi F-JK, Trst
MJ	dr. Jože Markuža, župnik, Mavhinje pri Trstu
M. K.-W.	dr. Milica Kacin Wohinz, znanst. svetnik, IZDG, Lj.
Mlakar	Boris Mlakar, mag., asist. raziskovalec, IZDG, Lj.
M. Pah.	Minka Pahor, učiteljica v p., Trst
M. Tavčar	Marko Tavčar, časnikar na RAITrstA, Trst
Mtv	dr. Milko Matičetov, znanstveni svetnik SAZU v p., Lj.
M. V.	Marko Vuk. višji kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
nsf	dr. Nataša Sosič Fabjan, urednica na RAITrstA, Trst
Nsn	Nelida Silič Nemec, ravn. Gor. muzeja, Nova Gor.
Pan	dr. Nadja Pahor Verri, prof., Trst
(Pietro) Zovatto	dr. Pietro Zovatto, duh. in univ. prof., Trst
Plah.	Slavica Plahuta, kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
Pšč	Tomaž Pavšič, kustos Mestnega muzeja Idrija
R. A.	dr. Aldo Rupel, prof., Gor.
RIJ	Mirko Rijavec, duh. in prof., Gor. (†)
R. Klinec	dr. Rudolf Klinec, nadšk. kancler, Gor. (†)
Ropet	dr. Robert Petaros, raziskovalec na univ. v Vidmu, Trst
Rut	Tone Rutar, učitelj in časnikar v p., Nova Gor.
Ry	Miloš Rybař, strok. svetnik ZRC SAZU in univ. prof., Lj.
Samo Pahor	dr. Samo Pahor, prof., Trst
SAS	Sandi Sitar, pisatelj in časnikar, Lj.
Sedej	Andrej Sedej, duhovnik, Cerkno, Rim
Sirk	dr. Ivan Sirk, prof., Gor.
Sorč	dr. Ciril Sorč, župnik v Knežaku
S. P.	Sergij Pahor, časnikar na RAITrstA, Trst
Strčić	Petar Strčić, ravn. Arhiva Hrvatske, Zgb
Stres	Peter Stres, prof., Dobrovo v Brdih
Svd.	Drago Svoljšak, muzej. svetovalec, Narodni muzej, Lj.
Svk.	dr. Roman Savnik, višji znanst. sodel. SAZU, Lj. (†)
Šah	dr. Maks Šah, ravn. v p., Trst
Škerl	dr. Lojze Škerl, škofov vikar, Trst
Škoberne	Boža Škoberne, publicistka, Lj.
Škulj	dr. Edo Škulj, duh. in urednik, Lj.
Špac.	dr. Bernard, Špacapan, zdravnik, Gor.
Štih	Peter Štih, asist. na Filoz. fak., Lj.
Tag	Tatjana Gregorič, časnikarka Radio Koper, studio Nova Gor.
Tatjana Rejec	dr. Tatjana Rejec, prof. na Pedag. akad., Lj.
Tavano	Luigi Tavano, znanst. sodel. Istituto di storia sociale e religiosa, Gor.
T. P.	dr. Tone Požar, prof. na Srednji verski šoli v Vipavi
T. Simčič	dr. Tomaž Simčič, prof., Trst
-u	dr. Pavle Merku, programist na RAITrstA v p., Trst
Ur., Ured.	urednik - uredništvo
V-č	dr. Verena Koršič, umetn. zgod., Gor.-Pariz
Vh	dr. Jožko Vetrih, prof., Gor.
VIK	Vilma Krapež, prof., višji bibliotekar v Osred. knjiž. S. Vilharja v Kopru
Vinko	dr. Vinko Jarc, učitelj na Vogrskem
Z-l	Franko Žerjal, prof., Gor.-Trst

LRS	Lelja Rehar Sancin, univ. prof., Trst
M. Bajc	dr. Marjan Bajc, urednik na Deželi F-JK, Trst
MJ	dr. Jože Markuža, župnik, Mavhinje pri Trstu
M. K.-W	dr. Milica Kacin-Wohinz, znanst. svetnik, IZDG, Lj.
Mlakar	Boris Mlakar, mag., asistent raziskovalec IZDG, Lj.
M. Pah.	Minka Pahor, učiteljica v pok., Trst
M. Tavčar	Marko Tavčar, časnikar na RAITrstA, Trst
Mtv	dr. Milko Matičetov, znanst. svetnik SAZU v p., Lj.
M. V.	Marko Vuk, višji kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
nsf	dr. Nataša Sosič Fabjan, urednica na RAITrstA, Trst
Pan	dr. Nadja Pahor Verri, prof., Trst
Plah.	Slavica Plahuta, kustos Gor. muzeja, Nova Gor.
Pšč.	Tomaž Pavšič, kustos Mestnega muzeja Idrija
Ropet	dr. Robert Petaros, raziskovalec na univ. v Vidmu, Trst
Rut	Tone Rutar, učitelj in časnikar v p., Nova Gor.
SAS	Sandi Sitar, pisatelj in časnikar, Lj.
Sirk	dr. Ivan Sirk, prof., Gorica
Sorč	dr. Ciril Sorč, župnik v Knežaku
Strčić	Petar Strčić, ravn. Arhiva Hrvatske, Zgb
Stres	Peter Stres, prof., Dobrovo v Brdih
Svd.	Drago Svoljšak, muzejski svetovalec, Narodni muzej, Lj.
Svk.	dr. Roman Savnik, višji znanst. sodelavec SAZU, Lj. (†)
Sah	dr. Maks Sah, ravn. v p., Trst
Škerl	dr. Lojze Škerl, škofov vikar, Trst
Škoberne	Boža Škoberne, publicistka, Lj.
Tavano	Luigi Tavano, znanst. sodel. Istituto di storia sociale e religiosa, Gor.
T. P.	dr. Tone Požar, prof. na Srednji verski šoli v Vipavi
T. Simčič	dr. Tomaž Simčič, prof., Trst
Ur., Ured.	urednik - uredništvo
Vč	dr. Verena Koršič, umetn. zgod., Gor.-Pariz
Vh	dr. Jožko Vetrih, prof., Gor.
Vik	Vilma Krapež, prof., višji bibliotekar v Osred. knjiž. Sr. Vilharja v Kopru
Vinko	dr. Vinko Jarc, učit. na Vogrskem
Z-l	Franko Žerjal, prof., Gor.-Trst